

22-4-31-326

Synodo, ad Ecclesiam tuam quamprimum reuersus, Epi-
scopium tuum nimia iam vetustate collapsum, restituisti,
& praeclarum subindè opus erexisti. mox, quia id non sa-
tis fore videbatur, nisi plebis tuae etiam curam susciperes,
atq; ouium tibi commissarum (siqui fortè laterent) morbos
quasi bonus pastor agnosceres, non tam quia aliena libenter
inquiras, quam ut laborantibus salubri remedio subuenire
possis, eas leges promulgasti, quibus omnem Diocesim
tuam, sed praecipue Sacras Virgines ad antiquum, hoc est opti-
mum vitae institutum, à quo pridem diuerterant, facile
reuocares. quo factum est, ut meritò te non Veneta mo-
do omnis Resp. atq; vniuersa haec ciuitas, in qua è pracla-
ro genere natus, & sanctissime educatus es, charum ma-
ximè ac iucundum habeant, sed omnis Italia, vrbs ipsa
Roma, et Romana Curia, in qua decennium, & amplius,
quasi pulcherrima quadam luce, & christiani orbis Thea-
tro omnium celeberrimo vixisti, quae te amorem, ac deli-
tias bonorum omnium appellat, amplissimos tibi subindè
honores polliceatur, ac deferat. quibus honoribus tu seu pol-
licitationibus potius, neq; commoueris quicquam, neq; effr-
ri te propterea unquam sinis. Omnes in te semper in mi-
fortuna equitatem quandam animi singularem, ac node-
rationem admirantur. Tu quidem, & si te multo studiosè
colunt, vel ob nobilissime DELPHINAE familiae tuae splēdo-
rem, vel ob clarissimi viri ANDRAEAE patris tui, vel DA-
NIELIS, qui superioribus annis vita sanctus est, patrii
decus, vel ob ingentes opes, & amplissimas fortunas, ipse
tamen,

22-4-31

3
27-286

22. 4. 31 - 306

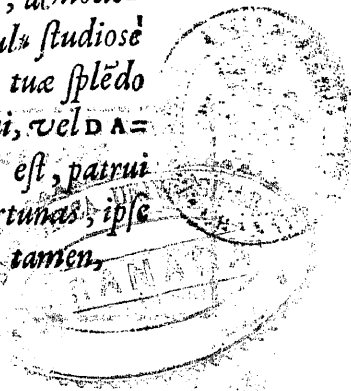
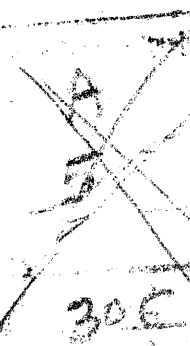
Synodo, ad Ecclesiam tuam quamprimum reuersus, Episcopium tuum nimia iam vetustate collapsum, restituisti, & praeclarum subindè opus erexisti. mox, quia id non satis fore videbatur, nisi plebis tuae etiam curam susciperes, atq; ouium tibi commissarum (siqui fortè laterent) morbos quasi bonus pastor agnosceres, non tam quia aliena libenter inquiras, quam ut laborantibus salubri remedio subuenire possis, eas leges promulgasti, quibus omnem Diæcesim tuam, sed praecipuè Sacras Virgines ad antiquum, hoc est optimum vitae institutum, à quo pridem diuerterant, facile reuocares. quo factum est, ut meritò te non Veneta modo omnis Resp. atq; vniuersa haec ciuitas, in qua è praclaro genere natus, & sanctissimè educatus es, charum maxime ac iucundum habeant, sed omnis Italia, Vrbs ipsa Roma, et Romana Curia, in qua decennium, & amplius, quasi pulcherrima quadam luce, & christiani orbis Theatro omnium celeberrimo vixisti, quae te amorem, ac delicias bonorum omnium appellat, amplissimos tibi subindè honores polliceatur, ac deferat. quibus honoribus tu seu pollicitationibus potius, neq; commoueris quicquam, neq; effriri te propterea unquam sinis. Omnes in te semper in omni fortuna equitatem quandam animi singularem, ac moderationem admirantur. Tu quidem, et si te multi studiosè colunt, vel ob nobilissimæ DELPHINÆ familiae tuae splendorem, vel ob clarissimi viri ANDREAE patris tui, vel DANIELIS, qui superioribus annis vita sanctus est, parui decus, vel ob ingentes opes, et amplissimas fortunas, ipse

3
286

306

tamen.

22. 4. 31

CHRISTIANO LECTORI

Benedictus Guidius. S.

tamen, qui semper fuisti, idem omnibus es. nemo excluditur sermone tuo: nemo congressu. tui omnibus, quod temporis tibi reliquum est à studijs, copiam facis: & neq; tui tantum, sed domus, sed musæi tui, omnium librorū, i omnibus totius antiquitatis monumētis, optimè referti pretiosa supellectile, sed fortunarum omnium, et si quæ tibi omnibus fortunis cariora esse possunt. eo quidem insigniore tua cum laude, quod domus tua, non eruditis tatum hominibus, quorum magnū numerum quotidie alis, sed pauperibus, pupillis, viduis, & sacris virginibus (quorum semper calamitatibus præsto es) assidue pateat. sequitur insolentia fortunā; comes est, rerum secundarum arrogantia; tu tamen eandem mansuetudinem amas: tu eandem continentia: tu eandem benignitatem, quæ in te semper fuerunt, retines, retinebisq; in omnē vitam, studiosissime. Quamobrem ISIDORI nostri orationes has quas tibi nunc damus, eo nomine accipies ANTISTES amplissime, ut nō à Benedicto Guidio tui studiosissimo, sed ab ANDREA Pampuro Abbate nostro, atq; AMEROSIO Ferrario, hominibus qui te amant egregie, plurimūq; faciūt, perfecta esse intelligas. Vale.

Vnetijs. V. Id. Maij. M D L X V I. Ex Cœnobio Diui Georgij Maioris, cognomento.

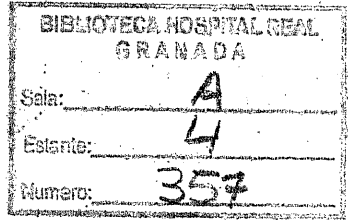

ABES hucusq; humanissime Lector à nobis Isidori Fulgentis Episcopi, orationes in Lucam quatuor supra quinquaginta, iam pridem in lucem æditas. quibus nunc ad Populum in sermonem Domini in Monte habitum ex Matthei Euangelio, sexagintanovem orationes, quemadmodum superiore Anno nos tibi priore illa editione daturos polliciti sumus, amanter adiecimus.

Extraordinariæ verò Orationes. C V I.
 In Tridentino Concilio sub Paulo III. Pont. max. V I.
 De modo diuitijs adhibendo. I.
 Ad eos qui à communi Ecclesiæ concordia discesserunt. I.
 Carminaq; Christianæ pietatis atque elegantiae flosculis distincta quamplurima,
 à nobis in lucem propediem dabuntur.

Te modo, Lector humanissime, quæ tua est in Isidorum vita functum pietas, rogamus si quod eorum quæ supra memorauimus, aut eiusmodi aliud ab eodem Isidoro conscriptum, quod nos lateat penes te habueris, ad nos perferendum quam primum cures. quum enim eorum quæ diximus pauca quædam in lituris adhuc sint, ac nonnullis locis mutila, vel ob id in vnum quampluribus collatis manuscriptis exemplis conferre optamus, quo integra magis atq; emendatiora omnia è tenebris in lucem ad communem studiosorum vtilitatem, prodire possint. quam ob rem tuæ quidem, quantum in te est opis nobis hac in re amanter præsta: nos interim tibi,

ut debemus à Deo opt. max. conceptis votis precabimur, ut cum præclarum aliquid ipse quoq; conscripseris, quod æditiōne maxime dignum sit, cœptis tuis fortuna itidem fauere non desit.
 Vale, & nos ama.

ORATIONVM ISIDORI CLARII
 In sermonem Domini, in monte habitum
 secundum Matthæum
 Index.

P lurimum sanè effat.	Oratio i.	folio.1.a
Oratur populum vt se præparet ad audien- dam Euangelicam philosophiam.		
Videor mihi.	Oratio ii.	4.a
Initiũ interpretationis quinti Capituli Matthæi, quòd quæq; præclara in monte facta sint.		
Beati pauperes spiritu.	Oratio iii.	8.a
De beatitudine paupertatis.		
Repetendum est eadem mihi.	Oratio iiii.	11.b
Eiusdem sententiæ.		
Reliquias huius admirandæ.	Oratio v.	13.b
Eiusdem sententiæ.		
Quod heri faciendum erat.	Oratio vi.	17.a
De natiuitate Domini Iesũ.		
Quæ ratio effecit.	Oratio vii.	20.b
De Epiphania Domini.		
Quod iter agentibus.	Oratio viii.	24.b
De beatitudine iuctus.		
Oportuit sanè.	Oratio viiiii.	29.a
De beatitudine mitium.		
Beati qui esuriunt.	Oratio x.	33.b
De beatitudine esurientium, & siti entium iustitiam.		
Et si sentiebam.	Oratio xi.	37.b
De beatitudine misericordium.		
Superiore Oratione.	Oratio xii.	43.b
De misericordia, quæ spiritu fit, & de munditia cordis.		
Quæ		

I N D E X

Quæ res in homine.	Oratio xiii.	47.a
Eiusdem sententiæ.		
Cogitanti mihi.	Oratio xiiii.	50.a
In illud Deuteronomij xv. Attende tibi.		
Hesternis nobis Oratione.	Oratio xv.	53.a
De dignitate hominis.		
Quod superioribus diebus.	Oratio xvi.	58.a
De pace.		
Christianæ philosophiæ facultas.	Oratio xvii.	64.a
De patientia in persecutionibus.		
Ego hodie in hunc.	Oratio xviii.	68.b
Instruit populum quo pacto se custodiri debeat, dum absens erit, visendi Diocesanos gratia.		
Paulus Apostolus.	Oratio xix.	72.b
Reuerius à visitatione admonet populum, vt amoris vi- cem sibi rependat, caueat à Diabolo, & Deo fidat.		
I E S V S Christus filius Dei.	Oratio xx.	76.b
Septem beatitudines compendio declarat.		
Diximus hunc Domini.	Oratio xxi.	80.b
Docet quales esse debeant ij quibus animarum cura est credita.		
Dum cogito.	Oratio xxii.	84.b
Eiusdem sententiæ.		
Non potest ciuitas abscondi.	Oratio xxiii.	88.b
Docet quo pacto glorificetur Deus.		
Nolite putare.	Oratio xxiiii.	92.a
Quòd Christus venerit adimplere, & non soluere le- gem aut prophetas.		
Ex ijs quæ ad populum.	Oratio xxv.	95.b
Oratio synodalis, qua clerum suum reformat.		
Memini me superioribus mensibus.	Oratio xxvi.	97.b
Eiusdem sententiæ.		
Cum generale Concilium.	Oratio xxvii.	102.b
Eiusdem		

INDEX

Eiusdem sententiæ; continens capita reformationis.		
Facile mihi superiore anno.	Oratio xxxviii.	106.b
Eiusdem sententiæ.		
Oportere quidem singulis annis.	Oratio xxxix.	111.b
Eiusdem sententiæ.		
Nescio quod dicendi initium.	Oratio xxx.	116.b
Eiusdem sententiæ.		
Synodus, quam superiore.	Oratio xxxxi.	122.b
Epilogus constitutionum, & admonitionum ad emendandos cleri, & populi mores.		
Dico enim vobis.	Oratio xxxxii.	125.b
Scribarum, & Phariseorum errores redarguit, faciendiq; & docendi modum indicat.		
Hodierna concio.	Oratio xxxxiii.	129.b
Eiusdem sententiæ; redarguit eos, qui linguam cohibere, nolunt, & qui avaritiæ student.		
Si ergo offers munus.	Oratio xxxiiii.	132.b
De reconciliatione; arguit eos, qui nutriunt simulates cum proximo.		
Habeto benevolentiam.	Oratio xxxv.	135.a
De benevolentia.		
Audistis quod dictum fuerit.	Oratio xxxvi.	139.b
Inuehitur in adulterium, & fornicationem.		
Qui aspexerit uxorem.	Oratio xxxvii.	143.b
Eiusdem sententiæ; & admonet vt cohibeamus sensus, & luxus in vestimentis.		
Reliqua erat Euang. verborum.	Oratio xxxviii.	147.b
De eleemosina.		
Nollem ego.	Oratio xxxix.	151.b
De matrimonio.		
Rursum audistis.	Oratio xl.	156.a
De iuramento.		
Audistis quod dictum fuerit.	Oratio xli.	160.b
	Admonet	

INDEX

Admonet ne malum pro malo reddamus, & inuehitur in avaritiam.		
Audistis, quod dictum sit.	Oratio xlii.	164.a
Inuehitur in scribas, & adulterinos interpretes legis, admonetq; vt inimicos diligamus.		
Superioris orationis.	Oratio xliii.	165.b
Interpretatio capituli tertijdecimi primæ ad Corinthios, De charitate.		
Illud in Evangelico.	Oratio xliiii.	174.b
Habita, cum discedendū ei fuit visendæ dioceseos gratia, & queritur quod à nullo deferuntur peierantes.		
Spero ex mea hac bimestri.	Oratio xlv.	176.b
Epilogus eorum, quæ dicta sunt.		
Attendite ne iustitiam.	Oratio xlvi.	178.b
De eleemosyna.		
Orantes autem nolite.	Oratio xlvii.	183.b
Docet quo pacto debeamus orare, arguitq; eos, qui ob multitudinem verborum sperant se exaudiri à Deo.		
Aggressus hodie.	Oratio xlviii.	187.a
Interpretationem orationis Dominicæ, aggreditur.		
Pater noster.	Oratio xlix.	193.a
Eandem interpretationem sequitur.		
Non difficile quidem.	Oratio. l.	197.a
Eandem interpretationem sequitur.		
Fiat voluntas tua.	Oratio li.	200.b
Eandem interpretationem sequitur.		
Panem nostrum.	Oratio lii.	204.b
Eandem interpretationem sequitur.		
Et remitte nobis.	Oratio. liii.	208.a
Eandem interpretationem sequitur.		
Et ne nos inducas.	Oratio liiii.	212.a
Eandem interpretationem sequitur.		
Sed libera nos.	Oratio lv.	216.b

In Orationem
Dominicam.

Nollem

I N D E X

Nollem ego meos. Oratio LVI. 223.a
 Interpretationis orationis Dominicæ epilogus.
 Cum verò ieiunatis. Oratio LVII. 226.a
 Docet quo animo fit ieiunandum.
 Nemo potest duobus dominis. Oratio LVIII. 233.a
 De infatiabili habendi cupiditate.
 Cum hodierna dies parandis. Oratio LIX. 240.a
 De eleemosyna.
 Nolite iudicare. Oratio LX. 242.a
 De iudicio, & condemnatione temeraria.
 Ne detis sanctum canibus. Oratio LXI. 245.a
 De utilitate, & dignitate Christianorum dogmatum.
 Petite, & dabitur vobis. Oratio LXII. 249.a
 De beneficentia Dei.
 Omnia igitur, quæcunq;. Oratio LXIII. 252.
 De diligendis proximis.
 Intrate per angustam portam. Oratio LXIII. 255.b
 Docet viam, quæ ducit ad vitam. & admonet in quâto
 periculo versentur qui vitam sibi pollicentur.
 Nescio quantum vos. Oratio LXV. 259.b
 Pseudo Apostolorum doctrinas redarguit.
 Exiguo mihi pastori. Oratio LXVI. 264.a
 De prædestinatione.
 Antequam reliqua. Oratio LXVII. 276.b
 Eiusdem sententiæ. Arguit prædestinantium errores.
 Ea quæ de prædeterminatione. Oratio LXVIII. 282.a
 Eiusdem sententiæ.
 Omnis arbor. Oratio LXIX. 289.b
 Admonet salutem Christiani hominis, in factis, non in
 verbis esse collocandam.

F I N I S.

ISIDORI CLARII
 EPISCOPI FVLGINATIS,
 IN SERMONEM DOMINI,
 IN MONTE HABITVM,

SECUNDVM MATTHAEVM.

Oratio Prima.

VLCHRVM sanè esset, ac hominum generi
 maximè salutare, si innumera Dei erga nos
 beneficia accuratius, quàm fieri à nobis con-
 suevit, & gratiori animo recogitarentur. duo
 enim in primis bona inde proficiscerentur, v-
 num, quòd in illa cogitatione ingrati notam
 fugientes, maiora etiam (nam hic est incompre-
 hensæ Diuinæ bonitatis mos) assequeremur.
 alterum, quòd in amorem Dei vehementius inflammaremur, quod
 cum adepti fuisset, tunc demum effemus beati. In hanc autem
 cogitationem veni ob ea, quæ nunc dicturus sum. cum enim Deus
 in omnibus, quæ tum ad corpus, tum ad animum pertinent, fue-
 rit erga nos liberalissimus, videte tamen, vt, in ea parte, quæ po-
 tior est, fuerit multò liberalior. cuius rei vnum, quod hodie ad
 rem nostram pertinet, exemplum proponam. Multò facilius est
 curandi agroti animi ratio, si agrotans velit, quàm corporis. pri-
 mum enim ab vno medico (quemadmodum medicæ artis periti
 volunt) multi curari non possunt. deinde fieri potest, vt curari qui-
 dem agrotus velit, sed non queat medici opera vt, cum ob ino-
 piam non habeat, vnde illum conducatur. interdum omnino copiam
 medici non habet. vel, si habet, non satis peritus est medicus, vt
 morbi causas ac remedia agnoscat. vel, certè morbi magnitudo ea
 est, vt medici artem superet. nam rectè quidam poëta dixit.

A Non

Non est in medico semper, releuetur ut aeger:

Interdum docta plus ualet arte malum.

at ubi agritudo animi curanda est, nequaquam eiusmodi incidunt difficultates, sed tantum velut quis ex animo curari, & continuo sanus effectus est. Dixi (ait propheta) confitebor aduersum me, in iustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. nulla præterea opus est pecunia, ne quis excusari se ob inopiam possit. vnus verò medicus multis hominum millibus curandis idoneus est. vna tantum in re circumspectum esse oportet, ne in medico eligendo, qui volentibus deesse nunquam potest, quis decipiatur, ne ve, dum curari postulat, in grauiore incidat morbos. inueniuntur enim plerique, qui verbum Dei (vt ait Paulus) caupotentur, quærentes, quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi. in hoc ingens studium adhibendum est, & selectione vtendum, cum curandorum animorum medicus quaeritur, vt non solum scienter, verum etiam amanter curet, ac paterno erga laborantem affectu moueatur. cætera facillima sunt, atque, vt dixi, modo quis ex animo velit, continuo sanus, atque incolumis effectus est. non hic ingentibus opus est sumptibus, non longa peregrinatione. regnum Dei intra nos est, ait Dominus. & de hac iustitia, quæ est ex fide, uidetur. *Deu. 30.* dete quid in Deuteonomio scriptum sit. Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in cælo situm, ut possis dicere, quis nostrum ualet in cælum ascendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus, atque opere compleamus? neque trans mare positum est, ut causeris, & dicas. quis est nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre, ut possumus audire, & facere quod præceptum est? sed iuxta te est sermo ualde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum. Quanto ergo facilius adipiscenda curationis ratio est, tanto magis reprehendendi illi, qui tantum Dei beneficium contemnunt, maluntque aliena errata curiosius peruestigare, quam sua corrigere. qui si tantum studium agnoscentis suis uitiiis, atque peccatis impenderent, quantum faciunt in alienis, breui euaderent optimi, atque perfectissimi. sed nemo in se tentat descendere, neque in se inquirere, quæ res singulari est ad progressus in uirtutes impedimento. Vos ergo qui hic adestis, in hac incumbite, qui si strenuè agere uolueritis, non solum reliqua ciuias exemplum uestrum sequetur, uerum etiam tota hæc uestra regio

Vmbria.

Vmbria ad lucem, quam uos uestris rectè factis prætuleritis, accedet, ut uerè Fulginea hæc ciuitas, non solo nomine, sed factis ipsis appellari possit. Et sanè ut illud, quod hætenus tacui, profitear, cum significatum mihi fuisset, me eius ciuitatis factum episcopum, quæ Fulginea uocaretur, hæc huius uocis appellatio spem mihi non exiguam iniecit, fore, ut non frustra huius nominis ciuitatem fuerim sortitus. Et profectò id quod dixi, omnino eueniet, si etiam exigua uestrum pars hisce initiis strenuè Christianæ philosophiæ negocium amplectatur. atqui quoties magnum aliquid, atque admiratione dignum à Deo factum est, paucis uti Deus consueuit, ac data opera declinare multitudinem, cuius rei unum uobis exemplum nunc proferam. Cum populus Dei ob eius peccata in hostium potestatem esset datus, tandemque miseratus Deus liberare eum uellet, populusque multus duce Gedeone iam conuenisset contra hostes Madianitas, dixit Dominus Gedeoni. multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manu eius, ne gloriatur contra Israël, & dicat. meis uiribus liberatus sum. loquere ad populum, & cunctis audientibus prædica. qui formidolosus est ac timidus, reuertatur. reuersique sunt ex populo uiginti duo millia uirorum. ac tantum decem millia remanserunt. dixitque rursus Dominus Gedeoni. adhuc populus multus est. duc eos ad aquas, & ibi probatum quenque tibi ostendam, & de quo dixerò tibi ut tecum uadat, ipse pergat: quem ire prohibuerò, reuertatur. cumque descendisset populus ad aquas, dixit Dominus Gedeoni. qui lingua lambuerit aquas, sicut solent canes lambe re, separabis eos seorsum: qui autem curuatis genibus biberint, in altera parte erunt. fuit itaque numerus eorum, qui manu ad os proiecient aquas lambuerunt, trecenti uiri, reliqua multitudo flexis poplitibus biberat. in trecentis ergo illis tradidit Dominus in manus Israël Madianitas, qui numero locustis æquabantur. Quod si præterea cogitatis, qua arte hæc uictoria parta sit, inuenietis, quid & uobis sit faciendum, si aduersus humani generis hostem congregari uolueritis. Iussit Gedeon, ut illi trecenti, quisque lagenam, in cuius medio esset lampas, una manu teneret, altera tubam, ac tripertito agmine hoc pacto aggressi sunt hostes, incipientibus uigiliis noctis mediæ. cœperunt enim tubis canere, & complodere inter se lagenas, quibus fractis, tenuerunt sinistris manibus lampades, & dextris tubas, quibus personabant. Eadem facienda uobis sunt, & primum

ex eorum numero esse debetis, qui bibituri non se pronos in terram abiecerunt, ne uidelicet ad corporea commoda totos uos demittatis, sed erecti, quantum fieri potest, consistatis. quid uerò aliud est, fractis lagenis lampades tenere, & tubis personare, quàm superata & subacta hac corporis infirmitate, tanquam fictili uase confracto, lucem rectè factorum præferre, & quod factis ostenditis; etiam uoce, & prædicatione, & diuinis laudibus personare? Ut ergo id quod spero, facilius fiat, cum iam uos magis capaces Christianæ philosophiæ, quàm initio fueratis, uidere mihi uidear, cogitauit uos altius euehere, atque in eum montem ducere, ubi Seruator noster ac Dominus Iesus Christus summam huius philosophiæ explicuit. uerum non hoc hodie faciam, sed octauo ad hinc die, hoc est, sequenti die Dominico, ut interea ipsi uos accuratius præparetis. etenim, si,

Exo. 19. cum lex Hebræorum populo danda fuit, quæ umbra duntaxat nostræ ueritatis erat, iussus est populus tanto studio se præparare, ut nõ solum ab uxoribus, re alioqui licita, abstinerent, uerum etiam exter num corporis cultum curarent, ac lauarent uestimenta sua, tantumque abest, ut permitteretur illis in montem ascendere, ut dictum sit

ibidem. Mosi. constitue terminos populo per circuitum, & dices ad eos. ca
 ,, uete, ne ascendatis in montem, nec tangatis fines illius: omnis qui
 ,, tetigerit montem, morte morietur, siue iumentum fuerit, siue ho
 ,, mo, non uiuet. si tantus, inquam, in illa rerum umbra apparatus
 ,, quæsitus fuit, uobis, qui in ipsum etiam montem mecum estis ascen
 ,, suri, & eum montem, in quo non umbræ sed rerum ueritas explica
 tur, quanta censeris opus esse præparatione? Sed illud in primis ad
 monendi estis, oportere eos, qui hunc montem sunt ascensuri, omne
 onus deponere, ut expediti ascendant: nostis enim arduum esse
 montium ascensum, ut qui onusti ingredi uelint, facile in medio iti
 nere deficiant. quare deponendum est onus peccati, hoc enim est
 unum, quod opprimere atque impedire idoneum est: non poterunt
 qui carnis lasciuiam sectantur, in hunc montem ascendere, neque qui
 honores ac dignitates ambiunt. non poterunt auari, & qui toti pa
 randis pecuniis incumbunt. hoc enim est onus multò molestissim
 um, quod eò amplius obruit, quo plus pecuniarum acquisitum
 est, quod contra oportuerat. si enim inopiæ metus sollicitos uos
 reddit, atque ad parandas pecunias anxios, decebat, ut, cum tan
 tum paratum est, quantum ad leuandam inopiam est fatis, finem

ac-

acciperet ista sollicitudo, sed contrarium experimur, ut cum accessione pecuniæ ac facultatum, fiat quotidie maior cupiditatis accessio. uidete enim quid illi in Euangelio diuiti usu uenerit. *Luc. 12.*
 ,, (inquit) cuiusdam diuitis uberes fructus ager attulit, & cogitabat
 ,, intra se dicens, quid faciam, quia non habeo quo congregem fru
 ,, ctus meos? cernitis anxiam sollicitudinem ob hanc unam causam,
 quod ditior eo anno esset factus? abiiciendum est ergo omnino
 hoc onus. Vos quoque mulieres, quas scio uelle prorsus in hunc
 montem conscendere, nam ab hoc in cælum uno gradu peruenitur;
 neque nisi per hunc montem iter in cælum est, uos ergo non poteritis
 onuste tam multis uestium generibus, tot monilibus, gemmis, auro,
 argento, & uestro illo deniq; mundo muliebri me in hunc montem
 sequi, relinquenda sunt ista impedimenta, atque onera. quod si hæc
 ita uobis cordi sunt, ut agrè ea deferatis, docebo uos; quo ea pacto
 non solum in montem, uerum etiam in cælum afferatis. ista omnia
 pauperum humeris imponite, qui ea deferant. hæc enim horum retinendorum
 una est uia, neque præterea alia. & sanè mirum est, nisi conditionem
 hanc accipiatis, ut res, quæ uobis tam uehementer cordi sunt, perpetuo
 uobiscum habeatis, alioqui omnia per mortem amissura, nisi hac ratione
 uobis uestræque utilitati consulatis. Sed una præcipuè res maximo uobis
 est ad optima quæque impedimento, illa uidelicet procrastinatio, dum
 bono & parato ad benignè faciendum animo uos esse, uestris cogitationibus
 persuadetis, & tamen bonam hanc uoluntatem nullamquam facta
 sequuntur: atque ita bona uestrum pars sine ullis egregiè factis
 ex hac uita migrat. quod quàm stultum atque adeo insanum sit, mecum
 quæso sic cognoscite. Fingamus Paulum tertium Põnt. max. decreuisse,
 ut quicumque ex Fulginatibus, calendis Decembris, ad quas
 calendas ab hoc die decem dies intersunt, Romæ reperirentur, maximis
 muneribus honestarentur. quis uestrum expectaret, ut, non dico
 ipsis calendis, sed tantum pridie calendas Romæ esset? nullus opinor.
 quamobrem? cogitaretis enim apud uos, fieri posse per aliqua, quæ
 forte acciderent, impedimenta, ut prohiberemini, quo minus ad
 statutum illum diem adessetis. quare maxima opinor uestrum pars
 hodie iter aggredieretur, rem rutis simam arbitrati, si sex aut octo
 diebus hoc negocium præueniretur, ne forte aliqua tam expectato
 bono priuaremini. Fingite rursus indefinitam

nitam diem, atque ita esse significatum, eundem Paulum uelle uno sequentis anni die, quem diem incertum esse uellet, Fulginate, qui eo die Romæ reperirentur, eisdem afficere beneficiis, multò profectò maiorem diligentiam adhiberetis, ne is dies elaberetur è manibus. quare ueriti ne forte calendis Ianuarii id accideret, aliquot ante ipsas calendas dies urbem Romam adiretis, quòd si etiam res ad nouissimū anni diem prorogaretur, nihil uos pœniteret, tantum tempus representasse. ut expectata bona tandem aliquando assequeremini. atque hoc quidem studium adhiberetis in hisce caducis ac momentaneis bonis, quæ paulò post essetis relicтури, ubi uerò agitur eternitas, & incerta est dies, qua ante iudicem Deum estis statuendi, audetis tantè summæ negocium in dies, atque adeo annos prorogare, nec metuistis nequis repentinus casus uestra omnia consilia euertat? O supinas mentes, o stupidos animos, quàm

Luc. 19. uerum est quod Seruator ipse ait. filii huius seculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. Si alicuius principis rem familiarum ac facultates quispiam uestrum per aliquot annos administrasset, iubereturque rationem reddere, alioqui interficiendus, quàm accuratè censetis hunc rationes dati atque accepti compositurum, ne in uitæ periculum ueniret? ubi uerò & ipsa ociosa uerba in iudicium sunt uocanda, non cogitatis multò magis ociosarum uestium, quas tineæ consumunt, & ociosarum in arca pecuniarum, dum in retea Christi fratres frigore ac fame conficiuntur, rationem esse reddendam? quòd si cogitaretis, non committeretis profectò, ut tam periculosa in re tam somniculosi inueniremini. atque hoc est, quòd metuo uehementer, ne plurimi uestrum, dum tam negligenter rationes sue conscientie discutunt, cum se in cælum recipiendos certissimè sibi persuadebunt, eo ipso tempore in imum tartarum demersi reperiantur propterea, quòd multa grauisimè peccantur, quæ ne peccata quidem esse à uobis intelliguntur. atque id. ob eam causam accidit, quòd nos in leges Euangelicas non bene penitus da-

2. Pet. 1. mus, quæ tanquam lucerna lucens in caliginoso loco, expellere tenet, nebras possent, quæ aspectibus uestris nunc offusæ, non patiuntur uos errores uestros agnoscere. sed futurum spero, ut cum in hunc montem fulgentissimum ascenderitis, omnia meliorem formam sint habitura. quem ascensum ut facilem ac secundum habeamus, rogate Deum, ut has preces, quas nunc facturus pro uobis

bis sum, benignus exaudiat. Deus summe atque æterne pater, qui iccirco appellari pater uoluisti, ut fiduciam haberemus postulandi, quæ nobis sunt salutaria. scis ipse pater, hanc prouinciam, quæ nunc præ manibus nobis est, eam esse, à qua una hominum salus penderet. quare nunc maximè intuere hunc populum, cuius me curæ ipse præfecisti, neque frustra id à te factum persuadere mihi unquam potero. Da ergo & mihi uires ducendi, & huic ciuitati generosum animum ascendendi in hunc montem, in quo unigena ille tuus docuit ea, quæ non solum ad æternam uitam comparandam, uerum etiam ad hanc mortalem optimè ac feliciter degendam pertinerent. Effice ut audita filii tui uoce, falsas, quas hætenus tenuere, opiniones exuant, atque Euangelicis monitis ac præceptis affuescant. mitte hodie è cælo sancto tuo per hanc episcopi dexteram, uberiorem in hunc populum tuam benedictionem, quæ intima eorum penetret, ac nouum cor nouumque spiritum in eis creet, quo fiat, ut & temporariam hanc uitam tranquillius agat, & demum immortalem illam atque æternam consequatur, quam à te expectamus sancte pater per unigenitum tuum ac Dominum nostrum Iesum Christum, qui tecum & spiritu sancto, uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

O R A T I O S E C V N D A.

V IDEOR mihi in eundem penè modum posse, atque adeo debere Deo gratias agere, quòd Abraham seruus usus fuit, cum missus ad querendam uxore pro Isaac filio domini sui, omnia ita opportunè cecidisse reperit, ut ea puella, quæ querebatur, ut uxor esset ipsius Isaac, prima fieret illi obuia. hoc enim animaduerso pronus adorauit & dixit. Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, *Gen. 24.* qui non abstulit misericordiam & ueritatem suam à domino meo, & recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei. Sic mihi uidentur agenda à nobis Deo gratiæ, qui effecerit, ut hoc insigni die in Euangelicum hunc montem ascenderemus, cum nihil profectò tale quippiam uenisset in mentem, quò tempore de hoc ascensu

ascensu cogitavi . est enim hodierna dies Dominica prima aduentus , tempus nimirum celebratissimum uetustis iam temporibus à Christi ecclesia , quod iccirco aduentus appellatur , quòd eadem ecclesia fideles adhortetur , ut per unius , aut non multò secus , mensis spatium , sese preparent ad suscipiendum aduentem in carne Dominum , ne tanti regis aduentus improvisos adoriatur , quod cum sapientissimè ac sanctissimè iam olim fuerit institutum , uideretur mihi ita apud maximam hominum partem obsoletum , ut ne nomen quidem eius sciant , nedù factis ullis Christiano homine dignis hoc tempus obseruent . quare reuocandus esset antiquus mos , & quemadmodum quadragesimæ spatium institutum est , ut ad commemorandam mortem & resurrectionem Domini , animos habeamus puriores , atque purgatiores , sic tempus hoc usque ad natiuitatem Domini accuratius agendum esset , & purgandi essent animi peccatorum confessione , ut quænam sit hæc celebritas , intelligere uideamur . etenim si regis alicuius aut principis natalem diem homines tanta cum pompa celebrant , quid nobis in natali summi regis , atque ipsius filii Dei non est elaborandum ? Sed tempus est , ut iam hunc beatum montem conscendamus , atque opportunè sanè , nam uidemur in ea tempora incidisse , ut admonendi & nos simus , quod ipsi Loth fuit dictum , cum ciuitates illæ euerse fuerunt . dixerunt enim ei angeli . ne stes in omni ista planitie , sed in monte saluum te fac , ne & tu simul percas . grauissima enim peccatorum moles , quibus Christianus orbis premitur , ingentia iacent mala , quæ quo pacto euadamus , nisi per huius montis ascensum , ego sanè non uideo . Sermonem itaque Domini , quem in monte habuit , tractaturi , uideamus , quid in Euangelico contextu præcedat . Cum cœpisset iam Dominus prædicare Euangelium regni , morbosque non animi solum , sed etiam corporum curare , atque eius fama in totam Syriam abiisset , *secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilea , & Decapoli , & Ierosolymis , & Iudæa , & trans Iordanem* , quo facto sequitur Euangelista Mattheus . *Cum uidisset autem turbas , ascendit in montem , & dum sedisset , accesserunt ad eum discipuli eius , & aperiens os suum docebat eos .* Cur uisis turbis Dominus in montem ascenderit , apertius facit Lucas Euangelista dicens , exiit in montem orare , & erat pernoctans in oratione Dei . quòd uerò paulò post idem Lucas eundem Domini sermonem , quamuis maiori compendio

compendio , narraturus ait , illum descendentem de monte sterisse in loco campestri , fieri potest , ut in ipso monte fuerit aliqua planities , ubi constiterit Dominus , quanquam sunt , qui diuersum illum uelint esse sermonem ab hoc , qui à Mattheo describitur . Rectè autem in monte lex Euangelica data est . etenim , si diligentius perscrutemur , reperiemus præclarissima quæque in monte facta , ut , cum uellet Deus fidem Abraham , atque in Deum reuerentiam experiri , iussit , ut filium immolaret in monte , quem ipse illi ostendisset . Lex per Moysen in monte est lata . Elias in monte Oreb diuinas uisiones est contemplatus , ipse uerò Dominus ac Seruator nostras oraturus patrem , in monte id agere consueuerat . in monte coram tribus discipulis transfiguratus , maiestatem suam declarauit , factaque ibi sunt ea , quæ illi historiarum coniuncta omnes nostis . post resurrectionem rursus iussit discipulos in Galileam profectos , conuenire in monte , quem ipse illis constituerat . denique ascensurus in cælum , egregium illud spectaculum discipulis suis in monte præbuit . cum enim animo constemus ac corpore , corpusque ipsum spiritui seruire debeat , corporeis quoque & rebus , & locis est utendum , & iis præsertim , quæ animi actionibus sint accommodata , montium autem solitudo , ut quæ multitudine uacet , aptior est optimis quibusque negotiis tractandis , præsertim cum orandum est , quod nunc Dominum fecisse ante quam sermonem hunc haberet . Lucas scribit , ut supra diximus . Hoc uerò in loco illud etiam accedit aptissimum , quòd nouam legem daturus Dominus , quæ ueteris illius , quæ per Moysen data fuerat , futura esset complementum atque perfectio , sicut priorem in monte dedit , ita decuit & hanc quoque in monte promulgari . *Visis ergo turbis Dominus ascendit in montem* , non quòd eas auerfaretur , quibus & docendis & sanandis & alendis uenerat , sed docuit quid nobis faciendum sit , ut uidelicet tantisper cum multitudine uerseremur , dum eis prodesse aliquid possumus , deinde ab illis abstinemus , nosque ad nosmet ipsos recipiamus . *Et cum sedisset (inquit) accesserunt ad eum discipuli eius .* in fine huius Domini sermonis legimus miratas fuisse turbas super doctrina eius . quare significatio fit , etiam turbam audiuisse , sed negocium ita progressum esse , ut discipuli tanquam paratiores primum accesserint , deinde secuta turba sint , quod & inter uos est faciendum . neque enim expectandum est , dum tota simul ciuitas .

uno die Euangelicam philosophiam amplectatur, sed aliquibus ex vobis inchoandum est, qui attentius huius philosophiæ uirtutem ac maiestatem obseruant, quos reliqua multitudo contemplata, facile in uestram sententiam trahi se patitur. At uerò beatissimos illos ego sanè iudicabo, qui primi hoc negocium aggredientur, nam longe maiora à Deo præmia assequentur, quàm illi, qui in aliquius urbis expugnatione primi muros ascendunt, & uiam aliis illius capiendæ aperiunt. solent enim hi maximis honestari muneribus. *Et aperiens os suum docebat eos.* pulchrè os suum Dominum aperuisse dicit, qui antea prophetarum ora aperuerat. quod futurum longè ante præmonuit per Esaiam ita dicens. Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa, quia ego ipse, qui loquor ecce adsum. Quod ut manifestè de Seruatore Christo dictum agnoscamus, addit mox propheta illa uerba, quæ de apostolis allegat Paulus, uidelicet, quàm pulchri super montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem, annuntiantis bonum, prædicantis salutem, dicitur. Sion regnabit Deus tuus. Atq; hoc est, quod ad Hebræos dicitur. multifariè multisque modis Deus olim locutus patribus per prophetas, nouissimis diebus hisce locutus est nobis per filium. Habituri ergo magistrum Dei filium, quanto illius monita ac præcepta amplecti studio debetis, & meminisse, quid ipse dixerit. Beati oculi, qui uident quæ uos uidetis. amen dico uobis, multi reges & prophete uoluerunt uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt. Si apud Pythagoreos tanta erat magistri eorum Pythagoræ auctoritas, ut quicquid dixisset, nunquam in dubitationem uocaretur, hinc enim illud quasi prouerbio tritum erat, *αὐτὸς ἴσα*, multò profectò magis auditis iis, quæ cœlestis magister atque adeo Dei filius ac Deus docet, huius unius standum sententiæ est, neque ullis hominum inani- bus opinionibus, aut persuasionibus ab ea latum (quod dicitur) unguem recedendum. Irritum quis faciens (inquit) legem Mo- sis, sine ulla miseratione duobus uel tribus testibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit? & alibi. si enim illi non effugerunt, recusantes eum, qui super terram loquebatur; multò magis nos, si de cœlis loquentem nobis auersetur. Audiamus ergo quid dicat. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Sed quæ-
ren-

rendum prius est. cur Dominus à beatitudine sermonem hunc suum sit exorsus. Appetunt homines bonum, natura ipsa eos ad hoc exstimulante, atque is est eorum finis, cuius gratia agunt, quæcunque agunt, itaque finis ac bonum ad idem conspirant. quare qui de summo, quod expeti possit, bono scripsere, de finibus inscripsere libros suos. cum autem bonum passim expetatur, illud in primis folicitos reddit homines, in quo in primis felicitas summa posita sit, quod summum bonum appellant. de quo philosophi tam anxie sunt digladiati, ut sectas hac de re colligat M. Varro, ducentas octoginta esse posse. Cum ergo in factis nostris omnibus id quæramus, quo bene sit nobis, ac beati esse possimus, atque ante Euangelicæ lucis exortum hac in re uariarent etiam sapientum sententiæ, dum plerique ita se demitterent, ut alii summum hominis bonum in uoluptate ponerent, alii alia in re non admodum præstantiori, & quæ reliquis etiam animalibus, atque adeo plantis ipsis posset esse communis, opportunum fuit, ut in ipso sermone initio, finem quandam statueret, ad quem consilia omnia, & cogitationes essent dirigendæ. nam sine non intellecto, incerti ac uagi feruntur homines, neque satis expeditè agere quicquam possunt. Hunc ergo finem, atque hanc felicitatem filius Dei, hoc est ipsa ueritas docet, ubi sit posita. & mirandum sanè est, cum tantum magistrum teneamus, quo pacto diuersa atque adeo aduersa potius uia ingrediamur. uidete enim, ut in prima ipsa beatitudine cogitationes omnes uestras consiliaque deiiciat, cum ait. *Beati pauperes.* at uos noctes & dies eandem incudem tunditis, ut fugata paupertate ditementini. Verum quando longius iam progressa oratio est, non uideo me posse huius beatæ paupertatis diuitias hodie explicare. quare id tantum faciam, proponam uobis ipsius Seruatoris exemplum, qui præ omnibus, qui unquam fuere, eam est insigniter amplexatus. & primum nasciturus, cum posset nullo negotio (quid, n. erat ei non possibile, nimirum filio Dei ac Deo?) re-
Luc. 2.
gnum sibi palatium præparare, in stabulo nasci uoluit, atq; in præsepio reponi. totam uerò uitam quo pacto egerit, uidete quid re-
Matt. 8.
sponderit ei, qui se eum sequi uelle diceret. Vulpes (inquit) fo-
Luc. 9.
ueas habent, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis non ha-
Mat. 27.
bet, ubi caput reclinat. ultimum uerò clausurus diem nudus in cru-
Mar. 15.
ce mortuus est. tanto autem ipsos pauperes fauore est prosecutus,
B 2 ut

Luc. 2. 3. ut fratres eos appellare non sit dedignatus. quod uni (inquit) ex
Ioan. 19. his fratribus meis minimis fecistis, mihi fecistis. audistis fratres ap-
Mat. 25. pellatos pauperes ab ipso filio Dei, & eos non reuerbimini? & eos non curabitis? neque eis uictum cultumque preparabitis? Si regis alicuius, à quo bona ingentia percepturos uos speraretis, fratrem hospitio essetis suscepturi, quod officii genus est, quod ei non prestaretis? at ij illius regis fratres sunt, cui quicquid habebitis, quicquid estis, acceptum prorsus referendum est, qui preterea uitam ipsam pro uobis profudit, ut regnum uobis pararet sempiternum. non ergo omnem fauorem fratribus huius tanti regis, cui tantum debemus, à quo infinita bona expectamus, exhibebimus? nam si ijs, quos scimus charos esse principibus, impensè fauimus, eos, quos tanti facit Christus rex regum & Dominus dominantium, ut se in illis beneficium accipere profiteatur, non summis fauoribus prosequemur? Preterea illud cogitate, si quisquam rex seruandæ huius ciuitatis gratia, regiam dignitatem deposuisset, factusq; propter uos esset pauper, atque in ea paupertate uos adisset, certam spem faciens uobis, se iterum eandem dignitatem reparaturum, quo facto uos ab illo ingentibus honoribus ac muneribus honestandos; proculdubio facultates uestras omnes illius commodis exponeretis, cum officii gratia, tum ut recepti regni promissa felicitate potiremini. at filius Dei, qui cum esset diues, pauper propter uos effectus est, ut uos illius paupertate diuites euadatis, paucos post dies nascetur uobis nudus & inops, ut, cum ne locum quidem in diuersorio habiturus sit, in præsepio sit collocandus, & nulla erga illum miseratione commouebimini? Quare moneo, ut ei uestem, & alimenta preparetis. & mulieres quidem ex tanta uestium supellectili, & tam multis monilibus, uestem ei conficient tanto regi consentaneam, auream uidelicet, uiri uerò alendi illius curam accipient. utrumq; autem harum rerum apparatus uellem hoc ipso in loco ante natalem Domini diem me inspectante fieri. nam ego uestri honoris plus nimio fortasse zelotypus sum, salutis uerò nunquam satis esse studiosus possum. quod enim ad honorem uestrum pertinet, sciunt uicinæ ciuitates habere uos episcopum, qui pro uiribus uos curat, qui cum cernunt nihil uos ex præsentia hac & laboribus meis profecisse, hoc non exiguam illis admirationem parit, at salutis ratio plus momenti habet. uereor enim,
 ne,

ne, dum ita inerte agitis, ut hætenus factum est, meus aduentus, qui utilitatis tantum uestræ causa fuit, condemnationi uobis sit futurus: nam & ob hanc ipsam causam Seruator Christus dixit de Iudeis. Si non uenissèm, & locutus eis non fuissèm, peccatum *Ioan. 15.* non haberent, nunc autem excusationem nullam habent de peccato suo. quanquam adduci non possum ut hoc expectem. neque enim persuadere mihi unquam quisquam poterit, hanc ciuitatem Dei munere hoc priuilegio affectam, aliam ullam ob causam, quam ut, quemadmodum à fulgore nomen habet, sic etiam factis ipsis non solo nomine, uicinis quoque urbibus lumen præferat. Sed illud præcipuè cauendum est, cum enim hoc negocium, quod uobis aggrediendum proposui, ianua quædam sit ad optima quæque ac præclarissima, credibile est, nostri generis hostem in tanto rerum cardine non cessaturum. quare suggeret cogitationibus uestris, ciuitatem non esse ita locupletem, ut ijs queat assuescere. sed perniciosissima hæc tentatio est. quis enim non uideat, hunc passim errorem apud omnes uersari, ut nunquam se inopes, nisi cum aliquid Christo dandum est, esse credant? at uerò cum in seorta est impendendum, cum uestes parandæ, cum sumptus ad pompam aut uoluptatem faciendi, nunquam desunt pecuniæ, ita miseri ad nosmet ipsos circumueniendos sumus instructissimi. quanquam illa erogandi in pauperes generositas non tam in facultatibus, quam in animi alacritate posita est, cuius rei indicium hoc est, quod cernimus aliquos tenui admodum fortuna, & qui potius egeant, quam ut eis superstit, liberaliter tamen erogare eleemosynas, cum interea plerique ditissimi, & qui sine ullo incommodo subuenire aliorum paupertati ac penuriæ possent, id facere recusent. quare fallax hæc mali Demonis persuasio procul rejicienda est, & initium huic egregio facto dandum. tantum enim in hoc labor est, ut inchoemus, atque assuescamus; cætera erunt non solum facillima, sed etiam iucundissima. quid enim erit, quod non libenter impendamus, si bene penitus in nostris animis defixerimus, uerè nos Christi fratribus, atq; adeo ipsi Christo ista largiri, quæ tamen omnia demum in nostram ipsorum utilitatem, siue futura bona cogites siue præsentia, sint redundatura? nam centuplum illud ad præsentem uitam pertinere, manifestè dictum à Domino apud Marcum legimus, quanquam etiam *Mar. 10.* sine illa additione intelligi facile potest. cum enim ait, centuplum *Mat. 19.* accipiet,

accipiet, & uitam æternam possidebit, necesse est alterum de hac præsentia, alterum de futura intelligere. nam æterna illa retributio neque centenarij, neque millenarij, neque ullius numeri proportionem comparari cum hisce rebus potest. Quod si quis uestrum præterea (nam præueniendæ sunt omnes, si fieri possit, illius maligni insidiæ) existimaret, sinendum esse unumquemque, ut suo arbitrio priuatim faciat eleemosynam, hic quoque error est perniciosissimus. tam enim grata Deo est unanimitas, atque in aliquod bonum multitudinis conspiratio, ut id, quod hoc pacto fit, sit illi gratius, quàm si duplum sine illa coniunctione præstaretur. atque ob eam causam Dominus *Mat. 18.* dicit, ubi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, in medio illorum sum. Quid ergo? si quis solitarius in specu aliquo tibi seruiat, cum illo non es? neque, inquit, sed per hoc significo, quanti apud me fit coniunctio animorum. Adde, quòd ubi in commune aliquid fit, inflammantur animi omnium, atque ad optima queque animantur, quod non usu uenit, cum seorsum quisque per se boni aliquid facit. sint enim decem ex uobis, qui soli tantum erogent, quantum tota simul ciuitas, haudquaquam tamen tantundem ualebit. nam illic decem illi duntaxat proficiunt, hic uerò tota ciuitas lucrum facit, atque ad maiora semper incitatur, quod unum Deus in primis in factis omnibus nostris quærit. Horum itaque exemplo, quæ nunc admonuimus, si qua alia hostis generis nostri uestris cogitationibus suggererit, ea omnia generosè propulsate, ne tam præclara incepta, à quibus reliqua omnia bona tanquam à fonte quodam proficiuntur, queant impediri. hoc enim & temporariam hanc tranquillitatem à Deo uobis comparabit, & uitam præterea conciliabit sempiternam. quam utinam omnes assequamur, iuuante Domino nostro IESU CHRISTO, cui cum patre & spiritu sancto est honor, & imperium per omnia secula seculorum, Amen.

ORATIO

ORATIO TERTIA.

BEATI *pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum. Mat. 5. celorum.* Euangelicam philosophiam à paradoxis Dominus inchoauit. quid enim tam præter hominum opinionem est, quàm felicitatem esse in paupertate? cum nihil ferè aliud, aut certè magis auerferentur homines quàm paupertatem, tanquam ingens & formidandum malum. quod ubi cogito, ego sanè facile desperarem posse me quicquam in hoc Euangelico negotio, quod tractamus, proficere apud seculi huius mores, nisi me spes Diuini adiutorij animaret, neque animo cadere sineret. facilius enim esset ex ethnico Christianum facere, quàm eum corrigere, qui postea quàm Christo nomen dedit, in humiles ac terrenas, & nihilo ethnicis meliores, atque adeo deteriores interdum, cogitationes se demisit. de eiusmodi enim dici potest illud beati Petri, melius erat *2. Pet. 2.* illis non cognouisse uiam iustitiæ, quàm post agnitam retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato. raro enim fit, ut huius generis homines excitentur ad ea præstanda, quæ eum decent, qui Christum sit professus. at ij, qui ex ethnicis ad lucem Euangelicam se conferebant, nihil præterea aliud præ illa æstimabant, & non solum facultatum direptionem æquo animo ferebant, uerum etiam uitam ipsam pro Christo animosè profundebant. uerum de uobis, ut dixi, bene sperandum est. aderit enim Dei fauor, qui ut uos ad hæc attentè audienda excitauit, sic ad ea assequenda uires adijciet. Aggrediamur ergo rursus orationem de hac beata paupertate, uideamusque quàm uerè ueritas ipsa Dominus noster Iesus Christus dixerit, in ea sitam esse beatitudinem, & non in appetitione diuitiarum. quam rem facilius intelligemus, si pericula & damna, quæ à diuitijs proficiuntur, perscrutemur. Et sanè cum damnum maximum omnium sit in iactura æterni illius regni, quod nobis Christiana professio pollicetur, obseruate quantum illius amittendi periculum in diuitijs sit. Scribunt Euangelistæ fuisse adolescentem quendam, qui audi- *Mat. 19.* to regni ac uitæ æternæ nomine, illius cupiditate flagrans petijt à Domino ut doceretur, quid sibi boni faciendum esset, ut uitam æter- *Luc. 18.* nam

nam assequeretur . qui cum audisset , seruanda sibi esse Diuina præcepta , respondissetque , se omnia à iuuentute seruasse , quæ sibi fuissent præcepta , adiecit Dominus , unum tibi deest , nequedum implesti , ut arbitraris , præcepta , alioqui unde tibi tam multæ diuitiæ , si proximum tuum ut fratrem , immò ut teipsum dilexisti ? uade ergo & uende omnia quæ habes , & da pauperibus , & habebis thesaurum in cælo , & ueni , sequere me . cum audisset autem adolescens hæc uerba , abiit tristis , erat enim habens multas possessiones . Videte obsecro uim ac tyrannidem huius morbi . adolescens hic reliqua omnia superauerat , neque ætas fuerat impedimento , quo minus & carnis uitia subegisset , & quæ à Deo præcipiuntur , accuratè seruasset . optabat uitam illam æternam , quam audiebat à Domino prædicari , atque ad huius prædicationis famam fuerat inflammatus . audit , si uendat , quæ hic habet , habiturum esse thesaurum in cælo , tutissimo uidelicet loco ac beatissimo , & tamen facultatum studio uictus , tantæ rei , tamque uehementer expetitæ fructum miser perdidit . tanta assecutus fuerat in ipsa adolescentia , abstinerat ab adulterio , à cæde , à furto , à falso testimonio , à fraude , debitum honorem detulerat parentibus . unum , quod deerat , quodque cæteris facilius factu esse debuerat , præsertim sub tanta pollicitatione , in causa fuit , ut tanto bono , tam optato , ob intemperantem pecuniarum amorem priuari se passus sit . quis hoc non exhorrescat , ac toto corpore , contremiscat ? Audite uerò quid sequatur . hoc factò circumspectus Iesus ait discipulis suis . quàm difficile qui pecunias habent , in regnum Dei introibunt . discipuli autem (inquit) obstupescabant in uerbis eius . at Iesus ut periculi magnitudinem in animis hominum euidentius infereret , rursus respondens ait illis . Filij quàm difficile est , confidentes in pecunijs in regnum Dei introire . facilius est camelum per foramen acus transire , quàm diuitem intrare in regnum Dei . hoc quid aliud est , quàm dicere , rem esse , quæ fieri nullo modo possit ? quare discipuli magis admirabantur dicentes inter sese , & quis potest saluus fieri ? nimirum ob communem ferè omnibus hominibus morbum .

Luc. 18. & intuens illos Iesus ait . apud homines impossibile est , sed non apud Deum . omnia enim possibilia sunt apud Deum . Qua in re quarari meritò potest , cur in diuitijs tantum hoc dixerit , & non in alijs etiam uitijs atque peccatis . sed uidentur mihi omnes qui peccant ,

cant , tanquam naufragium facere . at in naufragio alij adherent alicui rei , cui innixi non omnino sine spe sunt , alij sine spe relictæ uendis feruntur , qui si seruentur , solius Dei beneficio acceptam referunt salutem , quamuis etiam alij , qui tabula aliqua ferebantur , gratias agunt Seruatori Deo . Diuites ergo similes illis sunt , qui amissa alioqui omni spe , solius Dei quodam miraculo seruantur . & cum tam periculosa res sint diuitiæ , is tamen felicior à stulto hominum errore creditur , qui ditior est , hoc est , qui seuioribus circunvoluitur fluctibus . Ut autem intelligatis adhuc euidentius , quàm insana res sit , huic periculo tantorum amittendorum bonorum ob diuitiarum studium sese obijcere , singite quempiam uestrum dominandi appetentissimum , aditurus hic sit hæreditatem , quæ mille nummos aureos annuo reditu afferat , sed admoneatur , fore , si uelit , ut huius urbis imperio potiarur , sed periculum esse (nolo enim ut pro re certa ei proponatur) non exiguum , ne hoc amittat , si eam adire hæreditatem uelit . quid censeatis hunc dominandi libidine exstimulatum esse facturum ? proculdubio in illud periculum amittendæ tam optatæ rei nullis persuasionibus se conijci patietur . quod si quis ei diceret , tentandum esse , si forte vtrunque assequi posset , responderet , nolle se in re tanta periculum facere . qui idem si facultates magnas haberet , promittereturque hæc dominandi facultas , si maximam harum facultatum partem largitionibus infunderet , faceret profectò , neque sumptibus ullis parceret . atque id ob assequendam eam rem , quam uno die amittere facile posset . ubi uerò agitur æternitas ac regnum illud , quod sine caret , non ab ijs abstinebimus , quæ ueritas ipsa Christus tanto esse impedimento ad illud adipiscendum profiteretur , ut rem non tam difficilem , quàm impossibilem esse declarauerit , simul cum appetitione diuitiarum regnum illud homines assequi posse ? rursus ea non aggrediemur , quæ eadem ueritas certissimam ad tantam comparandam salutem , esse uiam docet ? cur non tandem aliquando desinimus esse pueri sensibus ? nam puerorum id proprium est , parua & inutilia curare , neglectis grauibus ac necessarijs . Clamat Paulus , qui *1. Ti. 6.* uolunt diuites fieri , incidunt in tentationem & in laqueum , & desideria multa stulta & nociua , quæ mergunt homines in interitum & perditionem . Audis non periculum , ut in superiore exemplo , sed denuntiationem , hinc scilicet fieri , ut demergantur homines

in interitum & perditionem, & commitemus ut in tanta ac tam manifesta damna pecuniæ cupiditate præcipitemur? ne quæso, ne tam supini in rebus tanti ponderis inueniamur. Quod si beatam hanc paupertatem, quam hic Dominus prædicat, amare uoluimus, uidete quantum meliore conditione futuri simus. Libet enim, ea quæ sequuntur in eodem Euangelij loco, quem de diuitijs citauimus, commemorare. Auditis ijs, quæ Dominus de diuitijs dixerat, Petrus sentiens se ab eorum numero se iunctum, quasi gratulabundus ait. ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. respondens Iesus ait: amen dico uobis, nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter me & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc, & in seculo futuro uitam æternam. Cernitis apertissime dictum, nunc in hoc tempore centenariam multiplicationem esse reddendam ijs, qui Euangelicis præceptis uelint obtemperare? cernitis Euangelicæ paupertatis felicitatem, & longo intervallo maiorem ea, quam stulta multitudo in diuitijs collocat? hic enim centies multiplicatum præmium in hac ipsa uita promittitur, non solum sine ullo æternæ uitæ amittendæ periculo, uerum etiam cum eiusdem certissima pollicitatione. illic uerò neque vlla centupli fit mentio, atqui plerunque summa rerum iactura fit, cum maximè quæruntur diuitiæ, & præterea, quod multò maximum est, maximeque formidandum, summum amittendi æterni regni, & penè certissimum periculum adiectum est. hic omnia tuta ac tranquilla, illic fluctuantia omnia & perturbationibus plena reperies, ac plus damni quam commodi secum afferentia. Videte enim, in Euangelica paupertate contentis quisque sua forte est, nihilo plus appetit quam habet, quod si etiam illud auferatur, gratias agit, siquid ultra uictum adest & cultum, in Christi fratres distribuit, non metuit fures, non insidias, nihil de successore sollicitus est, se suaque Dei prouidentia permittit. at in diuite contraria omnia, nulla unquam ei accidit: tam bona fors, ut ea contentus uiuat, plura semper ac maiora concupiscit, tantum abest, ut sibi quicquam superesse existimet, semper esurit, semper eget, ut nunquam sperandum sit, quicquam illum uelle in ceteros impertiri. siquid forte pecuniarum depereat, dolores mortis illum circumstant, omnia metuit & omnes, non seruos solum, verum.

verum etiam filios, noctes & dies sollicitus est, quicquid noctu increpauerit, fures timentur. somni solliciti sunt, uigiliæ molestæ, ut uerum sit, quod ait quidam sapiens. uigilia diuitiarum tabefaciet carnes, & cogitatio earum auferet somnum. si heredes habeat, multis ei modis sollicitudinem pariunt, quos enumerare longum est, si non adsint, nihilo minus continuum est illi studium diuitiarum, quam rem admiratus Salomon dixit. Considerans reperi & aliam uanitatem sub sole. vnus est & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec fatiantur oculi eius diuitijs, nec recogitat dicens, cui laboro, & fraudo animam meam bonis? Qui etiam admiratus stultissimam hominum opinionem, quibus cum pauca admodum satis facere possint, anxij tamen superuacue sunt, aiebat. Omnis labor hominis in ore eius, sed anima eius non implebitur. Laborat (inquit) homo ut uiuat, qui uictus non admodum multo negotio parari potest, sed tamen infinita habendi cupiditas nunquam satiatur. Video uos his assentiri, neque negare posse, uerissima esse quæ dicuntur, atque optare, in hoc Euangelicorum pauperum numero esse ascriptos, sed nondum esse tam generoso animo, ut omne diuitiarum studium penitus abijcere audeatis. quare inuenienda omnino mihi uia est, & ineunda ratio, qua iuari & uos possitis. nam Seruator Christus nobis est imitandus, de quo prædixit Esaias, calamum (inquiens) quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet. Vestra ergo facultates ita apud uos ac uestre sint, atque eas ita curate, ut nimis anxium illud studium earum relinquatis, nec illarum gratia in iustum quippiam à uobis fiat. charitatem in proximum quenque illis anteponatis. in pauperes Christi fratres quantum potestis impendite. parati præterea, ubi Christi honor id postulet, eas pessundare, ac pro nihilo habere. hoc enim erit proximè accedere ad illud, quod Dominus à nobis requirit, cum ait. nisi quis renuntiauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. nam ex animo paratum esse ad omnia relinquenda, ferè est omnia reliquisse. Hæc quidem omnino factu necessaria sunt, neque grauius ullo modo uideri uobis debent. nam si lata esset lex ista à Christo, ut nemo, æternam illam, quam pollicitus est, uitam, nisi abiectis omnibus facultatibus atque opibus, sperare auderet, quid facturi fuissetis? reculauissetis immortalia & infinita bona pro exiguis & caducis? nemo opinor, ni

si infans prorsus & amens, id faceret. oportuisset ergo omnia relinquere. nunc uerò tam mitis tam plena rationis conditio proposita est, ut sine ulla cogitatione regni cœlestis, sola nature nostrę contemplatione, id præstandum esset, & quisquam uestrum adiectis tam felicibus promissis illam recusabit? Sed cauendum uobis est, ne uosmet ipsos, quod omnium facillimum est, circumueniatis, dum uestre uobis cogitationes persuadent, paratos esse uos ad facultates uestras impendendas, quoties necesse fuerit, pro Christo. hoc nolim uobis ipsi credatis, nisi factis ipsis aliqua ex parte periculum faciatis, subuenientes pro uiribus ijs, qui uestra ope, uestrarum facultatum auxilio uarijs modis indigent. atque illud est, quod ego uos octauo ab hinc die adhortatus fui, ut omnes hoc loco pro facultatum summa in commune erogaretis, quod in pauperes, quos tanti fieri à Christo iam intellexistis, distribueretur. sed cum uellem id à uobis totum confici, ut nihil mihi reliquum esset, nisi iucundo hoc spectaculo frui, uideo tamen necessarium esse, ut ego certum diem statuam. quare opportunum esse iudicauit, ut sequenti Domini co die negocium conficiatur, atque ut oblatio hæc magis grata Deo sit (erit autem quo maior fuerit populi numerus) faciendum uobis est, quod in Apocalypsi admonemur, ubi dicitur, qui audit, dicat ueni. accersat ergo unusquisque uestrum alterum, & eum secum ducat, ut duplicato numero conuenisse reperiamini. uolo præterea, non solum diuites, uerum etiam pauperes, huius beneficij, (nam dantis maius est in elemosyna beneficium quàm accipientis) esse participes. nam ij plus erogare quàm diuites possunt. quod ne uobis fortasse paradoxum uideatur, audite quam tulerit in hac re sententiam Dominus. sic enim scribit Marcus Euangelista. Sedens Iesus contra Gazophylacium, aspiciebat quomodo turba iactaret æs in Gazophylacium. & multi diuites iactabant multa. cum uenisset autem, uidua una pauperula, misit duo minuta, quod est quadrans, & aduocans discipulos suos ait illis. amen dico uobis, quod uidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in Gazophylacium. omnes enim ex eo quod abundabat illis, miserunt, hæc uerò de penuria sua omnia quæ habuit misit, totum uictum suum. Qua in re duo obseruanda sunt diligenter. unum, quod diuites, quantum illi cunque largiantur, nunquam magni quicquam faciunt, donec usque eò peruenierint, ut de indigentia sua proferant. alterum, quod

paupere-

pauperes habent, quo maxime letentur, quod uidelicet plura possunt quàm diuites offerre. diuites ergo plus debent, pauperes plus possunt. hæc enim est Christianę philosophiæ & Euangelicę paupertatis felicitas. Adestote ergo ad decretam diem alacres & frequentes, atque ut promptiore animo accurratis, mementote uos eo die scenerari Domino. sceneratur enim Domino (ait Salomon) qui misere-
Pro. 19. tur pauperis, uicissitudinem suam reddet ei. audistis uerò dudum, quàm liberaliter reddere scenus soleat etiam in hac uita. memento te rursus uos seminarios eo die. at, qui parcè seminat (ait Paulus) *2. Cor. 9.* parcè & metet, & qui seminat in benedictionibus, hoc est, abundè, abundè & metet. & quemadmodum cernimus, non pigere eos qui seminant, semen spargere, sperant enim, fore, ut quo plus feminis spargunt, eò amplius sint percepturi; sic uobis hic faciendum est, & cogitandum, eis, qui parcè dederint, id damno ipsis futurum, qui uerò copiose obtulerint, eos etiam copiosius percepturos. nam uestrum hoc totum est, exiguum enim admodum est quicquid in pauperes tribuitur, præ eo quod in uestrum lucrum cedit. quamobrem aiebat Paulus. non quæro datum sed fructum abundantem in rationem uestram. Videte uerò quàm multa, si ijs, quæ hodie à me dicta sunt, assentiat, bona uobis hinc proficiantur, particeps quisque uestrum huius beatitudinis sit, cui regnum cœli promittitur. sit etiam frater Christi, qui pauperes tantum habere fratres dignatur. hoc quantum est? ita magnum, ut non dubitem quenque uestrum, ut magni alicuius regis frater fieret, non recusaturum omnes opes suas profundere. præterea ingenti scenore debitorum uobis Deum facitis. paratis uobis amicos, qui, cum defeceritis (quemadmodum ait Dominus) recipiant uos in æterna tabernacula. denique remedium singulare est hoc aduersus omnes huius uitę calamitates. ait enim quidam Sapiens. absconde elemosynam in sinu pauperis, & ipsa exorabit pro te ab omni malo. Ad hæc tam felicia promissa, quis tam marmoreus est, qui non mollescat? quis tam frigidus, qui non incalescat atq; inflammetur? quare ne in tanto rerum cardine cesses ciuitas mea Fulginea, neque tantam negligas tuę felicitatis occasionem. ego interea precabor, ut tibi generosus animus, & ad optima quæque aggredienda paratus, è cœlo detur iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre, & spiritu sancto est honor per imperium per omnia secula seculorum. Amen.

O R A -

ORATIO QVARTA.

Mat. 5. **R**EPETENDVM est eadem mihi. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* multa enim adhuc restant dicenda, libetq; in plures dies illud distribuere, quod alioqui uno die dictum, & mihi laborem, meæ imbecillitati corporis non ferendum, & uobis fastidium, ob nimiam copiam, quam locus ille animi nostri stomachus non ferret, parere potuisset. nam & corporeo in stomacho idem usu uenit, ut satius sit in prandium & cœnam partiri, quod uno prandio acceptum damno potius quam utilitati esset. Aggrediamur ergo rursus eadem uerba. *Beati pauperes spiritu,* de quibus & propheta dixit. & humiles spiritu saluabit. in his ergo uerbis duo complexus est, & humilitatem & contemptum diuitiarum. nam alterum ab altero pendet. ubi enim quis submissè se gerit, continuò ille habendi ardor extinguitur. cum hac humilitate diuitiæ nihil obsunt, sine hac nihil paupertas prodest. atque hi soli Euangelici & à Christo commendati pauperes sunt, quibus solis missus esse uidetur. nam per Esaiam ipse sic loquitur. Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, euangelizare pauperibus misit me. quod ut impletum in se ostenderet, respondit discipulis, quos Ioannes miserat. ite & renuntiate Ioanni, quæ audistis & uidistis. cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, mortui resurgunt, pauperibus euangelizatur. Miram profectò horum pauperum felicitatem, quos solos tanta maiestas curare uideatur. cæcum uerò hominum errorem, qui tantæ felicitati non inuideant. hæc ergo laudata à Domino paupertas, in humilitate domicilium habeat necesse est. neque unquam sine humilitate diuitiarum appetitus poterit superari. atque hinc fit, ut multi egeni ac inopes reperiantur, qui tamen ab hac beatitudine distant quàm longissimè, dum animum habent minimè submissum, & cupiditatibus plenum. contra uero, plures reperias, qui sint locupletissimi, neque tamen impediuntur, quo minus inter hos beatos pauperes possint numerari. totum enim in animo conficitur. atque illud fortasse est, quod *Pro. 13.* ait Salomon. Est quasi diues, cum nihil habeat, & est quasi pauper, cum in multis diuitijs sit. In horum erat numero eximius ille pa-

ille patriarcha Abraham, qui tametsi erat ditissimus, sese tamen deiecit, dicebatque. Loquar ad Dominum meum, cum sim puluis & cinis. & re uera quid expetere magni audeat, qui se pulueri ac cineri intelligat comparari: iccirco aiebat ille sapiens. quid superbis terra & cinis? hanc appellationem obiecit Deus *Eccl. 10.* primo homini, cum uidisset illum cœpisse insolescere. puluis es (in *Gen. 3.* quiens) & in puluerem reuerteris. quicumque ita se deieceret, paupertatem mox toto animo amplecteretur. atque apud se ita cogitaret. quid diuitijs opus est? quid præter id, quod ad uictum cultumque pertinet, cumque tenuissimum? quid pretiosa ueste puluis ac cinis optat circumdari? quid satellitio opus est pulueri & cineri? quid seruorum, quid equorum pompa? uestietur auro terra & cinis? quid hoc absurdi est? hoc cogitandum esset uobis uiris ac mulieribus, qui omne studium, omnes labores uestros in hoc unum infumitis, ut hunc puluerem ornentis, ut hunc cinerem honestetis. quænam uestrum mulieres pateretur summam auri impendi in aceruo aliquo pulueris uestiendo? multò minus stercoris. at corpora uestra quid aliud sunt (sit honos auribus) quàm uasa stercorum? si enim enumerare uelim, quæ atque ex quor partibus uestri corporis scedissimæ sordes prodeant, nonne stomachum nobis moueam? & tamen hoc cœnum (neque enim iam puluis appellandus est, neque cinis) has sordes ita curamus, ita ornamus, ut nihil aliud curæ nobis esse uideatur. Sed miserum me; quid nudius octauus accidit? impostor quidam (sic enim rectius quàm monachus est appellandus) me nequaquam id permitte, concionari ausus, & illa Euangelij uerba interpretans, qui *Mat. 11.* mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt; ubi apertissime *Do-* *Luc. 7.* minus appellatione mollium uestium omnem fastum reprehendit, non ueritus est scelestus adhortari uos & uiros & mulieres præsertim, ut pro conditione sua unaquæque sericis atque auro textis uestibus liberè utatur: quibus tandem scripturæ auctoritatibus? ego quidem lego Petrum, cum de mulieribus uerba facit, sic dicentem. quarum ornatus non sit extrinsecus plicatura capillorum; aut circundatio auri, aut amictus uestimentorum. Paulus uerò, mulieres (inquit) in uestitu modesto cum uerecundia & castitate ornare *I. Pe. 3.* se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. *I. Tim.*

na. Quàm parum atque adeo quàm nihil potius hæc curantur uerba illius apostoli, in quo loquebatur Christus, perinde quasi nihil ad salutem pertineant. Audistis quid Petrus, quid Paulus primates Apostoli admoneant, qui etiam sanctas superiorum temporum mulieres in exemplum adduxerunt, quæ ornabant interiorem atque absconditum hominem. Sic enim quondam & sanctæ mulieres (inquit) sperantes in Deo ornabant se subiectæ proprijs uiris. Videte uerò, quàm rectè superioribus diebus dixerim, difficillimum esse inuenire, qui sincère uerbum Dei tractet, & non potius cauponetur. de eiusmodi enim ait Esaias. caupones tui miscent aquam uino, hoc est, deprauant doctrinæ integritatem, atque corrumpunt. quare ne posthac huius generis hominibus fidem habeatis, qui loquuntur placentia, quod idem Propheta reprehendit. sed pro certo habetote, exactissimam à uobis exigendam in die iudicij esse rationem eorum, quæ inaniter consumitis, dum interea Christus in pauperibus fratribus suis frigore fameque conficitur. audite enim, quid Iacobus Apostolus dicat. Agite nunc diuites, plorate uelutantes in miserijs uestris, quæ aduenient uobis. diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, & uerimenta uestra à tinea comesta sunt. aurum, & argentum uestrum eruginem traxit, & erugo eorum in testimonium uobis erit, & comedet carnes uestras sicut ignis. Iam redeundum erat ad uerba Euangelica, & quod reliquum est in eis dicendum. sed vereor, ne nimis progrediatur oratio, atque impedimento sit præparationi nuptiarum, quam uobis nudius octauus impetraui. dies enim natalis Domini, pro quo ista parantur, dies nuptiarum est, in quo prodit filius Dei nostræ naturæ copulatus, & facti sunt duo in carnem unam, hoc est, Deus & homo unus Christus, unaque persona. huic tanto regi tantoque liberatori nostro parantur hodie nuptiæ. hæc sola cogitatio quid non impetrare à uobis debet? si quis princeps hanc urbem à barbarorum manibus eripuisset, essentque illi parandæ à uobis nuptiæ, nullis profectò pecunijs parceretis. at pro magno hoc liberatore, qui nos non à caduca, & mortali, temporariaque, sed ab æterna captiuitate ac morte suo sanguine liberauit, quid non est impendendum, si etiam nihil expectaretur aliud, tantum, ne pro tantis beneficijs esse uis ingrati? nunc uerò cum æternam præterea uitam nobis compararit, bonaque illa ineffabilia, ingratiissimi profectò erimus, nisi generosum aliquid

aliquid hodie efficiamus. Vos autem in primis mulieres, quæ esse misericordes soletis, ponite ante oculos uestros illum cæli regem uilissimo in loco positum, illum, cuius munere expectatis, corpora uestra specie ac forma solem equatura. hoc quanti apud uos, quæ tanti formam facitis, esse debeat, sic cogitate. si quis alicui uestrum, quæ hic cum aurea torque ac pretiosa ueste adestis, polliceretur se effecturum, ut omnes fœminas, quæ usquam in orbe omnium terrarum essent, pulchritudine superaret, modo ea præberet ornamenta, quibus oblecta esset, libentissimè conditionem acciperet, quamuis nullum certum uitæ spatium polliceretur, quanto liberaliores erga hunc Dei filium esse debetis, qui tantam pulchritudinem, eamque sempiternam uobis est donaturus? at uiros rursus admonere, post tam multa per hosce dies dicta, quæ ijs etiam, quæ sensu carent, ingenerare sensum debuissent, pudor est. sed illud tamen addam, faciendum illis esse, quod Euangelicus Zacharus fecit, qui dimidium bonorum suorum dare pauperibus non contentus, pro fraude quam facere potuisset, quadruplum reddidit. meminerint efficacissimum aptissimumque remedium ad abolenda peccata esse eleemosynam. quòd si non aliud, certe admirandum illud exemplum, quod in Daniele legimus, admonere debet, ubi cum iam decreta à Deo esset sententia, ut monarcha ille Nabuchodonosor noua pœna afficeretur, dictumque illi esset, eijcient te ab hominibus, & cum bestijs ferisque erit habitatio tua, & fœnum ut bos comedes, ceteraque, quæ sequuntur, non dubitauit tamen Daniel adhortari regem, ut singulari hoc remedio eleemosynæ prohibere Diuinam ultionem conaretur. sic enim dixit. Quamobrem rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum. forsitan ignoscet Deus delictis tuis. Cernitis ingentem eleemosynæ efficaciam, in qua pollicetur propheta, spem fore, ut decreta iam sententia, per misericordiam in pauperes possit reuocari? mirum præterea, quòd tanta in re nullius alterius rei cum admonuerit, nisi eleemosynæ, quæ ut ijs, qui in ea exercentur, maximo est ad salutem adiumento; ita qui eam negligunt, uideate, quid de eis dicat Salomon. qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit & non exaudietur. qui etiam alibi docet, eleemosynam prodesse non solum ratione salutis animorum,

D uerum

Pro. 20. verum etiam hinc augeri opes, contraque, eos, qui non miserentur pauperum, futuros in egestate. qui dat pauperi (inquiens) non indigebit, qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam. Vide te ergo, quantæ uos circumstant necessitates faciendæ eleemosynæ, quot vos stimuli adigunt. vis Diuinam ultionem euadere? peccata tua eleemosynis redime. vis in hac etiam uita ditescere? da pauperi. vis non egere unquam? ne despicias deprecantem. Agite ergo aggredimini me inspectante hanc eleemosynam. interea uerò, quia scio intuentes ista angelos latari, organorum modulator, angelicum hymnum in ipsis organis decantet. (hic facta est oblatio, qua peracta rursus Episcopus dixit) Mos mihi parentum imitandus est, qui dum filios infantes ac teneriori ætate habent, etiam minima quæque eorum rectè facta laudibus efferunt, quibus in maiori ætate non essent contenti. ita mihi nunc est faciendum, dum teneri adhuc estis, atque in uia Dei infantes. nam maiora, postea quàm grandiores euaseritis, à uobis expectabo. Laudo itaque uos, atque hoc initium gratissimum habeo, satisque pro ætatis huius uestræ ratione factum esse profiteor, & Deum opt. max. precor, ut mentem hanc uestram augeat, atque maiores in dies in Christiana philosophia atque Euangelica uia progressus faciat. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

ORATIO QUINTA.

ELIQUIAS huius admirandæ, atque, ut sic dicam, paradoxæ beatitudinis, quas superiori Dominico die conficere non potuimus, uobis hodie sumendas proponimus, quo fiet, ut toto hoc sacrato tempore, quo aduentus Domini Seruatoris celebratur, habueritis; unde inter Euangelicos pauperes uobis licuerit ascribi, ut magis idonei ad Christi natiuitatem, qui cum diues esset, ut ait Paulus, pro uobis pauper factus est, excipiendam reddere remini. age ergo rem aggrediamur. Diximus in illis Domini uerbis, *beati pauperes spiritu*, significari & animi submissionem, quam humilitatem trito uocabulo appellamus, & contemptum præterea diuitiarum,

diuitiarum, quòd scilicet interior animi paupertas exteriorem præcedat necesse est. Duas ergo (uidete enim huius loci diuitias) capitales pestes, & omnium perniciosissima uitia hic Dominus amputat, superbiam uidelicet atque auaritiam, à quibus reliqua uitia omnia proficisci consueuerunt. nam de superbia scriptum est, ini- *Eccl. 10.*
 rium omnis peccati superbia, de auaritia uero. radix omnium ma- *I. Ti. 6.*
 lorum auaritia, uel, sicut in Græco est. φιλαργυρία, hoc est, studium argenti, siue pecuniæ, quæ quantum mali hominibus afferat, addit apostolus, quam quidam appetentes errauerunt à fide, & in-
 seruerunt se doloribus multis. Duo hæc mala orbem terrarum perturbant atque confundunt. nam à superbia opum insatiabilitas oritur, dum non solum æquare alios, uerum etiam superare uolumus splendore uitæ & copia rerum. & tum demum aut potius tunc solum nos magnos existimamus, cum ueste pretiosa, satellitio, equis, latis ædificijs, atque eiusmodi pompa iactare nos possimus. his ita intumescimus, ut eos, qui paupertate premuntur, ne homines quidem esse agnoscamus. hinc lites implacabiles excitantur, atque infinita odia, hinc homicidia & cædes, hinc bella & urbium prouinciarumque direptiones. Eadem parit auaritia, atque his multo plura. nam odia, quæ inter uos tam frequentia sunt, dissensiones, murmuraciones, oblocutiones ex hoc fonte, si rectè animus attenditis, plurimum oriuntur. forensia item latrocinia, & miserorum hominum depredationes, & nunquam finiendæ lites. ut ob hanc unam causam hominum uita reliquorum omnium animantium uita longè sit miserabilior. Iam uerò nundinæ illæ ecclesiasticæ, quæ ecclesiæ Christi faciem ita deturpauerunt, ut nulla in ea reliqua sit species neque decor, quam aliam ob causam, nisi auaritiæ gratia Christianum orbem inuasere? quid aliud nunc, cum episcopatum, cum beneficiorum ecclesiasticorum mentio fit, quid inquam cogitatur aliud, quàm prouentus, quàm pecuniæ? ut is episcopatus exiguus sit, qui tenues fructus reddat, quamuis alioqui decies centena hominum millia regenda habeat. contra uerò, is magnus, qui ingentes redditus possideat, tametsi neminem habeat hominem, quem regat. ita pecuniæ obediunt omnia, quemad- *Eccl. 10.*
 modum Salomon ait. quod uerò non minimum est malorum hinc proficiscentium, ob hanc causam ipsi Christi fratres passim negliguntur, perinde quasi ad humanam naturam non pertineant, cum

ij magis quàm reliqui omnes curandi essent, non solum quia magis indigent, verum etiam, quia tanti eos cernimus à Christo fieri, vt singulari præter omnes homines priuilegio, fratrum appellatione illos sit dignatus. & cum diuites apud insanum mundi errorem soli honorentur, in scripturis tamen sacris diuites contemnuntur, arguuntur, detestationi sunt. passim verò cura & fauor Dei in pauperes prædicatur. Audistis duarum harum ferarum rabiem, & damna, quæ hominum generi afferunt, quas foli ij, qui huius beatitudinis participes fuerint, nempe pauperes spiritu conficere idonei sunt. & profectò si nihil aliud afferret hæc prædicata à Christo felicitas, quàm tantarum tamque immanium belluarum necem, amplectenda toto animo atque omni mente esset. sed videte atque admiramini quanta illi felicitas promittatur. quid ergo addit? *quoniam ipsorum est regnum celorum.* Libet mihi hic vociferari cum propheta. vani filij hominum, mendaces filij hominum, in stateris si ponantur, erunt pariter vanitate leuiore. Quid maius, quid beatius immenso atque æterno cæli regno excogitari potest? & hoc promittitur huic beatitudini, nec ad eam assequendam toti incumbemus? quis vestrum pro terreno regno non omnia libentissimè relinqueret? & pro cælesti non saltem bonam bonorum nostrorum partem erogabimus? miror ad hanc regni appellationem homines non commoueri, at in primis nascentis ecclesiæ temporibus non erat in hominum animis tantæ segnicies, sed audita rei tantæ pollicitatione, facile omnia proijciabant. Cupio uos ciues mei hoc Christiano homine dignos mores induere, atque ob hanc causam sæpe hortor, ut elemosynis dandis assuescatis. nam cum finis præcepti, ut ait Paulus, sit charitas, nullumque charitatis opus neque vtilius, neque gratius Deo facile inueniatur, quàm in pauperes miseratio, iccirco uolui, vt aliquod initium tanto bono statuere-mus, superiori Dominico die in medium pecuniam à uobis conferri, quod sanè (Deo sit gratia) optimè cessit, & plus multò quàm in hisce principijs expectauissem, est collatum. non tamen iccirco velim existimetis, quantum vel oportet, vel etiam opus est, à uobis esse factum. quantum enim hoc est, ad tam varias pauperum necessitates? quas ex uobismet ipsis metiri potestis, atque adeo de-
Mat. 22. betis, si illud implere uultis, quod omnibus præcipitur, diliges
Mar. 12. proximum tuum sicut teipsum. sed vt dixi, pro inchoantium at-
Luc. 10. que

quæ adhuc tanquam infantium ratione, abundè mihi satis esse factum profiteor. spero enim fore, vt, cum negocium repetetur, vos habiturus sim longè paratiores atque alacriores. interea verò cessandum uobis non est, ne torpescant animi, sed instaurandus mos, qui optimus erat, sed hominum negligentia obsoleuit. extat enim in templo arcula, ad hoc unum parata, vt ijs pauperibus, qui pudore deterrentur, ne palàm mendicent, inde succurratur. in eam ergo poterit vnusquisque vestrum, quoties & quantum placuerit, immittere, placeret autem, vt nunquam ille dies, quo uerba ad uos facio, prætermitteretur. sic enim cogitandum à uobis esset. pastor noster spiritale nobis conuiuium instruit, qui si postularet, vt aliquid ei, quotiescunque id facit, ex facultatibus nostris offerremus, facere profectò id deberemus. ait enim apostolus Paulus, si nos spiritualia uobis seminauimus, magnum est si carnalia uestra I. Cor. 9. metamus? at uerò cum ipse id minimè requirat, non ne benefactori Deo, qui nobis priuatum hoc munus largitus est, vt non iam mercenarij, sed pastoris nostri uocem audiamus, grati aliqua ex parte erimus, vt eo die quo uerba facit, pro accepto spirituali alimento, aliquid impendamus, quo pauperes refocillentur? hoc si fiat ciues mei, exiguum atque adeo nullum potius incommodum uobis erit, & magnum inde emolumentum comparabitur. nam semper ita pecuniæ suppetent, vt nullus deficere ob inopiam inter uos possit. Dabimus præterea operam, vt alius item mos instauraretur, quæ reudorum uidelicet per urbem panum, quod ab ipsis ciuibus uestris fiebat, & rursus cerno eos ad id munus obeundum paratis simos. Externus hic apparatus maxima erit interioris componendi hominis occasio. corda enim uestra, quæ hætenus duriuscula ad amandum inter uos uisa sunt, mollientur. cessabunt iurgia & lites. multi erunt, qui pacificationem inter dissidentes accuratè tractabunt. agnoscentis esse uos omnes fratres, atque vnus corporis membra, eius nimirum, qui iam iam nasciturus expectatur, ad cuius aduentum quàm oportet uos omnes expurgatis per exhomologesim conscientijs, & ornato interiori homine esse præparatos? cogitate enim, si magno alicui regi uobis esset occurrendum, si etiam nihil ab eo neque accepissetis, neque expectaretis, regia tamen dignitas ac maiestas ipsa per se inuitaret, ut solennem omnem pompam, quantam possidetis maximam, instrueretis. at cum excipiendus

Phi. 2. excipiendus sit rex regum & Dominus dominantium, cui cœlestia, terrestria, atque inferna flectunt genu, qui uobis omnia, siue quæ ad corpus, siue quæ ad animum pertinent, bona est largitus. qui præterea, ò profusam liberalitatem, ipse se ad uos demisit, ac pro uestra omnium salute genus mortis perpeffus est teterrimum ac crudelissimum, neque hoc contentus, vitam illam est pollicitus sempiternam. tanto ac tam benefico regi non omne officij munus conabimur exhibere? Sed heu miserum me. rem audiui, que gaudium omne, quod ex hac uestri profectus spe conceperam, in luctum mœroremque conuertit. significatum enim mihi est, maximam ciuium partem, sacratissimam noctem illam, qua omnium miraculorum maximum factum est, atque adeo quod solum mihi videtur esse miraculum, cum uidelicet Deus naturæ nostræ copulatus ex utero virginis prodiit, noctem inquam illam in somnum ducere non ut precatiõni gratiarumque actiõni, quod decebat, sed ut aleis, reliquisque indecoris ludis & computationibus etiam ac erapulae operam dent. O facinus infandum; ò barbaros mores, ò horrorem, qui animum meum occupauit, atque ad extremos usque (quod dicitur) pedum unguis fecit contremiscere, ubi nam quæso gentium est hæc ciuitas educata? apud quas barbaras gentes ista didicistis? si Bacchanalia agenda essent, fieri ne possent aliquid magis indecorum, magisque dissolutum? nullâ ne differentia statueretur inter natalem Christi, & Bacchanalium diem? quo tempore is nascitur, qui tollit, atque ob hanc causam, ut tollat peccatum mundi, eo ipso tempore peccato magis (sic enim audio) quàm reliquo anni tempore opera dabitur? qua nocte cantarunt Angeli, gloria in altissimis Deo, ea nocte tanta Deo ignominia pro gloria irrogabitur? qua nocte cecinerunt, in terra pax, in hominibus reconciliationis, id enim significat bona uoluntas & *eu'donia*, ea ipsa nocte bellum inferemus Christo, & tanti faciendam reconciliationem contemnemus? quomodo ferre hoc potestis? uix intra me sum, cum cogito, qui fieri possit, ut hæc ciuitas, alioqui bene morata, tot seculis tantam barbariem, tamque impios mores tolerauerit. Occurrendum omnino est tanto errori, aut potius tanto sceleri, ne ira Dei, quem experti estis iandudum uestris peccatis irritatum, magis exardescat. nam hæcenus incogitantie, quæ nunquam supina nimis fuit, sed ei tamen, quicquid peccastis in hac re, referri acceptum

Ioan. 1.
Luc. 2.

ptum potuit. nunc uerò postea quàm rei tam nefariæ estis admoniti, si rursus ad eadem reuoluamini, longè maioris criminis rei estis constituendi. Atque illa una quidem res idonea esse deberet, ad uos reuocandos, quòd scilicet ista facientes, in Seruatorem uestrum estis iniurii, sed tamen pœnarum metus in minus subiectos est adhibendus. quare uelim ut magistratus publicè significari faciat per urbem totam, nequis ea nocte eiusmodi lusibus operam det, quod qui fecerit, pœna in eum pecuniaria statuatur, quæ pecuniæ in usus pauperum episcopi arbitrio sint distribuendæ. Hebræis quidem, qui singulis annis (ut audio) instrumenta ludendi maximo cum eorum lucro, ante Dominici natalis diem in urbem hanc ferre solent. heu miserandam sortem nostram, propter Christianos Christi nomen inter eos male audit. quid enim dicturi de nobis, quid de fide nostra sunt iudicaturi? nonne somnia esse & deliramenta res nostras? iis ergo Hebræis mandauit, ne inferre audeant illa ludorum instrumenta, alioqui amissuri ea, & summam præterea pecuniæ persoluturi. sed metus est, ne aliqui ex nostris, longè Hebræis sceleratiores, dolosè ea introducant. iccirco præcipiendum etiam est, nequis ea uendat, aut emat, & uenditoribus atque emptoribus item pœna decernatur. Ego interea non deero officio meo, & ijs armis, quæ episcopo sunt consentanea, utar in tanti ponderis negotio. & quidem inuitus hoc facio, neque unquam uellem in has angustias conuici exercendæ seueritatis, sed tam neglectus Dei ac Domini mei honor ita iubet. & quia res est non contemnenda, moneo, ut iis, qui absentes sunt, hæc, quæ nunc facturus sum, significetis. Ea ergo auctoritate, quam Dominus noster Iesus Christus huic episcopali in primis muneri adesse uoluit, cum dixit, quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis, denuntio execrationem ijs, qui sacratissimam illam noctem in lusus & conuiuia insumperint, ut nihil unquam prosperi euentus secuturo anno expectent, quoties noctem illam tantis probis afficiunt. Verum obsecro te summe Deus auoca huius ciuitatis animos ab his uitiiis, eosque ad te conuerte, ut pro execratione ista, dum sanis consilijs obtemperant, uberrimam à te benedictionem accipiant. hi præsertim, qui hic astant, quos mihi nunquam persuadebo commissuros, ut posthac in hunc errorem pertrahantur. Horum autem malorum ciues mei, & quòd tam absurdos tamque monstruosos

Rom. 2.

Mat. 18.

monstrosos mores ne uitiosos quidem esse intelligitis, tota in ea causa est, quod videmini nunquam cogitasse, quid Christianum hominem, qualē eius esse vitam deceat. quod facile sciremus, si apostolicis præceptis atque adiurationibus assuescere curaremus.

- 1. Cor. 7.** Videte enim quid Paulus nos admoneat. cum timore & tremore vestram ipsorum operantes salutem. ubi timor ac tremor est, nullus profecto ludis locis que est locus. & alibi. modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus enim propè est. accinctus ergo semper esse vir Christianus debet, ne tanti regis repentinus aduentus, minus eum paratum offendat. iccirco adiecit, nihil solliciti sitis. sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestre innotescant apud Deum. Iubet Paulus, ut nulla humanarum rerum, etiam earum, que necessarē uitæ hominum sunt, solitudine afficiamur, nequid sit impedimento, quo minus totos nos Diuinarum rerum cogitatio sibi vendicat. & tolerabimus conterere & disperdere ludendo & iocando, tempus, quod tantis tantique ponderis rebus est assignatum? non meministis, scriptum esse, vitam hominis militiam esse, & continuam nos colluctationem habere, non cum carne & sanguine, hoc est, cum hostibus, qui hisce corporeis oculis cernantur, sed cum inuisibili exercitu, qui sine ulla mora, sine ulla requie, noctes ac dies infandis nos insidijs student circumuenire? Si in aliquo prælio esse contingeret, ubi de uita ageretur, atque eodem tempore ad lusus inuitaremini, nullus proculdubio inuitantem audiret, sed insanum eum arbitraretur, qui tam periculosa in re de lusu cogitaret. at tota vita prælium nobis continuum est cum Dæmonibus, cum mundo, cum carne, agiturque æterna uel salus uel perditio, & delectabit in tanto periculo ineptire? Quare mutate sententiam mihi credite, & de finite pueri esse sensibus, quorum peculiare est leuia & ludicra tractare, & factis grauibus, ac Christiano homine dignis assuescite. sic enim & iratum his sceleratè factis Deum placare licebit, & bona immortalia tutò expectare, iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

ORA-

ORATIO SEXTA.

QUOD heri faciendum nobis erat, nisi solennis res Diuina, que totum penè diem sibi vendicauit, fuisset impedimento, hodie iuuante Deo præstare conabimur. & fortasse multi ex vobis expectant, ut post absolutam primam beatitudinem, alteram aggrediar, videlicet, *beati qui lugent.* sed natalitius Domini dies non ad luctum, sed ad lætitiā inuitat. audita enim est vox exultationis & *Matt. 5. Tsa. 17.* salutis in tabernaculis peccatorum, quando is natus est, qui peccatum mundi sublaturus è medio est. Quamquam tribus mihi affectibus hodie utendum video, stupore, gaudio, & luctu, ne beatitudo, quam proximè sumus tractaturi, intacta omnino relinquatur. Et stuporem quidem facit rei magnitudo, quæ tanta est, ut omne miraculum superet, atque adeo nihil aliud præter hoc miraculum queat appellari. nam hæc mundi fabrica, cœli, terræ, (solis, lunæ, stellarum, & reliquarum rerum creatio, angelorum item atque hominum, magna quidem res est, mortuorum quoque resurrectio, & expectata nostrorum corporum gloria. verum si horum auctorem consideremus Deum, cuius potestas, testibus etiam ethnicis, immensa est, & finem non habet, quid est mirandum, ab infinito finita ista esse facta? at eum, qui infinitus est, finiri, & circum scribi, hoc vnum mihi videtur esse miraculum. Iesus Christus filius Dei, is, qui in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, is, per quem omnia facta sunt, nascitur in Bethlehem Iudææ. Virgo parit, Deus nascitur, & in stabulo nascitur, collocaturque in præsepio. O stuporem, ò miraculum. hoc mentem omnem superat, hoc naturæ omnes limites transiit. incomprehensa illa maiestas puluerem non est auersata, quæ si purgatis illis mentibus voluisset copulari, ut quæ naturæ essent viciuosis, non tantam peperisset admirationem, sed cineri ac pulueri permisceri, hoc multò est admirabilissimum. Sed querat fortasse aliquis, cur non angelos apprehenderit (ut ait Paulus) sed semen Abraham. Difficile quidem est hæc peruestigare. quis enim nouit mentem Domini, aut quis particeps eius consiliorum fuit? sed tamen non auersatur Deus curiositatem, quæ cum pietate coniuncta

E cta

Gen. 1. cta sit. quare aliquid hac de re perquiramus. Ante hominem conditum, duplicem Deus mundum creauerat, alterum inuisibilem, alterum qui aspectibus subiectus esset. nam primum quidem virtutes angelicas ac cœlestes excogitauerat, vt essent quasi secunda lumina, ac splendores, primi luminis ministri. atque hic mundus sine corpore & sola mente constans appellari potest. at postquam prima hæc rectè habere Deo visa sunt, mundum alterum meditatur materia plenum & corpore, videlicet globum istum, qui cœlo constat & terra, & ijs, quæ interiacent media. laudabile quidem opus in singulis etiam quibus que naturis eius, sed longè laudabilius coaptatione omnium inter se, atque concentu, dum aliud alij pulchrè respondet, & omnia omnibus in vnam mundi perfectionem. Duplex itaque hic mundus, hoc est, spiritualis, corporeaue natura, tanto à se ipsis disiunctè interuallo, intra proprios terminos consistebant, & artificis verbi magnificentiam præ se in seipsis ferebant, taciti laudatores maiestatis. nam & cœli vocem suam habent,

Psal. 18. de quibus scriptum est. cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Sed nondum erat ex vtrisque facta coniunctio, neque contrariorum mixtura, quo fieret sapientiæ maioris significatio, & ubertatis elegantissimæ circa naturam. neque enim hæc omnes diuitiæ bonitatis notæ fuerant. Volens itaque artifex uerbum id palam facere, & ex vtrisque, inuisibili inquam natura atque visibili animal unum constituere, hominem fingit, & à corporea quidem materia, quæ iam extabat, corpus accipiens, per seipsum verò uitam inspirans, hoc est, plenam intellectu animam, & imaginem Dei, uidit hominem tanquam alium quendam esse mundum, magnum in exiguo corpore simulacrum in terra, angelum alium, adoratorem mixtum, contemplatorem huius uisibilis fabricæ, regem eorum, quæ in terra sunt, qui tamen & ea, quæ sola mente percipiuntur, intueri contemplatione interdum possit. terrenum & cœlestem, temporis. atque eternitatis participem, uisibilem & inuisibili mente instructum. terminus verò huius mysterij erat, vt Deus fieri posset, si ad Deum aspiraret. iam agnoscere incipitis, cum tanti eum Deus fecerit, atque hoc prouilegio hodierni mysterij illum præ ceteris honestauerit. Hunc

Gen. 2. Deus hominem in paradiso collocauit, propria uirtute ac libertate honorans. data est huic lex, quæ quasi materia fieret ei, qui

qui sui iuris esset. erat autem lex, præceptum ex quibus plantis percipere sibi fructus licuisset, & quæ non esset tangenda arbor. Vt uerò inuidia Diaboli & mulieris lapsu oblitus est homo præcepti, & superatus est ab amaro illo gustu, pariterque à ligno uitæ, à paradiso, à Deo exul effectus est ob culpam. iam pelliceam uestem induitur, symbolum fortasse crassioris carnis, & iam morti obnoxia ac reluctantis. Multis uerò modis primum eruditus homo pro scelere multis, quæ malitiæ radix germinauerat, diuersis in causis inquam eruditus atque temporibus, ratione, lege, prophetis beneficijs, minis, plagis, aquarum eluuiionibus, incendijs, bellis, uictorijs, prælijs, signis è cœlo, signis ex aëre, ex terra, ex mari. hominum, urbium, gentium improuisis mutationibus, à quibus sedulo poterat conteri pessima quæque malitia. demum fortior adhibenda fuit medicina, ubi grauius morbo laborari cœptum est, mutuis cædibus, adulterijs, periurijs, insanijs, et, quod omnium supremum malorum & primum est, simulacrorum cultu. Vbi ergo maiore hæc egebant auxilio, nimia Dei benignitate maius illud acceperunt. id uerò fuit ipsum Dei uerbum, uerbum, inquam, ante secula, inuisibile, incomprehensum, incorporeum, principium de principio, lumen de lumine, fons uitæ & immortalitatis, effigies expressa, sigillum immotum, immutabilis imago, ratio patris & definitio. Hic inquam ad imaginem suam accedit, & carnem ferre sustinet propter carnem, & humanæ animæ propter meam animam permiscetur. egressusque est

Mat. 1. ex uirginis utero Deus cum eo quod assumpserat. *Luc. 2.* O' nouam permutationem, à admirandum temperamentum. is, qui est, fit, rerum auctor in rerum ordinem redigitur, incomprehensus comprehenditur, qui alios ditat, pauper efficitur, & carnem meam mendicat, ut ego illius Diuinitate sim diues. Et hæc quidem atque eiusmodi sunt, quæ singularem nobis parere admirationem debent. gaudiorum uerò non minor nobis copia subministratur. quam rem & ipse angelus intelligens, alloquens pastores dixit. *Luc. 2.* nuntio uobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est hodie uobis Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. Verè gaudium magnum, de quo & propheta Esaias multò ante cecinerat. Latrabuntur (inquiens) in te, sicut qui lætantur in messe, sicut exultant uictores capta præda, quando diuidunt spo

lia. & cur ista? sequitur. iugum enim oneris eius, & uirgam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in Die Madian.

Iudic. 7. Pulchrè sanè belli in Madianitas meminit, qui Diuina potius quàm humana manu fuerunt superati. sic Diaboli imperium in homines

Eesai. 9. Diuina Christi uirtute sublatum est. quando paruulus natus est nobis, nempe homo, & filius datus est nobis, Deus uidelicet. Si in barbarorum, crudelissimorumque hominum aliquot annos potestate fuisset, à quibus varijs modis uexati atque afflicti essemus, contingeretque ab eorum manu liberari, quanta gestiremus lætitia? quàm ingenteis liberatori gratias haberemus, ac pro uiribus referremus? at hic ab æternæ mortis faucibus, æternique exilij damno, à Diaboli immani sequitia crudelissimaque tyrannide erepti, quo exultare gaudio, in quas gratiarum actiones erumpere non debemus? Gaudeamus ergo, sed in Domino, nam gaudia, in quibus hæc hactenus hæc ciuitas se hisce diebus exercuit, maximis lacrymis & luctu digna sunt, ut quæ in tanti benefactoris, tantique liberatoris ignominiam contemptumque sint facta. Sed obseruemus angeli uerba, quæ sequuntur. & hoc uobis (inquit) signum inuenietis infantem fascijs inuolutum & positum in præsepio. Nihil existimandum est in tanti regis natiuitate fieri temere uel dici. cur ergo infans, qui prodire potuisset eloquentissimus, inueniendus significatur? cur fascijs inuolutus? cur positus in præsepio? hæc profectò consideratione sunt digna. Videamus ergo: peccauerat homo, primus uostri generis parens, & peccati conscius, ubi primum uocem Dei audiuit. deambulantis in paradiso, abscondit se à facie eius inter arbores paradisi. hic uerò cum uenerit filius Dei, ut mundum reconciliaret patri, ne metu redargutionis ab eius præsentia resiliemus, infans, hoc est, qui fari nesciat, nasci uoluit. & ne, non solum obiurgationes, sed neque uerbera merueremus, & expulsionem, quemadmodum primo homini accidit, manus pedesque ligari ac fascijs inuolui sibi passus est. & quia plerumque ædificiorum magnificentia & splendor deterrere homines solet, etiam hoc abstulit impedimentum, & nasci in stabulo, collocarique in præsepio nostri causa non est indignatus. Quisquis ergo uestrum grauiori peccatorum mole se depressum sentit, occasio nem hanc adeundi arripiat, dum nihil est formidabile, dum opportuna omnia, dum non solum uerberum, sed ne uerborum quidem

dem ac minarum ullus est metus. Sed est adhuc quod in Euangelica lætione contemplerur. sequitur enim. & subito facta est cum *Luc. 2.* angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum & dicentium. gloria in altissimis Deo, & in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Miram Euangelicæ philosophiæ nouitatem. quæ obsecro gloria est Deo, dum unigenitus ille, per quem omnia sunt facta, ita *Ioan. 1.* se demittit, ut nouissimus hominum uideri possit? ingens profectò in hac parte gloria in Deum redundat, sed à mundo ea ignoratur, qui ubi uerè gloriæ sedes sit, non intelligit. quanquam exemplo eorum, quæ fieri ab hominibus interdum solent, hoc non erat difficile intelligere. nam si rex quispiam subiectorum sibi populorum studiosus, ita in eorum salutem incumberet, ut extrema quæque pateretur, dignum eum, qui summis omnium uocibus & laudibus efferretur, iudicaremus. cernimus præterea amantium morem eum esse, ut, cum amati causa aliquid patiuntur, quod ignominie illis esse uideatur, in ea re defectentur, ac sibi placeant. sic nimirum ingens Deo gloria accedit, qui ueluti indulgentissimus pater, atque adeo longissimo interuallo superans omnem etiam amantissimorum parentum amorem, ut nos tanquam humi iacentes erigeret, iusserit filium suum ad humilitatem nostram ita uehementer sese deiecere, quæ res pacis & reconciliationis euidentis fuit significatio. iccirco adiectum ab angelis fuit, in terra pax, cum antea inter Deum & homines ingens bellum intercessisset. In hominibus bona uoluntas, in Græco est *εὐδοκία*, quod hoc loco idem est, quod reconciliatio. Deus (inquiunt) infensum hactenus sibi genus hominum reconciliare in gratiam uult. Hoc quanti sit æstimandum, uos ipsi exemplo cogitate. si enim uobis cum Paulo pont. max. cuius imperio subiecti estis, implacabiles inimicitia intercessissent, deinde condonatis uobis grauissimis quibusque iniurijs, uos in amicitiam reciperet, & donis quàm plurimis ciuitatem istam honestaret; tanti profectò à uobis fieret ista reconciliatio, ut huic bono nullum æquari aliud posse existimaretis. in hac uerò reconciliatione, quæ non momentaneum aliquid secum affert, sed ipsam æternitatem, ut ab æterno exilio ad sempiternam gloriam firmus reuocati, si ingrati fuerimus tantis muneribus, centies repetita Geenna erimus digni. Optarem equidem hic sistere orationem, ne per hosce dies quicquam à me aliud, quàm lætitiæ uerba audiretis.

audiretis . sed cogor illud adicere , cur in hoc tanti gaudij tempore mihi sit etiam legendum . video enim tantum abesse , ut homines hæc bona , quæ tanta sunt , ut complecti ea nullus animus queat , agnoscant , atque intelligant , quid hi sacri festi dies uelint , ut nullo unquam tempore ad luxum & uoluptates habenas magis laxent . epulis nunc & conuiujs , si unquam aliàs , quàm maximè opera datur , quæ lasciuia omnes & dissoluti mores comitantur . in ludos & iocos noctes & dies insumuntur , ubique tripudia , ubique choreæ , quibus iam iam urbs implebitur . pecuniæ , quæ cum Christo danda sunt , nusquam reperiuntur , nunc in uestes & superfluos sumptus consumuntur ac profunduntur . Quid prodest nobis doctorem è caelo habuisse Iesum Christum Dei filium , si nihilo moribus ac factis nostris ab ijs distamus , atque adeo ijs sumus deteriores , qui Veneres , Priapos , Phallos , & Ithyphallos pro Dijs venerabantur atque adorabant ? Reuocemus ad memoriam illa tempora , quando tenebræ (ut prophetæ utar uerbis) operiebant terram , & caligo populos , nulla immortalitatis erat certa spes , ignorabatur , num Deus humana curaret , nulla sperabatur post hanc uitam merces , cum dicebant , edamus & bibamus , cras enim moriemur . & agnoscamus hanc mutationem dexteræ excelsi , cum splendor Domini & claritas circumfulsit nos , & gloria eius in nobis est uisa . Hanc ob causam aiebat Dominus . beati oculi , qui uident , quæ uos uidetis , & multi reges & prophetæ uoluerunt uidere quæ uos uidetis . & non uiderunt , & audire quæ uos auditis , & non audierunt . Non agnoscamus tantam tamque profusam erga nos Dei liberalitatem , non agnoscamus dignitatem nostram . nos uinculum uniuersi , quod dudum dicebamus , qui mundum utrumque uisibilem , atque inuisibilem circumplectimur , qui cum peccamus , atque à ratione ac mente recedimus , tam insignem tamque admirandam connexionem rumpere non ueremur . nos ad imaginem & similitudinem Dei facti , quorum usibus , sol , luna , stellæ cursu indefesso famulantur , quorum graua cælum , terra , & omnia quæ in eis sunt , fuerunt creata , ita ingrati tam munifico Domino sumus , ut soli nos , quos tamen solos curare uidetur , ei iniurij simus , cumque auersemur , tantum abest , ut ullam ei referre gratiam cogitemus . Ecquis enim nostrum est , qui operam det , ne maiestas illa ita de nobis merita , tam apertis iniurijs afficiatur ? cum certum

Esa. 60.

Luc. 10.

nimus ubique odia , inimicitias , rapinas , blasphemias , breuiter scelera omnia grassario , habet hæc ciuitas tot accusatores quot homines , quoties mutuis simulatibus est concertandum . Christus neminem habet exploratorem , qui blasphemos obseruet , atque , quem admodum à nobis superioribus diebus fuit constitutum , denuntiet , atque accuset . non est qui diurnos nocturnosque labores meos miserari curet , qui se mihi comitem præbeat , ut penè cum Elia dicere possim , relictus sum ego solus . Scio non posse tam corruptos tam perditos mores uno die instaurari . at uos saltem , qui huc frequentes conuenitis , ab ijs , quæ hodie repræhendimus , abstinete , uiri ac mulieres . hoc enim pacto reliqui qui immoderatiores sunt , uestro exemplo ab illa infania suo tempore reuocabuntur . dum alij tripudijs & choreis tanquam furentes debacchatur ; uos dicite cum beatis illis pastoribus . transcamus usque Bethleem & uideamus hoc uerbum , quod factum est , quod Dominus ostendit nobis . agnoscite , ut iumenta ratione prædita , præsepe Domini uestri , qui iccirco in præsepio uoluit collocari , ut cibus nobis fieret , qui comparati eramus iumentis insipientibus , & similes illis facti . quot alij pecunias miserè in animorum & corporum damnum disperdunt , totidem uos in utriusque partis salutem sempiternam ad Domini uestri præsepe comportate . arca uerò illa , quam superioribus diebus è regione positam uobis ostendi , pro præsepio sit . quid enim in Domini præsepio , nisi illius humilitas paupertasque obseruatur ? at in arca ista id ipsum uobis est attendendum , quæ iccirco ibi est posita , ut miserandis Christi fratribus , atque adeo ipsi Christo , qui quod in eos erogatur , se in eis accipere profiteretur , uestra miseratione succurratur . Hoc si à uobis fiet , nec me quotidiani laboris mei prænitebit , & uobis ac toti ciuitati salus parabitur . iuuante Domino nostro Iesu Christo , cui cum patre , & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum . Amen .

3. Reg. 19.

Luc. 2.

ORATIO SEPTIMA

QVAE ratio effecit, ut uerba, quæ in Seruatoris Christi natiuitate facienda à nobis erant, in alterum diem transferrentur, eadem coëgit, ut quæ de solenni Epiphaniæ festo die nudius tertius dicenda erant, in hodiernum diem differremus. nam tantorum mysteriorum, quæ uel angelos ipsos & cœlestes illas mentes rapere in admirationem possint, maiestatem præterire silentio piaculum est, præsertim hoc tempore, cum pastorum incuria hi festi dies ita in luxum & lasciuias impenduntur, ut ne nominis quidem significatio, quid uelit, intelligatur, nedum ut mysteriorum, quibus pleni sunt, thesauri agnoscantur. Hęc ergo celebritas propriè nostra est, qui ex ethnicis ad fidem Christi conuersi sumus. Christi enim natiuitas, quamuis & nobis profuit, Iudeorum tamen in primis esse debuerat. ait enim Paulus, Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis, propter testamentum Dei ad confirmandas promissiones patrum. atq; iccirco ipse Dominus dixit, non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt, domus Israël. sed hic dies totus noster est, quo Christi summi regis natiuitas ethnicis hominibus fuit declarata, & ob hanc causam dicitur Epiphaniã. quæ dictio Græcis quidem propriè significat superficiem, quòd scilicet in rebus, quæ hisce corporeis oculis cernuntur, sola superficies conspicua sit, atque appareat, quare ab apparendo nomen accepit. sed quia noua stella apparente, Christi dei nostri natiuitas fuit gentibus declarata ac demonstrata, ideo Epiphaniã hic dies appellatus est, à uerbo ἐπιφαίνω, quod est, demonstro. nam Latina ecclesia amat in mysterijs nostris uti Græcis uocibus, tanquam ornationibus.

Mat. 2. Quòd uerò eos uiros, quibus obseruata stella illa fuit, Matthæus Euangelista Magos uocat, ne putetis maleficos illos fuisse. nam quos nostri, hoc est, Latini appellant Sapientes, ij à Chaldeis Magi uocantur, sicut ab Hebræis Scribæ uel Rabbini, à Græcis Philosophi, apud Gallos olim druidæ uocabantur. pro regionum ergo uarietate uariant etiam appellationes. hos autem Magos Chaldeus Platonius in eo libro, quo Timæum Platonis interpretatur, Chaldeorum sapientes appellat in hæc uerba. Est quoque alia san-

ctior

ctior & uenerabilior historia, quæ perhibet, ortu stellæ cuiusdam non morbos mortisque denuntiata, sed descensum uenerabilis Dei ad nostræ conseruationis & humanarum rerum curam, quam stellam cum nocturno itinere suspexissent Chaldeorum profectò sapientes uiri, & consideratione rerum cœlestium satis exercitati, quæsisse dicuntur recentem ortum Dei, repertaque illa maiestate puerili; uenerati esse, & uota Deo tanto conuenientia nuncupasse. hæc ille. Cur uerò hi Magi aspectu nouæ huius stellæ regem intellexerint natum, dignum qui ab ipsis adoraretur, & cuius ipsi se subicerent imperio, uidentur admoniti fuisse ueteri prophetia, quæ ait. Orietur stella ex Iacob & consurget uirga ex Israël. hunc ergo, cuius natiuitas tam egregio signo esset honestanda, arbitrati sunt, id quod erat, omnibus gentibus imperaturum. quare alacres conspecta stella iter arripere longissimum. quorum alacritas inertiam nostram atque segnicem arguere potest, qui in tantæ ueritatis agnitione, tantaque rerum luce nunquam par studium præ nobis, parèmq; pietatem tulimus, præsertim cum illi nihil aliud in illius stellæ uisione uideantur intellexisse, quàm natum regem, qui gentibus imperaret, nihil de spiritali redemptione, de nostrorum corporum resurrectione, deque animæ immortalitate, de æternorum bonorum pollicitatione edocti. & tamen in hoc egregio facto industriam omnem nostram superarunt, quibus hæc mysteria penè cum lacte nutricis, hauisse contigit. Verum quod ad stellæ rationem pertinet, scio multis esse persuasum, iisque doctissimis etiam uiris, stellam ipsam totius itineris ducem Magis fuisse. uerum si Euangelistæ uerba accuratius intueamur, non ita est, quæ res horum Magorum fidem magis commendat, qui tantum conspecta in oriente stella, tam ingens iter aggredi non recusauerunt. uidete enim ipsa Euangelicæ historiæ uerba. Hierosolymam ingressi Magi, arbitrati se in regia urbe regem natum reperturos, inter alia dixerant. uidimus stellam eius in oriente. & paulò post. & ecce stella quam uiderant in oriente. qua uisa gauisi (inquit) sunt gaudio magno ualde, ut qui ultra spem omnem iterum eam stellam uidissent, quam se in oriente uidisse primo dixerant. atque ex hoc apparet, eam non fuisse reliqui itineris ducem, alioqui nec ita uehementer nunc uisa gauisi essent, nec dixisset Euangelista solum, & ecce stella quam uiderant in oriente, sed & quæ eos comitata

F etiam

etiam fuerat. & ijdem ipſi Magi fatentur, ſe in oriente quidem uidiſſe illam, ſed non addunt, comitem aut ducem potius itineris habuiſſe, quod ut maius fuiſſet miraculum, ita in primis fuerat commemorandum. Neque uerò habent ex hoc loco aſtologi, quo uanitatem ſuam ſuàque ſomnia tueantur, in hominum geneſi perueſtiganda. neque enim hæc ſtella ex earum numero erat, quæ fixæ in cœlo ſunt, & quas agere in homines genethliaci uolunt, ut nullam aliam ob cauſam hæc apparuiſſe uideatur, niſi ut hi Magi huius nati regis admonerentur. ſed non eſt hic locus confutandi eorum erroris, neque uerò neceſſarium, cum Dei benignitate neminem ueſtrum intelligam huic errori operam dare. quare hoc prætermiſſo ad contemplanda noſtra myſteria reuertamur. myſteria ſanè ingentia, & quæ nouam ſemper admirationem pariant. Mirati dudum fuimus uirginem parere deum naſci, & collocari in præſepio. & ecce de repente is, qui iacet in præſepio, noui ſideris lumine declaratur à cœlo. unde obſecro iſta diuerſitas atque adeo contrarietas? at uerò hæc non eſt contrarietas, ſed concentus, tanquam in ſidibus, quæ licet diuerſos edant ſonos, ita tamen inter ſe mutuo cœpantur, ut modulationem pariant iucundiſſimam. Hæc ergo in re eſt, quod ſi diligenter obſeruetur, u ſibus noſtris maximè ſeruiat. nam ob hanc cauſam puer hic datus eſt nobis, ut *Eſai. 9.* notas nobis, quemadmodum ait propheta, faceret uias uitæ. Sciebat nos gloriæ eſſe appetentiſſimos, ſed ex eo falli in querenda gloria, quod falſam pro uera ſectaremur. is itaque, qui tantum ab eſt, ut prohibeat hanc gloriæ infectationem, ut ob hanc cauſam uenerit, ut maximè glorioſos efficeret, indignaturque, cum nos cernit leuem inanemque ſequi gloriam pro ſolida & uera. is inquam indicare factis ipſis uoluit, ubi eius ſedes eſſet, quòue eſſet querenda modo. Omnis enim gloria, quæ ab hominibus proficiſcitur, inanis eſt, & ueræ gloriæ impedimento, quod quodam loco Ioannes *Ioan. 12.* Euangelista declarat, qui cum dixiſſet, multos ex principibus credidiſſe in Ieſum, qui tamen propter Phariſeos non conſitebantur, ut à ſynagoga non eiſcerentur, adiecit. dilexerunt. n. gloriam hominum *Mat. 21.* magis, quàm gloriam Dei. hanc gloriam ſemper reiecit Chriſtus, *Mar. 11.* ut abiectam, ſeque indignam, & cum regem eum facere uoluerunt, *Ioan. 12.* reſuſcit, & cum Pilatus eum de regno interrogaiſſet, reſpondit, *Ioan. 18.* regnum meum non eſt ex hoc mundo, hoc eſt, regiam gloriam

riam non eo pacto ſum habiturus, ut mundus intelligit, ac querit. hanc ergo, ut diximus, reiecit. at ueram illam, & qua à Deo eſt, ſemper ſecum habuit, quod queſo ſic cognoscite. Accepturus naturam noſtram, habere quidem, hominum more, ſceminam matrem non eſt dedignatus, ſed quæ uirgo conciperet, & ſeruata uirginitate pareret. geſtatus fuit utero, ſed agnitus à propheta, qui *Luc. 1.* & ipſe in utero adhuc erat. natus eſt homo, ſed & Deus, qui ante omnia ſecula natus eſſet, humanum illud, hoc Diuinum eſt. in cœlo ſine matre genitus, in terra ſine patre, utrunque Diuinum. ſa- *Luc. 2.* ſciis inuolutus eſt, ſed reſurgens à mortuis ſcicias explicuit, poſi- *Mat. 28.* tus eſt in præſepio, ſed ab angelis glorificatur, à ſtella demonſtra- *Mat. 1.* tur, adoratur à Magis. fugatus in Aegyptum eſt, ſed ipſe res Aegy- *Mat. 2.* ptiorum fugat. baptizatus fuit ut homo, ſed remittit peccata ut *ibi.* Deus. tentatus fuit, ſed uicit tentationem, & acceſſerunt angeli & *ibi.* miniſtrabant ei. & dicebat, confidite, quia uici mundum. eſuri- *Mat. 3.* uit, ſed paui multa hominum millia, & panis eſt qui de cœlo de- *Mat. 4.* ſcendit. ſitiuit, ſed clamabat, ſiquis ſitit, ueniat ad me & bibat, *Mar. 1.* & aqua quam ego dabo, fiet in eo, qui eam biberit, fons aquæ ſa- *Luc. 4.* lientis in uitam æternam. deſatigatus eſt, ſed ipſe dixit, uenite ad *Ioan. 16.* me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reſocillabo uos. gra- *Mat. 4.* uatus fuit ſomno, ſed increpauit mare, & ſiccis pedibus mare per- *Mar. 1.* ambulauit, Petrumque, qui mergebatur, ſuſtinuit. tributum ſol- *Mar. 8.* uit, ſed ex piſce. Samaritanus uocatur, & Dæmonium habens, *Ioan. 6.* ſed is eſt, qui ſeruat eum, qui deſcendens ab Ieruſalem inciderat *Ioan. 19.* in latrones. ſed is eſt, qui expellit Dæmones, & legiones demer- *Ioan. 7.* git in profundum, & principem Dæmoniorum cernit ut fulgur ca- *Ioan. 4.* dentem è cœlo. lapidibus impetitur, ſed non capitur. orat, ſed exau- *ibi.* dit. lachrymatur, ſed ſedat lacrymas. interrogat, ubi poſitus eſſet *Mat. 11.* Lazarus, ſed ad uitam reuocat Lazarum. uenditur, idque exiguo *Mat. 8.* ſanè pretio, triginta nimirum argenteis, ſed redimit mundum ma- *Mar. 4.* gno pretio, proprio uidelicet ſanguine. non habuit apud Iudæos *Luc. 8.* ſpeciem neque decorem, ſed ipſi Dauid erat ſpecioſus forma præ *Mat. 14.* filijs hominum, & in monte clarus ac fulgens apparet, & uiſa eſt *Mat. 17.* facies eius ut ſol, & ueſtimenta eius ſicut lux. Fuit ſicut agnus ſine *Ioan. 8.* uoce, ſed ipſe uerbum ac ſermo eſt. captus fuit. ſed prius cecide- *Luc. 10.* runt, qui uenerant, ut eum caperent. vulneratus eſt, ſed ſanat *Luc. 8.* omnem languorem ac morbum, in lignum agitur, ſed ligno uitæ *Luc. 10.*

Io. 8. 10. restituit, latronemque, qui simul crucifixus erat, seruat, & tene-
Mat. 26. bras offundit orbi terrarum. aceto potatur, & datur ei in escam
Mar. 14. fel. at is est, qui aquam in uinum conuertit. tradit animam, sed
Ioan. 11. potestatem habet iterum sumendi eam; sed uelum templi scindi-
Mat. 26. tur & petre, mortuque excitantur ad uitam. moritur ac sepelitur,
Esa. 53. sed resurgit, & ascendit in cœlum, sedetque ad dexteram Dei, da-
Psal. 42. tumque est illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine
Mat. 17. Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum,
Esa. 53. & omnis lingua confiteatur, quod Dominus est Iesus Christus.
Ioan. 1. Quid obsecro hinc gloriæ par excogitari vnquam potest? at hanc
Ioan. 18. ipsam; que Diuinitus paratur, quæque solida ac firma est, ut adi-
Esa. 53. piscamur, demisit se illa maiestas, ut nos ad celsitudinem euehe-
Mat. 4. ret suam, ut dixerit de illo Paulus. Seruatorem expectamus Do-
Mat. 27. minum nostrum Iesum Christum, qui transfigurabit corpus hu-
Ioan. 2. mile nostrum, ut conforme reddat corpori suo glorioso. Intelligi-
Esa. 35. tis mysteriorum Christianæ philosophiæ & magnitudinem & co-
Ioan. 10. piam? sed pergamus reliqua; & contemplemur horum Magorum
Luc. 26. egregiam philosophiam. ingrediuntur uile habitaculum, ubi puer
Mat. 27. erat, nec offenduntur, nec hæsitant, qui fieri possit, ut qui tam
Luc. 24. humili loco iaceat, is sit, quem cœli declararunt, sed stelle indicio
Mar. 16. confirmati adorant infantem; & apertis thesauris suis offerunt ei
Phil. 3. munera, aurum, thus, & myrrham. Cernitis quàm rectè supe-
Mat. 2. rioribus diebus, cum adhortarer omnes ad honestandam tanti regis
 natiuitatem, iusserim, ut mulieres uestem ei ex auro confice-
 rent, ac monilia sua aurea & pretiosas uestes offerrent? uidetis id
 ab his Magis factitarum? sed spero hos à uobis esse imitandos. au-
 diui enim iam egregias quasdam fœminas bene animatas esse ac pa-
 ratas proferre pretiosiores uestes & monilia & gemmas, quibus ho-
 nestius Christi fratres atque adeo ipse Christus uestiatur, quàm ea-
 rum corpora. hanc alacritatem uestram Deus opt. max. perpetuet
 atque augeat, faxitque, ut quam concepi spem, quodque olim de
 hac ciuitate præfagiui, cum lato fœnore impleri conspiciam, ve-
 rum qui aurum offerre non possunt, æquo tamen animo sint, nam
 rex hic noster affectum in primis requirit, ut si quis aliud non pos-
 sit, & calicem aque frigidæ pro eius nomine præbeat, non sit amif-
 surus mercedem suam. Sed intueamur horum munerum myste-
 rium. aurum obtulerunt ut regi, thus ut Deo, myrrham, que con-
 seruare

seruare corpora perhibetur, ut homini. & uos offerre eadem pote-
 stis. nam si puritatem cordis munditiemque exhibeatis, erit hoc
 uelut aurum, quod inter metalla puritate præstat. si carnis castita-
 tem, erit pro myrrha. si precationi assidue incubueritis, erit tan-
 quam thus oblatio. sic enim ait propheta. dirigatur Domine ora-
 tio mea sicut incensum in conspectu tuo. Et uidete, ut alioqui fue-
 runt munera ista eo tempore necessaria. aurum, ut uirginis matris
 & ipsius Ioseph inopiæ subueniretur, præsertim cum fuga in Aegy-
 ptum immineret, thus, ut stabuli fœtor arceretur, myrrha, ut in-
 fantuli corpus tenerrimum foueretur. Et hæc quidem, quod ad
 Magorum historiam pertinet, si non pro dignitate, certè pro tem-
 poris ratione satis sint. est etiam antiqua patrum traditione obser-
 uatum, eo ipso die Seruatorem ipsum fuisse in Iordane à Ioanne
 baptizatum; & eodem die aquam in nuptiis in uinum conuertisse.
 iccirco canit ecclesia, tribus miraculis ornatum fuisse hunc san-
 ctum diem, sed de his omnibus uerba hodie facere temporis angu-
 stijs circumscripti, non possumus. quare adhortabor potius uos, ut
 diuitias deliciasque uestras agnoscat, quæratque his ditari, inq-
 uis istis delitari, lætari, exultare, neque enim toto anno est tempus,
 quo Christianum hominem magis compositum esse oporteat, &
 hoc ipso tempore hostis generis nostri Diabolus Bacchanalia excogitauit.
 O sceleratam consilium, o perniciosissimum morem. qui-
 bus diebus Seruatori Deo gratiæ agendæ, si unquam aliàs, maxime
 essent; ijs ipsis diebus magis quàm reliquo anni tempore, in om-
 nia scelera habent laxantur, animique in omnem lasciuiam dissol-
 uuntur. quænam hæc tanta insania est? unde tantus rerum Chri-
 stianarum neglectus? tantus salutis nostræ contemptus & despicien-
 tia? si uera creditis esse nostra mysteria, qui fieri potest, ut ea tam
 perditè conculcatis? tam hostiliter insectemini? ne quæso ciues
 mei, ne sitis posthac contra uosmet ipsos tam crudeles, tam feri,
 tamque syluestres, quæ enim magis agrestis excogitari feritas po-
 test, quàm ubi grati esse debetis tanto benefactori, in eum ingra-
 tos atque iniurios esse, atque adeo aduersus eum hostiliter agere.
 non cernitis hostilem aciem aduersus Seruatorem liberatoremque
 uestrum Christum instrui, dum per hosce dies parantur Bacchana-
 lia, tripudia, choreæ, omne lasciuiarum genus? mulieres nunc
 quàm maxime se ornant, pingunt genas, ut quid? nimirum ut
 pro-

Rom. 8.

proximum quenque ad se spectandas prouocent. hoc quid est aliud nisi irritare atque inuitare ad carnis lasciuiam? at quid est hostiliter in Christum agere, si hoc non est? qui ob unam causam uenit in similitudine carnis peccati, ut tolleretur peccatum mundi. & uos urbem peccatis implere totis uiribus conamini. Hæc quidem omnia esset meo iussu radicibus euellenda, sed uideo, me non omnia hoc anno assequi posse, ne forte, dum nimis radere eruginem uolo, frangatur uas. vnum duntaxat nouum hunc magistratum, quem non minus obtemperantem, quam superior, futurum pro certo habeo, admonebo, ut publico edicto pœnisque decretis prohibeat, nequis personatus uestem cultumque clericorum aut monachorum induat. hæc enim nimia in Deum eiusque religionem iniuria est. Aliud est, quod hisce mulieribus, quæ præsentibus audiunt, curandum relinquo. neque enim persuaderi mihi unquam sinam, eas, quæ iam intellexerunt, quantum scelus, quantaque in Deum & Christum eius hæc offensio sit, passuras, ut posthac in hos errores pertrahantur. hæc ergo curabunt, ut acris pœna statuatur ijs mulieribus, quæ personatæ (ò rem solo auditu abominandam. non pudet pudorem muliebrem ita prostituere?) per urbem incedent. hoc munus huic infanti recens propter uos nato, gratissimum offerre, hæc uestra sit gloria, dicaturque Fulginate mulieres egregie cœpisse philosophari. quod si uultis rem efficere absolutiorem, prohibete etiam, ne ulla mulier personata templum ingrediatur. hoc uobis nouum uidetur? at uereor, ne hoc ipso in loco nunc eiusmodi personæ inueniantur. quæ pacto inquit? hoc nimirum, quod pictæ coloribus genas & faciem, huc ingrediuntur. an hoc non est esse personatum? an personæ hoc non faciunt, ut aliud quam sit, uir ac mulier appareat? at hoc ipsum efficiunt colores uestri ac fuci. quare uerissimum est, quod dixi, quasdam uestrum personatas templum Dei ingredi. si uerba hæc uos terrent, multo uos magis facta tam indecora terrere debent. nam longè hoc deterius est, quam si personas indueritis, ut reliqui solent, hoc enim pacto risum tantummodo moueritis, nunc laqueus estis capiendis animabus, pro quibus Christus mortuus est. sed miror ego sanè, quo pacto uir quispiam spectare possit mulieres ita pictas ac fucatas, cum sciant hanc non esse earum faciem, sed personam quandam. quod si turpis mulier pulchram aliquam personam indueret, nunquid

quid eius speciem miraremini? minimè omnium. quam ob rem? quia diceretis non esse istam illius faciem. at hæc eadem ratio est in harum fuce. cur ergo eadem in causa non eodem iudicio utimini? expergiscimini obsecro tandem aliquando, uos saltem, qui huc frequentes conuenitis. nam si uos strenuos adiutores habuerò, optima quæque & huic urbi saluberrima mihi polliceri audebo. cernitis enim iam aliquid effectum. nam quis existimasset, errorem tantè patentem, & perditissimum morem ludendi in sacratissima Dominicæ natiuitatis nocte tam facilè tolli potuisse? & tamen Dei benignitate exiguo negotio sublatum est. hoc idem usu ueniet in ceteris abusiis, si strenuè agere uolueritis, per hosce præsertim dies, quibus uestram opem magis, quam reliquo anni tempore implo-ro. nunc enim, si unquam aliàs, uehementer insudandum est. nunc esset quotidie concionandum, quod si fieret, toto quadragesimæ tempore taceri posset. quare accersite quot quot potestis, atque ad concionem ducite. nunc enim ad medicinam est confugiendum, cum morbi frequentiores periculosioresque ingruunt. nunc accuratius paranda propugnaeula, cum maior ac perniciosior imminet obsidio. Nam si à corporeis hostibus urbs uestra obsideretur, dicereturque in uestra tantum, qui hic adestis, ope & auxilio rotam illius salutem esse positam, quid non conaremini? quas non machinas excogitaretis? non parceretis opibus, non uitæ periculo, ut strenuos ciues & patriæ amantissimos uos esse significaretis. at in spiritali hac obsessione, quæ tanto damnosior est, quanto eterna momentaneis antecellunt, ubi innumeræ Daemonum acies urbi imminet, ut eam perdant, non multo magis id præstabitis? uestram Christus opem implorat, is, qui uobis datus, uobis natus, & regis cœli sedibus ad uos demissus est, uestræ duntaxat salutis gratia, per me uos obsecrat, ut laboranti ciuitati succurratis, præsertim cum hoc non solum sine ullo uitæ uestræ periculo fieri possit, uerum etiam maxima cum uestra laude, & præterea ingenti ac certa spe æternæ mercedis, sempiternæque retributionis. Videte enim quanta hic necessitas strenuè agendi uobis incumbat. nam si tenemur, ubicunque opus est, uitam pro illo profundere, qui amat *Ioan. 12.* (inquit) animam suam perdet eam, in hoc autem negotio, tuta omnia sunt, & nihil nisi perpetua gloria apud Deum & homines uos manet, quam essetis reprehendendi, si in tanto rerum cardine cef-

faretis?

Iac. 5. **I**aretis? coniuncta præterea est hic uestra salus cum ciuium uestrorum salute. ait enim beatus Iacobus, si quis inter uos errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, sciat, quòd qui conueriti fecerit peccatorem ab errore uicæ suæ, saluam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Hæc cogitantes date operam, ut nemo officio suo desit, ut misericordiam à Deo omnes & præmia consequamur æterna. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

O R A T I O O C T A V A.

QUOD iter agentibus accidere solet, ut, cum in ipso itinere repentinum aliquid accidit, uel de uia deflectere, uel gradum sistere cogantur, idem per hosce dies nobis usu uenit, qui, cum in Euangelicum montem iam dudum ascendissemus, cœpissimusq; in eo aliquot conficere spatia, admiratio mysteriorum, quæ in Seruatoris nostri natiuitate, atque in eiusdem facta gentibus declaratione, quam Epiphaniam appellamus, conspecta sunt, totos nos ad se rapuit, iussitque, ut ea pro uiribus contempleremur. nunc ad institutum sermonem est reuertendum. & uidete, ut opportunè occurrat tractandum de re, maximè omnium his diebus necessaria, quibus homines non iam Christiani, sed potius Christi osores censent summam esse felicitatem, risibus, & iocis, choreis & tripudijs operam dare. at uerò nos, quid celestis magister admoneat, audiamus. *Mat. 5.* *Beati (inquit) qui lugent, quoniam ipsi consolationem habebunt.* sed hoc loco nobis idem faciendum est, quod in superiori beatitudine est factum, cum ostendimus, non omnem paupertatem esse commendatam. ita & hic uidendum est, qui luctus ac mœror à Domino donetur beatitudine. est enim luctus quidam atque tristitia, qui reprehenduntur, ut cum ait Paulus, nolo uos ignorare de dormientibus, ut non contristemini sicut & cæteri, qui spem non habent. *I. Th. 2.* *iccirco aiebat quidam sapiens, multos occidit tristitia, & non est utilitas in ea. censendum est ergo, nullum luctum nullamque* *Eccl. 30.* *mœstítiam*

mœstítiam hic probari, quæ eius sit generis, quæ in usu hominum est frequens, ut cum quis ob amissam pecuniam, ac facultates imminutas, ob charorum amissionem, ob non-afsecutam gloriam aut temporaria commoda dolet ac tristatur. sicut enim in gaudio, contrario uidelicet luctui, non omne gaudium reprehenditur, sed illud tantum quod animum dissoluit, & à Diuinarum rerum commercio auocat. alioqui tantum abest, ut gaudium prohibeatur, ut semper gaudere iubeamur, sed in Domino. Gaudete (ait Paulus) *Phil. 4.* in Domino semper, iterum dico gaudete. & ne dissolutum gaudium mandari intelligeremus, adiecit, modestia uestra nota sit omnibus hominibus. sic & in luctu, is tantummodo laudatur, qui in Domino sit, ac Dei causa suscipiatur, cuius exempla ex scripturis petenda sunt, si huius beatitudinis esse participes uolumus. producat ergo Paulus in medium, huius negocij peritissimus, tristitia (inquit) mihi magna est, & continuus dolor cordi meo. quam ob causam? oprassem enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis. mirum luctum miramque tristitiam, quæ tolerasset relegari à Christo, quo nihil habebat antiquius, idque ob ipsius Christi gloriam, fratrumque utilitatem. & alibi, quis infirmatur *2. Cor.* & ego non infirmor? hoc enim idem est, quod lugere & tristari. & *11.* rursum. ne iterum cum uenero, humiliet me Deus meus, & *2. Cor.* *12.* *geam multos ex ijs, qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam.* Dauid uerò uidete quid pro aduersarijs suis se fecisse dicat, qui retribuebant ei mala pro bonis, & odium pro dilectione. *Psal. 34.* Ego autem (inquit) cum molestiam paterentur, induebar cilicio. nempe ingenti luctus indice. humiliabam in ieiunio animam meam. quasi proximo, & quasi fratri nostro sic complacebam. quasi lugens matrem contristatus sic humiliabar. Cernitis & ueteris & nouæ legis homines eodem spiritu ferri, & luctum induisse, proximi cuiusque salutis, non commodorum suorum gratia? at nos in contrarium omnia facimus. nostra duntaxat quærimus, nostra damna tantummodo lugemus, eaque temporaria & momentanea. proximorum commodis inuidemus, incommodis lætamur, tantum abest, ut pro eis lugeamus. ob hanc causam damnium in omnibus facimus. gaudia nostra, quia insincera sunt, tranquillum nunquam habent animum, luctus miserrimi, & omni solatio destituti. at sanctorum mœrores seminarium sunt gaudiorum. audi-

Pf. 125. te enim quid psalter dicat: qui seminant in lacrymis, in exultatione metent. euntes ibant & flebant, mittentes semina sua. uenientes autem uenient, cum exultatione portantes manipulos suos. aptè sanè seminis meminit. sicut enim sementis tempore iacitur semen, ut multiplicatus fructus recipiatur; sic sanctorum luctus multiplicatum gaudium pro portione parit. quemadmodum propheta ait. secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. pro magnitudine (inquit) afflictionum; Diuinæ consolationes accipiunt incrementum. sic & Paulus. sicut (inquit) abundat passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat & consolatio nostra. Simile autem mihi uidetur hoc; ut cum rosaria plantantur, tunc enim nihil præter spinas cernitur; neque tamen iccirco plantare desinunt. sciunt enim nouo uere rosaria ipsa flora ac rosarum specie aspectus hominum & odoratus etiam oblectatura. Quis ergo sanæ mentis non multò malit Euangelicum luctum, quam mundi oblectamenta? quæ primum per se leuia ac momentanea sunt, deinde molestias innumeras & graues pariunt. iccirco aiebat Salomon. risus dolore miscebitur; & extrema gaudij luctus occupat; & alibi, risum reputauit errorem, & gaudij dixi, quid hoc agis? quod quàm uerum sit propius collato pede quæso aliquantò diligentius contemplerur, uideamusque; qui sit fructus uulgaris huius humanæque letitiæ, & quantum ei sit fidendum. Eligamus tempus, quo ciuitas maximè tota lætitiæ se dat, hoc ipsum inquam Bacchanalium tempus, quanquam pudendum sanè est, uocabulum hoc apud Christianos haberi, sed multò magis pudendum reperiri facta ipsa. hoc ergo tempore quem fructum ex ijs letitijs capitis? editur, bibitur, ridetur, saltatur, lusibus, & iocis, & choreis noctes totæ diésque impenduntur, adduntur, quod multò est deterius, post uentrem ea quæ sub uentre sunt; scortationes & adulteria. hæc est, nisi fallor, gaudiorum uestrorum summa. & uos fructum nunc appellabitis? uiuere more pecudum, & nihil agere aliud, nisi quod commune cum brutis animantibus est, atque adeo deteriores esse brutis, nam illa naturam sequentia non peccant; uos uerò plurima inter hæc peccatis. hunc fructum appellabitis? insumere pecunias & opes in conuiuia & lasciuias & tripudiâ, quibus pecunijs recreari plurima pauperum multitudo poterat, qui

rar, qui morbo afflicti, frigore præterea & fame conficiuntur, hoc risu prosequendum est? hoc inter fructus numerabitur, & non potius inter suprema ac maxima damna? an in hisce dissolutionibus non magis in Deum peccatur, quàm toto reliquo anno? quo quid perniciosius accidere homini potest? auerso enim à nobis Deo, qui summum ac solum bonum nostrum est, quæ boni reliqua spes nobis potest superesse? gaudere igitur tantis in damnis, & in summis malis suis lætari, non ne est eos imitari, qui phrenesi laborant, qui interdum, dum carnes proprias lacerant, ridet? at in hoc negotio multò miserabilior est risus, ubi æternæ salutis iactura fit, atque interea rideret. ò insaniam, ò furorem. tanta cum iactura hæc non gaudia sed somnia gaudiorum emimus. an somniare non est falsa pro ueris habere, inque ijs delectari? at multò deteriore uos conditione estis, quàm somniantes. nam ijs, qui somniant ea ipsa, quæ hoc tempore fiunt, nihil præterea damni patiuntur, sed tantummodo experrecti animaduertunt se fuisse somno delusos. at uos commune cum somniantibus hoc habetis, quòd peractis uestris Bacchanalibus, tanquam somnijs, nihilo magis uobis reliquum erit, quàm ijs accidit, qui à somno expergiscuntur, illud uerò deterius uobis relinquitur, quòd offenso Deo, iniuria affectis (quod frequentissimè fit) proximis quibusque, scædata ac deturpata anima, & corpore etiam uitiatò (nam in eiusmodi dissolutionibus malè affici corpus omnino necesse est) impensis in res inutiles pecunijs, quæ alioqui uita ipsa uestra uobis sunt chariores, delusio hæc non est, ut in somnijs, imaginaria, sed uera, & quæ tantorum malorum recordatione reliquam uitam uobis efficit molestissimam. Hæc atque eiusmodi alia, quæ ex hisce ineptis iucunditatibus proficiscuntur, cogitans Salomon aiebat. Melior est *Eccl. 7.* ira (hoc est, tristitia, est enim Hebræa phras) risu, quia per tristitiam uultus emendatur animus. & adiecit. cor sapientum ubi est tristitia, & cor stultorum ubi est lætitia. & alibi, melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. est enim ebrietas quædam animi exultans illa gestiensque lætitia, & quemadmodum in ebriis uacillat corpus totum, neque membrum ullum officio suo fungi idoneum est; sic dum effluit animus, & quasi se deserit, dum foras prodit, amissa constantia nutat, & tanquam in paralytum dissoluitur. Vidimus fructum risus uestri ac ioci, conferamus nunc

cum eo fructum luctus huius Euangelici, & uidebimus tanto ipsam interuallo esse uestris gaudijs iucundior, ut hic risus, illa luctus merito, si eius fructus cogitetur, debeat appellari. O' diuitias Christiane philosophiae, ò ignoratos mundo atque adeo nobis ipsis thesauros nostros. uenit enim mihi in mentem uerborum Iacobi apostoli, quibus intelligere possumus, quanta sit felicitas afflictionum laborumque pro Christo susceptorum, & quam uere dictum à Domino sit. Beati qui lugent. sic enim ait beatus ille apostolus. *Mat. 5. Iac. 9.* Omne gaudium existimate fratres cum in tentationes uarias incideritis. cernitis admiranda paradoxa? uult ut nos tunc quam maximè beatos existimemus, cum maximè premimur, & uarijs molestijs pro Christo afficimur. uidete rursus animos infractos atque adamantinos, & ad omnia intrepidè perferenda instructos, & armatos, atque ad omnem subeundum laborem paratos, nullamque luctus occasionem detrectantes. est enim hæc huius luctus Euangelici uis, ut non solum perferat equo animo. mala præsentia, uerum etiam efficiat bene præparatum pectus ad excipienda quaecumque ingruere possint. aiebat ergo Paulus. *Rom. 8.* Quis nos separabit à charitate Dei? tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? & paulo post. persuasum enim habeo, quòd neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque uirtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Neque uerò in tactis ipsis minus eos alacres conspiciemus. cum enim capti fuissent apostoli ac cæsi, ibant gaudentes (sic enim de ipsis scriptum est) à conspectu concilij, quòd digni habiti essent pro nomine Iesu contumeliam pati. cernitis ut contumelias, & uerbera dignitatem honorèmq; existimabant? cogitate nunc in molestijs, quæ humana rerum causa suscipiuntur, tale quippiam longo etiam interuallo accidat. sic alio loco Paulus & Silas plagis affecti atque in interiore carcerem coniecti, & constricti pedes ligno, media nocte ambo orantes laudabant Deum, ut neque uel somno resocillarent afflictæ corpora animosque curarent. At uerò ne quis res eiusmodi rero accidisse putet, ipse quodam loco dicit. quotidie morior per glorificationem nostram fratres. & ad Corinthios. in laboribus copiosus, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus.

tibus frequenter. à Iudæis quinquies quadragenas una minus accepi. ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, noctem & diem in profundo egi. in itineribus sæpe, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus. in labore & ærumna, in uigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate, præter quotidianam ecclesiarum sollicitudinem. Audistis catalogum malorum, quæ uel à marmoribus ipsis extorquere luctum possent, ut tanta constantia in admirationem rapere & angelos confueuerit. iccirco enim alibi ait. spectaculum facti sumus mundo & angelis & hominibus. & tamen omnia temperantiore animo, quam nos humana commoda, perferebat. Miror profectò, nisi hic luctus optabilior uobis uideatur omni humano gaudio, omnibusque festiuis iocis. nam uestra gaudia minimè sincera sunt, & celerimam secum pœnitentiam afferunt. at Euangelicus luctus, hoc est, malorum pro Christo tolerantia, etiam in medijs malis maiora habet solatia, quam omnes, quamuis maximè, humanæ uoluptates. pœnitentiæ uerò nullus metus est, cum huius finis sit, ducere ad salutem non pœnitendam. Et profectò miserimi omnino futuri sumus, nisi hæc ita esse, nobis intimis sensibus persuadeamus. nam ethnicis erimus deteriores, nisi id præstemus. uidete enim quid ethnicus quidam dixerit. Non hilaritate (inquit) nec lasciuia, nec risu, aut ioco comite leuitatis, sed sæpe etiam tristes firmitate & constantia sunt beati. Vidimus humanæ lætitiæ fructus, eosque perniciosissimos ac pestilentissimos, nunc tempus est intueri, quæ causa nobis lætandi in hac uita sit, aut in quo lætari quis possit. non recordamur, nos ab ipsa generis nostri origine exilio fuisse damnatos, atque à paradiso, loco uoluptuosissimo, ubi, si fuisset obtemperantes, lætari sanè perpetuò potuissemus, nostro uitio eiectos, atque in terram, execrationi & ipsam propter nos traditam, ut spinas nobis ac tribulos proferreret, relegatos, iustosque ut in sudore uultus uictum cultumque nobis compararemus? in tanta damnatione, tantò que exilio locum superesse lætitiæ ac uoluptati existimabimus? non enim dixit, ut desudarem ad lasciuias & choreas, sed in sudore (inquit) uultus tui uesceris pane. Præterea non expectimur, nos continuis malorum fluctibus, tanquam in procelloso mari

mari vndique agitari? at in medio mari, cum maximè feruet, & immensi fluctus voluuntur aquarum, quis lætitiæ ac voluptati esse locus potest? nunquam audistis, militiam esse uitam hominis super terram? at in militia, eius præsertim generis, ut hæc nostra est, in qua diuersa capitalium hostium genera ita insidiantur, ut omnibus horis ceruicibus nostris gladius impendat, in eiusmodi inquã certamine, quis, nisi qui omnino sensum amiserit, remittendi animi spatium unquam reperire posse sibi persuadèbit? Omnis, qui in agone contendit, ait Paulus, ab omnibus se abstinere. in agone autem non de uita sed de gloria tantum contentio est, eã que temporaria, ut scilicet corruptibilem coronam accipiant, & ij tamen in re leuissima tantum adhibent studium, ut ab omnibus, quæ impedire uictoriam possent, abstinere consueuerint. nos uerò ubi æterna uel salus uel mors atque perditio agitur, non omnia circumspicimus? non omnia tuta timebimus? sed hoc minimè à nobis fit, nam nihilo magis quàm si in puerorum ludo essemus, solliciti sumus, atque adeo inertiores in tam grauibus rebus reperimur, quàm pueri in suis lusibus ac iocis, nam illi totum animum atque omnem mentem adhibent, dum ludunt, nos uerò res tanti ponderis incertè somniculosè que tractamus. ecquis enim nostrum est, qui in ijs, quæ peccauit, ita ex animo desceat, & eum luctum, quem commendat Dominus, ita induat, ut pueri, cum eorum res non pro uoto cedunt? sic excandescat, sic afficiatur, ut illi? Sed esto, concedatur liceret in uita letari, quid tandem est, in quo hunc affectum impenditis? mitto eos, qui lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. accipiamus ea gaudia, quæ existimantur, aut certè non intelliguntur uitium secum habere. ut sunt edere, bibere, iocari, in opibus, uestibus, specie corporis, robore sibi placere. fatísne digna hæc sunt eo animante, quod factum est, ut in reliqua animantia dominetur? quod ob eam causam unum ex omnibus ratione ac mente donatum est, ut ex ea fructum ac uoluptatem capiat, non ex ijs, quæ sunt ei communia cum brutis. edunt enim & illa, bibunt, voluptates habent puriores liberioresque quàm sint nostræ, uictu abundant, cultu non egent, quo interdum specie à floribus superamur. considerate (inquit Dominus) lilia agri quo modo crescunt, non laborant neque nent. amen dico uobis, nec Salomon in omni gloria sua uestitus fuit sicut vnum ex istis. pulchritudine

1. Cor. 9.

Pro. 2.

Matt. 6.

tudine corporis multa animalia nobis antecellunt, & robore. Cum ergo in his atque huiuscemodi ab ijs, quæ ratione carent, & sensu, æquemur ac frequentissimè superemur, non pudet, nos tam egregium animal ita nos demittere, & iumentis insipientibus (ut ait propheta) comparari atq; illis perfimiles fieri, nec præstantius aliquid querere in quo oblectemur? Et hæc præstanda quidem à nobis essent, si etiam nulla esset alterius quàm huius uitæ cogitatio, si modo homines, & non hominum monstra esse uellemus. nam quem admodum monstrum esset, si equus humana uoce loqueretur, sic nihilo inferius monstrum est, eum qui formam hominis habeat, mores equi, suis, canis, lupi, cæterorum que brutorum referre. præstanda ergo essent hæc, quamuis sola hæc mortalis uita agnosceretur, at uerò cum æternitas proposita nobis sit, & metus sit, ne hic risus sempiternos pariat dolores. hic metus. metus uerò? immo certa interminatio. ait enim manifestè Dominus. uerè uobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. hæc ergo ueritatis tam euidentem minam quem non perterrefaciant? quem non inuitent ad sese colligendum, & per arctam uiam, quæ ducit ad uitam, ingrediendum? est enim uitæ nostræ iter, quod Christiano homini agendum est, perfimile, ut si stagnum aliquod esset transeundum, cui pons, per quem ire oporteret, impositus esset, ita angustus, ut uix herere illi pes posset. stagnum uerò illud hydri venenatisque serpentibus ac feris bestijs plenum esset, quæ, si quis è ponte decideret, eum exciperent lacerandum ac deuorandum. ex utraque autem parte stagni essent horti pulcherrimi, uiridaria que amœnissima, domus quoq; ac ædificia mira arte ac sumptu constructa, quæ spectantibus uoluptatem parerent admirandam. si ergo cuiquam imperaretur, ut stagnum illud per eum pontem traiceret, quo hunc animo censestis futurum? existimatis ausurum amouere oculos à ponte, ut illa rerum specie, quæ stagnum ambiret, oculos oblectaret? non opinor. paueret enim anxius, uidereturque sibi singulis momentis in bestiarum illarum ora cadere deuorandus. quare nusquam oculos à pedibus ac ponte deflecteret. simillimè faciendum nobis est, ac multò etiam studiosius, quantò damnosius est in æterna, quàm temporaria mala decidere. obseruemus, ut admonet Salomon, gressus nostros, neque ab eis deflectamus oculos, ne fortè humanarum nos rerum curiositas à recta uia abducatur, & in immanium bestiarum.

Psal. 48.

Luc. 6.

Pro. 4.

stiarum, Dæmonum uidelicet, deuotionem tradat. caueamus risum, qui ingentis fletus parere solet. amplectamur illum luctum, qui maximorum parens sit gaudiorum. amemus lacrymas, quas ipse Dominus magister omnium non est auersatus. & lacry-
Ioan. 11. matus est (inquit) Iesus, & uidens ciuitatem fleuit super illam. ri-
Luc. 19. sisse autem eum nunquam legimus. uideamus quid promittatur
Matt. 5. lugentibus. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolationem habebunt.*
E sai. 64. quam consolationem? oculus non uidit Deus absque te, quæ præ-
Phil. 4. parasti diligentibus te. si pax Dei superat omnem mentem, quis il-
 lam bonorum copiam, illum uoluptatum torrentem (sic enim scri-
Psal. 35. ptura appellat, cum ait, torrente uoluptatis tuæ potabis eos) illum
 immortalis uitæ fontem eloquetur? quando exultabunt sancti in
Pf. 149. gloria, lætabuntur in cubilibus suis, exultationes Dei (hoc est, ma-
Psal. 79. ximæ. est enim Hebræa phrasis, ut cum ait, cedros Dei) in guttu-
 re eorum. has rerum diuitias cum nequiret Paulus eloqui, spatijs
1ph. 3. quibusdam indefinitis designauit, cum dixit. ut possitis compre-
Baru. 3. hendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, subli-
 mitas, & profundum. sic & alius. ò Israël, quàm magna est do-
 mus Domini, & ingens locus possessionis eius, magnus est & non
 habet finem, excelsus & immensus. has opes & copias, quibus ta-
 men exprimentis nullum nomen aptum inuenitur, comparat E-
 uangelicus luctus, & risus uester perdit. deliberate nunc utrum ma-
 litis, aut potius nulla opus est deliberatione, cum eos alloquar,
 quos ex ipso uultu uideo iam tandem superiorum annorum erro-
 rem intellexisse. studio tantum est opus & alacritate, ut uos qui ade-
 stis, rectis tantum honestisque factis, omisis omnibus ineptijs, in-
 uigiletis, & alij uestro exemplo, uestris adhortationibus, à suis dis-
 solutis ac perditis moribus auocentur, neque uerò hoc erit admo-
 dum difficile, cum rerum ueritatem inspexerint, & hæc tanquam
 præstigiæ, quæ nunc eorum oculos detinent, fuerint amotæ. cum
 intellexerint id, quod hodie à nobis est demonstratum, hæc, quæ
 existimantur gaudia, solam habere appellationem, re autem uera
 dolores potius esse appellanda, quæ ingentis luctus pariant. lu-
 ctum uerò Euangelicum omnem secum uoluptatem ac bona om-
 nia afferre, cum didicerint ea, in quibus hæcenus delectati sunt,
 non esse homine digna. cum docti fuerint, qui risus quæ gaudia
 ueri risus & uera gaudia sunt. cum finem utrorumque fuerint con-
 tem-

templati. cum exilium hoc, in quo miseri degimus, cœperint co-
 gitare, ibi nullus eiusmodi iocis animique laxationibus, aut potius
 dissolutionibus relinquitur locus. sed datum hoc uitæ spatium est,
 ut peccata quibus obruimur, quotidie desicemus, quo inflatu lon-
 ge maior lætitia, quàm in hisce corporeis luctibus reperitur, ut Deū
 nobis reconciliemus, à quo post exanthlatos hos labores assecuti
 exilij finem, in regnum recipiamur, quod ab initio seculi paratum
 nobis est, ubi promissam lugentibus hic à Domino consolationem
 habebimus. quod utinam assequamur, iuuante Domino nostro Ie-
 su Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium
 per omnia secula seculorum. Amen.

Mat. 25.

O R A T I O N O N A .

OPORTUIT sanè, aut certe decuit, Dominum Euan-
 gelicam hanc philosophiam traditurum, sententiâsq;
 tam à consuetudine hominum alienas, in montem
 ascendere, ut ex ipsa loci positione intelligeremus,
 non esse humiles animos, & qui se tollere humo ne-
 sciant, idoneos huic doctrinæ percipiendæ. sed oportere eos, qui
 assequi hanc uelint, à uulgaribus recedentes, sublimioribus assue-
 scere cogitationibus, & tanquam in montem ascendere, unde re-
 rum, quas uulgus facit plurimi, humilitatem queat despiciere, acu-
 tiusque ac purius intueri. nam qui summos montes habitant, non
 solum purgatiore cœlo fruuntur, uerum etiam luce copiosiore, cum
 sol eis & citius oriatur, & tardius occumbat. at ij, qui humilia lo-
 ca incolunt, præterquam quòd minorem lucis partem habent, ca-
 liginosum etiam cœlum experiuntur, atq; illa puritate destitutum,
 quæ apud montium incolas reperitur. quæ cœli puritas ingenijs
 non parum prodesse existimatur. uidere enim licet acutiora ingenia
 & ad intelligendum aptiora eorum, qui terras incolunt eas, in qui-
 bus aër sit purus ac tenuis, quàm illorum, qui utantur crasso cœlo
 atque concreto. sic nimirum usu uenit ijs, qui depressum animum
 in terrenas caducâsq; appetitiones semper habent, & illis tanquam
 nebuloso ac crasso cœlo ingenium hebes effectum, quos animales

H homi-

homines appellat Paulus: ij enim non percipiunt, ut idem ait, ea quæ sunt spiritus Dei. nam ijs quis persuadeat, rem beatam paupertatem esse ac luctum? qui contra censent, hæc duo inter maxima mala esse numeranda, & nihil laborant magis in hac uita, quam ut in summis opibus ac uoluptatibus iucunditatibusq; læti degant. at nos, quibus Dei benignitate donatum est in Euangelicum hunc montem ascendere, manifestissimis argumentis intelleximus, uerissimum esse, quod ueritas dixit, beatos uidelicet esse, & pauperes spiritu, & eos, qui Dei causa in maximo luctu uersentur, quibus

Mat. 5. *Beati mites, quoniam ipsi hereditatem accipient terræ.* at contraria prorsus est hominum sententia, eos scilicet, qui mites sint, & aliorum peruicaci & facile cedant, iacturam potius rerum facere, quam acquisitionem. Videte uerò Christianæ philosophiæ diuitias. in prima beatitudine cælum promissum est, nunc etiam terræ hereditas promittitur. quid posthac habent homines cur præcepta recusent Euangelica, cum utrum malint, atque adeo utrunque potius eis offeratur? Sed liber prius quam de hac beatitudine loquamur, explicare uocabuli significationem, & qui appellentur *mites*. siue, ut in Græco est, *πραῖς* unde *πραότης* hoc est, mititas uel mansuetudo. sic ergo Græci definiunt. ut *πραῖς* hoc est, mites sint ij, qui prouisi non sint ad perturbatos animi motus, sed eos ratione moderentur. natura enim ad uitium prona est, atque ad id quod est deterius propendens. sic *πραότης* hoc est, mititas, uel mansuetudo, uirtus est, qua fit, ut homines ab ira difficile moueantur, ut ferre criminationes possint, & stultitias hominum, neque citò ad castigationem festinent, aut ad contentionem. mitis ergo est, qui non repugnat sed cedit aduersanti, uideturque translata uox a fructibus, dicimus enim mitia poma, cum ita matura sunt ut cedant tactui. eundem morem mites imitantur, ut se facile regi fiant, contra immites, qui nunquam cedere amant, sed semper resistunt. Hanc uirtutem, quæ si teneretur, tranquillissimum orbem terrarum conseruaret, quia homines negligunt, iccirco perturbationibus omnia sunt plena, dum existimant honorificum esse se nolle alteri cedere. hinc lites infinitæ, continuæque turbæ, & inter ciues minimè ciuiles contentiones. hinc bella & prouinciarum

ac

ac regnorum euerfiones. atque hoc malum ita latè pater, ut etiam pauperes in re nullius momenti litigare, & exiguam pecuniam, quæ eis reliqua est, infumere malint, quam cedere aduersario, quod ulciscendi esse genus putant, atque ulcisci posse inimicum, rem beatissimam. ut quidam externus dixerit. inimicum ulcisci, uitam accipere est alteram. at nostræ philosophiæ alia ratio est. Et profectò cum omnibus hominibus, quibus ob eam causam data ratio est, ut immodicos affectus sedent, turpe sit, hanc uirtutem ita parum curare, certè homini, qui Christi fidem sit professus, est longè turpissimum, qui inter ceteras, quibus plenus fuit, uirtutes, hanc sibi peculiariter uendicauit, admonuitque discipulos, ut se in hac parte imitarentur, discite, inquiens, à me, quòd mitis sim & humilis corde. O ingratitude ac stoliditate etiam. misit Deus unigenitum filium suum ad homines duce ac præceptorem, quemadmodum prædixerat Esaias, & illum auersantur, & nihil minus curant, quam illius decreta & leges. digni profectò, quibus priores tenebræ restituantur, in quibus impingant, quemadmodum uidentur concupiscere. Fuerunt olim tempora, in quibus tanta erat ueritatis ac rectæ & honestæ uitæ ignoratio, ut plerunq; peccata nefandissima, & quæ ob pudorem tacere cogor, non haberentur ut peccata, ab ipsis etiam sapientissimis uiris, legumquelatoribus. si ergo tam miserando eò tempore propheta quispiam ad eos missus fuisset, qui prædiceret, post aliquot tempora mittendum filium Dei, qui homines doceret, qua illis esset ingrediendum uia, quam censetis eos optaturos fuisse, ut eo tempore uiui reperirentur, & ea uerba dicturos, quæ prophete, cum hunc expectarent, repetere consueuerant. utinam, inquietes, dirumperes cælos & descenderes. nunc uerò iam uenit, iam orbis omnium terrarum illius prædicatione, legibus, doctrinis illustratus est; & nos in tanta oblata luce tenebras malumus. multi reges & prophete optarunt uidere quæ nos uidemus, sed frustra nostro uitio, & audire, quæ nos audimus, nec potuerunt. nos uerò tantam, tam optatam rerum maiestatem tam parui, atque adeo tam nihili facimus. quæ Geenna quæso tanto puniendo errori idonea excogitari unquam poterit? si grauior esset hæc uia, quam Seruator Christus ostendit, quam ea, quæ tantopere à cæcis hominibus expetitur, esset fortasse ignoscendum ijs, qui eam non ingrederentur, sed uenit ipse ut leuiorem fa-

H 2 cilio-

Mat. II. cilioremque uiuendi rationem demonstraret, uidete enim quid ipse dicat. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego refocillabo uos. quid enim laboriosius, quam nullam adhibere animo requiem, sed continuis eius perturbationibus laborare? quid ergo iubet? tollite, inquit, iugum meum super uos, hoc est, grauissimo pressi estis iugo, iubeo itaque, ut illo abiecto meum accipiatis, quod ferre facilius poteritis. quod uero hoc iugum est? discite à me, quod mitis sum & humilis corde. immites (inquit) ac superbi uitam uiuunt non uiuendam, continuisque aguntur fluctibus, nec ullus est illis finis perturbationum. nulla uero spes requiritis est, nisi me imitemini. quare adiecit, & inuenietis requiem animabus uestris. & de iugo repetit, iugum, inquit, meum suaue est, & onus meum leue. esto, inquit, concedatur, uideri legem meam sensibus & carni esse iugum, & onus quoddam, multo tamen est leuius, quam quæ mundus Diabolisque imponere consueuerunt. Videtur autem mihi hoc Euangelicæ legis iugum ac onus persimile esse, ut si quis torquem maximi ponderis ac immensi pretij collo-circumponat, uel ingentem auri massam, quam dono acceperit, humeris ferat, utrumque onus est, sed minimè sentitur, ob metalli speciem atque pretium. quin ij, qui ea ferunt, letantur & gestiunt, sibi que in eis placent. idem cernimus uiris Euangelicis usu uenisse, qui gloriabantur (ut aiebat Paulus) in afflictionibus, *2. Co. 12.* & omne gaudium existimabant, cum in uarias tentationes incidissent, quo quid in uita accidere felicius potest? cum enim molestia solæ uitam homini efficiant iniucundam, cum eadem molestiæ iucunditati sunt, non ne ea uita cælestium uitam æquat, ac penè superat? tibi gloria Seruatorum Christe, qui tantam nobis attuleris felicitatem. nobis uerò dedecus ingens, atque ignominia, qui tantis ingrati muneribus sumus. Sed reuertamur ad hanc mansuetudinem, & uideamus, quam rectè dudum dicebamus, mites appellatos per translationem à fructibus acceptam, inueniemusque præstantissimos quosque hac uirtute fuisse præditos, & ob hanc claruisse, & gratos omnibus fuisse, & usui hominum maximè accommodos, ut mitia poma, & matura esui apta & gustatui grata, quod immitibus non accidit, qui sicut immatura & acerba poma uescentes offendunt, sic illi ad mutuam consuetudinem sunt minimè omnium grati. Mitis erat Abraham, atque ex hac mititate, uidete ut mox orta iurgia se-

dauit. cum enim orta esset rixa inter pastores gregum Abraham & *Gen. 13.* Loth, dixit, Abraham ad Loth, ne quæso sit iurgium inter me & te, & inter pastores meos & pastores tuos. fratres enim sumus. ecce uniuersa terra coram te est, recede à me obsecro, si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo, si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam. hic uir esset uobis imitandus, qui tam proni estis ad lites, eas que longè maiore uestra cum uilitate ac animi tranquillitate cõponeretis. hac uirtute præditus erat insigniter Moses, quem scri- *Nu. 12.* ptura refert mitissimum fuisse super omnes homines qui essent in terra. quæ res effecit, ut tantæ multitudinis, tam querulæ, tamque intractabilis mores equo animo ferret, nec frangeretur. Quid Dauid? de quo psalmus canit, memento Domine Dauid, & omnis *Psal. 138.* mansuetudinis eius. quam mitem eum esse oportuit, qui tam longam Saulis regis persecutionem ferret? quam uerò leniter eam tulit, qui cum non semel ulcisci hostem potuisset, atque à sociis extimularetur, noluit tamen. quin ob præcisam in spelunca oram clamidis regis, ut intelligere posset, uitam sibi à Dauid fuisse condonata tam, percussit (inquit) cor suum, quasi rem parum piam fecisset, *1. Re. 24.* violata regis ueste. O factum memorabile. uidete uerò illius uerba. egressus enim de spelunca, in quam ignarus intrarat Saul, ut *ibidem.* purgaret uentrem, egressus, inquam, Dauid, ut se conspicuum faceret, atque innocentiam indicaret suam, clamauit post tergum Saulis dicens. Domine mi rex. & cum respexisset Saul, inclinans se Dauid pronus in terram adorauit, dixitque quare audis uerba hominum loquentium, Dauid querit malum aduersum te? ecce hodie uiderunt oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manum meam in spelunca, & dixit quispiam ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus. ceteraque, quæ supremæ mansuetudinis, ac lenitatis præferrent significationem. neque ita multo post, cum quadam no- *1. Re. 26.*cte uenisset in hostium castra, reperissetque Saulem dormientem, custodés que somno depressos omnes, tantum abstulit hastam, & scyphum aquæ, quæ erant ad caput Saulis, ut significaret se uitæ regis pepercisse. uidebatur que hoc ei multo esse iucundius, quam ulcisci hostem, atque ex eo pœnas sumere. hoc non ne omnem hominum uictoriam, omne robur superat, cohibere impotentes animi motus eosque moderari ac regere? iccirco aiebat Salomon. me- *Pro. 16.*lior est patiens uiro forti, & qui moderatur animo suo, expugna-

tores urbium. Quamto uero hæc uirtus est hominum generi magis salutaria, tanto uitium ei contrarium est pestilentius, illa uidelicet iracundi hominis impotentia, & uelle, quo iure quæue iniuria, ut omnia quæ cupiat, sibi ex uoto cedant. necesse enim est, hunc nulla cum reliquis hominibus esse charitate coniunctum, semper iracundus atque indignationis facibus inflammatus, quibus extimulatus ad inferenda proximis mala paratus sit. ut rectè dixerit Salomon. Vir iracundus prouocat rixas, & qui ad irascendum facilis est, erit ad peccata procliuior. sunt autem eiu smodi homines immites ac ferè & implacabiles, omniaque suis commodis metientes, & ab humanitate alienissimi. talis erat Nabal uir durus, ut ait scriptura, ad quem cum Dauid, qui profugus in deserto habitabat, omnium egenus, misisset quosdam è suis, quo tempore tondebat oues, qui eius nomine aliquid muneris peterent, cum pastoribus illius fuissent pro muro in deserto, neque unquam eis fuissent molesti, neque quicquam aliquando defuisset eis de grege, quo tempore fuerunt cum illis in Carmelo. uidete quid uir immitis & agrestis responderit, quid ue pro accepto beneficio rependerit. Quis est (inquit) Dauid? & quis est filius Isai? hodie increuerunt serui, qui fugiunt dominos suos. tollam ergo panes meos & aquas meas, & carnes pecorum, quæ occidi tonforibus meis, & dabo uiris, quos nescio unde sint. Vidistis feros & syluestres mores. contemlemur nunc in eodem facto, atque hac ipsa historia quo se pacto gerat uir mitis etiam tunc, cum iustis de causis contingat illum excandescere. conspecta Dauid tanta hominis ingratitude, dixit pueris suis, accingatur unusquisque gladio suo. accinctique sunt quadringenti circiter uiri, ut scelestum hominem vlciscerentur. quod cum uxor Nabal mulier non minus prudens quam pulchra audiuisset, facta est illi obuia, & sapienti sermone irarum animum mitigare est conata, quæ res quantum fuerit ipsi Dauid grata, multoque iucundior quam ipsa ultio, audiamus ipsius uerba. Benedictus (inquit) Dominus Deus Israël, qui misit te hodie in occursum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem, & ulciscerem me manu mea. perinde quasi ingens munus accepisset, perinde est gratulatus, quod vlciscendi hostis occasione fuerit liberatus. at ij, quibus hæc uirtus ignoratur, summo affici se incommodo ac damno existimant, cum fru-

frustratur eos sua spes, cum non bene penitus se inimici pena ac sanguine exaturarunt. quo quid est non solum Christiano homine, sed omnino homine indignius? ob hanc enim causam humanitas, uirtus immanitati contraria, ab homine accepit appellationem, quod hominis esse propria debet. quanquam ob offusas nostris oculis tenebras, plerumque fit, ut nullum animal immitius crudeliusque homine reperiarur. Hactenus uisum est, quam rectè Dominus beatos mites appellauerit. nunc uidendum est, quid illis polliceatur. quanquam bona quæ inde diximus proficisci, satis esse pro præmio potuissent, & uirtus ipsa abundè sufficiens præmium sit, ut quidam ethnicus dicere ausus sit, id iniustissimum ipsum esse, iustitiæ mercedem querere. sed tamen Domini liberalitas non est contemnenda. qui nostris omnibus rectè factis copiosissimum rependere beneficium uult, ait ergo. *Beati mites, quoniam ipsi hereditatem accipient terræ.* cuius terræ? illius quidè proculdubio, de qua propheta ait. credo uidere bona Domini in terra uiuentium. nam illius est non dubitata promissio atque adeptio ijs, qui ea seruauerint, quæ hic à Domino proponuntur. sed uideamus tamen num & huius terræ, quam incolimus, hereditatem melius quam ij, qui contraria ingrediuntur uia, adipiscantur. & quoniam non dixit possidebunt, sed κληρονομήσουσιν, hoc est, in hereditatem accipient, inspiciamus quibus potissimum hoc conueniat. Sit quispiam qui totius terræ (quanquam nemini hactenus unquam contigit) possessionem ui & armis sit adeptus. is non continuo hæres terræ potest appellari, si immitis, si ferus, si uiolentia ac ferro omnia assequatur. necesse enim est, hunc omnia timere, ex omni parte insidias sibi paratas circumspicere, & ne domesticis quidem atque intimis tutò sese committere. hunc ergo existimabimus uel hæredem uel certe possessorem esse terræ, qui ne spatium quidem terræ, quam domus occupat, tutò teneat? hereditatis quidem appellatio pacificam quandam possessionem præ se fert, & quæ speretur etiam in posteros & suos continuanda. sed in eiusmodi possessore nihil pacificum sperari eidem, nedum posteris potest. Accipiamus nunc mitem ac tractabilem hominem, qui hic à Domino commendatur, mittatur in extremas terras, circumbeat orbem omnium terrarum. inueniet profectò se non minus rotius terræ possessorem, quam patetnæ domus. ab omnibus amabitur, omnes

Pro. 15.
29.

I. Re. 25.

ibidem.

ibidem.

Mat. 5.

Psal. 26.

omnes eum excipient, fouebunt, deducunt, habebunt ut domestici cum, ut fratrem, sua omnia illi communia esse volent, ut uerè hereditatem terræ accepisse dici queat. Hoc duplex hominum genus, mansuetorum scilicet atque immitum, egregie Dauid in psalmo trigesimo sexto inter se comparat, in quo psalmo eadem fit promissio hereditandæ à mitibus terræ. sic enim ait. mansueti autem hereditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. & sanè oportunus esset locus totius psalmi percurrendi. sed quia temporis ratio non patitur, pauca ex eo delibabimus. Cernebat propheta multos ex eo offendi, quòd cernerent pessimos plerumque homines atque impios florere. consolatur ergo infirmiores, ut in pietatis studio strenuè perseuerent, neque commoueantur, cum eos vident hisce terrenis bonis ac commodis abundare. quare ait. noli emulari in malignantibus, hoc est, nihil te moueat, cum sceleratos uideris opulentos, neque eorum quicquam prosperitati inuideas. similes enim deprehendentur fœno, quod exortum minimo durat tempore, & herbe similes erunt uirenti, quæ subito marcescit. aptissima profectò comparatio, & quæ, si cogiteretur, facile appetitum huius humani splendoris & gloriæ auferat. sic & Esaias, omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos agri, fœnū aruit & cecidit flos, neque hoc contentus Dauid, fufius philosophatur de hac felicitatis umbra impiorum, & ait. & adhuc pusillum, & non erit peccator, & quæres locū eius & non inuenies. & rursum. uidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani, & transiui & ecce non erat, quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Quam hæc uera sint, possem veteres historias repetens ostendere, nisi nostra ætate atque adeo quotidie ista experiremur, eos, qui cælum digito, ut dicitur, tangere uiderentur, exiguo temporis spatio repertos esse, quemadmodum hic dictum est, ut fœnum aruisse. De iustis uerò quid? delectare (inquit) in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tuæ. quo quid optare maius debemus, quàm accipere à Domino quantum animo concupiscere possumus? & illud, cuius causa psalmi huius fecimus mentionem, de mitibus uidelicet. mansueti (inquit) hereditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. at impij si interdum inuadunt (nam heredes eos esse non posse iam est demonstratum) terrā, nullus eis fructus pacis sperandus est. quàm uerò diu hi mites, quos

quos & iustos uocat, hanc hereditatem sunt habituri? iusti (inquit) hereditabunt terram, & inhabitabunt in seculum seculi super eā. quo id pacto? an per mortem saltem non migrandum est, & finienda hæc habitatio? minimè uerò. cuius rei domesticum habemus exemplum, beatum hunc martyrem & episcopum uestrum Felicianum, cuius perendie festum diem sumus celebraturi. an felicius nunc non terram possidet, quàm cum hic nobiscum degeret? qui obsecro Alexandri, qui Cæsares tantis unquam uel uiui uel multò minus mortui, honoribus fuerunt honestati, quantos huic beato impendimus tum quotidie, tum in solenni illa pompa, qua & precedenti natalitium eius diem nocte, & ipso die, clerus, magistratus, populus, tota ciuitas, atque adeo tota Fulginās diocesis Diuinis atque humanis honoribus profusis gaudijs illum prosequuntur? quare merito à Seruatore dictum est. *Beati mites, quoniam ipsi hereditatem accipient terræ.* Et quoniam diui huius nostri Feliciani fecimus mentionem, moneo vos ut eo die accuratius opem illius imploretis, ut ciuitatis suæ memor eam apud Deum tueatur, eumque exoret, ut tandem aliquando Christianos mores Diuina eius gratia aspirante induamus. ut flagella, quæ cernimus impendere, sua benignitate condonatis nobis pœnis, quas nostris uitijs atque peccatis sumus meriti, arcere non dedignetur. et, quando significatum mihi est, me eodem ipso die datum uobis fuisse episcopum, quod sanè iucundissimum mihi fuit audiuisse, illud quod à uobis præstandum quotidie est, id ipsum eo die efficite studiosius, ut Deum opt. max. precemini, qui mihi eas vires præbeat, quæ tanto muneri tantoque oneri sunt consentanea, ut beatum hunc Felicianum merear imitari, & pro Christo eiusque grege nunquam recussem occumbere, atque ut gregem mihi creditum uberrimis saluberrimisque pascuis continuè alere liceat. quo tandem pastor cum suo grege ad perpetua cœli pascua recipiatur. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

ORATIO DECIMA.

Mat. 5.

BEATI qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Duo Euangelistæ Matthæus & Lucas, quia de eadem re loquentes, non eisdem prorsus uerbis sunt usi, occasionem nobis præbent, loci huius diligentius pertractandi. quod & in prima. beatitudi-

Luc. 6.

ne usu euenit. nam cum Matthæus dixisset, beati pauperes spiritu, Lucas absolute dixit, beati pauperes. ita hoc loco Matthæus hanc

ibidem.

esuriem, quemadmodum & paupertatem ad spiritum reulit. Lucas absolute dixit. beati qui nunc esuritis, ut esuriem etiam corporis uideatur fuisse complexus. quare de utraq; uerba facienda sunt, sed prius de fame sitique iustitiæ, ut prius operemur, secundum

Ioan. 6.

Domini mandatum, non cibum qui perit, sed qui permanet in uitam æternam.

Mat. 5.

Beati ergo qui esuriunt & sitiunt iustitiam. esurientium ac sitientium mos est, quo esuriunt magis ac sitiunt, eò auidius cibum capere ac potum. quò uerò minor est edendi atque bibendi cupiditas, eò remissius cibis ac potibus indulgere homines solent. idem & in animo fit. cernimus enim quosdam optare quidem iustos esse, sed tam negligenter in opera iustitiæ incumbere, ut ijs sint per similes, qui omni appetitu edendi destituti, coacti comedunt. ne omnino inedia conficiantur, quo metu si carerent, ne exiguum quidem cibum illum caperent. sic iij non pulchritudine iustitiæ extimulantur ad illam assequendam, sed solo Geennæ metu commouentur. iij mihi uidentur illi esse, de quibus dicitur in Apoc.

Apoc. 3.

calypsi. utinam frigidus aut feruidus, esses, sed quia tepidus es, & nec frigidus nec feruidus, incipiam te euomere ex ore meo. iij ergo beatorum appellatione non sunt dignandi, sed oportet ijs animi affectibus iustitiam inquirere, & eius uestigijs ea alacritate insistere, qua venatores insectari feras solent. sic enim & Paulus ad Timotheum scribens dixit. sectare iustitiam, accepto à uenatoribus

2. Tim.

2.

vocabulo, *διώκω*. sic enim in Græco est, & semper existimare eam

Eccl. 7.

longius recessisse, quod de sapientia Salomon ait. dixi (inquiens) sapiens efficiar, & ipsa, nimirum sapientia, longius recessit à me. quòd si optatis exemplum aliquod huius facti uobis proferri, Paulum omnium virtutum exemplar inspiciate, qui ad Philipenses scribens.

bens ait. non quòd iam apprehenderim, aut perfectus sim, sequor *Phil. 3.* autem (et hic est uerbum *διώκω*, sicut & infra) si etiam comprehendam, in quo & comprehensus sum à Christo Iesu. Fratres ego nondum me arbitror comprehendisse. unum autem, quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad ea uerò, quæ sunt à fronte, extendens me ipsum iuxta præfixum signum persequor ad brauium supernæ uocationis Dei in Christo Iesu. quicumq; ergo perfecti sumus, hoc sentiamus. Vir tantus, tam perfectus, longè à perfectione se esse profiteretur. quid nobis, qui nihil aliud quàm cœnum & sordes sumus, est cogitandum? nondum (inquit) pati tanta potui ut potuerim conformis fieri Domino meo, qui tanta est passus. persequor uerò, neque dixit, curro, sed persequor. *διώκω*, qui aliquem persequitur, nostris quanto cum impetu id agat. repellit quemuis, qui opponere se ei uelit, nihil spectat aliud, nihil cernit, mentem, oculos, vires, animum, corpus ad id unum intendit. persequor (inquit) ut quid? si etiam comprehendam in quo & comprehensus sum à Christo Iesu. eram, inquit, in perditorum numero, suffocabar, apprehendit me Christus, summo studio insectatus est fugientem, ut reuocaret ad se. Videte uerò uerborum repetitionem, ut intelligamus quanto cum affectu hæc dicat. Fratres (inquit) non arbitror me comprehendisse, unum autem, quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad ea uerò, quæ sunt à fronte, extendens me ipsum, iuxta præfixum signum persequor ad brauium supernæ uocationis Dei. Hic nobis uir est imitandus, neque tam quid hæcenus sit factum, quàm quid faciendum adhuc supersit, est cogitandum. nihil enim tam inania reddit facta nostra, ac nos inflat, ut eorum memoria, quæ rectè à nobis sunt facta. hoc enim duo efficit mala, & inertiores reddit ad agendum, & in socordiam atque arrogantiam trahit. nam qui iam perfecti aliquid in se cogitat, non intelligit quantum desit sibi, & currere interdum cessat, ut qui iam se putet assecutum. qui uerò longè adhuc esse à termino ac meta se existimat, currere nunquam cessat. id ipsum nobis sedulo cogitandum est, si etiam omnibus relictis honestisq; factis diuites essemus. nam si Paulus post infinitas mortes, tot pericula, tot afflictiones tam submissè de se sentiebat, multò id nobis magis est præstandum. neque tam æstimandum, quot spatia confecerimus, quàm quot adhuc supersint conficienda. Quare minimè mihi placere potest mos ille, quem inter uos ui-

deo frequentissimum, ut cum vel minimum detrahi de dignitate vestra sentitis, continuo vociferemini, vir bonus sum. neque intelligitis, quot numeros habere eum oporteat, qui vir bonus merito sit appellandus. ideo Seruator noster, cum ei quidam, qui & Deum illum esse ignorabat, dixisset, magister bone, continuo
Mar. 10. respondit, quid me vocas bonum? nemo bonus nisi vnus, nempe
Luc. 17. Deus. Cogitate uero num appellari vir bonus possit, qui nulli sit usui. at ipse Dominus ait. cum feceritis omnia, quae praecepta sunt nobis, dicite, serui inuiles sumus. seruo autem inuili quid expectandum est aliud, quam ut domo eiciatur? quod si post omnia praestita, quae praecepta sunt, vult Dominus, ut nos seruos inuiles agnoscamus, cum multo plura peccauerimus, quam ea sint, quae recte à nobis sint facta, quo pacto viros nos esse bonos audebimus profiteri? si esuriremus sitiremusque iustitiam, nequaquam in tam crassos errores incideremus. quid est autem esurire ac sitire, nisi nunquam nos saturos agnoscere? vult enim hanc famem sitimque tota hac vita nobis esse perpetuam. Vultis adhuc ostendam hominem sitientem vehementer? videte quid Dauid dicat. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? ut sitim ardentissimam demonstraret, accepit cerui sitientis similitudinem. ferunt enim ij, qui de animalibus scribunt, ceruos à canibus infestatos cupidissimè ad aquas fugere propter aestum atque anhelium. idem facere dicuntur, & cum vorauerunt serpentes, quod identidem solent. Quam uero anxie assidueque id ageret propheta, declarat, cum addit. fuerunt mihi lacrymae meae panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus? hanc sitim imitabimur, si nobis persuadebimus, nos ab eo quam longissimè abesse, ut iustitiam simus affecturi, & semper aliquid addere curauerimus prioribus rectè factis iuxta Salomonis consilium, qui per sementis metaphoram hoc admonet, cum ait. mane semina semen tuum, & uespere ne cesser manus tua, quia nescis quid magis oriatur, hoc an illud, & si vtrumque simul, bonum erit. eodem pertinet & illud. Da partem septem, nec non & octo, quia ignoras quid futurum sit mali super terram. liberaliter (inquit) egentibus tribue, sic enim fiet, ut non sentias mala, quae imminet. benignè (inquit) faciendum est per septem dies.

dies, qui cum praeterierint, & octauus appetierit, rursus incipendum est, et perpetuandum. nescis enim quale malum euenturum sit tibi, & quibus aliquando opus habiturus sis auxilijs. Et haec quidem breuiter de fame sitiq; iustitia. videamus nunc de corporea hac, quae plus à plerisque omnibus formidatur, quam fames & sitis audiendi verbi Dei, quam propheta Amos interminatur. per famem uero & sitim, rerum accipitur indigentia. Haec autem beatitudo à priori, quae dicit, beatos esse pauperes, hoc differt, quod illic & humilitas & contemptus diuitiarum laudatur, hic egestas, non quæuis, sicut & in paupertate dictum est. neque enim omnes, qui esuriunt ac sitiunt, beati sunt, qui vel ob scelera, nulla Dei habita ratione, vel inuiti ac murmurantes patiuntur. sed illa egestas ac penuria commendatur, quam libenter homines perferunt ob Dei gloriam, ut Paulus, qui etiam gloriabatur, se in fame & siti, in frigore & nuditate Euangelica negocia pertractasse. qui & alibi aiebat. usque in hanc horam & esurimus & sitimus, & nudi sumus. huius generis sunt qui describuntur ad Hebraeos, qui circuibant in ouillis & caprinis pellibus, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis terrae. hos beatos appellat Dominus. neque id iniuria, si rerum finem, & quid tandem consequatur, velimus intueri. Sint enim duo, quorum alter per annos aliquot indefessus ac peruigil nullis parcat laboribus, nullis itineribus, aestum, frigus, famem, sitimque perferat, ac per has difficultates ad regnum euehatur. alter uero omnia incommoda fugiens, in summo ocio ac voluptate degens, tandem decostis omnibus, quod reliquum est vitae in supremis miserijs agat. vtrum horum beatum existimabimus? nimirum priorem, qui per has difficultates tantum sibi gradum comparauerit. ob hanc causam Seruator adimonebat, intrate, inquit, per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est, quae ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam. quoniam angusta porta & arcta via est, quae ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inueniunt eam. Sit ergo aliquis, qui per angustam semitam, per quam proficiens vehementer ardetur, ducatur ad regnum, alius per plateam ad crucem rapiatur, utrum horum beatum dicemus? non ne eum, qui angusto itinere ad regiam dignitatem ascenderit? sic nimirum & in hac re, si finem inspiciamus ac bona,

bona, quæ hanc esuriam comitantur, beatissimos esurientes sitientesque predicabimus. Et fortasse his auditis, ij, qui inter vos ita constitutas res suas habent, vt neque esurire, neque sitire possint, dolebunt, existimantes se huius assequendæ beatitudinis spe omnino esse destitutos. sed bono animo sint & ipsi. nam viam excogitabimus, qua non prorsus tanti boni expertes sint, hoc ergo est illis faciendum. dent operam, vt in cibo & potu, inuestitu cultiq; corporis (quando famis ac sitis appellatione queuis penuria comprehenditur) semper meminerint indigentium, ac certos sibi limites tanquam cancellos circumscribant, quos non liceat transilire, & cum satis naturæ necessitati, id que quàm modestissimè ac temperantissimè, fecerint, reliquum, quod alioqui liberalius viuendo frustra consumpsissent, egenis impertiantur. nam multa per totam vitam temerè disperduntur, quæ vel sola pauperum indigentia succurrere potuissent. Multò verò minus ab horum numero eos censeamus esse separandos, qui etsi non fame sitique ob egestatem conficiantur, multis tamen se studio Euangelicæ philosophiæ, commodis priuant, quibus, si vellent, abundare facile possent. ieiunijs, vigilijsque corpus extenuant, cibo potuq; pauciore, quàm corporis necessitas postulare videretur, vtuntur. hi profecto beati sunt, non solum ob ea, quæ in futura retributione expectantur, verum etiam huius ipsius vitæ contemplatione. Videamus enim quæ sit horum agendæ vitæ ratio, & eorum, qui contraria ingrediuntur via. accipiamus primum hos posteriores, qui luxui, qui crapulæ operâ dant, & quorum, vt ait Paulus, Deus venter est, quid tandem ij assequuntur? ducunt, inquit, in bonis dies suos. quibus bonis? indulgent genio, venantur vndiq; voluptuose viuendi occasiones, circumeunt mare ut aridam, vt pretiosum stercus emant. sic enim appellari delitiæ ciborum debent, quæ tandem in maleolentia excrementa desinunt. post ventrem sequuntur ea, quæ sub ventre

Rom. 13. sunt. nam post comestiones & ebrietates adiecit Paulus cubilia & impudicitias. hi sunt, de quibus propheta ait. incrassatus est directus & recalcitrauit, incrassatus, impinguatus, dilatatus. dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo saluari suo. quid enim in illorum mentibus habitare possit boni, quorum uita nihil à iumentis insipientibus distat, atque à belluarum ritu, nisi quòd ratione carentia animantia naturam ducem sequuntur, ij uerò na-

rò naturam optimam, atque optimè à Deo constitutam, perditè viuendo corrumpunt ac perdunt? videas hos non homines sed môstra naturæ, qui externa quidem corporis facie humanam referunt formam, interius uerò tot brutorum figuræ sunt, quot vitiorum generibus sunt obsessi. hos tu beatos dixeris, & non potius maximè miserandos, si non ob aliud, certe ex eo, quòd opus tam artificiosè ab ipso Deo elaboratum, hominis videlicet structuram, & animal omnium reliquorum dominum, animal ad cælum factum, atque ut angelorum cœlestium que illarum menuum socium esset, pariterque cum illis Deo frueretur, infra omnia animantia suis uitijs atque peccatis deiecerint atque detruserint? an hoc non est omnem vitæ oblectationem auferre? si enim corporis grauioribus morbis (quòd etiam ab ethnico est dictum) uitæ iucunditas impeditur, multò magis animi morbis impediri necesse est. mitto nunc commemorare corporis incommoda ac damna, quibus ob intemperantem vitam assiduè afficiuntur, dum varijs creberrimisque morbis obnoxij, magnam plerunque vitæ partem iniucundam agunt, hæc enim illis pro intemperantiæ poenâ sint data. Prodeat nunc Euangelicus noster esuriens, qui voluptatem omnem suam delitiâs que in animo collocauit, illum fouere, illum longè delicatiori cibo potuque altere studet, quàm illi alteri corpus. non negligit hic quidem omnino corpus, sed seruire, ut æquum est, spiritui cogit, iccirco præbet ei panem angustum, ut ait propheta, & aquam breuem. non sinit illud, quantum insatiabilis sensuum appetitus inuitat, exsaturari, ne vires animi obruantur. quicquid enim alteri addas, alterius sit imminutio, & quantum alteri demas, sit alterius accessio. quid? quòd hæc etiam corporis astrictio eidem corpori salubritatis occasio est. nam trita satis sententia est, plures crapulam interficere quàm gladium. & vir quidam sapientissimus, propter crapulam (inquit) multi obierunt. qui autem abstinens est, adijciat vitam. quid etiam? quòd iucundius oblectatur sensus. nam quia de fame & siti sermo est, quæ ad gustatum pertinent, quis nesciat frequentem crapulam iucunditatem percipiendi cibi impedire? contra uerò, cibi potus que parsimoniam efficere, vt alimenta videantur multò iucundiora. ob hæc enim causam ex ethnicis quidam, Socrates opinor, aiebat condimentū cibi famem esse, & potionis sitim. Sic itaq; composito exteriori homine ac sedato, vt tamen non omnibus eius appe-

appetitionibus obsecundatum sit, non tamen queri omnino possit, quod fuerit neglectus, contemnemur interioris libertatem, qua illi alteri prorsus carent. nam rectè quidam ethnicus poëta ac sapienter dixit.

Corpus onustum

Hesternis vitijs, animum quoque prægrauat vnà,

Arque affigit humo Diuinæ particulam aurē,

Hic ergo sublatis impedimentis, ac diruptis vinculis, quæ corporis intemperantia injicere animo solet, verè liber effectus, non solum diurna verum etiam nocturna habet spatia, quæ in pulchris cogitationibus conficiat, ut de illo dici possit, quod de onagro in Iob scribitur. cōtemnit multitudinem ciuitatis, clamorem exactoris (nam corporis affectus exactori sunt persimiles) non audit. circūspicit montes pascuæ suæ, & uirentia quæque perquirat. Quis huius libertatis felicitatem, huius hominis opes ac copias, delicias denique pro dignitate eloquatur? nemo profectò, nisi cui ista experiri sit datum, & ne is quidem. humana enim verba angustis nimium spatijs circūscribuntur, cum ea, quæ ad spiritum pertinent, sunt pertractanda. Hi sunt verè *ὄψανοφοίται*, quorum consuetudo in cœlis est, quibus cœlum interdum ipsum (ò felicem superbiam) non est satis. mentior, nisi id propheta dicit. quid enim (inquiens) mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? quid ergo tibi, vis? defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Cernitis præstantiam hominum ac magnitudinem? quorum animum non terra solum, sed ne cœli quidem immensa illa spatia implere idonea sunt, ita auidum illum & capacem habent. atque ad hæc bona iter in primis est per hanc Euangelicam famem ac sitim. nam quemadmodum parentes primos nostros edacitas à paradisi delicijs eiecit, sic rursus ad easdem reuocat fames sitisque Euangelica. Tantum abest ergo, ut corporea hæc indigentia Christiano homini metuenda sit, ut summopere potius sit expectanda, quæ tot tantorumque bonorum sit conciliatrix. præsertim cum certissimè sciamus nos Deo esse curæ, qui cum uolatilia pascat, multò magis nobis deesse nunquam poterit, neque enim mentiri potest propheta qui ait. Iunior fui & senui, & non uidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. & alius quidam. nullus sperauit in Domino & confusus est. quis enim permansit in mādatis

dati eius & derelictus est? *Beati ergo qui esuriunt. quare? quoniam Mat. 5. ipsi saturabuntur.* contra uerò ijs, qui luxui hic operam dant, dicitur à Domino. uè uobis qui saturati estis, quia esurietis, memento diuitis Euangelici, qui epulabatur quotidie splendide, quid ei acciderit. qui rogauit, ut ad eum mitteretur Lazarus, qui intincta extrema digiti parte in aquam, refrigeraret linguam eius, & ne tantillum illud quidem assequi potuit, sed dictum ei fuit, memento, quod recepisti bona tua in uita tua. O horrorem, æternis flammis tradi perpetua siti conficiendum, ob exiguam commodorum huius uitæ uisuram, & momentaneas delicias insanè comparatas. at Lazarus mendicus, quem qui ad ianuam diuitis esset intuitus, vlceribus plenum, atque ita famelicum, ut micis, quæ de mensa diuitis caderent, contentus esset, & ne eas quidem quisquam illi dabat, ita neglectum, ut canes accederent, & vlcera lingerent. quis inquam ita intuitus, non omnium hominum miserrimum existimauisset? hic ergo quid? non conquirebatur sortem suam, non ambigebat, num res humanæ essent curæ Deo, cum res tam inæquales cerneret in se ac diuite illo, non murmurabat, neque de Dei iustitia cogitando disceptabat. sed equo omnia animo perferebat. cum ecce post paulò peracta breui hac scena, portatur ab angelis in sinum Abrahamæ, perpetuis fruiturus bonis ob eam causam, quod mala fuisset perpeffus. sic enim responsum fuit diuiti. memento quod recepisti bona tua in uita tua, & Lazarus similiter mala, nunc uerò ille solatio fruitur, tu autem cruciaris. Hoc spectaculum quæso ante oculos ponite, & benè penitus animo ac intimis sensibus defigite. sic enim fiet, ut non ita facilè à geniali hac & uoluptuosa uita tanquam Sirenarum cantibus deliniti, in tam terrificam ac supremam damnâ incidatis. sectemur eam famem ac sitim, quæ sempiternas epulas, & ineffabiles delicias nobis comparant. fugiamus illam rerum saturitatem, quæ non ita multò post ad æternam famem sitimque nunquam extinguendam transmittunt. contemnamus hæc epularum somnia, quæ tam ingentia mala conciliare nobis idonea sunt, his præsertim vestris Bacchanalibus, quibus tot ac tam dissoluta conuiuia soletis celebrare. nunc meminisse vos oportet, quod Dominus docet. cum facis (inquit) prandium aut cenam, noli uocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque uicinos diuites, ne forte & ipsi te reuincent, & fiat tibi retributio. sed cum facis conuiuium,

uium, voca pauperes, debiles, claudos, & cecos, & beatus eris, quia non possunt retribuere tibi. retribuetur enim tibi in retributione iustorum. hoc salutare consilium est, neque hoc tempore negligendum. an in epulis ac delictis uestris non est fratum Christi habenda ratio? non eorum recordandum, per quos in aeterna tabernacula sitis recipiendi? facite (inquit) vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in aeterna tabernacula. Vos omnibus ciborum generibus abundabitis, atque adeo lasciuieris, & Christus, qui in his pauperibus se esse profitetur, non habebit saltem ad uictum necessaria? ne queso tam supini tantis in rebus simus, sed temperemus hisce superuacuis sumptibus, ut superfit, quod impendi possit necessitatem patientibus: ut omnes aliqua ex parte huius participes beatitudinis esse possimus, & illam satietatem demum assequi, de qua propheta ait. satiabor cum apparuerit gloria tua. quam utinam omnes adipiscamur. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum.. Amen..

Luc. 16.

Ps. 16.

O R A T I O V N D E C I M A .

EST sentiebam, vocem, cuius incommodum superioribus diebus passus sum, mihi nondum fuisse restitutum, volui tamen hodie vobis esse conspicuus, et, nisi multo sermone, certe paucis uerbis uos alloqui. quin sic mihi persuadeo, solam pastoris praesentiam, illum que sese in templo ostendere, uim aliquam aduersus spiritualis hostes nostros habere, atque id illi accidere, quod ouium & gregum pastoribus interdum usu uenit, ut cum lupi propè accedunt, ut aliquid rapiant, solo pastoris aspectu deterreantur, tamen si illi nihil moueatur: sic censeo ego sanè, Daemonum uires debilitari, cum cernunt Christi gregi suum pastorem assidere. multò uerò magis cum idem pastor gladium spiritus, quod est uerbum Dei, contra illos exercet, eorum que uersutias atque insidias aperit. eadem uero pastoris praesentia, que terrori Daemonibus est, populum roborat, & penè illud agit, quod de regibus Salomon ait.

Eph. 6.

ait. rex qui sedet in folio iudicij, omne malum dissipat intuitu suo. *Pro. 20.* pastoris enim sola contemplatione, admonentur omnes officij sui, arguit eos tacita eorum conscientia, si illius praecpta atque adhortationes neglexisse recordentur. uenit illis in mentem, quid ab eo sint edocti, colligunt sese, & quasi ad se redeunt. atque id quidem illo etiam tacente, quod si praeterea oues suas ad loca pascuae (ut ait *Psal. 22.* David pascendi peritissimus) & amena, atque ad aquas refocillationis ducat, nihil est illo grege laetius neque felicius. quod ut mihi & uobis accidat, assidue omnipotentem Deum comprecemur, qui omnis boni & principium & finis est. Agite nunc, eam beatitudinem, que superiores sequitur, aggrediamur. *Beati* (inquit) *miseri-* *cordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* *Mat. 5.* uideo mihi esse declarandum, quid per misericordes intelligatur, ne quis fortè erroris opinione putet se hanc beatitudinem assecutum, si tantum interiore animo ad alicuius calamitatem commoueatur misericordia. In Graeco autem apertius uis uocabuli intelligitur. est enim *ibi* *ελεήμονες*, unde etiam *ελεημοσύνη*, quam nos mutatis duabus literis Latino more eleemosynam appellamus. quæ dictio nobis, hoc est, Latinis tam est familiaris, ut, si de ea loquentes diceremus pro eleemosyna misericordiam, non ita facile intelligeremur. hoc & in plerisque uocibus alijs usu uenit, ut Graeca dictio magis quam Latina, ob usum uidelicet, intelligatur. ut stelle illæ errantes, à Latinis errone vocantur, & tamen planetæ uox Graeca notior est. sic colla, que tamen à Latinis gluten dicitur, & cometa, quam nos cernitam uocamus, melius in Graeco uoce agnoscuntur. eadem ratio est huius uerbi, eleemosyna, quæ ob consuetudinem magis intelligitur, quam misericordia. quin & apud apostolum locus est, qui iccirco à plerisque omnibus non intelligitur, quod pro eleemosyna, miserendi uerbo usus est interpres, ubi ait, qui miseretur in *Rom. 12.* hilaritate. uult enim apostolus, ut cum eleemosynam faciunt, hilares hoc faciant, non tristes, perinde quasi pecuniæ iacturam faciant, cum dant inopi. De eleemosyna ergo in hac beatitudine fit mentio, & beatus appellat, qui misericordiae, hoc est, eleemosynæ operam dant. qua tractatione nihil nec mihi iucundius nec uobis utilius esse potest. quare precor uos omnes, ut, quod Paulus admonet, ut scilicet qui eleemosynam dant, sine tristitia hoc faciant, *2. Cor. 9.* sic uos me de eleemosyna locuturum, non solum attenti uerum

etiam læti & hilares audiatis. Misericordem esse non tam virtutis est, quàm vitij non esse, eiuſq; non ferendi, cum nõ ratio solum, verum etiam natura ipsa ad id nos exstimulet & quasi cogat. quare non rationi solum verum etiã naturę aduersari, quàm sceleratum sit, quis fatis explicet? cum .n. quædam rectè facta sint, quę naturę ac sensibus affectib;que nostris aduersari videantur, ad ea obeunda siquid sentitur difficultatis, carnis imbecillitati est ignoscendum. vt, in carne præter carnem viuere, atque eam vitam, quę in cœlo agitur, in hac vita repræsentare. perferre pro virtute ac pro Deo labores maximos atque molestias. inimico ex animo ignoscere, omnino non parum difficultatis hæc secum afferunt. nam, etsi spiritus promptus est, caro tamen infirma. in ijs verò, ad quæ ipsa etiã natura exstimulat, non solum ratio, si fuerimus inertiores, quam obsecro habebimus excusationem? Natura autem omnes ad miserendum succurrendumque indigentibus inuitari, non homines solum, verum etiam ratione carentia animalia, multa proferre exempla possem, si spatium esset in his vagandi. atque adeo quotidie experimur animalia in suo quæque genere auxiliari iater se quantum possunt, & alterum alterius indigentia subuenire. Quin ferunt elephantos non inter se tantum esse misericordes, sed erga homines etiam, nam si accidat, hominem fieri alicui eorum obuium in solitudine, & simpliciter oberrare, elephas clemens placidusque etiam monstrare viam traditur. similiter leonis scribitur clementia in supplices, prostratis fertur parcere, & vbi sæuit, in viros prius quàm in scæmias fremere, in infantes non nisi magna fame, vt qui infirmioris naturæ misereri videatur. Si ergo in maximè feris bestijs, humanitatis, quę ab homine nomen accepit, vestigia tam aperta reperiuntur, idque etiam in alienum genus, si homo, vnde humanitatis appellatio, vt dixi, deducta est, in suum genus fuerit inhumanus, minimèque misericors, an non erit hoc monstro persimile? & tamen pauci admodum sunt, qui verè misericordium appellatione sint digni, dum miserendi actum, exigis nimirum terminis circumscribunt, putantque se misericordes in egenum fuisse, si teruncium vnum aut panem vnum illi porrexerint. ob hanc opinor causam Sa-

Pro. 20. lomom dicebat, multi homines misericordes vocantur, virum autem fidelem quis inueniet? hoc est, multi nomen sibi vendicant misericordis, sed factis ipsis qui sit, qui que fideliter misericordię negocium.

gocium agat, non facile inuenitur, aiebat idem Salomon sed pau- *Pro. 9.*
 lō obscurius. Delectat hominem pietas eius, & melior est pauper quàm vir mendax. hoc est, delectat hominem, si prædicetur de eo pietas eius, etiam si falsum id esse sciat. melior est igitur homo pauper, de quo tale quid prædicari nequit, qui non solum effugiet hoc crimen, sed etiam excusabitur, quod misericordiam exercere factu non potuerit. Ostendimus natura insitum esse omnibus affectum misericordię, & sponte eiusdem naturæ omnes ad eam exstimulari. accipiamus nunc id, quod hominis proprium est, hoc est, rationem, & videamus, quàm hoc idem sit rationi consentaneum. & primum quidem si non aliud, certè sola sui consideratio, quo munere reliqua animantia destituuntur, quod si haberent, vereor ne quàm plurimos nostrum superarent, ita frigidos ac pigros segnèsq; homines video. sola ergo sui contemplatio satis esse deberet ad comouendam in egenos misericordiam, si nos met eorum loco statueremus, cogitarem;que, quàm multis in eo statu egere contingeret. præterea nullum genus esse calamitatis, in quod & nos incidere non possimus. quare quod in nos fieri optarem, in alios est exercendum. rectè enim quidam externus dixit. homo qui in homine calamitose misericors est, meminit sui. Deinde vtilitas, quam ex præstita misericordia homines consequuntur, qua etiam re bruta carent, vrgete ad benigne faciendum deberet vehementer, si enim cogitemus quid quantum ve sit, quod in pauperes tribuitur, præ eo, quod ex misericordię factis acquirimus, totum profectò nostrum esse lucrum agnoscemus. quæ enim frænoræ, quod vsurarum genus tantum præbet emolumentum, quantum in hac ipsa etiam vita, aliquid nobis charum pro Christo relinquentibus, atque in pauperes distribuendis promissum est? vt videlicet eadem res centies multiplicata retribuatur. futura verò bona quis enumeret? neq; enim sine causa à sapientissimis eisdemque sanctissimis viris dictum fuit, pauperes vtilitatis diuitum causa esse factos, vt facta inter vtrosque comparatione facilius agnoscant diuites Dei erga se beneficentiam, & ob hanc causam grati esse possint. quę res non ita facile intelligeretur, si omnes ex æquo diuitijs abundarent. deinde vt habeant unde peccata redimant, cuius rei singulare est remedium eleemosyna. dictum enim fuit potentissimo illi regi Nabuchodonosor, peccata tua eleemosynis redime. quod si decissent pauperes, quorum ministerio

sterio fit ista redemptio, quàm inopes consilij deprehenderemini? quàm multæ fraudes in vestris negociationibus, vestris artibus, vestris mercibus fiunt. quæ fraudes cum in tam multos factæ sint, vt tandem à vobis ipsis ignoretur, quos fraudaueritis, si hoc pauperum refugio destitueremini, ad quos tanquam ad salutiferum portum vos reciperetis, & apud eos tantum onus deponeretis, quàm penè desperanda vobis esset salus vestra? Sed quando decreuimus agere humanis rationibus, age illud addamus, atque acrius rem vream gemus. Fingamus enim nihil hinc proficisci vtilitatis neque in hac neque in futura vita, ostendam tamen teneri ditiores egentioribus subuenire, nisi iniusti prorsus, & à ratione alienissimi volunt existimari. Dicite ergo mihi vos, qui ceteris estis ditiores, & cernitis quàm plurimos varijs necessitatibus circumseptos, nec de illorum commodis æque cogitatis atque de vestris. neque verò nunc Diuini. *Leui. 19.* nam legem in medium afferre in animo est, quæ præcipit, vt diligamus proximum quemque tanquam nosmet ipsos. quod si cogitatur, non esset opus hisce disputationibus, neque vlla in Christiano orbe mendicitas, præsertim tam angusta & squalens reperiretur. sed humanis tantum rationibus in præsentia agamus. cur ergo hic fame, ille frigore, alius vtroque conficitur, morbo laborat, eò que interdum multiplici, neque habet unde curetur. cum interim tu in summa rerum opulentia deliciaris, & bonis omnibus fruieris. Filij tui ornatè incedunt, filij circumornatæ in similitudinem templi, liber enim prophete verbis vti, quando & quæ mox sequuntur, vestri similibus congruunt. sic enim ait. promptuaria eorum plena, suppediantia omnis generis annonam. oues eorum fetuosæ, abundantes in plateis eorum, boues eorum crasse. non est ruina maceriarum, neque transitus, neque clamor in plateis eorum. cur inquam alij his omnibus destituti à vobis negliguntur? non ne idem omnes genus sumus? ab vno omnes profecti? O Diuinam sapientiam, quæ hoc etiam prouiderit, ne, si diuersam originem habuissemus, prætexeremus nobis causam aliquam, quam obrem alter ditior altero iure esse posset. præterea cum prodimus in lucem, nudi omnes è materno vtero egredimur. hoc enim regi cui libet cum mendico est commune. in tanta nature æqualitate cur vos tantam inæqualitatem non exhorrescitis? non cernitis hanc esse vsurpationem? natura. n. (ait uir quidam è nostris & sapientia & sanctitate præditus) ius com-

commune generauit, usurpatione ius fecit priuatum. Cogitate enim si plures essent vnus parentis filij, ad quos paterna hereditas ex æquo pertineret, & ex eis vnus sua industria aliorum partem esset adeptus, atque iccirco eos inopes factos negligeret, nec censeret esse illis à se succurrendum, quod suo ingenio atque arte eorum hereditatis partem comparasset, non ne eum crudelè iudicaremus, qui fratres carnem suam auerfaretur, nec saltem alimenta illis integumentaque præberet? in eadem omnes sumus conditione, quibus cum pater omnium Deus, hanc terræ habitationem tanquam filijs possidendam tradidisset, dixisset que parsim omnibus. ecce de *Gen. 1.* di vobis omnem herbam afferentem semen super terram & vniuersa ligna fructifera, vt sint vobis inescam, & cunctis bestijs terræ, omni que volucris cæli, & vniuersis quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens, vt habeant ad vescendum. Videris prouidentiam Dei, qui curat, vt etiam minima quæque animantia habeant vnde pascantur? Cum hæc ergo ita statuerit, non censetis eum indignari, cum cernit homines, quorum causa omnia sunt facta, ab ipsis hominibus prohiberi, quo minus ipsi fruantur, quæ Deus ipse non homini solum, sed omnibus præterea, in quibus per parum vitæ sit, voluit esse communia? cum ergo non solum ab vno Deo verum etiam ab vno homine totius nostri generis parente sumus profecti, quæ nam est hæc iniustitia, vt vnus esuriat, alius ebrius sit? At ista quæ habeo (inquies) mea mihi industria, meis que sudoribus comparauit. iam hoc in superiori exemplo refutauimus, fratrum tamen tuorum sunt, quæ quomodocunque paraueris, cum fratribus tuis sunt connumeranda, siue ipse ea acquisiueris, siue acceperis à parentibus. Cur ergo plus alijs occupare conatis, id quod non necessario? neque enim quod in necessitates tuas est impendendum, volo prohibere. necessaria (inquit) mihi sunt quæcunque habeo, si etiam quadringentes sestertium possiderem. quam obrem? quia pro facultatum quantitate victus quoque & cultus splendidior esse debet. ergo si orbem omnium terrarum possideres, oporteret omnia vni tibi deseruire? at dudum vidimus, Deum non ita constituisse. sed Diuinæ interim leges seponantur, humanis dumtaxat rationibus agamus, videamusque quibus nitatis fundamentis, cum dicis, pro numero pecuniarum, augendum esse victus splendorem ac cultus. quænam hoc tibi leges præfixerunt? humanæ quidem nullæ, quod

læ, quod sciam. Diuina uerò multò minus, quæ etiam uehementissimè aduersantur. & humanæ quidem possunt leges cohibere, ne sumptus superet facultates, quod cum faciunt, non continuo præcipiunt, ut pro facultatibus sumptum faciatis. nam à sapientibus uiris leges conduntur. quis uerò sapiens consuleret, ut si quis tantum facultatum haberet, ut posset tantum corporis ornatum circumferre, qui totius Italiæ pretio æstimaretur, id ageret? eadem erit in alijs gradibus ratio, ut quod in maiori summa prohibetur, in minori item, si æqui esse uolumus, necesse sit prohiberi. Redeamus ergo ad naturæ constitutionem, & uideamus qua ratione subtrahendum sit pauperi, ut tu incedas ornatiores. & rationem quidem contra te facere, satis exijs, quæ dicta sunt, perspicuum est, & naturam ipsam reperimus reclamare. cur uerò indignus sit pauper, qui honesto & ipse ornato & cultu ac victu utatur, quod facile assequeretur, si tu à superuacuis abstineres, ego certè non uideo. cum enim eadem præditus sit dignitate naturæ, ut tu, ab eisdem parentibus protectus, & cælum ipsum, sol, luna, ac reliqua sidera, ut ei non minus quàm tibi seruiant, facta sint, & indefesso cursu noctem diemque illius utilitati conficiant, neque vlla in re uel magna uel parua minus quicquam illi, quàm tibi obsequantur, cum tantis inquam muneribus ab ipsa mundi fabrica ex æquo honestetur, indignum iudicabis eum, qui tibi in victu æquetur ac cultu? Illud præterea cogita, angelos & cœlestes illas mentes esse administratos spiritus, propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. at pauperes saluti uiciniores esse, quàm diuites, sepe à nobis est demonstratum, quare his plus eos fauere, quàm uobis diuitibus est consentaneum. ergo iam dignitate superare te incipiunt. certè nunquam reperies Seruatorem Christum fratres suos diuites appellasse, qua appellatione pauperes est dignatus. fratres uerò illius, in cuius nomine omne genu flectitur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, quinam uictus ac cultus splendor pro dignitate honestabit? Cernis rem contra cecidisse, atque ipse opinaberis, pauperes uidelicet digniores esse ornatiore cultu ac uictu quàm diuites? nam æquè dignos esse nulla est controuersia. etenim cum eadem mensa Christus eos æquè dignetur atque reges ipsos, quid magnum est, si honesto etiam ornato sint dignandi? Et his quidem rationibus cum intellectum sit debere pauperes ex æquo saltem cum diuitibus

corpo-

corporeorum commodorum esse participes, si diuites ipsi, ut id præstarent, aliquid de splendore uictus & cultus imminerent, nihil sanè magnum, sed quod debuissent, id fecisse uiderentur. cum uerò id efficere seruato suo gradu suæque dignitate facile possint, si nolint ipsi se decipere, & suis cogitationibus falsò persuadere, quòd ijs indigeant, quæ prorsus arguuntur esse superuacua, cum inquam id possint, quam habebunt excusationem apud eum, qui non, quemadmodum homines, uestris pretextibus circumueniri poterit, sed omnia, ut qui agnitor sit cordium, æqua lance examinabit? tunc enim ueris rationibus uestra somnia refutabuntur. tunc reperientur multi diuites, qui nunc se putant satis Christianæ pietati fecisse, dum interim induuntur purpura & bysso, & epulantur quotidie splendide, ante quorum fores multi Lazari iacent, quos cum ingrediuntur domum & egrediuntur, ne cernunt quidem, à quibus id assequi poterunt, sed audient, memento quòd recepisti bona tua in uita tua, nunc uerò cruciaris. quàm multi enim ob diuitum excrementam avaritiam, uitam agunt non uiuendam? quàm multi pueri ac puellæ, quia parentum auxilio ob inopiam uel mortem sunt destituti, miserimè disperduntur? & horum omnium malorum crimen in diuites rejicietur, quorum ferreo pectore factum sit, ut ij, qui eiusdem naturæ ac dignitatis essent à Deo constituti, perinde negligenter, quasi alterius generis animantia fuissent, quod contra faciendum potius erat, ut scilicet maiore eos studio ac cura fouerent, quàm reliquos, ut qui carnem suam illos agnoscerent, eamque infirmiore, & iccirco curandam diligentius. ob quam opinor causam uir quidam sapiens admonebat, quo se pacto gereret quis erga egenos. sic enim ait. Inclina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & responde illi pacificè in mansuetudine. uult ut ipso etiam corporis habitu ac forma præbeamus nos faciles, & non solum audiamus locuturos, sed etiam inclinemus illis aurem hilariter ac sine tristitia, ut & uultus alacritate & corporis submissione animentur ad postulandum necessaria, alioqui ob timorem ac uerecundiam non postulaturi. cum uerò audieris, uult ut amicè ac modestè respondeas tanquam ei, cui te ipsum præferre non deceat, multò uerò minus contemnere. uide etiam quid præterea dicat. redde (inquit) debitum tuum. uocat eleemosynam

L debitum,

debitum, & Seruator ipse appellat iustitiam, cum de elemosyna lo-
Mat. 6. quens dicit. attendite ne iustitiam vestram faciatis coram homini-
Psal. 111. bus, vt videamini ab eis. idem ipsum in psalmo inuenies. Disper-
 fit (inquit) dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi.
 & rectè sanè vocatur iustitia. quid enim tam iustum est, quàm in-
 digentibus præbere beneficia? contra verò, quid tam iniustum,
Eccl. 10. quàm id non præstare? quare idem sapiens dicebat auaro nihil est
ibidem. scelestius. & nihil est iniquius quàm amare pecuniam; cuius vide-
 licet studium id efficit, vt generis nostri consortes non agnosca-
 mus. Illud demum ante oculos ponite; ac bene penitus cordi affi-
 gite. si his disputationibus, quas ipsa hominis ratio excogitauit, re-
Psi. 140. spondere diuites nequeunt, nisi duntaxat ad excusandas excusatio-
 nes in peccatis, quo pacto Diuinis respondebunt legibus apostoli-
 cisque doctriinis? Diliget (ait Deus) proximum tuum sicut teip-
 sum: hoc præceptum quo pacto impleas, nisi omnibus proximi cu-
 iusque necessitatibus æquè atq; tuis subuenias, non intelligo. cum
 enim diligendi forma atque mensura tu ipse proponaris, vt ex te
 alium metiaris, cogita quantum tibi opus est, atque idem erga pro-
 ximum age. & tunc demum aut potius tunc solum satis præcepto
Mat. 22. fecisti. præcepto inquam, non consilio, ne fortè te ipse decipias. in
 his duobus (inquit) præceptis, Dei videlicet ac proximi diligendi,
 vniuersa lex pendet & prophetæ, qui verò frusto panis dato, aut
 obolo vno putat se impleuisse præceptum, is nimium profectò se
 crasse decipit. non enim in eum modum ipse se amat, sed vult non
 solum necessarijs, sed ipsis etiam superuacuis abundare. Rursum
1. Cor. 2. Paulus, nemo (inquit) quærat quæ sua sunt, sed quæ aliorum, &
 charitas non quærat quæ sua sunt. huic legi quid respondebunt ij,
 qui quærent quid quæ aliorum sunt, hoc est, rapere res alienas,
 atque eas sibi vendicare. tantum verò abest, vt aliena commoda
 quærant, ac præponant suis, vt nihil minus unquam cogitent, sed
 potius cum aliorum damno, aut certè illud minimè curantes, suis
 commodis inferuire? quod an verum sit, vestris ipsorum, quid in
 quotidianis negociationibus mercaturisque agatis, conscientijs exa-
 minandum relinquo. Et hæc quidem tam absurda inter nos fiunt
 propterea, quòd præter cognomen, quo Christiani appellamur, ni-
 hil præterea quod ad Christianam philosophiam pertineat, reliqui
 in nobis est. qui si cogitaremus interdum, quòdnam sit Christiani
 hominis

hominis peculiare munus, nunquam committeremus, vt tanta
 tamque absurda inæqualitas inter eos, qui fratres inter se esse de-
 bent, inueniretur. Potuit olim Lycurgus, quo tempore non so-
 lum cœlestis regni, sed ne immortalitatis quidem animorum ulla
 erat certa promissio, potuit, inquam, vir ethnicus ciuitatem inter
 Græcas urbes celeberrimam Lacedæmonem inducere ad bono-
 rum equalitatem, nouamque agrorum partitionem, vt in singulos
 ciues æqua portio distribueretur, vt tota Lacedæmon vna multo-
 rum fratrum domus, qui nuper inter se hereditatem diuisissent, esse
 videretur. adiecitque, vt esset inter omnes potus ac cibi equa por-
 tio, & non solum in esculentis ac poculentis, verum ne in strato qui-
 dem, aut uasis, aut alia re quacunque plus haberet diues quàm pau-
 per. O! socordiam nostram, ò ingratum genus. ciuitas ethnica,
 nulla habita futurorum bonorum ratione, sed tantum vi ipsa ratio-
 nis persuadente, induci ad facultatum æqualitatem potuit, & nos,
 quibus infinita illa in cœlo bona promissa, intentatæ pœnæ sempi-
 ternæ, centuplum in hac etiam ipsa vita oblatum, nullis neq; polli-
 citationibus neq; minis commouemur. non cogitamus quantum
Luc. 18. debeamus Christo, qui suo nos iccirco sanguine redemit, vt sub eius
Mat. 8. legibus viueremus, cui non solum debemus facultates, sed vitam
Mar. 10. etiam, quam & ipsam ab eo habemus. pro hoc ergo quid non agen-
 dum nobis esset? quæ equalitas non introducenda? præsertim sub
 tantorum bonorum spe, & cum tandem omnia ad nostram ipso-
 rum vtilitatem sint redundatura? & tamen non tanta res, quamuis
 modis omnibus debita à diuitibus exigitur, sed solum postulatur,
 ne tam sint in egenos crudeles, vt viscera misericordiæ erga illos
 aperiant, agnoscant & ipsos esse homines, suum genus, suam car-
 nem, & curam illorum suscipere tandem aliquando incipiant, au-
 diantque quid hic Dominus dicat. *Beati misericordes, quoniam ipsi
 misericordiam consequentur.* Et sanè cum futurum sit, vt omnes
 egeant Dei misericordia, nullum cenfeo genus hominum reperien-
 dum, cui ea futura magis opus sit, quàm diuitibus, qui cum grati
 præ ceteris ob accepta beneficia esse deberent, ipsi maximè omnium
 benefactori Deo sunt ingratisissimi, cui ingratitude si erit ignoscen-
 dum, magna profectò opus erit misericordia. quare faciendum il-
 lis est, quod Salomon figurata locutione de præbenda elemosyna
 admonet dicens. mitte panem super transeuntes aquas, quia post
Eccl. 11.

multa tempora inuenies illum . non perdes (inquit) quod in pauperes tribuis , quorum ora fluentis lacrymarum irrigantur , sed suo tempore tibi retribuetur . quod si durus es & immitis erga tuæ naturæ consortem , qua fronte misericordiam ab ipso Deo audebis postulare ? nam rectè quidam ethnicus , quem cum maximo auaritiæ nostræ probro citabimus , dixit , minimè conuenire , cum ipsi inter nos abiecti neglectique simus , postulare vt Deo chari simus , & ab eo diligamur . Illud verò in primis vrgeri homines deberet , vt essent ad benignè pauperibus faciendum propensissimi , quod videlicet habituri eos sunt conciliatores ad regnum illud æternum adipiscendum . cum enim rex noster Christus inuitabit eos , qui à dextris eius erunt ad possidendum regnum ab initio seculi præparatum , nullam aliam assignabit causam , quàm quod ipse in pauperibus fuisset acceptus , vt per hos pauperes manifestissimè ad regnum introducti fuisse videantur , quod quanti sit faciendum , sic cogitate . sit aliquis , qui offenso principe neci addictus sit . si quis se illi offerat intercessorem ad pacandum principem , & eum in gratiam restituendum , quid hic non esset ei donaturus , qui tanti boni auctor esset ? at illis , per quos æternæ vitæ & immortalium bonorum possessio comparatur , quid pro dignitate tribui unquam poterit ? proinde merito in æternos ignes relegabuntur qui tantam ac tam facilem tantæ scælicitatis adipiscendæ occasionem neglexerint . tunc errorem & crassas ignorationis suæ tenebras agnoscent , sed serò , cum nullum ex ea pœnitentiâ fructum referent . quare nunc faciendi tempus est , neque procrastinandum . nescis enim (inquit) quid superuentura pariat dies . nullus in tam periculosa tantique ponderis re locus inertie socordiaeque relinquatur . cogitandum est frequentissimè , quàm terrificum , quanti que horroris futurum sit verbum illud asperum , ite maledicti in ignem æternum , qui paratus est Diabolo & angelis eius . quam ob causam ? esuriui enim & non dedistis mihi cibum . tantum ne ? immo & de potu , de vestimento , de hospitio , de que reliquis necessitatibus , quæ accidere homini possunt , mentio fit , ne quis sibi blandiatur , ac dato quadrante aut crustulo panis putet se misericordie præceptum impleuisse . omnia complexus est Dominus , quæ hominis indigentie sunt necessaria , vultque vt ea factis ipsis omnia assequamur , quorum si particulam vnâ implere contentus es , cum omnes possis , non video quo pacto Ge-

Mat. 25. *Pro. 27.* *Mat. 25.*

enne

enne perpetua illa incendia queas euadere . Postea verò quàm expauescendas huius Geennæ atque æterni ignis minas ac pœnas cordi atque animo bene pœnitus infixeris , rursum refer cogitationem ad læta , & omnibus felicitatis numeris absoluta Domini promissa , quæ misericordibus facienda sunt . Venite (inquit) benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi , quàm verò ob causam ? delectat enim me ipsa huius rei cogitatio , cupioque eandem vobis esse familiarem , vnde omnis beatitudinis fons proficitur . ex quibus ergo factis regnum hoc comparatur ? esuriui (inquit) & dedistis mihi cibum , sitiui & dedistis mihi potum , hospes eram & collegistis me , nudus , & operuistis me ; infirmus , & visitastis me , in carcere eram , & venistis ad me . At hæc omnia sine vllis pollicitationibus spontè naturæ facienda erant , cum verò his factis regnum promittatur , idque æternum , quis tam stultus est , qui tantum bonum non agnoscat ? quis tam auarus , atque adeo quia est auarus , tam felicem conditionem , tantumque lucrum elabi è manibus patietur ? qui honores ambit ac dignitates , tam ingentem gloriâ , quæ ita facile , tamque exiguo pretio queat comparari , non summo studio quæret adipisci ? Si ergo demonstraui- mus , natura , ratione ; Diuinis legibus exercendum esse in pauperes misericordiam , idque liberalissimè . si ostensum , hanc esse diuitum potius quàm pauperum vtilitatem , excutiamus obsecro superioris temporis veterum , & tandem aliquando expergiscamur , ac tantum negocium tractemus , quemadmodum tractandum est , vt & vitam hanc degamus , vt sanctos decet , quæ appellatio Christianorum esse debet propria , & promissa misericordibus bona consequamur . iuuante Domino nostro Iesu Christo , cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum . Amen .

ibidem.

ORATIO DVODECIMA.

UPERIORE oratione, qua sumus de misericordia locuti, angustijs temporis circumscripsi non potuimus de ea misericordiae parte verba facere, quae spiritu fit, quaeque ad animum potius atque ad interiorem hominem pertinet, quam ad exteriorem & corpus ipsum, quae pars nihilo inferioris dignitatis est, quam superior, de qua fuimus locuti, immo verò tanto dignior, quanto, dum illa corpus in primis, haec animum suscipit curandum, animus praestantior corpore est. quare si quis egentem alimento verbi Dei, quod *Eccl. 9. Pro. 18.* panis & aquae appellationem interdum in scripturis sanctis habet, pascere negligat, maiore multò afficietur poena, quam si corporeum illi panem negauisset. quando animae iactura salutis longè est perniciosior, quam illa corporis. Et sanè video plerisque omnes in hac parte multa peccare, qui tantum abest, ut haec spiritualia misericordiae facta exercent, ut neque quae sint, neque an sint, scire videantur. ut respondere possint interrogantibus, num ea opera exeruerint, quod in actis apostolorum legitur quosdam respondisse Paulo, qui cum eos interrogasset, num spiritum sanctum accepissent, *Act. 19.* postquam credidissent, responderunt, sed neque an spiritus sanctus sit, scimus, & certè probrosum nimis est, Christianos homines in rebus tantum suae professioni consentaneis, esse tam supinos. quod ut posthac à vobis non committatur, uolo ante quam sequentem beatitudinem aggrediar, cuius ea generis sint, breuiter commonstrare, & tanquam digitum ad fontem intendere, ut horum, quae dicturus sum, exemplo, caetera uosmet ipsi per uos excogitetis. Et primum quidem partes illae, quae ad corpoream misericordiam pertinentes, narratae in Euangelio sunt, uolo ut ad miserandum animo conuertantur, ut esurientes pascere, & sitiensibus potum dare iudicemur, cum ijs, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, qua de re superioribus orationibus est dictum, ea praebemus adiumenta tum dictis ac monitis tum exemplis, ut per nos non steter, quo minus eorum fames, sitis que expleatur. hospites excipimus, cum non contenti domesticis fidei, curabimus pro uiribus, si quo modo possimus aliquos ex ijs, qui adhuc sunt sine Christo, alienati (ut ait Paulus) à conuersatione Israelis, & hospites testa-

mento-

mentoribus promissionis, hos inquam hospites in domum nostram, hoc est, catholicam ecclesiam introducere. & sanè ingens est error, qui inter nos irrepit, ut nihil eos, qui foris sunt, curare uideamur, neque cogitemus, quid apostoli, quid eos secuti uiri apostolici fecerint, qui tanto studio in eorum salutem, qui longè aberrabant à ueritate, incubuerunt. quos cur nos non imitemur, nullam ego quidem causam uideo. Nudos operiemus, si id fecerimus, quod vir quidam sapiens ait. audisti uerbum aduersus proximum tuum, commoriatur in te, & fidas quòd non te dirumpet. cum ergo vitiosum aliquid de proximo quoque uel cernimus, uel audimus, tanquam operimento quodam sic silentio inuoluamus, exculemus etiam illud aut extenuemus apud eos, qui inuehi in illum uoluerint. illi uerò iniqui admodum sunt, qui non solum operire nuditatem hanc renuant, uerum etiam operam denudant, & quasi eum qui uestitus est, spoliant, contra uidelicet atque eis imperatur. à quibus quid expectari aliud debet, quam ea execratio, quam filius Noe Cham meruit, qui patris uerenda fratribus reuelauit? scelerati profecto ij sunt, atque impij, qui non saltem in seipos descendentes cogitent, & se multa habere, quibus aliorum egeant misericordia, & multò plerunque grauiora peccasse, quae si nudarentur, maximo pudore afficerentur. ij sunt ex eorum genere, quibus Dominus dicit. cur uides festucam, quae est in oculo patris tui, trabem autem, quae est in oculo tuo non aduertis? aut quomodo dicis fratri tuo, sine eximam festucam ex oculo tuo, & ecce trabes in oculo tuo? hypoerita eijce prius trabem ex oculo tuo, & tunc perspicies ut eximas festucam ex oculo fratris tui. haec si cogitaretis, non esset tanta in hac ciuitate taxandi cuiusque licentia, & prodendae aliorum culpa, quae cum alioqui latere potuisset, uestro uitio inuulgatur ac reuelatur. quam uerò ob causam in re tam scelerata capere uoluptatem uideamini, ut nihil longius plerisque uideatur, quam ut ubi quid probrosum de aliquo sciunt, mox alteri narrent, & nisi illud effundant, dirumpendos (quod pulchrè is sapiens, cuius dudum memini, descripsit) se esse existimant? num aliorum reprehensio tua commendatio est? sed qui ex comparatione assequi laudem cupit, non ad uitia sed ad uirtutes & rectè facta se referat oportet, ut non ex minorum peccatorum summa, sed maiore uirtutum numero ac magnitudine commendetur. sed pergamus reliqua. Infirmos inuisimus,

cum

cum eos, qui imbecilliores in uia Dei sunt, erigimus atque animamus, facimûsqûe quod propheta admonet, cum ait. *Esa. 35.* Dicitte pusillanimis, corroboramini & nolite timere. si eum, qui in aliquo deliquerit, amica admonitione corrigimus, si ignotanti dubitantique salutare consilium damus. at multi, quod dolendum est uehementer, non solum non curant proximum quenque iuuare con silio, verum etiam perniciosissimè consulendo, plurimis malis, *Pro. 12.* atque sceleribus aperiunt uiam, de quibus Salomon ait. consilia impiorum fraudulenta. & sanè nihil est malis consiliarijs fraudulentijs, qui specie boni proposita, etiam sapientes interdum in errorem trahunt. ob hanc causam uir quidam sapiens, intelligens quanti referat, quorum consilijs nitamur, aiebat, multi pacifici sint tibi, & consiliarius ynus de mille. hoc ergo pacto infirmum ac debilem (in Græco enim est *αδεις*, hoc est, robore ac uiribus carens) inuisimûs, at in carcere quem esse dicimus, ad quem sit eundem? eum opinor, qui non ut ij, quos diximus infirmos ac imbecillos, qui amant suam iuuari imbecillitatem, atque interdum etiam eos adeunt, à quibus accipere adumentum possint, sed qui uitiorum consuetudine quasi custodia quadam ac carcere obsessus ita detinetur, ut se iam ab ijs uinculis expedire minimè posse videatur. Ad huius generis homines curandos, studium maximum adhibendum est, & magna erga eos utendum miseratione, atque eò maiore, quo periculosior eorum, & quasi desperata est salus. admoendæ sunt machinæ omnes, quibus expugnari is carcer, quo inclusi detinentur, possit, & exorandus assidue Deus, *Pf. 141.* ut educat, quemadmodum propheta ait, de carcere animam eorum, & dicere tandem aliquando liberati valeant. dirupisti Domine uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. ij enim in primis sunt, quorum correctio cælum exhilarat, de quibus Seruator ait. *Luc. 15.* gaudium est angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente. Vultis & alia miserationum genera perquiramus? Cum ab aliquo affectus iniuria es, remitte quicquid inde offensionis tibi accessit, eritque hoc misericordiæ opus egregium, quam ob causam? quia hoc remittere debitum est, quemadmodum in Dominica oratione *Mat. 6.* docemur, sicut enim ubi quis debitam pecuniam remittit alicui, qui ob inopiam soluendo non sit, hoc ascribitur eleemosynæ, ita hic & multò etiam magis eleemosyna erit in remittenda iniuria, cum

cum plerique omnes pluris illatam iniuriam faciant, quàm pecuniæ iacturam. Hoc autem facilius, atque halacriore animo fiet, si duo cogitentur. primum, quòd in hoc facto Deum uidemur imitari. sicut Dominus ipse, cum de inimicis diligendis loqueretur, admonerat, cum diceret, ut sitis filii patris uestri qui in cœlis est, qui *Mat. 5.* solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. hoc quantum est, ad Diuinam scilicet celsitudinem inuitari? alterum est, quòd præcipua est hæc uia consequendæ à Deo misericordiæ, atq; hoc ab ipsa ueritate profectum est, cum dixit. si enim re *Mat. 6.* miseritis hominibus delicta eorum, remittet & uobis pater uester delicta uestra. si autem non remiseritis hominibus delicta sua, nec pater uester remittet uobis delicta uestra. quis uestrum non optet ignosci sibi à Deo quæ peccauit? at definita sententia est, si vis remitti tibi peccata tua, remitte proximo quæ in te peccauit, alioqui ne ueniam peccati expectes. quis hanc conditionem vel reculare audeat, uel non libentissimè amplectetur? Est præterea misericordiæ opus non contemnendum, consolari tristes, ne abundantiori *2. Cor. 2.* tristitia absorbeantur. multos enim (ait quidam sapiens) occidit *Eccl. 30.* tristitia. sic & perferre imperfectorum mores, tanquam ægrotantium morbos. item Deum pro omnibus precari, illisque bene optare. denique proximi cuiusque facta in bonam partem interpretari. nam hæc profectò misericordiæ pars est laudatissima, cui si detur opera, multa ac maxima bona parere idonea erit. contra uerò, eius neglectus plurimorum malorum est seminarium. quid enim boni, aut quid non potius mali ab ijs expectetur, qui omnia, quæ plerunque sunt optima atque sanctissima, malè interpretantur? hoc uitium eos in perfidia sua detinebat, qui cernentes Dominum Christum ea facere, quæ nunquam alius quisquam fecisset, calumniantes dicebant, in Belzebub principe Dæmoniorum eiicit Dæmonia. frequentissimum est etiam nostro æuo hoc negocium, ut pauci sint, qui candido animo proximi cuiusque facta interpretentur. & sanè cum simus inuicem membra, deberemus parentum naturam imitari, qui natorum uitia honestis uocabulis appellant.

Strabonem (ait quidam)
Appellat petum pater, & pullum, malè paruus
Si cui filius est.

M idem

idem esset & nobis faciendum, ut si quis, exempli gratia, parcus: quàm facultatum ratio postulat, viuat, non continuo avarus, sed frugi dicatur, & qui velit ea, quæ sibi subtrahit, in pauperes distribuere. alius ad prodigalitatē inclinat, liberalis appelletur. est alius quis plus æquo in dicendo liber, simplicem & qui simulare aut malitia uti nesciat, vocemus. timidior aliquis est, cautus dicatur. hæc res & amicos iungeret, & iunctos seruaret. at nos contra facimus. & ipsas virtutes inuertimus, & vas quod syncerum est, cupimus incrustare, perinde quasi vitium aliquod habeat. versatur aliquis inter nos probus & quietus, nimis demissus homo est, inquitur. alter circumspicit, cauetque hominum insidias, sciens se inter inuidiam & crimina versari, vocamus eum fictum & astutum. hic simplicior est, censetur communi sensu carere. ille omnibus obsequi, & cum Paulo omnibus omnia fieri studet, continuo adulatorum calumniatur. quid? quod etiam cogitationes ipsas, quæ soli Deo notæ esse possunt (scrutans inquit corda & renes Deus) scrutari atque interpretari multi audent, & somnia sibi fingunt, quæ nullis nituntur fundamentis; & tamen pro rebus certissimis plerunque ea habent, ita miseri in nostram perniciem præcipites agimur, & quod Dei est proprium, vitioso animi affectu nobis vendicamus. hæc vbi fiunt, quid miramur omnia penè charitatis vestigia esse deleta? charitas enim (inquit) non cogitat malum, at hæc de proximo quoque cogitatio atque interpretatio in malum, indicio est uos à charitate distare quàm longissimè. Hactenus de misericordia, quam ad interiorem hominem pertinere diximus, breuiter, si rei dignitatem consideremus, sumus locuti. nunc reliquam beatitudinem, quamuis mediū iam hodiernæ orationis cursum confecerimus, aggrediamur. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt.* superioribus beatitudinibus promittitur regnum cælorum, consolatio, satietas, quæ cum sine participatione Diuinæ visionis nequaquam facienda sint, videndum est cur mundis corde promittatur, fore, ut Deum videant. Deus lumen habitat inaccessum, ut ait Paulus, atque adeo ipse lux est. at lucis ea est natura, ut nisi perpurgetur, & naturali quodam acumine præditos inueniat oculos, percipi nequaquam possit. præsertim si magna est, ut ea, quæ sol est præditus, quæ ob magnitudinem humanos hebetat oculos, quia ad tantam percipiendam lucis copiam infirmi.

I. Cor. 9.

Psal. 7.

I. Cor. 13.

Mat. 5.

I. Ti. 6.

infirmi sunt. at quædam animalia feruntur (quemadmodum de aquila creditur) quæ ob robustam oculorum aciem in ipsum solem intuitum desigunt. Hæc ergo lux, quæ Deus est, & inaccessa dicitur ob incomprehensam eius magnitudinem, ut comprehendi, quantum creatæ rei fas est, possit, oportet eos, qui id assequi cupiunt, purgatissimos, & percipiendæ tantæ luci aptissimos habere animi oculos. id autem ex puritate munditiæque cordis comparari potest, si à vitiorum peccatorumque sordibus perpuratum, in continua virtutum exercitatione, tanquam in lucis consuetudine retineatur. nam rectè facta Paulus arma lucis appellat, contra verò iniquè facta vocat opera tenebrarum. cernimus autem eos, qui tenebris sunt assueti, percipiendæ luci esse omnium ineptissimos. at cum peccatum tenebræ sint, quicumque ab eo quàm longissimè sese disiungunt, & virtutum lumini assuescunt, quanto id accuratius faciunt, tanto Diuinæ luci intuentæ sunt aptiores. quod cum intelligeret regius propheta, hanc exposcebat à Deo munditiem, cor mundum, inquit, crea in me Deus. Quantum verò est, ex cordis munditiæ id assequi, ut Diuina visione fruamur? hæc est enim vita æterna (inquit) ut cognoscant (hoc autem idem est, quod videant) te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. tanti ab hominibus sit corporei huius luminis aspectus, ut qui eo careant, maximo destituti solatio esse videantur, quod cælum, solem, terræ virentia cernere non possint, quod tamen cum minimis quibusque animantibus commune est, & nisi per hunc sensum quasi quibusdam gradibus ascensus paretur ad Diuinam & maiestatem & bonitatem contemplandam, quid aliud est oculorum aspectus, quàm leuis quædam curiositas? at cum hæc contemplandi ratio rarissimè atque à quàm paucissimis fiat, hæc tamen curiositas tanti fit, ut quicumque ea destituuntur maximo affecti fuisse damno existimentur. cum autem hæc Dei visio sola sit, quæ beatos, quicumque beatitudinis esse capaces possunt, efficiat, neque cum reliquis ullis animantibus communis, sed solis hominibus cum purgatissimis cælestibus illis mentibus sit referuata, quanti ea res facienda esset, qua tanta felicitas comparatur? ea autem est, quemadmodum nunc ex Euangelio audiimus, puritas, cordisque mundities, & tamen (heu nunquam satis desendam hominum stultitiam, atque socordiam) quotusquisque nostrum est, qui id agat, quod vir

Pro. 4. sapientissimus admonet. omni custodia, inquit, serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit? quæ rerum custodia non huic affertur? quis pretiosam uestem, aut pecuniam non maiore studio asseruat, quam cor, rem quæ sola esset custodienda? cor thesaurus cœli, virtutumque cœlestium, atque adeo ipsius Dei habitaculum, ita negligitur, vt homines pro vilissima quaque appetitione patiantur aut potius committant, vt tanta res sordiderit, & Dei habitatio, bestiarum, immundorumque spirituum habitatione permute- tur. nulla ei adhibetur custodia, facilisque ac libera est facultas vitio. cui libet affectui ac perturbationi ad illud penetrare, atq; adeo inuitare eos videtur, vt obijci ei possit, quod fornicanti Hierusalem per Ezechielem. obijcit Deus, cum ait. ad omne caput viæ edificasti signum prostitutionis tuæ & abominabilem fecisti decorem tuum, & diuicasti pedes tuos omni transeunti. Et quidem vel ex hominum consuetudine capere exempla debueramus, qui regum ac principum domos ita satellitum ac ministrorum custodia muniunt, vt sine summa obseruatione non facile ad illos aditus pateat. quando autem accuratius hoc pro cordis custodia esset faciendum? quæ enim regum dignitas conferri cum ipso potest, quandoquidem quicquid dignitatis reges habent, huic acceptam referant necesse est? Age itaque excogitemus aliquam custodiendi huius cordis rationem. sed video nos hodie id præstare minimè posse, cum multa iam dicta hactenus sint. quare alteri orationi hoc referuetur. & sanè si ullum anni tempus est huic negotio accommodum, hoc ipsum mihi esse videtur, quo cum superioribus diebus, quibus Domini nostri Iesu Christi resurrectionem celebrauimus, omnes conati sint, sordes cordi illitas auferre, & hactenus egrotum sanum efficere, danda quam maximè opera est, vt hæc incolunitas conseruetur. alioqui qui baptizatur à mortuo (ait quidam sapiens) hoc est, qui post contactum mortui (quæ res immunda habebatur) la-uatur, & iterum tangit mortuum, quid prædest lauatio eius? agnoscamus tandem aliquando peccati tyrannidem quanta sit, quodq; ab eo mala omnia, quæ hominibus accidunt, proficiantur, quo amoto nihil accidere mali generi nostro potest. quæ vna cogitatio idonea esset, ad omnes auocandos ab ea vita, in qua estis hactenus versati, atq; ad detestandum tam vehementer atque abominandum peccatum, vt nunquam in eius potestatem venire patiamini. quod vtinam.

Eccl. 34.

Eze. 16.

Pro. 4.

vtinam omnes assequamur. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

ORATIO DECIMA-
TERTIA.

QVAE RES in homine sola hominem efficere sordidum & turpem possit, ea nobis Diuino Seruatoris nostri oraculo declarata est; quæ scilicet è cordis domicilio vitiosa cogitatio proficiscitur, quæ vna quidem est, quanquam diuersas ei appellationes ex subiectis rebus dare consueuerimus, vt furta, homicidia, falsa testimonia, conuitia, ceteraque huius generis plurima, quæ omnia tamen ab eodem & vno fonte, hoc est, à prauo corde deriuantur. Quod si illud præterea animo complectamur, quam facile, quam multæ nobis sordes sepissimè allinantur, dum velocissima cordis agitatio vno impetu se ad plurima refert cogitanda, tum fœda, tum nefaria, iudicabimus profecto sapientissimum fuisse sapientis viri consiliu, qui admoebat, vt omni custodia cor suum quisque seruaret. nam plerosque videas, quos nemo vnquam in sceleribus deprehensos aut vllis malefactis intellexerit, eosdem tamen ob malè, nec satis accuratè custoditum pectus, multorum sibi scelerum conscios, quique iam in corde suo fratrem suum iugulauerint, scortati fuerint, adulteri, raptores, dum sola cogitatio extra terminos vagata, odio, aut lasciujs, turpibusque appetitionibus adhærescit. de quibus propheta, iniquitatem (inquit) meditatus est in cubili suo, id est, in cordis arcano. Quocirca querenda (quemadmodum superiori oratione sumus polliciti) nobis via est, & ineunda ratio, qua nec facile hostibus ad ipsum cor aditus pateat, & ipsius temeraria peruagatio cohibeatur. quæ cautio non ob eam solum, quam diximus, causam adhibenda est, sed multò etiam magis, quia tum demum præstantiam suam intelliget, cum sese à vilioribus & parum se dignis rebus separauerit. quemadmodum & aurum non ante speciem

Mar. 15.

Pro. 4.

Psal. 25.

ciem suam præ se ferre potest, quàm terrenam fecem exuerit. tum certè intelligemus, cor nostrum thesaurum esse cœli, & cœlo etiam ipso rem longè præstantiorem, quando Dei capax est, quem ne cœli quidem sua tanta amplitudine complecti possunt. at humanum interdum cor tam lata spatia sibi comparat, vt non habitare solum *Leui. 26.* in eo, sed & deambulare Deus possit. habitabo (inquit) & deambulabo in eis, & ero illorum Deus. Age itaque aggrediamur, & quosdam ei quasi cancellos circundemus, quos egredi non audeat, aut certè potius non veluti carcerem huic circumscribamus, sed, quo libentius se à cæteris inferioribus seiungat, ac secum habiter, habeat que vbi conficiat sua spatia, arcem ei paremus, cuius & pulchritudo iucunditati, & extructio ipsa defensionis sit, alioqui tam egregia præstantque natura nisi egregia quadam arte detineri non poterit. Huic igitur arcem ædificabimus, quæ triplicem murorum ambitum habeat, quorum etiam sit spectata & selecta materia, vt primus è solido ferro constet, alter smaragdo, tertius, qui & interior erit, pyropo. ipse verò dux intra tam præclara septa libens versetur, quorum interea decore & pretio delectatus, reuisat ea sæpius, & eorum fruatur contemplatione. Hæc rerum facies, opinor, eam vim habebit, quam apud Platonem illa descriptio, cum animi partes & vires depinguntur sub ea forma, primum multiplicis bestię, tum leonis, postremo hominis, quæ imago efficit, vt res & apertiores fiant, & animo fortius affigantur. sed ad arcem nostram veniamus. Primum muri ambitum è ferro, timorem esse volumus, cuius si rationem poscitis, mementote pleraque omnia, quæ timorem hominibus creent, è ferro fieri solere. cernimus autem acies militum ferro armatas, terrorem animis iniicere. quare in Cantico canticorum dicitur. *Cant. 6.* terribilis vt castrorum acies ordinata. Primus erit ergo timor, nam initium sapientię timor Domini, quod ferè expressit quidam poëta cum diceret.

Primus in orbe Deos fecit timor.

Hunc ergo erigemus, cum illud cogitabimus quanta sint ijs parata supplicia, qui se contaminant humanis vitijs, seseque libidibus dedunt nullumque amant cum virtute commercium. *Heb. 10.* rendum (inquit) est, incidere in manus Dei viuentis. &, *vermis* *Esa. 66.* eorum non morietur. &, subter te sternetur tinea, & operimentum *Esa. 14.* tuum erunt vermes. & quod veritas ipsa interminat, mittendos

tendos impios in fornacem ignis æterni, quod certè ita terrificum *Mat. 13.* est, vt nulla sit tam secura mens, quæ hac cogitatione non commoueri & de gradu suo deiici possit. Cogita enim mihi æternum tempus, si tamen illud appellare iam tempus licet, cum ad infinitam diuturnitatem læua accedent pœnarum genera, cum erit peccator cibus ignis, eiusque perpetui, neque iam erit illi sententiæ locus. dolor si magnus breuis, si longus leuis, quando & dolorum nulli ferenda rabies, perpetuitatis recordatione augetur, & diuturnitas, ipsa sibi per se pœna, pœnarum accessione fiet immitior. merito *Mat. 8.* sanè erit ibi fletus & stridor dentium, cum peccator videbit & ira *Luc. 13.* scetur, dentibus suis fremet & tabescet, & vota peccatorum peribunt. *Pf. 111.* Profectò sic mihi persuadeo, id tantum meminisse, nullum futurum illic esse malorum finem, omnibus, quæ hic excogitari aliquando potuerunt, tormentorum generibus grauius fore. O miseram, o duram cogitationem, igni torquendum esse, neque villo sine incendium desitutum. quàm multa cunque seculorum millia numeraueris, nihil omnino id est, si cogites quæ supersint, cum secutura adhuc relinquatur eternitas, quæ semper in se se in morem circuli sua per uestigia reuoluatur. quis verò varias & sceleribus pares pœnas explicet?

Non mihi si lingua centum sint, ora que centum,

Ferrea uox, omnes scelerum comprehendere formas.

Omnia pœnarum percurrere nomina possim.

ferrea nimirum & horrenda huius muri facies, ignis, sulphur, *Psal. 10.* grandis, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ cum non totus calix sint, sed pars calicis eorum, quis plenum calicem hauriat? Verum tam diro huius primi ambitus spectaculo tantisper solum immorari animus debet, dum sentiat cum Elia spiritum grandem *3. Re. 19* & fortem, subuertentem montes & conterentem petras ante Dominum, sitque secuta commotio. tunc statim discedendum est, ne opprimatur mens à pusillanimitate spiritus, erigendusque alter murorum orbis, qui prioris aspectum leniat, & labantes trepidatione sensus recreet. Sit igitur è smaragdo viridissimo lapide, & qui aspectu sit iucundissimus ob colorem, quem propterea oculos demulcere ferunt harum rerum periti, quod medius colorum sit, & proportione, quasi quodam concentu constet perfectiore. Hæc spes erit, quæ quemadmodum in arboribus succus, dum per trun-

cos serpit & ramos . pérque totum funditur corpus , tandiu gra-
tam seruat in folijs . viriditatem ; sic ista vigorem quandam inferit
in hominibus , & uitalem succum , qui in medio plerunque astu
omnem Sirij ardentis impetum superet . Huius est gemina uis , vt
prius mœroris timorisque , qui non rarò imbecillos & ad res agen-
das ineptos facit , propulset iniuriam . quod facit propheta , cum si
Pf. 41. bi ipse animum adiciens , quare (inquit) tristis es anima mea , &
quare conturbas me ? spera in Deo , quoniam adhuc confite-
Iob. 13. bor illi . alter verò aliquantò animosius , etiam , ait , si me oc-
ciderit , sperabo in eum . quid ? an tu non extremum malorum
mortem putas ? non ego (inquit) potest enim & à morte me in
uitam reuocare , eamque meliorem . Deinde superata imbecil-
litate , fixòque fortius gradu , nihil iam de quauis iniuria , aut ca-
lamitate sollicitus animus , quod superest , ad maxima queque
speranda erigitur . & in veri illius boni pulchrique expectatio-
ne suspenditur , & nunc quidem bonorum magnitudinem ad-
Pf. 30. miratus exclamat . quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domi-
Baru. 3. ne , quam abscondisti timentibus te , & , ò Israel quàm magna est
domus Domini , & ingens locus possessionis eius . & alibi infini-
tam beatæ illius vitæ vbertatem conatus exprimere , inebriabun-
Pf. 35. tur (inquit) ab vbertate domus tuæ , & torrente voluptatis tuæ po-
tabis eos . perinde quasi exiguum esset sitim sedare , & voluptate
affici , nisi ebrietas & voluptatis torrens appellaretur . eundem in
Can. 5. modum in épithalamio . comedite amici mei & bibite , & inebria-
mini charissimi . Nunc verò perpetui neque desituri unquam bo-
ni recordatione , contra quàm in timore vsu veniebat , duplicat iu-
Pf. 83. cunditatem . beati (inquit) qui habitant in domo tua Domine ,
in secula seculorum laudabunt te . & , in æternum exultabunt , &
habitabis in eis . Delectabilis sanè suauisque cogitatio , scire ex-
plendos omnino esse nos , & fatiandos , cum apparuenit gloria Do-
mini , & hunc animum , cui ne totius quidem terræ imperium fa-
tis sit , tum demum , aut potius tunc solum inuenturum , ubi cupi-
ditatem sistat . beatum præterea illum statum meminisse immorta-
li fixum perseverantia . Stulti filij hominum , atque etiam insani ,
qui dum optare vos plurima arbitramini , nihil optetis , si corporis
Mat. 13. speciem appetitis , fulgebunt iusti sicut sol . si incolumitatem , abe-
runt morbi , tristisque senectus . si plurimarum rerum scientiam
mauultis ,

mauultis , in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ abscondi-
ti . si uos honorum opumque admiratio ad se rapit . gloria & diuitiæ in **Pfal. III.**
domo eius , & vestrum erit cælum , vester orbis terre , & plenitudo
eius . Quid ipsi vobis angusta spatia circumscribitis ? si sperandum
est , digna vobis vestraque præstantia sperate . agnoscite quæ vo-
bis proposita , vobis parata , vobis facta sunt . Miror , nisi iam cor
pulcherrimò isto septo tanquam monili circundari optet , sed ter-
tium addendum est , vt maiori adhuc afficiatur voluptate , ac spon-
te sua regiam prorsus domum esse fateatur . Et priora quidem duo
vim multam habent , præsertim si iuncta sint , vt quis , eorum con-
templatione , ascendat vsque ad cælos , & descendat vsque ad abyf-
sos , spemque metumque inter . verum neque bonus diuturnitatis
custos est timor , & spes terreri interdum aut falli potest , si quan-
do hostes persuaserint , ea , quæ expectantur , spes esse inanes , vel
suis ipsi prestigijs maiora videantur , & quod dicitur , montes &
maria polliceri . sed ne decorum quidem est , metu duntaxat , aut spe
aliquem ab iniustitia abstinere , & rectè factis assuescere . mercenarij
opus hoc est , non eius , qui sit asciscendus in filium . quamobrem ter-
tia corona adhibeatur , intra quam erit habitandum . nam priores
quidem ambitus quotidie visere , licet illud quidem , atque etiam vtile
est , sed intra hunc fidissima erit statio & honorificentissima , quem
pyropo iussimus edificari , ære præclaro , cui ab igneo aspectu Græci
nomen posuere . Hic amor est , qui quos occupauerit , ita afficit , vt in
se totos rapiat , in ignis morem , qui & ipse materiam omnem , quam
corripit , non ante deserit , quàm in naturam suam vertat . Hanc
opinor ob causam , spiritum sanctum , qui amor idem appellatur ,
in ignis speciem visum , cum apostolos reliquumque beatissimum
cætum vi sua impleuit , vt eos in nouam quasi naturam crederes
abijsse . Cum ergo animus non pœnarum metu , neque aliqua bo-
ni aut commodi spe odit scelera , virtutem amplectitur , Deum
quærit , sed vt filius , qui , vt equum est , patrem amet , nihil co-
gitat , quid suis cupiditatibus aduersum sit , quid consentaneum ,
sed nulla sui habita ratione , ex patris iudicio pendet ac voluntate ,
is tum se liberum , se regem intelligit , mundoque ipso præstantio-
rem . huic si quis orbem omnium terrarum polliceatur , & ipsum
cælum , dum virtute Deoque aliquid indignum agat , valde recu-
set ; malitque tartareos ipsos tortores , & omnes cruciatus ferre ,
N quàm

ORATIO DECIMA
 QVARTA.

GOGITANTI mihi, atq; adhuc animo versanti eam arcem, quam cordi nostro, veluti præclaro cuidam principi exstruximus, visum est illud defuisse, quibus videlicet cibus interea alendus sit. quanquam enim ipsa huius fabricæ contemplatio non nihil ei præ-

bere viatici possit, ea tamen ob vnam præcipuè causam parata est, ne facile hostium incurribus aut insidijs pateat. Quare hodierna oratio, si videtur, epulas atque alimenta parer, nequa sit illi prodeundi & extra oppidum vagandi necessitas, quod, si non aliud, sine periculo fieri certè non potest: Duabus itaque rebus, eius alimentorum summa constabit, ut & se se iungere discat à ceteris, quæque sua, quæque aliena sint intelligere, & cum se à reliquis separauerit, ipse se fruatur, sui que ipsius contemplatione. quibus rebus duæ æquæ sententiæ mihi videntur respondere, & id quod à Mose scriptum est, Attende tibi, nequa res iniqua in corde tuo latere reperiat. & quod à nostris opinor acceptum ethnici sibi v-

Deu. 15.

Psal. 32.

Pro. 4.

N 2 nea,

quàm ab eo deficere, quem ita amandum, ita dignum cui omnia officia præstet, intelligit. Quod nequis fieri non posse forte contendat, vt tam bene præparatum pectus inueniatur, audiat hominem, qui hanc sibi arcem comparauerat, quàm magnificè omnia, præ amato & optato Deo suo, aspernetur. Quid enim mihi (inquit) est in cælo, & præter te, quem volui super terram? defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Nunc alium rursus admirare. quis nos separabit (inquit) à di-

Psa. 72.
Rom. 8.

lectione Dei? num afflictio? num angustia? num persecutio? num fames? num nuditas? num periculum? num gladius? nam mihi persuasum habeo, quodd neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profunditas, neque vlla creatura alia poterit nos separare à dilectione Dei, quæ est per Christum Iesum Dominum nostrum. Quæso te vir beate, cur istam mentem tuam, tam

Phil. 1.
Gal. 2.

magna tam multa in neutram partem inflectunt? mihi (inquit) vivere Christus est, & viuo iam non ego, sed viuut in me Christus. huius mihi amor omnium voluptatum ac bonorum; huius offensio omnium pœnarum malorumque instar est. Hæc regio atque huius loci habitatio hos fructus parit hoc claros homines, & dignos Deo viros facit, qui Diuinam in seipsis tandem imaginem instaurarint. Hanc tibi cor, præstantissimum Dei opus, arcem erexit, hanc tuere, in hac exercere, in hac si verferis, nihil te magis beatum sub cælo, magisque admirandum cernes. hic locus (liceat enim vera dicentem audacter loqui) illo paradiso erit magnificentior, quem tibi initio paratum seruare nesciisti. Ibi enim ipse te splendorumque tuum stulrè perdidisti, hic sapienter es vtraque instauraturus. nam propterea tot murorum tibi valla circumdedimus, vt serpens, vetus hostis tuus, distineatur, neque scemineis tibi posthac illudatur illecebris. Prioris te lapsus erudiat recordatio, vt oblarum hoc bonum maiore studio amplectare, ac demum in libertatem vindicatus, victor ad auctorem tuum ac patrem re-

Psal. 85.

deas, videasque Deum Deorum in Sion. cui est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

ORA-

mea, ad ea duce natura confugiant. Ergo & nobis eruditor noster Deus hoc præcipuum ingenisque remedium dedit, ut quod in animantibus reliquis inest occulta nature vi, id nos rationis auxilio nobis adhibeamus, simulque custodes earum rerum, quæ ad occasionem rectè factorum data sunt, fugientes vitia, quemadmodum ratione carentia venenatos cibos, iustitiam appetentes, vt illa escas & victui apta persequuntur. Te igitur inspice vt nocua à salutaribus discernas. hunc enim inspiciendi modum iubet sermo Diuinus, nam si de eo aspectu, qui corporeis oculis fit, intelligeremus, videretur Deus ea mandasse, quæ fieri nullo modo possent. quo enim pacto quis totum se hisce oculis comprehendat? quando ne oculus quidem, qui cetera contuetur, se ipse videt, non verticem, non humeros, nec, quam ita in conspectu habet, suam faciem. relinquitur ergo, vt ad animum ista referantur, qui se circumspicere iubetur irrequieto oculo, atque peruigili, in medijs (inquit) laqueis ambulans, qui latentes multis locis ab hoste sunt collocati. circumfer aspectum vt caprea, vt auis. illa enim ob acutam luminis aciem euadit casses, hæc uisus retibus leui alarum remigio sublimè & supra laqueos volat. caue igitur, ne ratione carentibus deterior sis ad te seruandum, ne captus fias præda Diaboli. Attende tibi, non uis, neque ijs, quæ circa te sunt, sed. soli ipsi tibi aliud enim sumus nos, aliud nostra, aliud quæ circa nos. nos sumus, non id quod digito ostendi possit, sed mens atque animus, quo ad imaginem Dei facti sumus. corpus uero res nostra est, at, quæ circa nos, opes sunt & artes. & reliqua suppellex ad usum viuendi accommodata. Quid igitur iubemur? ne carnis appetitionibus operam demus, neque eius commoda persequamur, robur, pulchritudinem, uoluptates, non longa uitæ spatia optemus, non opes, gloriam, potentiam admiremur, neque quæcunque huius exigui temporis usui seruiant, aliquid esse existimemus. ne harum rerum studium officiat, ac meliorem longæque ueriores uitam negligamus. Sed attende tibi, hoc est, animo tuo, hunc ornato, hunc curato, vt omnes sordes, quæ ei ex uitij affixæ sunt, abstergantur, & uirtutum specie decoretur. Scrutare te ipsum, qui sis, te ipsum agnosce ac naturam tuam, quod corpus quidem mortale sit, immortalis uero animus, quodque duplex quædam est in nobis uita, & illa quidem corporis fluens & ca-

duca

duca, at ea, quæ animo cognata est, nullis terminis circumscripta. Attende tibi, ne mortalibus tanquam æternis affigaris, aut æterna quasi pereuntia paruipendas, sperne corporis voluptates, nam eedelabuntur, animum cura, rem utique immortalem. Disce utriusque sua tribuere, corpori victum & cultum, animo dogmata pietatis, ciuilem viuendi modum, uirtutum opera, affectuum correctionem. da operam, ne nimis corpus pinguescat, & escis turgidus expleatur. etenim cum infurgat caro aduersus spiritum, & inter utrunque pugna sit, uide, ne, dum carni faues, imperium præbeas deteriori. nam sicut in statera quicquid alteri lanci plus equo adiunxeris, efficit, ut altera superetur; simillimè in corpore atque animo, quæ sit alteri maior accessio, in alterius uirtutis detrimentum. nam bene affecto corpore, & crassiore effecto, necesse est mentis vim euadere imbecilliores, dumque te lucri aliquid facere putas, ipse te perdis, & nescius hostem foues. quod si mens melius habuerit, ut se ad suam magnitudinem attollat, consequens est, ut corpus ducem suum sequatur, non antecedit. Attende tibi, neque ea quæ neque sunt, neque fortasse futura, tanquam si adsint, tibi iuueniliter subijce. iuuenum enim hic ferè morbus est, qui animi leuitate quicquid sperant, id se iam habere opinentur. nam si eos fortè ociosos esse contingat, imagines rerum formant, & cogitandi facilitate sibi subijciunt splendorem uitæ, præclara coniugia, filiorum procreationes, longam senectutem, ab omnibus oblatos honores. deinde spem suam cohibere non valentes, maxima quæcunque inter homines sunt, mente complectuntur, domos edificant præclaras & magnas, congerunt thesauros, terram ambiunt, quantamcunque suppeditat inanitas cogitationum, adijciunt armentorum greges, seruorum copiam infinitam, magistratus, imperia, satellitum stipationes, bella, triumphos, quæ dum omnia secum versant, iam illa possidere, iam illis frui sibi videntur. Hic est ociosi animi & inertis morbus aspicere somnia corpore uigilanti. hanc solute mentis uecordiam abijcere iubetur, cui imperatur, ut sibi attendat, ut tanquam freno uagantes animi motus ratione coercet. Opinor etiam hoc præcepto illud uitium motari, quod frequens inter homines est, ut quisque nostrum aliena curiosus peruestiget, quam sua. quæ circa te, & oculum animi ad te ipsum perscrutandum conuertere. quid festucam in fratris oculo Matt. 7. perspicis, & trabem in tuo non attendis? noli, siquam in altero ma-

Luc. 6. eulam

culam deprehendis, Pharisaum imitari illum impudentem, qui publicano contempto iustitiæ sibi titulum vendicabat. sed scrutare ipse te, num cogitatione quid peccaueris, num lubrica lingua mentis præuenerit, numque minus rectè facta sint, quæ cum inueneris iudicium fortè (inuenies autem, cum hominum sit multa peccare) dices cum publicano. Deus propitius esto mihi peccatori. Attende tibi. *ibidem.* id si tu verbum in cõsiliu sapientius adhibueris, omnem tibi vitæ statum emendabit, vt neque arrogantia unquam turgeas, neque desperatione deiiciaris. Exultas fortè opibus, & ob genus ac proauos insolentis, patriam iactas, corporis speciem, honores, potentiam? attende quòd mortalis, quòd terra sis, & conuertendus in terram. circunspice maiores tuos, qui in eodem splendore fuerant constituti. vbi nunc sunt, qui primis reipublice magistratibus ceteris antecellebant? vbi duces, sarrapæ, tyranni? an non omnia puluis? an non fabulæ? an non exiguis ossibus vitæ eorum monumenta clauduntur? intueri sepulcra, & perspice, numquæ inter serui ac domini ossa distantia sit, diuitis & inopis, regis ac captiui, fortis & imbecilli, pulchri ac turpioris. hac nature contemplatione fiet, vt nunquam soluaris neque te efferas. Rursus ignobilis quis est, & in glorius, inops, inopum filius, sine lare, sine patria, eger, omnia metuens, contemptus omnibus ob vitæ humilitatem? quisquis is es, ne te ignores, ne ve desperes, neque propterea bona spe esse & magno animo cesses, quòd nihil tibi adsit, quòd in hac vita sit appetendum. sed refer cogitationem ad ea, quæ tibi à Deo bona & in hac ipsa vita oblata sunt, & reposita etiam in futurum. Primum quidem homo es, vnum è cunctis animantibus, Dei manibus conformatum. an hoc rectè cogitanti, vel solum non satis est ad summam animi tranquillitatem? Deinde quòd ad imaginem factus Dei fabricatoris tui idoneus & parem cum angelis honorem adipisci. es rationem & mentem habes, qua Deum cogitas, immensam incomprehensamque substantiam, rerum naturam perspicis, iucundissimum sapientiæ fructum percipis, per hanc animalia omnia, mansueta & fera, quæ vel terram incolunt, vel aquis ianant, vel feruntur per aëra, tibi subiiciuntur. tu artes inuenisti, tu vrbes exstruxisti, tu quæ cunque ad victum necessaria sunt, excogitauisti. Non ne tibi ob rationem maria peruia sunt? non terra ac mare obtemperant? non aër, cælum, & aëstorum chorus tuis commodis seruiunt? quid ergo

go pusillo es animo? num quòd equo careas? at solem habes, qui rapidissimo cursu quotidiano opere tibi diem conficit, & tanquam minister facem præfert. argenti tibi splendor & auri decet? at lunam habes argenteo lumine radiantem. non currus aureos ascendis? at cognatum tibi uehiculum pedes adsunt. quid igitur beatos illos putas, qui alieno se fatentur egere uehiculo? non in eburneo lecto cubas? at terram habes, in qua dulces somnos ducas, quouis magis ebore venerandam. non est tibi aurato domus tecto? at cælum tibi tectum est, ineffabili stellarum pulchritudine conspiciendum. Et hæc humana quidem sunt, illa maiora, quòd propter te Deus *Ioan. 1.* homo factus est, propter te spiritus sancti dona distributa, deleta *Act. 2.* mors, spes resurrectionis addita, tuum est ad Deum iter, regnum *Osee. 13.* cælorum tuum est. Hæc, si tibi attendes, & his plura in te reperies, *Thef. 4.* his fruere, quæ vera, quæ solida sunt, neque ob exiguam nescio quàm egestatem animo cades. Magna est huius sententiæ vis, & quæ omnibus in rebus queat opitulari. occupauit animum ira, & furor in verba atque insana facta exstimulat? si tibi attendas, mox furorem sedabis, & tanquam infrenem equum rationis verberare quasi flagello cohibebis. rursus appetiones prauæ te ad intemperantiam lasciuiamque sollicitant? ad te redi, & recordare, id, quod nunc tibi iucundum videtur, & dulce, in amarum statim finem conuertendum esse, quòdque nunc titillationem quandam afferensensibus, id te ad immortalem vermem, & ad æternam Geennæ pœnam esse ducturum. videbis confestim fugatas voluptates, & admirandam animo redditam tranquillitatem, vt fit, cum ex matris familias aduentu atque præsentia garrulitas compescitur ancillarum. His animaduertis, cum didicerit animus iam in se descendere, seque ab externis rebus separare, tum nihil inueniet seipso conspectius, tum præcipua sui contemplatione fruatur, atque ex se, quasi exiguo quodam mundo ad peruestigandum Deum ascendet, vt, cum carentem quis corpore Deum cogitat, dum incorporeum suum animum agnoscit, sic non circumscriptum intelligit, neque comprehensum loco, quando ea animi natura est, vt loco non claudatur. sed id ex corpore fit, quod ei aptum est. sic inuisibilem Deum credis, cum attendis animum tuum corporeis hisce oculis non videri. Admirare præterea artificis Dei sapientiam, quo pacto animæ vim corpori colligauerit, vt eius fines non egrediatur, & uaria, inter seque

que distantia membra in vnam conſpirationem, & quaſi concen-
 tum agat. conſidera uim ab anima profectam inditam corpori, rur-
 ſusque à corpore in animam affectuum quandam communicatio-
 nem, ut uitam ab anima corpus accipiat, & ruruſus à corpore dolo-
 res moleſtiæ que ad animam tranſmittantur. Cogita æquè quaſi
 illæ ſint diſciplinæ apothecæ, in quibus tam multa recondita,
 tot artes, tot ſcientiæ, tot inuenta, tanta memoria præteritorum, fu-
 turorum prudentia, ut uel hac ſola ratione quidam ſibi perſuaſe-
 rint, non poſſe eam naturam, que res eas contineat, eſſe mortalem.
 Quo modo nouarum rerum acceſſio, eas quæ iam introductæ fue-
 rant, non obſcuret, neque confundat, ſed impermixtè ſeruentur,
 perinde quaſi aræ columnæ ſint inſculptæ. quo item pacto dela-
 bens animus ad carnis affectus & uitia, amittat ſpeciem & decorem
 ſuum, qui ſi ruruſus emendauerit ſe, ad auctoris ſui ſimilitudinem
 reuertatur. Tanta uerò eſt huius hominis gratia, ut corporis dun-
 taxat contemplatio fabricæ, imperitiores etiam ad maxima queque
 de ſe ſperanda inuitare poſſit. quod ob eam cauſam opinor ab arti-
 ficæ ſapientia fuiſſe conſtitutum, ut qui altiora ſubtilioraque de ho-
 mine cogitanda minus idonei ſunt, præmptum habeant, quod in
 ipſa exterioris hominis ſpecie admirentur. perſpice enim mihi,
 quàm pulchrum animo diuerſorium Deus ædificauerit. primum
 erecto te ad cælum uultu fecit, quod ſoli è cunctis animantibus con-
 tigit, ut ex hoc habitu intelligeres tibi cum cœleſtibus eſſe uerſan-
 dum. nam quadrupedia ad terram & in uentrem aſpiciunt, homi-
 ni uerò paratus eſt aſpectus in cælum, ut diſcat, uentri non eſſe ſer-
 uendum, aut ijs, que ſub uentre ſunt. ſed totus erigatur ad ſum-
 ma. Deinde caput in excelfiori ſede eſt collocatum, in quo arx &
 ſedes eſt ſenſuum, quorum uicinitate inter ſe alter alterum non of-
 fendit, qui etiam pro cuiuſque dignitate locum ſortiti ſunt, ut ocu-
 li, præſtantior cæteris ſenſus, excelfiores ſint collocati, atque ita re-
 liqui deinde ſuo ordine, quibus in oculis quàm multa inſunt, quæ
 admirationem faciant. primum illa uidendi celeritas, deinde quàm
 longo è ſpatio uiſa percipiuntur, tum quo pacto fiat hæc uidendi ra-
 tio, que tam obſcura eſt, ut inter præclaras philoſophorum fami-
 lias nondum dirempta contentio ſit. euellant enim hunc mihi ex
 animo ſcrupulum, ſi poſſint. ſi enim, ut eorum aliqui uolunt, ui-
 ſio ſit, admiſſis intra oculos rerum formis, quo modo è tam longo
 ſpatio

ſpatio repente adſunt illæ imagines, ut vno icu vno que momento
 totum cœli hemiſpherium contueantur? ſin ut alij contendunt, emiſ-
 ſi ab oculis radij id efficiunt, qui poteſt id, quod dimittitur, in tam
 immenſum cœli ſpatium expandi, atque id repentinò? Quanta
 præterea in eiſdem vis animi eſt, ut exiguo oculorum motu, cle-
 mentia, miſerationis, iræ, alacritatis, lætitiæ, doloris, amoris, odij,
 omniumque affectuum ſignificationes fiant. quid illæ lacrymæ?
 quàm ſubitò ſe profundunt? quis tantâ ſufficit interdum copiam?
 aut ubi, antequam prodeant, deliteſcunt? Longum eſſet de reli-
 quis ſenſibus diſputare, arterijs, uetis, ſpiritu, & quo pacto quoti-
 die in officina naturæ concocta tam varia ciborum genera in ſangui-
 nem, carnes, cæteras que humani corporis partes tranſeant, quæ qui
 eſtimer, iudicabit, nihil creditu eſſe difficile, quod promittitur, re-
 paranda, & excitanda eſſe ad uitam noſtra corpora, cum experiſſi
 quotidie ſit, res omni ſenſu carentes in uiuam intra noſmet ipſos
 abire ſubſtantiam. Exijs omnibus alijs que in hunc modum plu-
 ribus incomprehenſam ſpeculare Dei ſapientiam, atque intra te, te-
 cùmque habitabis. frequentius illud repetens cum propheta. mi-
 rabilis facta eſt ſcientia tua ex me, corroborata eſt, & non potero
 ad eam. atque hoc pacto Deo magis in dies coniungemur. iuuante
 Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui cum patre & ſpiritu ſancto eſt ho-
 nor & imperium per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Pſ. 138.

ORATIO DECIMA= QUINTA.

HESTERNA nobis oratione quædam de hominis di-
 gnitate atque præſtantia dicta quidem aut potius ta-
 cta leuiter ſunt, idque cum iam penè finiendæ ora-
 tionis tempus appeteret, ſed propriè ſua dies tantæ
 rei decerni debuiffe mihi uiſa eſt. quid enim cuique
 homini tam animos addit, & ad difficillima quaque aggredienda
 paratum facit, quàm clari & ueruſti generis recordatio, cum dege-
 nerem eſſe, deficere que à maiorum ſuorum uirtutibus inter ſum-
 ma

ma probra numeretur? contra verò quid tam deijcere plerunque solet, quàm obscurum generis, & maiorum suorum nomen? quòd si quis regij sanguinis infantem exponat, vt quibusdam euenisse literis proditum est, atque hunc tenuis & de media plebe quis sibi adoptet, is dum se ignorat, & quibus parentibus sit procreatus, haud facile vsque eò progredietur, vt ea sibi, ad quæ tamen natus est, audeat polliceri. at eundem ipsum si quis admoneat, regium se esse partum, & regni ius sibi natura deberi, an eum primum non censes. illacrymaturum, quòd ita proiectus esset, deinde continuo tentaturum, quòd antea ne in mentem quidem fortasse venerat, quibus artibus patriam hæreditatem ac regnum assequi possit? Atqui id frequentissimè hominibus vsu venit, vt ignorantes. se è cœlesti domicilio huc demissos, atque ad ipsum cœlum suo tempore habitandum factos, tanquam abiecti regij partus & expositi, nihil præclarum aut se dignum appetant, sed vilia & magis seruatorum generi consentanea persequantur. qui si dignitatem suam intelligerent, haud sanè tanta esset hominum raritas, qui virtutem tuerentur, qui cœlestium ordinem contemplantes, imitarentur eum vite modo atque constantia, & sapius illud secum uersarent, quòd Mosi fuit imperatum. vide (inquit) vt facias omnia iuxta exemplar, quòd tibi in monte ostensum est. Quare hodie, si placet, peruestigemus quàm sit egregium. quàm que admirandum animal homo. vbi primum illud aduertendum est, vt ne cuius è philosophis, qui de homine loquuntur, fides habeatur. quidam enim ex eis ita humilia interdum in medium afferunt, vt facile fallant ignaros. fatentur enim certè omnia hominis causa genuisse naturam, sed magna (inquiunt) & seua mercede contra tanta sua munera, vt non facile sit æstimare, parens homini melior, an tristior nouerca fuerit. Apagete tam humiles horum de natura nostra cogitationes, qui dum ne scio quibus in humano corpore imbecillitatibus immorantur, ea prætereunt, quæ præcipua & propria hominis sunt. Querenda igitur sunt testimonia latiori specie, & ab ijs petenda, quorum nos auctoritas & sapientia neque hesitare neque falli patiatur. at eę sacræ literæ erunt, quarum vt Diuina auctoritas est, sic quæ ab illis accipiuntur, sola cogitationes nostras sistere & sedare possunt. nam homines cum, quid sibi videatur probabilius, exposuerint, nihil ferè præterea habent, quo progrediantur. Adeamus ergo Diuina oracula,

oracula, & videamus, quæ sit hominis origo, quæ ei mandata officia, ad quæ natus & factus sit. Et quidem sapientissimus ac Diuinorum consilium interpretes Moses scribit, summum illum omnium rerum artificem Deum, non ante fecisse hominem, quàm vniuersam hanc pulcherrimam machinam absoluisset, quæ cœlo ac terra, ceterisque, quæ in medio sunt, elementis constat, quem ob ornatum Græci *κοσμον*, nos mundum appellamus, vt tanquam magnifica quædam & regia domus prius pararetur, quæ omnes numeros haberet, deinde in eam suus habitator, cuius causa extructa esset, introduceretur. An hæc vel sola admirandi hospitij præparatio, non quemuis cumulatè docere potest, maximum quiddam esse hominem ac præstantissimum, cui cœlum & illi æterni ignes irrequieto cursu noctes ac dies peragant, varia anni tempora conficiat, frugibus terræ ac germinibus omnibus vim suam subministrant? Cui enim vsui imperatum à Deo fuit, vt cœlestia luminaria essent in signa, tempora, & annos? nimirum solius hominis gratia, cum cætera animantia intelligere quid sit tempus, aut annos enumerare, aut notare signa nullo modo possint. quòd si manifestum est, & cœlum & sidera naturæ nostræ famulari, nihil negocij est cætera probare, quæ cœli ambitu clauduntur, omnia eandem ob causam fuisse constituta. Sed perfectissimam cœlo, & terra, & eorum ornatu vniuerso, videamus quo apparatu ipsa hominis natura facta fuisse describatur. Dixitque Deus, faciamus hominem. quid vult nouum hoc orationis exordium? quasi non satis esset, quòd cæteris rebus omnibus faciendis additum est, fiat, sed faciamus (inquit) tanquam rem tractaturus, quæ maxima egeret deliberatione. Agnosce ab hoc primo verbo te ipsum ò homo, ad hanc tu vocem tota mente adesto, atque omni animo. quæ uox nulli rei alij præter te est tributa. facta fuerat lux, opus omnium pulcherrimum, & solo ac simplici imperio dictum, fiat, sic cœlum, & admirandus stellarum chorus, neque deliberatio ulla præmittitur. maris tanta infinitas, piscium omnifarium genus, pecudes, volucres exitere vno iubentis nutu, & dixit & facta sunt. inter hæc nondum est homo, neque de eo, vt de cæteris, mandatum est, fiat homo. Ego verò maiora etiam hic video perspicienda, quæ necui paradoxa dicere existimarer, prodere me tuebam, sed dicendum id omnino est. quid illud est tandem? si ijs, quæ à doctissimis plerisque, & maxima auctoritate

toritate vitis & credita & scripta sunt, habere uolumus fidem, existimantibus anagmaticè descriptas à Diuino Mose cælestes illas potestates in ipsa cæli appellatione, & ex quoque eodem & uno uerbo existere iussè sunt. at cum formandus homo proponitur, res in deliberationem cadere uisa est, quo pacto, qua forma uenerandum animal esset producendum in vitam. Faciamus, sapientia rem ad consilium trahit, artifex cogitat. num id agit propterea; quòd aliquid suæ arti desit? ut ex hac cura perfectus & magis artificiosum opus excogitet? qui consentaneum est? sed uult te intelligere, quanto interuallo rebus omnibus antecellas. Faciamus hominem. tantum ne? immo uerò ad imaginem etiam, & similitudinem nostram. taceant mihi Prometheus & Epimethi, fabulosa commenta, ita formatum hominem, ut illi principi limo particula undique à reliquis animalibus desecta addita sit. ij sunt inferiores affectus, & pars in homine minus digna, in quibus id, quod in eo præcipuum est, minus elucet, aut etiam ab ipsis interdum offuscatur. Est, est aliud profectò ipse homo, id est, mens atque animus, & ratio, & intelligentia, quæ ad imaginem est Dei. quòd si tu, quod omnium oculis expositum est, id hominem appellas, quo pacto erit homo ad imaginem factus Dei? num oculos, aures, caput, manus, pedes, reliquam que corporis figuram Deo assignabimus? abijce à cogitatione indecora phantasmata; nulla est præditus forma Deus, simplex sine magnitudine, sine quantitate, ne magnum more Iudæorum extenues, ne circumplectaris corporeis imaginibus Deum, ne que tua mente circumscribas. incomprehensa magnitudine est. intellige magnum, & huic magno plus adijce, quam mens assequi possit. ex potestate non ex figura Deus agnoscitur, cuius tamen potestatis non est numerus, ubique est, & totus ubique, omnia circumplectens, omnia penetrans, & extra omnia æquè liber. non temporibus astringitur, non finibus terminatur. Cum ergo ad imaginem Dei legis factum fuisse hominem, ne corporeæ imagini immereris, in qua nihil est Diuinum. cum, quid sit, quæris, ad interiora tibi ingrediendum est. nam illud exterius non tu es, sed tuum est quiddam, quod tamen & hominis appellatione ab apostolo propterea dignatum est, quod interius illud atque præstantius suum ei contubernium est impertitum, etsi (inquit) exterior homo noster corrumpitur, interior renouatur, de die in diem. Est quidem

1. Cor. 4.

quidem & ipsius corporis constitutio admiranda, ut ab ijs facile discimus, qui rerum naturam sunt persecuti, qui cum multa de eo disputauerint. non tamen ex toto artificem sapientiam inuestigando assequi possunt. verum, ut diximus, in ea duntaxat parte, que ratione prædita est, verus homo & imago Dei reperietur. Faciamus hominem ad imaginem nostram, & dominetur. qua parte? corporis an animi uiribus? atqui humana caro omnibus est ferè animantibus imbecillior, quòd tamen ipsius hominis uisui factum est, ut mollius facilius que obsequium animo subministraret, quod durior ac solidior facere non potuisset. quæ enim comparatio humane carnis & camelorum? hominis & bouis aut alicuius cuiusuis bestiarum? sed quod uiribus corporis denegatum est, id cumulatè animi prudentia restituitur, ut nulla tanta sit ferarum aut molis aut vis atque sequitia, quam non hominis industria circumueniat. Et dominetur (inquit) ut imperes ò homo factus es, non ut bestiarum more uentri seruias, & ijs, quæ sub ventre sunt. id tu imperium à Deo accepisti, non ut plerique exiguam à rege nescio quam potestatem, homines ab homine, mortales à mortali, tabulis inscriptam, quas corrudere tinea possint & perdere. hanc tibi Deus in natura ipsa potestatem ingenerauit. Dominetur piscibus maris, bestijs terre, uolucris cæli, pecudibus & reptilibus, quæ reptant super terram. Non dictum est, faciamus hominem ut edat ex omni ligno, quod in seipso fructum habeat. hæc secunda sunt, & corpori apta. priora sunt illa animi, prior decreta nobis est uis imperandi. Regium animal es, quid ipse te deijcis? quid seruis affectibus, & peccati seruis efficeris? quid exiguæ pecuniæ studio addictus seruis miserrimam seruitutem? tuus est orbis terræ & pulchritudo eius, & hanc tu ita vastam hereditatem uili oppido, & angusta uilla permutas, neque aut eius, qui est ista largitus, aut tuæ ipsius præstantiæ rationem habes. Hæc uera & sola seruitus est, parere uitijs, seruire cupiditatibus, non illa, quam stulti opinantur, si corpore quis forte aliqua seruiat. seruus uocatus es? inquit apostolus, tu ne curaris, at potius elato ac magno animo esto, si sis à sceleribus liber, quòd mentem habes, quæ dominetur affectibus. cum que dominum tuum libidinibus deditum, te uerò temperantem aspexeris, agnosce te quidem solo nomine, at illum re factis que seruire. ille exoleti interdum scorti insanit desiderio, tu nullis huiuscemodi uolu-

di voluptatibus demulceris. tum profectò ille seruit, tu Dominus es. qui tibi ipse subegeris voluptates. quo circa quod ait, dominetur, id perspicuum est ad eam partem pertinere, vbi imago est Dei. Dominetur piscibus maris. Primum in ea imperium propositum est, quæ longius à nobis distant. quæque hominis præceptum minus uidentur intelligere. At quo modo piscibus imperamus? nonne vides, vt, si quando aquis vicinior fias, sola eos tua vmbra perterrefaciat? quis nostrum tanta auctoritate regit domum, vt eam tumultuantem ita repente coërceat, vt ad officium redeat, quomodo vno conspecto homine, piscium genus omne habitum & statum mutat? non habet liberos cursus, neque audet summis yndis innatare. Delphin certè, qui in natantium natura regium quiddam habet, si hominem viderit, reueretur. Quid verò homo non possit, cum ingentia cete, montes potius æquorei, & naturæ monstra, quàm pisces, humano ingenio superentur? excogitata est enim ars, vt quidam hami parentur, bestiarum illarum vastitati consentanei, adiecta illis æqua ratione esca. deinde summis funibus, quibus ab altero capite pendent hami, inflati vtres suspenduntur, atque ita composita machina, in mare proijciuntur. itaque illectæ escis immanes belluæ hamos totos deuorant, atque etiam vtres in imum trahunt. at verò utrum natura cum sit, ut ad superiora ferantur, rursus sese cete ad summa æquora attollunt, dum quasi fibula illi cibo atque utribus sunt alligati, tum verò furentes, & sursum deorsum que eandem sæpius uiam repetentes feruntur per æquora omnia. postremo immanis bestia incassum de bacchata, & cum labore tum fame perdomita, mortua ad littus trahitur, & tanta moles parui uenatoris præda fit, & immensum robur subijcitur imbecillo. quo pacto? dum hominis prudentia, insita sibi à Deo imperandi potestate, quasi fugitios seruos ui coërceat, qui se sponte subdere recusauerint. quid enim refert, modo pareant, uolentes an coacti id agant? quod quidem ad imperandi rationem pertinet, quando non minus seruis contumacibus, quàm obtemperantibus imperamus. quanquam longè præstantius sanè ac magis regium antea erat hominis imperium in animantia omnia, quàm ipse ab auctoris atque artificis sui imperio defecisset. uerum adhuc in tam corrupta natura, ingens tamen facta est significatio potestatis. Dominetur (inquit) & bestijs terræ. Cernis Leonem, cuius rugitus

gitus ac fremitus terram quatit, cuius imperum ferre nullum animal potest. Leo (inquit) fortissimus bestiarum ad nullius pauet occursum. hunc tamen exigua uenatorum machina comprehendit. at uerò casus olim artem peperit. Aberrabat quidam fortè per solitudinem. fit ei obuius leo, dilacerare hominem parat. is consilij inops sagum in irruentis caput dimittit, eo implicitus leo, quòd visum priuaretur, cum in oculis vis omnis constet, vinciri se passus est nullo negotio, atque hoc exemplo plurimi capti præterea sunt. Longum esset, neque huic orationi propositum, dicere quibus artibus, quot modis omnia bestiarum genera hominis ingenio capiantur, seruentur, vt domita etiam & mansueta fiant. Quid de volucris dicam? non in aëra attolli potest homo, cui remigium alarum desit, at verò animi viribus equat volatilia nihil eius cogitationem ac peruestigationem detinet, scrutatur profunda, venatur quæ super terram feruntur, & per aërem delata præoccupat. Videas autem in summis confidentem ramis, & tanquam homini illudentem, quippe quæ pennarum leuitate confidat. at puer calamis & visco aptè compositis, hanc paruo negotio imprudentem capit. atque ita animal, cui cælum hoc peruium est, detrahitur in terram ab homine, cuius & manus quidem & reliquum corpus in imo detinetur, sed ei nihil inaccessum est ob cogitationem & mentem. Arte omnia assequitur homo, casibus, sagittis, escis, retibus, venabulis, laqueis, omnia quamuis magna, sæua, ferocia cogit, vt se omnino esse regem confiteantur. omnia (inquit) subiecisti pedibus eius, oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi, volucres cæli & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Ne igitur stultè opineris, volucres præstantius aliquid assecutas, quòd liberè per cælum conficiant sua spatia, tibi altius volandi facultas oblata est. Ex ijs itaque, quæ à Diuino Mosis volumine docti sumus, definiri sic homo potest, ne ab externis eius definitionem, tenuem sanè, neque auidas & capaces aureis implem petere sit necesse, & verba inanis discipline veritatis sermonibus immiscere, homo est opus Dei, ratione præditum, ad artificis sui imaginem effectum. Et benedixit (ait) Deus homini, & dixit. Crescite & multiplicamini & replete terram. & subijcite eam. rursus mihi aduersus eos certamen est, qui, vt ait apostolus, terrena sapiunt, quibus lasciuiæ & libidines cordi sunt, qui nihil in his

Psal. 8.

his verbis mandatum homini aliud putant, quàm quod est commune cum bestiis, qui sic mihi interrogandi sunt. Obsecro vos voluntarij homines, qui nihil nobilius nec magis egregium intelligitis in illa incrementi ac multiplicationis appellatione, quàm quod idem piscibus ac volucris, iisdem ipsis verbis imperatum est. num negabitis hæc ad hominem verba fuisse facta? fatemur, inquit, hanc à Deo ad homines factam orationem. quid est homo? id quod ad imaginem Dei factum est. at qua in hominis parte imaginem inesse Dei docti fuistis? nempe in animo. hominem ergo Deus cum alloquitur, ad imaginem suam, id est, ad mentem atque animum verba facit, ut crescant homines virtutibus rectis que factis, & ut propheta ait, eant de virtute in virtutem, ac multiplicentur, dum ipsi sibi inter se profunt consilio, monitis, eruditione, doctrina, ut qui minus sibi satis est, alterius ope quasi lumine dirigatur, & ea, quæ natura sua digna sunt, persequatur. nam de gignenda prole ac suscipiendis liberis, satis esse debuit, quod communi animantium generi est dictum. Eadem, cum implere terram iubemur, ratio est. nam, si de habitatione, quæ multiplicatis hominibus facienda sit, sentire quis velit, qui fieri posset, si tam angustè habitaremus, ut homines omnia totius terræ spatia implerent? sed implete (inquit) terram auctoritate & mente, & subijcite eam, dum rerum rationes, & admirandam Dei sapientiam in ijs, quæ facta sunt, contemplantini. alioqui quis subijcere ea loca possit, quæ nulli peruia sunt, quæque omni cultu vacant propter nimiam vim frigoris aut caloris? sed implemus, cum intelligimus quanta sit terræ portio, quæ exusta sole est, carèt que habitatoribus, cum scimus quæ sint spatia borealis plage, quæ frigoris magnitudine inculta iacet, neque perstringi aratro potest. sic enim si non tota terra fruimur, non propterea non ei dominamur. neque enim tu si triticum emas, non illius propterea totius dominus es, quod eius aliqua pars edendo non sit. si fortè lolium, palcas, terram permixtam habeat. simillimè data nobis est ad habitandum terræ pars optima, & aut ad agri cultionem & ferendas fruges apta, aut ad pecudum pascua necessaria. reliqua etsi non à nobis incolitur, tamen nihilominus nostra est, dum eam assequimur cogitatione, & intelligentia, nam hæc fruendi ratio homini maxime consentanea est. Etenim, si quis se tum frui existimat piscibus,

Pf. 83.

bus, volucris, pecudibus, ceteris que animantibus, cum ijs vescitur, & in ventrem condit, is se leonibus, lupis, fuis nihilo præstantiorem facit, qui nesciat hominis propriam fruendi rationem esse contemplationem. contra que horum copia quasi facibus quibusdam nos inflammari solere ad omnes ferè cupiditates. atque ob hanc sanè causam beatos nos fore existimamus cum relicto corporis onere, omnium cupiditatum expertes erimus. quam vitam hic etiam, dum in terris agimus imitari conamur, ut laxati curis spectare aliquid velimus & visere, quod multò tum liberius faciemus. totòsque nos contemplandis rebus perspicendis que ponemus propterea, quod & natura inest mentibus nostris infatigabilis quedam cupiditas veri visendi, & oræ ipsæ locorum illorum, quo pervenerimus, quò faciliorem nobis cognitionem rerum cælestium, eò maiorem cognoscendi cupiditatem dabunt. Et quidem satis ista nobis videri poterant, ut nos agnosceremus, nisi quorundam pusillanimitati succurrendum adhuc esset, qui in solius corporis contemplatione imbecillitatis immorantur. audiant verò isti quo studio, qua diligentia factum sit humanum corpus. Formavit (inquit) hominem Deus de limo terræ, non ut fabulosi poëtæ mentiuntur, dum suis nugis tenebras offundunt veritati.

*Quam (inquit) satus Iapeto mixtam fluvialibus undis,
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.*

Sed accepto ipse Deus pulvere terræ finxit humanum corpus, cui animam quali à se ipso acceptam inspiravit. Vides in hac etiam viliori parte quanta tibi audendi oblata occasio sit? factum est firmiter, & admiranda illa totius cœli, solis, lunæ, stellarum facies, terra & mare, animantia que omnia. quæ in eis degunt, neque cuiquam admota manus, sed tantum dixit, & facta sunt. hominis verò corpus præstantiori modo, quàm cœlum, lux, sidera, & creata omnia est constitutum. Accepit Dominus Deus pulverem, non dedignatur Diuinis suis manibus nostrum corpus effingere, non imperat angelo, aut cœlesti cuius potestati, non mandat, ut proferat terra sponte, quemadmodum nunc cicadas, & pecudes olim ac bestias, nullius ministerio contentus, ipse admota manu figulinam exercuit. Si id aspicias quod acceptum est, ut homo fieret, quid est homo? si accipientis & formantis dignitatem, res magna est homo. nihil ob materiam, magnum ob honorem.

Psal. 32.

P norem.

norem . quocirca propheta Deum alloquens , eum quasi com-
Pf. 116. monefacit oblato honoris , & dignitatis , sic dicens . manus tuę fe-
Iob. 10. cerunt me , & plasmauerunt me . & Iob . manus tuę Domine fece-
 runt me , & plasmauerunt me totum in circuitu , & sic repente præ-
 cipitas me ? Quam verò ob causam tanta adhibita cura est forman-
Mat. 13. do huic corpori ? nimirum vt fidem habeas ijs , quę tibi Diuina ora-
 cula pollicentur , cum affirmant , fore , ut fulgeant iusti sicut sol in
Eze. 37. regno patris , cum que per prophetas promittitur , excitanda post
Dan. 12. mortem ista corpora , & reparanda ad vitam . Ecce (inquit) ego
1. Thess. aperiam tumulos uestros , & educam uos de sepulcris uestris popu-
4. lus meus . & Daniel , qui dormiunt in terrę puluere euigilabunt .
 & apostolus . si enim credimus , quòd Iesus mortuus est & resurre-
 xit , ita & Deus eos , qui dormierunt per Iesum adducet cum eo .
 Verum quod præcipue erigere nos debet , ut non nisi maxima nobis
Ioan. 1. & summa polliceamur , illud est , quòd ipse Dei filius & Deus
 hanc eandem naturam nostram ipse suscepit , & homo factus est , no-
 stri similis per omnia excepta culpa atque peccatis . quis hoc , ante-
 quam Dei consilium & tam benigna erga nos uoluntas intelligere-
 tur , non sperare sed cogitare ausus esset ? mihi certè stupor & ad-
 miratiõ silentium indicit , apud me reputanti , qui conuenerit , ut
 tanto Deus hominem honore dignaretur , ut se ad illum demittere ,
 & illum sibi tanquam equare uoluerit . O uiscera pietatis . ò incom-
Gal. 4. prehensam charitatem . misit Deus filium suum ad terras factum
 ex muliere factum sub lege , ut eos , qui sub lege erant , redimeret , ut
 adoptionem filiorum acciperemus . Quid eramus meriti ? cruces
Ioan. 3. innumeras . quid redditur ? sic Deus dilexit mundum , vt filium
Heb. 1. suum vnigenitum daret , illum per quem fecit & secula , per quem
Ioan. 1. omnia facta sunt , qui in principio erat uerbum , & uerbum erat a-
 pud Deum , & Deus erat illud uerbum , iam illud caro factum est ,
 & habitauit in nobis . Finem mihi imperant obortę lacrymę , quę
 se mihi subito pro fuderunt , & ipsa tantę rei contemplatio , quę me
 ipsum apud me esse non patitur . quare illud tantum uobis in me-
Rom. 8. moriam reuocabo , quod ab apostolo dictum est , qui proprio filio
 suo non pepercit , sed pro nobis omnibus tradidit illum , is omnia
 profectò cum illo nobis est donaturus . qui cum eodem filio & spi-
 rito sancto est Deus super omnia benedictus in secula . Amen .

ORA-

ORATIO DECIMA
 S E X T A .

QUOD superioribus diebus à me dictum fuit , cum de
 solennibus festis diebus , quos ecclesia Christi anni-
 uersaria repetitione commemorat , uerba facerem ,
 eorum uidelicet ignorationem maximo esse , ad pieta-
 tem impedimento . idem de ijs , quę hoc loco tractan-
 tur , à nobis dicendum est , hanc ciuitatem non eum fructum ex hoc
 meo prædicandi labore capere , quem deberet , propterea quòd non
 intelligit serum , quę tractantur , maiestatem atque utilitatem . quę
 cum cogito , venit mihi in mentem illorum uerborum , quę clarif-
 simus orator in re longè minoris momenti usus est . rem tantam (in-
 quiens) dico extra conuentum & eam frequentiam , in qua orato-
 rum studia niti solent . nam si audientium quidem numerum spe-
 ctem , hoc ego sanè numero contentus sum , sin numerosum ciui-
 tatis populum contempler , exiguus nimium est iste conuentus ,
 quę res arguit , maximam ciuitatis partem parum ea curare , qui-
 bus in Christianę philosophiæ spatijs sese exercent . uerum quia cha-
 ritatis proprium munus est , vt Paulus docet , omnia sperare , non
1. Cor. 13. despero , fore , vt illud demum mihi usu eueniat , quod in hoc ipso
 Seruatoris Christi sermone accidit . nam cum initio videantur lo-
 quenti Domino affuisse soli discipuli eius , paulò tamen post turba
 etiam propius accessit . nam in sermonis fine sic scribit Mattheus .
Mat. 7. factum est cum consummasset Iesus uerba hæc , admirabantur turba
 super doctrina eius . Interea uerò uestrum erit , qui huc frequentes
 contuenitis , inertiores admonere identidem atque excitare , ne tan-
 ta in re tam supini sint . multa enim in ciuitate quotidie peccantur ,
 quę facile cauerentur , si Diuini uerbi prædicationi animum inten-
 derent . facite ergo quod in Apocalypsi admonemur , ubi dicitur , qui
Apo. 22. audit , dicat ueni . & quod de paschalis agni esu præcipitur , vt con-
Exo. 13. uocetur uicinus coniunctus domui suę , si ipsi co numero non sint ,
 qui sufficiant ad esum agni . nam ad implendum negocium , quod
 præ manibus est , oportet , vt in dies uester numerus augeatur . Sed
 tempus est , vt ad eam explicandam beatitudinem ueniamus , quę

P 2 reli-

reliquas deinceps sequitur, de quibus hactenus verba fecimus, ea autem est. *Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei uocabuntur.* Obseruauimus hactenus, cuique beatitudini proprium quid ac consentaneum fuisse à Domino assignatum. ut paupertati diuitiæ regni cælestis, sic enim dixit. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Iugentibus autem consolatio. mitibus, qui facile de iure suo decederent aduerfantibus, repensa est terræ possessio. esurientibus & sitientibus saturitas. misericordibus promissio misericordiæ. ijs, qui mundo essent corde, ut res accommoda, promissa est uisio Dei. videndum ergo est, quam ob causam nunc dicit eos, qui pacifici fuerint, vocandos esse filios Dei. Dominus noster Iesus Christus, eiusdem nature cum patre, uerûs que Dei filius, hanc ob causam descendit è cælo, atque ad nos uenit, in similitudine hominum factus, & forma inuentus ut homo, ut hominum genus Deo reconciliaret, pacarét que ea que in terris, & que in cælo.

Phil. 2. Deus enim (inquit) erat in Christo, mundum reconcilians sibi. & alibi. per Christum Iesum uos, qui quondam eratis longinqui, propinqui facti estis per sanguinem Christi. ipse enim est pax nostra, qui fecit ex utrisque unum, & interstitium maceræ diruit, simultatem per carnem suam, legem mandatorum in decretis sitam abrogans, ut duos conderet in semet ipso in unum nouum hominem, faciens pacem, & ut reconciliaret ambos in uno corpore, Deo per crucem, pereinpta inimicitia per eam. Cum ergo peculiare sit hoc filij Dei opus ipsa pacificatio, non iniuria ijs, qui reconciliandæ inter alios pacis auctores sunt, filij Dei appellandi ab ipso Dei filio dicuntur. quod si quis cogitet, quanta hæc sit dignitas, id assequi posse ut euadas filius Dei, omnes profectò longè maiore studio in hoc incumberent, ut tollerentur lites & inimicitia, & pax introduceretur. quis enim uestrum, ut filius regis euaderet, non difficilia queque aggredere? at longè plus est filium Dei fieri. quòd si præterea addas, ei, qui id assequi uelit, non solum non esse laborandum, uerum etiam summa cum uoluptate licere tanto bono frui, quis non libentissimè accipiat conditionem? quis autem obsecro labor est, aut, si quis omnino est, non saltem maxima cum iucunditate coniunctus, dare operam, ut inter discordes, pax concilietur, aut ubi inuenitur, eadem conseruetur? quocirca meritò filij Diaboli appellari digni sunt illi, quibus nihil dulcius uidetur, quam ut eorum

rum opera dissidia nutriantur. ij enim omnium sunt pestilentissimi, ut rectè Salomon dixerit. Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes ueloces ad currendum in malum, proferentem mendacia testem fallacem, & eum, qui seminat inter fratres discordias. Videte enim quàm id genus hominum sceleratum sit atque ingratum Deo. Deus ipse nullius nostrum egens (dixi, inquit, Domino, Deus meus es tu, quia bonorum meorum non eges) qua tamen est benignitate, demisit se ad humilitatem nostram, ille unigenitus de sinu patris ad nos descendens, ut pax inter nos ac Deum reconciliaretur. homines uerò, qui non solum Deo indigent, uerum etiam aliorum hominum commercio ac societate, atque experiuntur, nulla grauiora aliunde mala quam ex dissensionibus atque ex discordijs proficisci, ad inimicitias potius nutriendas, quam ad pacem sectandam sunt propensiores. Et quidem cum omnes homines deceat pacis studium ex eo, quòd ratio ipsa, quæ illos à reliquis animantibus distare facit, eos ita admonet, ijs tamen in primis conuenit, qui Christo nomen dederunt, & eius se legibus profitentur esse subiectos. hos enim pacis futuros studiosissimos, tor ante seculis Esaias prædixit in hæc uerba. Constabunt gladios suos in uomeres, & lanceas suas in falces, non educet gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium. ipse uerò Seruator hanc suis accuratissime commendauit, cum diceret. pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. quæ cum tanquam partus charitatis sit, eandem charitatem, à qua pax proficisceretur, ita uoluit esse commendatam, ut solum hoc illius præceptum esse uideretur. hoc est præceptum meum (inquit) ut diligatis inuicem. & alibi. mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. quod cum peculiare signum esse uellet eorum, qui in se crederent, adiecit. in hoc agnoscent omnes, quòd discipuli mei estis, si dilectionem habueritis inter uos. Et sanè si inter ethnicos bella exercebantur, minus erat mirandum, cum inter Deos Mars collocaretur, qui gerendis bellis præfesset, at sub Christo, quo nato mox angeli pacem cecinerunt, qui, ut ait Paulus, est pax nostra, bella exercere ac lites, hoc omnino est absurdissimum. Hanc tamen pacem, quam quodam quasi testamento reliquit suis Dominus, ferè non agno-

agnoscunt homines, sed eam duntaxat, quam mundus dat, à qua
Ioan. 14. vt suam seiungeret, dixit; non quomodo mundus dat, ego do vo-
Mat. 10. bis. quam etiam tanquam suæ philosophiæ aduersariam ut euerte-
 ret, uenit. iccirco dixit. nolite putare, quòd uenerim vt mittam pa-
 cem in terram, non ueni vt mittam pacem sed gladium. ueni enim
 vt separem hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus ma-
 trem suam, & nurum aduersus socrum suam. quamobrem? ini-
 mici (inquit) hominis domestici eius. & sanè ita est. quis enim pe-
 stilentior hostis reperiri usquam potest, quàm liberis parentes ipsi,
 cum ad sola terrena illos nutriunt, ac de diuitijs tantum, de hono-
 ribus, ac dignitatibus, & gloria cogitare docent. de regno uerò, ad
 quod eos Christus uocat, quòd que ut eis impertiretur, nostri simi-
 lis effectus est, nulla unquam mentio fit? num eos uos amantes fi-
 liorum parentes iudicabitis; quibus regnum inuident, id que eter-
 num, & pro regno ad caducas & momentaneas, atque exigui, aut
 nullius potius; si cum regno conferantur, pretij res continuè inui-
 tant? Hęc pax, quam vnã ferè ab hominibus agnosci diximus,
 discordiarum & bellorum seminarium est, dum appetitionibus ter-
 renis ac commodis & uoluptatibus inseruit. unde enim bella (ait
Iac. 4. Iacobus apostolus) & lites in uobis? non ne hinc? ex uoluptatibus
 uestris, quæ militant in membris uestris? quo pacto? concupisciti-
 tis (inquit) & non habetis, inuidetis & æmulamini, & non pote-
 stis adipisci, litigatis & belligeratis. cum enim humanus animus
 his exsatiari nunquam possit, atque adeo eorum appetitus, ipsa eo-
 rundem accessione magis crescat, consequens est, ut continuis bel-
 lis atque dissensionibus laborent homines, dum quod unus affecu-
 tus est, uidetur in alterius dispendium redundare. Hęc huius ge-
 neris pax, qua ad hoc unum copulantur homines, vt terrena cu-
 rent, quedam est in Deum conspiratio, cuiusmodi illa fuit, de qua
Psal. 2. Dauid ait: astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unũ
 aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. hęc pax affectus
Rom. 8. carnis est, qui, vt ait Paulus, inimicitia est in Deum, legi enim Dei
Coll. 3. non est subiectus. At illa pax, quæ appellatur pax Christi & pax
Phil. 4. Dei, quæ superat omnem mentem, & fructus est spiritus, contra-
 ria huic omnino est, nullum que habet cum terrenis affectibus uo-
 luptatibus que commercium. ijs tantum studet, quæ Dei sunt, tota
 à Diuinis legibus pendet, quam qui assequuntur, soli sunt sine of-
 fendi-

fendiculo. pax multa (inquit) diligentibus legem tuam, & non est *Tf. 118.*
 illis offendiculum. hæc nobis sectanda est, & danda opera, vt ad
 hanc proximum quenq; introducamus. quos cum dissidentes in-
 ter se cernimus, ad pacem inuitemus, si tantæ beatitudinis esse parti-
 cipes volumus, vt filii Dei nuncupemur. quod vt assequi facilius li-
 ceat, præsertim cum uideam multa in hac parte à uobis peccari, liber-
 causas inquirere quæ efficiant, vt tanto bono destituamini. Et pri-
 mũ quidem cũ legamus, initium omnis peccati esse superbiam, nil *Ecl. 10.*
 mirum est, si & huic malo initium det. quare rectè Salomon dixit, *Pro. 13.*
 inter superbos semper iurgia sunt. dum enim quærit alter altero ef-
 se maior, & sententia superare, inimicitias inter eos oriri necesse
 est. In eundem modum cum reperiamus radicem omnium malo-
 rum esse auaritiam, ex ea quoque dissidia oriuntur & lites. nam
 insatiabilis habendi cupiditas nullum cum pace habere scædus po-
 test. cum necesse illi sit in morem maris continuis agitari fluctibus
 ac procellis quati. quamuis enim improba (vt quidam poeta ait)
 crescant diuitiæ, tamen curte nescio quid semper aberit, quod
 dum abest, semper autem aberit, tandiu inimicitiarum & dissi-
 diorum semina germinabunt. Et quamuis aliæ etiam reperiri
 causæ possint, à quibus hoc pacis bonum corrumpatur, ab ijs ta-
 men duobus tanquam fontibus originem habent. uerum præci-
 puum odij & bellorum ac litium nutrimentum, est linguæ intem-
 perantia, cuius usus tanti est, vt dicere ausus fuerit Salomon, mors *Pro. 18.*
 & vita in manibus linguæ, qui diligunt eam, comedent fructus e-
 ius. poterat uir sapientissimus paucis uerbis efficacius exprimere,
 quantum in utranque partem lingua possit, quàm vt diceret, in lin-
 guæ potestate esse mortem & vitam? iccirco & alibi dicit, qui cu- *Pro. 13.*
 stodit os suum, custodit animam suam, qui autem inconsideratus
 est ad loquendum, sentiet mala. comparat etiam hominem, qui
 cohibere linguam nesciat, urbi nulla ex parte munitæ, sic dicens.
 sicut urbs patens, & absque murorum ambitu, sic qui non potest *Pro. 25.*
 in loquendo cohibere spiritum suum. contra uerò de ijs, qui be-
 ne utuntur lingua, dicit. lingua salubris lignum uitæ. & alibi. ue- *Pro. 15.*
 na uitæ os iusti, &, argentum electum lingua iusti. An in quo- *Pro. 10.*
 tidiana consuetudine non experimur, quantum boni uiri ac pru- *Pro. 19.*
 dentis sermo cum priuatim tum publicè utilitatis afferat? rursus
 considerate huius ciuitatis inimicitias ac lites & mutua inter uos
 odia,

odia, & mala inde manantia, profectò reperietis, maximam eorum partem, vel omnia potius ex linguæ vitio profecta. verba enim semen quoddam sunt, quod in agrum cordis iactum in ingentem segetem crescit. quo circa non tam faciles in proferendis sermonibus esse deberemus, sed cogitatione ante præcipere, quid inde boni vel mali consequi possit. hoc enim sapientum est, illud

Ecc. 21. stultorum, quemadmodum quidam sapiens ait. in ore fatuorum cor illorum, & in corde sapientum os illorum. huic rei natura videtur remedium adhibere voluisse, vt quidam naturæ inspectores admonuerunt, quæ duo septa linguæ apposuerit, dentes videlicet ac labia. Hoc ego malum video huic ciuitati penè peculiare, certè frequentissimum, & vnum ferè, cuius gratia mala quæ vos premunt sunt introducta. quin plerunque res accidunt, quæ nullius omnino per se momenti sunt, quæ ob linguæ intemperantiam

Adag. ita graues euadunt, vt sepe ex musca fiat elephas, vt est in proverbio. non enim interdum tanta est sagittarum vis, quanta detrahentis linguæ. vt appositè dixerit psaltes. filij hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus. & alibi de iniqua & dolosa lingua loquens, comparat eam sagittis acutis, quæ

Pf. 119. à valido ac robusto viro iaciantur, quæ cum suo acumine tum iaculantis robore perniciosissimè feriant. Huic malo uobis ciues mei est omni studio occurrendum, si pacatam habere vultis vestram ciuitatem, alioqui nunquam finem discordiarum habituram. quod, modo velitis, factu est facillimum. quid enim tam in nostra est potestate, quàm linguæ vsus? quæ res quò est faciliior, eò magis reprehendendi eritis, si auditis huiusce monitis. quæ hodie à me proponuntur, eritis ad ea seruanda negligentiores. Nam quod dixi, hoc facillimum factu, atque in vestra esse potestate, non est

Pro. 16. verbis Salomonis contrarium, vbi ait. Domini est gubernare linguam. videte enim quid præcedat. hominis est (inquit) animam preparare, deinde subdit, & Domini gubernare linguam. in alium ergo sensum locutus est, docens, non satis esse nobis præcipere rem cogitatione, nisi Domini auxilium accedat, vt ore depromas illud, atque ad finem perducas. alioqui ne cogitare quidem

2. Cor. 3. (vt ait Paulus) idonei sumus quicquam à nobis quasi ex nobis. quare illud nihil meæ sententiæ aduersatur, nam facillimum, ut dixi, hoc erit, nec Dei fauor, & gratia vobis volentibus vnquam deerit.

deerit. sed redeamus ad propositum. Et quidem, quantum conijcere possum, hætenus illud nobis impedimento fuit, ad tantum errorem tollendum, quòd pondus rei non aestimauistis, arbitrati rem non esse admodum plurimi faciendam, neque graue esse linguæ lubricitati indulgere. sed cogitandum posthac vobis est quod ait beatus Iacobus, linguam pusillum membrum esse, sed magna iactare, exemplum que accipit à freno & nauium gubernaculo, quæ cum exiguæ quædam res sint, ingentem tamen vim habent, sic enim ait. Ecce equis fræna in ora immittimus, vt obediant nobis, & totum corpus illorum circumagimus. ecce naues quoque cum tantæ sint, & à ventis sauis agantur, circumaguntur à minimo gubernaculo, quocunq; imperus dirigentis voluerit. Hæc profectò similitudines sunt maximè accommodæ ad linguæ potentiam exprimentam, quæ cum exiguum membrum sit, tamen maxima quæque in vtranq; partem assequi potest. ferocientem equum exiguo fræno regere non exiguum est, multò verò maximum paruo gubernaculo ita regere nauim, vt insanos rabidi maris fluctus queat superare. quæ res, nisi consuetudo admirationem sustulisset, miraculo videretur esse perfimilis. at lingua non minores, si quis ea rectè vti velit, superare ac sedare hominum tempestates idonea est. rursus que vt gubernaculi abusus totam nauim præcipitem agit atq; disperdit, sic linguæ abusus maxima quæque ac grauissima negocia euertere consuevit. Comparat idem apostolus linguam naturæ ignis, ecce (inquiens) *ibidem.* exiguus ignis quantam materiam incendit. & lingua ignis est, mundus iniquitatis. & sanè id est, quod dudum dicebamus, intemperantem linguæ vsus id efficere, vt res nullius momenti ita augeantur, vt quod primò sedari nullo negotio potuisset, postea nisi maximis sumptibus confici nequeat. Hæc si in consilium sæpius adhibueritis, non committetis opinor, vt rem à qua tanta vel bona, vel mala proficisci possint, quemadmodum hætenus factum est, negligatis. quæ res si, quanti sit, adhuc scire vultis. videte quid dicat psaltes. Venite filij audite me, timorem Domini docebo vos. *Psal. 33.* quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? quid expectatis ex hoc tanto sermonis apparatu tantà que pollicitatione hunc esse dicturum? quid verò homines aliud optant, quàm vitam & dies bonos? nihil profectò præterea. nam hoc omnia complectitur, quæ expeti vnquam possunt. quid ergo ait in primis?

Q prohibe

prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. cernitis præstantissimum prophetam, vitam & dies bonos, hoc est, summam humanæ felicitatis in coërcenda lingua collocauisse? qui etiam quid ipse facere consueveret, quodd scilicet, ne intempestivè lingua abuteretur, interdum & à bonis rebus abstineret, alibi ait. Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me. obmutui, & compescui me, & filii à bonis. abstinerebat à bonis interdum sermonibus vir sanctus, cum eos non profuturos intelligeret, & nos non ab ijs saltem verbis, quæ manifesta secum afferre mala scite possumus, nosmet ipsos non continebimus? Cum ergo res hæc tantum ad pacandam atque in pace continendam ciuitatem vestram pondus habeat, ut in hac præcipuè pacis spes posita esse videatur, cogitavi remedia aliqua adhibere, quibus curetur morbus, & sanitas introducatur. & primum ad morbi radicem tollendam ingrediendum est, quod & in corporeis morbis curandis medici corporum faciunt. & videndum vnde hæc lingua intemperantia proficiatur. Tria sunt grauiora belli genera. unum, cum milites nostri a barbaris & Christiani nominis hostibus oppugnantur. alterum, cum pacis tempore nos inuicem diffidemus. tertium, cum quisque nostrum aduersus semet ipsum bellum gerit: hoc sanè tertium est omnium perniciosissimum. nam illud, quod à barbaris infertur, nihil magni afferre mali nobis potest. quid enim? iugulabit hostis & occidet? at animam nihil ledet: sed ne alterum quidem belli genus, nos voluerimus, officere quicquam nobis poterit. quamuis enim alij aduersum nos pugnent, licet nobis esse pacificis. atque hoc est, quod cum plerisque vestrum interdum sum conquestus. cum enim eos interrogarem, cur exhomologesim non fecerint, nec eucharistiam sumpserint, respondebant, se habere nescio quos, qui sibi negotium facefferent. quid hoc ad te? tu animum tuum compone, & totum negotium confectum est. hoc in tua est potestate, non illud, quod causaris, quid enim si semper aliqui sint, (hoc enim prohibere ipse non potes) qui te dirigunt; num iccirco perturbato tibi animo perpetuè est perdurandum? non agnoscis, te, cum hoc agis, alienam culpam tuam facere? quin imitare prophetam, qui ait Pf. 108. bat, pro eo quodd eos diligebam, detrahebant mihi, ego autem orabam,

bam. & rursus, cum ijs, qui oderant pacem, eram pacificus. Primum ergo & secundum belli genus lædere nos, nisi nostro vitio, non potest. at tertium semper damno cum nostro fit. cum enim in nobis corpus ab anima dissidet, prauas que appetitiones excitat, voluptates, iram, inuidiam, fas non est, nisi soluto hoc bello, promissa bona assequi. sed necesse est, ut is, qui hunc tumultum non sedauerit, cadat, ac vulnera accipiat, quæ mortem illam pariant, quæ in Geennam ducit. opus ergo nobis est quotidiana cura, multo que studio, ne hoc bellum in nobis exciteretur, aut excitatum maneat. quid enim prodesset, si orbis omnium terrarum profunda foueretur pace, tu verò aduersus temet ipsum bellum exerceres? hanc in primis oportet pacem habere, quam si habuerimus, nihil externum lædere nos poterit. hæc dum deerit, tandiu continuis laboramus difficultatibus. qui enim perpetuis bellis intra semet ipsum laborat, fieri non potest, ut inter alios pacatè queat viuere. hinc ergo vestra omnes lites, controuersia, oblocutiones, detractiones, dissidia que tanquam ab radice quadam progerminant. tam que vehementer hoc malum huic vrbi inueterauit, ut corrupto iudicio, quicquid fit, etiam ipsa rectè facta plurimum in sinistram partem accipiantur. quæ vel vna res idonea esset ad pacem à vestris sinibus perpetuè relegandam. hoc enim animi iudicium est pessimè affecti, atque corruptissimi, ut, quæ digna potius commendatione essent, vitio vertantur. atque hoc ego cum in alios tum in me ipsum factum fuisse superioribus diebus deprehendi, qui cum nescio quid salutis vestrae gratia consuluissem vestro senatui, mirum quo pacto venerim quibusdam in suspicionem, ut non verba solum, sed etiam silentium fuerit obseruatum. atque idem ipsum à plerisque vestrum reliquis in factis meis fit. sed ego iccirco non commoueor, quodd certo scio, vos non mei odio id agere, sed prauè vitio consuetudinis, venit que mihi in mentem fabulæ perdicis & gallinarum. quodd si etiam odio id faceretis, ne tum quidem commouerer. opto enim illud imitari. quod ait apostolus. ego verò libentissimè impendam 2. Cor. & expendar pro animabus vestris, licet vberius vos diligens minus diligar. sed hæc volui vos admonitos, ut agnoscatis in vobis ipsis quanto laboretis vitio. qui si episcopi vestri, quem experimini oblitum patriæ & cognationis omnis, solam ciuitatem vestram curare, & eandem incudem noctes diès que tundere, facta tam parum ciuiler

uuliter interpretamini, quo animo sperandum est vos in reliquos omnes esse futuros? atque hoc vitium cum in quouis Christiano homine reprehensione dignum sit, tum in ijs, quibus ciuitas regenda tradita est, multò est perniciosissimum ob damna, quæ inde in omnem ciuitatem emanant. si enim perturbationum, quæ vos iandudum affligant, fontem diligentius perquiratis, fortasse comperietis, maximam causam in linguæ petulantia esse positam. quid enim sperandum boni est, aut potius quid non expectandum mali, cum publica consilia, quæ maximi sepe, semper autem non exigui momenti sunt, passim produntur, vt obuium cuique sit ea impedire atque euertere? hinc etiam odiorum & inimicitiarum cateruæ proficisci solent, & domesticæ & externæ. accidit præterea, vt alter alteri obloquamini, quicumque vestram sententiam non sequatur, ex quo mox consequuntur inimicitia. qui si impetus animi compeſce-

Pro. 27. retis, quemadmodum admonet Salomon, ne foras prodirent, nec totum spiritum vestrum proferretis, longè maiorem inter vos tranquillitatem experiremini, quàm hactenus habueritis. Sed addamus adhuc aliqua remedia, quibus si identidem fueritis vsi, non erit ita multus labor à praua illa, quàm hactenus tenuistis, consuetudine discedere. Et primum illud venire vobis in mentem debet, vni ex omnibus animantibus homini linguam datam, quæ singillatim omnes animi cogitationes depromere posset, quod cæterorum animalium nulli contigit. quæ generatim tantum vel doloris vel lætitiæ cæterorum que affectuum signa queunt exprimere. hoc vni homini profectò ob illius excellenciam est datum, vt thesauros rerum, quas excogitare idoneus est, & scientiarum & artium proferre & cum alijs communicare possit. hoc tantum tam singulare munus tam parui faciemus, vt quod summæ utilitatis gratia datum est, ad maxima nostra damna eo abutamur? rem tanti pretij sordidabimus, vt ex ea tot mala prodeant, à qua bona duntaxat debuerant proficisci? atque hoc erat, quod beatus Iacobus querebatur, cum diceret. per ipsam benedicimus Deo & patri, & per ipsam maledicimus hominibus, qui ad similitudinem Dei conditi sunt. ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. non oportet fratres mei hæc ita fieri. nunquid fons ex eodem foramine emittit dulcem & amarum aquam? nunquid potest ficus oleas gignere, aut vitis ficus? Cernitis, ut Diuinus apostolus censeat monstro esse perfimile, vt

le, vt quis ex eadem lingua, quæ, ut ex ea bona tantum emanarent, condita est, uitiosa & pestilentia verba proferat? iccirco admonerat Paulus dicens. omnis sermo spurcus ex ore uestro non procedat, sed si quis est bonus ad ædificationem, quoties opus est, vt det gratiam audientibus. & alibi, si quis loquitur, quasi sermones Dei. & rursum, impleamini spiritu, loquentes vobismet ipsis in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus. & quidam sapiens, omnis (inquit) enarratio tua sit in præceptis altissimi. Quàm esset pulcher Christianus orbis & sole ipso illustrior, si in eiusmodi vsu linguam conuerteremus, vt vbiq; audiretur bona precatio, gratiarum actio, hymni, psalmi, adhortationes ad rectam & honestam uitam, opitulationes, consolationes, prædicationes commendationes que Diuinorum operum, mutuæ charitatis ac beneuolentiæ sermones. contra verò, ob hanc unam præcipuè causam foeda est eiusdem orbis facies, quòd lingua ita abutimur, ut dici, si vnquam aliàs, illud prophete nunc quàm maximè possit. sepulchrum patens est guttur eorum. omnia nunc scatent oblocutionibus, detractionibus, maledicentijs, amarulentijs, scedisimis sermonibus, quos perditii homines in ipsum interdum cælum iaculantur, non contenti terram conspurcauisse. blasphemis illis verbis, quæ ipsis etiam Dæmonibus, qui Deum credunt & contremiscunt, esse possunt abominanda, incessunt factorem suum Deum & Christum eius, quod nunquam apud ethnicos in suis Dijs, qui tamen Dij non erant, factum legimus. atque ij, qui præsumunt, ista audiunt & tolerant, & tamen Christianos se audent appellare. Et hæc quidem de ijs dicta sint, qui tam egregio munere, humanæ uidelicet linguæ, tam perditè abutuntur. Illud præterea cohibendæ linguæ remedium est maximum, si cogitemus, quòd Seruator ipse dixit. De omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij. si ociosa verba, quæ non damnum proximi cuiusq; secum habent, sed utilitate tantum carent, vocanda in iudicium Christi in conspectu orbis terrarum sunt, quanto seuerius illa tractabuntur, quæ multorum & ingentium malorum causa fuisse deprehenduntur? hæc vna cogitatio non ne id agere in vobis deberet, vt, cum proferendum esset verbum, toto corpore contremisceretis? videte enim quid idem Dominus addat. ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. vult & iustificationem, & condemnationem

- nem ex uerborum usu pendere . quo quid magis terrificum esse nobis debet ? neque uerò cohibenda tantum lingua est à sermonibus stultè incogitantèr que proferendis , sed auris etiam ab ijs audiendis . qui enim aurem accommodat , eius qui loquitur , particeps fit . uiam autem frenandi temerè loquentium petulantiam ,
- Pro. 25.** pulchrè docet Salomon sic dicens . uentus aquilo dissipat pluuias , & uultus tristis linguam detrahentem . nam qui hilari uultu , detrahentes , hoc est , pacis inimicos audiunt , ipsa attentione inuitant eos ad loquendum . quod si seueriori ac rugata fronte eos auertere , comprimatur continuò ille detrahendi appetitus . quem fructu idem Salomon contemplatus aiebat . melior est ira , hoc est , seueritas , quàm risus , quia per tristitiam uultus emendatur animus . &
- Ecl. 2.** rursus , cor sapientum ubi tristitia , & cor stultorum ubi latitia . & sanè si obseruare attentius uolueritis , inuenietis eiusmodi lingue dissolutionem inter ineptum atque intemperantem risum suam uim exercere , quæ res optimos quosque uitiare consuevit .
- 2. Cor. 15.** nam mores bonos (inquit) colloquia corrumpunt mala . Vidistis crudelem feram , uestræ huius ciuitatis pulchritudinem sua petulantia deuantantem , quam si seruire , ut hæctenus factum est , permiseritis , maiores illi in dies ferociendi animos adijciētis . quare iam incipite illius furorem comperere , ne tam ingens malum longius proserpat . assuescant tandem aliquando lingue uestræ sermonibus
- Rom. 12.** pacis , ut sitis , quod Paulus admonet , si fieri potest , quantum in uobis est , cum omnibus hominibus in pace uiuentes . cogitate de uobis ipsis , atque in uosmet descendite , uestra uitia peruestigantes , & non erit tam facile in aliorum crimina inuehi . cum proferendum uerbum est , cogitate illud habere uim ignis , cuius exigua scintilla ad totum mundum incendio consumendum satis esset . iccirco Sa-
- Pro. 30.** lomon cum quatuor proposuisset infatigabilia , dixit ignem nunquã dicere , sufficit . si in hac uita rectè ingredi optatis , mementote quod
- Pf. 139.** psaltes ait . uir linguosus non dirigetur super terram . si ad hanc pacem pigri estis , futuræ uitæ studio , præsentia certè uos comoueant . nulla enim tam stabilis domus , tam firma ciuitas est , quæ non odijs atque disidijs funditus possit euerri . & tritum illud est ab ethnico dictum . concordia parua res crescunt , discordia maxime dilabuntur . sed multò erit utilius , si Christianæ philosophiæ contemplatione hæc faciatis , ut beatam hanc filiorum Dei appellationem con-
- sequa-

sequamini , quam ipse Dei filius est pollicitus , cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum . Amen .

O R A T I O D E C I M A - S E P T I M A .

CH R I S T I A N A E philosophiæ facultas hoc à cæteris differt , quod reliquis disciplinis atque artibus aliqua illis discendis spatia assignantur , neque tam leuis uia tam que facilis ars reperitur , quæ non tempore egeat , ut eam quis assequi possit . nostræ uerò , hoc est , Christianæ philosophiæ ea maiestas est , ac rerum copia , ut si quis in ea ab ipsa infantia exerceri cœperit , nulla ei quamuis longa annorum spatia satis sint ad illam adipiscendam . quare mirari uehementer soleo , maximam Christianorum partem , si non totam etatem , quod certè faciendum esset , in eam impendere uolunt , non saltem curare , ut adolefcens ætas ea ita imbuatur , ut reliquo uitæ tempore sensum illius præ se aliquem ferant , ne cognomen quod ab ea acceperunt , frustra circumferre uideantur . nam in reliquis disciplinis atque artibus , nemo ab illis cognomen accipere audeat , qui non solum eas calleat , uerum etiam exerceat . nam medicinæ quis artem callere exactè potest , quam tamen si nunquam exerceat , non facillè medici cognomen ei dabitur . hic Christiani cognomen plerique omnes usurpant , qui tantum abest , ut hanc facultatem sedulo exerceant , ut usque ad canos illius penitus ignari sepiusimè perducantur . Præterea disciplinæ aliæ atque artes , sciri ualiter atque exerceri etiam possunt , tametsi non admodum quis eis afficiatur , cum aut egeitas aut necessitas aliqua ut egeat . sed in Christiana doctrina totum fere in eo est , ut quis illi afficiatur , sine quo affectu si quis scientiam illius omnem mysteriaque omnia norit , nihil ei prodest . Coactus sum ista præfari ob ea , quæ hodie apud uos summa habentur . quæ ut intelligantur , maxime atque uehementissimè affectum huic philosophiæ animum asferre oportet . alioqui inanis futurus est meus hic omnis dicendi la-

bor :

bor, sequitur enim de ea re tractandum, quæ Christianæ philosophiæ summam complectitur, de persecutionum videlicet malorum que perpeffione. hoc enim in primis Seruator admonuit, cum

Mat. 16. dixit, qui vult venire post me, abneget semet ipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. hinc Christi ecclesia ortum habuit, hac

Luc. 9. via aucta est, vt cresceret persecutionibus, & credentium Christo sanguis, Christianorum esset seminarium. Et quidem cum semper Christiano homini hoc sit expectandum, nascentis tamen ecclesiæ fuit peculiare. tanto enim in eos inimici debacchabantur furore, vt qui illos occiderent, arbitrarentur se obsequium præstare Deo ad hæc ergo perferenda, cum suos Dominus animare vellet, non solum iubet, ut non formident, verum etiam vt rem beatam proponit, & ait. *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Sed ante quàm in huius beatitudinis thesauros ingredior, libet inquirere, cur octauo loco sit posita, & cur etiam postrema sit relicta. &, quod ad octauum quidem locum pertinet, hic illud accidisse mihi videtur, quod in musicis speculationibus obseruatum est vsu euenire, vt cum ad septem voces progressum est, non possit noua vocis accessio fieri, sed quæ octaua additur, cum prima ita conueniat, vt non due sed vna vox esse videatur, quod quo pacto fiat, in naturæ maiestate, quæ à sapientissimo Deo instituta est, opinor delitescere. illud tamen obseruatur, septenarij numeri vim esse ingentem, eum que numerum primum in mundi fabrica reperiri, deinde in humano fœtu, qui dum in materno adhuc vtero iacet, per dierum & hebdomadarum & mensium septenaria fertur conformari ac perfici, post verò egressus ex vtero eiusdem numeri regulis quasi gubernatur. vt minus sit mirum, septenarij vim etiam in musicis locum habere, vt voces vltra eum numerum non ferantur, quin cum priorum vocum concentu eadem sint. quod propemodum & in hac beatitudine factum mihi videtur. iccirco cum cuique beatitudini propria assignata merces fuerit, possit que proculdubio Dominus & huic peculiare quid reddere, noluit tamen, sed idem præmium, quod & primæ propositum est, huic etiam postremæ voluit esse commune. vtroque enim est dictum, *quoniam ipsorum est regnum cælorum.* & rectè sanè. nam cum per pauperes spiritu significatos dixerimus eos, qui humanas omnes facultates propter Deum con-

tempse-

tempserunt, ac pro nihilo habuerunt, & qui ita sese deiecerunt, vt bonis omnibus indignos se existimaerint, iurè cum illis coniungentur isti, qui in persecutionibus, humanis omnibus bonis ac commodis sunt destituti, vt quod illi toto animi affectu complexi sunt, hi re ipsa generosè idem præstiterint. Sed cur postrema omnium hæc relicta beatitudo est? ob eam causam opinor, quòd omnes perfectionis numeros secum habeat hæc persecutionum pro Christo perpeffio, in qua quicumque solidè atque intrepidè sit perduraturus, ingenteis eum in Christiana philosophia fecisse progressus necesse est. His visis, propius ad hanc beatitudinem accedamus, si forte & nobis illi affici detur, & referre ea tempora, quibus tantum aberat vt Christiani persecutionem formidarent, vt ad martyrium alacres, tanquam ad lautissimum conuiuium accurrent. tunc enim hæc agnoscebatur felicitas, nunc homines frigent, & vinculorum ac catenarum pro Christo nomen perhorrescunt. & tamen *beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.* quid est enim aliud persecutionibus exagitari, quàm expoliti in eorum lapidum morem, qui cum prius rudes atque informes essent, crebris tunctionibus tam pulchri fiunt, vt magnificentissima queque edificia exornent? horum percussiones nonne beatas quodam modo iudicabimus, quæ effecerunt, ut nulla specie lapides tam speciosi apparerent? & nos eundem in modum tanquam uiui lapides, quemadmodum beatus Petrus ait, his tunctionibus expolimur ad

1. Pet. 2.

illius domus ornamentum, quæ in cælo ædificatur, alioqui rudes & impoliti ac deformes reiiciendi. *Beati ergo qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.* atque hoc solatium est ingens, eum qui patitur, nullius sibi sceleris esse conscium, propter quod patitur. ingens gloria purè testimonium conscientie. hoc animum in medijs tormentis, tanquam faculam in pharo seruat, infractum que custodit, & dum corpus dilaceratur, perinde est, ac si in arbore crassior cortex incidatur, cuius incisio nullum ipsi arbori affert detrimentum. qui verò propter iniustitiam mali aliquid patiuntur, & plures sunt, & doloris eorum sensus in animi interiora penetret, cum nullo innocentie munimento tanquam murorum septo tueri se possint, multo que amplius conscientie eos carnificina quàm tortorum vngulæ aut equulei excrucient. Ita est sanè, omnes & probos & improbos contingit tanquam in area trituran, sed

hoc interest, quòd boni tanquam tritici granum integri manent, atque adeo perpurgantur, mali verò ut paleę, franguntur, neque ualent consistere: quid? quòd tam densę hominum oculis offusę sunt tenebrę, vt continuis laborent persecutionibus, quas ipsi sibi accersunt, neque id intelligunt tamen. quid enim est aliud persecutio, quàm corporis ac multò magis animi diuexatio? at homines quotidianis litibus, controuersijs, inimicitijs, odijs sponte sese obijciunt, quibus & animum & corpus tanquam grauisimis persecutionibus laborare necesse est. Et sanè quod superioribus diebus de pace à me dictum fuit, quòd scilicet eam duntaxat pacem agnoscere homines soleant, quę & inimica Deo est, & ipsis perniciofa; sic in persecutionibus eas auersantur, à quibus fructum capere maximum possent, & illas non recusant, ac venantur interdum, quę summum eis detrimentum afferre solent. Vtiles sunt externę persecutiones, rerum que corporearum calamitates, quę interioris hominis pulchritudinem & seruare & augere consueuerunt.

Can. 1. iccirco aiebat sponsa. nigra sum sed formosa. externę (inquit) aduersitates deformem me humanis oculis videri faciunt, sed non propterea species & forma, quam intuetur Deus, quicquam damni patitur; quin potius sit formosior: sic Paulus, etsi exterior

2. Cor. 4. noster homo corrumpitur, interior renouatur de diē in diem. dum enim externę istę molestiæ nos exercent, animus colligit sese, non finitur effluere; ac tanquam à se discedere, carnis lasciuia cohibetur. homo se ad Deum accuratius ac frequentius recipit, fiunt quę ingentia interioris hominis incrementa. has ergo externas molestias & tanquam persecutiones, quę tantam utilitatem pariunt, homines perhorrescunt; illas verò non fugiunt, & ne interdum quidem sentiunt, plerunque autem amant; à quibus suprema damna proficiscuntur: persecutores perniciosissimi sunt, caro, mundus, Diabolus, & nullum aduersus horum persecutiones munimen querimus. suggerit caro comessationes, crapulas, ebrietates, quę mox sequuntur cubilia & impudicię. hæc persecutio ingens est, quam tamen tantum abest, vt plerique fugiant, vt etiam quàm libentissimè amplectentur: mundus ad honores & gloriam & diuitias inuitat, accurrunt homines, & tamen nullum persecutionis genus est perniciosius, cum hæc à Deo auocent, quo malo aliud

1. Tim. 6. profectò maius non reperitur. qui uolunt ditescere (ait Paulus) incidunt

in tentationem, & laqueum, & cupiditates multas stultas ac noxias, quę demergunt homines in exitium & interitum. siquidem radix omnium malorum est studium pecunię, quam quidam dum appetunt, aberrauerunt à fide, & seipsos implicauerunt doloribus multis. Quid Diabolus? quis barbarus tam est inimicus nobis atque hostis, quàm iste? quę beluarum feritas huius aduersus nos furori queat comparari? is enim est, de quo Petrus ait. sobrii estote & uigilate, quia aduersarius uester Diabolus tanquam leo rugiens circuit querens quem deuoret. hunc ego tam per-

1. Pet. 5. silentem persecutorem, qui die noctu que atque adeo horis omnibus, atque momentis irrequietus ceruicibus nostris imminet, quotus tamen quisque est, qui caueat, qui illius insidias obseruet atque declinet? suggerit scortationes, adulteria, odia, homicidia, mille fallendi artes excogitat, & tamen quàm nihil aduersus eius versutias inuigilamus, quàm nihil tam damnosam persecutionem declinamus, vt plerunque eius malitię nosmet ipsos adiutores prebeamus. Quare ne, quęso, simus posthac tam cæci, tam que saluti nostrę ipsorum inimici, atque ab eis tantum persecutionibus abhorreamus, quę perniciem animo afferunt, eas verò alacri animo suscipiamus, quas hic commendat Dominus, & beatos appellat eos, qui illas patiuntur. quare? *quoniam ipsorum* (inquit) *est regnum cęlorum.* fit quidem etiam interdum, vt toleratę æquo animo persecutiones, temporaria commoda in hac ipsa vita afferant. cuius rei euidentis est exemplum Dauid, qui cum fugeret Absalonem filium, egressus est uir de cognatione domus Saul nomine Semei, & ex-

2. Reg. 16. excrabatur regem Dauid, iaciebat que lapides contra eum, appellabat que eum virum sanguinarium & uirum Belial. quem cum cerneret Abisai filius Saruię ita detrahentem regi, indignatus uoluit eum interficere. tum Dauid prohibuit ne id fieret, & dixit. finite hunc vt excretur Dauid iuxta preceptum Domini, si fortè aspiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro execratione hac hodierna. & sanè uoti factus est compos, nam post paulum in regnum fuit restitutus. sed multò maius est præmium persecutionis, quod hic à Seruatore Christo proponitur, regnum uidelicet cęlorum, regnum æternum, regnum cuius non erit finis. quemadmodum ab angelo ad Mariam dictum fuit de regno Christi. regnabit (inquit) in domo Iacob in æternum, & regni eius

non erit finis. Pro momentaneo regno uel acquirendo uel seruando quanta moliuntur homines, quam immanis opum profusio, quanta fit exercituum cedes, neque pro regno solum, uerum pro parandis modicis facultatibus aut dignitatibus, circueunt mare & aridam, mille se exponunt mortibus, omnibus se subiiciunt, nullum detrectant quamuis humile obsequium, & demum plerunque ante de hac uita migrant, quam paratis uel tentatis fruuntur. ubi uerò eternitas agitur, & illud regnum, quod amitti nisi nobis uolentibus non potest (d̄ stoliditatem, d̄ stupiditatem) nihil laboramus, nihil conamur, submissè nos erga proximum quenque genere piaculum existimamus. digni profecto quibus una Geenna tanto sceleri, tantæque ingratitude castigandæ non satis sit. Sed uideamus quid sequatur. *Beati estis, cum probis uos affecerint homines, & persecuti fuerint, & dixerint omne malum uerbum aduersus uos, mentientes propter me. gaudete & exultate, quoniam merces uestra multa est in cælis. sic enim persecuti fuerunt prophetae, qui fuerunt ante uos.* Quid uult hæc beatitudinis in eadem re noua repetitio? ob eam causam id factum opinor, quod cum hæc res grauissima secum afferret mala, quæ carni ac sensibus maximè aduersarentur, repetita beatitudine donare eam uoluit, ut fieret quod scri-

Esa. 61. ptum est. pro confusione duplici & rubore, in terra sua duplicia possidebunt. & Dauid, secundum multitudinem dolorum eorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.

2. Cor. 1. & Paulus, sicut abundant afflictiones Christi in nobis, ita per Christum abundat consolatio nostra. Sed mirum est, quod non dixerit, beati eritis, sed *beati estis*, perinde quasi inter ipsas catenas & carceres futuri beati sint. quod quidem uerum est, sed non nisi ab amantibus intelligitur. ingens enim profectò & eximia laus est, omni consulatu & regno & rebus omnibus maior pro Christo pati. nihil tam illustre, quam uinacula propter Christum, quam catenæ sanctis illis manibus circumpositæ. maius hoc est atque præstantius, quam esse apostolum, quam magistrum, quam Euangelistam. quisquis ex animo Christum diligit, nouit quæ dico. si quis ardet ac sapienter insanit pro suo Domino, is intelligit, quæ sit uinculorum potentia. mallet enim uinctus esse pro Christo, quam cælum habitare, ostenderet quæ uinctas manus omni auro, omni que re-

Ephes. 3. gio diademate splendidiore. fulgidior erat Pauli carcer ipsa regia, & quid

& quid dico regia? erat ipso sanè cælo præclarior. nam uinctum Christum habebat. Qui Christum diligit, nouit hanc dignitatem, nouit hanc uirtutem, nouit quantum Deus hominum generi sit elargitus, ligari pro Christo, fortassè hoc præstantius est, quam ad eius dexteram sedere, & in illis sedibus duodenis. certe enim si nulla hinc alia merces expectaretur, esset hoc ingens præmium, hæc idonea retributio, pro amato difficilia perpeti, nouerunt ista, qui si non Deum, saltem homines ardentius amauerunt, quibus maior plerunque uoluptas est, dum se offert occasio, pro ijs, quos amant, ferre graua; quam dum honorantur ab illis. non omnium est hoc intelligere, sed illius duntaxat apostolici chori, de quo audi quid Lucas scribat. reuertebantur apostoli gaudentes à *Act. 5.* conspectu concilij, quod digni habiti essent pro nomine Iesu contumeliam pati. hoc alijs nimirum uidetur ridiculum, quod iniuria honor existimetur, & gaudium affici contumelia. at qui Christi desiderio flagrant, hoc illis beatissimum iudicatur. Ego quidem (liceat enim mihi, si non affectum, certè uerba usurpare uiri, qui Christi amore inflammatus, ante me hæc dixit) si quis mihi aut cælum aut catenam afferat eligendam, illam cælo anteponam. si quis mihi facultatem præbeat, utrum esse cum angelis malim, an cum Paulo captiuo, Pauli carcerem potius eligam. si quis mihi proponat, utrum unus ex illis cælorum potestatibus aut thronis esse uelim, an iste uinctus, uinctus esse proculdubio malim. si quis me nunc interrogaret, utrum esse malim angelus, qui Petrum in carcere exci- *Act. 12.* tauit, an uinctus ipse Petrus, ego sanè esse Petrus eligerem, propter quem & angelus profectus est ad carcerem. si quis mihi nunc uirtutem offerret, ad uitam mortuos reuocandi, non illam magis, quam catenam eligerem. Nil magis egregium, quam graue aliquid pro Christo pati, neque tam beatum iudico Paulum, quod ad tertium cælum raptus sit, quam quod in carcerem coniectus, non tam *2. Cor.* beatum, quod audierit arcana uerba, quam quod sustinuerit uinacula. Etenim si ipse Christus propter nos seruus effectus, gloriam *Phil. 1.* suam exinaniuit, & tanquam exhaust, neque ullo magis unquam tempore iudicauit se esse in gloria, quam cum propter nos in crucem est actus, quid tandem est, quod nos non deceat pati? nam audi ipsum dicentem, glorifica me pater. quid ais? ad crucem ra- *Ioan. 17.* peris, ut cum latronibus & impijs & execrandis hominibus mor- tem.

tem subeas, conspuendus & cędendus alapis, & hoc gloriam appellas? ne (inquit) ego enim pro amatis hęc patior, & hęc ipsa nunc appello gloriam. Si igitur rex ipse noster nos miseros amans & infelices, crucem gloriam existimauit, & illam potius elegit, quàm sedere in paterno throno & gloria, & summo honori summam ignominiam voluit anteferre, quantò ego magis talia iure gloriam appellabo? Verum apertius scire vultis, quanta sit res ferrea catena propter Christum serui corpori circumposita? videte quid hic Christus ipse dicat. *Beati estis*. quid? cum mortuos suscitaueritis? non. quid ergo? cum cęcos curaueritis? ne hoc quidem. sed

- quid? *cum probris uos affecerint, & fuerint persecuti, & dixerint omne malum uerbum aduersus uos, mentientes propter me*. quòd si malè audire tam beatos facit, mala pati quid non efficiet? Miseret uerò me ac pudet etiam nostrorum temporum, in quibus cum eiusmodi persecutiones cessauerint, in tanto ocio exiguum, quod facillè possemus, præstare recusamus. quo enim pecto, non dico corporum cruciatus, sed solas bonorum direptiones ferremus pro Christo, qui pro illo minimum incommodum ferre nolumus? at eo tempore facultates omnes auferebantur, neque contenti hostes in uitam Christianorum scuire, in ipsa etiam mortuorum cadauera
- Psal. 78.** scuebant. poluerunt (inquit) morticina seruorum tuorum escas uolatilibus cęli, carnes sanctorum tuorum bestijs terrę. nunc facultates suas possidere cuique licitum est, uita tranquilla frui, morte honesta. postulatur tantum, ut abstineatur ab iniquè factis, ut opum à Deo præstatarum sua pars, Christi fratribus debita præbeatur. quę omnia etiam sine ulla Christianę philosophię cõmemoratione, sola ratione admonente præstanda fuerant, & tamèn ne hoc exiguum quidem efficere volumus. quòd si in Christum ducem nostrum interdum oculos intenderemus, cogitaremus que illum, cum diues esset, nempe Dominus omnium, pauperem propter nos factum, tantã que ac tantã ignominię plena passum, longè diuersa, quàm nunc à nobis sit, ingrederemur uia. *Beati ergo* (inquit) *cum probris uos affecerint, & fuerint persecuti, & dixerint omne malum uerbum aduersus uos, mentientes propter me*, alioqui si culpa nostra
- 1. Pet. 2.** extra ea pateremur, non esset hęc beatitudo. nam hęc est gratia (ait Petrus apostolus) si quis propter conscientiam Dei suffert molestias, præter meritum affectus malis. quę enim est laus, si, cum

cum peccantes alapis cędimini, suffertis? hęc est enim gratia apud Deum, siquidem in hoc vocati estis, quoniam & Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut sequamini uestigia eius, qui peccatum non fecerat, nec inuentus fuit dolus in ore eius. & alibi. nequis uestrum affligatur, ut homicida, aut fur, aut facinorosus, aut curiosus alienarum rerum. porrò si ut Christianus affligitur aliquis, ne pudefiat, immo glorificet Deum in parte hac. Liceret autem nobis, si uellemus, in hac profunda pace, quam à Christiani nominis hostibus habemus, huius beatitudinis, quę ex persecutione acquiritur, non esse omnino expertes, si ea, quę inter nos à domesticis fidei patimur, æquo animo toleraremus. sed non desunt plurimis excusationes in peccatis. dicunt enim. si à fidei nostrę hostibus hæc proficerentur, ea, & longè etiam grauiora pateret, sed non est hæc eiusmodi persecutio, quam ferre debeam. at falleris uir bone, & longius à scopo aberras. non minore enim gloria apud Christum honestaberis, si ea, quę alij à fidei nostrę hostibus perpessi sunt, ipse à fidei domesticis toleranti animo perferas. & plerumque hic plus lucri est, quantò grauior esse uidetur, à domesticis profecta persecutio: audi enim quid dicat propheta. Si inimicus meus maledixisset mihi, Ps. 54. sustinuissem utique, & si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo. tu uerò homo unanims, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos. quare nunquam deesse nobis huius beatitudinis fructus posset, nisi inanes nostrę inertię causas prætexeremus. Sequitur *Gaudete & exultate, quoniam merces uestra multa est in cęlis*. ob hanc causam apostolus Iacobus aiebat. omne gaudium existimate **Iac. 1.** fratres, cum in tentationes varias incideritis. Dicite enim mihi. si quis uestrum grauisimis uulneribus pro suo principe affectus fuisset, ob quę uulnera hanc urbem dono accepisset: nonne beata fuisse illa uulnera existimaretis? quantò ergo magis, ubi eter ni regni acquisitio sit. Merces (inquit) uestra multa est in cęlis: **Luc. 6** cuius magnitudinem assequi humana uerba non possunt. nam oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, **I. Cor.** quę preparauit Deus ijs, qui diligunt illum. Atque ut eos magis animaret ad hæc egregia facta, superiorum exempla proponit, & ait: *sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante uos*. de quibus

- Heb. 11.* quibus ad Hēbreos scribitur . Iudibrijs & flagris examinati sunt, insuperet, uinculis & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladij occubuerunt, oberrauerunt in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, quibus indignus erat mundus, in desertis errantes & montibus ac speluncis & cauernis terræ. Quid ergo nobis faciendum restat? nempe quod
- Heb. 12.* eodem loco paulò post sequitur. proinde (inquit) nos quoque cum tanta septi simus nube testium, deposito onere omni, & tenaciter inherente peccato, per tolerantiam curramus in proposito nobis certamine, respicientes ad fidei ducem & consummatorem Iesum, qui pro proposito sibi gaudio pertulit crucem, ignominia contempta, & ad dexteram throni Dei confedit. reputate enim, quòd is talem sustinuit à peccatoribus aduersus se contradictionem, ne defatigemini, destituti animis. Quis sub tanto duce, ac uia commostrate Dei filio ac Deo, recuset aduersa perpeti, aut potius non amet vicem aliquam tanto liberatori, tanto amatori generis nostri, per aduersorum perpeffionem etiam gratis rependere? multò verò magis cum sua liberalitate, infinita illa bona pro se decernantibus proposuerit. quæ utinam omnes assequamur. iuuante eodem Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

ORATIO DECIMA- OCTAUA.

GO hodie in hunc concionis locum ascendi, non tam concionandi gratia, quàm ut, cum per aliquot dies absens à uobis sim futurus, prius quàm discedam, me uobis conspicuum præberem, ne, si quis fortè ante discessum meum mea opera egeret, quereretur, quòd occultò discessissem. meus tamen hic discessus communis utilitatis causa fit. nam eam Fulginatis diœceseos partem, quæ montana est, inuisere per ætatem decreui, quæ alioqui reliquis anni temporibus minus commodè inuisi potest. meam uerò per

rò per hoc tempus absentiam ferre equo animo debetis, qui toto reliquo anno pastoris uestri copiam habetis. illis uerò exiguo tantum eo temporis spatio, quo inuisuntur, illius uidentis facultas datur. & illi tamen pars uestri sunt, cum sub una diœcesi omnes concludamini. & urbs ipsa quidem caput est, castella uerò ac uillæ membra. uel, si scripturæ sanctæ more loqui uolumus, ciuitas mater est, castella & uillæ filie. membrorum ergo & filiarum non minor habenda cura est, quàm capitis ac matris. Hoc ergo tempore, quo me absentem esse contingeret, memineritis, attentius uobis esse uigilandum, quàm cum sum præsens. nullo enim magis tempore, neque perniciosius lupi gregibus insidiantur, quàm cum cernunt non adesse pastorem. uerum perinde erit, ac si adessem, si ea, quæ sæpius hoc loco dicta à me sunt, identidem tanquam munda animantia ruminetis, & quotidie animo ac cogitatione repetatis. quæ res si, cum etiam præsens sum, facienda uobis est, alioqui nullum ex meo concionandi labore fructum reportaturis, multò certè magis, dum abero, erit faciendum, non solum ob eam quam dixi causam, ne uidelicet occasionem Diabolo inuadendi uestri præbeat, uerum etiam nequid de alacritate animi in huius philosophiæ studium quicquam imminuatur. ne, cum rediero, rursus tanquam fundamenta quædam in uobis mihi sint iacienda. Et quidem certè dum uestram audiendi uerbi Dei copiam cogito, miseror uehementer reliquam diœceseos partem, quæ toto penè anno ob parochorum inertiam atque incuriam ieiunio conficitur. quamobrem cogitauim instituere concionatorem, qui toto anno, dum ego in ciuitate concionor, ipse diœcesim perambulet, ne quisquam Diuini uerbi alimonia destituatur. si quando uerò contingat (ut nunc accidit) me à uobis abesse, hic concionetur. quanquam indigni estis, non autem de ijs loquor, qui frequentes conueniunt, sed de ijs conqueror, qui tantum Dei munus negligunt, quæ maxima est ciuitatis pars. indigna ergo est hæc ciuitas, in quam tanta utar liberalitate, miror quæ magistratum ac senatum non sancire constitutis pœnis, ut tanta inertia corrigatur, decernatur quæ, ut uel unus per singulas domos in templum conueniat. non enim me decet ista statuere, ne uidear maiorem conuentum ambire, à qua tamen ap petitione sum alienissimus. Hi uerò qui uel contemnunt, uel negligunt uerbum Dei, uideant quid de ipsis Dominus dicat. qui ex

Ioan. 8. Deo est, uerba Dei audit. propterea uos (inquit) non auditis, quia ex Deo non estis. maxima ergo huius ciuitatis pars non esse ex Deo arguitur. neque hoc formidatis? nec veremini, ne infensus Deus, incæsto (ut ait ex externis quidam) addat integrum? non intelligunt miseri, quantum hic neglectus afferat damni, nec cogitant, totam hanc uitam sine Diuini uerbi luce nihil esse aliud quam densissimas tenebras. si quis ergo iter facturum esset in caliginosa nocte cum neque luna neque stellæ quicquam luminis præbent, esset que eundum per inuia & salebrosa loca, ubi per momenta singula esset impingendum, & ceruicis ac crurum (quod dicitur) contractio expectaretur, si eo in statu quispiam facem illi præberet, quanti illud æstimaret? multò uerò magis querenda esset hæc spiritalis lucerna, de qua psaltes ait. *Lucerna pedibus meis uerbum tuum, Ps. 118.* & lumen semitis meis. & quam Petrus ait, lucere in caliginoso loco, tantò profectò magis, quantò facienda pluris est animi quam corporis salus. sed nulla huius rei est cura, quin potius semper excogitant causas, cur uenire recusent, nunc æstus, nunc frigora, nunc alienum esse neque concionibus habendis suum tempus. perinde quasi non continuè ac sine ulla intermissione tractanda sint eloquia Dei, at his excusationibus nullus locus est, cum momentanea lucra tractantur, tunc nulli æstus, nulla frigora impedimento sunt, nulli parcitur labori, ubi exiguæ pecuniæ spes est, huic negotio non prophani solum sed sacri etiam dies impenduntur. ubi uerò agitur animæ salus, quæ sola esset curanda, nullus locus nullum tempus idoneum est. Sed illud accedit miserandum, quòd tanti erroris pœnās luitis, neque id animaduertitis. nam iuentus uestra hoc destituta Diuini uerbi auxilio, præcepit fertur in omnia scelera, à quibus cohiberi nulla alia uia quam ista potest. in quo enim (inquit) corrigit adolescentior uiam suam? in custodiendo sermones tuos. oportuerat autem patres adhortari, atque adeo cogere filios suos ac secum ducere ad concionem. at uerò neminem hic ferè video, sed audio eos quotidie in plateis vociferantes, & nullum dissolutionis genus prætermittentes. hoc nihil prohibent parentes, sed contra potius. significatum enim mihi est quosdam prohibuisse filios suos, ne, quemadmodum superioribus mensibus constitutum à nobis fuit, cum reliquis adolescentulis festis diebus ad laudes Deo canendas, & audienda salutaria aliqua

qua monita conuenirent. Quis tantam uecordiam non admiretur? ad cauponas, ad indecoros quoslibet lusus filios uestros ire permittitis, & ubi futurum est, ut Christianos mores induant, non solum non hoc curatis, sed interdum etiam prohibetis? siccorum hæc consilia sunt, & non potius ebriorum somnia? sed recordamini quid ego uobis hodie prædicam, faxitque Deus, ut falsus sim uates. non datis operam, ut liberi uestri probi sint? habebitis eos improbos, contumaces, rebelles, uobis que adhuc uiuentibus & cernentibus, decoctores bonorum, ac turpissimè vitam claudentes. & tunc demum, sed frustra, uos pœnitebit non adhibuisse disciplinam, quæ una atcere hæc mala potuisset. nam rectè Salomon dixit. *Pro. 27.* uirga atque correctio tribuit sapientiam, puer autem, qui dimittitur uoluntati suæ, pudore afficit matrem suam. & alius quidam sapiens. *Eccl. 30.* Lacta (inquit) filium tuum, & pauentem te faciet, lude cum illo, & contristabit te. an non cernitis iam ista inchoari? nam hoc anno tam frequentes à uestra iuuentute turbæ excitatæ sunt, ut mirerentur omnes, qui huius ciuitatis quietos mores superioribus temporibus nouerunt, unde ista mutatio proficiscatur. nollem ego hac parte prouerbum illud impleri in uobis, omnium rerum esse uicifitudinem, ut, quæ ciuitas hæctenus uicinis urbibus omnibus pacatior fuit, iam contrariam induere incipiat formam. Verum, ut quod ad me attinet, pro uirili mea huic malo occurram, admoneo, me, cum hæctenus ob parentum miserationem fuerim aliquoties intercessor, posthac nemini futurum, ne sub fauoris mei spe deterius quicquam agatur. Iuuenes (inquit) sunt. ætatis est ignoscendum. at ista excusatio, cum ad tribunalia rapiuntur, & à iudicibus erunt castigandi, nihil proderit, neque ulla ætatis habebitur ratio. Et sanè quidem, cum semper aliàs, tum nunc quàm maximè intelligo Dei miserationem in medijs flagellis, quibus nos cædit, quæ flagella cum quotidie precor, ut auferantur, & exercent Deus misericordiam in nos suam potius quàm seueritatem, sentio memet intra me reprehendi, qui ea deprecor, quæ huic ciuitati in primis sunt salutaria. neque tamen desino Diuinam pro uobis misericordiam implorare. Sed hæc in præsentia sint satis ad eos arguendos, qui ad uerbum Dei audiendum sunt inertiores. qua in re si acrior uisus sum, mementote, omnia à me utilitatis uestræ gratia fuisse dicta, multò que mihi grauius ac molestius esse ista dicere, quàm uo-

bis audire . nunc alia mihi pars est aggredienda , non minus quàm superior necessaria . Date operam , ut hoc , quo absens futurus sum , tempore , non minor fratrum Christi , hoc est pauperum cura habeatur , quàm cum præsens identidem vos ad hoc opus adhortor . hoc enim est (quod aliàs saepe dixi) panchrestum medicamentum , hoc est , ad usus omnes accommodum . quod pulchrè vir quidam *Eccl. 29.* sapiens expressit , cum dixit , absconde eleemosynam in sinu pauperis , & ipsa exorabit pro te ab omni malo . cernitis aduersus omnia mala eleemosynam esse remedium ? quare si nulla in pauperes Christi uos mouer misericordia , certè priuati uestri boni cogitatio extimulare uos debet ad benignè illis faciendum . neque verò extimetis , minus accuratè uestras eleemosynas me absente esse distribuendas , quàm cum præsens sum . nam is ordo est constitutus , ut mea præsencia hac in parte nihil sit opus . per eos enim atque eo pacto fit distributio , ut nihil uobis metuendum sit , ne fraus aliqua fiat . uerum doleo uehementer , quosdam uestrum nimis superuacue anxios , non suspectos quidem habere huius boni ministros , quasi aliquid defraudent , sed uereri , ne interdum ad gratiam in eos distribuatur , qui minus egeant . ego quidem non uideo quo pacto fieri id facile possit , cum summam adhibuerim diligentiam ijs agnoscendis , qui describendi essent , ut egentiores tantum describerentur , cum eleemosynæ summa satis omnibus facere non possit , qui egere se profitentur , alioqui & reges ipsi egere reperientur . sed fingamus nos ; ut humanos , falli posse , atque è centum in uno atque altero esse deceptos . hoc tantum ne est , ut ob hanc causam excitari turbè debeant , tam que salutare opus interci di ? simul illud cogita , quid tibi ex hac re damni uenit ? tu quod obrulisti , ubi Deo oblatum est , habes mercedem tuam . siquid , ministrorum uel malitia uel incuria , minus equè distribuitur , id nullo cum tuo damno fit . sicui enim decem nummorum aureorum debitor-esses , & ille sibi satis esse factum diceret , si eos in puteum proijceres , nunquam inueniendos , hoc tibi nihil esset cure , modo es alienum , quod contraxeras , dissolueres : idem est hac in parte , satis tibi sit , nihil te de tuo apud Deum præmio perdidisse . cetera ne curiosus peruestiges , præsertim cum interdum fiat , ut is , quem tu non egere existimas , maiori egestate prematur , quàm ipse arbitreris . atque inde sit , ut curiositas hæc tua nemini quidem profit , sed vni tibi sit da-

mno,

mno , qui seuetior quàm par est , ne dicam crudelis , in proximum quenque , quàm misericors esse malueris . Quare ne defatigemini ciues mei , atque in rem tam necessariam toto pectore incumbite . nam multa nunc pecuniæ erogantur in egrotos , qui multi sunt , & mandauit ita eos curari , ut nihil illis desit , non alimentorum tantum , uerum etiam pharmacorum . nisi ergo aliquid quotidie inferatur , & copiosius etiam quàm antea factum est , tantæ rei pondus sustinere uix potero . His peractis duabus partibus in primis necessarijs , quas ego vos ante discessum meum admonerem , reliquum est , ut paci ac tranquillitati , quemadmodum Christianos homines decet , studeatis , nec tam faciles ad lites & mutuas controuersias accedatis , id que exigua qualibet de re . vellem enim , ut tandem aliquando Christianos mores indueremus , & recordaremur interdum quid Paulus dicat ijs , qui iudicio cum fratribus contendunt . omnino (inquit) delictum in uobis est , quòd lites habetis inter uos in *1. Cor. 6.* uicem . cur non potius iniuriam patimini ? cur non potius damnū accipitis ? sed heu quam ob soluerunt hæc Diuina monita , passim que negliguntur ac contemnantur , & præter Christianas leges ita uiuunt à Christianis hominibus , perinde quasi eas nunquam neque audiuerint , neque uiderint . at uos , quibus ista identidem inculcantur , nisi plus aliquid , quàm ceteri præstetis , digni eritis , qui longè amplius , quàm ceteri , reprehendami . Memineritis item , quod superioribus diebus acriter in uobis reprehendi , ut uidelicet linguam discatis compescere , né ue tam proni sitis ad proferendum quicquid in buccam uenerit . scitis enim , quanta hinc huic ciuitati mala proficiantur . ut interea taceam , hoc admodum imprudentis & stulti animi indicium esse , quemadmodum quidam sapiens admonet , dicens . à facie uerbi parturit fatuus , tanquam gemitus partus infantis . facile autem hanc garrulitatem ac facilitatem inuicem detrahendi cauebitis , si de uobismet ipsis frequentius cogitetis , quàm de proximo quoque . tam enim multa in uobis reperientis , que reprehensione digna sunt , ut aliorum uicia minime sitis curaturi . In summa id agite quod beatus Petrus admonet , omnes , in *1. Pet. 3.* quiens , sitis unanimes , humiliter affecti , fraternæ prædici charitate , misericordes , affabiles , nulli malum pro malo reddentes , neque conuicium pro conuicio , sed contra , benedicentes , scientes uos in hoc uocatos esse , ut benedictionem hereditate possideatis . Verba profe-

profectò digna, quæ cordi affigatis, præsertim posteriora. assuescite (inquit) benedicere, bene precari, alioqui non eritis digni neque apti, qui benedictionem illam accipiatis, quam in perpetuam hereditatem vobis donaturus est Deus. Item quod Paulus scribit Phil. 2. lippenfibus. non tanquam in præsentia (inquit) mea solum, sed nunc multò magis in absentia mea cum timore ac tremore vestram ipsorum salutem operemini. nam si duntaxat, dum præsens sum, meis exstimulationibus commouemini, non admodum ab infanti bus distare videbimini, qui semper nutricis aut alumni ope indigent. quòd si sine me egregij aliquid aggredi incipiat, tunc viros euasisse uos intelligam, qua re nihil mihi in hac uita esse optatius potest. Restabat aliquid de hodierna die loqui, quæ beati Ioanni Baptistæ natiuitati dicata est, nisi iam dimittendi conuentus tempus esset. quare illud tantum dicam, dictum ab angelo fuisse Zacharia patri eius, multos in eius natiuitate gauisuros, quod quidem & nunc usu venit, sed non eius generis gaudium est, quod lex Euangelica postulat. gaudetis enim in ludis, in tripudijs, in comessationibus, & ebrietatibus. aditis templa Diui Ioannis Baptistæ nomini dicata, non ut oretis, sed ut dissoluamini. hæc sunt huius temporis festorum dierum celebritatis. en erit vnquam, ut tam monstrosi abusus è medio tollantur ac Dei cultus restituatur, intelligatur que, quam ob causam festi dies ab ecclesia Christi sint instituti? sed accedit hodie peculiare quid, quod scelus magis auget. nam plures superstitiones quàm vllò alio anni die, præsertim hac nocte fiunt, quæ reliquis ferè omnibus sanctius atque syncerius agi debuisset. hoc infidelis animi indicium est, & à vera pietate alieni, quibusuis anilibus nugis potius, quàm Diuinis oraculis credere. neque nunc de ijs tantum dico, quæ hodie fiunt, sed quæ pæssim toto anno. ut cum ad rabidicanis morsus, ad equorum morbos remedia adhibere uolunt, cum sanare uulnus aut expellere febrim; perferuntur enim ad me uerba eiusmodi incantationum, quæ tum mendacium continent, tum nullum omnino sensum habent, tum ita ridicula sunt, ut, si ea dicere uellem, nemo vestrum audiens tenere risum posset. at sequitur curatio, dicit aliquis. hoc fit permittente Deo, qui recedentes à se, qui est veritas, sinit mendacijs & erroribus circumueniri. videte. n. quid in Deuteronomio dicat. si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum

signum atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, eamus & sequamur Deos alienos quos ignoras, & seruiamus eis. non audies uerba prophete illius, aut somniatoris, quia tentat uos Dominus Deus uester, ut palàm fiat, utrum diligatis Deum, an non, in toto corde & in tota anima uestra. tentat, inquit, hoc est, permittit hæc, ut appareat, quàm firmo animo illi adhæreatis. quare si etiam certa mors uel filij, uel chari cuiuspiam, uel queuis ingens rerum iactura immineat, abstinete à tam nefandis rebus, quæ uos à Deo auocant, quo Deo nihil antiquius esse uobis debet, à quo quicquid habetis proficiscitur, atque iccirco rebus est omnibus antependendus, præsertim cum tantæ illi sitis curæ, ut omnes matrum erga filios amores superet. si illæ (inquit) oblitæ fuerint. *Esa. 49.* ego tui non obliuiscar. qui unquam parentes tam insanè filios ama uerunt, ut capillos capitis illorum curauerint numerare? at videte quid Dominus dicat. capilli capitis uestri omnes numerati sunt. & *Luc. 12.* alibi. capillus de capite uestro non peribit. & à tanto uestri amato re, qui scit, potest, uult ea uobis prouidere, quæcunque sint salutaria, ad nescio quas superstitiones ac vanitates confugietis, ut ea assequamini, quæ cum adepti fueritis, nescitis, maiori ne utilitati an damno sint futura? Quare, ut paucis uerbis uos doceam, quo pacto ab ijs uanitatibus posthac minimè decipiaini, hoc omnibus in rebus seruate, ne quibusuis uel signis uel uerbis fidem habeatis, quæ sacri Diuine legis libri non doceant, quæ que illorum auctoritate non nitantur. cetera suspecta uobis omnia sint, quamuis uerba aliqua contineant, quæ à sacris libris sint accepta. nam hæc est Diaboli ars, ut, quemadmodum ait Paulus, transfiguret se in angelum lucis, & uenenum sub melle faciat delitescere. sed hæc tenet. *11.* Illud demum à uobis postulo, ut in hac parochiarum uisitatione iu uetis me uestris ad Deum precationibus, ut fructus, quem expectamus, ex ea reportetur, & me cum illis uisitet oriens ex alto, Iesus *Luc. 1.* Christus Dominus noster, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium & nunc & semper & in secula seculorum. Amen.

ORATIO DECIMA NONA.

2. Cor. 6.

1. Io. 4.

1. Cor. 9.

Act. 20.

Mar. 12.

DAVLVS apostolus non solum magister gentium, verum etiam earum regendarum pastoribus omnibus viuum exemplar, cum ad Corinthios scribens cerneret eos pari animi affectu non respondere, dixisset que, os nostrum apertum est erga vos Corinthij, cor nostrum dilatatum est, adiecit. eandem remunerationem vt filijs dico. dilatamini & vos. nullam ab eis aliam mercedem efflagitat, quam vt parem amoris vicem reddant. quanquam pares omnino esse non poterant in amore. neq; enim par est is, qui, cum prius amatus fuerit, redamet. nam, etsi equalem quis in reliquo mensuram afferat, in hoc superatur, quod posterior accessit. & hoc videtur voluisse dicere Ioannes apostolus. in hoc est charitas, inquit, non quod nos dilexerimus Deum, sed quod prior ipse dilexit nos. & tamen non exacte hoc Paulus postulat, sed satis æque sibi factum censet, si aliquam adhibeant amoris vicissitudinem. vt verò etiam indicaret, hoc illos debere, ait, vt filijs dico. nihil (inquit) magnum peto, si pater cum sim, amari à vobis postulo. Sed vtile est causam querere, cur is, qui sine alieno sumptu prædicabat Euangelium, &, ne cui quam esset grauis, labore manuum victum quærebat. mihi, inquit & ijs, qui mecum erant, hæ manus ministrauerunt. cur inquam amoris vicissitudinem tam vehementer optabat. hoc nimirum ipsorum vtilitatis gratia totum fiebat. nisi enim eum amassent, inanes fuissent ipsius labores. neque enim facile quis eum audit, cui affectus minimè sit. contra verò eorum monita ac consilia amplectimur eò libentius, quod eos maiore prosequimur charitate. Eodem præterea illud accedit, quod multum uelle ab aliquo amari, ingentis amoris indicium est. hanc ob causam Deus, qui studio erga nos omnem omnium superat charitatem, amari se tam vehementer à nobis postulat. Diliges (inquit) Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis, quod nihil est aliud, quam uelle, vt quicquid sumus, quicquid sapimus, quicquid intelligimus,

telligimus, quicquid viuimus, breuiter quicquid in nobis est, eo amando occupetur. quod intelligens propheta vno verbo expressit, cum ait. benedic anima mea Domino, & omnia que intra me sunt nomini sancto eius. Hæc quidem dicta iccirco à me sunt, quod cum hoc duorum mensium tempore, quo absens à uobis fui, audiuerim vestram mei reditus expectationem, venio in spem non exigam vestri profectus, qui quod magis erga pastorem vestrum affecti estis, eò maiores in Christiana philosophia progressus facturi estis. hoc enim, tametsi mihi iucundum est, vestri amantem à uobis redamari, quod diximus esse ualde amantium proprium, vobis tamen in primis vtilitati est futurum. nam quod ad me pertinet, non agnosci à vobis aut à quoque hominum quotidianas curas ac labores meos, maioris mihi lucri occasio est ac remunerationis apud Deum, qui quod uidet in occulto, demum in propatulo est redditurus, quemadmodum Seruator in Euangelio admonuit. sed vobis hoc esset damno, qui quod minus intelligeretis assiduam meam vestri curam, eò essetis ad ea præstanda, que à me quotidie admonemini, inertiores. Vt ergo & officio meo & expectationi vestre satisfaciam, vbi primum reuersus sum, me vobis conspicuum præbere volui, & ante quam aliud aggrediar, communis gaudij gratia vobis significare, vestras preces, quas profecturus mandauit fieri, inanes non fuisse in hac parochiarum visitatione. hæc autem commemoratio, erit quedam eius moris innouatio, quem in ipsis nascentis ecclesie primordijs fuisse Acta apostolorum commemorant. cum enim Paulus & Barnabas reuersi essent Antiochiam, vnde fuerant traditi gratiæ Dei in opus, quod tunc compleuerant, congregauerunt ecclesiam, & retulerunt quæcunque fecisset Deus secum, & quod aperuisset gentibus ostium fidei. idem mihi in hoc meo reditu faciendum est, ante quam ad Euangelicum montem reuertamur, in quo per discessum meum non licuit per hosce dies de more spatari. sed hodierna oratione, quæ, si quid hoc temporis intervallo torporis irrepsit, illum excutiet, expergescent vestri sensus, vt, cum iterum habebitur concio, sitis ad audiendum paratiores. quanquam & hoc discessurus cauere studui, ac propterea dedi operam, vt me absente aliquot conciones haberentur, ne languerent animi, sed assiduis admonitionibus identidem excitarentur. Sed quid est, quod in hac horum mensium uisitatione accidit, cuius

Pf. 112.

Luc. 8.

Act. 14.

T causa

causa vobis mecum sit gratulandum? incipiunt noualia nostra fructum ferre non contemnendum. & quæ loca superiore anno spinis fuerant obstita, in illis fruges repertæ sunt, hoc quanti sit faciendum

Luc. 15. uosmet ipsi iudicate. si enim gaudium est angelis Dei pro uno peccatore penitentiam agente, pro tot reuocatis peccatoribus fratribus nostris, qui os sunt ex osibus nostris, & caro de carne nostra,

Pf. 117. quanto magis est lætandum, & audienda uox exultationis & salutis in tabernaculis peccatorum? nam peccatorie nos, quantoscunque in rectè facta progressus fecerimus, oportet agnoscamus. Videte verò quantum uno anno sit profectum. superiore enim anno illud Pauli dicere poteramus, nullam habuit relaxationem caro nostra, sed in omnibus affligebamur. foris pugne, intus timores.

Mat. 8. filius hominis non habebat, ubi caput requiesceret. nunc verò emi

Pf. 103. sit Deus spiritum suum, & renouauit faciem terræ. uer nouum cœpit apparere, hiems illa horrida recessit, flores apparuerunt in terra nostra, ficus protulit grossos suos, vineæ florentes dederunt odorem suum. libet enim iucunda epithalamij uerba recensere, quibus ueris aduentus descriptus est. Iam filiæ (ut scripturæ morem sequar) hoc est, oppida & villæ in odorem unguentorum matris nempe ciuitatis, currere incipient, quam ubi audiunt Christianos mores induere, crebro exhomologesim atque Eucharistiæ sacramentum iterare, quod cum, superioribus diebus à uobis factum fuisse, significatum mihi esset, exultaui sanè gaudio, & gratias egi Deo quantas potui maximas. cum inquam hæc à matre fieri audiunt, prouocantur & ipsæ ad eadem, atque animantur. neque verò hic odor intra huius diœceseos fines potest contineri, sed ad uicinas etiam ciuitates porrigitur, & magna de profectu uestro prædicantur. quare ingens uobis aduersaria est constituta, tanta uidelicet de uobis opinio, & factorum longè maiorum expectatio. quam ut sustineatis, omni studio uobis elaborandum est, ne forte, quod plerunque usu euenit, rerum ueritatem fama superet. Maior hisce initijs obseruatio est adhibenda atque custodia, & meminisse oportet, hoc quod nunc instituitur, uer quoddam esse, & facta uestra hæc recentia id posse pati, quod ueris tempore accidere plerunque solet, ubi læuis etiam cœli intemperies, floribus & tenerimis fructibus multum officit. sic dum teneræ ad hæc studia uestræ mentes sunt, exiguo momento aduersæ alicuius rei facilè à proposito auocaren-

carentur. adde quòd generis nostri aduersarius hoc intelligens, multò nunc acrius urgebit, ut hæc præclara initia demoliatur. quæ ubi robustiora temporis incremento facta fuerint, frangentur eius uires, & ipse suis cum machinis concidet. quod in Pharaone pulchre fuit designatum, qui cum cerneret populum Dei auergeri, dedit operam, ut masculi omnes interficerentur, & seruarentur femine. quo significatur, Diabolum progressibus nostris inuidentem, curare, ut optimi quique cogitatus tanquam masculi in ipso ortu extinguantur, molles uerò & tenerrimi ueluti femine nutriantur. Verum cum res non cessisset ex uoto Pharaoni, populus que in dies fieret fortior, tantum abest, ut quicquam posthac aduersus Israëlitas Pharaon possit, ut, quo tempore experiri uoluit uires omnes suas, eodem ipso tempore cum curribus & equitibus suis in mare demersus fuerit. quo exemplo significatur, fore, ut, eam robustiores in uia Dei euaseritis, non solum nihil Diaboli uires aduersus uos agere possint, sed ipsum cum robore suo omni fufum fugatum que sitis conspecturi. Interea cauendum uobis est, ne, quod in eodem Pharaone fuit, figuratum, uobis sit impedimento. ubi enim audiuit populum Dei uelle ex Aegypto discedere, ut Deo sacrificaret, confestim grauioribus eum operum laboribus luti & laterum opprimere cœpit, dixit que abundant ocio, iccirco dicunt, ibimus & sacrificabimus Domino Deo nostro. præcepitque in die illo præfectis operum & exactoribus populi dicens. nequaquam ultra dabitur paleas populo ad conficiendos lateres, sicut prius, sed ipsi uadant & colligant stipulas, & mensuram laterum, quam prius faciebant, imperetis super eos, nec minuetis quicquam. Quare imbecilliores, quæ maior esse pars solet, nutare incipiebant, atque aduersus Mosen & Aaron murmurare, qui tamen soli saluti eorum ac libertati inferuiebant. Simillimè aduersarius noster Diabolus, intuens uos nouum uitæ institutum arripere uelle, tentabit suis machinis opus Dei impedire, & uos ab optimo proposito auocare, & prouocare, ut aduersus eos, qui ad tam præclarum opus duces uobis sunt, murmuretis. Verum quemadmodum idem populus, etsi grauari se ob eam rem sentiebat, non tamen audire desijt Mosis & Aaron adhortationes, quibus obtemperantes tandem libertate fuerunt potiti. sic vos cœlestia monita, quæ per Mosen & Aaron significabantur, & uerbi Dei prædicationem identidem & sine interual-

lo audire oportet, cui quicquid hactenus est profectum, referre acceptum debetis. hinc enim pauperum maior, quam ante, cura, crebriores peccatorum exhomologeses, hinc sopitæ plurimum lites, atque inimicitia, sublata magna ex parte blasphemie sunt, quæ uitia & alia plurima iccirco inuecta erant, quod deficiente hac prædicatione ignorabatur Deus, cuius ignoratio malorum omnium causa est. nam expertus ego cum sepe tum inter uisitandum sum quodam, qui ita blasphemiam erant assueti, ut singulis penè verbis blasphemiam adiungerent, qui cum admoniti erroris fuerunt, & docti, quam absurda, quam impia res sit, blasphemiam eum incessere, à quo quicquid habemus, quicquid sumus, proficitur, non solere certè hoc facere quenquam hominum aduersus eos, quos experti fuerint erga se beneficos, quantum minus erga Deum & sanctos amicos eius tam monstruosa utendum esse ingratitude. hæc inquam & eius generis alia ubi audiebant, nullo negotio mox à blasphemie vitio auocabantur. idem ipsum in alijs vitijs accideret. quis enim adulterijs aut scortationibus operam daret, si sepius ex Diuinis scripturis audiret, nos templum esse Dei uiuentis, & Deum habitare in nobis, & corpora nostra templum esse spiritus sancti? quis domum, in qua regem aliquem esset hospitio accepturus, non omni ex parte ornandum curaret, ut nil uel minimum deprehenderetur, quod eum offenderet? quantum magis hospitium regis regum & Domini Dominantium, mundum conseruaret, quicumque ista cogitaret? Vnde uerò tantæ inter Christianos infidelitates, ut multo magis arcæ suæ & horreis, quam Deo fidant? ab hoc eodem fonte, quod Diuinis eloquijs animum non intendunt, qui si attentius audirent, quod in scripturis sacris admonemur, ubi dicitur, proijce onus tuum in Dominum, & ipse te enutriet, quis tanta oppressus inopia esset, qui ad hæc uerba non continuè recrearetur? quis tota mente Seruatoris uerba, quæ hodie in ecclesia recitata sunt, complectens, ac bene penitus cordi affigens, posset tanta sollicitudine, quanta nunc homines faciunt, parandis opibus inuigilare? admonet ipse Dei filius, nolite (inquiens) solliciti esse dicentes, quid edemus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? quid tam necessarium est, quam victus cultusque corporis? & tamen etiam ab huius ipsius rei sollicitudine nos auocat. quo ergo pacto posset quisquam, qui Christo nomen dederit, si hæc sepius audiret, tot superuacuis, qui-

quibus comparandis tota ætas infumitur, cogitationes suas occupare? si rerum tam necessariorum curam reprehendi intelligeret, qui fieri posset, ut infinita illa & insatiabilis habendi cupiditas animum illius perpetuè occuparet? Cogitate præterea, si quis haberet principem aliquem, aut potentissimum regem, quem certè sciret esse sui amantissimum, atque is rex eum bono esse animo iuberet, fore enim sibi omnia illius summæ curæ, tantum faceret, quæ illi præciperentur, si etiam iuberetur, ut facultates omnes abijceret, se enim multo plurà pro illis, quæ abiecisset, repensurum. hic proculdubio nihil dubitaret, sese opibus omnibus ad regis imperium exspoliare hanc unam ob causam, quod regis fideret pollicitationibus. & tamen fieri posset, ut casus aliquis, cum uarijs casibus obnoxia sit vita nostra, intercederet, quo ea, quæ decreuisset, non præstaret. quam multi enim reperiuntur, qui regibus ac principibus toto uitæ spatio, spe aliquid consequendi, summis & laboribus & sumptibus seruiunt, & spes illa omnis eos frustratur? at ijs, qui Deo seruiunt, accidere hoc minimè potest. primum enim scit Deus, & in numerato habet minimum quenque laborem nostrum ac sumptum, cum & calici aquæ frigide pro se dato suam mercedem referat. unde uerò, quod non assequuntur ijs, qui hominibus seruiunt. deinde uult, ac multo ei gratius est, cum benignè nobis facit, quam nobis, cum beneficium ab eo accipimus, quæ etiam res inter homines est rara. postremo omnipotens est, nullis que subiacet casibus quibus illius erga nos beneficentia queat impediri. huic tamen tanto, tam fido, adde tam largo muneratori non fidimus. is, qui falle re nullo modo potest, pollicetur, quicquid nobis charum pro illo impendimus, & tribuimus in pauperes, se centies multiplicatum in hac ipsa vita redditurum, & in futura eternitatem, atque ad tantum lucrum supini dormitamus. si hoc polliceretur homo, alacres præstaremus, pollicetur Deus, & torpescimus? damnandam profectò stultitiam atque uecordiam. Videte uerò quibus argumentis nostram Dominus reprehendat infidelitatem. aspiciat (inquit) uolatilia cæli, quod non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater uester cælestis pascit illa, non ne uos multo pluris estis illis? cernitis quo tempore hiems horrida ita operuit niuibus terram, ut nulla cuiusquam alimenti spes appareat, ipsa uolatilia, tam vagum genus, non dico inuenire sibi alimenta, sed ab ip-

so patre cœlesti nostro pasci . quando unquam quisquam nostrum ad eiusmodi angustias redactus fuit ? uolatilia ergo in illis temporū angustijs Deus pascit, nos verò, quorum causa & uolatilia & reliqua omnia facta sunt (hoc enim est, quod ait, non ne vos multo plures estis illis?) veremur esse negligendos? O exiguam, atque adeo nullam potius fidem nostram . & hæc quidem quod ad alimenta pertinet, de uestimentis verò mox addit . Quis uestrum sollicitè cogitans potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? & de uestimento quid solliciti estis? qui maiora (inquit) sine nostra cura præstitit, quæ multò minora sunt, est utique præstaturus . & mox, considerate (inquit) lilia agri, quomodo crescunt, non laborant, neque nent . Dico autem vobis, quòd nec Salomon in omni gloria sua copertus est, sicut vnum ex istis . quòd si fœnum, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic uestit, an non multò magis uos pusillæ fidei? Corpus uestrum sine vlla uestra cura Deus auget, quòd si etiam anxie de hoc augmento cogitaretis, nihil proficeretis tamen . sic existimare debetis, non uestrum studium parare vobis cultum corporis, sed Dei curam . nam benedictio Domini diuites facit, ait Salomon . eundem in modum exemplum liliorum ac reliquorum florum, quos Deus ea specie ornat, quam Salomon felicissimus regum omnium equare nunquam potuit . florum inquam exemplum, qui mox arefacti comburuntur, quem non inuiter ad uestitus curam deponendam? Cogitate verò, quid concludens hanc sententiam Dominus dicat . nolite ergo solliciti esse dicentes, quid edemus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? hæc enim omnia gentes inquirunt . horrendum uerbum, ethnicorum (inquit) qui Deum ignorant, proprium est, harum rerum sollicitudine affici . & nos hoc uerbum ad extremos etiam ungues non faciet contremiscere? eos, qui à Christo cognomen habent, ijs esse similes, qui Deum ignorant, cum pro victu & cultu anxij sunt . longè verò deteriore conditione sunt, quicumque ob superuacua quotidianis occupationibus detinentur . Tanti autem erroris in primis causa est, quòd homines ad audiendam Euangelicam prædicationem sunt inertiores, cui si à teneris assuescerent, & cum ea crescerent, non solo cognomine, vt nunc sumus, sed factis ipsis essemus Christiani, neque vlla nos unquam excusatio, quod semper facimus, à factis Christiano homine dignis auocaret, nam identidem

dem scripturæ sacræ doctrina nostræ succurreret imbecillitati . Quo enim unquam tempore (exempli causa) iustiores videmur habere excusationem, cur misericordiam in pauperes non exhibeamus, quàm cum extrema ipsi laboramus inopia? quid ergo? petamus à scripturis remedia, & continuo erigemur . Legimus enim, quo tempore fames terram inuaserat, Eliam missum fuisse à Deo in Sa- 3. Reg. reptam Sidoniorum, vt pasceret à muliere vidua, quæ nihil ha- 17. bebat nisi tantum farinæ, quantum capere pugillus posset, quam sibi ac filio referuabat . & tamen uerbis prophete obtemperauit . non uiduitatem est ueritas, non filij affectu mota . non hesitauit num Elias dignus esset, cui fides haberetur, tantum audita Dei per os eius pollicitatione, obtemperauit . Dicit fortasse aliquis uestrum, idem ego præstarem, si quis Dei seruus magna uir sanctitate idem polliceretur . cui respondeo, primum mulierem illam tunc, cum postularetur, nesciuisse, quis esset Elias, deinde uos falsò hoc de uobis polliceri . nam cui maior haberi fides debet quàm Christo Dei filio? at is uobis, vt nunc audistis, pollicetur ex Euangelio hæc omnia, pro quibus tam estis anxij, sine uestra sollicitudine esse uobis adijcienda, tantum ut queratis regnum Dei, & iustitiam eius, hic certè nullam afferre causam potestis, cur ei in quouis tempore ac rerum statu non sit credendum . Sed, cum dimittendi conuenus iam hora appetat, reliquum est, vt uos admoneam, sequenti die Dominico nobis ad Euangelicum montem esse reuertendum, quo die alacres ac frequentes adestote . cogitati enim, quando illa beatitudinum declaratio multos secum mentes abstulit, illas omnes vna complecti . has enim ueluti fundamentum quoddam, cui structura omnis nostra innitatur, habere oportet . quas beatitudines si bene penitus animo affixeritis, nihil negocij erit omnia præstare, quæ ex ore Domini in hoc ipso monte prolata estis audituri . Aliud etiam uos monitos uolo . meministis enim, me superioribus mensibus pronuntiauisse excommunicatos, quicumque exhomologesim, ut mos est ecclesie catholice, non fecissent, & eucharistia sacramentum non accepissent . sed quia ij adhuc inter alios versantur, neque hoc satis tritum est, ne eorum uicio & exemplo cæteri corrumpantur, pronuntiandi sunt isti, qui sint, & ostendendi, quod hodie fuerat à me faciendum . sed ne à moribus meis discedam, totam adhuc sequentem hebdomadam eis assigno duas ob causas, primum

num vt tempus habeant corrigendi erroris, deinde ut hoc dierum interuallo continuis ad Deum precationibus uos illos iuuetis, rogantes Deum, vt, qui omnia potest, emolliat illorum corda vt resipiscant. hoc enim gratissimum Deo est, uobis que in primis salutare. qui enim conuerti fecerit (ait beatus Iacobus) peccatorem ab errore uia suæ, seruabit animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. quare in hoc libentes incumbite. caro enim & fratres vestri sunt. qui si per uestras preces fuerint misericordiam consecuti, & vos facilius eundem à patre miserationum consequimini. cui cum filio & spiritu sancto est honor & imperium sempiternum. Amen.

ORATIO VIGESIMA.

*I. Cor. I.
Colo. 2.
Psal. 93.
Rom. I.*

IESVS Christus filius Dei, qui sapientia patris appellatur, & in quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac scientiæ, is est, qui docet hominem scientiam. nam & quæcunque philosophi gentium rectè sapienter que dixerunt, accepta illi referenda sunt. Deus enim illis reuelauit, inquit Paulus de eiusmodi sapientibus loquens. In hac ergo sapientia, quam ij à Deo acceperunt, illud obseruatur, ut qualibet scientia quædam habeat principia, quibus inuitatur, quæ si desint, tota corruat necesse est. nam geometria (ut declarandi causa aliquod exemplum afferamus) principia habet punctum, lineam, superficiem, corpus, & quædam alia, quæ communes notiones siue intelligentiæ ab illis vocantur. vt, quæ eidem æqualia sunt, inter se æqualia sunt. & si æqualibus æqualia addas, tota erunt æqualia. & nonnulla eius generis alia, quibus omnes ille geometricæ rationes ita nituntur, vt sine illis demonstrari nihil omnino possit. Seruator igitur ipse ad morem nostrum, quem tamen ipso docente accepimus, sese accommodans, has beatitudines, de quibus locuti tot menses sumus, tanquam principia quædam ac fundamenta posuit. quæ etsi breue sermonis spatium complectantur, eam tamen vim habent, vt ad reliquam omnem struendam Euangelicæ ædificationis necessariò sint retinenda. quod non

non solum in corporeis ædificijs passim cernitur, verù etiam, quod dudum dicebamus, in disciplinis, exemplum autem proponam, quod & infantes, qui literas discere cœperunt, sint intellecturi. Quid tam exiguum videtur, quod ad sciendi rationem pertinet, quàm elementa literarum, quæ alphabetum appellamus? & tamen quia libri omnes cuiuscunque facultatis ac disciplinæ illis constant, si quis exigua illa elementa obliuisceretur, continuo librorum omnium studio ac lectione esset destitutus. in eundem se habent modum huius Christianæ philosophiæ elementa, hæ uidelicet beatitudines, quæ nisi nobis sint familiarissimæ, & bene penitus animo defixæ, erimus illis infantibus persimiles, qui antequam memoriæ mandauerint elementa literarum, nequeunt syllabas dictiones que contexere. sic nos sine harum familiaritate, non facile ullos in hac philosophia progressus facere licebit. ut enim literæ in omni lectione sunt necessariæ, sic principia ista in quibusuis factis Christiano homine dignis, quæ cum habuerimus familiaria, idem nobis in illis usu ueniet, quod in eisdem literis accidit, quarum cum usum habuerimus, nihil in illis inter legendum laboramus. sic cum harum beatitudinum consuetudinem habuerimus, eas sine ullo labore in quotidianis negocijs exercebimus. Has ergo ut facilius meminisse quisque uestrum possit, vna oratione uolui complecti, & omnes percurrendo compendiosius, quàm superioribus mensibus factum est, declarare. In prima beatitudine paupertas spiritus commendatur, qua diximus significari animi submissionem, quæ humilitas vocatur, contemptum que diuitiarum. videte verò quàm sapienter hoc sit factum. quemadmodum enim initium omnis peccati superbia est, & radix omnium malorum auaritia; sic optimum fuit, *I. Tim.* hac prima beatitudine duas hæc capitales pestes conficere duabus 6. hisce virtutibus, illis aduersis, humilitate scilicet, diuitiarum que contemptu, quarum appetitus sine hac animi submissione nunquam deponitur. nam exteriora ista relinquere ac desinere admirari nunquam quisquam potest, nisi interiore hominem componat, & sese agnoscere doceat. quod humilitas in primis facere idonea est. si enim quæramus diligentius, cur quis insolenscat, & ob hoc etiam pecuniarum cupiditate flagret, ex sui ipsius ignoratione proficisci intelligemus. quæ cupiditas continuo uires amittet suas, si in nosmet descendamus, nosque ipsos circumspeciamus. Cogitandum

enim nobis est, cum anima constemus & corpore, quid in utrovis horum sit, quo liceat inolescere: corpus hoc omnibus iniurijs expositum est, ut facile omnium animantium corporibus imbecillitate cedat. vnus aranei morsu extinguitur: & reperiuntur, qui in lactis hauustu. uno pilo fuerint strangulati. quid enim facilius est, quam hominem extingui? tot tam varia morborum genera, tot casus omnibus horis ingruunt, vt mirandum sit, reperiiri posse, qui corpori huic, & ijs, quæ ad illud pertinent, afficiantur, & tamen ob ipsum corpus, & ea, quæ circa ipsum uersantur, intumescimus, inflamur, proximum quenque contemnimus. cogitationes omnes nostræ per totam ætatem huc referuntur; nec cogitamus, qui finis & quæ demum huius pompæ clausula sit, nempe quod quidam sapiens ait: cum morietur homo; hereditabit serpentes & bestias & uermes. Non habet igitur homo cur superbiat ob corpus; & quæ circa illud sunt, opes, facultates, copias, neque verò magis ob animam, quamuis præstanti ingenio quis & eruditione sit præditus. primum enim gloriari quisq; de suo non de alieno debet. sed quid habes (inquit Paulus) quod non acceperis? quòd si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Deinde quantum tandem est, quod assequi quisquam hominum possit? verissimum enim est, quod in Sap. 9: sapientia legitur. corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit: terrena inhabitatio mentem. multa cura & difficile æstimamus quæ in terra sunt; & quæ in prospectu sunt inuenimus cum labore, quæ in cœlo sunt autem, quis inuestigabit? Illud verò Salomonis multò mirabilius. intellexi (inquit) quòd omnium operum Dei nullam possit homo inuenire rationem eorum, quæ fiunt sub sole, & cum laborauerit ad quærendum, non inueniet. Hæc certè verba viri omnium sapientissimi; omnem cuiusuis ingenio præstantissimi arrogantiæ minuere idonea sunt. quid enim is audeat; aut quo pacto sua conditione confidat; qui nullam eorum, quæ sub sole fiunt possit inuenire rationem? Adde, quod ad eiusdem animæ salutem pertinet, quantis; quàm multis, quàm uelut periculosis spiritualium hostium insidijs patet, quot tentationum genera in dies ingruunt; non pauciora numero, & damno multò grauiora, quàm sint morbi corporis: aduersarius noster Diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret. id quæ dies ac noctes sine ulla mora ac requie, cui si succubamus sempiterna inextincti.

cti ignis tormenta nos manent. Quis in hoc rerum statu, siue corpus siue animum cogites, sibi placere aut inolescere audeat, ac non potius operam det, vt quàm potest maximè sese deiciat, ac totus à Dei benignitate & misericordia pendeat? Cum animus hac parte incolumitatem receperit, continuo ille habendi furor ac rabies potius quàm appetitus conquiescet. cui enim hic opum splendor, & hæc rerum copia apparatus? pulueri & cineri. sic enim ab ipso Deo appellatus est homo, cum dictum illi fuit, puluis es, & in puluerem reuerteris. cum verò hac cogitatione paucis & tantum naturæ necessarijs homo contentus fuerit, mox pacatus erit orbis terra, cuius diuexatio à superbia atque auaritia proficiscitur. nulli deerunt ad uitam necessaria, quando ij, qui nunc sibi plurima deesse erroris opinione existimant, intelligent se multis abundare superuacuis. Hoc iusto fundamento, cætera quæ sequuntur, non solum vel aspera vel factu difficilia, verum etiam beatitudinis appellatione digna, quemadmodum uocata à Domino sunt, existimabuntur. sequitur enim. *beati qui lugent, quoniam ipsi consolationem habebunt.* qui enim intelliget se nihil habere in sese nisi luctu dignum, siue corpus siue animum spectes, is luctum habebit pro solatio. nam is eiusmodi hominum esse mos consueuit, vt interim taceam propositum à Domino præmium, sempiternam uidelicet consolationem. quis enim exiguo momento (nam momentanea hæc uita est) non libens lugeat, vt post æterna fruatur consolatione? hunc verò luctum assequi nemo potest, nisi prima beatitudine sit potitus. nam qui superbiunt, & opes, honores, dignitates amant, oderunt luctum. Tertio loco dicitur. *beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* at hoc ei, qui superiora sit assecutus, iam non erit graue, sed potius res contraria, acerbitas uidelicet, ac nunquam uelle cedere, præsertim cum tanta accedat promissio, fore, ut ij terræ possessores sint futuri, quod quo pacto accidat, quia suo loco dictum abundè fuit, hic breuitati est studendum. *Beati qui esuriunt.* etiam hoc a prima beatitudine uim suam assequitur. nam qui sese deiecit, totumque se dereliquit, decreuit que totus à Deo pendere, facile omnia feret, & extrema quæque experiri erit paratus. ceritò sciens, se demum nullo modo esse derelinquendum. meminit enim semper, à propheta fuisse dictum. iunior fui, & senui, & non uidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. quam

quam satis esse debuerat ad fidem faciendam, quòd ipse Dei filius dixerit, hoc rem esse beatam. & hoc quidem de corporea fame ac siti, multò uerò credibilius est de fame ac siti iustitiæ, cum quisi ita iustitiæ affectus est, ut quantoscunque in ea progressus fecerit, nunquam se illam existimet affectum. *beati misericordes*. hæc beatitudo omni ex parte plausibilis est, neque quicquam in se habet, quod naturæ ac sensibus aduersetur, ut in luctu & fame ac siti, quando ad præstandam misericordiam non ratione solum inuitamur, verum etiam ipsius naturæ sponte ferimur, atque adeo rapimur potius. quod cum de hac beatitudine seorsum loqueremur, luce clarius demonstrauimus. quòd si qui ab hac aborere interdum reperiuntur, ut in auaris conspiciamus, hoc à deprauata omnino natura, & in ferarum aut Dæmonum potius conuersa naturam proculdubio proficiscitur. cum ergo non tantum Diuinis legibus & à ratione identidem admoneamur, ut simus misericordes, sed à natura etiam pertrahamur, doleo uehementer, & miror uos ad hoc opus tam pigros accedere, uereor que; ne uobis illud meritò obijciatur, quod Dominus ciuitatibus, in quibus prædicauerat, obiecit. cum dixit. Tiro & Sidoni remissius erit in die iudicij quàm uobis. nam si uicinis ciuitatibus ea proponerentur, quæ uobis ex hoc loco frequentissimè inculcantur, longe maior fructus esset consecutus. neque mihi nunc ciuitatis inopia obijciatur. nunquam enim (quod aliàs etiam diximus,) uos inopes existimatis, nisi cum Christo est dandum, ego uerò uobis ostendam, hanc inanem prorsus esse excusationem. non negabitis, uel viginti primores esse in ciuitate, quorum singuli decem nummos aureos in usum pauperum sine suo incommodo quotannis proferre possint. en ducentos iam aureos nummos reperimus. centum item ciues, ut minimum dicam, inuenientur, quorum singuli uel duos aureos nummos commodè offerre possint, ecce ducenti alteri nummi aurei, qui si superioribus addantur, efficiunt quadringentos. rursus trecentos ciues habetis quorum singuli saltem unum proferre, & ipsi quotannis cum nullo aut certè minimo incommodo possint. ecce septingentos nullo negotio inuenimus aureos nummos, qui soli huius ciuitatis egram inopiam leuare possint. Ego uerò illud addam, quàm multas toto anno pecunias

cunias superuacue atque inaniter infumitis in pompas, vestes, conuiuia ac uarios luxus, quæ solæ subuenire pauperum necessitatibus essent idoneæ. nec cogitatis, hæc ante Christi tribunal esse accuratissimè examinanda? nec his aliquando ratiocinationibus commouebimini? quousque dormitatis? quando de hoc somno ac ueterno consurgetis? si ostensum aliàs nobis est, uos Christi legibus teneri, non parum de splendore uestro detrahere, quam habebitis excusationem, si uel id non præstatis, quod minimum aut nullum potius incommodum affert? Certè si non aliud, excitare illud uos debuerat, quòd cernitis hæc exigua, quæ hactenus collecta est, eleemosyna, quàm multis fuerit subuentum. nam, ut cæteros taceam, quot ægroti curati sunt, qui sine hoc auxilio egestate ac morbo fuissent confecti? atque hoc apertissimè cernitur esse uerum, quod ex hoc loco memini à me superioribus mensibus fuisse dictum. multò esse fructuosius quod in commune confertur, quàm si idem singuli pro arbitrio distribuerent. præterquam enim, quòd magis animatur ciuitas, dum certatim quisque offerre studet, illud præterea sequitur, quòd melius ista in unum coacta distribuuntur, quando diligentissimè descripti à nobis sunt, qui indigent, & quibus indigent, quod non assequi poteritis, si seorsum quisque sine eo ordine tribuat, qui à nobis est constitutus. Neque uos moueant uenenatæ eorum linguæ, qui tanquam Diaboli instrumenta, optimum quodque Dei opus conantur demoliri. meminisse enim potestis, me initio uobis ista prædixisse. Sed reliquæ iam beatitudines percurrendæ sunt, quando eas una oratione percurrere decreuimus. *Beati mundo corde*. hoc certè sine ulla pollicitatione alia, per se est amandum atque expetendum. quis enim non id, quo nihil habet pretiosius, mundum integrum que seruare curet? cor thesaurus cæli, confors cælestium uirtutum, Dei habitaculum, cuius Dei cum cælum capax non sit, humanum tamen cor habitare non dedignatur. rem ergo tam pretiosam non curare, quàm stolidum atque adeo insanum est? quo uerò nobilior res est cor mundum, eò sædius ac magis abominandum immundum cor, quod uirtiorum peccatorum que factum sit habitatio, & Dæmonum tanquam crudelium bestiarum domicilium. multò uerò hoc flebilius est, quàm si quis palatium intueatur, olim maximo sumptu atque arte cõstructum, in quo maximi reges habitare consueuerint, nunc à feris

à feris siluestribus que animantibus habitari. Ob hanc causam superioribus diebus cum ad hunc locum esset ventum, pluribus orationibus rem tractauimus, tantoque apparatu arcem huic cordi construximus, comitatibusque muniuimus. ob hanc eandem causam tam anxie assidue adhortamur, ut crebro peccatorum fiat exhomologesis, ut hac conseruetur cordis mundities. iccirco aduersus eos, qui hoc saltem semel per annum prestare contemnunt, videmur plerisque vestrum plus æquo seueriores. & quidem decreueram, ac vobis pollicitus fueram, me hodie huius generis homines publice pronuntiare, sed cum nuper ad me peruenerit suspicio quorundam, qui in eadem culpa sunt, iudicavi prestare, ut fiat inquisitio diligentior, si qui reliqui sunt, ne sæpius eadem mihi sint repetenda, præsertim animo meo molestissima. quanquam uos me leuare hoc labore potestis, si hosce homines, quos opinor iam omnibus notos esse, caueatis, nullumque cum illis commercium habeatis. verum hi non expectent, dum iterum à vobis publice aut priuatim admoneantur, sed certò sciant, me cum primum eorum ex hoc loco fiet mentio, eos sine vlla posthac misericordia pronuntiatum. Sed hæc de cordis munditie sint satis, sequitur. *Beati pacifici.* & hoc per se optabile est. quis enim non id amet, quo omnia constant, & cœlestia & terrestria, quodque si desit, confusa omnia & perturbata redduntur? quod si præterea cogites quod à Seruatore additum est, pacis uidelicet conciliatores filios Dei esse appellandos, quis non tantam ambiat dignitatem? quo magis vos ciues mei reprehensione estis digni, qui tam negligenter huic paci studetis, continuèque inter vos dissidijs laboratis, neque linguas, quas, cum de hac materia concio habita fuit, in causa potissimum esse diximus, coercetis, atque hoc vitio tam perditè laboratis, ut ij etiam, qui ex vobis exactiorem vitam agere decreuerunt, ab hoc errore nesciant abstinere. auferte tandem aliquando istam ab hac ciuitate ignominiam, ut quod prouerbio hæctenus in dedecus vestrum dictum fuit, posthac mutata ratione, cum de pacificis linguis habetur sermo, dicatur, linguæ Fulginate. Restat octaua, quæ eadem ultima est beatitudo, videlicet, *beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.* hanc qui assequi cupit, amet oportet, id que ardentissimè, nisi ex eorum esse numero velit, de quibus Dominus ait, qui ad tempus credunt, atque in tempore tentationis recedunt. qui ergo amat,

go amat, meminerit oportet, militiae spiritum esse amorem, ut quidam poeta dixit.

Proponat que animo multa ferenda suo.

quod si in corporeo ac lasciuo amore hoc admonentur homines, quod simulachrum quoddam potius amoris quam amor appellandus est, multò hoc certè magis in eo, qui solus amoris appellatione est dignandus, cogitandum est. amor noster Christus in crucem actus, esse debet. Christo ergo passo pro nobis carne (ait beatus Petrus) & vos eadem cogitatione armamini. habemus tantæ philosophiæ ducem Christum Dei filium, cuius tota vita crux fuit, qui, cum superiores omnes beatitudines, tum hanc absolutissimè impleuit, id que nostri gratia. & nos ob nostram ipsorum utilitatem illum sequi recusabimus? non saltem nos animabit, quod idem Dei filius hæc omnia rem beatam esse predicauit, atque in primis postremam hanc, cui ut præstantiori ac digniori adijcere repetitam beatitudinem voluit? postea enim quàm dixit, *beati qui persecutionem patiuntur*, rursus dixit. *beati estis, cum probris uos affecerint homines, & insectati fuerint, & dixerint omne malum uerbum aduersus uos, mentientes propter me.* Et hæc quidem si ut amantes patimur, verus amor mercedem aliam; cum ipse sibi idonea sit merces, non expectat. cum verò tanta præterea merces accedat, atque æterna retributio, & quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quàm erimus reprehendendi, nisi toto pectore in tam egregium ac tanti faciendum opus incumbamus? Hæc tanquam Euangelicæ & Christianæ philosophiæ elementa uobis memoriæ tradenda sunt, & non minus trita habenda, quàm elementa literarum ijs, qui literarum studijs operam dant. quæ ut bene penitus animis vestris affigerentur; & tanquam solidissima fundamenta haberetis, quæ reliquam structuram Dominici sermonis sustinerent, pluribus mensibus in illis immorari non piguit. Reliquum est, ut ad ea, quæ sequuntur in hoc Domini sermone in monte habito, cupidè audienda accurratis. hæc enim vna uia est & huius uitæ cum tranquillitate degendæ, & futuræ etiam adipiscendæ: iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium sempiternum. Amen.

Luc. 8.

ORA-

ORATIO VIGESIMA PRIMA.

DIXIMVS hunc Domini ac Seruatoris nostri sermonem in monte habitum omnem Euangelicæ philosophiæ summam complecti. quare consentaneum fuit, vt quæcunq; ad Christianam reipublicam gerendam pertinent, horum omnium in ipso sermone fieret mentio. cum autem inter omnia, quæ ad res publicas conseruandas necessaria sunt, illud in primis requiratur, ut ij, qui regendæ ciuitati præpositi sunt, cæteris omnibus & prudentia & vitæ integritate præsentent, alioqui fieri semper vt eorum peccata in ciuium redundant detrimentum. rectè enim quidam dixit.

Quicquid delirant reges, plebuntur Achui.

Idcirco Dominus, positis suæ philosophiæ principijs, & tanquam iactis fundamentis ac proposito fine, veluti scopo, ad quem actiones nostræ referendæ sint, quibus scilicet in rebus summum, quod expetitur, bonum sit positum, illud tractare in primis aggressus est, à quo, si rectè se habeat, proficisci bona omnia consueuerunt, sin aliter, nullus malorum est finis expectandus. ait ergo. *Vos estis sal terræ, quòd si sal insatuatus fuerit, quo salietur? ad nihil ualet ultra, nisi ut proijciatur foras, & conculcetur ab hominibus. uos estis lux mundi. non potest ciuitas abscondi super montem posita. neque accendant lucernam, & ponunt illam subter modium, sed super candelabrum, & lucet omnibus qui in domo sunt. sic luceat lux uestra coram hominibus, ut nideant uestra bona opera, & glorificent patrem uestrum, qui est in cælis.* Hæc uerba Dominus apostolis suis, & per eos ijs, qui apostolorum locum tenent, hoc est, episcopis dixit, ac deinceps ijs, quibus animarum cura est credita. quare, cum res tanti sit ponderis, quàm nunc audistis, hæc uerba sunt diligentissimè discutienda, quorum ubi ad declarandi finem perducta oratio fuerit, intelligetis harum rerum explicationem non minus uobis quàm ipsi clero esse cognitu necessariam. cum enim docti fueritis, præsides uestros tantum ad progressus cuiuscunq; uestrum, salutem que pertinere, primum magis solliciti eritis ad precandum Deum, vt

ijs,

ijs. qui præfecti curæ uestræ sunt, spiritum suum copiosè suppeditet, & longè magis quàm hactenus factum à uobis est, atque adeo quod hactenus factum non est, dabit operam, vt filij uestri, qui in clerum assumuntur, accuratius ad uitæ Christianæ normam educantur. *Vos estis sal terræ;* inquit, quis ignorat salem condiendis rebus tam esse necessarium; ut si is deficit, quamuis opipare instructa conuiuia, nulla delectatione afficere gustum possint? est alia præterea illius vis, vt seruare carnes soleat, ne putrescant. vtrunq; horum efficiunt, qui sal terræ sunt, hoc est, hominum, qui terræ sunt habitatores. est enim figurata locutio, vt ponatur id, quod continet, pro eo, quod continetur. videte. n. quantum effecerint ij, qui sal terræ fuerunt, nempe apostoli, & quicunq; illorum fuerunt secuti uelitia. quid. n. magis erat insipidum genere hominum? quid corruptius? quando Solones etiam illi, & qui legum latores constituebantur, idque in ea regione, quæ disciplinarum mater existimabatur, in errores delabebantur ita pudendos, vt ex hoc loco eos prodere erubescam: quid in barbaris accidisse regionibus est existimandum? hunc orbis statum conditionem que Paulus ad Romanos scribens attigit, cum dixit. Cum Deum cognouerint, non vt Deum glorificauerunt, neque grati fuerunt, sed frustrati sunt per cogitationes suas, & obtenebratum est insipiens cor eorum. cum se crederent esse sapientes, stulti facti sunt, mutauerunt que gloriam immortalis Dei per imaginem non solum ad mortalis hominis similitudinem effectam, verum etiam uolatilium & quadrupedum & reptilium. Quapropter tradidit illos Deus per cupiditates cordium suorum in immunditiam, vt ignominia afficiat corpora sua inter se mutuo, qui commutauerunt ueritatem eius mendacio, & uenerati sunt coluerunt que, ea que condita sunt, supra eum, qui condidit. Quamobrem tradidit eos Deus in cupiditates ignominiosas. nam fœminæ illorum mutauerunt naturalem usum in eum, qui est præter naturam, similitèr que & masculi relicto naturali usu fœminæ, exarserunt per appetentiam sui alius in alium, masculi in masculos fœditatem perpetrantes, & præmium, quod oportuit erroris sui in sese recipientes, & quemadmodum non probauerunt, vt Deum agnoscerent, ita tradidit eos Deus in reprobam mentem, vt facerent, quæ non conueniebat, repleti omni iniustitia, scortatione, uersutia, auaritia, malitia, pleni inuidia, cæde; contentatione, do-

ROM. I.

Mat. 5.

lò, malis præditi moribus, susurriones, obrectatores, Dei ofores, contumeliosi, elati, gloriosi, excogitatores malorum, parentibus immorigeri, expertes intelligentiæ, pactorum minimè tenaces, alieni à charitatis affectu, nescij foederis, immisericordes. Cernitis horridam rerum faciem (libuit enim integrum eum locum ante oculos ponere, vt rem magis exactè perspiceretis) & longè deteriorem hominum quàm ferarum conditionem? at vbi Euangelico sale conditi cœpit orbis terræ; & Dei agnitio per hanc prædicationem inuenta est, ex brutis & tanquam ratione carentibus animantibus, non homines sed angeli euasere. neque enim solum ea carnis vitia, quæ naturæ limites transgrediuntur, abominari cœperunt; sed coniugij vsus, qui natura & legibus, vt res honesta, conceditur; multa hominum millia, virorum ac foeminarum contemnēbant propterea, quòd fruendæ tantæ philosophiæ impedimento esse videbatur. deserta loca & solitudines, quæ vix siluestribus feris erant peruiæ, hominibus repleta fuerunt; qui ob eam unam causam à ceterorum cœtu distungebantur; vt Euangelicis institutis commodius possent inseruire, & consuetudinem suam duntaxat cum cœlo habere. Rem dicam non exigua admiratione dignam. memini me in vetustis legisse historijs, apud Gallòs ante huius lucis aduentum; hunc perditissimum errorem fuisse; vt masculi perindè atque foemine solent, publicè in matrimonium ducerentur; & eorum nuptiæ celebrarentur. postea verò quàm regio illa hanc veritatem agnouit, tam alieni ab hoc vitio facti sunt, vt in hac etiàm corruptissimam omnium etate à nulla re magis abhorreant. In omnibus item quamuis barbaris regionibus; vbicunq; Euangelica lux proferebatur, continuè crudelitas omnis; atque efferi mores, & vitia, quibus usque ad ea tempora fuerant assueti, deponerentur. qui iniuria alios afficere antea consueuerant; ipsi postea iniuriam libentius perferebant. qui aliena rapere amabant; sua largiri didicerunt: neq; solum malum pro malo reddere, & conuitium pro conuitio, sed contrà, bene precari, & beneficio afficere inimicum, Sed heu miserandam sortem nostram. scio enim quid tacitè quorundam uestrum cogitationes possunt dicere. nostro scilicet quo ista non agnosci, sed potius illum uitæ statum fuisse restitutum; quem dudum ex Paulo, recitauimus. quòd sanè negare non possumus. sed sciendum est, eiusmodi homines sub Euangelica lege non esse, & quòd se Christianos esse lingua

1:Pet. 3;

Rom. 12.

gua profitentur, id in ipsorum perniciem tantummodo redundare. qui dum fatentur se nosse Deum, factis autem negant; illa oris confessio, quæ ad salutem (vt ait Paulus) esse debuerat, in condemnationis testimonium sola relinquitur, ut ex eorum numero futuri sint, de quibus ait Dominus. non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum: atque hæc mala iccico in Christianum orbem sunt introducta; quòd ij, qui condiendis hominum animis præfecti à Domino fuerant; sal esse deserunt. quòd præuidens Dominus, vbi dixit, *uos estis sed terra*; mox adiecit, *quòd si sal infatuatus fuerit, quo salietur?* quòd duplicem habere sensum videtur. vt primo dicatur. si is, qui docendis alijs, & tanquam condiendis sua sapientia, institutus fuit, despicerit; restat, vt insipida omnia relinquatur, cum sublatum illud fuerit, quo effici sapida debuissent. quòd sanè maximo cum nostro damno experimur, dum cernimus, infatuato sale, hoc est; episcopis reliquis que gradibus, quibus instruendorum populorum cura est credita, nihil minus, quàm hæc cogitantibus, nulla penè iam in toto ecclesiæ corpore mica salis inuenitur. cernimus enim sexum omnem, omnem etatem, omnem gradum; congressus, commercia, consilia, priuata, publica; nullum Euangelici salis gustum; referre. verba insipida, facta multò insipidiora. quotus enim quisq; nunc est, qui quacunque de re tractet, curet eam hoc sale condire? qui tamen semper à viris, à mulieribus, à doctis, ab imperitis ad quamlibet rem esset adhibendus; & docendi ipsi pueri atque infantes, ut eo utantur. si enim magistratus, si senatus, si iuris consulti, si negociatores, si cuius artis cunque ac professionis homines Christi præcepta, hic enim est Euangelicus sal; in consilium adhiberent; non tam irent pessum ciuitates atque respUBLICÈ. si mulieres cum ornari student, & infinitum illum mundum muliebrem tam anxie curant, hoc sale suas cogitationes condire vellent, secum que ita cogitare. quid superuacuum hic ornatus uult? quid pulueri ac cineri, atq; adeo stercorei tantum pecuniarum circumponimus, ex quibus sequitur, ut & concupiscendi ac lasciuendi occasionem hominibus præbeamus, & Christi membra nuda & esurientia circuire domos patiamur, atque adeo committamus? hæc inquam, atque huius generis alia si cogitare uellent, parcerent tantis sumptibus, honestiore cultu uterentur, recrearentur pauperes, & tot scelestæ & impu-

dica facta tollerentur. Alio modo intelligi possunt illa uerba, quo salietur, ut scilicet referantur ad ipsum sal, quemadmodum aper-
Mar. 9. tius inuenitur apud Marcum, ut sic dicatur. si sal, qui ut alijs sapor-
 rem præbeat, factus est, desipuerit, nihil præterea superest, quo
 suus illi sapor restitatur. qui sapor cum salī ita proprius sit, ut præ-
 ter eam vim, hominum vsui non sit utilis, si is salī defuerit, neque
 aliunde reparare illum possit, reliquum est, ut tanquam res inutilis
 abijciatur. quare pulchrè adiecit, ad nihil valet ultra, nisi ut proj-
 ciatur foras, & conculcetur ab hominibus. similitudo autem ac-
 cepta est ab ijs rebus, à quibus cum nihil utilitatis iam speretur,
 projiciunt eas homines, ut passim, nulla habita earum ratione con-
 culcentur. dicit ergo, eos homines, qui in cleri ordinem iccirco ad-
 mittuntur, ut vitam hominum sua sapientia ac prædicatione opti-
 mis que exemplis tanquam sale condiant, si id facere desierint, di-
 gnos esse, qui tanquam res inutilis abijciantur, & conculcentur.
 quod sanè nostra ætate fieri cernimus. quid enim nunc vilius atq;
Ioan. 20. abi etius est in rer Christianos sacerdotibus, & eo gradu, cui remit-
 tendorum peccatorum, quod Dei proprium est, ab ipso Dei filio
Luc. 20. ac Deo data facultas est? qui conficiendi corporis & sanguinis Chri-
 sti, quod angelis negatum est, potestatem habent? qui angeli in
Mala. 2. sacris literis appellantur? Labia (inquit) sacerdotis custodiunt scien-
 tiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exerci-
 tuum est. abutuntur homines sacerdotibus tanquam mancipijs ad
 vilissima quæque officia, ad prophana negocia, ad mercaturam, ple-
 ri que uerò non expectant, dum accersantur, sed ipsi ultro se offe-
 runt, neque vllum quamuis abiectissimum officij munus detre-
 ctant, modo inde aliquid lucri assequi posse sperent. sed illud in-
 de incommodi nascitur, quod ob eorum numerum, qui sal infa-
 tuatus facti sunt, etiam boni plerunque contemnuntur, quos nun-
 quam defuturos spero etiam cum extincti omnes existimabuntur,
 quemadmodum & in diebus Eliè vsu uenit, qui cum diceret, se
3. Re. 19. unum superfuissè, respondit ei Dominus. referuauī mihi septem
 millia uirorum, qui non curauerunt genua imaginī Baal. at ijs,
 qui probi sunt, maior erit merces, si pro benefactis in hac uita pro-
 bra retulerint, ij uerò qui desipere, iam pœnas quas in futura ui-
 ta æternas daturi sunt, in hac ipsa representant. & merito sanè ut
 quid enim ecclesiastici sunt, & in cleri ordine degunt, si id non præ-
 stant,

stant, ad quod fuerunt instituti? non intelligunt, quid uelut cle-
 ri appellatio, quòd scilicet ad Dei hæreditatem toti pertineant,
 quæ solo spiritu comprehenditur, ut totum quod uiuunt, Diuino
 cultui addictum sit. sed miseri nullam nunc hæreditatem aliam no-
 uerunt, quàm ecclesiasticos prouentus. his fruuntur, in his deli-
 ciantur, & lasciuunt etiam. nullum genus magis ingratum in
 Christum est, qui cum ijs facultatibus diuites eualerint, quæ Chri-
 sto oblatae sunt, atque ad Christi hæreditatem pertinent, ij ceteris
 omnibus ecclesiæ Christi sunt perniciosiores. ij ergo non ne
 naturæ monstra sunt, qui omne hominum genus potius referunt,
 quàm suum? mollicie ac nitore uestium fœminas equant, ne dicam
 superant. equorum numero & specie milites uidentur, satellitiq;
 principes, negociatione mercatores, lussibus & iocis scurræ. taceo
 uerecundiora ob huius confessus reuerentiam. Quod uerò dudum
 dixi, eos etiam in hac uita dignas pœnas luere, fortasse aliqui ue-
 strum sunt admirati, cum in tanto uitæ luxu non pœna sed felici-
 tas inesse uideatur. & tamen rectè à me hoc fuit dictum, primum
 enim omnis ille splendor & luxus summa est ignominia apud eos,
 qui ratione & mente uti uelint, quorum iudicium sequi omnes
 debent, & profecto maior hoc hominum pars intelligit, & hos pas-
 sim maledictis omnibus conuitijs que incessunt. deinde hoc, quo
 uidentur honestari ob externum huic splendorem, quàm exiguum
 est præ eo, quod haberent, si sal essent? non ne Dij essent, quemadmo-
 dū à scriptura appellantur? non ne tanquā ad oracula, sic ad eos ab
 omnibus cū priuatim, tum publicè à regibus etiā ipsis atq; principi-
 bus adiretur, eorū consilio atq; auctoritate omnia administrarēt?
 Sed uereor, ne, dum hæc à me in Euangelicorū uerborum explicatio-
 ne necessariò sunt dicta, vos qui à cleri ordine atq; ecclesiastico gra-
 du estis seiuncti, existimetis, ex hac ecclesiasticorum sugillatione uo-
 bis aliquid laudis accessisse. id enim uicioso more sæpe fit, ut aliorū
 criminacionibus nos crescere videamur, sed quid estis dicturi, cum
 ostendero, maximam horum malorum causam in uos esse reijci-
 endam? descendamus. n. in hanc ciuitatem (nam hæctenus generatim
 de toto ecclesiæ statu habuimus orationem) & uestro exemplo in-
 telligemus, uestri ordinis homines in causa esse, cur tam fœda sit cle-
 ri facies & denigrata, ut deslere cum Ieremia possimus & dice-
 re. denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti Tre. 4.
 in pla-

in plateis . Dicit ergo mihi , cum datis operam , vt filij uestri in clerum ascribantur , quid vos teste conscientia inuitat , vt eos ad hoc adhortemini ? non ne illud primum , atque adeo illud solum potius , ut ecclesiasticis fructibus domus vestrae ditentur ? hoc vestrae persuasionis atque adhortationis principium ac finis est . cuius rei evidens indicium est , quod ob ecclesiastica beneficia adipiscenda , etiam caedes hominum in hac ciuitate interdum acciderunt . ab his fundamentis quid miramur , si consentanea illis structura consurgat ? quid lamentamini , si qui lasciuiam sectantur , viuunt que perditissimè ? uos , vos inquam in causa estis , & in uos maxima culpa pars est reijcienda . quid enim ab ijs expectandum est , quibus parentes nihil aliud ab eorum adolescentia aut potius ab infantia in susurrarunt , quàm , si ecclesiastici fiant , eos eorum que domum habituros , vnde splendide ac voluptuose uiuant ? at illa ætas , que per se ad carnis vitia incitatur , cum præterea uos illi faces præbetis , admiramini , si alacres in hanc se uitam dant , & oblati fruuntur occasionibus ? quare illi quidem reprehensione sunt digni , qui cum intelligunt , dum ab episcopo admonentur , quàm exactum ab illis uitæ genus requiratur , uel non recusant tantum munus , uel susceptum non reuerentur . sed uos multò magis estis reprehendendi , qui ad tanta mysteria , quasi ad mercaturam quandam filios uestris , lucri & adipiscendorum beneficiorum ecclesiasticorum spectatis , & tanquam in pistrinum quoddam detruditis , vnde nec exire licet , & ibi manere , uel molestissima res est , uel perditissima . Cernitis infatuato sale quanta rerum confusio consequatur ? nam & ex cleri perdita uita uos euaditis deteriores , & uestra uitæ prauitate clerus nihilo minora accipit detrimenta . & horum malorum in primis episcopi seminarium præbent , qui cum ecclesiarum sint capita , dum officio suo fungi recusant , inferioris ordinis sacerdotes dissipati sine ullo ordine feruntur , ut dici illud scripturæ possit .

Iudi. 17. in diebus illis non erat rex in Israël , sed vnusquisque quod sibi rectum uidebatur , hoc faciebat , quo fit , ut populi tanquam oues non habentes pastorem , uagi aberrarent . uerum & ipsi episcopi tanti sceleris pœnas , si non quas merentur , certè aliquas luunt . cum enim primus in ecclesia Christi gradus , ac summus sit episcopalis dignitas , ut qui apostolorum loco successerint , atque iccirco reges ipsi atque imperatores illorum præcepta reuereri consueuerint , illis que

illis que obtemperare , nunc in nullo pretio sunt ; præsertim in urbe Roma , ubi ecclesiasticæ dignitatis suprema est sedes . & hoc sanè meritissimè ; qui , cum in ea urbe uel auaritiæ , uel ambitionis gratia relicti suis sedibus curâ que pastoris , habitare malint ; cum episcopi officium negligant , rectè etiam episcopi esse non agnoscuntur . quorum diuturna inertia quantum mali inuexerit , uel ex hoc vno licet intelligere , quod si qui sunt episcopi , quanquam ita rari hætenus extiterent , ut dici illud Satyrici possit , uel duo , uel , si qui tamen inueniuntur , qui uetera patrum instituta cupiant instaurare , tam obsoleta est ea uia , ut uulgus uideatur in controuersiam uocare , rectè ne an iniqua sint : quæ in primis & sanctissima & factu sunt maxime necessaria , cuius rei vnum afferre exemplum satis erit . Urbs est in ea Italia regione , quæ Umbria appellatur , cuius nomen in ipsa narratione uosmet intelligetis , ea urbs episcopum habet , qui quantum imbecillæ eius uires ferunt , operam dat , ut officio fungatur suo . is ergo inter alia , quæ ad munus suum pertinent , primum toto anno diebus saltem Dominicis alloqui populum & gregem Christi paciscere conatur . deinde inuisere quotannis parochias dioceseos suæ . horum utrunque cum iam multas ætates insolens sit , non intelligitur quantè sit utilitatis , atque ob eam rem minus proficitur . si enim cogitarent , quid referat , & quanti sit episcopum , non quemlibet mercenarium , sed pastorem ipsum gregem suum alloqui , gregem que pastoris uoci assuescere ; longè essent non ad audiendum solum , uerum etiam ad obediendum paratiores . quod uerò ad inuisendas parochias pertinet , idem episcopus ne parochis grauis sit , primum non exigit inter uisitandum id , quod sanctorum patrum decreta ad leuandos episcopi sumptus uolunt : quod uerò ei sponte offertur ; ut par pullorum , aut pulli aliqui columbarum , tam exiguum est , ut nihil differat , utrum quicquam ei aut nihil offeratur . deinde cum non prohibeatur ; si uelit vnum diem singulis parochijs præbere , tamen plures parochias iubet in vnum conuenire , ut populi & uisitationis fructum referant ; & sumptu , qui uisitationi debetur , hoc pacto leuentur , & tamen cum hæc tam circumspectè fiant , solâ que subiectorum utilitas posita ante oculos sit , pudet dicere , quæ interdum imperiti homines suspicentur . Hæc sub alterius ciuitatis nomine à nobis ciues mei dicta sunt ; uerecundiæ gratia , quæ multò libentius tacuissem , nisi cernerem , horum ignorantem

ORATIO VIGESIMA SECVNDA.

rationem non exiguo esse uobis detrimento . alioqui hoc mihi lucro est, si officio meo fungens, à patre, qui in cœlis est, non à uobis accipiam retributionem . Restabat, ut quę sequuntur, quę quę in orationis principio fuerunt recitata, pertractaremus, uidelicet, *uos estis lux mundi* . sed dimittendi iam conuentus tempus appetit, quare in alium hęc diem reijciemus, ne defatigatis auribus res tanti ponderis inculcetur . vos interea Deum omnipotentem, pro me assiduè comprecemini, qui cum me uoluerit ex eorum esse numero, qui sal terre esse debebant, prohibeat sua miseratione, ne unquam meis uitijis atque peccatis sal infatuatus euadam, cui rei ego fanè libentissimè mortem hanc corporis antepoñam . donet potius eas vires, ut hęc ciuitas & diœcesis tota, meo ministerio ita Euangelico sale condiatur, ut ex hoc glorificare possimus Deum & patrem Domini nostri Iesu Christi, cui cum eodem filio & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum . Amen.

ORATIO VIGESIMA SECVNDA.

Num. 1.

DVM cogito, quę superiori oratione dicta à nobis sunt, & quę restant dicenda, uenit mihi in mentem, quod in horum figuram in veteri lege fuit prædictum . cum enim exercitus Israëlitarum, quę castra Dei appellabantur, iuberetur numerari, in hoc numero nec mulieres posita sunt, nec serui, nec Aegyptij, qui in castris erant, nec pueri, sed numerabantur à viginti annis & supra, quibus uidelicet aptum bellis gerendis robur esset, nihil enim molle nec effœminatium, nec seruile, nec nisi pium his castris aptum est . quod quidem ab omnibus est obseruandum, qui Christo nomen dederunt . cum verò ad numeranda primogenita, quę Deo erant consecrata ob primogenita Aegyptiorum interfecta, & Leuiticam tribum, quę Diuino cultui fuerat mancipata, uentum fuit, iubentur numerari ab vno mense & supra . ut significaretur, oportere eos, qui Diuinis muneribus obeundis consecrandi sint, ab ipsa infantia esse initiandos.

VIGESIMA SECVNDA. 85

dos . quemadmodum Paulus ad Timotheum scribens de ipso ait . ab 2. Ti. 3. infantia sacras literas nosti, quę te possunt instruere ad salutem . Alio item loco præsignatum fuit, quàm absolutos omnibus numeris eos esse oporteat, qui ad Diuinum ministerium sunt eligendi . ubi enim præcipit Deus per Moysen, ut quicumque maculam habuisset, non offerret panes Deo suo, nec accederet ad ministerium eius, memorant Hebræi centum & quadraginta maculas, quę in corpore hominis & membris eius inueniri possunt, quę singulę sacerdotem ineptum redderent ad ministerium altaris . in capite inueniuntur octo, in collo duę, in auribus duodecim, in palpebris & supercilijs quindecim . in oculo decem & nouem, in ventre tres, in dorso tres . in membris genitalibus sexdecim, in manibus & pedibus duodecim . in cruribus quindecim, & in toto corpore quatuor . quę omnia cum figurę, quemadmodum ait Paulus, fuerint nostri, ut corporea illa sub Euangelio ad spiritum sint referenda, illa exacta corporis species exactissimam animi pulchritudinem à nobis requirit . sed nunc utrunque negligitur . nam & formandi animi nulla cura est, & eos præsertim ecclesiasticis muneribus dedicamus . quos aliquo corporis uitio impeditos, rebus agendis minus idoneos cernimus . quod quidem reprehensione maxima est dignum . sed ferendum tamen esset, si modo quod ad interiorem hominem pertinet, formaremus . quantos enim esse eos oportet, qui alijs condiendis sunt instituendi, & quos lucem rectè factorum aliis præferre oportet? id enim sequitur in Euangelico Dominici sermonis contextu . *Vos estis lux mundi* . eadem autem hic loquendi figura est, quę & in superioribus verbis, cum dictum fuit . *uos estis sal terrę* . Si hęc cogitarent ij, qui se Diuinis illis ministerijs tam incogitanter obrudunt potius quàm offerunt, & parentes ipsi ac ceteri consanguinei, qui illis ad tantum negocium sunt duces, profecto non tam praposteris consilijs uterentur . cogitarent quod alibi Dominus ait . Lucerna corporis est oculus . si ergo oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit . si autem oculus tuus malus fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit . ergo si lumen quod in te est, tenebrę sunt, ipsę tenebrę quantę? qui hęc secum reputaret, dum ad ecclesiasticos gradus, vel ipse quarit, uel alium curat ascendere, non ne ad extremos usque unguis contremisceret? diceret enim intra se . hem, si huius ordinis homines lumen esse

se ad cæteros illuminandos oportet, quid in me, uel in eo, quem propono admittendum, luminis cerno? quin potius si perscrutari diligentius velim, plus tenebrarum, aut potius nihil præter tenebras deprehendo. si ergo is, qui ut in tenebris luceat, atq; aliorum rum tenebras expellat, clero inferitur, tenebricosus sit, non ne tenebræ euadent crassiores, atque horum malorum culpa meritò in me reijciatur? Hæc vobis ciues mei in tanti ponderis negocio essent identidem cogitanda. sed uereor, multos vestrum his erroribus iam perniciosus tam que monstrosus implicitos, nullo hætenus conscientia scrupulo ob tenebras, quæ nunc mundum obsident, fuisse permotos, atque ad hoc opinandum adducor exemplis factis que, quæ ad me, dum hic episcopum ago, peruenerunt. Quàm uero deceat cum, qui nondum tyro fuerit, ducem constituere, vosmet

Num. 2. iudicate. non est hic ordo castrorum Dei, in quibus apud Mosen præcipitur, ut quisque secundum ordinem suum procederet in castris. ne uidelicet is, qui adhuc humilibus & terrenis affectibus obnoxius est, cathedram doctoris arripiat. Quanti uero sit, deligere homines ad ministerium Dei & hominum curam, pulchrè ostenditur in Actis apostolorum, ubi cum spiritus sanctus dixisset ijs, qui in ecclesia erant, segregate mihi Barnabam & Saulum in opus, ad quod accersui eos. quid illi? tunc ieiunantes (inquit) & orantes, imponentes que eis manus dimiserunt illos. Iusserat spiritus sanctus, ut hos ambos sibi segregarent, & tamen addunt ieiunia & preces, imponunt eis manus, docentes in ipsis ecclesie initiis, quid posteritati esset faciendum. hunc morem imitati patres ac maiores uestri constituerunt quedam tempora per annum, quibus ecclesiastici ordines ab episcopo conferrentur, uoluerunt que, ut in ijs toti ecclesie ieiunia indicerentur. Quid uero in hac parte est prætermittendum, cum uelit Paulus, ut, cum eligendus episcopus est, non solum à fidelibus, uerum etiam ab ethnicis atque hostibus ipsis nostris inculpatæ uitæ habeat testimonium? oportet (inquit) illum & testimonium habere bonum ab ijs, qui foris sunt. quamobrem? ne in op-

1. Tim. 3. probrium (inquit) incidat, & laqueum Diaboli. ne scilicet ipse sit causa, cur probris afficiatur, & in plures se quotidie laqueos induat, & iræ, & odij, cæterorum que uitiorum. *Vos estis (inquit) lux mundi.* eodem titulo honestare successores suos Dominus uoluit,

Ioan. 9. qui ipsi proprius est. nam ipse de se dixit, dum in mundo sum, lux sum

sum mundi. & rursum, ego sum lux mundi. Quanti autem hæc **Ioan. 8.** facienda sit lux, ex hac, quæ corporeis oculis cernitur, capite coniecturam. si enim uolente Deo, huius solis, qui lucem mundo affert, ministerio destitueremur, repente q; densissimæ tenebræ oborirentur, quæ non solis tantum, uerum ne lunæ quidem ac stellarum solatio leuarentur, quid nobis fieret? quàm inopes essemus confilij? quàm hæc uita nobis omni iucunditate destituta uideretur, mori que libentius, quàm ita misere uiuere eligeremus? & tamen exiguum illud esset damnum præ eo, quod spiritualis huius lucis destitutione consequitur. quid enim? & cæci hoc lumine priuantur & uiuunt tamen, neque ob hoc uitam uiuunt iniucundissimam. deinde harum tenebrarum finis simul cum uita terminaretur. at uero cum offusæ sunt mentibus nostris spirituales tenebræ, primum per se graues sunt. quid enim miserabilius accidere homini possit, quàm eam partem, qua homo in primis constat, hoc est, rationem & mentem, lumine destitutam, cæcam ferri sine iudicio, erroribus que continuis circumferri? deinde ab his tenebris ad illas, quas in Euangelio legimus, extremas sempiternas que homines pertrahuntur, quo quid desperatius queat existimari? quare rectè diximus, præstare, solem è mundo tolli, quàm Euangelicam hanc lucem è Christiano regno esse sublatam. cuius priuatione cum caliginosa nox hoc regnum occupauerit, dum ij, qui lux esse debeuerant, tenebræ facti sunt, nihil mirum est, si illi, qui per se tenebræ sunt, euaserunt multò tenebricosiores. Quemadmodum uero, si, deficiente sole, spes esset, illum uestra industria posse restitui, toti in hoc incumberetis, neque laboribus aut sumptibus ullis parceretis; sic & multò etiam magis uobis curandum esset, ut ij, quos scitis animarum uestrarum curæ esse præficiendos, omnibus numeris essent absoluti, sed uideamus quod sequitur. *Non potest ciuitas abscondi super montem posita, neque accendunt lucernam & ponunt eam subter modium, sed super candelabrum, & lucet omnibus qui in domo sunt.* Duo hic tangit. primum admonet, ut studeant inculpatam uitam agere. fieri enim non posse, ut qui editiore in loco positi sint, homines lateant. deinde ostendit, minimè decere, ut qui lucem alijs præferre debeant, ociosi delitescant, sed oportere ut se prodant, conspicui que fiant. hanc enim ob causam ad hoc munus fuerunt electi. Quod uero ait, *non potest abscondi ciuitas super montem*

tem posita . obseruandum est , illud possibile atque impossibile non vno modo accipi . hic enim quod ait , non posse oppidum , quod supra montem positum sit , abscondi , non dicit , hoc fieri omnino non posse . fortasse enim obiectu alterius maioris montis posset occultari . hic ergo non prorsus non possibile accipitur , sed vt in pluribus . interdum verò non posse dicitur , non absolutè , sed ad tempus , & ratione alicuius , vt non posse puerum luctari , aut catulum cernere , aut aduersus hunc pugnare . nam aliquando luctabitur , & cerneret , & pugnabit aduersus alium , quamuis aduersus hunc non possit . alio loco inuenitur non posse pro non æquum esse , ut cum ait Dominus . non possunt filij sponsi tandiu lugere , dum cum illis sponsus est . interdum accipitur pro inuito , vt quod ait Marcus Euangelista , non poterat ibi virtutem ullam facere , ob infidelitatem videlicet recipientium . cum enim vtraque re sit opus ad curationes , & eorum , qui curantur fide , & curantis potentia , inuitus illis signa faciebat & fortasse locus hic cum superiori concordat , eum diximus , illud non posse , accipi pro non esse æquum , neque rationi consentaneum . ad illud item pertinet , quod dicimus inuitum , & cui desit voluntas , quod alibi legimus . non potest mundus odisse vos . & , quomodo potestis loqui bona cum sitis mali ? quo enim pacto vtrunque horum possibile non est , nisi quia deest voluntas ? est etiam aliud , quod natura possibile non est , Deo autem volente possibile . vt non posse eundem iterum generari , & camelum non posse per foramen acus intrare . quid enim prohiberet , hæc Deo volente fieri ? præter hæc verò dicitur non possibile , quod omnibus modis fieri non potest . ut cum dicimus non posse Deum esse iniustum , aut Deum non esse , aut quod non est esse , aut bis duo quatuor esse & decem . Hæc autem distinctio non exiguam afferre lucem potest declarandis non nullis difficilioribus scripturæ sacræ locis . ut illud est ad Hebræos . impossibile enim est , eos , qui semel sunt illuminati , & prolapsi sunt , rursus renouari ad pœnitentiam . & illud . non potest filius à se facere quicquam , nisi quid uiderit patrem facientem . quorum locorum prior uidebatur tollere locum pœnitendi , alter ab hæreticis accipiebatur aduersus filij cum patre equalitatem . sed eorum tractandorum nunc tempus non est , ne longius ab Euangelicorum uerborum expositione uagemur . simul uerò institutum mihi seruandum est meum , ut maiorem rudium hominum

Mat. 9.

Mar. 2.

Mar. 6.

Ioan. 7.

Mat. 12.

Heb. 6.

Ioan. 5.

minum , quæ pars est maxima , cum ex hac fede loquor , rationem habeam , quàm reliquorum . & sanè gratiam his habeo doctioribus uiris , qui affectum hunc meum in eam partem accipiunt , quam profectò debent , & humilem hunc meum dicendi modum non auersantur . quem animum ut secuturo etiam tempore adhibeant , meminerint . me esse in hac re magni exemplaris imitorem , ipsius uidelicet filij Dei , qui cum is sit , in quo sunt omnes thesauri Colo. 2. sapientiæ & scientiæ absconditi , uidete tamen quantum se in sua prædicatione demiserit illa maiestas , ut nemo unquam hominum submissius sit locutus , uideatur que eam humilitatem , quam reliquis omnibus in rebus præ se tota uita tulit , etiam in docendo ac prædicando seruare data opera uoluisse . hunc imitati apostoli sunt , atque in primis Paulus , qui scribens Corinthijs ait . at ego cum uenirem I. Cor. 2. ad uos fratres , non ueniebam cum eminentia sermonis aut sapientiæ , annuntians uobis testimonium Dei . non enim me iudicauit quicquam scire inter uos nisi Iesum Christum , & hunc crucifixum . & paulò post . sermo meus & prædicatio mea non erat in persuasorijs humanæ sapientiæ uerbis . idem uerò Paulus , si qua ei altiora & quorum minus capaces auditores essent , tractanda fuerant , uidete quid eodem loco dicat . porro sapientiam loquimur inter perfectos . nequis uerò audiens uocabulum sapientiæ , putet eum de philosophorum disciplinis , & Platonicis Aristorelicis que dogmatibus intelligere , quibus hac ætate plerique omnes , qui se concionatores esse profitentur , passim abutuntur , adiecit . sapientiam autem non seculi huius , neque principium seculi huius , qui abolentur , sed loquimur sapientiam Dei in mysterio , quæ est recondita . Hi sunt mihi tanti præceptores imitandi , nec curandum , quid de me loqui libeat ijs , qui proijciunt ampullas (ut ille ait) & sesquipedalia uerba . qui si cogitarent , quæ de Seruatore Christo & Paulo diximus , uerecundarentur quicquam proferre , cuius imperitissimi quique plurimum , capaces esse non possent . Abstinebat Paulus ab ijs proponendis , quæ quamuis ad hanc philosophiam pertinerent , tamen minus capaces earum rerum auditores intelligebat . & nos non ueremur identidem Platonem atque Aristotelem auditorum auribus inculcare . & tum demum aut potius tunc solum concionandi munus impleuisse , cum docti & eloquentis opinionem fuerimus assecuti . atq; huius generis homines in primis sunt , qui

qui ea loca & urbes ambiunt, in quibus nomen assequi præcipuè possint. nam, ut de hac ciuitate exemplum proponam, è multis locis à magnis uiris scriptum ad me fuit de concionatore pro sequenti quadragesima. neque ueriti quidam sunt addere, illos honoris sui gratia id querere. ubi uerò priuatus honor quæritur, qui fieri potest, ut quicquam quod ad hominum salutem pertineat, proficiatur? quare ne miremini. si mercenarios tantopere perhorresco. nam difficillimum est ex eis inuenire, qui sincere Euangelicum negotium tractet, qui ue non suam in primis rem agere curet. omnes enim (ait Paulus de eiusmodi) quæ sua sunt querunt, non quæ Iesu Christi. Et quoniam de concionatoribus facta mentio est, nonnulla mihi ad leuandam quorundam ciuium querelam sunt addenda. cum enim superioribus diebus, quo tempore montanam huius diœceseos partem inuisebam, quidam concionator meo iussu, ne per eos menses uerbi Dei uobis deesset prædicatio, ter aut quater hic uerba fecisset, uisus est multum huic ciuitati placuisse, quare per hosce dies senatus uester legatos ad me misit, qui rogarent, ut hunc patrem habere curarem pro sequenti quadragesimæ tempore. ego qui scirem, quanti referat episcopum habere, qui concionandi peritus sit, me uerò, qui quemadmodum nunquam de episcopatu ne somniaueram quidem, sic huius concionandi negotio minimè essem assuetus, minus ad hoc munus esse idoneum, respondi, id que serio atque ex animo, utilius huic ciuitati esse futurum, si istum, quem postularent, curarent habere iustum annum, totò que hoc spatio festis diebus uerba ad populum faceret. qui si toto hoc tempore, nam tribus duntaxat aut quatuor, & eo etiam amplius concionibus, non esse tutum fidere, cum imperitus etiam facile imponere uobis posset, atque oculis uestris tenebras offundere. si ergo hoc temporis interuallo eum fructum ab illo perceperitis, quem à me non capitis, polliceri me, episcopatu illi cessurum, qui præterquam quòd mihi priuata uita multò est iucundior, tanto regendorum aliorum periculo cupiam liberari. hoc responso, quia omnium expectationem superasset, audio plerosque uestrum opinatos, uoluisse me illis illudere, quæ uerba cum ad me fuissent allata, necessarium existimaui, hanc uobis ex animo opinionem euellere. Idem ergo, quod tum respondi, teste Deo ex animo repeto, me quod sum pollicitus ædelissimè præstaturum. quòd uerò sine hac

hac conditione mihi non placeat, neque hunc neque alium ab episcopo in quadragesima admitti, illud in causa est, quòd cum toto reliquo anno episcopus sit locutus, tradere in quadragesima alteri officium concionandi, nihil est aliud, quàm ubi quis longo ac periculoso morbo laborantem curandum receperit, & eam curam adhibuerit, ut iam certa salus expectetur, in ipso sanitatis adhibendæ articulo, ægrotum alteri tradat curandum, qui neque morbi neque ægroti naturam norit, quòd quàm sit periculosum, medicæ artis peritos consulite. quanquam excusatum habeo senatum, qui iccirco hoc postulauit, quòd existimauerit, me laborem quadragesimæ in concionando nolle sustinere. Ut uerò noueritis, non opus esse uestra solitudine, ego aliquot iam menses operam do, ut concionatorem habeam, qui toto anno totam diœcesim circueat, & uerbi Dei semen spargat, qui etiam, si contingat episcopum suo munere fungi in quadragesima non posse, ipse pro episcopo concionetur. & hæc, quòd ad hanc materiam pertinet, sint satis. Sed quando longius multò quàm oportuerat, digressi fuimus, ne illud, quòd superiore Dominico die accidit, ut uidelicet essemus solito prolixiores, idem hodie usu ueniat, finem dicendi faciam. nam fugienda modis omnibus fatietas est. Vos uerò hunc Euangelicum cibum tanquam munda animalia ruminare, qui uos ad plenam ætatem Christi perducere idoneus est. iuuante eodem Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium sempiternum. Amen.

ORATIO VIGESIMA TERTIA.

NON potest ciuitas abscondi super montem posita, neque accendunt lucernam & ponunt eam subter modium, sed super candelabrum, & lucet omnibus qui in domo sunt. Diximus superiori oratione duo nos hic à Domino admoneri. primum vt ijs, qui præsunt, cogitent, se eo loco esse constitutos, vt necesse sit, eos apparere qui sint, neque facile, siquid deliquerint, posse eorum vitia occultari. deinde non satis esse, si lux ipsi sint, nisi ea vtantur ad eorum ministerium, quibus regendis sunt præsenti. quæ uerba fidem mihi ingentem faciunt, uerissimum esse, quod uir quidam non minori sanctitate, quam doctrina præstans aiebat, opinari se, quam paucissimos episcopos seruari. quis enim est qui vel horum alterum, nedum utrumque præstet? & tamen utrunque ab eis requirit Dominus, & passim per prophetas interminatur pastoribus, qui munus officij sui negligunt. *Neque accendunt (inquit) lucernam, & ponunt subter modium,* hoc est, non iccirco accenditur lucerna ut occultetur. alioqui quid prodest eam fuisse accensam? sic qui eliguntur, vt alijs præsent, oportet sint tanquam lucernæ positæ super candelabrum. & eiusmodi lucerna lucet (inquit) ijs, qui in domo sunt. Fuit olim, cum hæc lucerna non solum ijs, qui in domo, hoc est, in ecclesia essent, lucem præberet, verum externis etiam, & ijs, qui foris erant, illucesceret, eos que ad huius lucis amorem raperet. nunc uero ne domesticis quidem officium suum præstat. atque utinam satis esset non prodesse, nisi etiam extincta maiores in ecclesia tenebras excigaret. quod uero ab ijs pastoribus lucis ministerium expectes, qui fructibus ecclesiasticis contenti, nunquam vel diocesæ uel parochias suas intuisunt? & tamen hoc lumine magis opus esset, quam lampade aliqua ad noctis tenebras abigendas, tum domi tum multo magis cum iter agimus, ac per confragosa & aspera & præcipitijs obnoxia loca incedimus. nostra enim uita huius generis est, laqueis ac præcipitijs plena, quæ euadere non possumus, nisi vno hoc lucis adminiculo. Et hæc quidem cum in primis uiris ecclesiasticis dicta

dicta sint, ad omnes tamen pertinent, qui alijs quouis modo præsent, magistratibus, senatui, & ipsis patribus ac matribus familiarum. qui si omnes officio suo fungi uellent, & eam quam debent, lucem præbere, multo meliore conditione ciuitates essent, quam nunc sunt. at ubi qui regendæ uel domui uel ciuitati præsent, nihilo meliores, atque adeo deteriores interdum sunt, quam subiecti, iracundi, uolenti, intemperantes, semper in dissidijs & contentionibus uersantes, paci minimè studentes, inuidi, odio habentes inuicem. matres, quæ filias docere deberent modestum cultum, vt sanctas mulieres ac pietatem profitentes decet, ipsæ pretiosius ornari student, quid miramur, si pessum eunt omnia? qui si cogitaretis, uos omnium malorum, quæ inde proficiscuntur, daturus pœnas, essetis proculdubio in dictis factis que uestris omnibus circumspectiores. Quod autem hoc ad uos etiam & non ad solos ecclesiasticos pertineat, lucem uidelicet alijs præbere, uidete quid dicat Paulus Philippenis omnibus. in quibus lucete (inquit) *tanquam luminaria in mundo, sermonem uitæ sustinentes. sed uideamus quod sequitur. Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant uestra bona opera, & glorificent patrem uestrum qui in cælis est, ut uideant* (inquit) hoc est, ut, dum uident bona opera uestra, glorificent patrem. neque uero hoc illi contrarium est, quod infra dicturus est, attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, vt uideamini ab eis, quamuis ibi prohibeat coram hominibus fieri, hic iubeat. nam diuersa utrobique ratio est. illis enim non uult hoc fieri, vt uideantur ab hominibus, hic iubet fieri coram hominibus non ut ipsi, sed ipsa rectè facta uideantur, omnia enim rectè facta, ait quidam, in luce collocari se uolunt. multum ergo differt is, qui factis rectis atque honestis exemplum alijs præbet, ut cælestis patris hinc gloria consequatur, ab eo, qui idem facit, non ut Deus, sed ut ipse honestetur. hoc enim hypocritarum est, illud uerè Christianorum. In eundem modum, cum dicit Paulus, uolo uiros orare in *omni loco, non ei contrarium est, quod iubet Dominus, ut, qui orat, intret in cubiculum. cum non præcipua causa fuerit prohibendi cuiusquam loci, sed ostentationis tantum. sic cum ait: ne sciat sinistra tua, non de manibus loquebatur, sed ut sine inani gloria id agerent, de quo erat sermo. quæ distinctio nisi adhibeatur, multa peccati facile possunt, & ea metu erroris prætermitti, quæ ob*

Z aliorum

aliorum exemplum necessariò palàm fuerant facienda : quid enim ? occurreret vobis mendicus in via , offeret se in templo , & , quia res in publico fit , eleemosynam dare uerebimini ? non ita præcipit Christus , sed vult vestra rectè facta videri , non vt vos videamini , sed vt glorificetur pater vester cœlestis . cum inuitat episcopus ciuitatem , vt publicè conferant eleemosynam , tunc certatim ut alter alterum superet contendendum est , non acquirendæ gloriæ , sed animandorum aliorum gratiâ . nam mutua illa concertatio adijcit animos . moneo quidem ut menti diligens custodia adhibeatur , ne appetitus laudis surrepat , & semper uereri culpam est laudatissimum , præsertim in vitio inanis gloriæ , quod malum omnium est subtilissimum . sed nolim , vt in vitium ducat culpæ fuga , & dum vnum cauetur , in deterius aliud delabamini . Quamquam quis est , qui possit vlla gloriæ titillatione permoueri ? si cogitet , quod Dominus ad

Luc. 17. monet , cum ait . cum feceritis omnia , quæ præcepta sunt vobis , dicite , serui inutiles sumus . seruus inutilis es , cum omnia perfeceris , quæ tibi fuerunt imperata . cum verò plura multò sint , quæ prætermittis , quo eris titulo honestandus ? quis vestrum sibi place de eleemosyna , quantacunque tribuerit , potest , qui nondum il

Mar. 12. lius Evangelicè viduè duo minuta æra equauerit ? quis enim in exi

Luc. 21. gua hac eleemosyna , quam præstatis , subduxit vnquam sibi ad vitium cultum que necessaria ? at dum eousque non peruenitis , minus datis , quàm illa sint viduè illius minuta æra . sic enim dixit Dominus , eos , qui alioqui ingentia dona obtulerant , minus obrulisse . hæc ergo si cogiteris , dabitis operam , vt quoties ignominia optatis affici , palàm eleemosynam faciatis , dum hoc tam frigidè facitis , tantum abest , vt interea de inani gloriâ sit metuendum . Vult ergo Dominus , vt lux nostra luceat coram hominibus ob hanc causam , vt , dum vident opera nostra , glorificent patrem nostrum , qui in cœlis est . hic omnium Christianorum esse in primis scopus debet , vt in verbis ac factis omnibus nostris glorificetur Deus . iccirco ac-

I. Cor. 10. bat Paulus . siue editis , siue bibitis , siue quid facitis , omnia in gloriam Dei facite . si edendo . & bibendo volebat , vt Diuinæ gloriæ memores essemus , quo tempore laxare magis animos solemus , & iucunditati operam dare , quantò hoc magis requiritur in grauioribus & serijs rebus tum priuatis tum publicis ? quantope-

re verò tanti patris gloriæ studendum esset , à quo quod viuimus,

mus , quod sumus , quicquid habemus , proficiscitur ? quantum aduersus eos seueritatis à nobis esset exercendum , quorum vitijs atque peccatis fit , ut tam benignus tam que beneficus pater male audiat ? si huius gloriæ , tanquam legitimi filij essetis studiosi , non esset opus tantis tam crebris episcopi increpationibus ac minis aduersus eos , qui Evangelicis præceptis recusant obtemperare . ipsi vos censores , ipsi castigatores essetis , ipsi eos vrbe extruderetis . Si quis vestrum charissimum ac sui amantissimum aliquem habeat , à quo præterea maximis affectus muneribus fuerit , norit que quempiam illum hostiliter insequi , is quibuscunque possit artibus caueret , ne amicus offenderetur , auersaretur que illum amici sui hostem , si etiam ab eodem hoste magni aliquid muneris sibi promitteretur . at quis nostri amantior est , quàm cœlestis pater ? quis tantis nos unquam hominum afficere beneficijs poterit , quàm hic pater , qui ne filio quidem unigenito pepercit , sed pro nobis omnibus tradidit illum ? & tamen quàm præbemus nostri erga illum amoris significationem ? quid non potius hostilis animi ? animaduertite obsecro facta uestra , si in hostem vestrum maiora inimici peccatoris signa vnquam ostendistis , quam quotidie in tam amantem vestri patrem facitis . nam cum inimicum aut hostem ulcisci cupitis , quid agitis aliud , quàm ut ea in primis facere curetis , que illi in primis displiceant , & ab ijs abstinere , que si faceretis , esset illi iucundissimum ? idem ipsum si uelitis ea , quæ quotidie facitis , obseruare , uobis vsu venit & uiris & mulieribus . Odit Dominus superbiam , vos eam ita amplexamini , vt ingens vos damnum facere existimetis , si quis uestrum alteri in ulla re decedat . vnde enim tam dissecta ciuitatis studia ? vnde lites & contentiones ? inter superbos

Pro. 13. (inquit) Salomon semper iurgia sunt . odit pater vester auaritiam . at hæc vestrum diurnum nocturnum que studium est . abominatur supra , adulteria , ceterasque carnis lasciuias . odit eorum irritamenta , & ornatus illos meretricios magis , quàm muliebres , & tamen uidentur mulieres , taceo nunc de uiris , qui longè maiore reprehensione digni sunt . uidentur , inquam , mulieres in Deum & Christum eius conspirasse . qui enim venatores & aucupes tot casses , tot laqueos , tot retia feris & auibus tendunt , quot vos mulieres peccandi incitamenta uiris præbetis ? Rursus amat pacem Deus , iccirco Deus pacis appellatur , uos verò minimum quadrantem huic pa-

I. Cor. 14.

2. Co. 13. ci anteponitis, amat humilitatem, quæ ipsius filij Dei peculiaris vir
 1. Thef. 5. tus fuit, discite (inquit) à me, quòd mitis sum & humilis corde. &
 2. Thef. 3. vos ab ea tanquam à serpente aliquo resilitis. amat eleemosynam;
 Mat. 11. quam tanti facit, vt profiteatur, se ob eam causam regnum illud
 Mat. 19. æternum iustis prebiturum, quòd in pauperes exercuerint liberali-
 Mar. 10. tatem, & ad hanc rem, quam tanti ipse facit, & quæ præterea vobis
 Luc. 18. tantam utilitatem sit paritura, tam pigri estis, & penè ab illa ab-
 Gala. 1. horretis. O ingentem Dei longanimitatem, quantam esse illam
 Titu. 2. oportet, quæ tam ingratum tam quæ perditum genus ferat. quid
 dicam de blasphemijs, quibus Deus, & ille unigenitus, qui animam
 suam pro nobis dedit, tam rabidè incessitur? qui unquam hostes
 in aduersarios suos ita furiosè inuecti reperiuntur, ut ij, qui se Chri-
 stianos profitentur, & à Christo cognomen habent, in ipsum Chri-
 stum tanquam capitalem hostem insaniunt? quo pacto, si uel mini-
 mum Diuinæ gloriæ studeritis, ferre hæc monstra possētis? & non
 potius factò agmine in eiusmodi sceleratos homines inuolaretis, &
 uel expelleretis urbe, uel ad iudicem raperetis seuerissimè castigand-
 os? non deberet hac in re frater fratri aut pater filio ignoscere,
 quando hoc uitium omnem ethnicorum insaniam superat, apud
 quos nunquam Dij eorum, qui tamen non erant Dij, sed tantum-
 modo existimabantur, tam obscænis uituperationibus fuerunt la-
 celsiti. Expergiscimini tandem aliquando ciues mei, & illò Diui-
 ni honoris zelo, qui decet eos, qui Christo nomen dederunt, arma
 mini, & illud saltem, quod amato uestro principi præstaretis, huic
 Domino omnium & regi regum præstare. quæ enim ciuitas princi-
 pem habens beneficentissimum, millefimam maledictorum par-
 tem in illum coniectam ferret, quæ in Deum & sanctos eius frequen-
 tissimè conijciuntur? non ne si non amore in eum, saltem benefi-
 cijijs deberemus mansuescere? quod si non facimus, non ne leoni-
 bus sumus immitiores? nam eos uno tantum beneficio mansuefa-
 ctos legimus, vt serunt historiæ de quodam, nomine Androdo,
 qui curato leonis pede, illum semper habuit familiarissimum ac so-
 cium. & nos tantis acceptis à Deo beneficijs, non solum amicitia,
 sed ne agnitionis quidem euidentia vlla signa demonstramus. Et
 glorificent (inquit) patrem uestrum, qui in cælis est. quòd huius
 gloria quærenda in primis sit, docet vos Dominus cum alibi sæpe,
 Mat. 6. Luc. 11. tum quando orare nos docuit. nam ante omnia, quæ postulanda
 sint,

sint, ostendit illud esse petendum, vt sanctificetur nomen patris.
 sanctificetur (inquit) nomen tuum. hoc si fieret, maiore nos utiq;
 afficeremur gloria. eripiam (inquit) eum, & glorificabo eum. Psal. 90.
 quod semper fuisse factum, multis exemplis probare possemus, sed
 breuitatis gratia nunc vno erimus contenti. uidete Dauid, qui mi-
 hi videtur fuisse regum omnium celeberrimus. hic Diuinæ gloriæ
 tam studiosus erat, quàm quisquam vnquam alijs, qui ob vnã
 hanc causam ausus fuit cum gigante Philistæo singulari certamine
 congregi, quod cerneret illius arrogantiam Dei sui gloriæ detrahe-
 re. audite enim illius verba. Quis est (inquit) hic Philistæus incir- I. Re. 17.
 cuncifus, qui probro affecit aciem Dei viuentis? & rursus ad Phi-
 listæum. tu venis ad me cum gladio & hasta & clypeo, ego autem
 venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israël,
 quæ probro affecisti hodie. & dabit te Dominus in manum meam,
 & percutiam te, & auferam caput tuum à te, & dabo cadavera ca-
 strorum Philistijm, hodie volatilibus cæli & bestijs terræ, vt sciat
 omnis terra, quòd est Deus in Israël. cernitis hunc virum gloriam
 Dei in hoc magnifico factò semper præ oculis habuisse? quæ res ef-
 fecit, vt illius etiam semper gloria creuerit. Quemadmodum ve-
 rò Diuinæ gloriæ proposita animo consideratio, bona omnia intro-
 ducere idonea est; sic contrà, illius neglectus malorum omnium,
 quæ quotidie hominibus eueniunt, causa est. dum enim non cura-
 mus, vt tanti patris nomen glorificetur, nullis parcimus iniquè fa-
 ctis, quæ sola illius honori ac gloriæ derogant. & præterea multa pe-
 nè nescientes peccamus, quæ, si attentius cogitaremus, quid glo-
 riam Dei deceat, agnosceremus esse peccata, atque ea deuitaremus.
 vt enim cætera prætereamus, quis vestrum, qui plena habet horrea,
 in hac, quæ videtur in dies augeri, annonæ penuria, secum repu-
 tat, quanta Diuinæ gloriæ fiat iniuria, dum ipsius dona, quæ iccir-
 co præbet, vt hominum vsibus inseruiant, priuati homines deti-
 nent, & dum avaritiæ suæ inseruiant, suum genus, suam carnem
 despiciunt, ac summa inopia laborare compellunt? multos ante an-
 nos præuident futuram penuriam, & horrea ad tempus illud refer-
 uant, non vt ea opportuno tempore, quòd sanè esset Christiano
 homine dignum consilium, indigentibus aperiantur, sed vt maio-
 rem inde pecuniam conflent, atque in tam nefaria re ne peccatum
 quidem inesse agnoscunt. quod facile conijcio ex ijs, quæ in dies
 mihi

mihī contingit experiri . scio enim viros , qui sine iniuria aliorum quærunt locupletari , qui si scirent hoc esse peccatum , non possum adduci , ut credam eos commissuros , ut in tantum errorem delaberentur . horum autem curatio facilius est , qui non animi prauitate sed ignorantia peccant , quare cogitavi hodie istis ostendere , quàm uèhementer hac in re peccent , id que exiguo negotio , quod miror vnicuique sine alienis monitis , per se nunquam uenisse in mentem .

Mat. 25. Profitetur Christus Dei filius , se in æternos ignes relegaturum eos , qui in pauperes fratres suos non exercuerint misericordiam . qui uerò non solum misericordiam non exercent , sed etiam ea faciunt , quibus iisdem pauperes fame conficiantur , proculdubio deteriore sunt conditione , quàm illi superiores , quibus si æternus paratus est ignis , multò certe iustius est , hos eodem plecti . cernitis quàm facile , & euidentissima ratione , quam refutare nemo possit , uester uobis error fuerit declaratus ? & tamen tam aperta res ob offusas oculos hominum tenebras , ita uidetur uobis ignota , ut in tam ingenti peccato ne scrupulum quidem inesse existimetis . que cogitatio mihi facile persuadet , illud esse uerissimum , quod ueteri pro uerbo dicitur , omnem diuitem aut iniustum esse aut iniusti hæredem , atque hanc fuisse causam , cur Dominus , cum de diuitijs lo-

Luc. 16. queretur , eas iniquum mammonam appellauerit , quia scilicet homines , dum parandis diuitijs student , multa iniuste faciunt , que ne agnoscunt quidem . Quantum autem hoc scelus est , famem inducere , quam Deus ut amoueat , terram iubet alimenta proferre ? que alimenta tum subducit , cum uult ingenti aliqua castigatione in nos animaduertere . & hoc , quod Deus ipse sibi vni uult esse reseruat , homines usurpant , & quod uotis supplicibus deprecari debent , & rogare , ut Deus amoueret , illud ipsi in suum genus crudelissimi accersunt . quo quid sceleratius potest excogitari ? huius generis homines merito execrationi omnibus sunt , de que ijs rectè

Pro. 11. Salomon dixit . qui abscondit frumenta , huic maledicetur in populis : de ijs uerò , qui contraria ingrediuntur uia , adiecit . benedictio autem super caput uendentium . Considerate uerò horum cæcam

Ioan. 12. mentem , & quàm uerum sit , quod ait Dominus . qui ambulat in tenebris , nescit quò vadat . cum enim possent maximum lucrum fa-

Mat. 19. cere , tantam amittunt occasionem . præterquam enim quòd centuplo illo priuantur , quod pollicetur in hac uita Dominus , fit etiam plerun-

plerunque , ut eo lucro fraudentur , quod expectant , dum uolente Deo contra omnem eorum expectationem , uilius fit annona , & multò minorem ex suis horreis fructum referunt , quàm si liberaliter suo tempore uendidissent . Quare auferre hunc non solum Christiano homine , sed ne homine quidem dignum morem , & quicumque uenale triticum habent , uendant (non enim nunc postulo ut largiantur) quouis tempore indigentibus , alioquin ingenti crimine , quod illos in Geennam detrudet , se alligatos esse certò sciunt . mementote quod ait Dominus . quid prodest homini , si uniuersum mundum lucretur , animæ uerò suæ detrimentum patiar ? non proderunt diuitiæ (ait Salomon) in die ultionis , iustitia autem liberabit à morte . hæc iustitia omnibus opibus est anteponenda , hac ditari nos oportet . nam hæc diuitiæ , quibus tantopere inhiatis , quas que tam furiosè tam que rabidè insectamini , pauperes uos non diuites faciunt , quia ueras à uobis diuitias auferunt . iustitia uerò infinitas illas ac sempiternas opes uobis conciliabit . quas utinam omnes assequamur . iuuante Domino nostro Iesu Christo , cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium sempiternum . Amen .

*Mat. 16.**Pro. 11.*

ORATIO VIGESIMA- QUARTA .

NOLITE putare , quòd uenerim soluere legem , aut prophetas , non ueni soluere sed adimplere . Nihil tam suspensios tenere homines solet , quàm suspicio nouitatis , cum plerunque exigue alicuius rei inuouatio , maxima rebus publicis afferre damna consueuerit . iccirco Lacedæmonij , qui ingentem in sua republica disciplinam seruandam curabant , non permittebant , ut quicquam de ueteri musica immutaretur , adeo ut Terpandrum , qui erat antiquissimus , & omnium illius æui citharædorum præstantissimus , egregius que gestor heroïcorum celebrator , tamen Ephori multauerint , eum quæ citharam arreptam paxillo affixerint , quòd unam tantum chordam in ea præter necessitatem intendisset ob uocis uarietatem . item Timotheum

motheum certantem in Carneis, ex Ephoris quidam arrepto ense in terrogaret, ex vtra citharæ parte incidi vellet chordas, quæ accesserant ultra septem. tantum que hæc nouitas suspecta hominibus est, vt ea etiam, quæ sanctissima scitu & factu vtilissima sunt, dum igno- rantur, fuerint prohibita. quare accidit olim Athenis, vt, cum philosophus quidam, Anaxagoras opinor, quandam mentem in- troduxisset (Deum intelligens) quæ hoc vniuersum gubernaret, pa- rum absuerit, quin Athenienses illum lapidauerint. Et quid externis exemplis opus est, cum apertissima domestica habea- mus? quid enim Euangelica luce vnquam mundo fuit magis salutare? & tamen in ipsis huius prædicationis initiis accidit, quod Dominus ipse prædixerat, quod scilicet omnis qui discipulos Christi interficeret, arbitraretur se obsequium præstare Deo? Hoc intelligens Dominus, cum nouam esset daturus suæ genti philoso- phiam, eam ita attemperauit, vt tota à veteri, quæ per Moſen fue- rat data, proficisceretur. nam Euangelica lex figuris atque enigma- tibus corporeis que significationibus in lege Moſis & prophetis ad- umbrata fuit. nam lex, ut scribitur ad Hebræos, vmbra obtinuit futurorum bonorum. vt fuerit ausus Paulus dicere, omnia conti- gisse illis in figura. vt cum dixit omnes baptizatos fuisse in nube & in mari, & escam spiritualem comedisse, & potum spiritualem bi- bisse. vbi ostendit, mare figuram fuisse aquæ baptismatis, nubem spiritus, manna panis vitæ, qui Christus est, potum cœlestis pocu- li. Verum, etsi noua ista lex in hunc modum esset veteri copulata, quia tamen spiritualibus mysteriis fuerat hæc pertractanda, illa ve- rò exterioribus corporeis que ritibus tota agebatur, antequam hanc aggrediatur, admonet auditores ac præuenit eos, ne, cum viderint diuersam hanc uiam, putent contrarium quippiam ueteri legi esse introducendum, sed hanc à superiori pendere, atque hanc vnã esse inter vtranque differentiam, quod quæ illi decerant, hæc esset impletura. Hæc autem admonitio necessariò quidem Iudeorum genti fuerat faciendâ, quæ gens legi nitebatur, quæ à Deo fuisset la- ta, atque iccirco nisi euidentissimis rationibus, & à Diuina aucto- ritate profectis, nulla erat in ea faciendâ mutatio. cum uerò ethni- cis loquendum fuit, non erat opus tanto apparatu ad refutandâ eo- rum dogmata, aut errores potius ac uanitates. & tamen cum ad il- los sermonem haberet Paulus, vbicumque opus erat, suam senten- tiam

Ioan. 16.

Heb. 10.

I. Cor. 6.

tiam confirmabat, productis in medium uel poëtarum uel philo- sophorum auctoritatibus. ut, qui Diuinis oraculis non essent as- fueti, ijs auctoritatibus, quorum essent capaciores, facilius permo- uerentur. Ait ergo, nolite putare quod uenerim ad destruendam legem aut prophetas, immo non ueni ut destruam, sed ut compleam, quod uidelicet ei decrat. nam cum data fuit, non erant homines apti al- tioribus percipiendis, neque illa ætas, ueluti nondum plena (nam mundus suis quibusdam tanquam ætatibus, quemadmodum ho- mines, creuisse videtur) spiritualem cultum, quem Paulus ratio- nalem vocat, omnino nouerat, sed cum corporea sacrificia anima- lium ratione carentium afferre consueſſet, id que Dæmonijs non Deo, satis visum fuit, si ab idolorum cultura ad veri Dei agnitio- nem reuocarentur. concessis interim ijs sacrificijs, quæ in vsu erant, tantum vt illa Deo adhiberent. processu uerò temporis mitteban- tur prophete, qui subtiliorem idem Diuini cultus agnitionem eos docerent, atque interdum significarent, corporea illa non facere gra- tum Deo; ut cum apud Esaiam dicitur. ad quid mihi multitudi- nem victimarum ueſtrarum? dicit Dominus. plenus sum holocau- sto arietum, & adipe pinguium. & sanguinem vitulorum & agno- rum & hircorum nolui. cum uenitis ante conspectum meum, quis quesuit hoc de manibus ueſtris? & in psalmis Dominus ait. non in sacrificijs tuis arguam te, holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper. non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregi- bus tuis hircos. quare? quia meæ sunt omnes feræ sylvarum, iu- menta in montibus & boues. cognoui omnia uolatilia cœli & pul- chritudo agri mecum est. si esuriero, non dicam tibi, meus est enim orbis terræ & plenitudo eius. deinde aliud absurdum adiecit, di- cens. nunquid comedam carnes taurorum, aut sanguinem hircor- um potabo? quid ergo uult? immola (inquit) Deo sacrificium lau- dis, & redde altissimo uota tua, spiritualia uidelicet. Moſes quoq; ipse subindicans carnis illam circuncisionem figuram esse, quæ spi- rituali circuncisione esset perficienda, dixit. circuncidet Dominus Deus tuus cor tuum & cor seminis tui, vt diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. alioqui pelliculæ illius amputatæ nulla er- at vis ad efficiendum, vt diligeretur Deus. Hæc ergo interdum interserebantur, vt paulatim attollerentur eorum cogitationes, & cum lux Euangelica aduenisset, essent illi percipiendæ aptiores. Hoc

Rom. 13.

Deu. 32.

Esai. 1.

Psal. 49.

Deu. 30.

- verò quod ait, se venisse, non ut legem destrueret, sed ut perficeret, quàm fuerit dictu necessarium, ex difficultatibus, quas apostoli, & præsertim Paulus passi sunt, intelligi facile potest. Cum enim Iudæi literam legis mordicus tenerent, Paulus verò ad spiritualem intelligentiam conaretur illos euehere, ac diceret. non qui in manifesto est, Iudæus est, neque quæ in manifesto est in carne, est circumcisio, sed qui est in abscondito, Iudæus est, & circumcisio cordis in spiritu non litera. ob hanc causam erant ei impendio infensi, & tam uehementer ea gens huic literæ affixa erat, ut quidam ex eis ipsis, qui crediderant, assererent, oportere eos qui in Christum crediderant, circumcidi, alioqui non posse illos saluos esse. Laborem ergo eiusmodi pertinacia præbebat Paulo, atque ingens faceſſebat negocium, dum non poterat eis persuaderi, hominem fide seruari sine corporeis illis factis legis. quare conabatur illis probare, eam uiam, quam ipse doceret, stabilire legem, non destruere. quam contentionem uidemus acrem ei fuisse, ex epistolis duabus, ad Romanos uidelicet & Galatas. ubi auctoritate legis demonstrabat, esse à legis litera discedendum, sed hoc Iudæis obesse, quòd ipsi literam sequerentur, cum spiritualis in eis esset intelligentia requirenda. iccirco
- Rom. 2.** aiebat, se factum fuisse ministrum noui testamenti, non literæ sed spiritus. litera enim (inquit) occidit, spiritus autem uiuificat. ob hanc enim causam nouum appellatum est; quia non secundum literam, sed secundum spiritum facienda erat interpretatio. quæ appellatio, noui uidelicet testamenti ac fœderis iam multò ante fuerat
- 2. Cor. 3.** per Ieremiam prædicta, cum ait. Ecce dies uenient, dicit Dominus, & feriam domui Israël & domui Iuda fœdus nouum. & paulo post. hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israël post dies illos, dicit Dominus. dabo legem meam in uisceribus eorum, & in corde eorum scribam eam. Quod uerò ait. legem aut prophetas, per legem intelligit libros Moſis, qui propriè legis appellationem habent, cum in eis lex a Deo data contineatur. interdum uerò legis appellatio omnia scripturæ sacræ volumina complectitur, ut cum dixit Dominus. ut impleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est,
- Ioan. 15.** odio habuerunt me gratis. quod tamen testimonium à psalmo acceptum est. interdum triplex fit distractio, ut illud, quæ scripta sunt
- Psal. 24.** in lege Moſis & prophetis & psalmis de me. Venerat ergo ut impleret prophetas, hoc est, ea, quæ à prophetis de eo fuerunt scripta.

pta. huic enim (ait Petrus in Actis apostolorum) omnes prophete *Act. 10.* testimonium perhibent. uenit etiam, ut impleret legem, ut scilicet, quæ in illa fuerunt figuræ, rerum ueritate ipse impletet. ut de aneo *Nu. 22.* serpente, de agno in paschate immolando, & sexcentis alijs. finis *Gen. 12.* enim legis Christus. nam nihil ad perfectionem adduxit lex (ait Paulus ad Hebræos scribens) sed erat introductio ad spem potiorem, per quam appropinquamus Deo. tunc enim (ut in eadem epistola scribitur) dona sacrificia quæ offerebantur, quæ non poterant iuxta conscientiam perfectum reddere cultorem, in cibis duntaxat & potionibus, & diuersis ablutionibus ac iustificationibus carnis usque ad tempus correctionis impositis. At Christus accedens pontifex futurorum bonorum, per maius & perfectius tabernaculum non manu factum, hoc est, non huius structuræ. neque per sanguinem hircorum ac uitulorum, sed per proprium sanguinem ingressus est semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Illa autem non frustra tanquam figuræ præmissa sunt, ut facilius earum ueritas intelligeretur. nam, si sanguis taurorum (ut ibidem legitur) & hircorum & cinis iuuenæ aspergens inquinatos sanctificat ad carnis purificationem, quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum æternum seipsum obtulit immaculatum Deo, purgabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum Deo uiuenti? Et hæc quidem satis in præsentia sint, ad declarandum cur ista præfatus sit Dominus. uideamus reliqua. *Amen dico uobis, donec prætereat cælum ac terra, ita unum aut unus apex non præteribit ex lege, donec omnia fiant.* Quod dicit, hoc est. implenda est omnino lex, & facilius deficiet cælum ac terra, quàm minimū quid relinquatur non impletum. est enim Hebræa locutio. nam etsi nouum testamentum Græcè sit scriptum, quia tamen ij, qui scripsere, erant Hebræi, idiomata suæ linguæ idem interdum interferebant. possunt tamen illa uerba. *donec transeat cælum & terra,* sic intelligi. duraturam hanc philosophiam usque ad seculi finem. quo tempore futura est corporum resurrectio, & cælum nouum ac terra noua promittitur, hoc est, noua rerum facies, qua accedente, & hac, quæ nunc est, recedente, uidebuntur cælum ac terra transire. Illa uerò dictio amen, non est propriè iurandi modus, nequis sibi, cum iurat, blandiatur, quòd Dominum Christum imitetur, sed est quedam affirmatio, ut cum nos dicimus, uerissimum hoc est. neque enim per hoc iurare intelligimur. Est

verò Hebræa dictio profecta à uerbo *אמא*. quod significat probabile esse ac uerum, & dignum cui credatur. à quo uerbo *אמת*, hoc est, ueritas, deductum est. Sic dictio illa, *donec*, duplicem in scri-

I. Reg. I. pruris usum habet. cum enim dixit Anna Samuelis mater, non uadam, donec ablactem puerum, significat hoc loco, se ablactato pue-

Mat. I. ro ituram. sed non eodem modo accipiendum est quod dicitur. non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. neque enim post partum cognita fuit, quod quidam hæretici huius uerbi occasione uidentur uoluisse. sed tui reddimur ex ea parte, quam suspicari homines poruissent, in illa uidelicet Christi generatione eam à Iosippo fuisse cognitam. at ubi peperit antequam agnosceretur, iam nihil est, quod de integritate uirginis in eo partu dubitemus. illud ergo, non cognoscebat eam donec peperit, perinde est, ac si dixisset, peperit ante, quam agnosceretur. sic illud.

Pf. 109. sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos sub sellium pedum tuorum. quid ergo? ubi subiecti fuerint inimici, tunc sedere à dextris Dei desinet? minimè omnium, sed occurritur aliquorum dubitationi, qui uererentur, num interea dum restant inimici aliquot subiciendi, aliquid de eius dignitate sit imminutum. at uerò subactis hostibus, nulla relinquitur eiusmodi dubitatio. Restat declarandum, quid uelit, *iota unum aut unus apex*. per has duas uoces intelligit, quæcunque minima in lege existimantur. nam in literis, ea quæ à nobis i appellatur, à Græcis iota, ab Hebræis iod, in tribus hisce linguis est literarum minima. per apices uerò significantur minutissima puncta, quæ uix oculis sunt peruia, quæ que in Hebræis scriptis sunt frequentissima. quibus Domini uerbis significatur, scripturas sacras Diuinis plenas esse mysterijs, & ea etiam, quæ hominum iudicio prætereunda, ut nullius momenti, esse uideantur, magnis scaterere sacramentis. quod ueteres etiam Hebræi senserunt, qui dicebant, nullam esse legis literam, à qua montes magni non penderent. sequitur. *Quisquis igitur soluerit unum ex mandatis his minimis, & docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno cælorum. quisquis autem fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur in regno cælorum.* Continuetur sic. facta est lex, ut impleatur etiam in minimo quoque, quod minimum qui soluerit, nihil ei proderit docuisse sic docendo. *sed minimus uocabitur in regno cælorum*, hoc, est in Christiana republica. sic enim

acce-

accepta regni cælorum appellatio passim in Euangelijs reperitur. potest etiam hoc loco per regnum cælorum accipi resurrectio mortuorum, quo *tempore is, qui soluerit minimum quippiam, & sic docuerit, minimus uocabitur*, non inter iustos numerandus, sed abiiciendus in Geennam. sic enim hoc loco minimus accipitur, hoc est, neglectus & abiectus, & qui nequaquam in consortium piorum sit recipiendus. *Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur in regno cælorum.* cernis & hoc loco non satis esse uel tantum facere uel tantum docere, sed utrunque esse necessarium tanquam geminos in capite oculos? nam qui alterum tantummodo præstat, altero prætermissio, ei persimilis est, qui vnus tantum oculi usum habet, alterius uerò destituitone deturpatur. & quidem leue esset, si, quod in corporeis oculis accidit, is, qui alterum prætermittit, sola deformitatis pœna plecteretur. sed longè magis terrificæ sunt Geennæ atque æternarum pœnarum ultiones, quæ ijs imminet, qui ista non præstant. quæ si attentius cogitetis, nihil admirabimini, quod alioqui uisum est uobis fuisse admirationi, me uidelicet, si quis offeratur, qui hoc munere fungi magis idoneus sit, libentissimè episcopatu cessurum. quis enim uestrum, aliquo in loco sedens quamuis honestissimo, & capiti eius ensis imminet, tenui filio suspensus, non libens sedem illam alteri concesserit? Speculatorem (in **Eze. 33.** posit) posui te domui Israël. si me dicente ad impium, impie mor-te morieris, non fueris locutus, ut se custodiat impius à uia sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. quis non terreatur cogitando, rationem sibi tot animarum esse reddendam, cum pro sua tantum eam reddere idoneus nemo sit? quæ considerans Paulus admonebat subiectos. obédite **Heb. 13.** (inquiens) præpositis uestris, & subiecti estote illis. ipsi enim uigilant pro animabus uestris, tanquam rationem reddaturi, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes. nam id est inutile uobis. Hoc unum, si non aliud, excitare unumquemque deberet. uigilat episcopus, imminens habet capiti suo periculum tui gratia, obnoxius sit ultioni Diuinæ ob tua peccata, tu uerò supinus dormitas? ut cum gaudio (inquit) hoc faciant, & non gementes. hoc unum episcopo reliquum est solatium, ut labores suos intelligat non frustra insumptos. quod si desit, restat ut desinat & ingemiscat. neque enim quantumlibet contemnatur, licet ei despondere animum, & grem-

ORATIO VIGESIMAQVARTA.

gem suum deserere. Id (inquit) est inutile vobis. totum enim demum in caput vestrum recidet, qui salutifera pastoris vestri monita contempseritis. Hęc cogitatio ad duo continuè præstanda inuitare vos deberet, vt & omni studio pastoris vestri monita obseruetis, ei que obtemperetis, & eum quotidianis ad Deum precationibus adiuetis, semper quidem sed multò magis grauioribus in rebus, ut in synodo quæ cras est celebranda, in qua ea tractabuntur, quæ ad uestram omnium salutem maximè pertinent. conueniet totus huius diœceseos clerus, ij nimirum, quibus uestrarum animarum cura est credita. quare cras conuenite omnes ad rem Diuinam, & communibus uotis omnipotentem Deum comprecemur, vt sui spiritus eam copiam subministret, qua cœlestis eius gloria amplifietur, & maior in dies in reſtè facta progressus à nobis fiat. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium sempiternum. Amen.

ORATIO VIGESIMA-
QVINTA.

LX IIS, quæ ad populum verba faciens, de instituen-
da parochiarum uisitatione vobis præsentibus dixi,
arbitror uos fratres Reuerendi intelligere, quam ob
causam nunc sitis huc à me accersiti, ut scilicet à uo-
bis inuisendi initium faciam, sed non omnes ex uo-
bis fortasse intelligunt, quanti hoc negocium referat, quod ego pau-
cis conabor exponere. Totius ciuitatis salus & tranquillitas in ue-
stra posita est facultate, quod adeo sic cognoscite. uos, quod oculi
capiti sunt, id episcopo estis, &, quemadmodum priuatum oculis
caput, magna actionum suarum parte destituitur, sic ego, nisi uos
tanquam acutos & perpurgatos oculos habeam, non solum inuti-
les, quod damnum quidem esset, sed minus dolendum, uerum
etiam maximo rebus meis, immo rebus Christi futuri essetis impe-
dimento. Estis item uos ueluti nerui, quorum compagine ciuitas
continetur, quòd si soluti nerui sint, nostis, quid efficere sine il-
lis mem-

ORATIO VIGESIMAQVINTA. 95

lis membra possint, quantum que corpus illud, quod neruorum
incolumitate careat, sit miserandum. Principio ergo danda mihi
opera est, vt habeam uos quàm maximè incolumes, quorum ope-
ra ad optima queque aggredienda uti possim, quod fieri non po-
test, nisi que vitiosa in uobis esse deprehendantur, sedulò curetis,
vt amoueantur, & quidem fortasse occultiora aliqua sunt, que non
ita se prodidere, vt aperta illis redargutio sit adhibenda, ea moneo,
vt quisque suo studio emendet, neque tandiu expectet, dum aper-
tiora fiant, & ego inuitus cogar seueriori uti in aliquem uestrum ca-
stigatione, quod verò ita apertum est, vt nulla excusatione obtegi
possit, illud ego uobis hodie commemorabo. Video uos, cum ma-
gna totius ciuitatis offensione, parum inter uos esse concordēs,
quod sanè quantum uos minimè omnium deceat, sola cognominis
uestri appellatione debueratis admoneri. canonici enim iccirco uo-
camini, quòd tanquam monachi regula quadam contineamini.
quinetiam ædificia, quæ & in hac & in reliquis ciuitatibus sunt, at-
que à canonicis habent denominationem, argumento sunt, solere
olim canonicos vno domicilio contineri, & communi victu uti.
verum, cum uestrum omnium ingenium cogito, & faciles, quos
quotidie experior, mores, & summam uestram erga me & huma-
nitatem & obedientiam, facile adducor, vt sperem, non ita multo
negocio, quicquid hactenus mali Dæmonis inuidia dissidij inter-
cessit, esse tollendum, & eam amicitiam, quam superioribus annis
audio inter uos fuisse, nunc demum reconciliandam, quod quòd
fiat facilius, quid à uobis præstandum sit indicabo. Discordiarum
causæ iccirco oriri inter homines solent, quòd sententiam quisque
suam ob priuatum sui amorem, quem cæcum quidam poëta meri-
tò appellauit, tueri mordicus consueuit. hoc itaque posthac facien-
dum uobis est charissimi fratres, vt quantum hactenus adhibuistis
studium muniendis sententijs uestris, tantum nunc adhibeatis co-
gitando, ne forte uestrę uos cogitationes fallant. profectò enim ni-
hil tam facile homini est, quàm decipere seipsum, quod certè est
omnium maximè miserandum. quare induat quisque uestrum ge-
nerosum illum animum, quem in propheta Iona omnes legistis,
qui, cum mare intumesceret, interitum que omnibus minaretur,
intellecta mali causa, dixit. tollite me, & mittite in mare & cessabit *Iona. i.*
mare à uobis. scio enim quòd propter me tempestas hęc grandis ue-
nit super

nit super vos . neque verò dubitò , eundem illi , qui exemplum hoc fuerit imitatus , gloriosum finem affuturum . Cogitate præterea , quid vos deceat , qui sal terræ & lumen mundi esse debetis , quòd

1. Cor. 6. qui lites & controuersias inter se habebant . iam quidem (inquit) delictum est in vobis , quòd iudicia habetis inter vos . quare non magis iniuriam accipitis ? quare non magis fraudem patimini ? sed uos iniuriam facitis & fraudatis , & hoc fratribus . Videte hominis sapientiam , & quàm hic locus uos adigat , vt omnem dissidendi prætextum deponatis . duo tangit , iniuriam & fraudem . iniuria ad honorem pertinet , fraus ad damnum pecuniæ ac facultatum , vtrum uelitis in causa esse , siue etiam vtrunque , nihil reliqui est , quo uos tueri possitis , quin sit ad excusandas excusationes in peccatis . nam ubi de Christiani hominis officio tractatur , humanæ gloriæ & pecuniarum pretextus locum non habet . Per arma (inquit) iustitiæ à dextris & à sinistris , per gloriam & ignominiam , per infamiam & bonam famam , vt seductores & veraces . armis (inquit) iustitiæ semper utimur , neque ea deponimus , siue dextræ siue sinistræ res sese obijciant , neque curamus , modo à uia , quam nos Christus docuit , non recedamus , quid de nobis homines opinentur , neque quid aduersus nos agant . Sed fingamus aliquid interdum in mutuis con-

1. Cor. 6. trouersijs licere . uidete tamen , quid Paulus rursus dicat . omnia mihi licent , sed non omnia expediunt . omnia mihi licent , sed non omnia edificant . omnia mihi licent , sed ego sub nullius redigar potestatem . Quid obsecro tam hominum naturæ est consentaneum ,

1. Cor. 8. quàm uesci carnibus ? & tamen uidete quid Paulus dicat . si esca scandalizat fratrem meum , non comedam carnem in æternum , ne fratrem meum scandalizem . & quod de carnibus ait , proculdubio idem de re qualibet fecisset , ex qua frater offenderetur . Dirigamus cursum nostrum ad hos clarissimos septentriones , neque ijs rationibus fidamus , quibus nunc plerique omnes in hac hominum fæce , non Christianorum (neque enim tanto cognomine sunt digni) sed ethnicorum potius , munitos se satis super que arbitrati , prodire consueuerunt . Illud præterea apud uos reputate , factum hoc tanquam Lydium lapidem futurum , qui uos & uobis ipsis & mihi , quinam sitis , ostendat , quid ue mihi de uobis in posterum , de ue vestro profectu possim polliceri . hæcenus enim uerbis duntaxat est

actum ,

actum , at ubi tantum uerba uersantur , fit plerumque , vt quòd quis ad facta est ineptior , eò se uerbis præstet gloriosorem . nunc experiendum erit mihi factis ipsis , quo uestrum uti securius , in exercendis pro Christo negocijs possim . factis , mihi credite , agendum est , non enim regnum Dei est in sermone sed in uirtute . & non omnis **Mat. 7.** (ait Seruator ipse) qui dicit mihi , Domine Domine , intrabit in regnum cælorum , sed qui facit uoluntatem patris mei , qui in cælis est . Pacatos uos in primis inter uos uolo , quod nisi primum fiat , quomodo proponere populo potestis Christi monita dicentis , **Ioan. 14.** **pa-** cem relinquo uobis , pacem meam do uobis ? quomodo charitatem profitebimini , que sine pace esse non potest ? at charitas discipulorum Christi index est . in hoc enim (inquit) agnoscent omnes , quòd **Ioan. 13.** discipuli mei eritis , si charitatem inter uos habueritis . Ego certè , quod ad me attinet , nunquam quiescam , donec uos habeam unanimes , erò que ut aliquis pater , cui duo discordes inter se filij sint , is , si ueri patris fungi officio uoluerit , dabit operam , vt ea ratione vnum lucretur , ne interim alterum amittat . hoc me Euangelicus **Luc. 18.** ille pater docet , à quo cum adolescentior filius discessisset , suam que substantiam partem decoxisset cum meretricibus , reuertenti tamen uidete quid fecerit . solo filij aspectu commotus est , oblitus perditæ substantiæ , & cum meretricibus consumptarum facultatum , neque simulare potuit seueriorem uultum ad horam , vt improba filij facta merebantur , neque tandiu expectare , dum ille accederet , quod modis omnibus æquum erat ; sed ipse accurrit , ruit in oscula , iubet proferri stolam præcipuam , anulum , calceamenta , occidi vitulum illum saginatum , adhiberi symphoniam & chorum , tantam que facit amoris & gaudij pro recepto perduto filio significationem , quanta maxima fieri potuisset pro optimo . interea senior filius , qui semper obsequens patri fuerat , reuersus ægrè fert factas tam multas delicias perduto illi filio , atque indignatus paternam domum ingredi recusat . quid ergo pater ? num contentus est recepisse filium , quem perijisse fuerat arbitratus ? minimè uerò , sed egressus hortatur , rogat . filij (inquit) tu semper mecum es , & omnia mea tua sunt . **Luc. 15.** gaudere autem & lætari oportebat , quia frater tuus hic mortuus erat , & reuixit , perierat & inuentus est . Hoc exemplum à mea memoria discedere nunquam patiar , donec omnes , omnes inquam (neque enim , si uel unus amitteretur , plenum esset meum **B b** gaudium)

Rom. 15. gaudium) concordēs inter uos uideam, ut tandem unanimes vno ore glorificemus Deum, per Iesum Christum Dominum nostrum.

ORATIO VIGESIMA
S E X T A.

M E M I N I me superioribus mensibus quo primum die vos charissimi fratres hoc ipso in loco sum allocutus; dixisse, uos eos esse milites, quibus ad hanc, quæ mihi credita fuit, obeundam prouinciam utendum esset, quare omnem per hosce dies lustrare exercitum volui, ut scirem quantum ipse mihi de uobis. posse polliceri, ne forte, ubi castra essent mouenda, qua parte victoria expectanda esset, ab eadem nostrorum cedes proficisceretur. & sanè hac in lustratione res mihi parum feliciter cecidit, tam enim parum instituta vestra hæc castra reperi, ut mihi dicendum sit illud comici, ijs scilicet patrono opus esse, quos defensores paro. maximum enim eorum, quæ ad munus officij uestri pertinent, neglectum intueor, summam animarum curæ, quæ uobis credita est, incuriam & oscitantiam, in Diuinis ministerijs exiguam externi saltem hominis compositionem, ut ex motibus exterioris hominis facile interiorem agnoscas.

Eccl. 8. rectè enim Salomon dixit. sapientia hominis lucet in vultu eius,
Eccl. 13. & alius quidam sapiens. cor (inquit) hominis immutat faciem illius, siue in bono siue in malo. fieri enim non potest, vt compositus animus foras prodeat incompositus, vel contra, vt dissolutus perpetuam seruet corporis compositionem. simulare quidem interdum potest, sed nunquam fit, vt constantiam seruet. Quare uideo, me in hac rei Christianæ instauratione, initium à uobis sumere oportere, qui quanto estis ceteris conspectiores, atque editiore in loco collocati, tanto uestri mores magis esse irreprehensibiles debent, & cogitandum, minimum quæque errorem, qui in uobis appareat, multum de uestra dignitate detrahere, ex quorum uita, uirtutis duntaxat & rectè factorum exempla, ab omnibus expectantur, quos si uiderint uel parum aberrare, atque de uia deflectere,

mox

mox longè deteriora sibi licere existimabunt, suam que probitatem non ex Diuinis legibus, sed ex uestrorum morum contemplatione metientur, qui mores omni ex parte circumspecti esse debent, neque quicquam, quod uitio verti possit, est negligendum. meminertis enim, quid sapientissimus quidam uir dicat. amicus corporis, & *Eccl. 19.* risus dentium, & incessus hominis indicant de eo. Itaque omnibus quidem locis, etiam cum domi estis, & obseruatores desunt, uitæ disciplina seruanda est, tum quòd ubique uos oculi Domini intuentur, tum ut, cum in hominum conspectum uenitis, & inter eos uersamini, constantiores in eadem disciplina reperiimini, ubi uerò ad templum Dei, atque ad sacra ministeria, & laudes Deo persoluendas est accedendum, iam non homines uos, sed humanis in corporibus angelos existimare debetis, tunc enim inter angelos uersandum uobis est. in conspectu (inquit) angelorum psallam tibi. *Pf. 135.* non id agendum, quod uitioso & corrupto more hætenus est factum, ut inter fori nundinas, & psallendi munus nihil interesse uideretur, ita nugas interferere, & minus honesta (quod sanè est probrosissimum) interdum uerba proferre non puduerit. eò fit, ut quo in loco honestari nomen Dei plurimum solet, ac debet, idem eodem ipso in loco uestra culpa malè audiat. cum cernunt homines, uos, quos sal terræ Dominus appellauit, ita infulsos effectos, ut digni sitis, de quibus dicatur, quod eodem ipso Euangelij loco subiicitur, si sal infatuatus fuerit, quo salietur? ad nihil ualet ultra *Mat. 5.* nisi ut projiciatur foras & conculcetur ab hominibus. Cum ergo conuenitis ad templum Dei, cogitate ad quem locum accedatis, & facite, quod uir quidam sapiens admonet. ante orationem (in *Eccl. 18.* quiens) præpara animam tuam, & noli esse quasi homo, qui tentat Deum. oporteret enim tandiu saltem, dum in templo uersamini, mortales omnes ita perdomuisse affectus, ut nihil terreni in uobis reliquum habere uideremini, omnes quidem, qui ex clero estis, sed in primis sacerdotes, quibus conficiendi corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi potestas est data. ij ergo facturi rem Diuinam, dum se apparant in sacrario, arceant à se omnem hominum congressum, qui illuc impudenter, nugandi tantum gratia ingrediuntur. nam is locus ne ferijs quidem sermonibus eo tempore patere debet. Cum uerò ab hoc templo (quod aliquoties per annum fit) ad aliud de more cum solenni pompa prodeundum est, ne con-

fusè & permixtim, sine grauitate, sine ordine proficiscamini, sed bi-
 ni, & pro dignitatis vel professionis gradu, alij præcedant, alij sub-
 sequantur, neque quisquam, cum ad templum illud, quò est eun-
 dum, ventum fuerit, pompam cœtùm que deserens, aliò peruage-
 tur, donec peracta omni cerimonia, eodem, vnde fueratis profe-
 cti, reuertamini. Et quando templum hoc episcopali huic domui
 coniunctum, cathedralis ecclesia appellatur, & quasi aliarum eccle-
 siarum mater est, hortarer eos, qui rem Diuinam in alijs minoribus
 templis faciunt, vt, quoties possunt, festis diebus huc conueniant,
 nisi significatum mihi esset, id post meum aduentum factitari cœ-
 ptum esse, quo nomine vobis gratias ago, atque hortor, vt in hoc
 egregio facto perseueretis. Et quia dudum dicebamus, externos
 motus esse animi indices, atque adeo nullum, quamuis exiguum
 negligendum esse, illud addam, multam hosce motus & corporis
 gestus ad rem Diuinam, & præsertim cum orandum est, afferre uti-
 litatem. nam, si omnibus in rebus agendis, animus consensu cor-
 poris ac ministerio vtitur, ridiculum planè esset, opinari, in adoran-
 do ac venerando Deo id non esse necessarium. hinc fit, vt pro re-
 rum accidentium varietate, varios etiam motus corpus adhibeat.
 nam vbi pro accepto beneficio aliquo aguntur gratiæ, & mentem
 ad Deum cogitationem que attollimus, illam mentis sublationem,
 vultus, oculi, manus sequuntur. cum conscij nobis scelere sumus,
 oculos deijcimus, pectus tundimus. cum supplices petere ali-
 quid volumus, genuum vtimur inflexione. quòd si genuum flexio
 hanc vim habet, vt humilitatis atque indigentia nostræ nos admo-
 neat, qui abusus ille est, quem in vestrum quamplurimis cerno, vt
 vnum duntaxat genu inflectatis? perinde quasi dimidia tantum ve-
 stri parte deijcere vosmet decreueritis, quod cum in prophanis ho-
 minibus, & qui sacris non sunt initiati, turpe factu sit, quantò est
 in vobis turpius, qui totius virtutis exemplar quoddam esse debe-
 ris? Hæ atque aliæ huius generis obseruationes, cum nemini ve-
 strum sint negligendæ, tum adolescentioribus in primis accuratius
 tenendæ sunt, quæ ita illis profunt, quemadmodum sepes tenerio-
 ribus plantis solent, quæ, dum metus est, ne bestia alicuius morsu
 corrumpantur, sepiuntur spinis, cum verò in grandiores arbores
 euaserint, nihil eiusmodi custodia est opus. simillimè grandæuis at
 que ætate prouectioribus aliqua permittuntur, neque ita scrupulo-
 sè cum

sè cum illis agendum est, cum metus non sit, ne is neglectus illis
 officiat, sed in adolescentibus exiguum vitium ad grauiore errores
 fenestram aperit. His verò adolescentibus præcipuè illud mando,
 vt verecundi ac modesti sint, maiorés que suos reuereantur, ac pro
 parentibus habeant, in quos si verbo vel nutu ac vultu, quemad-
 modum interdum mihi uideor obseruasse, contumaces fieri senfe-
 ro, ea in illos utar animaduersione, vt grauiter se errasse facilè
 queant intelligere. neque hoc reuerentiæ officium à solis adolescen-
 tioribus præstandum est, sed quisque uestrum pro gradu ac dignita-
 te alter alteri decedat. primates uerò ita ab omnibus coli atque ho-
 norari volo, & eam illorum haberi rationem, vt vobis hodie signi-
 ficem, me, siquid contra meam dignitatem ab aliquo vestrum fiat,
 æquo animo laturum, quòd verò contra eos factum fuerit, seue-
 rissimè castigaturum. ipsi uerò primates uicissim benignè se erga
 vos gerent, atque vt fratres amplectentur, recordabuntur que id,
 quod à quodam sapiente est dictum: rectorem te posuerunt, no-
 li extolli, sed esto inter eos quasi unus ex illis. denique una hæc re-
 liqua in vobis sit concertatio, vt, quemadmodum Paulus docet,
 honore inuicem præueniatis, & submissius se gerere quisque con-
 tur. hoc erit iucundissimum etiam ipsis angelis spectaculum, nedum
 uestre huic ciuitati, quæ cum vos hisce inijs cernit esse inter vos pa-
 catiores, exultat gaudio, quod gaudium ut impleatur, toto vobis
 pectore est incumbendum. quod non admodum multo negotio
 fiet, si ab omni ambitione & fastu abstinueritis, quorum radicem
 omnem vt Seruator Christus è discipulorum cordibus eximeret,
 puerum statuit in medio eorum, ac de primatu certare prohibuit,
 qui maior est (inquiens) in vobis, fiat sicut iunior, & qui præces-
 sor est, sicut ministrator. nam quis maior est, qui recumbit, an qui
 ministrat? non ne qui recumbit? ego autem in medio vestri sum;
 tanquam qui ministrat. Christus Dei filius venit (vt alibi dicit) vt
 ministraret, non ut sibi ministraretur, & audebit quispiam ex cle-
 ro, se ad dominationem potius, quàm ad ministerium electum es-
 se sibi persuadere? His peractis facilius erit cætera cauere, quæ ue-
 stræ dignitati non conueniunt, ut scilicet à crapula & ebrietate, à
 comotationibus à luxu, ab inmodicis sumptibus, à comestatio-
 nibus caueatis. attendite vobis (ait Dominus) nequando grauen-
 tur corda uestra crapula & ebrietate, & curis huius seculi, subitis
 que

Eccl. 32.

Ro. 12.

Mat. 20.

Luc. 22.

Luc. 21.

Ephe. 5. que vobis ingruat dies ille. & Paulus. nolite inebriari uino, in quo
Rg. 13. est luxus, sed impleamini spiritu sancto. & alibi. non in comessa-
Pro. 20. tionibus & ebrietatibus. & Salomon. luxuriosa res uinum, & tu-
 multuosa ebrietas, quicumque ijs delectatur, non erit sapiens. & sanè cum in ueteri lege, ubi solè erant umbræ nostrorum mysterio-
 rum, ministris templi uinum, res tam uitæ humanæ accommoda,
 & quicquid inebriare posset, prohiberetur, quid sub Euangelica ueritate non est præstandum, ubi officia angelis potius quàm homi-
 nibus consentanea exercentur? In ea ipsa ueteri lege figuratum est, quàm perfectos sacerdotes Euangelicos esse oporteat, ubi præcipi-
Leui. 21. tur, ut ministraturi in templo, omni corporis macula careant. sic enim dicitur. Homo de femine tuo per familias suas, qui habue-
 rit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministe-
 rium eius. si cæcus fuerit, si claudus, aut depressum habens nasum,
 aut improporcionata membra, si fracto pede, si manu, si gibbus, si
 lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impeti-
 ginem in corpore, uel herniosus. Numerant autem Hebræi cen-
 tum & quadraginta maculas, quæ in corpore hominis & membris
 eius inueniri possunt, quæ singulè sacerdotem ineptum reddant ad
 ministerium altaris. inueniunt octo in capite, in collo duas, in au-
 ribus duodecim, in palpebris & supercilijs quindecim, in oculo
 decem & nouem, in naso sex, in labijs & ore nouem, in uentre tres,
 in dorso tres in membris genitalibus sexdecim, in manibus & pedi-
 bus duodecim, in cruribus quindecim, & in toto corpore quatuor.
 ex quibus facilè colligitur, oportuisse eum, qui templo esset inser-
 uiturus, admiranda prorsus esse specie, & quæ omnium in se con-
 uertere oculos posset. quæ omnia nostri causa proculdubio fuerunt
 instituta, ut nos admoneremur, quàm omnibus numeris absolu-
 tos esse oporteat eos, qui sub Euangelio sacerdotio fungerentur.
 quæ si cogitaueritis, intelligetis profectò, quàm longè à scopo aber-
 rent ij, quorum mores nihil à promiscuo uulgo differunt, qui con-
 uiuijs se immiscent, ac spectaculis, & cæctibus, ubi amatoria can-
 tantur, aut obscæni motus corporis choreis & saltationibus offe-
 runtur, & quanta uos reprehensione sitis digni, qui superioribus
 diebus comædijs interesse non fuistis uerecundati, atque adeo qui-
 dam ex uobis & actores & auctores fuerunt. quod et si nunc ob re-
 centem meum in hanc urbem aduentum dissimulaui, posthac, mi-
 hi cre-

hi credite, non feram. Et uerò quid non absoluti est à uobis præ-
 standum, qui lux mundi à Christo appellamini, cum fidelibus om-
 nibus exactissima uita imperetur? uidete enim quid Christianis om-
 nibus Paulus dicat. mortificate membra uestra, quæ sunt super ter *Colo. 3.*
 ram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam
 malam, & auaritiam, quæ est simulacrorum seruitus. deponite
 omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam de ore ue-
 stro, expoliantes uos ueterem hominem cum actibus suis, & in-
 duentes nouum, eum, qui renouatur in agnitionem secundum
 imaginem eius, qui creauit illum, qui est omnia in omnibus Chri-
 stus. induite uerò uos, sicut electi Dei, sancti, & dilecti, uiscera
 misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam.
 super omnia autem hæc charitatem habete, quod est uinculum per-
 fectionis, & grati estote, uerbum Christi habitet in uobis abundan-
 ter, in omni sapientia docentes & commonentes uosmet ipsos in
 psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes &
 psallentes in cordibus uestris Deo. omne quodcunque facitis in uer-
 bo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi, gra-
 tias agentes Deo & patri per ipsum. orationi instate, vigilantes in *Col. 4.*
 ea in gratiarum actione. sermo uester semper in gratia sale sit con-
 ditus, ut sciatis quomodo oporteat uos unicuique respondere. om-
 nis autem sermo malus ex ore uestro non procedat, sed si quis bo- *Ephe. 4.*
 nus ad edificationem fidei ut det gratiam audientibus, & nolite con-
 tristare spiritum sanctum Dei. modestia uestra nota sit omnibus ho- *Phi. 4.*
 minibus. De cætero quæcunque sunt uera, quæcunque pudica,
 quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæ-
 cunque bonæ famæ, si qua uirtus, si qua laus discipline, hæc cogi-
 tata. Hæc, atque id genus alia, (nam hæc pro exemplo aliquantò
 fufius data opera commemorauimus) si omnibus, qui Christum
 profitentur, facienda proponuntur, certè uos, qui rectæ atque ho-
 nestæ uitæ exemplar propositi mundo estis, præstare plus cæteris
 aliquid debetis, quòd si ne ista quidem prestatis, uosmet ipsi iudi-
 cate, quæ uos pænæ apud omnium iudicem Christum maneant.
 Iubentur Christiani uiri assiduis incumbere precationibus, psalmis,
 hymnis, canticis spiritualibus, & pleriq; uestrum ab istis ipsis pror-
 sus sunt alieni. sacra lectio tam à multis uestri ordinis ignoratur, ut
 nemo ferè è uobis sit, qui sacra biblia, aut saltem nouum apud se
 habeat

Eph. 6.

habeat testamentum, qui cum solus sit spiritus atque animi cibus, & unicum interioris hominis praesidium ac robur, atque ille à Paulo appellatus gladius spiritus, quo in primis utendum est aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos, rectores tenebrarum seculi huius, aduersus spirituales astutias in caelestibus, quo praecipue carnis uitia coërcentur; ego sanè non admodum miror, si qui ex uobis in eadem uitia delabantur, cum remedia, quibus ea caueri possint, negligatis. ex quo errore alius non minus perniciosus est secutus, ut creditum à plerisque sit, oportere sacerdotes coniugio copulari, alioqui fore, ut nunquam à scortationibus abstinerent. sed ridicula sanè est ista curatio, & quae morbum augere potius, quam sanitatem asserere possit. nam ad instaurandos sacerdotij collapsos mores, praecipuum illud est, & quasi cardo rerum, ut selectione in clericis aut eligendis aut admittendis utamur, neque cuius spiritui credamus, sed diligentius diuini que probemus, num ex Deo sint, hinc omne boni mali ue principium, huc exitus referendus. plantatio, quam caelestis plantat pater, non eradicatur. hoc nisi fiat, uxoribus greges si adhibeas, scortationes & cetera carnis flagitia prohibere non poteris. nam illud remedium ad eradenda prauis cupidinis elementa, admodum est imbecillum. ardentior enim fieri solet irritata lasciuia, ut interim sileam, alijq; relinquam iudicandum, quam inter quotidianos coniugum amplexus, caelestia tractare mysteria, quot ue incommoda ex filiorum nepotum que gregibus securura sint. Neque uerò mihi nunc apostolorum tempora, uel postea raram auem unum aut alterum, quibus liberorum susceptio impedimento ad pure tractandum sacerdotium non fuerit, quis obijciat, praesens rerum status potius est attendendus, quo praecipua & penè sola est cogitatio, qui sint ecclesiarum reditus, quibus artibus se quisq; ac suos locupletet. uerum seligite mihi, ut dicebam, eos, qui ab adolescentia iugum Domini ferre didicerint, sacras literas cum Timotheo ab infantia nouerint, quae possint eos instruere ad salutem, affectum illum in Christum Iesum toto pectore hauserint. intelligant, quid sit, immensam Dei erga nos charitatem in dato filio fuisse declaratam, Christianae philosophiae maiestatem sint admirati, & in eam rapti, quam ubi cum ceteris rebus omnibus, uoluptatibus, opibus, honoribus, humanis doctrinis contulerint, omnia ut detrimenta arbitrentur & ster-

cora.

cora. sciant obtemperare maioribus, abundare item & penuriam pati. qui cibum in pondere, somnum in mensura capiant. quorum deliciae sobrietas sit & parsimonia. qui corpus castigare cum Paulo, feruituti subijcere, lasciuientes que appetitionum ac libidinum motus, fame, siti, vigilijs, perdomare docti sint. qui iam obturauerint aureis suas, ne audiant sanguinem, & clauerint oculos suos, ne videant malum, & sensus omnes composuerint, ut eorum in pace sit habitatio. qui denique non ea, quae videntur, sed quae non videntur, cogitare, sapere, quærere ament, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens. Hos si ad uasorum Dei custodiam, & caelestium mysteriorum dispensationem admoueris, non erit magnopere metuendum, ne, aut si caelibatum uouerint, eos voti poeniteat, aut si non uouerint, uxoris contubernium quærant. Neque me nunc quisquam putet hominem finxisse, qui inueniri nusquam possit. habuit semper, & nihilominus habiturus est Christianus orbis has opes, neq; despero & hodie, si quis etiam Helias superesse unum se uociferaretur, septem millia uirorum reperienda, quae ad Baal imaginem genua sua non curuauerunt. At uerò dum haec colluuijs, & iste undique collectae sordes perdurant, hominum, qui illotis manibus & pedibus sine ullo iudicio ingrediuntur, aut, rectius dicam, inuadunt sancta, quid synceri, quid sani sperandum est? quid ab eo expectes, cuius ab ipsa pueritia mens prauis opinionibus imbuta sit? qui adolescentiam impudicè exegerit, & varijs sceleribus sese contaminauerit? qui omnia praeter unum Christum norit? qui, cum sacris initiari cogitat, nihil nisi uel ambitionem uel opes meditatur? cui quid sit, credi sibi eas animas, pro quibus Christus mortuus est, ne in mentem quidem unquam uenerit? ab ijs auspicijs quid portendi aliud potest, quam quòd toto huius generis electionum tempore perspectum est? Libuit in hac parte aliquantisper exspatiari aduersus eos, qui, ut ait propheta, inclinant os suum in uerba malitiae ad excusandas excusationes in peccatis, ut sciat unusquisque uestrum, me nulla quidem in uobis uitijs, grauiora praesertim & apertiora toleraturum, hanc uerò uel scortationis, uel adulterij, atque eiusmodi criminum notam uulturum esse feruissimè. neque expectetis, dum quempiam seorsum aduoneam, nisi tunc, cum ob tale facinus (quod tamen benignissimus prohibeat Deus, ne id sit necessarium) in cum, qui peccauerit, manus

Cc inijciat-

inijcientur. Et quoniam significatum mihi est, quosdam vestrum noctu per urbem vagari, admonco vos, me pratori huius urbis mandaturum, vt quemcunq; post certam noctis horam per urbem vagari deprehenderit, illum capiat, conijciat que in carcerem. Videbor fortasse alicui vestrum seuerior in hac oratione, quam expectauissetis, sed hunc morem docuit me Diuinus Paulus, qui admonendo & corripiendo acrior videri non recusabat, ne factis seueritatem exercere cogeretur. quare in eam partem hec mea verba vos accepturos confido, vt & honoris & vtilitatis vestre causa dicta fuisse intelligatis. Nunc vero, cum finienda oratio est, ad adolescentiores clericos sermo mihi est conuertendus, ii que admonendi, vt prater ea, qua superius ad eos dicta sunt, meminerint, non esse illis imitandum vitiosum illum morem, qui ecclesiam Christi in primis euertit, dum ij, qui sacris iniuam postulant, tam ignari sunt, quod sit officij sui munus, vt interrogati, quamobrem velint in clerum ascribi, respondere aliud plerunq; nesciant, quam quod ad ecclesiasticum aliquod beneficium aspirant. ita domus Dei vere ne

Mar. 11. gociationis domus, atque adeo spelunca latronum effecta est. Vos

Luc. 19. ergo ne ita illotis pedibus introite in hec sancta, si enim Moses ad

Exo. 3. spectaculum ardentis rubi accessurus, iussus est calceamenta pedum soluere, quanto magis vos, cum ad tanta mysteria estis introuentendi, mortales ac terrenos affectus omnes oportet exuere? quare nihil cogitandum vobis aliud est in hoc negocio, quam vt exhibeatis corpora vestra, hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationalem cultum vestrum, & ne accommodetis vos ad figuram huius seculi, sed transformamini per renouationem mentis vestrae, que verba etsi a Paulo fidelibus omnibus dicta sunt, ad vos tamen in primis pertinent, unum sit studium vestrum, totos uos offerre Deo, & illius obsequio uosmet accommodare, cetera ipse prospiciet. nam, si uolatilia caeli curat & pascit, multo profecto magis uos illi curae estis, vt possitis securi dicere. Dominus pascit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuae ibi me collocauit. Accersit uos Deus (si tamen illum duntaxat uocantem, neque humanas appellationes sequimini) in partem & sortem suam, id enim cleri uocabulum signat, & metuendum est, nequid uobis desit, aut anxie disquirendum, quo pacto fructibus ecclesiae nutriamini? hoc ethnicorum esset, non Christianorum, multo uero minus eorum, qui

ita

ita preparantur, ut inter Christianos, aliorum duces aliquando constituantur. Hoc iacto fundamento totius fidei & spei uestrae in Deum, illud etiam consequetur, ut beneficia ecclesiastica, que in uestras manus Deo uolente peruenerint, ita a uobis administrentur, ut possitis cum Paulo dicere, sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. nulla carnis cogitatio perferre uobis poterit, ut ecclesiae fructus ad luxum aut humanam ambitionem insumatis, & quod est uisibus pauperum accommodandum, in domesticorum & consanguineorum hereditatem transferatur. quod qui faciunt, pretextant sibi quascunq; uelint dispensationes, non uideo, quibus possint rationibus causam suam tueri apud iudicem Christum. Nolite errare (ait Paulus) Deus non irridetur. Date preterea operam, ut eos in literarum studia profectus faciatis, ut in Diuinis lectionibus uersari quotidie, & ea in ipsis conficere spatia possitis, que uestri ordinis hominibus sunt consentanea, alioqui ne expectet quisquam uestrum, se ad sacros ordines esse a me promouendum, qui ea, qua leget saltem in sanctorum Euangeliorum contextu, non sit idoneus intelligere. nam hoc inuisendarum parochiarum tempore neminem ferè sacerdotem reperi, qui ea, que legeret, sciret interpretari. que sanè eorum episcoporum precipua culpa fuit, qui illos consecrarunt, in quem errorem ne & ipse delabar, sedulo operam dabo. Denique scire uos omnes senes cum iunioribus uolo, neminem mihi charum fore, nisi solos illos, qui in uirtutem & recta atque honesta facta assidue incubuerint, & eos fuerint imitati, de quibus propheta ait. ibunt de uirtute in uirtutem, ut tandem aliquando omnes consequamur, ut uideamus Deum Deorum in Sion. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

ORATIO VIGESIMA SEPTIMA.

CVM generale concilium, quod Tridenti primum inchoatum fuit, nunc Bononiam translatum, celebretur, neque mihi quemadmodum optassem, & Paulus ipse tertius Pont. Max. uoluisset, per aliquot impedimenta, quæ & eidem Paulo, & ipsis concilij patribus significauit, licitum sit, ei concilio in presentia interesse, aut potius ad illud, ubi antequam huc proficiscerer, aderam, reuerti, dedi operam, ut, quod generalis concilij patres tempus impendunt instaurando Christiano orbi, ego interea idem tempus restituendis huius ciuitatis, & diœceseos meæ Fulginatis moribus impenderem. quare in primis, ut uetustissima ac sanctissima patrum instituta, iam diu obsoleta in usum reuocarem, per hos menses inuisi hanc diœcesim. quo peracto negotio, illud, quod iidem præcipiunt, non neglexi, ut scilicet quotannis synodus haberetur, quæ nimirum aptissima ad tollenda uitia & collapsos mores instaurandos est uia. uos ergo uenerandi fratres hanc ob causam, quemadmodum superioribus diebus fuistis admoniti, uoluimus, ut hodie huc omnes ex tota diœcesi conueniretis, arbitrati non esse satis, quod bis per hocce menses totum huius ciuitatis clerum hoc in loco fuerimus allocuti, neque enim, quæ extra ciuitatem est pars diœceseos, minima est, aut contemnenda, sed eò studiosius curanda, quod episcopi, sui copiam habere non tam facile, quàm ij, qui in urbe habitant, potest. Verum, quod primum admonendi estis, illud est, me in hac uisitatione, non eos uos reperisse, qui esse deberetis, pastores uidelicet ac doctores, ut plerosq; uestrum negociatores potius quàm sacerdotes deprehenderim, & tantum abesse ut curetis pacatum habere inter se gregem uestrum, ut uos ipsi cum eodem grege lites & iurgia ac similitates exerceatis. qui enim fieri posset, ut, si uos uestro officio strenuè fungeremini, tot lites, tot implacabiles iræ reperirentur, tot homines, qui uniuersalem ecclesiæ Christi morem contemnunt, semel uidelicet per singulos annos confitendi coram sacerdote peccata sua, & accipiendi sacratissimi corporis Christi? ue-

stra

stra hæc, uestra inquam potissima incuria accidunt, quibus charior interdum equus aut canis est, & curatur studiosius, quàm illæ anime, pro quibus Christus mortuus est. Quare obsecro uos per Dominum Iesum, ut tandem aliquando paterna uiscera induatis, uos que pastores ac patres eorum, qui uestræ curæ crediti sunt, esse recordemini. Pascite (ait Apostolus Petrus) quantum in uobis est, *1. Pet. 5.* gregem Christi, curam illius agentes non coactè, sed uolentes, non turpiter affectantes lucrum, sed propenso animo. Mementote, uos eos esse, quibus dictum est, uos estis sal terræ, quod si sal infatuatus fuerit, qua alia re salietur? uobis item dictum est, uos estis lux mundi. si hæc à uobis cogitarentur, non tam uos ipsi deiceretis, atque ad humiles ac terrenas occupationes dmitteretis, à quibus si obruamini, quo pacto alios erigere eritis idonei? qui sibi nequam est (ait quidam sapiens) cui erit bonus? si labor est, is que non exiguus, suæ unius curæ incumbere, quantos esse oportet eos, qui regendis alijs præficiuntur? oporteret sanè nos tantum uirtute cæteris antecellere, quantum primus Hebræorum rex Saul corporis mole reliquos superabat. altior enim erat, ut testatur sacra historia, uniuerso populo ab humero & supra. at ne hoc quidem satis est, opus enim esset, ut tantum sacerdos distaret à populo, quantum ouium pastor ab ipsis ouibus, hoc est, ratione præditum animal ab iis, quæ ratione carent. quod cum assequi nemo nostrum possit, saltem id demus operam, ut uires, quas habemus, omnes in id opus impendamus, neque eas minuamus, dum in alias res, minimè que ad hoc negocium pertinentes insumimus. nemo militans implicat se uitæ negocijs, (ait Paulus) ut ei, qui se in militiam delegit, placeat. quod si in corporea hac militia tantum studium adhibetur, ut nihil aliud, quàm res militares tractentur, quid in spiritali non est præstandum, ubi non temporaria hæc sed æterna salus agitur? & tamen uideo in plerisq; uestrum tam supinam negligentiam, quæ multam temporaria negocia huic tantæ rei anteponat, multique ex uobis negociatores potius sint, quàm sacerdotes. nam, ut unum tantum pro exemplo commemorem, cum quis in parochum se locat, cum parochi officio, etiam agrorum locationem, quas uos cottimas appellatis, simul accipit, ex qua re, præter animi perturbationem, quæ maximo ad ea tractanda, quæ ad spiritum pertinent, esse solet impedimento, illud præterea accedit, ut lites contentiones que cum paro-

Luc. 4.

parochianis, hoc est, cum uestris ouibus habeatis, &, qui pacis auctores esse deberetis, ipsi discordiarum causas excitetis, hoc profecto non est esse pastorem, sed mercenarium atque adeo lupum potius. Quamobrem mutare, mihi credite, hanc mentem & hos mores, & primum ipsi uos componite, ne, cum uerba facere ad populum oportet, dicatur uobis. medice cura teipsum. sermo, incessus, cultus, compositionem interioris hominis pre se ferant, neque corruptos huius aetatis mores attendatis, sed potius obseruate, quid ueteres patres de uestris moribus & uita constituerint, uoluerunt enim, ut scurrilia loquentes acerrime corripentur, tantum abest, ut paterentur quenquam turpia atque obscœna loqui. uoluerunt, ut clericus iurans, si persisteret in uitio, excommunicaretur. quid si deprehensus fuisset quispiam blasphemus, ut nunc inuenire exiguum negocium est, quid facturos fuisse censetis? hunc à clero omnino submouissent, atque exquisitis pœnis castigauissent. mandarunt, ne clericus solus cum fœmina loqueretur. domi uerò, qui præter auiam, matrem, sororem, hoc est, mulieres minimè suspectas, habuisset, à communionem alienus haberetur. præcipiebant, ne clerici tabernas intrarent, ut spectacula fugerent, non celebrarent conuiuia nuptiarum, horis illicitis non ambularent. obseruabant eorum incessum, uestes, calceamenta, deambulationes, breuiter minima quæque. neque sanè iniuria. cum enim ordo uester iccirco constituatur, ut rectè uiuendi regula ceteris sit, ubi quid uitiosum in uobis deprehenditur, id accidit, quod in ædificijs usu ueniret, si regula, qua ædificatores utuntur, obliqua esset. nam obliquum ædificium necessario sequeretur. A uobis ergo est inchoandum, & is uiuendi modus statuendus, ut ecclesia Christi per uos ædificetur, non ut destruat. quod si quis ex uobis (nam quidam uestrum non satis bene audiunt) cogitat pristinos mores seruire, hunc moneo, ut à Fulginate diæcessi recedat. fieri enim uix poterit, ut, quamuis astutè celare uitia sua curet, non tandem aliquando in casses incidat. nam eos exploratores constituemus, ut euadere sit difficile. reliquos uerò, quibus rectè atque honestè uitæ adherere animus est, precor, per miserationes Dei, ut hæc mea monita eo animo amplectantur, quo à me proferuntur, atque officio suo strenuè fungantur. curate in primis, quod in primis à uobis Christus postulat, ut uidelicet factis primū, deinde prædicatione uerbi

uerbi Dei pascatis gregem Domini. in hoc toti incumbite, semper quidem, sed festis præcipuè diebus, qui dies iccirco instituti sunt, ut in eis populus Diuinis rebus operam det, qui nisi à uobis instruat, illis ipsis diebus, quo se pacto exerceat, quid facere rudes atque imperiti homines scient? docendi ergo assiduè sunt, rogandi, adhortandi, monendi, corripiendi. prædica uerbum (inquit Paulus) in sta opportunè, importunè, argue, increpa, exhortare, cum omni lenitate & doctrina. Præcipua uerò in prædicatione uestra cura sit, inferere in hominum animis amorem Dei, & fiduciam in eum, ostendere quantæ illi simus curæ, quanti nos faciat, quanta pro genere nostro egerit. qui proprio (inquit Paulus) filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non omnia cum illo nobis est donaturus? longè maiore nos charitatis prosequitur, quàm quæuis amantissima mater filium suum. uidete enim, quid ipse dicat. nunquid potest mater obliuisci infantem suum, ut non misereatur filii uteri sui? quod si illæ oblitæ fuerint, ego tui non obliuiscar. Hæc atque huius generis alia identidem proponite, & eandem incudem frequenter tundite. nam hæc præcipua uia est, qua homines à malefactis reuocentur, ne eum offendant, cui se tantum debere, à quo omnia, quæcunq; habent, animam, corpus, opes, liberos, incolumitatem, uitam habere intelligunt. ex hac cogitatione etiam ad mutuam inter se amorem animabuntur, cum audient, nihil gratius ipsi tanto benefactori Deo fieri ab hominibus posse, quàm si inter se dilexerint. hoc peracto omnia eritis affecuti. in his enim duobus mandatis (ait Dominus) uniuersa lex pendet, & prophetæ. Hæc à me breuiter, ne officio meo deesse, adhortandi uestri, atque ad optima quæque animandi gratia sint dicta. reliquum est, ut constitutiones, quæ mihi faciendæ necessariò uisæ sunt, tum cleri, tum populi causa uobis hic per notarium recitentur.

2. Ti. 4.

Rom. 8.

Esaï. 49.

CON-

CONSTITVTIONES ATQVE ADMONITIONES

factæ in synodo Fulginæ habitæ, die XIII. mensis
Nouembris. MDCXLVII.

IN nomine sanctissimæ atque indiuiduæ trinitatis patris & filii & spiritus sancti. Isidorus Clarius Dei & apostolice sedis gratia Episcopus Fulginas, clero & populo eiusdem Fulginatis dioceseos salutem & perpetuam scelicitatem. Cupientes episcopalis uigilantiæ debito pro uiribus satisfacere, inuisimus hoc anno diocesim hanc nostram Fulginatem, in qua, ut est hisce miseris temporibus consentaneum, multa reperiimus corrigenda, atque ad pristinam ecclesiæ Christi regulam reformanda, è quibus ea, quæ magis necessaria sunt, exiguis his capitibus complecti curauimus.

Caput primum.

ATQVE illud in primis, quod multorum, ne dicam omnium malorum in ecclesia Christi causa est, caueatur, ne temere ac sine iudicio sacerdotes recipiantur, præsertim ad curam animarum. nam in hac uisitatione deprehendimus maximam in eis ignorantiam, ut nonnulli non solum nihil eorum intelligant, quæ legunt, uerum ne rectè quidem legere sciant, ut interim taceamus parum laudatam in aliquibus uitam. Quare mandamus, ne posthac quisquam cuiuscunque gradus, status, conditionis, audeat ullum sacerdotem in capellanum aut parochum accipere, nisi prius per nos, uel uicarium nostrum de literatura, & uitæ probitate sit diligenter examinatus, & licentiam à nobis acceperit, nec quisquam sacerdos ullo modo se admitti patiatur, sine nostra, ut supra dictum est, examinatione & licentia. Quicumque præceptum hoc nostrum fuerit transgressus, & quotiescunque id egerit, excommunicationis, & uiginti quinque præterea aureorum, nostro arbitrio in usus pauperum distribuendum, pœna illi sit. Hoc mandatum etsi superioribus diebus promulgatum à nobis fuit, tamen ut seruetur diligentius, hic curauimus inferendum.

Caput

Caput secundum.

DEprehendimus etiam illud prophete, paruuli petierunt patrem, & non erat, qui frangeret eis, nunc maximè dici posse, sed illud mali adiectum est, quòd ita sublatus est mos ille prædicandi uerbi Dei, ut plerisque in locis si loqui sacerdos uelit, & uerba ad populum facere, audire iam recusat, ut rem ignotam, & nihil illis longius uideatur, quàm ut peracta re Diuina inde discedant. Qui autem fieri potest, ut populi Christianos mores habeant, qui nunquam toto anno audiant leges Christi? ob hanc enim causam admonemur, ut omnibus locis omnibus que temporibus meditemur in lege Domini. Quare mandamus, ut parochi posthac saltem festis diebus uerbum Dei populo annuntient, qui si tam necessario muneri defuerint, iustis in eos pœnis animaduertemus, nostro arbitrio imponendis, atque, ut supra dictum est, distribuendis.

Caput tertium.

IN missæ quoque celebratione obseruauimus quosdam in canone missæ post uerba consecrationis tam corporis quàm sanguinis Domini, quædam alia uerba interferere suo arbitrio, quod valde temerarium est, & dum se studere putant pietati, sacratissimum illum uerborum ordinem contextum que corrumpunt. idem faciunt in fine missæ, ut pro principio Euangelij secundum Ioannem, quod sanctissimè & magno consilio institutum est, ut dicatur quotidie, aliud Euangelium breuitatis causa legant. Caueant ergo, ut nihil intuent, neque addant, neque minuant præter ordinem, qui à sancta Romana ecclesia traditus est.

Caput quartum.

VT etiam corruptis moribus occurratur, præcipimus & prohibemus, omnibus & singulis sacerdotibus eiusdem ciuitatis & dioceseos, aut in ipsa habitantibus, ne audeant uulgo modo blasphemare, maledicere, aut inhonestè appellare nomen Dei, & Christi eius, aliorum que sanctorum, sub pœna carceris & scutorum sex aureorum, nostro arbitrio, ut supra dictum est, ap-

Dd plican-

plicandorum, quicumque & quotiescunque id egerit. fides autem adhibebitur accusatori iuranti, & vni testi fide digno, dabitur que illi pars quarta pœnæ, secretum que tenebitur.

Caput quintum.

Significatur etiam omnibus & singulis, castigationem seuerissimam adhibendam esse in eos, qui ausi fuerint aliquo modo tenere concubinas, & committere adulteria, supra, & alios actus fornicarios, & eorum accusatoribus dabitur bona pars pœnæ, in quam transgressores inciderint, & secretum tenebitur.

Caput sextum.

Expresse etiam prohibemus omnibus & singulis sacerdotibus, & alijs in sacris ordinibus constitutis, ne villo modo audeant ludere ludo alearum, aliorum que ludorum, qui prohibentur, sub pœna scutorum aureorum quatuor, ut supra dictum est, applicandorum, quicumque & quotiescunque transgressus fuerit, atque in hoc casu fides adhibebitur accusatori iuranti cum uno teste fide digno, & quarta pars pœnæ eidem accusatori dabitur, secretum que tenebitur.

Caput septimum.

Veterum quoque conciliorum exemplis admoniti prohibemus, ne quisquam ex clero iurgijs & conuicijs, & quouis genere illicitæ altercationis cum aliquo cõtendat, quod qui fecerint, pro delicti & personæ qualitate, nostro arbitrio castigabuntur.

Caput octauum.

Mat. 6. **O**bseruauimus etiam in visitationibus passim hunc errorem irrepsisse, ut, qui aliquid offerunt ad altare, velint sua nomina edici. hoc quid aliud est, quàm tuba canere ante se, & accipere mercedem suam? quemadmodum Dominus in Euangelio admonet, quòd si quis existimat non prodesse animabus vel defunctorum vel uiuorum, nisi offerentium nomina exprimantur, ut pro eis fiat precatio, esset hæc superstitio non ferenda. Quare posthac sacerdotes dicant quidem oblationes esse factas, petant q; ,
vt pro

vt pro eis oretur, siue viuis siue mortuis, pro quibus facta oblatio est, sed eorum, qui obtulerunt, non exprimant nomina, quia tam multi plerunque sunt, vt tempus illud, quod prædicando verbo Dei erat impendendum, exprimendis ijs nominibus superuacue impendatur.

Caput nonum.

Prohibemus etiam & præcipimus omnibus & singulis dictæ diœceseos, & in ea habitantibus tam ecclesiasticis, quàm secularibus, cuiuscunque gradus & conditionis sint, ne audeant pro sepultura cuiuscunque, qui in eorum ecclesijs sepeliendus sit, vllam pecuniæ quantitatem postulare, aut mercedem aliam, quia simoniacum est, nec omnino licet, sed liberè permittant sepulturam, sub pœna, vltra legales pœnas, nostro arbitrio imponenda, atque, ut supra dictum est, applicanda, tenebuntur que ad restitutionem pretij, quod accepissent.

Caput decimum.

Atque vt confusio tollatur, quam in aliquibus parochijs reperimus, dum nescitur, qui in paschate confessi sint, & communicauerint, volumus, vt quicumque alij, quàm parochus suo, de eiusdem tamen parochi licentia, confessi fuerint, chirographum à confessario suo accipiant in testimonium, & parochus suo deferant, alioqui pro non confessis habebuntur, & censuris ecclesiasticis contra eos agetur. neque quisquam sine licentia sui parochi extra parochiam suam communicet. decet enim, & vnusquisque vultum sui pecoris agnoscat, ne sint tanquam oves non habentes pastorem. Declaramus quoque, quòd in prædictis casibus procedemus per accusationes, inquisitiones, & quouis alio meliori modo, referuantes nobis auctoritatem moderandi in quibus videbitur casibus. Audistis venerandi fratres, quæ à nobis, tum vestra, tum populi vtilitatis gratia sunt constituta. quæ ergo ad uos pertinent, ea vobis cordi sint, reliqua in vestris parochijs legite, nequis pratexere possit ignorantiam. Reliquum illud est, vt me vestris apud Deum quotidianis precationibus iuuetis, ut tantum onus, quod imbecillis humeris meis im-

positum est, vobis adiuuantibus facilius feram. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

ORATIO VIGESIMA-
OCTAVA.

FACILE mihi superiore anno persuasissimè Reuerendi fratres, non admodum hoc anno repetita synodo opus futurum fuisse, uerum in ipsa uisitatione animaduerti, hanc uestri conuocationem esse omnino necessariam ex ijs causis, quas à me estis hodie audituri. Primum enim uideo tam exiguam habitam rationem eorum, quæ in priore synodo constitueramus, ut plerosque uestrum deprehenderim inter uisitandum, nondum descripta habere capita constitutionum, quæ in eadem synodo fuerunt factæ, tantum abest, ut eas populum admonuerint, docuerint que seruandas, qui error originem habet ab ea re, quæ omnium reliquorum errorum est causa, neglectus uidelicet salutis animarum. Non meministis, uobis dictum esse à Seruatore Christo, vos estis sal terræ, & vos estis lux mundi, ut & uestra sapientia condat, quicquid est in subiectis uestris insipidum, & uestræ cum uitæ, tum doctrinæ lumine, tenebræ à fidelium cordibus expellantur. non meministis, vos esse pastores, aut, si hoc scitis, maior pascendi uestri cura uobis est, quam gregis Christi, nec illæ prophetarum minæ uestras aureis circumsonant. uel pastoribus Israël, qui pascunt semet ipsos. tam multa uobis sæpius cum priuatim tum publicè dixi, quam sit necessaria uerbi Dei prædicatio, ut saltem singulis Dominicis diebus spiritualis alicuius cibi alimento grex Christi reficiatur, & tamen nimis frigidè uideo rem tantam tam que necessariam tractari, quæ res si accuratius fieret, neque tanta laboraretur fame uerbi Dei, non esset in populis illa in moribus ac uita peruersitas. addam & aliud. uos ipsi maiore uictus copia frueremini. cum enim populi uos uerè esse pastores agnoscerent, quod hæc uos uestra culpa non potuerunt, longè

Mat. 5.

Eze. 34.

longè maiorem uestri curam susciperent, inciperent que uobis affici uehementius, quod facile intelligere potestis ex ijs, quæ agi iam cœpta sunt. qui enim ex uobis cœperunt pastorem agere, mox oues uocem eorum agnouerunt, ut facillè perspiciatur, eam populorum à charitate in suos sacerdotes auersionem, ab hoc uino profectam, quod uos nunquam, ut uerè pastores eis præbuitis, atque iccirco, quod passi estis hæc uos, uos ipsi uobis accersistis. nam quod ait Paulus, presbyteri duplici honore digni sunt, maximè qui laborant in uerbo & doctrina, id subiecti nullo docente præstarent, inuitante illos ipsos labore pastoris ac cura. Neque uerò mihi nunc obijciatis ignorantiam, quæ quamuis ingens sit, quemadmodum suo loco ostendemus, non tamen ad uos excusandos idonea est. nemo enim tam rudis est, ut, modo afficiatur suo gregi, non inueniat semper, quod die Dominico sit dicturus, si quotidie uel dimidiam horæ partem cogitet, quid dictu sit necessarium. si enim in temporarijs negocijs nemo uestrum tam infans est, qui non eloquens euadat, ob unam nimirum causam, quod cordi illi sunt, multò certe maior à spiritu Dei uerborum copia suppeditaretur, si ex animo negocium Euangelicum tractaretis. neque uerò existimetis minus ad uos pertinere hoc pascendi munus, quam ad episcopum. uidete enim quo uos loco Paulus ponat, qui de episcopis uerba faciens, cum dixisset, quales eos esse oporteat, & quæ facere, & à quibus abstinere, prætermisso gradu presbyterorum ad diaconos transijt, ostendens per hoc, non multum inter utrumque interesse, cum eque & ipsi susceperint docendi munus, & ecclesiæ præfecturam, & quæ de episcopis dixerat, eadem & presbyteris conueniant. sola uerò electione, & ordinum collatione episcopi presbyteris antecellunt. Cogitauit tamen, dum uestra hæc uel desuetudo uel inertia perdurat, iuuare uos, dato concionatore, qui totam diœcesim per totum annum concionando circueat, quem ut adiutorem uestri laboris in hisce inijt accipietis, non ut sub hoc prætextu euadatis inertiores. Quod uerò ad ignorantiam pertinet, ea monstrosa profectò est in maxima uestri parte, eà que in rebus maxime necessarijs, ut in sacramentali absolutione, ut quoscunque interrogauit super hac re, omnes præter unum aut alterum, illam ignorauisse deprehensi sint, & quidam eam tantum partem, quæ ad excommunicationem pertinet, pronuntiantes, illam à peccatis absolutionem præ-

1. Ti. 5.

2. Ti. 3.

termit-

mitterent. In missæ item celebratione tam multa peccantur, ut, si uelim ea numerare, tedio sitis afficiendi, sed breuitatis gratia man dabo cuiquam ex ijs, quos peritiores agnosco, qui uos hæc doceat. Et hæc quidem, atque eius generis plura iccirco eueniunt, quia auaritiæ studio tori addicti estis & lucro, addidit & gulæ. nam audio plerosque uestrum, cum ad nouendialia atque eiusmodi officia accer suntur, plura requirere cibaria, neque ijs contentos esse, quæ ij, qui uos hospitio accipiunt, offerunt liberaliter, aut, si is dies sit, in quo ieiunium obseruetur, non uerentur ijs cibis uesci, qui per eiusmodi dies prohibentur. præterea incompositè degunt, & moribus ac sermonibus quiduis aliud, præter illud, quod profitentur, referunt, & qui sua præsentia edificationi esse suis hospitibus debe rant, & signum aliquod religionis præbere, sunt illis potius offendiculo. Accedit alius error, nam, dum cupitis eodem die pluribus in locis interesse maioris lucri gratia, accidit interdum, ut, cum omnes alijs locis rem Diuinam fecerint, deesset qui missam celebra ret. iungunt se præterea sacerdotibus ij, qui sunt inferioris ordinis clerici, & frustra oneri sunt ijs, qui uos hospitio suscipiunt, quod ut posthac caueatur, uolui admonere. Eiusdem auaritiæ studio, cum mortuorum exequiæ fiunt, plures eunt, quàm accersantur, & plus æquo mortui domum grauant. Scio posse plerosque uestrum excusare inopiam, quod ij, quorum uices gerunt, nimis tenuè ac exile stipendium præbent. quare huic rei prospiciemus, statuemus que quid hac in parte cuique sit agendum, re enim uera res est ab surdissima, ut qui nihil agunt, prouentus habeant, ij uerò qui pro eis toto anno defatigantur, continua laborent egestate. At in quient, exiguus etiam noster fructus est, illud exiguum totum da, aut tu exerce officium tuum, quod teneris, si Geennæ ignem euadere uis. satis enim puto, me aliàs uobis ostendisse, dispensationes illas uestras, & in residentia non facienda, & in beneficijs, quæ incompatibilia uocantur, atque in cæteris eiusmodi abusibus, qui præ ter sedis apostolicæ intentionem proculdubio irrepserunt, maxima ex parte esse non dispensationes, sed dissipationes, neque tutam uestram efficere posse conscientiam. nemo tibi (ait quidam uir sanctissimus) de dispensatione apostolica blandiatur, cuius conscientiam Diuina sententiâ tener alligatam. Sed ut reuertamur ad id, quod dicebamus de exequijs, alius est in ciuitate abusus, ut omnes,

quot-

quotquot possunt, lucri nimirum spe, accurrant ad eas, rei uerò Diuinæ festis diebus interesse recusent, quod certè nullo modo ferendum est. quare id uelim archidiacono sit curæ, ut quicumque festis saltem diebus chorum psallentium non frequentant, nullum sentiant in exequijs emolumentum. Et, quia chori facta mentio est, doleo uehementer, tam exiguam atque adeo tam nullam potius reuerentiam sanctissimo loco illi haberi, non intelligitis, uos ibi ministerio fungi angelorum, & in conspectu Dei & angelorum eius. *Pf. 137.* psallere? quo animo potestis eo tempore nugis indulgere, & uerba interdum proferre indigna uobis, nedum sancti illius loci ueneratione? hoc ego quidem cum hactenus minus dissimulauerim, ultra non feram, & grauioribus constitutis poenis, eos, qui præceptum hoc meum contempserint, castigabo. in psallendi item officio estis negligentissimi, ut interea de tota corporis compositione taceam, cui etiam utrique rei remedium adhibebimus. Reliquos uerò in erroribus abusus quis enumeret? primum plerique uestrum ita temere iurant, ut per singula penè uerba nomen Dei & sanctorum interferere non uereantur. hoc quàm à periurio parum distet, uestrum ipsorum sit iudicium, in quod periurium uix fieri potest, ut illa crebro iurandi facilitas non trahat. non meministis, à Seruatore Christo nos moneri, ut omnino à quouis iurandi modo abstineamus? sed sermo uester (inquit) sit, est est, non non. & *Mat. 5.* hoc malum omnino tollendum est, quare decreui, eos, qui hac in parte peccauerint, eadem aut non admodum diuersa pœna afficere, quæ in superioris anni synodo aduersus blasphemos prolata à nobis fuit. Prohibueramus item superiore anno ludos, qui clericos non decet, sed audio uos nunc spectare ludentes, quod à priore uitio aut nihil aut perparum differt. sciat ergo quisque uestrum, quicumque spectator ludentium esse uoluerit, illum eadem, qua ludentes ipsi, pœna esse afficiendum. Non pudet, tempus, quod ad tollendam uestram tantam literarum ignorancem fuerat impendendum, tam sceleratè disperdere? quid dicam de uestitu cultu que corporis? ut à planta pedis usque ad uerticem nihil uideatur inesse sanitatis, & plerunque acciderit, ut aliqui è sacerdotali ordine me adierint, quos clericos esse non agnoscebam. huic etiam parti cauimus in iis constitutionibus, quas non ita multò post estis audituri. Audio uerò nonnullos post occasum solis clericali uesti-

tu

tu deposito, alium inducere, qui quam pœnam expectent, tum demum intelligent, cum à me deprehensi castigabuntur. alij uerò presertim iuniores, uel inter se, uel etiam cum alijs è populo urbem perambulant, fenestras circumlustrantes, qui & ipsi in eodem, si idem agere perseverauerint, cum superioribus ordine collocabuntur. Illud etiam magnam mihi admirationem parit, iuniores clericos tam à disciplina esse alienos, ut nihil minus, quàm se clericos esse, & ad tractanda Diuina mysteria formandos intelligant. quotidianis lufibus operam dant, & cum magistrum habeant, qui gratis eos doceat, illum contemnunt. plures iam menses archidiaconus meo iussu scripturæ sacræ lectionem instituit, ad quam omnes certatim accurrere debueratis, & tamen tantum uos munus minimè agnoscere uideo, & quod uestris etiam sumptibus quære debueratis, hoc gratis oblatum respuitis. nisi enim sacris literis, quibus ab infantia assuescere debent uestri similes, in hac saltem ætate operam detis, cui futuri estis usui? hæc nemo uestrum cogitat, sed tantum ad ecclesiasticos gradus cursu concitatissimo quisque properat. ut quid? nempe ut lucri aliquid ex ecclesiasticis negocijs facere incipiat. ita res ecclesiasticæ nihil aliud factæ sunt, quàm nundinæ ac negociationes, & dum tam monstrosi abusus perdurant, nulla instaurandæ Christianæ rei spes reliqua esse potest. uerum uestræ huic focordiæ occurrere necesse est, & diligenter caueam, ne quenquam ad sacros ordines promoueam, qui primam uitam probatissimam non præstet, ut uerè uideatur, non opum & pecuniarum parandarum gratia, sed tantum ut Dei se ministerio dediceret, uelle in clerum admitti, deinde eam literarum peritiam habeat, quæ his gradibus est necessaria. Et hæc quidem, quæ ad uestros mores pertinent, quàm potui breuissime complexus sum, ut uos, quæ iudicauimus magis esse obseruatu necessaria, admonerem. restat, ut quædam alia commemorem, quæ scire omnino uos oportet, & in quibus ignorantes interdum erratis. Audio quosdam secreta illa, quæ in missa tantum sunt dicenda, legere, cum mulieres doloribus partus uexantur. quo id more? quo exemplo? qua sanctorum patrum auctoritate? non pudet, uos in rebus tanti momenti tam esse supinos? idem error est quorundam, qui chrismate ungi postulant comitiali morbo laborantes. nam hoc sanè maximum crimen est, uti uel sacramentis uel rebus sacramentalibus

alio

alio modo quàm fuerunt instituta. Et, quia chrisomatis facta mentio est, adhibete curam, ut uasa, in quibus sacrum chrisma accipitis ac tenetis, uitrea non sint, ne casu aliquo frangantur, & chrisma pereat. Et quoniam in his uisitationibus comperimus quosdam, qui hactenus neque exhomologesim anniuersariam peccatorum fecissent, neque Domini nostri corpus de more accepissent, quibus certos dies præfixeramus, quicumque uestrum in suis parochijs aliquem huius generis habet, antequàm ex urbe hac discedat, nos adeat. nam castigandi omnino ij sunt, neque ultra ferendi, ne eorum morbus sua contagione alios inficiat. Nunc tempus est, constitutiones uobis proponere, quæ cum ob uestram tum ob populi utilitatem à nobis sunt factæ. Legat notarius.

CONSTITUTIONES ET ADMONITIONES

factæ in synodo Fulginæ habita, die xxii. mensis
Octobris. anno Domini M D X LVIII.

IN nómine sanctissimæ & indiuiduæ Trinitatis patris & filij & spiritus sancti. Isidorus Clarius, Dei & apostolicæ sedis gratia episcopus Fulginas, clero & populo eiusdem Fulginatis diœceseos salutem & perpetuam felicitatem. Cum in hac huius anni uisitatione quædam deprehenderimus, quæ uel minus superiore anno fuerunt obseruata, uel ad tempus dissimulanda iudicabamus, ea nunc in hac sacra synodo uos paucis hisce capitibus admonere curauimus.

Caput primum.

Magnam deprehendimus in uestitu clericorum licentiam. ut plerunque nihil à prophanis differant, ne dicam eos superent. quocirca ne posthac quisquam excusationem non factæ aut præuixæ monitionis prætexat, hac nostra synodali constitutione omnes, quotquot sunt in nostra diœcesi constituti, clericos, qui habitu minus decenti utuntur, monemus, ut infra tres menses, quorum singulos pro singulis dilationibus, tertium uerò uti peremptorium terminum præfigimus, habitum, qui clericos deceat, reassumant, alioquin ipso facto, nulla posthac alia monitione expectanda, in censuras ac pœnas constitutionum cano-

E e nicarum

nicarum, siue etiam nostro arbitrio, prout expedire uisum fuerit, ponendarum, incurfuri.

Caput secundum.

Vidimus etiam eos, qui ecclesias aliis regendas committunt, ita interdum omnem penè prouentum emungere, ut residuum, quod detur ei, qui regendę ecclesię prepositus est, nimis tenuē ac exile sit, ut cibum uicatim discurrentes emendicare cogantur, & toti in hoc occupati curam negligant animarum. quare admonemus patronos parochiarum, ut per totum hoc sequentium duorum mensium spatium tantam portionem istis assignent, ut congruam sustentationem habere possint. quod nisi fecerint, nos auctoritate nobis à sacris canonibus, & præsertim à Tridentino concilio concessa, usuros esse significamus.

Caput tertium.

2. Cor. 10. **A**rmorum delatio non milites Christi, hoc est, clericos decet. arma enim militiæ nostrę (ait Paulus) non carnalia sunt. nemo ergo posthac ferre arma audeat, tam defendendi, quàm offendendi gratia, sub pœna, si hoc interdum fiat, decem scutorum aureorum, si noctu, dupli, nostro arbitrio in pios usus distribuendorum, quicumque ex clero & quotiescunque id fecerit. fides autem habebitur accusatori iuranti, & vni testi fide digno, & dabitur ei quarta pars pœnæ, secretumque tenebitur.

Caput quartum.

Exprimur, ex clandestinis matrimonijs absurda oriri quàm plurima, quæ matrimonia ita semper ab ecclesia damnata fuerunt, ut inueniatur, à sanctis apostolis eorū que successoribus traditum, illa non esse coniugia. quare mandamus, ut ab ijs abstineatur, sub pœna excommunicationis, in quam uolumus huius præcepti contemptores ipso facto incurrisse.

Caput quintum.

Accedentibus ad sponsas plusquam tertio ante confirmatum per verba de presenti matrimonium, pœna excommunicationis ab antecessoribus nostris fuit apposta, sed cernimus

nimus eam, nulla habita tantę pœnæ consideratione, transiliri. quare iudicauimus etiam pecuniariam esse addendam, vigintiquinque uidelicet scutorum aureorum, ut supra dictum est, distribuendorum, quicumque & quotiescunque transgressus fuerit. fides autem habebitur accusatori iuranti, & vni testi fide digno, & dabitur ei quarta pars pœnæ, secretumque tenebitur.

Caput sextum.

Addentes sexto capiti constitutionum, quæ in superiori synodo factę fuerunt, declaramus, in eandem pœnam eos incidere, qui ludentibus interfuerint spectatores, quam contra ipsos ludentes tunc protulimus.

Caput septimum.

Obseruauimus, multos dies festos præter eos, qui à sancta Romana ecclesia antiquitus instituti sunt, in ecclesiam irrepsisse, quorum multitudo id effecit mali, ut ne illi quidem, qui celeberrimi esse debent, præsertim Dominici, custodiantur, & præterea multi, qui sibi quotidiano labore victum querunt, damnum non exiguum patiantur, dum per huiusmodi dies ociosi esse coguntur. quare super hac re sedem apostolicam consulimus, & sanctissimi Domini nostri Pauli uiuæ uocis oraculo facultatem accepimus huius erroris corrigendi. Statuimus ergo, ut præter eos dies, qui notissimi sunt, & ab vniuersali ecclesia antiquitus obseruati, & diem sancti episcopi ac martyris nostri Feliciani, reliqui dies sint liberi cuique ad opus exercendum, & ea agenda, quę parando victui sunt necessaria. Explicationem uero horum dierum enumerationem parochis dabimus, qui eam populum doceant.

Declaramus quoque, quòd in prædictis casibus procedetur per accusationes, inquisitiones, & quouis alio meliori modo, referuantes nobis auctoritatem moderandi in quibus videbitur casibus.

Et hæc quidem hæctenus, quę cum omnia obseruatu digna sint, illud tamen, quod restat dicendum, quæso ut tota mente atque omni animo percipiatis. Video nos, qui lucem præferre aliis debueramus, in rectè factis à uiris ac mulieribus superari. iam enim non uirorum tantum, sed mulierum etiam societates quędam fiunt, quę

certatim factis Christiano homine dignis operam dant, nos verò inertes atque infructiferi degimus. quòd si quis vestrum commoueri interdum incipit, atque ad aliquid agendum incitari, cum non inueniat è cœtu vestro, quibus adiungatur, vel quos ipse sibi adiungat, in eorum, quos dudum dixi, societatem sese interfert, & qui è clero sunt, laicorum institutis, vt aliquid melioris vitæ sibi comparent, subiiciuntur. quod quamuis ita mihi absurdum visum fuerit, vt cogitarem, eos, ne id agerent, prohibere, hoc enim in maximam cleri ignominiam redundare, abstinui tamen, cum illi ipsi, qui id agunt, significauerint mihi, se non exiguam iacturam facturos, si ab eorum cœtu discessissent. O dedecus. ita non reperiri

Mat. 18. aliquot inter uos, de quibus dicere Dominus possit, vbi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, ibi in medio eorum sum. quo autem pacto congregare alios poteritis, cum sitis ipsi dissipati? quo modo alios ad rectè facta adhortari, ipsi omnibus rectis & honestis factis destituti? Vos in primis estis, quibus idem Dominus dixit, luceat lux vestra coram hominibus, vt videant vestra bona opera, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. & tamen nullam cernunt homines lucem à nobis proficisci. atque vtinam non essemus interdum tenebræ, qui lux esse debueramus. Optarem ergo, vt huic proferendæ luci initium aliquod præberemus, atque hi anniuersarij conuentus fructum ferre aliquando inciperent. hoc autem initium non potest ab vlla re alia aptius institui, quàm ab ea, quæ cœlum fidelibus conciliare idonea est, hoc est, ab eleemosyna, quod hoc præsertim anno fieri opportunissimum est, quo annonæ charitas quotidie videretur increfcere. hoc enim dandæ eleemosynæ propriè tempus est. nam in alimentorum copia minus est necessarium. cum verò ipsi minus habentes, hoc præstamus, plenum efficitur, ac Deo acceptissimum sacrificium. hanc enim ob causam laudauit Paulus ecclesias Macedoniæ, quòd profunda paupertas illorum abundauerit in diuitias simplicitatis ipsorum. Quare obsecro vos charissimi fratres per Dominum Iesum, qui, cum diues esset, propter vos pauper factus est, vt vos illius paupertate ditaremini, vt vno consensu, vel, vt ait scriptura, humero vno in hoc incumbatis, & quisque vestrum pro facultate, atq; adeo aliquantò amplius, quàm vestra videatur uobis facultas posse, in medium afferat suam tritici portionem, quo munere leuior fiat pauperum Christi inopia.

nullus

nullus excusationis prætextus tam pio recusando muneri idoneus poterit reperiri. quid enim? inopiam proponetis? occurrat vobis Sareptana mulier, & Euangelica uidua, quarum altera ex pugillo farinæ, quæ superfuerat, prius subcineritium panem Eliæ fecit, quàm sibi ac filio, altera duo minuta era, hoc est totum victum suum misit in gazophylatium. Anni angustias excusabitis? at ob hanc istam causam postulo vt manum in his rerum angustijs porrigatis. quid ergo? dicetis fortasse, vnumquenque seorsum eleemosynam præstaturum? sed ne hoc quidem communi huic muneri equari dignitate ac fructu poterit. maior enim ad gloriam Dei accessio fiet, vestra hac in communi facta oblatione ex dimidio, quàm si priuatim fiat ex duplo. maior item fructus accrescet. nam hoc exemplo ciuitas tota animabitur ad multò maiora præstanda quàm hactenus fecerit, & honorum omnium, quæ hinc proficiscentur, vestra vobis portio reseruabitur. Quid de ciuitate loquor? tota medijs fidijs hæc prouincia, & præsertim vicinarum ciuitatum cleri, in odorem horum unguentorum current, & Fulginas clerus hac perpetua, & immortalis gloria honestabitur, quòd primus tanti boni ac tam admirandi exempli auctor fuerit. Vrbs ipsa Roma profectò hunc huius facti rumorem exaudiet, & Paulus, ipse pont. max. ad benignè huic clero faciendum animabitur. Ne quæso in tantorum cardine cessetis, né ve tam felicem occasionem prætereatis, ut in nobis honorificetur Deus, per Iesum Christum Dominum nostrum, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium sempiternum. Amen.

ORA-

ORATIO VIGESIMA NONA.

PORTERE quidem singulis annis à me synodum cogi, & uos Reuerendi fratres huc conuenire, nihil esse cuiquam mirum debet, cum patrum decreta id iubeant, à quibus recedere non est tutum, uerum tam parū ex tanto meo studio tantisq; laboribus profici, hoc non exigua dignum est admiratione. tertius iam hic annus est, & Euangelicam hanc ficulneam penè sine ullo fructu esse reperio. prouerbum est, neminem repente summum fieri, sed in tanto interuallo uel mediocrem non euasisse; pudendum omnino est. & profectò nihil mihi longius uideatur, quàm ut ueniant dies, quibus sola gratulationis uerba ex hoc loco proferenda mihi sint. uerum dum in hoc rerum statu degimus, cogor ea dicere, quæ mihi quidem dictu molesta sunt, uobis autem auditoris futura sunt salutaria, si eo, quo à me dicuntur, animo accipiantur. Ego ex quo tempore uobis episcopus datus sum, in primis animum adieci, ut cleri mores instaurarentur, qui mihi regendis aliis adiumentò esse possent, qui etiam, nisi ipsi primum rectè instituti essent, prodesse alijs nequirent. sed uideor mihi dicere quod Iudeis Seruator Christus obiecit, cum dixit. cui similes dicam homines generationis huius? similes sunt pueris sedentibus in foro & loquentibus inuicem, & dicentibus, cantauimus uobis tibijs, & non saltastis, lamentati sumus uobis, & non planxistis. nullum enim non lapidem moui, ut tanquam lucernæ super candelabrum positæ luceretis in domo Dei. publicè ac priuatim laboraui arguendo, obsecrando, increpando, & quamuis non nihil omnino sit factum, illud tamen ita exiguum est, ut uix appareat, sed prioris adhuc uitæ consuetudine suffocetur. & sanè miror, cum iam satis constet, me, cum optem clerum omnem esse honestissimum, nemini tamen fauere decreuisse, nisi qui mores clero dignos induerint, & præterea eos seuerissimè castigaturum, qui recta ingredi uia neglexerint, plerosque uestrum nec præmio:um spe, nec pœnarum metu à ueteri uia reuocari. & quamuis omnes ad honestæ uitæ institutum inuitauerim, cum tamen

Adag.

Luc. 7.

tamen scirem, eos, qui iam callum obdlexerunt, minus facillè formari posse, spem habebam, fore, ut adolescentiores clerici non ita magno cum labore ad meliorem frugem perducerentur. quare certum eis magistrum meis sumptibus preparaueram, uiuendi ordinem tradideram, & ecce paucos post dies audio omnes ab illis institutis recessisse, & quod me magis excruciauit, à quibusdam è sacerdotibus fuisse auocatos, atque ad ioca & lusum tractos. Institueram præterea scripturæ sacræ lectionem, ut omnes è clero haberent, unde proferrent noua & uetera. expectabam ut tantum bonum uestrum agnosceretis, at eandem stupiditatem etiam in hac parte reperi. quod si præcipere uolo, ut ad eam lectionem accedatis, iniuria fit tanto muneri, pro quo immensas agere gratias debueratis, & tamen tantus contemptus castigandus est. quare mandabo, ut iis, qui hac in re fuerint negligentiores, aliqua certa pars quotidianarum distributionum auferatur. Me miserum, quid reliquum est, quod ab hoc cœtu expectem boni, quando ij, qui spes mihi erant gregis, à recto proposito auelluntur. interea miror, quid adolescentiores hi clerici cogitent. nam inopes omnes sunt, intelligere præterea possunt, nolle me ijs fauere, qui eiusmodi uitam sibi instituerunt. quid igitur restat, nisi ut, si stipites omnino non sunt, uel è clero recedant, qui nondum sacris sunt initiati, uel respiciant aliquando, quod sanè opto ac precor. uos uerò sacerdotes moneo, ut non solum iuniores non auocetis à recta uia, uerum etiam & uos in eam ingrediamini, ut tandem habere incipiam tanti laboris adiutores. non pudet è tanto sacerdotum numero uix ullos reperiri, quibus ad egregium ullum opus utar, ut necesse habeam prophanis hominibus uti ad omnia pietatis opera exercenda, quæ per ecclesiasticorum manus essent in primis administranda? non agnoscitis, hoc in ingens uestrum dedecus redundare? atque utinam, si ornamento ecclesiæ esse non uultis, non saltem notam uestro ordini inureretis. nam propter uos nomen Dei malè audit, dum sepius scandala à uobis oriuntur, & alii sese inuicem percutiunt palam, atque adeo in ipso templo, alii accusantur, illicitis ludis operam dare, alii mercaturis ac negotiationibus, atque adeo publicanorum artibus, alii scorta nutrire, alii blasphemis atque obscenis uerbis esse infames. neminem cerno scire, quid sit bene tempus conterere, & horas bene collocare. totus dies nugis ac iocis impenditur,

penditur, & audio scholam nugarum singulis penè diebus in templo ante sacrarium haberi, quam si post hanc admonitionem deprehendero, eam adhibebo castigationem, quæ episcopum decet. iam ego nihil sanè miror, plerisque omnes uestri ordinis tanta inficitia laborare, ut uix reperiatur, qui integre sciat legere. nam rectè intelligere sacerdotem, quæ legit, hæc ætate pro miraculo est. atque huius erroris hæc præcipua aut potius sola causa est, quòd ocio uti nescitis. solum enim tempus illud, quod nunc consumitis, idoneum est ad summam eruditionem comparandam. Quousque non agnoscetis maximam hanc uestram dignitatem? quæ cum summa sit, uestris tamen deprauatis moribus splendorem omnem suum amisit. non cernitis, quàm sitis toti populo contemptui, id que uestram solum ob culpam? non erubescitis sacerdotes tota die huc illuc que uagari, & fieri opprobrium hominum & abiectionem plebis? O pudorem. sacerdotes, à quibus requiritur, ut doceant legem, legem prorsus ignorant, & quod ait Ieremias, sacerdotes non dixerunt, ubi est Dominus, & tenentes legem nescierunt me. Non ne hic ordo iccirco institutus est, ut essetis tanquam Dei oracula in populo, qui à nobis regendus ac dirigendus in uia Dei sit? quam uiam si uos ignoratis, quo pacto illam aliis commonstrabitis? si cæci fueritis cæcorum duces, quid restat, nisi ut utriusque in foueam decidatis? quæ uerò rectæ uie documenta expectare à uobis populus potest, cum audio plerisque uestrum auctoritatibus sanctorum abuti, atque adeo falsò eis ascribere, quæ uestris erroribus prætexere conamini? circumfertis enim sententiam quandam, quam Augustini esse dicitis, quòd scilicet si non castè, saltem cautè agendum sit, cum quid minus sit honestè. & non ueremini tantam notam tanto uiro inurere, quem uultis scelera permittere, modo occultè fiant. neque præterea intelligitis, vos uestros ipsorum pudendos mores his uerbis prodere. Hæc & huius generis cetera hominum genus, cui maius impendat salutis periculum, quàm sit uester ordo, quod adeo sic cognoscite. primum uideo plerisque omnes in clerum ascribi nullam aliam ob causam, nisi ob ecclesiasticas facultates, nam Dei cogitatio nulla intercedit, cui fundamentum reliquam structuram respondere est consentaneum, atque adeo potius necessarium. quare cum ecclesiasticis beneficiis

Hier. 2.

inhietis, multa simoniacè habentur, in quam simoniam quàm sæpe incidatis uel ex hoc uno colligite, ex pensionibus uidelicet, cum pontifici iuris periti simoniam esse affirmant, si quis cum eo paciscatur, à quo accipit beneficium, ut aliquam portionem retineat ex fructibus beneficii. & hoc unum quidem ad perdendas animas satis est. cum uerò accedunt alia non minus periculosa, quid superest spei? ut cum beneficia, quæ multarum animarum curam coniunctam habent, ultrò expetuntur solius lucri appetitu. deinde post adeptum beneficium, nulla aut certè quàm minima salutis animarum cura habetur, sed præcipuum aut solum potius studium est, quo pacto plurimi ex eo fructus percipiantur, tum ex agris tum ex altari (quemadmodum appellatis) uiuò ac mortuo, hoc est, lucro, quod tam pro uiuis quàm pro mortuis percipitur. interea patroni, qui uel eas facultates possident, ut non necesse habeant residere, uel plura habent beneficia, quàm ut queant omnibus facere satis, conducunt exiguo pretio mercenarium, qui & ipse plus curat, quo pacto uictum quereret ac pascatur, quam pascat. patroni uerò, perinde quasi satis conscientia suæ fecerint, nihil præterea de ipsis locis parochijs cogitant. qui si interrogarentur, quid agerent, si tot haberent ouium greges, quot hominum habent, cogentur proculdubio respondere, quod eis pudorem afferret. si enim oues essent, qui homines sunt, quotidianam illis curam impenderent, non contenti illa mercenariorum cura, quam in regendis hominibus sufficere arbitrantur. Sed hoc loco respondent, mercenarios, quos ponunt, esse magis idoneos, quàm ipsi sint. at hoc si ita est, dandus est ipsis mercenarijs ecclesiasticus fructus, ut pastores sint, non mercenarij. & ne quis me putet rem iniustam proponere, sic mecum cogitate. si quis uestrum mille oues haberet, illis que præfecisset quempiam, dato quadraginta nummorum aureorum stipendio, & is præficeret alium idoneum æque, atque ipse esset, aut plus etiam, sed cum dimidio tantum stipendio, hunc uos proculdubio tanquam fraudulentum criminaremini, & ea illi obijceretis, quæ dudum ego uobis obijciebam. at uos eadem utimini fraude in Christum, & eam intelligere recusatis. ita uerum est, quod ait Dominus, filios huius seculi, prudentiores *Luc. 16.* filijs lucis in generatione sua esse. Quid? quòd non contenti, sciplos in tam ingens barathrum præcipitauisse, alios etiam præcipita-

Ff re stu-

re student, qua tamen in re maius sibi parant adhuc præcipitium: curant enim summopere, ne ecclesiastica beneficia, quæ semel in suas domos omnibus artibus traxerunt, ab ipsis domibus ultra discedant, sed veluti paterna sit hereditas, & Christi patrimonium nihil ab eo differat, quod à parentibus relictum est. quare vbi nepotem septennem habent (neque enim citra hanc ætatem per leges canonicas licet, alioqui vbi primum nati essent, hoc ageretur) eum in clerum ascribi faciunt, & iam tum, quæcunque possunt beneficia in eos conferunt, hac tamen adhibita cautela, vt per eorum mortem tanquam postliminio reuertantur. neque vnquam cogitant, quàm pudendum atque adeo sacrilegum sit, res tanti ponderis puerorum fidei committere, & illi ætati, de qua nemo, qui mentem habeat, tutò quicquam sibi queat polliceri. & tamen in tam apertis erroribus, & qui nullam admittunt excusationem, nisi ad excusandas excusationes in peccatis, neminem video neque probum (si qui tamen in hoc gradu probi esse possunt) neque improbum vllò unquam scrupulo teneri. Sed veniamus ad reliqua ecclesiastica munera, & primum videamus, quæ rei Diuinæ cura sit, siue cum missæ sacrificium agitur, siue cum laudes quotidianæ Deo persoluantur. & errores quidem, qui in missa fiunt, curauit in superiori synodo, vt ab archidiacono doceremini. sed cerno vos eadem vros negligentia, qua ceteris omnibus in rebus soletis. in persoluedis verò Deo psalmorum laudibus, præ supreme Deus, quàm nulla vobis in ea re est religio. nam uel sedentes, id que incompositissimè, uel in aliorum cœtu colloquentes, vel in via, vt cum prætereuntibus interea nugari aliquid liceat, Diuinum opus peragitis. neque vnquam venit in mentem, uos eo tempore cum Deo loqui, cuius nomen etiam Dæmones perhorrescunt, & uos tanquam in ludo cum eo agitis, & longè minore cum reuerentia, quàm si cum minimo aliquo è ciuibus loqueremini. & hæc quidem cum extra templum Diuinis officijs operam datis. in templo verò ex vestra psallendi ratione facillè declaratis, uos ex eorum esse numero, de quibus per Esaiam dicitur, populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. nam ita psallitis festinanter, ita confusè præter illud institutum, quod à me superiore anno accepistis, vt apertissimum sit, uos non ea cogitare, quæ psallitis. Quid? quòd plerique vestrum ne labijs quidem Deum honorant? cum enim ecclesia Christi

Christi à scripturis sacris edocta decreuerit, vt septies in die laudes Deo dicantur, venerandi hi canonici vix vespertinis laudibus interfunt, atque in ipsis ne psallere quidem dignantur, sed ijs, quos choristas uocant, munus hoc tanquam se minus dignum relinquunt. In tam perditis moribus miror, si cuiusquam eiusmodi hominum conscientia persuadere sibi potest, sperare se posse cælum. Quid dicam de templi vestibibus & lintheaminibus? cernas omnia lacera, fordida, scæda, atque in primis ea, in quibus sacratissimum Domini nostri Iesu Christi corpus conficitur, & iccirco corporalia appellantur. apud quosdam enim sacerdotes ea tam conspurcata reperi, vt neminem vestrum certo sciam, non dico mappas, quibus in prandio ac cœna uti soletis, sed perizomata tam fordida ferre posse. & ij sacerdotes se Christi audent profiteri. ego sanè hæc cogitans vix apud me sum, dum video res tam absurdas, tam pietati contrarias, & quas ethnici etiam ipsi perhorrescerent, à uobis ne cogitari quidem. & hæc omnia ab eodem & vno fonte, cuius supra fecimus mentionem proficiscuntur, quòd scilicet pecuniæ tantum gratia in clerum ascisci vultis, à quo ita plerique mente atque animo alieni sunt, vt ne radere quidem caput curent, quod præcipuum est clericorum signum, ex quo & pars illa abraha denominatur, vt clerica appelletur. quod cum plerosque singillatim admonuerim, nunc omnes simul admoneo, polliceorque, me, si quis posthac in hac parte peccauerit, seuerissima vsurum animaduersione. ex hoc eodem fonte nascuntur reliqui neglectus in administrandis ecclesiæ sacramentis, qui tot sunt, vt stellas cœli numerare facilius liceat, præsertim vbi nulla lucris spes est. tunc enim uos omnino alienos præbetis. quid enim tam vestro ordini est consentaneum, quàm mortuos tradere sepulture? & tamen ubi quis moritur tam inops, vt nihil habeat, quod impendere ad obsequium funeris possit, non reperiuntur è clero, qui gratis munus sepulture præbere velint, vt ne cesse mihi fuerit eligere è populo quosdam, qui id agerent, & neminem vestrum adhuc repeti, qui vel pudore permoueretur, ne tanta clero inuratur ignominia. sed reperti potius sunt, qui eos reprehenderent, qui à me ad illud opus positi essent, vt qui lucrum illis impedirent. eodem auaritiæ vitio fit, vt, cum anniuersaria aliqua fiunt sacrificia pro mortuis, idem sacerdos eodem die duobus, & si possit, pluribus etiam locis interessè festinet, nihil cu-

rans semiplenium opus relinquere, modo sui lucelli spe non priuetur. Et hæc quidem satis sint ad reddendam rationem, cur ve-
reor vestrum ordinem in maiori versari iacturæ salutis periculo,
quàm cæteros cuiusvis conditionis homines, quæ sicut necessario
ac non sine dolore, vtilitatis duntaxat vestræ gratia dicta à me sunt,
sic ea vt in optimam partem, quemadmodum certè debetis, accipia-
tis, moneo ac precor. nunc ea, quæ restant, persequamur. Visum
mihi fuit, hoc anno iustis de causis non inuisere dicecesim ita accu-
ratè, vti superioribus annis factum à me fuit. Sed curavi tamen sci-
re, quo pacto se parochiæ haberent. itaque mandavi singulis ve-
strum, præfixo etiam tempore, vt me cum aliquot vritis è parochijs
vestris adirent, quod cum à multis sit factum, defuerunt tamen ali-
quot, solita negligentia culpa, qui pœnis aliquibus omnino sunt
expergefaciendi, sed nollem vos expectare castigaciones, à quibus
iatelligere iam potestis, me esse quàm alienissimum. sed video in-
terea vos abuti mea patientia, & verum esse illud prouerbiū. in-
uitat culpam, qui peccatum præterit. & quando visitationum facta
mentio est, admonendi illud estis, etsi duobus hisce superioribus
annis, dum nimium uobis faueo, passus sum parochias sumptum
facere in suscipiendo episcopo, illum tamen sumptum ad vos non
ad parochias pertinere. quanquam experti ipsi estis, me sedulo sem-
per dedisse operam, vt sumptus ex mea visitatione quàm minimi
fierent. quare illud exiguum dare operam posthac vt vos præbeat.
Doleo etiam, vos admodum esse inertes ac pigros ad mihi signifi-
candum, qui in Paschate non communicauerint. quod si qui forte
adhuc in hoc peccato sunt, eos mihi ante, quàm ex hac vrbe disce-
datis, significatote. & quando hoc anno ipsa experientia, quam re-
rum magistræ rectè appellant, deprehendimus, castigaciones tum
excommunicationum, tum carceris, multos ab errore reuocauisse,
iubeo, vt sequenti anno, quicumque in Paschate per totam octa-
uam non communicauerit, sequenti Dominico die, nullo proroga-
to spatio excommunicentur, nisi aliqua tam euidentis causa emerse-
rit, qua consulendus sit episcopus, quid facto sit opus. hoc enim
cum multis iam parochijs sim interminatus, spero fore, vt multū
utilitatis afferat. Illud quoque obseruauit perniciosissimum. cum
enim singulæ parochiæ certum diem habeant Diuo alicui dicatum,
quo die illuc ex rota dicecesi conuenitur, totus ille dies in tripudijs
& ludis,

& ludis, quorum blasphemia comites sunt, infumitur, vt nullam
in eo partem Christus habeat, aut Diuus ille, cui est dicatus, sed to-
tus Diabolo addictus esse uideatur. quare iubeo, vt quisque ve-
strum per octo dies ante, quàm festus ille dies celebraretur, me adeat,
& ego præfecto urbis mandabo, vt præconis voce admoneat, quid
ea in re sit agendum. quod præceptum meum si quis vestrum negle-
xerit (malo enim dicere, quàm contempserit) digna illum ego pœ-
na mulctabo. Verum, ne tota hæc mea oratio omni ex parte tristi-
tiam secum habeat, læta in eius fine mihi dicenda sunt, quæ iccirco
ad hunc locum reseruauit, vt, siquid molestia uestris animis ex su-
perioribus verbis resedit, illud sequenti oratione totum absterga-
tur. Meministis, me superiore synodo adhortatum fuisse uos ad
opus, quod initio nascentis ecclesie ab ipsis apostolis fuit institu-
tum, ut scilicet in medium poneretis aliquid vel tritici vel pecunia-
rum, vt pauperum, quorum ingentem numerum descriptum ha-
beo, necessitatibus subueniatur, & vestro exemplo prouocata ci-
uitas, liberalius & ipsa impenderet, & sanè spes minimè me fru-
strata est mea. nam paucos dies ante natalem Seruatoris Christi
diem, cum populum ad idem opus adhortarer, dixissem que, quid
à clero esset factum, tanta accessit à populo oblatio tum tritici tum
pecuniarum, quantam uix somniare quisquam potuisset. quare
primum gratias ago Deo opt. max. per cuius spiritum factum est,
vt rem tam salutiferam aggredere mini, deinde uobis gratulor, qui-
cunque tanti fuistis participes boni, & gratias etiam ago, qui episco-
pi vestri consilijs obtemperaueritis. quibus non exigua à Deo mer-
ces est expectanda, qui tanquam antesignani fueritis tam præclari ne-
gocii, neque dubito, fore, ut non solum in futura uita merces uo-
bis reddenda sit, sed in hac ipsa etiam, quod iam intelligere quidam
vestrum cœperunt, quemadmodum ab eisdem audiui. doleo tam-
en eos, qui inuitati ad has nuptias, non fuerunt digni qui admit-
terentur. qui, cum non minus, atque adeo plus, quàm aliorum
plurimi, præstare id possent, recusauerunt, alij quidem excusantes
non quidem legitimas excusaciones, sed dicentes tamen, rogo te, *Luc. 14.*
habe me excusatum, alij eum imitati, qui uxorem duxerat, ne ro-
gauerunt quidem, vt excusatio admitteretur. verum, cum dicat Pau-
lus, charitatem omnia sperare, non despero, fore, ut ij hoc anno *1. Cor.*
errorem agnoscant, & emendent, neque hi solum, verum etiam
qui

qui detrahere negotio sunt ausi, & qui præterea arbitrati sunt, episcopum sui commodi gratia hæc tentauisse. verum, quod ad me attinet, testes locupletes hic ex hoc clero habeo, quàm syncerè tractata res à me sit, quos & sequentibus omnibus annis semper adhibebo. omnes itaque rursus inuito, ijs verò, qui superiore anno iam cœperunt, nullos video necesse esse stimulos adhibere, sed sperandum est, eos fore paratos & instructos per se. tantum admoneo, vt, qui harum nuptiarum esse participes volunt, significant mihi, quàm possunt ocysimè, quid conferre in eleemosynam decreuerint, vt, cum adhortandus fuerit populus, vestrum illi proponere exemplum possim. neque quisquam excuset anni penuriam, quin potius ob hanc ipsam causam quisq; accedat animosior. nam, cum vilis annona est, non tã est necessaria eleemosyna. & quando exempla permouere magis consueuerunt, quàm verba, ego, quamuis es alienum hoc anno constandum mihi est, tantam tritici tamen summam apponam, quantam si omnes simul æquaueritis, satis hoc anno à vobis esse factum existimabo. Obsecro vos per Dominum Iesum, vt agnoscatis, quanti sint hæc fundamenta, quæ nunc iaciuntur, vt, si nunc generosè egeritis, non ex eo tantum, quod præstatis, sed multo magis ex fructu, qui secuturis temporibus quotannis percipietur, mercedem sitis habituri, quæ cogitatio vehementer animare vos debet, vt toto pectore huic negotio incumbatis. nam posteritas omnis tam salutare opus vestræ pietati acceptum referet. Et hæc quidem de eleemosyna, quæ ad clerum pertinet. nunc quid à vobis in vestris parochijs sit faciendum, paucis expediam. quem morem cum sequentibus semper annis seruari cupiam, tum hoc anno, quem nihilo mitiorem, quàm fuit superior, futurum cerno, est necessarius. Primum ergo in his calendis Nouembris eligat quisque ex sua parochia viros, qui diebus Dominicis per domos querant eleemosynam, quam postea sacerdos cum sanctesijs tribuat indigentibus. deinde mense Decembri, Dominica prima Aduentus, significate parochijs vestris idem, quod episcopus in ciuitate est facturus vt scilicet admoneretur populus, vt quisque pro voluntatis tamen arbitrio præparet, quæ nascituro Christo offerat, præsertim ex tritico, & quod fuerit coactum, reseruetur sub pluribus testibus, & suo tempore per vos atque eosdem sanctesios pro egentium necessitate distribuatur. Hoc huius anni institutum, si rem accurate tractaueritis,

ritis, nihil dubitandum est, diutius esse duraturum, modo ipsi vobis atque officio vestro deesse nolitis. multa enim pietatis opera exercerent populi, si eis identidem à vobis proponerentur. quare diligentius quæso posthac vestra munera exercete, vt omnes tanquam fideles dispensatores demum æterna à Christo præmia consequamur, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium sempiternum. Amen.

CONSTITVTIONES ET ADMONITIONES.

factæ in synodo Fulginæ habita, die XIII. mensis
Octobris, anno Domini MDCXLI.

Caput primum.

INVENIMVS abusum quendam in hac diocesi perniciosum. cum enim locanda est uiro aliqua mulier, per aliquot ante menses, quàm solennes fiant nuptiæ, contrahunt sponsalia per annuli immisionem, neque uerba addunt, quibus matrimonium ecclesiæ more contrahitur. quòd si, quemadmodum sæpe accidit, dissidium aliquod intercedat, mox res uenit in controuersiam, dum alii contendunt fuisse matrimonium annuli immisione confirmatum, alij negant. quare, ut hæc turbæ tollantur, & rei tanti periculi caueatur, præcipimus, ut sub excommunicationis pœna, & decem ducatorum aureorum, nemo posthac annulum immittat, nisi etiam addantur uerba, quibus apertè significetur, peractam esse contracti matrimonij ceremoniam.

Caput secundum.

AD tollendam omnem controuersiam materiam, quæ facile ex quadam non multum rationabili consuetudine, diuersimodè tamen obseruata, exoriri posset super eo, quòd quarta, quæ parochiali ecclesiæ ex mortuariis debetur, quando alibi sepultura eligitur, inordinatè soluebatur, & quandoque plus ex minori summa, quàm ex maiori pro tali quarta percipiebatur, quod quidem tanquam irrationabile tollendum duximus, declarantes posthac, quòd in quolibet casu quarta solum solui debeat, & non ultra.

Caput

ORATIO VIGESIMANONA.

Caput tertium.

Comperimus etiam, quòd ex cereis & aliis, quæ cum funere portantur, quibusdam confraternitatibus, quæ cum eo accedere solent, quædam portio datur, non sine graui præiudicio aliarum ecclesiarum, in quibus defunctorum corpora sepe liuntur. quod quidem iudicauimus in melius reformandum, decernentes posthac, ut id, quod prius eisdem sic dari consuevit, detur, & soluatur in futurum per hæredes defunctorum, & non excereis, qui cum funere apportantur. excipimus confraternitatem sanctissimi corporis Christi, cui nihil censeatur ex hoc imminutum.

Caput quartum.

Volumus etiam, nihil ex prædictis mortuariis soluendum esse alicui ecclesie, præter quàm parochiali ipsius defuncti, pro campanis pulsatis in morte alicuius, sed id, quod hæcenus solui seu dari solitum fuit, in futurum detur ac soluatur per defunctorum hæredes.

ORATIO TRIGESIMA.

Nescio quod dicendi initium uobis uenerandi fratres, & huic sanctæ synodo in spiritu Dei congregatæ hodie faciam. si enim à gratulatione, quod mihi sanè esset optatissimum, exordiri uelim, & loqui ad cor Ierusalem, ut scripturæ sacræ uerbis utar, cum nulla, aut certè perquam exigua id præstandi, per uos mihi relinquantur occasio, uereor, ne dignus fiam, qui reprehendar, & cui assentationis, à qua me semper optauit esse quàm alienissimum, nota inuratur, illud que aduersus me recitetur, quod dictum est ab Esaiâ. popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & uiam gressuum tuorum dissipant. sin ad reprehensiones, quibus hæcenus uti necessarium mihi fuit, me recipio, uereor rursus, ne fastidio uobis sim. quamuis etiam fessus sum increpando. ne dicam ferendo, quod tamen Deus per eundem Esaiam dicit, quòd si patimini,

Esai. 40.

Esai. 3.

ORATIO TRIGESIMA. 117

patimini, & illud addam, quod eodem capite dicitur. super quo *Esai. 1.* percutiam uos ultra, addentes præuaricationem? nam uerborum increpationes uerbera quædam sunt, quæ cum adhibita iam à me toties fuerint, neque quicquam profecerim, piget me interdum, rem mihi molestissimam frustra repetere. uerum, quando præcipitur propheta, clama, ne cesses, & Paulus iubet, ut non solum oportune, uerum etiam importune arguamus, non recuso grauisimum hoc dicendi onus. uestrum interea erit, meminisse quod ait *Esai. 58.* *2. Ti. 4.* Salomon, meliora scilicet esse uulnera amici, quàm fraudulenta inimici oscula. nam quòd amico semper erga uos animo omnia & fecerim & faciam, uosmet ipsos, uestras que conscientias testes appello, qui nostis, quanta semper lenitate usus fuerim tum etiam, cum seueriorem in uos esse me oportuerat. ex qua respero illud secuturum, quod idem Salomon ait. qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud eum magis, quàm ille, qui per linguæ blandimenta decipit. *Pro. 27.* Primum igitur illud repetam, in quo totius ecclesiastici negocij summa uersatur. cerno quidem (ne omni ex parte grauis dicendo sim) aliquos uestrum iam cœpisse aliquantisper patris ac pastoris officio fungi, & diebus saltem Dominicis uerbum Dei credito sibi gregi annuntiare, sed obseruauit tamen in proximis huius anni uisitationibus, multos uestrum huic tam necessario muneri deesse, & pati Christi gregem fame laborare. quod cum diutius ferre tum damnosum populis, tum mihi etiam turpe sit, uideo oportere pœnis cogere eos, qui charitatis affectu & studio in Christum hæcenus commoueri noluerunt. nouerint ergo ij, qui singulis saltem diebus Dominicis Euangelica documenta & salutaria monita præbere populo recusauerint, se ab eo officio amouendos, cui enim usus sunt canes muti, quemadmodum propheta ait, *Esai. 56.* non valentes latrare? & illud Seruatoris de ficulnea, ut quid etiam *Luc. 13.* terram occupat? & quidem, cum nemo, præsertim tam sepe admonitus, excusationem tanti erroris ullam habeat, minus tamen mirum est, si ij, qui ex factis suis uidentur parum Deum timere, & minus homines reuereri, alieni ab hoc officio sunt, at uerò cum intueor eos etiam, quos alioqui pro certo habeo proponere Deum ante conspectum suum, tam crasse in hac parte peccare, nihil cogitare aliud possum, quàm quòd Deus tradiderit nos in reprobam mentem, cum tam parum, atque adeo tam nihil potius curemus rem,

Gg quam

Rom. 8. quam tanti Deus fecit, vt pro eius salute filio suo unigenito non percerit, sed tradiderit eum in mortem, & eam crucis. hac tanta supinitas memet extra me esse cogit. neque vero excusare quenquam vestrum debet inscitia aut dicendi infantia. primum enim res, de quibus verba populo facienda sunt, cum ad vitam & mores componendos pertineant, obuia cuique esse possunt, & ecclesia ipsa quotidie suggerit, quæ copiosè sufficere possint, si proponantur. deinde vbi nugis danda opera est, neminem neque verborum inopem, neque infantem video, sed tantam suppetere cuique verborum copiam, sine vlla etiam præmeditatione, vt de mane vsque ad vesperam loqui idoneus sit, id que nulla subiecta sententia neque scientia. ubi verò docendus populus est, ad quod præstandum, totius hebdomadæ tempus habet sacerdos, quo præmeditari possit, quæ dicat, quàm habere poterit excusationem? sed reuera inertia atque socordia in causa est, qua fit, vt nunquam, quod ad officium vestrum pertinet, cogitetis. totis diebus ociosi hæc illuc que vagamini, nullas seligitis horas ad studia, ad sanctas meditationes, ad preces, quæ propria sacerdotum esse debeat. & cum ocio, quo abundare soletis, uti nesciatis, sed iocis & risibus incumbatis, hinc sequitur, vt facti sitis in derisum omni populo (vt aliquid cum Ieremia & ego desileam) canticum eorum tota die. nullum enim hominum genus est, quod vilius æstimeretur, quàm sacerdotalis ordo, quem tamen primas inter Christianos tenere oportuerat, atque id totum vestro vitio accidit, qui nullam dignitatis vestræ rationem habetis. vt non ciues solum, verum rustici etiam nihil inter vos ac reliquum vulgus distinguant. nam ego hisce oculis vidi sedentes rusticos, & eorum parochum stare, ac cum illis fabulari diutius. hunc autem contemptum nimia parit familiaritas. si enim eo duntaxat tempore, & ijs horis à populo conspiceremini, cum officij vestri ratio postulat, Diuinis penè honoribus honestaremini, elemosynæ etiam vobis augerentur, cum vos verè patres ac pastores agnoscerent. nunc verò vestro vitio contraria omnia reportatis. O dedecus, ò ignominiam. tanta dignitas, quæ & ipsis angelis summæ est venerationi, nunc vt lutum platearum æstimatur. quid verò mirum, si nihil dignum vobis præstatis, cum deprehenderim eos, quibus cura regendarum animarum credita est, nullum librum habere, quo occupentur, nisi duos illos, quibus & sacrificium missæ peragi-

peragitur, & quotidianæ laudes Deo persoluuntur, quos vulgo appellatis missale & breuiarium? mitto nunc quærere, quo pacto nullis vnquam honestis studijs occupati, munus regendarum animarum rectè assequi quisquam vestrum possit. vnum illud vellem cogitaretis, quo pacto vitam, quæ Christianum hominem decet, agere possitis, cum in tam inutili ocio tempus conteratis. an nescitis, cum eiusmodi ocio solere vitia omnia coniuncta esse? vt rectè quidam sapiens dixerit, multam malitiam docuit ociositas. neque verò aliud in causa esse arbitror, cur multi vestri ordinis malè plerunque audiant, quàm quòd nimio ocio abundatis. Hoc sanè totum malum vestrum est, quòd nunquam venit vobis in mentem, ad quid clerus factus sit, vt videlicet sal terræ sit, ac lumen mundi. cum verò lumen, quod in ecclesia esse debet, tenebræ factum est, ne miremur, tam ingentes tenebras Christianò orbi offusas esse. quomodo enim, exempli gratia, auaritiam ab aliorum animis auferetis, cum nulla, quàm quæ in clero est, monstrosior inueniatur? quomodo ad pacificationem ac reconciliationem gregem vobis creditum perducetis, cum experiar, uos nescire illa vti, cum ad vos pertinet? nam superioribus diebus cum audissem, inter duos sacerdotes verba quædam intercessisse, quæ alienum à mutua dilectione animum declararent, cernerem que eum, cuius causa erat iniquior, si ne vlla reconciliatione rem facere Diuinam, accersito proposui rem ipsam sub aliorum persona, rogauit que, quid in hac causa ipse confuleret subiectis sibi, qui ad eucharistiam accipiendam accedere vel lent, respondit, se non permissurum fuisse, vt participes essent corporis Domini Iesu, nisi plena reconciliatio præcessisset. cur ergo, inquam, id ipse non præstitisti, qui in eodem vitio deprehensus es? hic conuersus mox fuit ad excusandas excusationes in peccatis. & Ps. 140. eiusmodi quidem res sæpe inter vos accidunt, & eas pro nihilo putatis, vt qui arbitremini, maiorem vos cum Christo, quàm reliquum hominum genus, habere familiaritatem. neque meministis, quod à sapiente quodam dictum est. ab immundo quid mundabitur? Immensa profecto est benignitas tua atque longanimitas Domine Iesu, qui nos tam sordidos, tam que profanos ministro feras, vt res, quibus vix cælum dignum est, tam impurè tractemus. huius autem mali causa est, quòd sacerdotes plerique omnes ad offerendum Eucharistiæ sanctæ sacrificium accedunt ob lucrum, quod

inde faciunt . cuius rei indicium apertissimum est , quod & in reli-
 quis ante sacerdotum ordinibus semel duntaxat in anno cœlestium
 mysteriorum fieri participes consueverunt , & post adeptum sacer-
 dotium non facile inuenias , qui frequentius , nisi cum lucelli spes
 est , rem faciat Diuinam . Ponite quæso tandem aliquando finem
 vestræ huic sacerdotali auaritiæ , quæ à populo uehementer obserua-
 tur , atque accuratè , vt , cum ad funeralia acceditis , vos numerent ,
 neque quenquam deesse deprehendant , cum verò per dies festos
 cernunt psallentium in choro tam exiguum numerum , intelligunt ,
 vos nullam Diuini cultus habere rationem , sed ad temporaria dun-
 taxat lucra ac pecunias inhiare . In ijs etiam funeralibus ob ean-
 dem auaritiã , tot exigendi modos , tot artes excogitatis , vt fisci
 potius exactoribus , quàm Christi ministris similes iudicemini . ve-
 reor verò fore , neque ita multò post , vt populus his peruersis ve-
 stris moribus permotus , aliquando à vobis accersendis abstineat .
 Et hæc quidem generatim vestræ utilitatis gratia sint dicta . nunc par-
 ticularim quædam admonebimus , atque illud in primis , quod plu-
 rimi , si quicquam aliud , est faciendum . quemadmodum enim ni-
 hil pace & charitate melius , sic nihil est perniciosius odio atque dis-
 sidijs . quare velim primum , quod dudum attigi , vt vos pacati in-
 ter vos vera charitate coniungamini . nam rectè quidam è patribus
 dixit . nunquam infirmus sustentat infirmum . nec tolerare poterit ;
 nec curare languentem is , qui similiter egrotat , sed ille medelam
 tribuit imbecillo , qui imbecillitati ipse non subiacet . deinde ope-
 ram detis , vt ij , qui vestris subiecti parochijs sunt , in pace degant ,
 quod si inter aliquos forte disidia aliqua intercedunt , quando ter-
 ra nostra spinas & tribulos frequentius ferre consuevit , mox ad pa-
 cem eos cogite . quod facilius facietis , si in neutram partem inclina-
 re videamini , sed equos erga omnes vos præbueritis . quod dum
 quidam vestrum non faciunt , sed incautè atque imprudenter vni
 magis quàm alteri fauent , nunquam suas parochias pacatas habent .
 & quoniam interdum fit , vt clandestina odia nutrantur , quæ sacer-
 dos ignorat , præcipite parochianis vestris , vt vobis annuntient .
 quod si superioribus annis factum esset , is , qui dudum tam miserè
 interfectus fuit , fortasse viueret . neque defatigari oportet , sed op-
 portunè , importunè instandum est , nunc precibus , nunc minis ,
 & miscenda temporibus tempora . quod si obstinatioribus sunt , re-
 nuntia-

nuntiate episcopo , qui & ipse suam adhibebit auctoritatem . Illud
 etiam obseruate , vt , quoties in aliquos à me profertur excommu-
 nicatio , admoneatis reliquos , vt ab eorum commercio abstineant ,
 alioqui in excommunicationem casuri , & meo etiam nomine ipsi
 excommunicatis comminemini , si versari cum alijs , præter eos ,
 quos leges canonicæ excipiunt , ausi fuerint , me in eos seuerissima
 castigatione animaduersurum . Cerno præterea , eas parochias ,
 quæ extra ciuitatem sunt , alere infantes suos sine vlla cura , & mul-
 tos tamen esse , qui literas discerent , si haberent , à quibus doceren-
 tur . nunc verò paruuli petunt panem , & non est , qui frangat eis . *Trc. 4.*
 cerno autem , parochiarum sacerdotes maximam diem partem ocio-
 sos esse , quare velim , vt eos doceatis , & aliquas horas vtiliter eis
 docendis , impendatis . duo enim hinc fient bona , vt & vos bene
 collocetis horas , & parochiani ipsi vobis magis afficiantur . Scitis
 etiam omnes , me tertium ab hinc annum , ne clero , quemadmo-
 dum & sanctorum conciliorum leges voluit , sacra lectio deesset ,
 statuisse psalmodiarum lectionem , vt quæ maximè esset ecclesiasticis vi-
 ris necessaria , quod quidem negocium Dei benignitate pulchrè pro-
 cedit . sed cum videam , ad eam lectionem , quæ solius cleri gratia
 fuerat instituta , multò maiorem populi partem accedere , quàm eo-
 rum , qui ex clero sunt , video penè illud impleri in vobis , quod Do-
 minus Iudæis dixit . auferetur à vobis regnum Dei , & dabitur gen- *Mat. 21.*
 ti facienti fructum eius . verum , quando superioribus annis acriter
 contra inertes è clero inuectus fui , neque quicquam tamen profec-
 tum est meis verbis , video ad castigationem iam esse ueniendum .
 nam ingens iniuria verbo Dei fit . quare iubeo , vt omnes è clero ad
 hanc lectionem accedant , quod qui facere recusauerint , pecunia-
 riã pœna in eos animaduertam . sed vnum hic accidit , quod notatu
 dignum est . nam , qui peritiores ex vobis sunt , ij (quod sanè sum-
 mæ illis est laudi) assidui ad audiendam sacram lectionem acce-
 dunt , qui verò magis egent , refugiunt , contra scilicet , atque in
 prebenda elemosyna , ad quam vos superioribus synodis inuitaue-
 ram , accidit . nam ditiores minus , atque adeo plerique nihil attule-
 runt , qui verò ipsi indigent , fuerunt liberaliores , & profunda eo-
 rum paupertas (quod de ecclesijs Macedonię Paulus ait) abundauit *2. Cor. 8*
 in diuitias simplicitatis ipsorum . Verum , quando huius elemo-
 synæ facta mentio est , satis superioribus synodis de ea dictum fuit ,
 tantum

tantum illud hortabor, vt, qui haecenus tanti boni participes fuerunt, pergant alacriter, qui verò inertius se gesserunt, resipiscant, praesertim quibus suppetunt facultates, vereantur que, ne Deus tanta eorum tenacitate indignatus, vitam etiam cum facultatibus auferat. Quae etiam superiore synodo de pauperum cura institutumus, ea vobis curae sint, quemadmodum & inter visitandum parochias admonuimus. Neque praetermittendum est, vt, quod superiore gradagefima admoniti à me fuistis, quotannis praestetis, vt videlicet triduo ante Dominicam palmarum publica precatio fiat per omnes parochias nostrae dioceseos, quemadmodum & hic in ciuitate fit, cuius ordinem cum iam edocti sitis, nihil necesse est, hic eundem repetere. Reliquum est, vt constitutiones, quae superioribus addendae hoc anno visae sunt, iam vobis legendas proponamus.

CONSTITVTIONES ET ADMONITIONES

factae in synodo Fulginæ habitae, die xv. mensis
Octobris. anno Domini M D L.

Caput primum.

Prebendati seu beneficiati, & constituti in sacris ordinibus intersint semper diurnis & nocturnis officijs, cum in beneficijs residentiam faciunt, nec recedant ab officio, donec compleatur, nisi ex iusta causa. nec intermisceant alia colloquia, aut uagentur de sede in sedem, sed bene intenti omni cum reuerentia se habeant atque mansuetudine, & non festinanter psallant, sed conuenienti mora & pausa adhibita. cum verò processiones fiunt, bini eant eo ordine, quem alias statuimus, nec recedant, nisi peracta re Diuina, idem faciant in funeralibus.

Caput secundum.

Clerici negotiatores, si qui deprehensi fuerint, praeter poenas à iure impositas, pro scandali qualitate, nostro etiam arbitrio punientur.

Caput

Caput tertium.

Deprehendimus quosdam sacerdotes, dum baptizant, pollice duntaxat intincto aqua tangere infantis verticem, neque intelligunt, quid velit baptizandi vocabulum, quod significat immergere uel lauare: quare deinceps abluendo aqua, de more ecclesiae, non tangendo solum aqua, baptizent.

Caput quartum.

Corpus Domini honorificè custodiatur in Pyxide munda & decenti, & unà cum oleo sancto sub clauis diligenter reponatur in aliquo loco condecenti, specialiter ad hoc constituto. quòd si quae parochiae sunt, quae non teneant corpus Domini, hoc, quod diximus, faciant de oleo sancto, & hoc maxime, ne ad ueneficia possint auferri. si autem propter inertiam uel negligentiam sacerdotis, ad cuius custodiam haec pertinent, aliquid mali acciderit, si publicum fuerit delictum, nouerit se statim ab officio suspensum per tempus, ad arbitrium nostrum determinandum. multò uerò magis siquid ex sacris eiusmodi rebus ad alium usum impenderit, quam ab ecclesia institutum.

Caput quintum.

Omnes etiam parochiae teneant oleum sanctum pro extrema unctione, ob repentinos casus egrotantium, ut omnibus muniti sacramentis migrent ad Dominum.

Caput sextum.

Corpus Domini cum calice & tabernaculo, coopertum pulchro uelamine, sacerdos indutus cotta & stola, ambabus manibus ante pectus ferat ad infirmum, & referat cum reuerentia maxima, semper ministro praecedente, tintinnabulum pulsando, & cum lumine in lanterna.

Caput septimum.

Statuimus quoque & ordinamus, ut ecclesiae munda seruentur, maxime circa altare, & quod ab ipsis ecclesijs remoueantur arcilia, & quaecunque alia repositoria grani, uel cuiuscunque

que bladi seu leguminaum, & uegetes uini, & quæcunque alia supellectilia infra mensem.

Caput octauum.

Admonemus omnes & singulos sacerdotes, ut ad nos remittant omnes & singulos, qui commiserunt peccata grauiora, ut sunt hereses, homicidia, sacrilegia, periuria in præiudicium tertii, & falsa testimonia, falsificationis instrumentorum, incestus usque ad quartum gradum, incendia, ueneficia, maxime de corpore Christi, siue de Chrismate, uel de oleo sancto, sacrilegia, siue diuinationes, & incantationes, & facturas, quæ arte Dæmonum & per eorum inuocationem committuntur, necnon uota fracta, quæ facta fuerunt cum deliberatione, oppressiones puerorum, & illos, quorum infantes sine baptismo per eorum negligentiam decesserunt, commutationes uotorum, ac dispensationes bonorum incertorum, & coeuntes cum brutis animalibus, ac infames, & publicos blasphematores, & usurarios.

Caput nonum.

Item statuimus, ut nulli concedatur ecclesiastica sepultura, nisi prius de confessione & absolutione uel uita eius certum testimonium habeatur, maxime à sacerdote, uel signa poenitentiae habuisse perhibeatur.

Caput decimum.

Precipimus rectoribus ecclesiarum, ut faciant inuentaria de omnibus rebus ecclesiarum, mobilibus & immobilibus, ut ecclesiarum res occultari non ualeant, uel perire. qui autem res aliquas omiserit, & in inuentario conscribi non fecerit permalitiam, seu negligentiam, nostro arbitrio punietur. ad quod inuentarium componendum, tempus trium mensium omnibus duximus præfigendum. in ipso autem inuentario ponantur tam res, quas ecclesie possident, quam illæ, quæ ab aliis possidentur, & quales ius possessores habere dicuntur.

Caput

Caput undecimum.

Considerantes etiam, quod in ciuitate & dicecesi nostra aliqui interdum religiosi apostate, sub prætextu diuersarum dispensationum & licentiarum, subreptitiarum tamen & inualidarum, in diuersis ecclesijs nobis subiectis, officium exercent sacerdotale, & plerunque curam habent animarum, dum semper sunt in apostasia uitio, ac continuo peccato mortali, in graue scandalum & periculum animarum nobis commissarum, quod diutius sine magno scrupulo conscientiae nostrae ferre non possumus; Ideo huic morbo congruam medelam adhibere uolentes, statuimus & firmamus, ut nullus cuiuscunque religionis professus, sub prætextu cuiusuis licentiae uel dispensationis, audeat uel præsumat post tempus infra præfixum, in aliquibus ecclesijs nobis subiectis, aliquo modo, seu quouis quæsito colore, missas aut alia Diuina officia celebrare. & rectores siue capellani dictarum ecclesiarum non debeant, nec possint eum admittere uel recipere sine nostra expressa licentia in scriptis concedenda. cum uelimus prius dictas licentias siue dispensationes bene ac diligenter uidere, ac etiam de moribus & idoneitate talium religiosorum plenè inquirere. & statuimus trium mensium spatium, infra quod commodè quisque sibi prouidere possit & debeat, ad huius nostri statuti obseruantiam. contra facientes autem uolumus poenam excommunicationis & carceris incurrere.

Caput duodecimum.

Nullus clericus nobis subiectus, cuiuscunque ordinis seu status existat, extra suam ecclesiam seu beneficium ultra tres dies abesse, manere, aut uagari possit sine nostra speciali licentia, nisi fuerit in itinere pro ipsa ecclesia tractus ad litem, uel aliqua infirmitate grauatus, pro qua oporteret ipsum habere recursum ad medicum, uel aliqua iusta causa subesset, quam nobis reliquimus discernendam.

Caput tertiumdecimum.

Item quoties aliquis sacerdos discedere uult à parochia sibi ad tempus commissa, admoneat saltem per mensem ante discessum

H h sum

fum suos parochianos, ut sibi de alio prouideant, ut hoc interuallo opportunè prouideri parochiis possit.

Caput quartumdecimum.

ET quia animarum cura debet præcedere meritò corporalem, moneant publicè in eorum ecclesijs quæ uenienter, ut cui contigerit infirmari, prius medicum animæ ad se uocet, deinde medicum corporalem, qui similiter teneatur & debeat monere infirmum, ut prius animæ suæ remedia quærat & prouideat, deinde ad corporis remedia administranda se conferat, sciturus quisque negligens in hoc, quòd Deo rationem sit redditurus, ultra pœnam per nos temporaliter infligendam,

Caput quintumdecimum.

Sacerdotes parochi legant ea capitula nostrarum synodorum, quæ ad populum pertinent, saltem bis singulis annis. quòd si eorum negligentia populus transgressus fuerit, ipsi pro peccati qualitate punientur.

Caput sextumdecimum.

Cum deprehenderimus, multos è ciuibus per forum tam ecclesiæ contiguum deambulare eo tempore, quo sacra concio habetur, & uerbum Dei annuntiat, præcipimus & prohibemus, ne quis posthac rem facere audeat tam detestandam sub pœna excommunicationis.

Caput decimumseptimum.

Cum non solum à crimine, sed etiam à criminis suspitione cauendum sit, iccirco hac præsentis constitutione prohibendum duximus, ut nullus è clero audeat in futurum sceminas, de quibus suspicio esse possit, secum retinere, aut aliter colloquium uel consortium aliquod cum suspectis mulieribus habere, aut ad illarum domos tam per diem quàm per noctem, quouis quæ sito colore, accedere, nec illas ad suas domos accedentes admittere, sub pœna carceris, & aliis pecuniariis pœnis nostro arbitrio imponendis.

Caput

Caput decimumoctauum.

Quoniam superioribus synodis, cum ludus clericis prohiberetur, damnatos tantum ludos nominauimus, nunc, cum experti simus, plerosque ipsos etiam ludis, qui licere putantur, cum proximorum scandalo abuti, præcipimus & prohibemus, ne quis ex clero ludum ullum exerceat, alioqui pro erroris qualitate nostro arbitrio punietur. Laici uerò, qui ludis utuntur chartarum, taxillorum, & alijs damnatis ab ecclesiâ, eidem pœnæ subiacebunt, multò uerò magis si publicè id faciant, tunc enim pœna eis duplicabitur. fides autem habebitur accusatori iuranti, & uni testimonio fide digno, secretum que tenebitur.

Volentes & declarantes expresse, quòd in omnibus & singulis supradictis constitutionibus, quando contigerit per aliquem contraherentem, pœna imponetur ad nostrum arbitrium, etiam ubi alia pœna specialiter esset statuta.

Reseruantes nobis auctoritatem & potestatem corrigendi, declarandi, addendi, & minuendi, & sententias ac pœnas aggravandi, prout nobis placuerit, & uisum fuerit expedire.

Audistis nostras huius synodi constitutiones, in quibus prima mihi necessario posita est, cum uos, præsertim canonicos superioribus synodis tam acriter reprehenderim ob multa, quæ in re Diuina facienda, & laudibus Deo persoluendis quotidie peccatis, neque ulla uel minima correctio inde secuta est. non pudet, uos canonicos nunquam præstare, quod regius propheta legitur præstitisse? ipse enim de se ait. media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustitiæ tuæ. quare inbeo, ut posthac omnes, nisi quos legitimo impedimento excusandos ipse iudicabo, ad matutinas horas conueniant, id que quotidie, nam quod hactenus factum est, ut alternis hebdomadibus canonicas laudes Deo persoluatis, mihi non placet, neque feram, nisi ostendatis, quo iure id à uobis fiat. neque satis est, quod uos putatis, ut quatuor sacerdotes, quos pro uobis ad hoc munus officij constituitis, præsentent, quod à uobis præstandum est. primum enim si per uicarios faciendum est, ij numerum uestrum equare debent, deinde uicarios adhiberi non licet, cum ipsi per uos id præstare possint. hæc autem nisi præstiteritis, dignis pœnis in uos animaduertam. sed non à uobis expectan-

Hh 2 dum

dum est, dum uos ea facere cogam, quæ uolentes præstare debetis, si mercedem à Domino assequi uultis, quod ut præstetis obsecro uos per Dominum Iesum, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

ORATIO TRIGESIMA- PRIMA.

SYNOBUS, quam superiore Dominico die significauimus uobis, à me postero die esse faciendam, Diuina iuuant gratia, peracta fuit. in qua cum tractata quædam fuerint, quæ ad emendandos populi mores pertinent, ea uobis hodie declaranda esse, nequis ignorantem errori prætextat, necessario iudicauimus. quorum primum est, præceptum à nobis fuisse sacerdotibus, nequem ecclesiasticæ sepultura tradant, nisi prius de peccatorum exhomologesi, & absolutione, uel uita eius certum testimonium habeatur, maxime à sacerdote, uel signa poenitentię habuisse perhibeatur. hæc qui non præstiterit sepultura asini (quemadmodum scriptura ait) sepelietur. cuius rei exemplum iam accidisse, scire potestis, & quæ in illum animaduersio facta est, eadem in omnes sine ulla personarum acceptione fieri. quare caueat sibi unusquisque, meminertit que sepe repentinis mortibus accidere hominibus, quod & dudum accidit, & salutis uestræ curam incipite tandem aliquando accuratius habere. Et quia plerunque medici corporum in causa sunt, cur egroti minus parati sæpe moriantur, dum is, qui ægrotat, periculum, in quo ueretur, ignorat, & medicus admonere illum ueretur. præcepimus & medicis ipsis, ut ægrotos moneant, ut prius animæ suæ remedia quærant, deinde ad corporis remedia se conferant, sciturus quisque negligens in hoc, se Deo rationem tanti erroris redditurum, præter poenam, quæ à nobis illis infligetur. Et sanè hoc ingenti medicis probro est, qui ea tam parum, atque adeo tam nihil curent, quæ in tanto tot pontificum, & honestissimorum præsulum conuentu fuerunt constituta. nam decretum hoc iam olim fuit

Nier. 22.

fuit in maximo concilio ac celeberrimo sub Innocentio tertio, in quo concilio fuerunt Ierosolymitanus, & Constantinopolitanus patriarchæ, metropolitani septuaginta, episcopi quadringenti duo decim, abbates & priores octingenti, præter imperatorum ac regum legatos. in hoc ergo tam celebri concilio districtè præcipitur medicis corporum, ut prius prospiciant animæ infirmi, quam corpori, alioqui arceantur ab ingressu templi. quare uelim, ut tam perniciosus error corrigatur. Neque uerò minus miror hominum stupiditatem, qui, cum sciant, etiam sanis mortem omnibus horis impendere, cum ægrotare incipiunt, tam animosè uitam sibi polliceantur. præterea tam supini sunt, ut non intelligant, morborum causam esse peccata, quorum ablationem præsentissimum esse remedium ad tollendos morbos, sanitatem que restituendam. ita mihi seri mortales prodesse sibi nunquam sciunt, sed ad perniciem semper suam proni sunt. Alium quoque errorem emendare curauimus. cum enim forum cum hoc templo coniunctum sit, ingens prædicationi uerbi Dei iniuria fit, cum multi è ciuibus, quo tempore sacra habetur concio, per forum deambulant. quare significo omnibus, me excommunicationis poena in eos animaduersurum, qui posthac rem facere tam detestandam fuerint ausi. Videat nunc Senatus, quantum esset melius episcopi uestri monitis consiliis que obtemperare. si enim, quemadmodum admoniti à me superioribus diebus fueratis, temporaria indicta poena cauissetis, ut hic error auferretur, non uentum esset ad excommunicationem, quæ omnium poenarum est maxima, ut capitali poenæ coæquetur. idem ipsum multis aliis in rebus usu venit, ut neglectis pastoris uestri præceptis, multa peccetis. quod vitium si auferri debeat, oportet, ut aliquando in senatu uestro decernatis, num episcopus hic uester is uir sit, cui tutò credere uos possitis. si non est, mittite post eum legationem, dicentes, nolimus hunc regnare super nos. quanquam non multo hic opus esset labore. nam profiteor hic hodie, teste hoc honestissimo cœtu, me episcopatu cessurum, ubi primum mihi uirum proposueritis, de quo tutus esse possim, fore, ut egregiè suo munere fungatur, sin hic, quem nunc habetis, forte dignus est, cui tutò obtemperetis, & quem Dei consilio agere omnia existimetis, statuite semel illi obedire, licet aliqua imperaret, quæ factu difficilia, aut minime possibilia

Lnc. 19.

bilia vobis videantur. Hoc magnum fortasse aliquibus existimabitur. sed rem dicam, quæ multò vobis maior videnda est. si episcopus vester, aliqua vobis mandet, quæ vestro quidem iudicio non satis æqua videantur, ipse tamen affirmet, se non sine Dei consilio illa præcipere, credendum illi & obediendum est. quæ mea sententia ne paradoxum quid alicui vestrum esse videatur, eam scripturæ testimonio astruam. Quis vestrum, hominem percuti, eumque prophetam, rem esse nephariam non iudicat? & tamen videte, quid olim acciderit. vir quidam de filijs prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini. percutite me. at ille noluit percutere, cui ait. quia noluisti audire vocem Domini, cum recedes à me, percutit te leo. cumque paululum recessisset ab eo, inuenit eum leo, atque percussit. sed & alterum inueniens virum, dixit ad eum. percutite me. qui percussit eum, & vulneravit. cernitis rem admirandam, eum videlicet, qui percussit prophetam, commendatum propter obedientiam, eum verò, qui percutere recusavit, quasi facinus abhorrentem, castigatum propterea, quòd obedire noluerit? sed eo reuertamur, vnde digressi sumus. Quod verò seueram hanc pœnam statuimus ijs, qui, quo tempore verbum Dei tractatur, per forum deambulant, nequis rem factam existimet, quæ nullo nitatur exemplo; scire vos velim, fuisse olim, cum Christiani mores nondum erant ita prolapsi, morem in ecclesia, vt ciues, qui diebus Dominicis in templum non conuenirent, castigarentur, & quicumque ante peractam concionem discessisset, excommunicaretur. at ij, qui sacræ concionis tempore per forum ambulant, vtrumque peccant. nam neque in ecclesiam conueniunt, & deterius faciunt, nihil de verbo Dei audientes, quam ij, qui postea, quàm partem concionis audiuerint, discedunt. Verum, quando etiam aliqui, præsertim iuuentus, nulla habita Diuini honoris ratione, facile à concione discedunt, mandabo posthac, vt eadem hora, qua in hunc locum ascendo, portæ templi claudantur, vt impleatur, quod scriptum est. foras canes. nam ij ex eorum numero sunt, de quibus superioribus diebus audistis Dominum dicentem. ne detis sanctum canibus, neque projiciatis margaritas ante porcos. Volui etiam alij errori occurrere. nam etsi sublati sunt ille mos, qui ante me episcopum in hac urbe erat, vt festis diebus via passim mensis ludentium plene essent, reliquias tamen, quæ supersunt, tollere decreui.

quare

quare statui, vt, quicumque alea, & taxillis, & alijs ab ecclesia prohibitis ludendi generibus ludere reperti fuerint, pecuniaria pœna plectantur. quòd si hoc palam fecerint, pœna eis duplicetur. sed hac in re illud magis doleo, quòd ij, qui episcopi adiutores esse debuerant, ad tollendas hosce abusus, illi ipsi auctores horum malorum sunt. nam superioribus diebus, cum exercitij gratia prodissent domo, reperi cœtum hominum in via, spectantium ludentes, & qui ludebant, senes erant. quòd vbi conspexi, ferre non potui, sed propius accedens, & pecuniam & taxillos illis abstuli. O perditum seculum. senes, qui optimis exemplis iuuentutem formare debuerant, ipsi contrariam viam illis commonstrant. hoc multò deterius est, quàm quòd sæpe de vobis conquestus sum, quòd videlicet me solum relinquatis in ijs, quæ ad emendandos ciuitatis mores pertinent. neque enim solum cessatis, sed facta contraria meis institutionibus introducitis. Mandavi præterea in synodo custodibus sacrarij, vt neminem è populo ingredi sacrarium patiantur, toto eo tempore, quo sacerdotes se ad rem Diuinam faciendam præparant. cerno enim rem nimis absurdam, ciues cum sacerdotibus nugari, dum iisdem sacerdotes sacras induunt vestes, & accingunt se ad illud peragendum sacrificium, quòd ipsis etiam angelis est admirationi. Heu quàm miserè pessum it res Christiana. sacerdotium, cuius dignitatem cœlestes illæ mentes reuerentur, apud ipsos Christianos ita viluit, vt nihil vilius nunc sacerdotibus habeatur. dicite obsecro mihi, nõne vtimini sacerdotibus, tanquam intercessoribus pro vobis apud Deum? quàm verò gratam censetis futuram eorum intercessionem, cum post nugas & inania colloquia, mox ad rem Diuinam faciendam, sine ulla animi compositione se conferunt? rem dicam horroris plenam, quæ in hac urbe ante me episcopum accidit, induerat se sacerdos vestibus sacris, & calicem manu tenebat, iturus ad sacrificium celebrandum; & ante quàm prodiret è sacrario, paciscitur cum quodam ciue, qui in sacrario erat, se, vbi primum rem Diuinam fecisset, nummum aureum cum eo taxillis lusurum. & hæc mala ex vestra nimia cum sacerdotibus consuetudine eueniunt. quos si, vt æquum esset, veneraremini, ipsi quoque dignitatem suam agnoscerent, sese que colligerent, essent que aptissimi pro peccatis vestris apud omnipotentem Dominum intercessores. Sed difficile erit, sacerdotes habere ad

hoc

3. Re. 20.

Mat. 7.

hoc officij munus præstandum aptos tandiu, dum hic abusus perdurat, quod ij, qui in clerum astribi querunt, non hoc faciunt studio incumbendi Diuinis rebus ac seruiendi Deo, sed ob vnam hanc causam, vt ecclesiasticis beneficijs ditentur, qui tantum ab eo absunt, vt officio suo fungi velint, vt plerunque ecclesiasticis vti vestibus recusent, perinde quasi pudeat eos videri ecclesiasticos. cum tamen interea ecclesiasticis fructibus delitunt, atque adeo luxuriant. quòd si ecclesiasticum cultum circumferunt, onera omnia ita refugiunt, vt ad laudandum Deum, quod summæ voluptati esse deberet, non nisi coacti conuenire velint. Et prima quidem huius mali culpa in parentes reijcienda est, quos video tam rabidè ac furenter sancta inuadere, vt manifestissimam præbeant significationem, se nihil aliud, quàm Christi patrimonium expetere. qui quanto in salutis periculo versentur, mecum quæso sic cogitent. Si verum est, quod pontificij iuris periti volunt, quicunque ecclesiasticum beneficium habet, canonicas horas psallere quotidie tenentur, idque sub lætalis peccati pœna. at plerunque ij, quibus beneficia ecclesiastica collata sunt, ne legere quidem, aut vix sciunt, vt vel ob infantiam vel imperitiam præstare nequeant, quod debent. totum verò horum malorum crimen in parentes in primis reijcitur, qui hæc curauerunt, & tamen catholicos se viros profitentur. ex hominibus peccatorum quotannis, & sapius interdum per annum faciunt, atque ad eucharistiæ mysteria accedunt, & regnum cœlorum sibi pollicentur, cum tamen in tam multis lætalis criminibus semper viuunt, in que illis demum moriantur. O stupiditatem, ò Cimmerias tenebras. cernitis quàm sit verum, quod sepe dixi vobis, vereri me, ne maxima vestri pars, cum cœlum tangere digito se credet, in Geennæ incendijs postremo reperiat. sed respondent mihi ciues mei, cum ista interdum apud illos doleo, se ob paupertatem beneficia ista attentare. ergo spoliandus Christus est, vt viuatis, aut potius vt deliciosè viuatis? hocine est hominum eorum, qui Christum profitentur? an non præstaret, siquid Christiani pectoris esset in vobis, nudos vagos que mendicare, quàm tam aliena à Christi legibus aggredi? præterea non meminitis, Christum pollicitum fuisse ijs, qui regnum Dei, & iustitiam eius quærerent, fore, vt hæc omnia pro quibus tam anxij sunt, adijcerentur? si Christum veritatem esse creditis, vereri potestis, ne, quicquid pollicitus est, præstet?

Mat. 6.

præstet? quòd si fidere illi vir Christianus debet, desinite tandem aliquando tam scelerata, tamque à Christo aliena conari. Docebo autem vos, quo pacto filios vestros, cum vestra & totius ciuitatis utilitate ecclesiasticos faciatis. primum sinite, vt filij ipsi vestri à Dei spiritu moueantur, & appetitus hic seruiendi Deo ex eorum animo proficiatur, sine vlla ecclesiasticorum fructuum contemplatione. deinde cum synceram hanc eorum mentem fueritis intuiti, ducite hos ad episcopum, & eos illi offerte, vt eos regat pro arbitrio, & doceat, qua via sit illis ingrediendum. episcopus verò pro vitæ merito erga vnumquenque se, vt pater, geret, ac suo tempore ecclesiasticis beneficijs honestabit. ij verò, vt qui ab episcopo instructi rectam viam fuerint, & quo pacto ecclesiastici fructus sint distribuendi, eisdem fructibus non abutentur, quemadmodum nunc fit, neque dabunt operam, vt paterna domus fiat ex humili potens, sed eam relinquent in eo statu, in quo prius fuerat, quàm ecclesiastica beneficia adipiscerentur. quòd si fortè parentibus victus & cultus defuerit, eos ita alent, vt nutririi pauperes solent. sin sorores habuerint viris locandas, omni prorsus dote destitutas, locabunt tanquam pauperes, neque, si earum conditio decem nummis aureis contenta est, centum adiicient, vt ditioribus atque honoratioribus locentur. hæc si fierent, & filios haberetis probos ac diuites etiam. nam virtutem ac probitatem opes sequi solent. & Christi ecclesia esset honestata, & populus à bonis veris que pastoribus regeretur, consequeretur que animarum salus. nunc verò in tanta rerum confusione, animarum quidem, pro quibus Christus mortuus est, salutis nulla est cura, solæ autem pecuniæ, solæ facultates ecclesiasticæ quæruntur. & cum leges canonicæ vnum & eundem plura beneficia habere prohibeant, ea per dispensationem assequuntur, neque cogitant, quod & pontificij iuris periti asserunt, eas esse non dispensationes, sed dissipationes, quæ non ecclesiæ contemplatione vilitatis, sed priuati commodi gratia fiunt, neque conscientiam eorum, qui ea tenent, tutam vnquam esse apud Deum, quando hac in re non solum humana, verum etiam Diuina iura violantur, dum Christi patrimonium miserè disperditur, & ex deprauata cleri vita, populus quoque deterior in dies fit, & vniuersus ecclesiæ status confunditur. Hac cum intelligatis ciues mei, mutate mentem mihi credite, & Christianos mores induere incipite, vt & hanc vi-

Ii tam,

tam, cessantibus his tumultibus, qui nunc ob intemperanteis hos affectus maximè vigent, tranquilliores agamus, & illam assequamur sempiternam. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium in secula seculorum. Amen.

ORATIO TRIGESIMA-
SECUNDA.

Dico enim vobis, nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non potestis ingredi in regnum cœlorum. Dixerat Dominus magnum eum vocandum, quicumque fecisset pariter & docuisset, nunc faciendi modum docet, qui modus à Scribis & Phariseis fuerat corruptus, quod ita esse accipiendum, verba ipsa significant. neque enim dixit, nisi abundauerit iustitia vestra plusquam iustitia legis, non intrabitis in regnum cœlorum, alioqui videretur sibi contrarius, cum alibi ei responderit, qui præcepta legis enumerauerat. hoc fac, & viues. sed dixit, plusquam iustitia

Mat. 19. iustitia Scribarum & Phariseorum, qui neglecta vi legis, literæ adhe-

Mar. 10. rebant, & suis moribus consentaneas interpretationes adhibebant.

Luc. 18. quod alibi in hoc ipso Euangelio facile discere potestis, vbi repre-

Mat. 23. hendit eos Dominus, quod clauderent regnum cœlorum hominibus, & nec ipsi intrarent, nec alios sinerent intrare, quod duces cæci essent, quos ita auaritiæ morbus excæcauerat, vt docere audent, si quis iurasset per templum, nihil esse, qui verò iurasset per aurum templi, eum esse debitorem. & quicumque iurasset per altare, nihil esse, quicumque autem iurasset per donum, quod est super illud, hunc debere. perinde quasi maius quid esset aurum quam templum, quod sanctificat aurum, & donum quod in altari offertur, maius esset, quam altare, quod sanctificat donum. quod quidem monstruosum videri vobis potest, sed multò monstruosiora sunt, quæ nunc ij, qui Scribarum ac Phariseorum locum tenent, facere deprehenduntur. nihil enim vel templum vel altare curant, sed tan-

tum

tum auri donorumque, quæ in templo ac altaribus offeruntur, studiosi sunt, atque in hoc penè solo sunt vigilantissimi, vt omnes auferantur occasiones, quibus impediti lucrum eorum possit, quæ res supremum malorum illis existimatur. Nunc ecclesiasticis beneficijs ita passim homines abutuntur, tanquam inter ea & paternam hæreditatem nihil intersit, nisi quòd ex bonorum ecclesiæ accessione, lautius splendidiusque viuendi, & augendæ filiarum vel sororum dotis accipiunt occasionem, atque id tam securè faciunt, vt nullo se conscientia scrupulo teneri existiment. Sed quando omnibus loquimur, declarandum est, quid hæc duo verba Scribæ & Pharisei significant. video enim hæc à plerisque omnibus ignorari, præsertim nomen Scribarum, cum videantur à scribendi officio nomen accepisse. sed non ita est, verum sic appellantur à sacre scripturæ intelligentia vel professione. cum enim quælibet facultas suam habeat appellationem, à qua ij denominationem habent, qui illam profitentur, vt Grammatica, à quo Grammatici, à Dialectica Dialectici, à Philosophia Philosophi; sic Diuina lex ob excellentiam quandam Scriptura appellatur, quamuis reliquæ etiam facultates scriptis consent. ab hoc ergo scripturæ vocabulo, quicumque in eam incumbebant, eam que profitebantur, Scribæ appellabantur. Pharisei verò Hebræa vox est, à verbo פרוס profecta, quod diuisionem & interruptionem significat, videntur que ita appellati, quòd vitæ instituto à communi aliorum consuetudine disiungerentur. quæ res effecit, vt se aliquid plus esse quam cæteri, sibi persuaderent, atque iccirco alios aspernarentur. ex horum numero erat ille, cuius Seruator meminit, qui precaturus Deum dicebat. gratias tibi ago *Luc. 18.* Deus, quòd non sum sicut cæteri hominum, iniusti, raptores, adulteri, veluti hic publicanus. ieiuno bis in sabbato, decimas de omnium quæ possideo. Ij ergo pharisei equè atque Scribæ scientiam legis profitebantur, erant que aliorum magistri, quamuis quæ alios docebant, ipsi non facerent. quare admonebat turbas Dominus, cum de illis loqueretur, & dicebat. super cathedram Moysis sederunt Scribæ & Pharisei. quæ ergo dicunt, facite, quæ autem faciunt, nolite facere. & illi quidem hoc saltem præstabant, vt docerent populum recta, tamen ipsi minimè illa seruarent. at nostri, qui Scribarum ac Phariseorum locum habent, non solum non faciunt, sed ne docent quidem quæ sint faciendæ. quæ res efficit, vt vix persuade-

li 2 dere

Tit. dere mihi ipse possim, eos in Christum credere, alioqui quo pacto vel intentatas à Deo Geennę minas non expauescerent? sed opinor id illis accidere, quod plerisque vestrum etiam vsu venit, qui dum fatentur se nosse Deum, factis autem negant, opinione tantum credunt, hoc est, sibi persuadent se credere, sed eorum facta contrarium arguunt. Hęc pręfatus Dominus, admonitis que discipulis, oportere in Diuina pręcepta accuratius incumbere, quàm à Scribis & Phariseis fieret, iam docere incipit, apertius que declarare quid velit, ait enim. Audistis, quod dictum sit antiquis, non occides, qui autem occiderit, obnoxius erit iudicio. at ego dico vobis, quod quisquis irascitur fratri suo sine causa, obnoxius erit iudicio. quicumque verò dixerit fratri suo Raca, obnoxius erit concilio, qui autem dixerit fatue, obnoxius erit Geennę ignis. Voluntas quidem legis erat, intimas etiam cogitationes perpurpare, sed quemadmodum in ijs, quę ad fidei dogmata pertinebant, ita se attemperauit hominum capacitati, vt ea non aperte prodiderit, sed inuolucris quibusdam obiecta dederit, quibus progressu temporis lux aliqua à prophetis adderetur, ac demum per aduentum Christi explicarentur; sic in ijs, quę ad mores ac vitam spectabant, contenta pro hominum etatis illius captu, exteriora facta amputare, vt cędes, adulteria, furta, interiorum cogitationum purificationem illis tractandam relinquebat, qui huius legis futuri fuissent interpretes. Videntur ergo hi Scribę ac Pharisei, qui huius legis interpretandę munus habebant, nullam interioris hominis purgandę curam habuisse, atque ob eam causam dixisse Dominum, oportere eos, qui regnum cęlorum assequi cuperent, maiora prestare quam Scribę & Pharisei, qui non ad regnum cęlorum formabant homines, sed sicut omnia faciebant, vt viderentur ab hominibus, sic, cum discipulus non sit super magistrum, quemadmodum ait Dominus, eorum auditores poterant existimare, satis esse ad iustitiam legis implendam, si ab illis factis abstinerent, quę hominum testimonio reuinci possunt, quod satis quidem erat, si ciuilis tantum inter alios uitę consuetudo consideretur, non enim castigabantur, qui nihil in externo opere iniquum egissent. uerum ante æterni iudicis tribunal, qui non facta solum externa, sed interiores etiam animi motus obseruat, scrutans enim corda (inquit) & renes Deus, illa non erunt satis. Cum ergo nos Dominus ad regnum

Mat. 5.

Mat. 10.

Psal. 7.

gnum formare vellet, hanc corrigit partem, & ait. audistis quod dictum sit. à quo? à Deo per Mosen. at ipse erat Deus. uerum si dixisset, à me, non fuisset in bonam partem acceptum, cum illius non dum agnita esset Diuinitas. si dixisset à Deo, uisus fuisset se exclusisse. media ergo ingressus est uia. & ait. audistis quod dictum sit. quibus? non dixit, Hebræis, sed ueteribus, ut intelligerent, uetera esse abolenda, noua que introducenda, quod enim ueterascit & antiquatur, prope interitum est. quid ergo dictum est? non occides. qui autem occiderit, obnoxius erit iudicio. In lege Mosis mę datum fuit, ut, cum non uno modo hominis interfectio fiat, sed interdum data opera, interdum casu & ab inuito quis interficiatur, quicumque hominem interfecisset, ad unam urbium, quę huic ne gocio fuissent deputatę, confugeret, neque à quopiam posset lædi, donec staret in conspectu multitudinis, & causa illius iudicaretur. atque hoc est, quod dicit Dominus. qui occiderit, obnoxius erit iudicio, hoc est, dignus erit, qui in iudicium uocetur, redditurus rationem, quam ob causam aut quo pacto illum occiderit. & hęc quidem ueteribus. quid uerò Dominus nobis? ego autem dico uobis (inquit) quod quicumque irascitur fratri suo sine causa, obnoxius erit iudicio. Cernitis legis Euangelicę exactam correctionem? quę enim pœna in lege est homicidis decreta, eadem in Euangelio ei intentatur, qui tantummodo irascatur fratri suo sine causa. & rectę quidem additum est, sine causa. nam motibus animi à natura nobis insitis uti cum causa, hoc est, cum ratione, uirtus est; atque interdum non uti uitium. quid enim aliud uirtus est, ut rectę uir quidam eruditione & sanctitate prestans dixit, quàm moderatę ac ratione gubernatę affectiones? sicubi ergo indignatione opus fuerit aduersus inertem, qui subiectus nobis sit, esto ratione temperata indignatio. etenim gladijs utuntur quidem & homicidę, utuntur & medici. at illi quandoquidem ex ira & crudelitate arma contrectant, indecentissimę agunt, dum eos interficiunt, qui eiusdem generis ac nature sunt. hi uerò quia ratione adducuntur, ut gladio utantur, maximam pręterea afferunt utilitatem. nam periclitantes seruant. sic qui cum ratione scit indignari, maximę illi prodest, aduersus quem usus fuerit indignatione, dum inertiam aut uitium corrigit. qui uerò à perturbatione irę occupatur, nihil sanum aut rectum efficit. cum ergo audis, licere interdum irasci, non

Exo. 20.
Deu. 5.

Exo. 24.

non eum irascendi morem accipias, quo passim homines utuntur, dum perturbata ratione ferri se extra prefixos ab ea terminos sinūt. sed ille naturæ calor permittitur, quo iuuemur ad salubres proximo cuique increpationes castigationes que adhibendas, quando experti sumus tranquillum illi sermonem non profuisse. Utendum est ergo indignatione tanquam bene educato cane, qui tantum cum necesse est, hoc est, aduersus fures atque hostes allatret, quod nisi faciat, officio minimè fungatur suo. nam si penitus auellerentur affectus, ratio seignior atque hebetior fieret, non aliter quàm gubernator uentorum flatu destitutus. Quòd uerò etiam eos, quibus mansuetudo curæ est, deceat opportuna indignatio, hinc patet. etenim Moses, qui testimonium habuit mansuetudinis super omnes homines, tempore inuitante indignatus est, tum quidem cum uitulum fabricati sunt, tum uerò cum maculati & polluti sunt coram Beelphegor. censetis enim eum potuisse non incalescere, cum diceret, si quis est Domini, iungatur mihi, ponat uir gladium super femur suum, ite & redite à porta usq; ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem & amicum & proximum suum? fieri ergo potest, ut, qui mansuetus est, & cum ratione incalescat, neque tamen mansuetudinis uirtus corrumpatur, at immotum manere, uel, uti decet, non indignari, inertia naturæ non mansuetudo uocari debet. neque enim illa Stoicorum (ut sic dicam) insensibilitas probata est, qui uolunt sapientem nullo affectu animi commoueri debere. quid enim interest, motu animi sublato, non dico inter pecudem & hominem, sed inter hominem & saxum aut truncum, aut quiduis generis eiusdem? ita ij, qui sapientiæ sibi nomen usurpabant, dum sapientem effingere uel lent, non solum sapientiam illi, uerum etiam sensum penè abstulerunt. At Christus Dei sapientia, qui hominem formauit, idem quid homini conueniret non ignorans, ipse factus homo, & per omnia similis nostri effectus absque peccato, non recusauit humanos affectus, eis que, ubi opus erat, usus fuit. ut cum in Lazari historia turbauit seipsum, & lacrymatus est. & apud Marcum ita legitur. cum Mar. 11. circumspexisset eos cum iracundia, dolens super cæcitate cordis eorum. in eundem modum cum eiecit è templo ementes & uendentes, credibile est, illum etiam uultu præ se iustam indignationem tulisse. Sed uidendum adhuc est. quo pacto illud, sine causa, sit acci-

accipiendum. quod tum demum intelligetur, cum agnitum fuerit, quando quis cum causa irasci dici possit. & huius quidem rei exemplum non aliunde aptius, quàm à scripturis sanctis accipi potest, in quibus primum Deo ira sepe attribuitur, qui tamen nullis humanis affectibus est obnoxius. sed hoc propterea fit, ut, dum more nostro de eo fit sermo, simus ad eius facta & gubernationem ac curam nostri intelligendam capaciores. cum ergo dicitur, Deum iratum esse, & Deum uelle iram suam effundere, semper uitia atque peccata in causa sunt. sic Seruator Christus in assumpta natura nostra cum indignationem exercuit, ob eadem peccata hoc fecit, atque ut patris sui gloriam tueretur. auferte (inquit cum flagello est usus) ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negotiationis. eodem pacto Moses cædem illam, cuius dudum meminimus, fecit ob populi peccatum in fabricato uitulo, nec tamen in illa ira charitatem in illos abiecit. quod apertissimè significauit, cum post circiter tria millia hominum interfecta, precatus est in hunc modum. Obsecro, peccauit populus peccatum maximum, fecerunt que sibi Deos aureos. aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro, quem scripsisti. Hæc una uia est, ut irasci cum causa quis possit, cum sceleribus irascimur, & quoties Diuine gloriæ detrahi uideamus. sed cum alicui ob priuata incommoda succensemus, hoc semper sine causa facimus. at hunc unum miseri irascendi modum agnoscimus, succensemus que proximo cuique non ob iniuriam irrogatam Deo, quod ne in mentem quidem uenire patimur, sed propterea quòd nos ab eo fuisse læsos existimamus, quamuis plerunque accidat, ut ne læsi quidem simus, sed id nobis duntaxat ita esse videatur. Qui ergo irascitur fratri suo sine causa, obnoxius erit iudicio, quæ pœna in lege erat homicidæ. atque hæc quidem ira accipienda est, quæ in animo duntaxat sit orta, neque dum se foras prodiderit. quod ex ijs, quæ sequuntur, satis apertum est. nam sequitur, qui autem dixerit Raca, obnoxius erit concilio. Raca vox Hebræa quidem est, quæ apud Hebræos sic scribitur רָקָא, & significat genam, hoc est, partem illam faciei, quæ carne uacua est. vnde רָקָא, vacuum, sed fortasse hoc loco nihil aliud significat, quàm animi motum iam se ostendentem, citra tamen manifestam contumeliam, vel certè non plenè expressam, ut si quis vacuum quempiam appellaret, neque tamen adderet, mente vel ratio-

Exo. 32.

Heb. 4.

Ioan. 11.

Mar. 3.

Mar. 11.

Luc. 19.

Dei. 13.

4.

Ioan. 21.

Exo. 32.

ratione, sed cœptam orationem in medio illo iræ impetu sifteret. quasi ductus pœnitentia. ut fiat quoddam quasi per gradus incrementum. ut primo sit ira in animo, deinde uultu etiam ac uocis signo prodatur, citra explicitam iniuriam tamen. demum addatur & aperta contumelia. hoc enim est, quod tertio loco dicitur. qui autem dixerit fatue. Qui ergo dixerit Raca, atque externo signo declarauerit animi iracundiam, obnoxius erit concilio, hoc est, dignus ut ob hanc causam concilium iudicum conueniat ad iudicandum, qua multandus sit pœna. atque hoc plus est. quàm quod superius est dictum. obnoxius erit iudicio. hic enim non solum uocandus in iudicium est, rationem redditurus, sed confessus faciendus est iudicum ad causam accuratius uentilandam. sed uideamus, quo tandem hæc res sit progressura. Qui autem dixerit fatue, obnoxius erit Geennæ incendio. O terrificam sententiam, & tam parum atque adeo tam nihil æstimatam. hæc filii Dei decreta sententia est, ut quicumque contumelia affiendi animo dixerit fatue, æterni incendij pœna illi sit. & uos quotidianis conuicijs, nulla habita horum uerborum ratione, operam datis? si temporaria pœna à principe aliquo in contumeliosos statueretur, eam metueretis, æterna à filio Dei intentatur, & non contremiscitis? fortasse uerò nimis seuerum uideatur, pro uno uerbo detrudi in Geennam, sed non ita est. qui enim, dicendo fatue, fratrem suum ratione & prudentia priuare conatur, ut nihil à belua differat is, pro quo

Rom. 5. Christus mortuus est, quomodo non acerrima castigatione est dignus? deinde qui scommatis & contumelijs fratrem incesit, destruit charitatem, qua destructa legem totam destruit. nam plenitudo legis est charitas. Quod autem in priore parte adiectum est, sine causa. idem & in duabus reliquis est accipiendum, alioqui

Gala. 3. peccasset Paulus, cum non semel stultos Galatas appellauit. & Dominus

Mat. 15. minus discipulis dixit, & uos estis sine intellectu? hoc ergo intelligitur esse peccatum & Geenna dignum, cum conuiciandi non castigandi animo profertur. sed falluntur multi, qui iustitiæ zelo se cuiusmodi probis uti existimant, cum tamen ex mero odio profiscantur. Ego uerò indicium quoddam illis ostendam, quo non facile decipiantur. cum in medijs illis conuicijs charitatem in proximum, cui conuiciamini. nihilò tepidiorum fieri intelligitis. sed salus illius in primis uobis curæ est, nulla uestri uel damni uel com-

modi

modi habita ratione, tum demum, aut potius tunc solum agnoscei te uos cum causa conuicia proferre. hoc uos docet Paulus, qui cum Galatas stultos appellauisset, in eadem epistola & fratres & filios uocat. filioli mei (inquit) quos iterum parturio, donec formetur *Gal. 4.* Christus in uobis. quam uerò ob causam stultos eos appellauerat? nimirum salutis illorum gratia, quòd se à falsis apostolis in errorem abduci essent passi. Simul illud cogitate. si uerbo duntaxat offendere, reum Geennæ hominem facit, quid cum facto lædit? cum semper rem alterius ad se trahere studet? cum, ut pecuniam maiorem conflet, horrea claudit, patitur que atque adeo committit, ut pauperes Christi miserè pereant? ne quæso in re tam periculosa tam supini simus. audio tamen aliquos uestrum iam cœpisse hunc errorem corrigere. sed cupio omnes sese ab iis malis expedire, & præterea tantam parandæ eternæ salutis occasionem non amittere. fiet enim uolente Deo, ut tritici copia in hanc urbem inuehatur, atque interea fata futuram ubertatem polliceantur, & euadet sine uestro ullo fructu annona uilis. atque ita non futuræ mercedis solum, uerum etiam præsentis utilitatis fructu uestra culpa destituemini, serò que uos stultitiæ uestre pœnitebit. Subeat uos identidem horum Domini uerborum recordatio, & cogitate, quàm exacta à nobis uiuendi ratio exquiratur, eam que præstare tota mente atque omni animo studeamus, ut non solum intentata Geennæ incendia euadamus, sed sempiterna etiam bona consequamur. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

Kk

O R A -

ORATIO TRIGESIMA. TERTIA.

HODI ERNA concio appendix potius quædam superioris orationis futura est, quam noua oratio, ut quæ tunc fuerant dicenda, hodie animis auribus que minimè defatigatis opportunius proponantur. atque ut à posterioribus Euangelici sermonis uerbis exordiamur, mirari possem, atque adeo deberem, si non illæ terrificæ minæ, quæ ijs intentantur, qui fratrem suum appellauerint fatuum, uestras adhuc aureis circunsonant. atque ob eam rem cogitastis illud efficere, quod propheta de se dicebat. dixi (inquiens) custodiam uias meas, ut non delinquam in lingua mea. posui ori meo custodiam. Et sanè cum multa sint, quæ cohibere à tanta linguæ petulantia homines deberent, tum hoc in primis cogitare uidelicet, quanta immineat ultio temere uerba proferentibus, cum alibi dictum ab eodem Domino legamus, etiam ociosa uerba in iudicium esse uocanda. quid autem perniciosius, lasciuus, contumeliosus uerbis fiet, quæ tamen quotidie uobis in ore uersantur? qui si ad hæc Euangelica tonitrua potius quam monita non respiscitis, & sinem his uestris moribus tandem aliquando imponitis, non solum fructum ex his laboribus meis nullum referetis, sed maioris etiam fiet condemnationis accessio, atque illud Seruatoris in Iudeos dictum etiam in uos contorquebitur. si non uenissem (inquit) & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent, nunc autem excusationem nullam habent de peccato suo. Illud etiam cogitate. si fatuum appellare, obnoxium Geennæ incendio facit, fatuum atq; insanum efficere, multò profectò est damnabilius. hoc autem admonui propterea, quòd audio quosdam uestrum sine ullo scrupulo ac timore Dei, ubi quempiam cernunt aliquantum errore mentis affici, non ante cessare, quam insanum illum suis nugis omnino reddiderint. quo pacto non agnoscitis tantum scelus? cur tam supini in rebus tanti ponderis estis? quid enim aliud nefarium ac sceleratum est, si hoc non est? dare operam, ut homo animal ratione præditum, quòd que hanc unam ob causam homo est, quòd ratione ac

Psal. 34.

Mat. 12.

Ioan. 15.

mente

mente constat, eadem ratione priuetur? ut uerò acutius intelligatis, quantum hoc piaculum sit, fingite quempiam facinorosum hominem, qui suis præstigijs ac magicis artibus alicuius uestrum corpus conatus sit immutare, ut equus uideatur. non ne hunc crudelissimis supplicijs dignum existimaretis, quamuis illa immutatio ad exteriorum tantum hominem pertinuisset, nihil que de interiori fuisset immutatum? cum uerò ea pars, quæ hominem efficit, hoc est, ratio ac mens prorsus uestra opera ab homine aufertur, quæ peccatæ satis erunt ad tantum facinus castigandum? ut mittam interea, uos non minus teneri instaurare damna, quæ illius domus, quem insanire coëgistis, passa sit ex hoc facto, quam si uel vulneratus uel interfectus à uobis fuisset. quare tollite barbarum hunc morem mihi credite, & desinite ueri esse sensibus, dum uideamini tanta peccantes, tamen quid peccetis non intelligere, ueniât que uobis in mentem, ob rem multò minoris momenti, hoc est, sola fatui appellatione, Geennam fuisse à Domino intentatam. Sed quando nunc duntaxat in Geennæ nomen incidimus, operæpretium est declarare, unde acceptum hoc nomen sit. Geenna Hebræa uox est, significat que uallem Ennon. huius autem mentionem historiarum in Ieremia inuenietis, ubi ait. Aedificauerunt excelsa Thophet, quæ *Ier. 7.* est in ualle filij Ennon, ut incenderent filios suos & filias suas igni. ferunt ergo Hebræi, ex hoc loco appellatam esse Geennam, quòd scilicet omnis populus Iudæorum ibi periret offendens Deum. Thopheth autem locus erat apud Ierusalem in Geenna. hoc est, in ualle Ennon, saus amœnus, ac propterea, ut perditorum hominum mos est, abuti Diuinis beneficijs, aras ibi posuerant, ubi idolis immolabant, & ea tanquam Deos tanta insania colebant, ut etiam filios immolarent. Thopheth uerò à tympano habere nomen uideatur ob eam causam, quam mox audietis. colebatur autem ibi Moloch, ut ferunt. erat facies eius ut uetuli, manibus ad accipiendum ab astantibus dispositis. & aram eius habuisse dicunt septem conclauias, quorum primum aperiebant offerendæ similitæ, secundum turturibus, tertium oui, quartum arietis, quintum uetulo, sextum boui. qui uerò uellet offerre filium, huic aperiebatur septimum cubiculum. porro puer receptus ab idolo succendebatur, & igne peribat, saltantibus ijs, qui astabant, & ne pueri eiulatus audiretur, tympanis personantibus. Idolum hoc Saturnum quidam

putauerunt & Sidoniorum Deum, cui pueros immolabant. sumptam ferunt hanc falsam religionem à praua imitatione, quando-

Gen. 12. quidem fides eximia Abrahæ comprobata est in filij oblatione. hi autem absque iussu Dei rem similem attentarunt, eo nomine Deo se

4-Re. 23. placituros sperantes. tandem rex Iosias contaminauit locum illum, proijciendo illuc cadauera, & alias quascunque potuit immunditias. Et hæc quidem de Geennæ ratione sint dicta. sed horrerunt opinor plerique vestrum, tam crudeli audita re, parentum scilicet, qui filios suos simulacris immolauerint. & tamen deteriora à vobis fiunt, neque perhorrescitis. nam multo est horribilius, hominum animas immolare quàm corpora. at cum vos filios vestros ad hoc vnum formatis, vt auaritiæ, quam simulacrorum esse cultum

Colo. 3. Paulus dicit, toti incumbant, nihil que aliud quàm lucrum agnoscant, quid aliud hoc est, quàm illos offerre simulacris? quibus tam vehementer estis affecti, vt ne Christi quidem patrimonio parcatis, sed illud vestræ seruire auaritiæ cogatis. Simul illud est obseruandum, eos, qui sine Deo erant, maiore studio religionem suam coluisse, quamuis falsam, quàm nos nostram omni veritate suffultam. videamus enim, quo pacto festi dies nostri à nobis agantur, quod in illis pietatis præ nobis signum feramus, quid inter hos & prophanos dies interesse faciamus, nisi quòd maioribus plerunq; sceleribus incumbitur festis diebus. iocis enim ac scurrilibus verbis, venationi, aleis, crapulæ & ebrietati totos impenditis, neque unquam uenit in mentem cogitare Christiani regni diuitias, quas ecclesia Christi in eisdem diebus populis inspiciendas proponit. quæ si contempleremur, magni exiguo negotio euaderemus. Quis autem vestrum in eo die, quem omnium sanctorum memoriæ dedicatum nudius vndecimus celebrauimus, collegit sese, & quid ille dies vellet, apud se reputauit? quod si fecisset, quid non esset assecutus boni? quantos reperisset rerum thesauros? vidisset alterum cælum sideribus clarissimis insignitum, & eos in primis, de quibus ad Hebræos, post tam multos

Heb. 11. singillatim enumeratos, demum sic generatim scribitur. qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt re promissiones, occluserunt ora leonum, extinxerunt vim ignis, effugerunt acies gladij, validi facti sunt ex imbecillitate, euaserunt robusti in bello, castra auerterunt exterorum. cætera que, ad quæ, ne longior

gior hic sim, vos remitto. cum verò ad nouum venit testamentum, quæ, Deus bone, lumina extiterunt? quis satis miretur apostolorum virtutem in subigendo terrarum orbe, quod nulla antea quamuis eruditissimorum hominum sapientia aut eloquentia potuit? quis vnus Pauli prouinciam laboresque & indefessam tolerantiam, adde & vim homine maiorem pro dignitate explicet? accedit martyrum admiranda patientia, quorum vtrum admirer magis, vel constantiam vel numerum, non satis scio. virginum præterea chori, quæ & ætatem & sexum superantes angelorum in corpore mortali vitam repræsentauerunt. monachorum innumeri greges, quorum vita & consuetudo tota cum cælo fuit. hæc si contempleremini per eos dies, quos ob hanc ipsam causam sancta Dei ecclesia horum memoriæ dedicauit, ingens fieret vobis ad omnia rectè facta incrementum. Non pudet, nos tantæ Dei erga genus nostrum beneficentiæ ac liberalitati, penè dixi prodigalitati, tam esse ingratos? quæ est in hominibus tanta peruersitas, vt inuentis frugibus glande uescantur? considerate enim, quinam superiorum ætatum ante huius lucis aduentum erat victus, quæ viuendi ratio, quæ rectè factorum exempla, ad quæ imitanda homines inuitarentur. Cum præstantissimi Græcorum oratores inuitare præsertim adolescentes ad præclara facta uoluissent, Herculem & Theseum & huius farinae homines proponebant, qui inter cætera egregiè facta, rapiendis scæminis erant famosissimi. è quibus cum Hercules duodecim ærumnis à poëtis celeberrimus habeatur, miror cur tertiumdecimum facinus non adiecerint, quod scilicet quinquaginta Theseij nescio curus filias una nocte grauidas fecerit. rem profectò memorandam, & quæ ad omnium hominum irritandam lasciuiam esset idonea. Quid Iupiter ille supremus, pater hominumque Deum que? non ne orbem omnium terrarum adulterijs & rapinis uirginum impleuit, ut tertia orbis pars, quam incolimus, nempe Europa, nomen à puella acceperit, quam in taurum conuersus abstulit? & tamen hæc monstra uenerabantur ethnici, eis que statos dies assignabant, quos celeberrimos illorum cultui ac nomini dedicabant. nos uerò diuitias nostras & tantam rerum copiam & maiestatem ita parui atque adeo nihili facimus, ut nihil minus quàm de illis cogitemus. cerno uos in tam sacratis uenerandisque diebus rotos huius uitæ tum curis tum uoluptatibus defixos, iocis ac ludis incumbentes,

bentes ut plerique vestrum non uereantur palam in plateis ac triuijs ciuitatis aleis & eiusmodi illiberalibus ludis operam dare. Quid prodest continua uestri pastoris increpatio? quid quoidiani illius labores? uereor, (non enim eadem identidem repetere recusabo,) uereor, inquam, ne mea hæc presentia plus uobis detrimenti, uestro tamen uitio, quàm utilitatis pariat, ita uos adhuc à recta & Christiano homine digna, uideo alienos uia. O infaniam, ò Cimberias tenebras. neque enim auocare oculos possum à contemplatione utriusque, nostri scilicet atque ethnicorum status, quorum si omnes, quotquot usquam unquam ue fuere uirtutibus & dignis laude factis clari, si omnes, inquam, simul coniungantur, unum uel minimum ex ijs, qui inter nos egregij habiti sunt, æquare nullo modo poterunt. Creditus fuit inter eos, qui philosophari ex animo uisi fuerint, primas tenuisse Diogenes ille Cynicus, quamuis cognomen à cane acceptum facile arguat morum in homine impudentiam. in admiratione tamen erat, quòd dolium pro domo habitauerit, quòd ab Alexandro illum adeunte nihil postulauerit aliud, nisi uti ne sibi solem, cuius radios obiectu sui corporis impediabat, auferret. cetera que his uel minora uel certe non admodum præstantiora. Cum uerò castitatis proferre exemplum uolunt, Lucretiam in medium afferunt, que tamen probro potius quàm laude est digna. primum quòd mortem potius quàm stuprum pati debuerat, neque curare quid homines essent dicturi, quòd illa apud

Dan. 13. nostros Susanna pulchrè intellexit, deinde quòd interficere sese, præsertim iam patrato scelere, id que in inuitam, non fuit rationi consentaneum. At ubi ad nostros uentum est, qui exercitus sese offerunt uirorum ac mulierum, qui sua luce ipsi soli adimere lumen possunt? prodeat obsecro unus duntaxat, cui hodiernus hic dies dedicatus est, Martinus uidelicet episcopus, à quo quænam uirtutum exempla præclarissima peti non possunt? si uitæ temperantiam quæris, adhuc adolescens & miles, in uictu tamen ac uita monachum potius quàm militem referebat. si modestiam animi que submissionem, ipse seruo suo seruitij uicissitudinem reddebat. si misericordiam in pauperes, cum nihil aliud sibi reliquum fecisset, pauperem induit, abscissa suæ clamydis parte. si fidem, obijcanti tyranno, quòd mortis metu pugnam detrectaret, respondit, si hoc non fidei sed ignauitæ ascribitur, ego signo crucis non dy

peo

peo protectus aut galea, hostium cuneos penetrabo securus. eadem in Deum fiducia usus fuit, cum in latrones incidit, nam cum ex eis unus securum iam in eum uibraret, alijs que ictum prohibuisset, interrogatus postea ab illo num timuisset, dixit, nunquam se ita fuisse securum, cum sciret, Dei misericordiam præsertim in periculis adesse solere. & hæc quidem tum ante baptismum, tum paulò post baptismum. cætera uerò quæ uel monachus uel episcopus egit, non est unius diei opus enarrare, quando in Diuinam quandam euectus naturam, maiora homine patrauit, reuocatis etiam ad uitam tribus mortuis. Dæmones & indomitæ illæ aëriæ potestates illius increpationes minas que perhorrescebant, bruta & ratione carentia animalia illius imperium audiebant. Conferte nunc unum istum cum tota ethnicorum gente, cum que eorum præstantissimis quibusque. profectò omnes simul copulati unum hunc non solum non equabunt, uerum etiam longissimo interuallo ab eo destituentur. Has autem diuitias semper habuit Christianum regnum, semper que est habiturum. atque ut huius rei fidem uobis faciam, unum duntaxat è pluribus, quæ mea ætate acciderunt, exemplum proferam. Iam sunt anni circiter septem, atque ego eo tempore eram abbas, creditæ que à patribus Casinatis reipublicæ, inter quos monachus degebam, mihi fuerat prouincia uisitandorum aliquot cænobiorum sœminarum sanctimonialium. in quodam ergo cænobio, quod Mediolani est, uocatur que sanctæ Rodegundæ, erat uirgo quædam sanctimonialis. quam cum sæpe cælestibus uisionibus Christus eius sponsus fuisset dignatus, tum superioribus mensibus in hoc ipso, Diuo Martino dicato die, aliquot horas extasim fuisse passam significatum mihi. erat, quid uerò ei accidisset, scire neminem. hanc ego iussi accersiri, & ea, quam in illam ob munus uisitandi habebam, auctoritate præcepi, ut rem omnem mihi, quo se pacto haberet, aperiret. illa parendi necessitate coacta, quamuis non parum fuisset reluctata, dixit. se post uespertinas laudes (in quibus Martini facta mentio fuerat, quòd scilicet uir ille exiguus & tenuis, & qui se nullius pretij in hac uita æstimauerat, nunc in cælo degeret, ac hymnis cælestibus honestaretur) collegisse sese, & hæc eadem cœpisse cogitare. cum ecce de repente audire sibi uisa est angelorum cœrum hæc eadem canentem, quibusdam tamen adiectis præterea uerbis. totum autem illud spa

tium

ORATIO TRIGESIMATERTIA.

tium uisum sibi fuisse, ut cum quis pulsans citharam, domum aliquam pertransit. at ubi in se fuit reuersa, in ingentis lacrymas erupisse, doluisse que nimiam hominum ignorantem, qui caducis momentaneis que ac leuibus rebus occupati, tanta ac tam felicia bona amitterent sua socordia. Mitto cetera, quæ ab ea audiui, eisdem ipsi aliàs accidisse. hoc autem unum à me dictum est, ut intelligatis perpetuas Christianæ philosophiæ diuitias, grati que esse incipiatis, detis que operam, ut ijs in posterum accuratius, quàm hactenus à uobis factum sit, fruamini. nihil est enim ingratitudine detestabilius. Expergiscamur vel serò fratres charissimi, & superiorum temporum veterum deponamus, pudeat que hactenus tam perditè uixisse, emendemus que tam crassos errores, ut præsentium donorum, quibus Dei profusa liberalitate frui nobis datur, *1. Cor. 2.* fructum interea percipientes, infinita illa demum, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, assequamur. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per infinita secula seculorum. Amen.

ORATIO TRIGESIMA-
QUARTA.

S ERGO offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & uade primum reconciliare fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum. Superioribus uerbis Dominus correxit non legis, quæ perfectum hominem efficere cupiebat nec poterat, sed Scribarum & Phariseorum doctrinam, qui suis monitionibus non eò prouehabant homines, ut percipiendo regno cælorum essent idonei. neque enim poterant discipulos præstantiores efficere quàm ipsi essent. uidentur autem cum de legis mandatis, quæ hic numerantur, uerba facerent, nihil quod legis litteram transiliret, cogitauisse, quæ lex exteriora tantum facta amputa
re

ORATIO TRIGESIMAQUARTA. 133

re existimabatur. ut quidam interpretati ausi fuerint illud, non *Deu. 5.* concupisces rem proximi tui, esse, intelligendum tunc solum prohiberi, cum foras prodit. hoc inquam correxit Dominus, atque ostendit, uiam, quæ ad regnum cælorum duceret, longè angustiore calle esse ingrediendam, quàm eam, quæ tantum communi inter ciues consuetudini satis posse facere uideretur. nam Euangelicus homo ad supernam rempublicam formatur, atque ad angelorum, purgatarum que illarum mentium commercium consuetudinem que sempiternam, ubi uisio Dei perpetua promittitur, quæ uisio ijs duntaxat, qui mundo corde sint, est referuata. beati enim *Matt. 5.* mundo corde (inquit) quoniam ipsi Deum uidebunt. meritò ergo ad fontem, unde & bona & mala omnia proficiscuntur, nos reuocat, ut iniquam interioris hominis atque animi commotionem cohibeamus, qua sedata etiam malefacta externa conquiescent. prius uerò quàm fons exsiccet, continuè malorum scaturigines nunquam sunt defuturæ. qua in re illud etiam est cogitandum, hanc Euangelij, quæ tam seuera uidetur quibusdam, correctionem efficere, ut facilius uiuendi inter homines ratio introducatur. ubi enim quis interiores animi motus regere studet, atque illis principio occurrere, nullum præterea negocium est ab externis factis abstinere. quòd si eos effrenes ac præcipites fieri sinamus, nullæ unquam pænæ, nullæ castigationes idoneæ erunt, impetum malè affecti animi cohibere. atque hoc sanè est, quod quidam existimant & excusant, se à carnis lasciuiis, à contentionibus, à simultatibus, à mutuis offensionibus abstinere non posse. quod quidem uerum est, tandiu id accidere, dum regere animum negligunt, atque illi moderari, sed non excusantur propterea, quòd illi regendo nullum adhibent studium. Sed uideamus Euangelici contextus rationem. Quòd tam exactè (inquit) & interiorum animi motum castigo, & multò seuerius etiam, cum sese aperit, atque in manifestam contumeliam prodit, hoc ob eam causam facio, quòd cum summa legis Diuinæ sit charitas, quæ Deum complectitur & proximum, eam que ex corde oriri oporteat, huic cordi in primis mederi est necessarium, quod antequam fiat, nihil existimetis præstare, quod Deo gratum sit futurum, quod adeo sic cognoscite. Nihil uidetur ad conciliandam principum erga nos beneuolentiam plus uirium habere, quàm dona & munera. donum enim hominis (ait Salomon)
LI dilatat

dilatat uiam eius, & ante principes spatium illi facit. & rursus.
Pro. 17. gemma gratissima est munus in oculis habentium ipsum, quocumque se uertet, prosperè aget. quamuis ergo tanta sit donorum uis, ea tamen cœlestis pater tandiu auersatur, dum gratiâ atque amicitia cum proximo quoque reconcilietur. Quo magis admirari deberemus quorundam supinas cogitationes, qui quotidianis precationibus (nam & hoc doni genus est, sacrificij quæ spiritualis) Deum irritant potius, quàm placant, dum nihil fratri remittere patiuntur, & cupiunt uororum suorum omnium compotes fieri, & Dominicam illam orationem dicere audent, neque attendunt se contra semet ipsos illam proferre. cum enim perunt, ut remittat illis Deus debita sua, sicut ipsi remittunt ipsi, qui sibi debent, nihil aliud postulant, quàm ut, quemadmodum ipsi crudeles in proximos suos sunt, eandem etiam Deus in eos crudelitatem exerceat. Attendite ergo quid hic Dominus dicat. *si offers (inquit) munus tuum ad altare.* hoc autem, offerre munus ad altare, ob id dictum est, quod frequens esset corporeorum donorum in ueteri lege ad altare delatio. tu uerò intellige quodcumque ob pietatem in Deum das, siue eleemosynam præbeas, siue preces offeras, siue quod aliud cunque rectum opus efficias, hoc ergo cum facis, *si interea recordere, fratrem tuum habere aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & uade prius reconciliare fratri tuo,* hoc est, cogita ante omnia ut fratri offenso satisfacias, & tunc erit gratum Deo quod obruleris. Sed est hic, quod plerosque omnes decipit, etiam eos interdum. qui pietatem profitentur, quod quæso ut attentissimè obseruetis. maxima enim, quantum mihi uideor experiri, hominum pars est, qui excogitatis mirandum in modum rationibus, causas sibi prætexunt, quibus ipsi potius habeant, cur de proximo quoque querantur, quàm proximo de se. quæ res prohibet, ut nunquam charitas reconciliari inter illos possit. quòdnam igitur tanto malo remedium excogitabimus? unum, & nullum præterea opinor aliud. hoc autem est, ut suspectus unusquisque sibi ipsi sit, recordetur quæ amorem sui cecum esse, & priuatum hunc affectum multa mentiri sibi, rarissimè quæ accidere, aut nunquam potius, ut rectè quis de se suis quæ factis nouerit iudicare. iccirco uiri sancti hoc ueriti, non audebant ne aduersus seruos quidem atque ancillas temere ferri. uidete enim quid de seipso beatus

tus Iob dicebat. si contempsi subire iudicium cum seruo meo & ancilla mea, cum disceptarent aduersum me. ò mirificum hominem, non dedignabatur uir tantus, nempe inter orientales primus, demittere se ad seruorum & ancillarum audiendas aduersus semet ipsum querelas, & nos ne ciues quidem nostros, & qui nobis pares sunt, atque interdum etiam superiores, dignari uolumus, nec cogitare, fieri posse, ut iusta illorum aduersus nos sit causa. Hoc ergo singulare est, quod dixi, remedium reconciliandæ gratiæ, si in nosmet descendamus, & diligentissimè perquiramus, nunquid à nobis profectum sit, quo offendi frater potuerit. inueniemus enim, nisi decipere ipsi nos uoluerimus, sepissimè culpam, quam antea in alterum reijciebamus, nostram esse, qua inuenta, nihil erit negocij, fratri suo reconciliari. & tunc demum gratum erit, quod Deo offertur. nam dona iniquorum non probat altissimus. at iniqui tandiu sumus, dum odia & similtates cum proximo quoque exercemus. Simul illud cogita, Dominum, cum de proximo, hoc est, de quouis homine, qui nobiscum uerferur, uerba facit, admonuit se eum esse fratrem, ut cum dixit, qui irascitur fratri suo. & rursus. si recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersum te. hæc recordatio quem non moueat inuitet que ad pacificationem? nam etsi inueniantur fratres, qui mutuis odiis certent, uix tamen accidit, ut cum res seriò est agenda, non commoueantur, & ipsa natura eos exstimulet, ut ab ultione conquiescant. quod uos met ipsos in quotidiana consuetudine experiri certò scio, atque adeo ego ipse in uobis experior, dum cerno quosdam à fratribus ea perpeti, quæ uix ab hoste paterentur. & tamen tantum abest, ut ulciscantur iniuriam, ut etiam si quis de illorum honore detrahere uelit, eos quanto possunt studio tueantur. Quid prohiberet idem ipsum erga omnes fieri, si cogitarem illos fratres nobis esse, fraternam que erga illos charitatem indueremus? Et hæc quidem satis sint, quod ad illa uerba pertinet, *si frater habet aliquid aduersus te.* quid uerò, dicet aliquis, si ego aduersus illum quicquam habeo? quid mihi tunc est faciendum? audi quid Seruator ipse alio loco dicat. Si peccauerit (inquit) in te frater tuus, uade & corripe eum inter te & ipsum solum. si te audierit, lucratus es fratrem tuum. cernis quid erga peccantem in te fratrem sit faciendum? nempe ut lucrari eum illiusque salutem cures. si te audierit, (inquit)

quit) lucratus es fratrem tuum. non dixit; satis tibi tunc ab eo factum erit. neque enim te admonere illum vult, vt tibi satis fiat, **Luc. 6.** sed vt eum lucreris. hanc ob causam iubet, vt diligamus inimicos, vt bene illis precemur, benignè que faciamus, vt nobis iungantur, atque ex hostibus amici ac fratres efficiantur. Et mirandum sanè, eum, qui Christo nomen dederit, & à Christo cognomen acceptum circumferat, rem tanti à Christo æstimatam ita negligere, vt vix illam sibi in mentem venire patiat. & tamen nos illum amare, nostris cogitationibus persuadere conamur, neque attendimus quid ipse dicat, cum nos docet, quæ sint nostri erga illum amoris signa.

Ioan. 14. si quis (inquit) diligit me, sermonem meum seruabit. at sermo eius

Ioan. 15. est, ac penè singulare præceptum, ut amemus inter nos. hoc est præceptum meum (inquit) ut diligatis inter uos. & Ioannes Apосто-

1. Ioan. 4. lus ait. si quis dixerit, diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. quamobrem? quia qui non diligit fratrem suum, quem uidet; Deum, quem non uidet, quomodo potest diligere? cum enim consuetudo conciliare amicitiam soleat, si tuæ consortem naturæ, cum quo uerfaris, sine cuius consuetudine, quamuis summa rerum, quas natura desiderat, copia suppeditaretur, uitam tamen degeres iniucundam, non amas; Deum, quem nunquam uidisti, cuius natura longissimo à tua distat interuallo, quo modo potes diligere? præsertim cum hoc ipse præcipiat. hoc enim eodem loco sequitur. & hoc præceptum (inquit) habemus ab eo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. cuius præceptum si negligas, nunquam eum diligere credi poteris, quem præcipientem contempnas. Profectò si non aliud, illud certè ad rem præstandam, quam tam cupidè à nobis postulat, inuitare nos atque adeo rapere deberet, quòd eorum hominum mos est, qui uel mediocriter suo principi sint affecti, ut diligenter peruestigent, quæ potissimum res sit, qua in primis princeps delectetur, quo agnito in illam toti incumbunt, in illa exercentur, de que illa etiam somniant. sic nimirum faciendum nobis esset, cum sciamus fore, ut tum solum nostra facta Deo placeant, si inter nos amauerimus. hic nostrarum omnium cogitationum scopus, hoc principium ac finis esse deberet, vt pacarum haberemus proximum nostrum, omnia que, quibus offendi à nobis posset, è medio tolleremus. quòd si qui omnino seruili animo sunt, vt nullo in principem suum affectu grati animi moueantur; vnus certè Geenne atque

atque æternorum incendiorum metus à tanto eum errore ac scelere reuocet. quòd si, ne tantis quidem minis commouemur, quid à stiptibus saxis que distamus? Continuanda fuerant in hac oratione Euangelici textus uerba sequentia, quæ ad hanc de fraterna inter nos concordia materiam pertinent, atque id sanè cogitaueram, sed meminisse oportet illius Græcorum prouerbij, esse uidelicet etiam mellis satietatem, cuius & Salomon meminit, cum ait. mel inuenisti, **Pro. 25.** comede quod sufficit tibi, ne satius euomas illud. Simul illud cogito, eam partem, quæ sequitur, non minus diligentè esse discutiendam, quàm de hodierna est factum. quod remporis ratio, sine communi vestro ac meo non exiguo incommodo, hodie fieri non patitur. quare in alterum diem reijciatur. interea quæ dicta sunt, memoriæ commendate, ne præterfluant, multò que accuratius seruate, quàm si auri pondus vobis traderetur conseruandum. nam illud saltem per mortem esset relinquendum, hoc verò, quod vobis ex Euangelio proponitur, si diligenter, studiosè que seruetur, vitam vobis conciliaturum est sempiternam, quam vtinam post exan thlatos labores omnes consequamur. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

ORATIO TRIGESIMA-
QVINTA.

HABETO benevolentiam cum aduersario tuo citò, dum es in uia cum illo, nequando te tradat aduersarius iudici, & iudex te tradat ministro, & in carcerem conijciaris. amen dico tibi, non exhibis inde, donec persolueris extremum quadrantem. Quod alibi Dominus ait. ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant, non ad futuram solum vitam, sed ad præsentem etiam pertinere, meminì me sæpius affirmasse, quod hoc loco factum satis dilucidè intelligi à quouis potest. quod enim superius dixit, oblaturum munus ad al- rare, oportere, si velit, illud esse gratum Deo, prius reconciliari fra-

3. Reg.
17.

tri suo, ad regnum cœlorum adipiscendum pertinet. quod verò nunc admonet, ad præsentem vtrique vitam & tranquillius & com-
modius degendam pertinere certissimum est. Quæ cum ita sint, quænam esse reliqua nobis excusatio poterit, cur Euangelicæ doctrinæ non obtemperemus? venit Dei filius, atque è sinu patris demisit se ad naturam hanc nostram, similis nostri effectus, & quod Elias puerum suscitaturus fecit, expandens se super eum, & staturam suam angustans, sic ipse ad naturam nostram contractus est, ut nobis vitam afferret, & doceret, hanc etiam ipsam mortalem vitam meliorem beatiorém que degere. nos verò malum cogitationibus potius nostris, quàm cœlestibus Diuinis que illius consilijs adhærere. si cœli vobis adipiscendi studium est, discitis ex Euangelio, illius comparandi viam. si nihil placet aliud, quàm harum humilium & terrenarum rerum cura, ex eodem Euangelio docemini, quo pacto etiam in eis maius facere lucrum, quàm vestras opiniones sectando valeatis. Attendite ergo diligenter, vos præsertim, qui quotidianis litibus ac controuersijs inter vos decertatis, quid ipsa veritas Dei filius nos admoneat. *Habeto beneuolentiam cum aduersario tuo citò, dum es in via cum illo.* quod ait, *dum es in via*, figuratè locutio est. accepta enim est ab ijs similitudo; à quibus pariter aliquo viæ spatio adeundus sit iudex. illud ergo, *dum es in via cum illo*, idem est, ac si dixisset, in ipso causæ initio, prius quàm litem instituatis, quando nondum ad iudicis manus est ventum. neque contentus admonuisse, ut in ipso initio beneuolè de concordia tractaretur, adiecit, *citò*. nocuit enim sepe differre. Videte verò, quàm vos contraria prorsus via ingrediamini, ut qui nunquam Christum hæc dicentem audieritis. & sanè vereor, ne multi vestrum hic sint, qui nunquam hæc Domini verba vel legerint vel audierint, dum & à verbo Dei audiendo alieni sunt, & Euangelica documenta ipsi legere nunquam dignantur. perinde quasi ad quemlibet, qui Christo nomen dederit, non pertineat in Christi legibus esse exercitissimum. uidete ergo, ut dicebam, quantum ex diametro facta uestra cum Christi doctrina pugnent. iubet hic primum, ut ante causæ tractationem de beneuolentia cogitemus. at vos omnibus, quantum potestis, dissidiorum telis armamini, quibus muniti ad controuersiam agitandam sitis paratiores, tantum abest, ut pacificationis uobis in mentem ueniat. deinde hortatur ut citò id fiat. uos contra

contra, extremum hoc perfugium habetis, cum pars utraque, aut certè altera, infinitis sumptibus defatigata cogitur conquietescere. qui si hæc Domini monita identidem animo uersaretis, euaderetis tot lacuos, in quos imprudenter uosmet induitis. nam ubi ferri lis coëpta est, uix ullis postea cohiberi retinaculis potest. quod Salomon intelligens comparat lites aquæ, cui si extra alueum exitus uel modicus pateat, continuò ingentem sibi uiam aperit, ut sisti uel nunquam uel maxima cum difficultate possit. sic enim ait. sicut qui dimittit aquam, sic caput est iurgiorum. ante congressum ergo dimitte contentionem. cernis ut hic etiam uir sapientissimus admoneat, ut abstineamus à litium & iurgiorum initijs, in quibus minimus aditus infinita sibi aperit spatia? Sed in hac etiam parte simile quid accidit ei, quod superiore oratione diximus ijs usu uenire, qui nunquam fatentur fratrem suum habere aliquid aduersus se, sed contra potius excogitant semper causas, quibus asserant se aduersus alterum habere, quod de eo conquerantur. ita hoc loco omnes causam suam æquam faciunt. neque præterea ulla tam iniqua causa est, cui defendendæ patronus non inueniatur, quæ duo mala in primis alere lites maximo cum omnium damno consueuere. quorum si uel alterum deesset, spes esset interdum finiendarum discordiarum. cum enim plerique omnes priuato sui suarumque rerum amore rationem pro se facere existiment, si iuris consulti, quos adeunt, inspecta diligenter causa, eos admonerent, atque ab incepto detererent, uix existerent lites ullæ aut controuersiæ. cum uerò cuiuslibet causæ nunquam patronus desit, hinc fit, ut malum sit immedicabile. sed de iurisconsultis atque causidicis paulo post dicetur. nunc narrationem persequamur aduersus eos, qui lites & controuersias exercent. Satis quidem, atque adeo plus nimio esset auaritiæ uitium ad uos in continuis litibus ac iurgijs occupandos, nam cupiditatis æstus fluctus continuos excitat, & cum mare interdum conquietescat, hic sedare suos motus non potest. sed accedit malum nihil inferius, impotens scilicet animorum contentio, ut experiar uos in uestris litibus non tanti pecuniam & opes, pro quibus uidetur excitata contentio, facere, quàm uelle in illa contentione esse superiores, quod quidem à superbia proficiscitur; nam inter superbos (ait Salomon) semper iurgia sunt. & rursum. ubi fuerit superbia ibi, & contumelia. cum uerò ambæ istæ inimanes bestię, quibus omnis peccati

Pro. 17.

Pro. 13.

Pro. 11.

Psal. 48. peccati initium & malorum radix accepta referuntur, in pernicie uestram conspirant, qui malorum finis est expectandus? Verè homo similis factus esse iumentis insipientibus meritò à propheta dicitur. sed mihi etiam illis deterior multò videtur. nam inuenti sunt interdum duo tauri inter se maxima contentione decertantes, accidit que vt eodem tempore lupus iuxta illos transfret. at ij continuo iniuriarum obliti mutuo consensu contra lupum sese armauerunt. homines verò, hoc est, ratione prædita animantia, nihil horrendo harum ferarum aduersus se irruentium commoti spectaculo, nesciunt litem dirimere, vt earum rabiem declinent. Sed videamus, cur moneat Dominus, vt sis *beneuolus aduersario*. nequando (inquit) *te tradat aduersarius iudici, & iudex te tradat ministro, & in carcerem conijciaris*. cernis hæc monita utilitatis tuæ gratia fieri, ne sumptus sumptibus addantur? & sanè si etiam nihil referret, quod ad temporarium lucrum pertinet, vtrum hac an altera via ingredere remur, certè tanti præceptoris consilijs standum erat. cum verò non ei obtemperare, nostro maximo cum damno fiat, qua erunt digni venia, qui nulla horum verborum habita ratione, quotidianis inuigilant litibus? cur non saltem ipsa vos experientia à tam infano proposito auocat? an non quotidie experimini, lites, vestris opibus & facultatibus tanto esse damno, vt frequentissimè plus in lites impendatur, quàm res valeat, de qua est controuersia? quid hoc infania est, ad tam euidentis experimentum non expergisci, nec tanto errori, tantò que detrimento finem tandem aliquando imponere? spes nos (inquit) lætat. quòd si experimini has esse inaneis spes, & spem uestram uos plurimum frustrari, quid ad illud, à quo tam sæpe decepti estis, identidem reuertimini? O' uecordiam non parcitis sumptibus, quos semper uestro cum damno fieri certò scire potestis, cum verò danda eleemosyna est, quæ maximum uobis & in hac ipsa & in futura uita lucrum parit, teruncium impendere perhorrescitis. infaniam profectò, quam tota Anticyra auferre uix idonea esse possit. quæ Geennæ incendia vlciscendis tam immanibus sceleribus satis erunt? Nunc veniendum est ad præcipuam alendorum horum malorum causam, nempe iuriconsultos atque causidicos. nam horum culpa mihi videtur maxima litium pars & excitari & nutriri, ad quos in primis pertineret, quantum possent, dare operam, vt quicumque eos adeunt litigandi gratia, ab hoc proposito

posito autocarentur, & quemadmodum nunc spem eorum pascunt, fauendo illorum causæ, & excogitandis rationibus, non solum uestris, sed quæ ueri habeant similitudinem, contrà debent potius proponere illis, quæ ab aduersarijs objici eis possent. quàm multi præterea sumptus sint intercessuri, ante quàm lis finem sit habitura. aliquid legendus Euangelicus hic locus, docendum, quid ueritas ipsa Iesus Christus sapientia patris admoneat, cui uni longè amplius, quàm reliquis omnibus simul, quamuis sapientissimis uiris fides sit habenda. multò verò magis hoc est faciendum, cum non recuperandæ suæ rei gratia, sed animorum sola contentione, & ob aduersarium opprimendum commouentur & excitantur ad lites, quod negotium frequentissimè, quantum experiri hætenus potui, inter uos exercetur. tunc enim nullo modo à quopiam uestrum suscipienda causa esset, sed reprehendendi illi potius & reiiciendi. Quòd si incidunt causæ, quæ, re diligenter examinata, dignæ appareant, quæ tractentur, tunc non minor habenda est ratio, ne pars aduersa uestris cauillationibus, quibus hæc facultas plena est, ulla ex parte lædatur. quare conuenire debent utriusque partis causidici, & in commune conferre, diligentissimè que perspicere, utra litantium causa uerioribus solidioribus que rationibus niteretur, atq; in eam uno consensu, nulla humani cuiusquam affectus habita ratione inclinare. officium enim hoc causidicorum esse proprium debet, vt utrique parti ex æquo, quantum possunt, studeant prodesse, & non aduersarij esse inter se, id quod nunc fit, sed vnitissimi ad bonum utrorumque clientulorum perquirendum. sed multi tam contraria ingrediuntur uia, ut lucri cupiditate extimulati mox eorum, qui eiusdem professionis sunt, euadant inimici. in allegandis item legibus, semper legis intentio inspicienda, non intorquendæ, ut plerique omnes faciunt, aut inuertendæ leges, dum quo iure quæ uel iniuria, simus sententijs superiores. hæc atque huius generis alia nisi præstentur, nihil dubitandum est, vos, quicquid amplius uestra uel negligentia uel vitio in litibus insumitur, reos esse, debere que damnum passis restituere. quod vereor sæpe accidere, sed multos uestrum ob crassam supinamq; conscientiam ne intelligere id quidem. tantis uerò abusibus & fraudibus hæc facultas nunc plena est, vt omnes iam suspecti habeantur, & ab ea uia, quæ, quia, vt ius suum cuique tribuat, instituta est, iuris est appellata, multi abhor-

teant, formident que metu insidiarum in ea delitescunt, eos adire, qui illam profitentur. ut nihil mirer iam olim proverbio dici solitum, solis caudicis impunè licere in medio foro hominem iugulare. Tam distinctio fit inter ius & conscientiam, perinde quasi ius possit appellari, quod contra ipsas conscientiae leges fiat. & hunc video in vobis errorem frequentissimum, neque ullo vos propterea scrupulo permoueri. atque hanc duntaxat excusationem factus vobis facere existimatis, quod iuris ordinem seruare profiteremini, quod ius si ad conscientiae regulas examinare uelletis, iniustitiae plenum deprehenderetis. Libet autem admonendi uestri gratia, quaedam pro exemplo ponere, in quae identidem plerique omnes uestri ordinis delabuntur. Cum quis uestrum inuitare ad litigandum clientulum suum uult, quem nullum aliud ius habere sciat, nisi quod possidet, dicit, maximum esse commodum possessionis, itaque protelando litem ac subterfugiendo, vel pars quae petit, cogitur siue paupertate, siue aliqua alia causa litem deserere, vel postulare concordiam, & quod sibi iure debebatur, amittere. Rursum cum omne iudicium constare tribus personis debeat, iudice, actore, & reo, ubi actor in iudicio proponit actionem suam, petenda re aliqua coram iudice, exhibet se reus, qui quamuis certo sciat, quid sit respondendum, aduocati tamen consilio, ut pro rogetur, postulat exemplum petitionis, terminum que ad respondendum, interdum non una dilatione contentus, ut diutius prorogetur, quamuis leges ipsae puniant eos, qui lites prorogant multa imposta duarum auri librarum, & quicquid inde damni partibus aduenit. Eodem modo in termino illis dato ad excipiendum, faciunt exceptiones frustratorias, atque ita non iure sed fraudibus causas defendunt. sic cum faciendae sunt responsiones, doceant clientulos falsa respondere, etiam adhibito iuramento, neque id in civilibus tantum, sed in criminalibus etiam causis. quod scelus quis satis detestetur? quid de ijs dicam, qui pro utraque parte consilium dant, & eas ad litigandum armant, deinde alterius partis secreta alteri detegunt? quid de ijs, qui quamuis causas uideant desperatas, non tamen eas deserunt, quamuis iura hoc iubeant, teneantur que antiquis legibus atque institutis, in ipso initio hoc iuramento polliceri? quid qui causas turpissimas, atque iniquissimas tuentur? qui praeterea dant operam, ut qui in carce-

re

re sunt, quos inuisti & iuari Christus iubet, condemnentur, id que interdum ad necem? qui cum concordiae & pacis esse conciliatores debeant, seminant discordias? quid item, cum in defendendis atque agendis causis paciscuntur cum clientulis de quota litis (ut ipsi uocant) eam que iam non ut aduocati, sed ut iij, ad quos res ipsa pertineat, tuentur, quibus lucri appetitus offundit tenebras, ut ueritatem, a qua auerterunt oculos, nequeant intueri? his uitijs atque peccatis fit, ut quae facultas ad hominum tuendam salutem fuerat excogitata, ea ita inuersa sit, ut hac aetate nulla inueniatur hominibus pestilentior, qui ut intelligant, se ad pietatem exercendam fuisse in eo gradu constitutos, meminuerint, cum inuitantur, atque ad huius officij munus ab alijs sui ordinis uiris cooptantur, se iure iurando polliceri, ecclesiarum, uiduarum, pupillarum, caeterorum que miserabilium hominum gratis se patrocinia suscepturos, quod tamen a uobis non video fieri, atque utinam res in contrarium non cadat. Doleo uero atque etiam conqueror, quod cum in hac ciuitate summa cum pietate a senatu decernantur quotannis, qui seorsum id agant, tam frigidè tamen rem tractant, atque adeo nihil agunt potius, ut ignorem, quo pacto conscientiae satisfacere possint suae. Quid dicam de tabellionibus, qui cum & ipsi multa peccent, unum duntaxat aut alterum de illis commemorabo. constitutum iam olim a maioribus fuit, qui has fraudes longè ante praeriderant, ut in scribendo paginae singulae haberent certum numerum linearum, quibus certum etiam pretium decerneretur. ij uero, ut plus lucri faciant, minorem multo eandem linearum numerum faciunt, seruato tamen eodem pretio. in scripturarum item contractuū que rationibus nullum statuunt stipendij terminum, sed pro arbitrio exigunt ab ijs, qui illorum opera uti uolunt, praerestim ab externis, & ciuitati suae tantam iniurere notam non uerentur. atque in hac etiam parte eos uehementer reprehendo, quibus superioribus mensibus a senatu mandatum fuit, ut hunc errorem corrigerent, & cuique rei certum stipendium decernerent, neque dum quicquam ab illis factum est. quare, cum tantam in rebus tanti ponderis inertiam uideam, mea uti auctoritate inuitus cogor, praecipio que sub excommunicationis poena, ut per totos sequentes octo dies huic tanto malo occurrant, atque id opus, quod illis a senatu est imperatum. quam ocysimè absoluant. Cernitis quam

M m 2 longè

longè ab Euangelico scopo omnes feramur? quate fistite obsecro tantum malum, & ad Domini uerba incipite oculos aduertere, si non ob aliud, certe ut tranquilliorē copiosiorē que hanc uitam agamus. meminerimus, quæ hic dixit Dominus ijs, qui lites amant, quod scilicet accidit eis, ut coniecti in carcerem extremum quadrantem cogantur persoluere. nam cum in litis initio facile fuisset rem componere, postea efferatis animis ij, qui in causa euadunt superiores, nihil volunt remittere, memores laborum & sumptuum, quos in diuturna lite impenderunt. Huic ergo pernicioso morbo finem imponite, quod non ita multo negotio fiet, si sepius recordemini, uos non solum fratres, sed etiam (quemadmodum ait Paulus) esse inuicem membra. cernitis autem in corpore membra nequaquam in ter se alterum alteri insidiari, sed opitulari atque succurrere, & quæ sana sunt, ijs, quæ morbo laborant, esse adiumento. hoc si cogitaretis, cum litigandum est, non ita rabidè ac furiosè in proximum quenque iaucheremini, sed tanquam unius corporis membra foueretis. quanto q; eos longius à ratione ferri intelligitis, tantò maiore erga eos, ueluti agrotantia membra, misericordia commoueretis. Hoc si fiet, & hanc uitam commodius ac lætius agetis, & futuram illam atque immortalem facilius consequemini. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est gloria & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

Ephe. 4.

ORATIO TRIGESIMA S E X T A.

AVDISTIS quòd dictum fuerit antiquis, non committes adulterium. ego autem dico uobis, quòd quicumque aspexerit uxorem alterius ad concupiscendam eam, iam adulterium commisit cum ea in corde suo. Quemadmodum cum de homicidio dudum Dominus loqueretur, æquauit in Euangelio pœnam, quæ temerè ac sine causa irascentibus infligenda sit, illi pœnæ, quæ homicidis in lege constituitur. sic & nunc de adulterio uerba faciens, ut malum ab radice eucl-

euelleret, sola uxoris alienæ concupiscentia iam patratum esse adulterium dicit. Adulterium autem quid sit, satis ex ipsa uocabuli significatione liquet, uidelicet ad alterius thorum accessio. nempe cum siue alter coniugum alij cuius quàm coniugi permiscetur, siue quicumque vel viri vel mulieres, qui soluti coniugio sint, cum ijs, qui matrimonio sunt iuncti, rem habuerint. Sub adulterij autem appellationem reliqua omnis carnis vitia veniunt. sed, cum præceptum hoc, vnum ex illis decem sit, quæ cuius hominum generi futura erant uulgatissima, compendio opus fuit. neque præterea erat uile, singula peccata, quæ per carnem fiunt, explicari, ne forte docentur homines quæ nescirent. quod plerumque quibusdam minus prudentibus concionatoribus vsu venit, qui dum uitia tangunt, multa aperiunt auditoribus, quæ nunquam antea ne somniasent quidem. *Quicumque ergo aspexerit mulierem.* tantum ne? immo *ad concupiscendum.* naturalis enim oculorum usus vitio caret, rectè que dixit quidam, non peccant oculi, si animus oculis imperet. atqui si rationis imperio regantur, maximam afferunt utilitatem, præsertim in rerum pulchritudine contemplanda, quod faciebat propheta cum diceret. *delectasti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo.* Sed corruptus est nunc rectus ille utendi sensus mos, præsertim oculis, qui, cum præstantissimus sensuum sit, atque iccirco ad præstantissima quæque duntaxat exercendus, eo tamen perdit homines turpissime abutuntur, atque in primis in ea re, quæ solius esse hominis deprehenditur, uidelicet pulchritudine inspicienda. nam cætera animalia eius agnoscenda prorsus expertes sunt. cum uero solius hominis ista sit uis, significatio sit, eius fruendæ rationem ad mentem pertinere, quandoquidem pulchritudo, quamuis in corpore eluceat, incorporea tamen est, quemadmodum & color, quem tamen esse in corpore, si apparere debeat, est necessarium. uerum quo pacto pulchritudo res sit corpore carens, nunc locus non est demonstrandi. cum pluribus uerbis opus habeat, nobis uero hodie ad alia sit festinandum, sed aliàs iuuante Deo hoc prestabimus. satis nunc sit admonuisse uos, hominem longe ab eo abesse ut fruatur pulchritudine, cū pulchris corporibus ad lasciuam abutitur. hoc enim est illam potius perdere, quàm ea frui. cum. n. eo pacto corpus effectū reddatur, in quo est pulchritudo, ipsa etiam pulchritudo paulatim emar-

emarcescit . vt si quis in pulcherrimum hortum , varijs cum floribus tum fructibus ornatum ingrediens , non aliter se eo frui existimaret posse , nisi flores fructus que atque ipsas in quincuncem dispositas arbores dissiparet . quod si quem hoc facientem intueremur , diceremus , equi aut alterius animantis ratione carentis , non hominis officium esse . Dum ergo tam humiles in homine cogitationes sunt vt cum ratione vt aspectu oculorum nesciat , à mulierum aspectu abstinendum est metu concupiscendi . quod quidam sapiens admonerebat , cum diceret .

Ecccl. 9. Virginem ne conspicias , ne forte offendaris in aspectu illius . & beatus

Iob. 31. ille Iob . pepigi (inquit) fœdus cum oculis meis , & quid consideravi in virgine ? hoc est , pacificebar cum oculis meis , vt ne aspiciendo peccarent . quare cum accidebat intueri virginem , nihil cogitabam aliud , quàm quod ad munditiam cordis atque honestatem pertineret , neque illam concupiscendi gratia aspiciebam . Nunc verò equi insipientes in equas videntur facti homines , & ij in primis , quibus Deus facultates atque opes tribuit , dissolutiores hac in parte cæteris sunt . de quibus Ieremias ait . Saturavi eos , & meretriciati sunt , & in domo meretricis luxuriabantur . equi saginati & emissarii facti sunt , vnusquisque ad vxorem proximi sui hinciebat . videte verò quanti hoc faciat Deus . sequitur enim . nunquid super his non visitabo (dicit Dominus) & in gente tali non visceretur anima mea ? nam & diluuium ob eiusmodi fœda facinora ad orbem terrarum deuorandum immissum fuit . sic enim legimus à Deo fuisse dictum . non permanebit spiritus meus in homine , quia caro est .

Gen. 6. & paulò ante . cum cœpissent homines multiplicari super terram , & filias procreassent , videntes filij Dei filias hominum , quod essent pulchræ , acceperunt sibi vxores ex omnibus , quas elegerant . hi ergo filij potentum (quos scriptura filios Dei appellare consuevit) qui luxui ac delicijs operam dabant , cum plus haberent ingenij ad perpetranda mala , postea quàm auerterunt ingenia sua à Deo ad formas mulierum , euaserunt sceleratissimi . quod malum vt sisteretur , oportuit totum hominum genus , excepta iusti viri Noë domo , vndis inuolui ac perdi . quæ res indicio est , his sceleribus Deum vehementissimè irritari , quæ cogitatio multum me sollicitum reddit , quid tandem hac ciuitate sit faciendum , cum cerno illam ita carnis lasciuie deditam , vt infinitum penè meretricum alarum

rum , vt nullus in ea vicus liber ab his sordibus videatur , quondie que aliqui me ciues adeant ista conquerentes . Quousque tantam ignominiam tolerabitis ? quousque inanis rumpar clamoribus ? quousque me solum relinquetis ? semper ego solus ero Fulginas , neque aliqui vestrum aliquando se ciues & patrie amatores agnoscent ? non pudet toties vos ab episcopo vestro fuisse admonitos , neque quicquam remedij hæcenus adhibuisse ? iamdudum oportuerat me vel non auditum hinc abire , vel eam exercere seueritatem , que me deceret . sed neutrum horum adhuc feci , illud , ne attribueretur impatientie , hoc , vt vos vestro officio fungeremini , quod sperandum mihi erat . & sanè miror nihil esse factum , cura superioribus mensibus senatus consulto decretum fuerit , vt huic malo occurreretur . sed quando solum me adhuc esse video , solus ipse , neque ita multò post , iuuante Deo , prouinciam aggrediar , vt Diuinum hoc opus non hominum industria factum esse intelligatur . Quid miramini repetitis interdum vos à Deo flagellis cædi ? exigua admodum hæc sunt præijs , quibus estis digni . noua opus erat aquarum illuue , vt in diebus Noë acciderit , que tantas sordes abstergeret . Auferte obsecro tam ingentem vestra ciuitatis ignominiam , & has sordes hoc cœnum meretricum extrudite . quod si indigenas meretrices , ne pudore afficiatur earum cognatio , quantum id minimè probo , ferre omnino vultis , quam habetis excusationem , cur alienigenas toleretis ? cur non oblatam à Deo occasionem arripitis , & ab ijs factò initio , que nuper ob patratum cum sacerdotibus scelus in carcerem fuerunt coniectæ , cæteras cum eis eicientes , egregium facinus & futuris seculis memorabile aggredimini ? cur tanto cessatis cardine rerum ? si tam opportuno tempore nihil fiat , quid à vobis boni , quid unquam egregij operis vester episcopus est expectaturus ? cuius iuste , ait Paulus , & nolite peccare , nam peccant grauissimè ij , per quos stat , aut quorum negligentia fit , vt hæc malatam perdurent diu . quare magistratus operam det , vt primo quoque tempore cogatur senatus , decernatur que primum vt alienigenæ meretrices sine vlla misericordia , ah quid dixi , sine misericordia ? immo summa cum misericordia eijciantur . nam crudelitas maxima est eas tolerare . deinde vt , quod superioribus mensibus senatus consulto statutum fuit , eligantur aliqui , qui id strenuè exequantur . vt scilicet indigenis lupis certa lupanaria decer-

r. Cor. 15.

cernantur, quibus circumseptæ minori damno afficiant ciuitatem. O stuporem, o vecordiam. ciues omnes conqueruntur passim vagari meretrices, ac pessimis earum atque turpissimis uerbis ac factis filias uestras & uxores in maximo pudoris periculo versari, & iidem ciues omnes cessant. Dicite obsecro, senatus uester quibus hominibus constat? ciuibus an externis? ciuibus nimirum. quid ergo cum episcopo exoptulatis, quod vosmet prestare estis idonei? sed haec ista. nunc ad Euangelica uerba reuertamur. *Qui aspererit* (inquit) *uxorem alterius ad concupiscendam eam, iam commisit adulterium cum ea in corde suo*. Cum tantum ex incauto oculorum usu malum impendat, interioris uidelicet hominis, qui uerus homo est, interioris, custodia ingens est oculis adhibenda, & tandiu cohibendi, dum discant secundum rationis imperium officio suo fungi. uidete uero hominum segnitiam, aut stultitiam potius. non audent equo uti, nisi domitus prius sit, ne ferociendo mortem seessori creet. & nondum domitis sensibus, tam temere ac sine ullo iudicio aut circumspectione abutuntur, qui abusus non temporariam, quod multo esset leuius, sed æternam mortem parat. & ubi metus solius corporeæ mortis imminet, sumus circumspectifimi, ubi uero totus homo sempiternis ignibus est tradendus, nulla adhibetur consideratio. *Iam cum ea* (inquit) *commisit adulterium*. quàm esse deberet apud Christianos in tanta ueritatis luce abominandum adulterij crimen, cum apud ethnicos ipsos id maxime caueretur. quod ex quodam magni illius Alexandri exemplo liquet. cum enim puella de multa nocte ad eum esset deducta, cum illo dormitura, rogauit rex, ubi fuisset tam diu. illa respondente, se expectasse donec maritus isset cubitum, ministros accersitos acriter obiurgauit, reducite (inquiens) hanc, parum enim abfuit, quin uestra culpa fuerim factus adulter. tantus rex & iuuenis tam studiosè adulterium est auertatus, id que in illis tenebris, quæ eo tempore offusæ erant orbi terrarum. & apud eos, qui Christianæ philosophiæ sunt initiati, tam exigua huius rei habetur cura. Non recusabo præter morem & alterum ethnicorum exemplum proferre, ut eos magis pudeat, qui tantam rem non curant. Erat apud Spartiatis ingens uxorū pudicitia, tantum que aberant ab adulterij scelere, ut prorsus esset incredibile adulterij crimen apud Spartiatis inueniri. cuius rei exemplum hoc fertur. nam rogatus quidam Spar-

tanus

tanus à quodam hospite, quid pœnarum darent apud Spartanos adulteri, neque enim uidere se quicquam super hac re sancitum à Lycurgo. nullus (inquit) à amice apud nos adulter est, cum que ille subiiecisset, quid si existat? dabit (inquit) bouem tam magnum, ut porrecto ultra Taygetum montem collo bibat ex Eurota. cum que ille ridens dixisset, fieri non potest, ut tantus bos inueniatur; & quo pacto (inquit) Spartæ existat adulter, in qua diuitiæ, delitiæ, & corporis exquisitus cultus probro habentur, contra uerò uerecundia, modestia, ac obedientiæ magistratibus debitæ obseruatio decori laudique dantur? Prudenter sanè intellexit uir ille, ibi non posse nasci uitia, ubi non admittuntur uitiorum seminaria. Sed intercideret hanc huius Euangelici loci tractationem cogit res non minus dictu hodie necessaria. uenit enim mihi in mentem admonere uos, hodie initium aduentus fieri, hoc est, eorum dierum, qui excipiendæ Seruatoris Christi natiuitati iam olim ab ecclesia dedicati fuerunt, ne repentinus tanti regis aduentus nos improuisos adori retur. qua in re uideor posse mihi de uobis multo etiam maiora polliceri, quàm superiore anno pollicitus fuerim, neque ita multo sermone opus esse ad uos excitandos, ut interiorè hominem perpurgetis, nequas sordes cordi illitas tanti diei celebritas deprehendat. cum enim aliquoties hoc anno facta à uobis sit præter morè exhomologesis peccatorum, sanctè quæ Eucharistiæ perceptio, non video cur alijs sitimulis, opus nunc sit, cum ipsa per se diei dignitas inuitet, ut iuuenes ac uirgines (ut prophetæ uerbis utar) senes cum iunioribus, sexus omnis P. 148. atque omnis ætas idem præstet. hæc eadem per totam diœcesim fiet admonitio per sacerdotes & præsertim per concionatorem, quem, ut superioribus mensibus fueram pollicitus, nisi per omnes totius diœceseos parochias ad uerbum Dei disseminandum, quod unum instaurandæ in uobis Christianæ uix remedium est. Aliam quoque rem huius diei commemoratio nos admonet, quod scilicet hoc ipso primum die superiore anno in Euangelicum hunc montem ascendimus. quæ recordatio exstimulare uos debet ad optima quæ que, ne frustra conscendisse in hunc montem, & tam diu in eo morari esse uideamur. datum præterea initium fuit egregio illi operi habendæ alicuius pauperum curæ, quæ prorsus antea neglecta iacuerat. cum enim admonuissem uos, oportere nascituri Christi rationem non exiguan habere, qui, cum diues esset, nempe Dominus

Non omnium,

omnium, ita pro nobis pauper effectus sit, vt nasci in stabulo, & in praesepe collocari voluerit uestri gratia. decere ergo, vt alendo illi ac vestiendo aliquid impenderetis. ad haec episcopi vestri verba aliquid quidem fuit factum, quod pro vestra tunc infantia equidem laudauit, vt vos ad maiora animarem. sed quando iam aequum est, vt deposita infantia viri euadatis, abolenda sunt, vt ait Paulus, quae fuerunt pueri, & viris digna aggredienda. erigendum iam est tabernaculum Domini. nam scriptum est, primo anno, quo egressi fuerunt Israelitae ex Aegypto, confecta fuisse omnia, quae ad illud pertinerent: primo autem secundi anni die imperatum Mosi fuisse, vt tabernaculum erigeret, initium que daretur Diuino cultui solenniore ritu celebrando. idem nobis nunc faciendum est. primi enim, hoc est, superioris anni labores, quibus ego vos frequentissimis continuis que concionibus docui, quae esset Christiani hominis uia, quid fuerunt aliud, quam spiritualis cuiusdam tabernaculi praeparatio, vt nunc demum erigatur, & in eo spirituales & acceptae Deo hostiae iugiter ac solenniori more, quam hactenus fuerit factum, immolentur? Et videte quam pulchre omnium horum, quae a nobis fiunt Deus ipse dux sit, multa que in dies accidunt, quae tum demum intelligo a Deo fuisse profecta, cum peracta iam sunt. tabernaculum enim illud sumptibus quidem Israelitarum constructum fuit, sed primas in eo partes sacerdotes ac Leuitici generis ministri habebant, qui tum primum ad hoc opus fuerant dedicati. simile quid in nostro hoc tabernaculo accidit. cum enim in ea synodo, quae superioribus diebus facta fuit, adhortatus essem clericum, vt aliquid alendis pauperibus in commune conferret, quamuis maiore inopia laboret, quam ullius alterius dioeceseos clericus, quem norim, fecit tamen pro uiribus, atque adeo supra uires, & quidam tritici numerus eorum collatione coactus est. primas ergo partes occupauit in spirituali hoc tabernaculo nunc primum, quod nunquam quifquam uestrum aliam uel uidit, uel a maioribus audiuit factum fuisse a clero, qui expectare potius a populo consueuit oblationes & elemosynas, quibus alatur, quam alijs eas praebere. hoc igitur factum tam nouo, tam admirando, tam Diuinitus excogitato principio, cum ab ijs sitis prouocati ac praecipuati ad benignè faciendum, quibus benignè ipsi facere consueuistis, quid non est a uobis expectandum, quorum hoc proprium munus est?

Quare

Quare primum trecentos meos inuito (nam Gedeonis historię super Iudi. 7. prioribus diebus a me commemoratę uos meminisse arbitror) quorum trecentorum partem tertiam esse iubeo centumuiros senatores, qui quemadmodum primi post clericum sunt, sic eos primum inuitari ad hoc opus est consentaneum. peto igitur ab hoc senatu primum ut singuli asferant pro facultatibus, deinde ut ex arario publico praebent eam tritici summam, quae illos decet. & fortasse respondebunt exhaustum esse erarium, nam nihil habere aliud iure possunt, quod respondeant. at hi sciant, hanc ipsam praecipue ob causam hoc illis esse faciendum, quod ararium exhaustum est. nam ubi primum in illud ingressus Christus fuerit, continuo instaurabitur. pollicitus enim ipse est, se ingenti cum faenore in hac ipsa etiam Mar. 10. uita redditurum. Deinde illud cogitate, si Paulus tert. pont. max. aut imperator Carolus hoc ipso tempore, quo ita angustae res sunt, hac iter esset factururus, necessariò inueniretis quae ad eos accipiendos opus essent. multò uerò studiosius id praestaretis, si quod magnum ab eis beneficium esset expectandum. ad accipiendum uerò Christum maximum pontificem, & qui imperium habet caeli, terrae, & infernorum, a quo omnia & habetis & expectatis, quaecumque optari a uobis possunt, nihil permouebimini? Et satis quidem hoc esse debuerat ad illos mouendos. sed quoniam scio in ipsis rerum principijs solere homines esse ad agendum tepidiusculos, illud addere non verebor, licet non sine uerecundia, uerum ita fieri uideo esse necessarium. Si ergo vos erarij exhausti ratio pigriores efficit ad praestandum quod petitur, uestri uobis episcopi exemplum ante oculos ponite, quo quid hoc tempore magis exhaustum ualet excogitari? nam diplomatum persolutio, quae nunc facta est, & annui cuiusdam census, qui redditibus episcopatus superioribus annis ante me episcopum impositus fuit, omnes penè huius anni fructus secum auferunt, neque tamen alendorum pauperum officio deesse, nec possum, nec, si possem, uolo. quin multo nunc plus quam superiore anno mihi est praestandum. qui si a uobis peterem, ut in hac rerum angustia uestro pastori succurreretis, facere profecto deberetis, atque hoc officij munus recusare non auderetis. qui si adderem, me, quod ad uictum cultum que meum pertinet, ab amicis mendicaturum, tantum in ea parte opitularem, quae ad eos pauperes pertinet, quos alere consueuit episcopus, quos que praetermittere.

Nn 2 sine

sine maxima totius ciuitatis offensione non liceret, multò certè minus hoc negaretis. nunc verò cum horum utrunque episcopus, ne quem vestrum grauet, quamuis illius uires superet, præstare sit paratus, tantùm que postulet, vt ad reliquam pauperum partem iuuantandam, qui plurimi in ciuitate, sunt, auxilium afferatis, profectò ad rem tam æquam, tam que & rationis & pietatis plenam, si quis resilerit, is longè à pietate abesse erit existimandus. Verum, ne me arbitremini uelle uos graui & non ferendo onere opprimere, humanum dico, ait Paulus, propter infirmitatem carnis uestræ. cum enim deceret, vt episcopum vestrum ita extenuatum non æquaretis solum, sed duplo superaretis, ego, ne vt me æquetis quidem uolo, sed tantum vt, quantam tritici summam alendis pauperibus assignaui, uos duntaxat dimidium præbeatis. alterum tantum reliqua populi pars conferat. & sanè subpudère deberet, totam simul ciuitatem æquare duntaxat episcopum suum, sed paterna me uiscera commouent, ut hoc interea sim contentus, dum uos factis maioribus contingat assuescere. Rebus autem senatus ita constitutis, iam ad reliquum populum est ueniendum, quem non dubito non commissurum, ut suo uitio tantum opus imperfecti aliquid habere deprehendatur. moneo igitur, ut omnes artes omnes que professiones, singule item societates, pro sua unaqueque parte, sedulo operam dent, ut certatim superare inuicem studeant, quòd que in uana aliqua pompa sine ullo fructu insumerent, hac in re, quæ tanta cum utilitate uestra fit, multò certè libentius alacrius que debent impendere. Dies uerò huius muneris obeundi, uisus est mihi optimus atque opportunus, quarta Dominica aduentus, tribus scilicet ante Domini natiuitatem diebus. Vos uerò mulieres, quarum inertiam tam sæpe reprehendi, quas ad Euangelicarum feminarum exemplum, quæ Domino ministrabant, oportuerat esse uiris omnibus feruidiores, nunc tempus est, ut hanc ignominiam, quæ illita uobis uestra culpa hactenus est, aboleatis. uos ergo, quibus misericordia esse familiaris solet, miseramini nasciturum infantem, & mementore, illum esse Dei filium, qui uobis redimendis ita se dedit. præparate illi ornatum tanto rege tantò que liberatore dignum, neque solum pretiosa ornamenta, quæ operiendo pulueri accineri, uestro uidelicet corpori miserè disperditis, uerum etiam quæ in futurum eodem modo dissipare cogitaueratis, huic

uestiando

uestiando & ornando impendite. quod vt ordinatius fiat, hanc excitandarum aliarum curam illis mulieribus trado, quas audio superioribus iam mensibus maiorem quàm aliæ soleant pietatem cepisse profiteri. uos enim que eiusmodi uiam estis ingressæ, nisi uestro deesse officio uultis, estis idoneæ reliquas omnes huius ciuitatis fœminas ad idem studium prouocare. Et neque uestri pars huius boni expertis relinquatur, arque adeo vt ea pars, que futuræ ciuitatis vel probæ vel improbæ pro educationis ratione seminarium est, egregiè erudiatur, uolo vt ludi literarij magister, eo ipse die, quo facienda oblatio est, iubeat pueros omnes adesse, atque vnumquenque cum suo munere. plurimi enim refert, quo pacto illa ætas educetur. nam si uobis pueris ista fuissent proposita, non tantum laboraret episcopus in suadenda ea re tam uobis utili, tam que ad salutem necessaria, & quam sæpe diximus ad hanc ipsam vitam felicius degendam maximo esse adiumento. nunc uerò ob prauæ educationis uitium, cum harum rerum deberetis esse magistri, facti estis, quibus lacte opus sit, & quamdam Christianam adhuc infantiam refertis. hanc ergo ob causam uolo ut hi pueri, quamuis postremo loco sint appellati, primi tamen appareant, cum fiet oblatio. reliqui uerò sciant, eos, qui in tanto opere partem habere neglexerint, & his spiritualibus nuptijs interesse, inter illos esse numerandos, de quibus Dominus dixit, nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. è quorum numero neminem uestrum, qui hic adestis, reperiendum & confido, & Deum opt. max. præcor ac queso. Hodie facta à nobis est quædam quasi castrorum Dei præparatio atque instructio, quod olim per Moysen fuit constitutum in deserto, cum populus in occursum Domini esset profecturus, quo tempore etiam imperatum fuit, ut munda non solum corpora sed uestimenta etiam haberent, que cum figura fuerint nostri, omnia ad interiorem emundationem sunt referenda, ut puri uenienti ad nos per carnem Domino occurramus. iuuante eodem Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

ORA-

ORATIO TRIGESIMA- SEPTIMA.

Quia aspexerit uxorem alterius ad concupiscendum eam, iam commisit adulterium cum ea in corde suo. Eadem enim repetenda à nobis verba sunt, quorum tractatio minus plena relicta fuit superiore Dominico die, ob ea quæ diei illius recordatio interferere persuasit. simul verò vt sequentium sancti Euangelij continuatio verborum fiat dilucidior. Diximus ergo Euangelicæ philosophiæ, quæ homines ad coelestem rempublicam format, non satis esse externam illam à uitiis atque peccatis abstinentiam, quæ satis illi inter ciues consuetudini facere videtur, & qua legis litera videbatur secundum quorundam interpretationem esse contenta. sed oportere Euangelicum hominem ipsa mala ab radice euellere, quæ radix in corde delitescit, alioqui dum vitiosa radix perdurat, nihil ab eo homine mundum ualet expectari. cuius rei exemplum ab agricolis accipi facile potest, qui nisi ab radice mala gramina euellant, nunquam abscindendi & amputandi finitur labor, & semper eadem gramina reuiuiscunt. Quòd uero de adulterij crimine hic admonemur, quòd scilicet tantum concupiscendo, peccatum patretur in corde, idem de uitiis alijs est intelligendum, ut de homicidio, furto, rapina, ceteris que eius generis, quod à nobis ignorari turpissimum esset, cum hoc ab ethnicis iam olim fuerit intellectum, ut quidam eorum dixerit.

Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet.

Cum ergo tam ingens salutis periculum impendat homini, ut ex solo motu cordis, qui tam facilis est, quàm omnes nostis, eternæ ultionis pœna comparetur, miror homines non solum nullam sensibus, qui ministri cordis sunt, adhibere custodiam, sed undique uenari occasiones cordis uitandi, & in omnes inuoluendi turpitudines. nam uiri primum, qui ut perfectius anima, exemplar castæ uitæ esse fœminis deberent, primas ipsi partes arripiunt ad eas irritandas & corrumpendas, cum oculorum nutibus, tum uerborum spur-

citijis,

citijis, quorum graueolentia sepulcrorum patentium fœtorem facile superat. quid dicam de uestitu cultu que corporis? uideate enim uestrum caligarum usum, quæ ita pudendas corporis partes aperte tum anteriores tum posteriores referunt, ut penè honestius iudicari possit nudos agere, quod infantiæ ascriberetur, atque iccirco minus attenderetur, quàm sanæ mentis homines tam insanè inter fœminas quotidie uersari cum apertissimis illis formis Priaporum (honor sit auribus) atque Ithyphallorum. quod tanto est ethnicorum infania impudentius, quòd eorum Priapi non omnibus sed secretis quibusdam in locis affigebantur. uos uero has horum formas passim circumfertis. & sanè nisi uos defenderet numerus ac consuetudo, & pauci hoc uitio detinerentur, nullo negotio tantus error intelligeretur, & senatus consulto decerneretur, ut omnes tam fœdæ rei parcerent, tam que pudendus abusus auferretur. nam quòd prohibeat consuetudo ipsa, quo minus uitium hoc agnoscat, ex eo licet intelligere. fingite enim homines hactenus morem habuisse obtegendarum earum partium, ut olim habebant, & unus quispiam nunc primum uti eiusmodi caligis uellet, nullo modo hoc pateremini, tam fœdum spectaculum mulierum oculis obuersari. Mirati fortassè quidam sunt, quòd superioribus diebus in synodo mandauerim clero, ut exterioribus uestibus celarent illas eiusmodi caligarum formas, & posthac modestioribus ac uerecundioribus uterentur, & clero dignis. sed opto ac precor, ut idem præceptum tanquam ad uos etiam factum accipiatis, cultum que, qui Christianos decet, induatis, nam hic, quo utimini, non solum Christianus non est, sed ne apud ethnicos quidem, & eos, qui sine Deo erant, tam monstruosus fuisse usquam reperitur. Et hæc quidem aduersus uiros sint dicta. nunc ad mulieres ueniendum est, quas & pietatis ratio, quæ ad illas maximè pertinere debet, & muliebris pudor intra honestatis limites continere debuerat. sed illæ uiris multò sunt impudentiores, ut totum illarum studium irretiendis uiris, atque ad sui concupiscentiam prouocandis esse uideatur. quid enim uolunt picte genæ & fucus faciei illitus, pectus apertum, exquisitus uestium nitôr, quid illa ad fenestras & ianuas commoratio, & cuiusque transeuntis obseruatio ac frequens appellatio, quid inquam hæc uolunt aliud, quàm ut obuiio cuique placeatis? placere uerò illud non ne mox ad concupiscendum inuitat, quæ concupiscentia

& eo-

Rom. 5.

& eorum mortem parit, qui concupiscunt, & uestram ipsarum, quæ concupiscendi fomenta præbuisitis? quòd si nulla commouemini misericordia ob eos, quos perditis, pro quibus Christus mortuus est, cur non vos saltem uestri ipsarum miseret? cur aduersus vosmet ipsas tam estis crudeles, vt nescio cuius vanitatis ac tanquam somnij gratia æterna Geennæ incendia vobis accersatis? Quid ergo hic est faciendum? dicit aliquis. an datis à Deo sensibus non vtemur? uide quid addat Dominus. *Quòd si oculus tuus dexter offendiculo tibi fuerit, erue illum & projice abs te, expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, & non totum corpus tuum mittatur in Geennam. & si dextera tua manus offendiculo tibi fuerit, abscinde eam & projice abs te, expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, & non totum corpus tuum mittatur in Geennam.*

Admonui (inquit) periculum, quod ex aspectu creati vobis potest, dum ex eo impingitis in concupiscentiam. hæc ergo impactio, quæ in tam ingens uos damnatum trahit, cauenda est. quòd si graue vobis videtur, cohibere sensus, & liberum illis sui exercendi iussum prohibere, cogitate multò esse grauius, totum demum corpus æternis cruciandum ignibus tradi. Hæc uerba si intimis sensibus, quemadmodum esset faciendum, acciperemus, non ne idonea essent sine vllis alijs monitis ad vnumquenque in officio continendum, atque ad frenandos sensuum motus, quibus tamen nullæ habentur à plerisque omnibus adhibentur? quæ seræ, quæ claustra non essent in re tanti momenti sensibus omnibus admouenda? sensus enim veluti ianuæ ac fenestræ quædam sunt, quibus maior adhibenda custodia est, quàm domorum uestrarum foribus, quòd si illas diligentissimè obseratis, vbi furum aut hostium metus est, quanquam damnatum in illis non vltra corporearum facultatum aut corporis iacturam porrigitur, quæ tamen utraq; velimus nolimus semel sunt amittenda, quanta opus esse custodia, ne ea res amittatur, cui promittitur immortalitas atque æternitas, ne nostra vel negligentia vel culpa mors (quemadmodum ait propheta) intret per fenestras nostras, atque in animæ domicilium ingrediatur? & tamen quis hanc custodiam curat adhibere? quis non potius data opera exponit patentes sensus cuius hosti, atque adeo illum etiam inuitat vt ad se perdendum ingrediatur? hoc enim quisque uestrum facit, cum vel ad ianuæ fores ac fenestras curiosè spectat, vel urbem perambulat, vt oculos

ut oculos oblectet atque aureis. sed redeamus ad verba Euangelica. Quod ait, eruum oculos, atque abscindendam manum, qui sint offendiculo, non ita est accipiendum, vt verba videntur sonare, quod à quodam factum fuisse memini me legere, id que sola fidei simplicitate ac pietate in Deum, qui, cum conspecta muliere sensisset id sibi fuisse offendiculo, eruit oculos. quod vt à magna fide profectum intelligeretur, sequenti tempore, eadem fidei eiusdem vi montem quandam transtulit. sed, vt dixi, non hoc ad literam est accipiendum, alioqui quo pacto oculus unus sine alio peccare potest? quòd si ambo simul peccant, utrumque simul eruumdum præcipere oportuerat. similiter cur magis dexter oculus quàm sinister, & dextera manus quàm sinistra? sed sic est intelligendum. nulla res tibi sit tam chara & quæ tanti à te fiat, quanti dextrum oculum facere solent homines, quam non contempnas atque abijcias, quoties illam tibi agnoscis ad salutem æternam esse posse impedimento. eruere ergo oculos, & abscindere manum, est ab eorum, & cæterorum, quæ æquè chara sint, vsu abstinere. nam prohibere oculos ne videat, quasi eruere est. At verò non solum graue sed iucundissimum esse deberet, prohibere sensus, præsertim oculos ab ijs, quæ ad peccatum trahunt, non solum ob ea quæ hic Dominus admonet, ne scilicet totum corpus conijciatur in Geennam, verum etiam ne tanto muneri erga largitorem Deum ingrati simus, ipsius videlicet usus oculorum, quorum ministerio tam egregias artes, tantam rerum agnitionem sumus assecuti. quis autem tam stultè improbus reperiat, qui oblatum à rege egregium quoddam munus conijciat in cœnum? at longè abiecius est, oculis ad lasciuiam abuti, quàm cœno inuoluere. quòd si pro eorum dignitate vti illis uelimus præsertim in mulierum aspectu, illas eo animo intueri debemus, quo solemus solem, lunam, stellas, magnifica aedificia, & musica aliqua exquisita instrumenta, quæ cum aspiciamus, confestim ad eorum artificem admirandum ac laudandum animamur. quod faciebat propheta, qui cum esset harum rerum, quæ subiecta oculis sunt, structuram magnificam contemplatus, stupens exclamauit. quàm magnificata sunt opera tua Domine, omnia in sapientia fecisti. nisi verè hac uia ingrediamur, nouerimus, dum solis indulgemus sensibus in ijs spectandis, quæ oculorum aspectu sentiuntur, non hominem sed ratione carens animal istis frui. nam

O o fruendi

Psal. 91.

fruenti ratio in homine propriè ad mentem pertinet, cui. unti sensus omnes seruire, vt ministri suo domino debent. & uidete quàm misera sit eorum, qui illis abutuntur, conditio. tandiu enim dum ita uiuunt, non uiuunt ipsi, sed pro eis ratione carens animal. ita miseri plerunque moriuntur, ut se uixisse, cum extincta fuerit in illis ratio, quæ sola hominem efficit, dicere nunquam possint. Cum igitur ij soli uiuant, qui rectè illis utuntur, quis non vitam malit quàm mortem, vt quotquot annos in uita degit, vixisse se, non aliud nescio quod animal, queat gloriari? Si oculus tuus dexter. (inquit) offendiculo tibi est, erue illum. quem dicemus esse dextrum oculum? liberos, nepotes, sed multò omnium maximè pecunias atque opes, quæ si ex una parte collocentur atque ex altera liberi, & quis interrogetur, vtro horum priuari malit, in maximas quidem redigeretur eligendi angustias. sed opinor maiorem hominum partem diuitias liberis anteposituram, quod faciliè ex eo conijcio, quòd uidere licet plures, qui easdem pecunias uite corporis atque adeo animæ etiam ipsius salutis frequentissimè anteponant. quàm multi enim mare atq; aridam longis itineribus perambulans, innumeris vitæ periculis sese obijciantes ob solam parandarum opum cupiditatem? quantò verò plures sunt. qui ob hanc ipsam causam, exiguam atque interdum nullam salutis animæ rationem habent, modo locupletentur, atque hoc suarum principium cogitationum faciunt, & huc referunt exitum? sed illud maxima dignum est admiratione, quòd cum mos hominum sit, vt charissimis rebus in primis frui studeant, ij, qui maximè diuitiarum cupidi sunt, illis minimè omnium fruuntur, qui si mente uterentur, possent illas etiam cum moriuntur, secum ferre. & nunquam cogitant miseriam, quo pacto re tam amata potiri in perpetuum possint. & videte rem ænigmati persimilem. diximus homines solere parandarum diuitiarum studium, non solum filijs, sed propriè salutis antepone-re. postquam ergo has pararunt, cum deberent rem tam amatam sibi referuare, non solum liberis ac nepotibus eas tribuunt, sed illis plerunque accidit, quod fuit per prophetam longè ante prædictum. thesaurizat & ignorat cui congregabit ea. atque hoc est, quod mirabatur Salomon, cum diceret. Vidi aliam uanitatem sub sole. unus est, & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec fatiantur oculi eius diuitijs, nec cogitat di-

Pf. 38.
Ecc. 4.

cens, cui laboro, & fraudo animam meam bonis. Sed veniamus ad eos, qui liberos habent, & habent præterea vnde illos honestè alant, nec tamen parandarum pecuniarum finem ullum statuunt. quid hi obsecro cogitant? nihil opinor aliud, nisi vt diuites eos relinquunt. quamobrem verò id faciant, non cogitant. at tanti momenti res fuerat in primis cogitanda, & dicendum apud se. num iccirco mihi Deus liberos tribuit, vt ad Euangelica præcepta implenda sint parandarum opum id præstare prohibet, quod Euangelium iubet. dum enim nullum statuimus finem, quousque in acquirendis pecunijs progrediamur, atque vbi sistamus, tandiu proximus quisque est negligendus, quem tamen amare vt nosmet ipsos iubemur. pauper contemnendus, cui item nisi cibum, potum, vestem, hospitium, cetera que, quæ enumerat Dominus, impertiamur, æterna nobis Geennæ incendia sunt expectanda. has cogitationes si sapius in consilium adhiberetis, mox intelligeretis quanto in errore uersimini, & cum tantum paratum esset facultatum quantum alendis filijs, & eis ad uirtutem educandis satis esse posset, terminum constitueretis illi infinitæ cupiditati. illud que apud uos reputaretis, fore scilicet, vt, si filij uestri probi esse uoluerint, non solum ea, quæ ad sint, satis illis sint futura, sed illi multò plura sua industria parare possint. si impobri euadant, ne regias quidem opes satis illis posse facere, frustra que à patribus in hoc laborari, vt ij diuites relinquuntur. his si ueremini consilij, uidete quanta hinc bona consequerentur, primum liberi uestri educarentur modestiores, dum intelligerent cum uirtute esse uiuendum, si vitam agere inter alios honestam uelint. parentes hanc vitam tranquillissimè degerent, eam alioqui nunquam quietam habituri. ad futuram vitam assequendam uaticum prepararent, præmitterent que diuitias, quibus in perpetuum fruerentur. nullus pauperum, hoc est, fratrum Christi tanta laboraret inopia, quæ ob eam tantum causam accidit, quòd ij, qui pecunias habent, sunt insatiabiles. esset denique in hac ipsa uita eius, quæ in cælo est, consuetudinis beatissima representatio. Hoc si assequere mini cum de liberis cogitatis, nullum esset negocium in nepotum consideratione eos affectus superare, qui uos hæcenus occupauerunt. Hic est ergo dexter oculus, quem iubet Dominus erui, ne totum corpus in Geennam conijciatur. Atque hæc sanè ad nuptias,

quarum superiore Dominico die facta mentio est, parandas admodum sunt accommodata. nam si ea, quæ dixi, bene penitus animo affigatis, lautissimam à vobis Christus atque opulentissimam nuptialem cœnam est expectaturus. Sed meminisse vos oportet, quod

Iob. 1. aliàs etiam vos admonui, non defuturum unquam Satan (quemadmodum in libro Iob legimus) inter filios Dei. audio enim quosdam submurmurare, non esse hac re opus, scire enim unumquemque, quid & cui tribuat, neminem que melius, quam ipsum, cuius pecuniæ sint, scire distribuere. O verè Satanicam ratiocinationem, & quæ veritati ac pietati aduersetur. primum enim illud verum minimum est, unumquemque scire sua distribuere, nisi alieno consilio regatur. nam hoc est omnium difficillimum, quando priuati affectus efficiunt, vt raro quis in suis rebus distribuendis non decipiatur. de inde hæc in commune collatio quantum addit animos toti ciuitati, atque ad optima quæque ac Christiano homine digna aggredienda inflammat? quod non assequetur priuata cuiusque eleemosyna. adde quòd multò gratissimus Deo est hic omnium ciuium consensus atque unanimitas, quam vt ostenderet Dominus quanti faciat, dixit, vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi in medio illorum sum. quamuis uni etiam non desit, qui solitarius illi seruire decreuerit. postremo experimur, hac via, quam iustum iam annum instituimus, multò pluribus subueniri, quam si duplicata etiam eleemosyna singuli seorsum pro arbitrio pauperibus subuenirent. Neque verò de fide distribuendarum pecuniarum dubitare quisquam debet. primum enim optimum quenque, quem inter uos esse agnoscam, huic operi præficio, omnia meo iussu fiunt, eà que ordinatissimè. nam describi omnes pauperes iussi, eos que diligenter inuestigari, quinam, & cuius nominis ac vitæ sint. in eodem libro describitur, quicquid pecuniarum in eleemosyna colligitur, quicquid impenditur & quibus, atque has rationes omnes quicunque inspicere velit, fiet eis libentissimè horum omnium copia. quòd si senatus addere alios ipse uelit, qui horum sint testes, nihil mihi facere gratius poterunt. quare facessat Satan, neque speret in tam bene constitutis rebus inuenire calumnias, quibus tam egregium opus Dei queat euertere. Neq; arbitror quenquam uestrum ad inanes illas excusationes reuerti, & ciuitatis paupertatem obijcere. præterquam enim, quòd nulla tanta esse paupertas debet, quæ impe-

impedire eleemosynas idonea sit, cuius exemplum in epistolis Pauli inuenitur, ubi laudantur Macedonum ecclesiæ, quòd profunda 2. Cor. 8. paupertas illorum abundauerit in diuitias simplicitatis ipsorum. præter id inquam, ego uobis superioribus mensibus ostendi, quòd nemo hætenus, cum quo de hac re fuerim locutus, improbauit, sed uerissimum id esse quisque affirmauit, posse uidelicet quotannis ciuitatem hanc sine ullo suo aut certe quàm minimo incommodo mille nummos aureos in usum pauperum impendere, esse enim, ut minimum dicam, uiginti ciues, quorum singuli proferre decem possint. centum alij, qui & ipsi duos singuli, trecenti, quorum singuli unum. ecce septingentos iam aureos nummos. reliqui trecenti facile cogentur, si reliqua multitudo exiguum quid singuli largirentur, quæ summa id efficeret, ut toti huius ciuitatis paupertati subueniretur. Sed uelim, cum mentio sit commodi uel incommodi in danda eleemosyna, identidem ueniret uobis in mentem Euan gelicæ illius uiduæ, quam nunquam, si etiam ingenteis pecunias proferatis, æquasse iudicabimini, nisi ex ijs obtuleritis, quæ uobis ad uictum cultum que sunt necessaria. interim tamen contentus ero ijs, quæ cum nullo aut certe exiguo uestro incommodo offeritis. spero enim iuuante Domino futurum, neque ita multos post annos, ut multò his maiora audeatis. Ego uerò in ea sum futuræ collationis huius uestræ expectatione, ut nihil mihi longius uideatur, quàm illius diei aduentus, quo ista fient, cum quindecim adhuc dies intersint, uideor enim iam exaudire rumorem, qui per circumiacentes has ciuitates feretur, Fulginatem clerum, senatum, omnes societates, omnes facultates atque artes, seorsum singulas, mulieres item in sua acie, pueros quoque in sua, nuptias Christo regi nascituro paruissimè honorificentissimas. cum de Fulginea cantabitur, quòd de Ierusalem quotidie canitur, gloriosa dicta sunt de te Ps. 86. ciuitas Dei, quam censeris futuram uestram exultationem, eorum præferam, qui egregiè in hac oblatione se gesserint, cum cernent tantum gloriæ Christo liberatori suo sua opera accessisse? contra uerò quàm eos pœnitebit, qui tam ingrati tanto benefactori nihil contribuere sua inertia uoluerint? Illud præterea boni accedet, quòd certè plurimi est faciendum, quòd uicinæ ciuitates uestro exemplo prouocatae uos imitabuntur, & senatus senatum, clerus clerus, cetera que & facultates & artes uestra sequentur uestigia, quæ

Phil. 2.

quæ res præter gloriam huius ciuitatis sempiternam, multam uobis apud Deum meritorum summam comparabit. Agite itaque ciues mei accingimini ad tam egregiam prouinciam, excutite torporem omnem atque segnitiam, implete gaudium meum, hoc omnium laborum meorum, quos die noctu que pro uobis perfero, leuamen ac præmium sit. neque enim aliam ob causam aut expectatum alium fructum apud uos habito, nisi sola spe profectus uestri, alioqui hoc ipso die à uobis discessurus. hæc una uia est leuandi tanti oneris, quod pastoris uestri humeris uestri gratia est impositum. sed multò magis ad illum referendi uestri oculi sunt, cui animam, corpus, liberos, incolumitatem, opes, uitam, breuiter omnia, quæ uel adsunt, uel sperari præterea possunt, referre accepta debetis, qui hæc ipsa, quæ nunc estis oblaturi, (ò profusam liberalitatem, ò nostram ingratitude) hæc ipsa inquam in hac ipsa uita centies multiplicata est redditurus. tam felicem conditionem quis prudens atque adeo quis insanus recusauerit? quare nolite esse imprudentes ciues mei, neque tam ingens bonum negligatis, ut & hanc uitam feliciter agatis, & futuram illam atque immortalem assequamini. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

ORATIO TRIGESIMA- OCTAUA.

RELIQUA erat Euangelicorum uerborum pars, quæ ad iura pertinet matrimonij, hodie declaranda, nisi hodiernus dies dicatus esset ei prouinciæ, cuius gratia alio, quàm reliquis diebus, quibus huc conuenimus, more est utendum. hic enim confessus atque hæc concio iccirco fit, ut ego linguam Diuinis sermonibus explicandis uos aures illis audiendis adhiheatis. hodiernum autem negocium aliam nunc rationem postulat. nam hodie mihi non lingua sed oculi, uobis non aures sed manus sunt exercendæ. ut ego egregij ac præstantissimi omnium operis spectator sim, uos ministri, qui
bus

bus parandarum hodie nuptiarum nascituro perendie Christo munus superioribus diebus mandatum à me fuit. quare ut spatium faciendæ huic oblationi relinquatur, breui mihi oratione est utendum. nam ubi facta promittuntur, uerba cedant opus est, quæ iccirco adhibentur, ut facta exerceantur. neque enim aliam ob causam cum prælium est ineundum, imperator uerba facit, nisi ut milites ad conferendas manus animentur, cuius rei nisi esset spes, imperatoris oratio esset ociosa. sic continuus hic meus concionandi labor à me exercetur, ut factis Christiano homine dignis operam detis, præsertim elemosynæ, qui vnus ac princeps fructus est, cum præ omnibus necessarius ad parandam salutem, tum ueluti index quo progressus uester in rectè facta in primis agnosci possit. nihil .n. aut certe perparum profecisse se in uia Dei quisq; se existimet, donec erogandis in pauperes pecunijs promptum se atque alacrem sentiat. etenim cum opum ac pecuniarum cupiditas radix omnium malorum ab apostolo prædicetur, dum radix remanet, unde mala identidem regerminent, nulla speranda est libera plenà que interioris hominis instauratio. ubi uero quis hoc vitium superauerit, is tanquam malo ab radice euulso, speret se mox in plenam libertatem esse uindicandum. Accedit præterea, quòd, cum summa legis dilectio sit, quæ uidelicet dilectio post illam Dei, non ad se propriè sed ad proximum quenque referatur, primum ea quæ à nobis nostri ipsorum causa fiunt, ut ieiunia, uigiliæ, preces, peregrinationes, atq; eius generis alia, non proximum complectuntur, atque iccirco præceptum dilectionis non assequuntur. deinde nisi ad elemosynam præbendam perueniatur, nunquàm certò scire aut intelligere possumus, nos proximum amare. nam fallunt nos cogitationes nostræ, dum nobis persuademus, nos bene uelle proximis nostris, quibus tamen iuuandis nihil incommodi pati uolumus, quæ enim erit utilitas (ait beatus Iacobus) si frater aut soror nudi fuerint, & egentes quotidiano uictu, dicat autem aliquis uestrum illis, abite cum pace, calescite & saturamini, non tamen dederitis illis quæ sunt necessaria corpori? nam multos huius generis homines cerne-re est, qui uidentur commoueri misericordia, cum egentem aliquem spectant, putant que hoc pacto se esse misericordes, sed falluntur, ut dixi, neque persuadere sibi unquam debent, amare se proximum, nisi cum in illum pro uiribus, ac supra uires interdum fuerint

*1. Ti. 6.**Rom. 13.*

fuerint benefici . vt enim facta verborum , quæ ex animo proficiantur , iudicium sunt , sic beneficentia est benevolentiaæ tutus ac certus index . præterea cum duo nobis præcipiantur , vt scilicet decline mus à malo & bonum faciamus , reliqua ferè omnia exercemus vt malum euitemus . nam ieiunia & vigiliae , cetera que corporis afflictiones iccirco à nobis adhibentur . vt lasciuiam carnis cohibeamus ,

I. Cor. 9. atque vt corpus cogamus seruire spiritui . castigo (inquit Paulus) corpus meum , & in seruitutem redigo , ne forte cum alijs prædica-

Mat. 6. uero , ipse reprobus efficiar . preces item fiunt , ne , quemad-

Luc. 11. modum admonuit Dominus , incidamus in tentationem . at eleemosyna , siue ea corporea siue spiritualis sit , ad faciendâ bona in primis pertinet , propriè que inter rectè facta numeratur . cuius rei Dominus ipse euidentissimam præbet significationem , cum in illo die , quo factorum omnium nostrorum faciendum erit examen atque iudicium , profiteretur se duntaxat ea commemoraturum , quæ ad eleemosynam pertinent . nam hæc eam vi-

Eccl. 3. habet , vt non solum peccata auferat & extinguat , vt aqua ignem ; verum etiam vt omnia rectè facta videatur introducere . cum enim ea res , quæ in seruitutem agere homines in primis solet , hoc est , pecuniæ cupiditas , subacta ipsa & seruire coacta fuerit ; tunc homo , tanquam ruptis vinculis , quæ illum impediabant , in libertatem vendicatus , exiguo negotio omnia aggreditur , quæ liberum hominem decent . Hanc ob causam huius ego uos eleemosynæ identidem comonefacio , hanc semper vestris obuersare oculis cupio , vt etiam uos eleemosynam , hoc est , misericordiam consequamini in tempore opportuno , quo nimirum omnes ingenti & profusa Dei misericordia opus habebimus . & vae illis , qui rem negligunt tam necessariam . quid enim hi aliud expectent , quàm quod

Iac. 3. scriptum est , iudicium sine misericordia fiet ei , qui non fecerit

Pro. 21. misericordiam ? & quod à Salomone est dictum . qui obrurat aureis suas ad clamorem pauperis , & ipse clamabit & non exaudietur . horrenda sanè consideratio , subeundum immiseri cordibus iudicium sine misericordia , & clamorem eorum in tam angustis rebus non esse exaudiendum . quod malum ne accidat , agite hora iam est aggredi harum nuptiarum apparatus . in quo mementote vos sœnerari Domino , & seminare , ac pro ratione oblate pecuniæ ac iacti seminis , vos sœnus ac messem percepturos . primi autem

autem sint infantes ac pueri , ut in tenera hac ætate imbuantur , & discant , quid tota illis uita sit faciendum .

(Hic facta oblatio fuit . qua peracta rursus episcopus dixit)

Nunquam ego quidem postea quàm uobis episcopus sum datus , de futuro profectu vestro desperaui , verum hodie in multo maximam illius spem venio , cum oblata non exigua pecuniæ summa , factis ipsis declarauistis , uelle uos serio Euangelicum tractare negotium . Augeat Deus & pater Domini nostri Iesu Christi uobis hos animos , vt eatis de uirtute in uirtutem , & demum uideatis Deum *Psal. 83.* Deorum in Sion . Reliquum illud est , vt uos ad celebrandum Seruatoris Christi natalem diem omni studio præparetis , & spiritali gaudio tantæ rei memoriam celebretis . non epulis ac iocis , quemadmodum hætenus est factum , per hosce dies danda opera est . nam repetita increpatione uti aduersus eos , qui in sacratissima illa natiuitatis Christi nocte ludis ac crapulæ incumbere consueuerant , non uideo esse opus , cum superiore anno Dei benignitate factum sit , vt nemo ea nocte res eiusmodi exercuerit . quod penè pro miraculo fuit habitum . Gaudere quidem uos uolo & lætari , sed sicut decet homines , qui tantæ ueritatis agnitionem fuerint assecuti . & quemadmodum docet Paulus , cum ait . Gaudete in Domino semper , *Phil. 4.* iterum dico gaudete , modestia uestra nota sit omnibus hominibus . Dominus enim prope est . nihil solliciti sitis , sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione , petitiones uestræ innotescant apud Deum . Cernis quod Christiani hominis esse officium debeat ? atque id tota uita . neque enim de priuato ullo tempore tunc illi erat sermo . quod si perpetuo hoc est præstandum , multò certè magis æquum est fieri in tanti diei memoria . seponendæ omnes terrenarum rerum curæ quotidianis atque adeo omnium horarum preces summo studio incumbendum . gratiæ agenda Deo & patri , qui proprio filio non pepercerit , sed pro nobis omnibus tradiderit illum , pro nobis inquam hostibus . cum enim inimici es *Rom. 8.* semus , reconciliati sumus Deo per hunc æterni patris unigenitum . Agnoscite uestras diuitias , atque ad eas contemplandas identidem in templum conuenite , in cubiculis uestris uosmet colligite . iubete sensus uestros uacare , & dicite cum sancto patriarcha Abraham . ma *Gen. 22.* nete hic cum asino , hoc enim dixit profecturus in montem , atque adoraturus . alioqui his frui delicijs non licet , & hanc benignitatem

Psal. 33. Dei erga nos intelligere. uacate (inquit) & uidete, quod suavis sit Dominus. Quis uerò explicet thesauros, quos ibi estis reperturi? solum profecto præsepe, in quo Dominus & rex omnium positus est, erit idoneus ita detinere animos uestros, ut ab eo recedere nequeatis. quid angeli pastores allocuti, & laudibus gloriâ Dei tanta cum alacritate celebrantes? quid stella, quæ magorum dux fuit? quis hæc & alia multa, quæ commemorare tempus non est, pro dignitate admiretur? In ijs ergo uersetur, in his deliciemur ne ingrati tantis donis unquam reperiamur, sed gratias agentes semper finem illum, cuius gratia hæc facta sunt, assequamur. iuuante eodem Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium sempiternum. Amen.

ORATIO TRIGESIMA
NONA.

NOLLEM ego, quem pauperum esse patrem oportet, ut oblatio, quæ superioribus diebus facta fuit alendorum pauperum gratia, in eorundem pauperum detrimentum redundaret, ne uidelicet opinaremini, tantum iam oblatum esse pecuniarum & tritici, quod illorum faris necessitati facere possit. nam quicquid est à uobis in commune collatum, si pauperum indigentiam spectemus, perinde est ut aquæ guttula homini, qui siti ardentissima conficiatur. nam hac quidem oblatione illam superioris anni longo interuallo superauistis, sed multum tamen deest ad tantam inopiam leuandam. quare moneo uos, ut præsepe Domini (notis enim quam ob causam arca illa, quæ in templo est in usum pauperum collocata, præsepe Domini uocata à nobis sit) identidem inuisatis quotidianis oblationibus uestris. ad quam rem eò libentius alacrius que adhorror, quò uos ad hanc beneficentiam in dies video promptiores, quem affectu in uobis semper augendum esse confido. cerno enim uosmet iam intellexisse, id quod superiore anno factum fuit, atque eo tempore uisum magnum, nunc puerile uobis uideri. hoc idem sequenti

sequenti anno omnino fiet, in quo ubi multò maiora præstiteritis, hoc quod nunc maximum est existimatum, exiguum admodum fuisse agnosceretur. Et quoniam cogitare me oportet, quibus artibus semper aliquid, quo iuuentur pauperes, corradatur, memini perendie calendas Ianuarij futuras, quo die xenia præberi consueuerunt, iustum est ergo, ut uestrum episcopum uestris xenijs honestetis, quæ tamen xenia, quia ad nuptias Christi honestandas assignare uolo, quicquid ad me singuli uestrum, qui hic adestis, effectis missuri, eorum pretium in præsepe, cuius dudum feci mentionem, eo die immittetis. quod longè mihi erit gratius, quàm si in episcopi domum afferretis. Sed tempus iam est ad Euangelicum montem reuerti, & Domini uerba, quæ sequuntur, interpretari. *Dicitur est autem* (inquit) *quicumque repudiauerit uxorem suam, det illi libellum diuortij, at ego dico uobis, quòd quisquis repudiauerit uxorem suam nisi causa stupri, efficit, ut illa sit adultera, & quicumque repudiatam duxerit, adulterium committit.* Hic locus cum superiori coniungitur, ubi dictum est de aspectu uxoris alterius ad concupiscendum eam. iccirco non est additum uerbum, audistis, quòd reliquis in locis est factum. In Deuteronomio autem scriptum est in hæc uerba. Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Hoc autem cur factum sit, aperte discimus ex Euangelio, ubi cum accessissent ad Iesum Pharisei tentantes eum & dicentes, num licet homini dimittere uxorem suam quacunque ex causa? respondit, an non legistis, quòd qui fecit ab initio, masculum & feminam fecit eos, & dixit. propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. itaque iam non sunt duo sed vna caro. quòd ergo Deus coniunxit, homo non separet. rursus illi. quid ergo Moses mandauit dari libellum repudij, & dimittere eam? ait illis. Moses ad duritiam cordis uestri permisit uobis dimittere uxores uestras. ab initio autem non sic fuit. dico autem uobis, quòd quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, committit adulterium, & qui dimissam duxerit, committit adulterium. In his uerbis ostendit Dominus, illud quòd scripsit Moses, fuisse non preceptum sed permissionem ob duritiam cordis Iudeorum, ne forte,

si dimittere uxores non licuisset, eas interfecissent, quod periculum nisi Moses metuisset, de libello repudij non fuisset locutus. Quod autem Dominus excepit causam stupri, hoc rectè factum est, cum rectè contra matrimonij iura, naturam que coniugalis vinculi feratur. Ex his autem Domini verbis fuerunt, hac præsertim ætate, qui longis disputationibus probare conati sunt, eum, qui causa stupri dimisisset uxorem, posse aliam ducere. sed non uideo, quo pacto ex Euangelio, aut etiam ex Paulo probare hoc possint. nam quod apud Matthæum legitur, *qui dimiserit uxorem suam, nisi causa stupri, & aliam duxerit, committit adulterium*, si diligenter uerba examineatur, non dicitur, licere ei causa stupri aliam ducere, sed adulteram dimittere. neque enim dixit, qui aliam duxerit, nisi causa stupri, sed qui *dimiserit nisi causa stupri*. ut illud, *nisi causa stupri*, referatur ad dimissionem uxoris, non ad id quod sequitur, videlicet, *& aliam duxerit*. illud verò, *aliam duxerit*, absolute intelligatur de quacunque dimissione qualibet ex causa, quod ut credam,

Mar. 10. facit locus apud Marcum, ubi sic legitur Dominum dixisse, quicum que dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam, & si uxor dimiserit uirum suum, & alij nupserit, adulterium committit. Cernis hic nullam fieri exceptionem, cum dicitur, eum, qui sua uxore dimissa aliam duxerit, committere adulterium, & præterea parem esse, utriusque, uiri scilicet atque uxoris conditionem, ut nihilo plus uirò liceat quam uxori? que res etiam Pauli apostoli scribentis ad Corinthios sententiam facit apertio-

2. Cor. 7. ubi sic scribit. Coniugatis præcipio non ego sed Dominus, uxor à uirò ne separerur, quod si separata fuerit, maneat innupta, aut marito reconcilierur. & maritus uxorem ne dimittat. Quis autem dubitet, subintelligenda esse reliqua uerba, quæ de uxore dixit? alioqui cur mariti causa in hac parte potior esse debuerat, præsertim cum, si indulgentia fuisset utendum, sexui fuisset indulgendum infirmiori? quod si uoluisset marito aliquid indulgere, declarauisset omnino, neque rem tanti momenti ita frigidè præterisset. Cum ergo non liceat nisi sola causa stupri dimittere uxorem, quàm absurdum est, qualibet ex causa maritum ab uxore & uxorem à marito discedere? hoc profectò non aliam ob causam, quam ob corruptissimos Christianos mores accidere potest. nam apud Ethnicos non tam facile tanta dimittendi coniugis, & libelli repudij dandi

facilitas

facilitas inuenitur. certè apud Romanos quingenti & eo amplius anni ab urbe condita fluxerunt, antequam quiquam diuortium faceret, & qui primus hoc fecit, ob uxoris sterilitatem fecisse creditur. nunc in tanta luce ueritatis non pudet homines tanta leuitate morum uti, ut quæuis causa idonea videatur ad coniugium dirimendum. ab initio (inquit Dominus) non sic fuit, cum scilicet **Mat. 19.** nondum corruptela hæc fuerat introducta. Alij rem faciunt non minus reprehendendam. cum enim nunc dimittere uxorem non liceat, eam retinent quidem, sed tam crudeliter tractant, ut earum melior esset conditio, quæ repudiabantur. quod quantum ægè ferat Deus, uidere quid per Malachiam dicat. Hoc rursus (inquit) **Mala. 2.** fecistis, operiendo lacrymis altare Domini, fletu & mugitu, uidelicet uxoribus, quæ lacrymantes ueniunt ad altare meum ut conquerantur iniuriam, sequitur. ita ut non aspiciam ultra ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu uestra. & dixistis. quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te & uxorem puertatis tuæ, quam tu despexisti, & hæc particeps tua & uxor fœderis tui, hæc est, perpetuo tibi fœdere coniuncta. Et uidete, ut, quod Dominus in Euangelio dixit, ab initio non sic fuit, idem ipsum propheta commemoret. non unus (inquit) fecit sic, quia plus spiritus erat in illo. & quid unus quærebat, nisi semen Dei? hoc est, Adæ non fuit ita constitutum, ut sic faceret, neque fecit, sed cum plus haberet spiritus ingenuitatis, uxorem non uoluptatis causa habuit, sed ut semen suscitaret ex ea. Duo ergo in eis reprehendit, & quòd non ut confortes thori agnoscerent ac socias, & quòd non suscipienda proles, ob quam coniugium fuit institutum, sed uoluptatis causa uxores haberent. Quod uerò in uirorum reprehensionem à me dictum est, idem in eas mulieres est dicendum, quæ sine ulla erga maritum reuerentia continuis querelis perturbant domum, & iurgijs ac conuicijs interdum uiros suos irritant, quo nihil excogitari molestius potest. quod intelligens Salomon aiebat. **Pro. 27.** Tecta per stultitia in die frigoris & litigiosa mulier cõparantur. qui retinet eam, quasi qui uentum teneat. & alio loco, melius est habitare in terra **Pro. 21.** deserta, quàm cum muliere rixosa & iracunda. Ex sanè si bonum uerum mulieres intelligeretis, longè diuersa uia ingrederemini. quid enim? uultis in uiros uestros imperiũ exercere? in uestra hoc potesta te est, si uos modestè submissè q; geratis. nam rectè quidam ethnicus ait.

ait. casta ad virū matrona parendo imperat. cuius rei tanta vis est, vt mulieres Christiana, quæ primis nascentis ecclesiæ temporibus inueniebantur coniunctæ viris ethnicis, sua probitate idoneæ essent viros suos ad agnoscendam hanc veritatem prouocare. quod Petrus

1. Pet. 3. apostolus admonebat cum diceret. Vxores subditæ sitis vestris viris, vt etiam qui non obtemperant sermoni, per vxorum conuersationē absque sermone lucrifiant, dum considerant, cum reuerentia coniunctam castam conuersationem vestram. Exemplum vobis sanctarum olim mulierum esset imitandum, quæ in placido ac quieto spiritu, subditæ erant viris suis, quemadmodum Sara obediebat Abrahamæ, dominum illum appellans. Hoc si fieret, vos in primis fructum rectè factorum & modestæ vitæ copiosum reportaretis, quietè haberet domus vestra opera, augerentur que in dies. contra verò, si

Pro. 14. xis atque discordijs inminuitur. rectè enim dixit idem Salomon. mulier sapiens ædificat domum, insipiens verò exstructam quoque manibus destruit. filij ac filia vestra honestos mores induerent, & cum filia locarentur viris, si nunquam vidissent iurgantem matrem, ne illæ unquam iurgia ne somniarent quidem. nunc verò prauis matrum moribus instructæ aut infectæ potius, eiusdem ueneni semina in alias domos transferunt, atque paulatim tota ciuitas quodam quasi fermento corrumpitur. Deberent quidem & ui

1. Pet. 3. ri (vt idem Petrus admonet) habitare secundum scientiam, velut in firmiori uasi muliebri impertientes honorem, tanquam etiam coheredes gratiæ uitæ. sed deteriores interdum ij sunt, atque inquietiores, minus que tolerant. Et sanè pudere deberet, homines tam parum reuereri iura coniugij, cum sæuisimæ etiam bestia ac serpentes ipsi cum suis coniugibus summa cum pace degere consueuerint. Horum autem malorum non exigua causa est, quòd non cogitatis coniugij dignitatem, neque quanti in scripturis sanctis fiat, neque quanto cum mysterio fuerit institutum. quibus rebus cum destituerentur ethnici, pudere Christianos debet, ab illis in iure coniugij seruando superari, neque cœlestes has, quas in Diuinis libris habent, diuitias facere plurimi. Videte ergo, cum Deus instituere coniugium voluit, quam admittenda usus arte fuerit. quam cum ethnici, præsertim Plato, legissent, neque vel satis intelligerent, vel non auderent in vulgus prodere, fabularum artificio inuoluerunt. Scri

Gen. 1. ptum est ergo, Dominum Deum creasse primò unum duntaxat hominem,

minem, nempe Adam, quem cum intelligeret, non esse bonum solum relinqui, fecit ei adiutorium opportunum, vel, sicut in Hebræo **Gen. 2.** est, adiutorium quod esset coram eo, quo uero modo, quam uè ad mirando & singulari: non accepit nouam terram nouum que limū, quo mulierem formaret, sed singulari præter cetera animantia priuilegio ex ipso viro eduxit vxorem. nam immisit soporem in Adam, quo soporato tulit unam de costis eius, & repleuit carnem pro ea, & edificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem. Cur factum hoc est? num deerat limus, quem acceptum formaret in mulierem? sed uoluit Deus ipsius coniugij auctor admonere nos, quàm arctum esset eius uinculum, & quàm stricta coniunctio, quod ita esse sequentia uerba declarant. cum enim deduxisset eam Deus ad Adam, atque ille prophetico spiritu intellexisset illam esse os ex ossibus suis & carnem de carne sua, adiecit. quam obrem relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carnem unam, hoc est, una caro. Hebraismus enim est. Cernis nouum ac plenum admirationis morem, & tam strictum uinculum, vt coniuges non duo sint sed vna caro? obserua item ingentem affectum, qui intercedere inter coniuges debet. propter hoc (inquit) relinquet homo patrem & matrem suam, & agglutinabitur vxori suæ. affectum filiorum in parentes, qui esse maximus debet, superat ille coniugum, vt relictis patre ac matre suis genitoribus, sibi mutuo coniugantur. Ob hanc causam cum propheta ostendere uolunt, quantopere Deus nobis affectus sit, sponsi ac sponsæ exempla introducit, vt in illo epithalamio, quod ob excellentiam Canticum canticorum inscriptum est, descripsit Salomon in sponsi ac sponsæ figura, Christi atque ecclesiæ mutuam inter se charitatem, & pluribus item alijs scripturæ sacræ locis passim hoc obseruare quiuis potest. Quod si delitescuntia mysteria in illa mulieris formatione cogitemus, multò certè maiore etiam obseruatione ac reuerentia prosequendum esse coniugium iudicabimus. uidete enim quid Paulus dicat scribens Ephesijs. cum enim citasset Genesios uerba, uidelicet, huius rei gratia **Gen. 2.** relinquet homo patrem ac matrem, & adiungetur vxori suæ, atque è duobus fiet vna caro, adiecit. mysterium hoc magnum est, ego **Eph. 5.** autem dico de Christo & de ecclesia. magna (inquit) hic latent arcana, sed ego interim loquor de Christo & ecclesia, quorum indif-

solubile

solubile vinculum in hac mulieris ex viro formatione figuratum est quam rem cogitans Paulus, in eadem epistola admonebat in hæc uerba. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea, vt illam sanctificaret, mundatam la uacro aquæ per uerbum, & adhiberet eam sibi ipsi gloriosam ecclesiam non habentem maculam aut rugam, aut quippiam eiusmodi, sed vt esset sancta & irreprehensibilis. obserua mirum commendandi coniugij modum. vult vt viri cum in vxores affectum induant, quem Christus ipse in ecclesiam declarauit, quam tam ardentem dilexit, vt sua ipsius vita illam voluerit habere chariorem. & quemadmodum Christus hoc fecit vtilitatis ecclesiæ gratia, vt eam sibi adhiberet omni macula carentem, sanctam que ac irreprehensibilem, sic viri vxorum commodis atque honestati studere debent, quare etiam adiecit sed debent viri diligere suas vxores, vt sua ipsorum corpora. quamobrem? quia qui diligit suam vxorem, seipsum diligit. remanet enim fixum, quod in primorum coniugio factum fuit, vt scilicet sit vxor os ex ossibus viri, & caro de carne eius, cum una sint caro. nullus autem (inquit) unquam suam ipsius carnem odio habuit, immo nutrit ac fouet eam. rursus que exemplum Christi atque ecclesiæ repetiuit, dicens, sicut & Dominus ecclesiam, quoniam membra sumus corporis eiusdem, ex carne eius & ex ossibus eius. Papæ quem admiranda est hæc adiectio. superius dixerat, mulierem esse os ex ossibus viri, nunc verò dicit utrumque esse ex carne Christi & ex ossibus eius. Quanta ergo rei tam venerandæ adhibenda est reuerentia, præsertim ad fidem coniugij seruandam? ob hanc causam idem Paulus scribens Corinthijs, & admonens eos tanti mysterij aiebat. nescitis quòd corpora uestra membra sunt Christi? num igitur tollens membra Christi faciam scorti membra? quibus verbis non aduertitis, quàm horrendum scelus sit iura coniugij violare? non ne aures vestræ expauescunt audientes, eos, qui meretricibus adiunguntur, efficeret, vt membrum Christi membrum fiat meretricis? Cogitate enim, si quis Eucharistiæ sanctæ particulam in cœnum aut cloacam projiceret, dignum illum iudicaretis, qui infinitis tormentis excrucietur. at quicumque membrum Christi accipiens, membrum efficit meretricis, tantò rem facit sceleratiorem, quanto peccatum ei magis est abominandum, quouis cœno & quauis cloaca. Hæc essent in memoriam

riam vobis reuocanda, cum fiunt coniugia, & narranda ijs, qui matrimonio copulantur, ne sint homines, quemadmodum psaltes Ps. 31. ait, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. admonendi adolescentes, qui ducere vxores cogitant, vt carnem seruent integram tanto mysterio. ob hanc enim causam mos est inter Christianos, vt in nuptijs sponsi ac sponsæ coronentur, quæ gestatio coronæ significationem præbet seruatiæ hætenus carnis integre atque incorruptæ. Sed heu miserrimum seculum nostrum. video enim non uo opus esse aquarum diluuiò. nam omnis caro nunc non minus quàm in diebus Noë corripit viam suam. tantum que abest, vt cure sit iuuenibus castitas, vt illa etas in omnia se flagitia & carnis lasciuias ingurgitet, & antequàm matrimonio copulentur, scedissemè cum scortis plurimum sunt sordidati. quorum uitiorum culpæ pars non exigua in parentes, aut eos, quibus cura sunt, plerunque est reijcienda, qui non curant illos suo tempore copulare vxoribus, id que faciunt temporarij alicuius commodi gratia, dum vel maiorem dotem venantur, vel alio quouis pacto animum ad lucrum applicant, nulla interim salutis animæ habita ratione vel illorum vel suæ. nam proculdubio quicquid illi peccant, culpa in eos etiam redundat, qui peccata illa prohibere potuissent. Vnum ergo tanti fistendi mali remedium est, primum vt qui iam viri euaserunt, atque ætate sunt prouecti, exemplum modestioris vitæ adolescentibus præbeant, & tanquam facem præferant rectè factorum, deinde vt hos adolescentes ab ipsa pueritia doceant viam Dei, atque Euangelicæ præcepta. quod vt accuratius fiat, dedimus operam, vt vnus è sacerdotibus quotidie certa hora eos instituat, & iaciat Christianæ doctrinæ fundamenta, id que iam fieri cœptum est, hortor que, ut non solum liberos vestros illuc mittatis, verum etiam & uos ipsi accedatis. sic enim fiet, vt & vos meliorem vitam, quàm superioribus annis factum sit, instituatis, & filios vestros optimè educare discatis. hæc nisi fiant, nullum video malorum sinem expectari posse. si verò hæc à me dicta seruentur, ij, qui nunc pueri sunt, cum viri euaserint, fuerint que in Euangelicis legibus exercitati, tum deum Christianam habebimus ciuitatem, & qui ab ijs nascentur, eandem viam ingressi, neque vel ad dextram vel ad sinistram deflectent. ita que hæc ciuitas nomini suo egregiè respondebit, & verè ac merito Fulginea appellabitur. Et quoniam

quoniam in hac oratione de matrimonio verba fecimus, ad monendi estis cuiusdam erroris, quem in hac diœcesi frequentem ac pro legitima consuetudine haberi video. cum enim coniungere aliquo matrimonio volunt, antequam ad ea verba veniantur, quæ matrimonium constituunt, & quæ vulgo appellantur verba de præfenti, per aliquot ante dies & menses interdum, ne dicam annos, immittit sponsus anulum in digitum sponsæ, quæ res proculdubio facit significationem, vtrunque eorum in matrimonium consentire, cum que verba illa, quæ necessario sunt adijcienda, non protulerint, videte quàm malè res cedat. primum enim arbitrati peractum esse contrahendi matrimonij formam, cum inter se versentur, cogitate vosmet, quid consequi consueverit. deinde intercedere aliquid in rerea potest, quo alter eorū indignatus recuset matrimonium. tum litigandum est, fuerit coniugium nec ne, atque ita cernitis quàm multa absurda hinc proficiantur. Hoc quia non ante rescivi, quàm esset facta synodus, non potui in synodalibus institutionibus ponere, sed mandavi concionatori, qui diœcesim perambulat, vt meo nomine sub excommunicationis pœna ista posthac fieri prohibeat, quod & vos hodie admonere, atque sub eadem pœna volui prohibere. Nam quod dicunt se hoc facere ob id duntaxat, vt tum firme tur pactum, post verò in maiori conuentu rem esse peragenda, hoc prorsus inane est, neque ea res tanti facienda, vt ob eam tantum negocium, quantum est ius matrimonij, in controuersiam vertatur. quare vel totam rem simul peragite, vel si differre libet, ac tantum pacifici de futuro, id agite sine illius annuli immisione, aut dexterarum sponsi ac sponsæ coniunctione. in vtroq; autem siue cum pacta fiunt, siue cum matrimonium contrahitur, intersit sacerdos parochialis, qui tanquam spiritualis pater, tanti ac tanta cum maiestate, quantam audistis, instituti à Deo sacramenti dux sit ac moderator, & omnia ordinate inter Christianos fiant, vt hanc vitam secundum Diuinas leges degentes, tandem sempiternam illam consequamur. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est gloria & imperium sempiternum, Amen.

ORA-

ORATIO XL.

RVR SVM audistis, quod dictum sit antiquis, non perierabis, sed persolues Domino ea quæ iuraueris. ego autem dico uobis, ne iuretis omnino, neque per cælum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia subsellium est pedum illius, neque per Ierosolymam, quia ciuitas est magni regis. neque per caput tuum iurabis, quia non potes unum pilum album aut nigrum facere. sed erit sermo uester, est, est, non, non: quod autem ultra hæc est, à malo est. Sequitur Dominus suam legi addens perfectionem, quod fuerat pollicitus, neque recusat admonere identidem, ac repetere verbum antiquorum. videlicet dictum esse antiquis, vt intelligamus recedendum iam ab illa verustate, & quæ illis tanquam infantibus videbantur fuisse permissa, nunc factis iam viris esse reiicienda. cum essem puer (ait Paulus) loquebar vt puer, 1. Cor. sentiebam vt puer, cogitabam vt puer, at vbi factus sum vir, aboleui puerilia. Ait ergo, dictum fuisse antiquis per Mosen, non esse peierandum. iuramentum quidem permittum illis fuit, modo vere iurarent. sed hoc factum fuit ea ratione, qua & libellus repudij, & nidor uictimarum concessus fuit, ne vel vxores interficerent, vel immolarét Dijs alienis. sic ne per Deos alienos iurarent, permittum illis fuit iurare per Deum suum. iccirco psaltes ait. laudabuntur omnes, qui iurant per eum. & in Deuteronomio. per nomen Domini iurabis. & rursus psaltes, eum dicit in tabernaculo Domini habitaturum, qui iuraret proximo suo, & non deciperet. Accipitur tamen interdum in scripturis sanctis iurandi verbum, non pro iuramento proprie, sed pro sententiæ constantia, & firmo animo peritandi in sententia. vt est illud. iuravi & præstabo, custodire iudicia iustitiæ tuæ. & illud, iuravi Dominus & non pernitabit eum. non quòd Deum testem adhibuerit suæ pollicitationis, sed quòd immota decreta eorum, quæ promississet, stabiliret. Sunt etiam modi quidam loquendi, qui iuramenti speciem habent quandam, & iuramenta non sunt, sed audientium tantum gratia dicta, vt cum Ioseph dixit. per salutem Pharaonis, vt reuereri regi regem videretur. & apostolus, vt suam erga Corinthios ingentem charitatem declararet dixit, per nostram gloriationem, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro. Periurium ergo iu-

Q 9 2 dais

daís non iuramentum prohibitum fuit, tantum vt perfoluerent Domino ea quæ iurassent, hoc est, præstarent quæ iureiurando essent polliciti. ita tamen vt promissio illa æqua sit, non quemadmodum Herodes fecit, qui quoniam iureiurando asseruerat se facturum quicquid saltatricula illa postulauisset, Ioanni Baptistæ caput amputari iussit. oportet ergo vt iusiurandum eos comites habeat, qui à Ieremia describuntur, cum ait. Iurabis, viuit Dominus, in veritate & in iudicio, & in iustitia. in veritate primum, vt non aliter præstetur, quàm vt destructo mendacio, veritas aperiat. deinde iudicium est adhibendum, vt non temere neque ex leui qualibet re, sed magna cum deliberatione & grauissimas ob causas ad iuramentum veniatur, cogitèr que iurans, num quod iurat præstare possit, postremo vt nihil nisi quod iustum, rectum, honestum que sit, iuretur, nec ullum rei turpi aut illicitæ iuramentum adhibeatur. Et hæc quidem antiquis, quid verò Dominus? *ego autem dico vobis, ne iuretis omnino.* Diximus sæpe aliàs, eum Domini scopum esse, vt malorum radices auferat, & præoccupet peccati consummationem. atque ut in ipso initio vitium amputet; sicut enim uetus lex dicebat, non committes adulterium, Dominus uerò, non concupisces, lex non occides, Dominus, ne irascendum quidem; sic & hoc loco, contenta erat lex iuramento, modo quis sanctè iuraret. Dominus uerò occasionem peierandi amputat. nam qui iurat, fieri interdum potest, vt decipiatur, qui uerò omnino non iurat, peierandi periculum euasit. Et profectò si homines saltem famæ vel honori suo generosè studerent, indignarentur iuramento quicquam affirmare. quam enim ob causam iuras? non ne quia uereris, ne is, qui cum loqueris, uerbis tuis fidem non habeat? ecce iam ipse te suspectum facis, quasi qui non satis idoneus sis, cui fides habeatur, simpliciter quippiam vel affirmanti uel neganti. hanc ergo ignominiam, quam ipsemet tibi accersis, tum demum auferes, si rem uti est, sine iuramento proruleris. si quis non credit, suæ ipse incredulitatis pœnas luat. tu ne eas pœnas des, quas non teneris. turpe enim omnino est, ac stultum etiam, seipsum calumniæ sponte objicere. ut qui fide sit indignus, atque iccirco iurandi munimen adhibeat. Fuerunt autem qui assererent, Christiano homini omnino quacunque etiam ex causa iurare non licere, atq; adeo damnabile esse iurare, innixi his Domini uerbis, quæ dudum

dudum sunt recitata. quod si uerum esset, nunquam Paulus ille, in quo Christus loquebatur, quicquam iureiurando affirmasset, & tamen aliquoties hoc fecit, ut cum dixit. Veritatem dico in Christo, non mentior, attestante mihi simul conscientia mea in spiritu sancto. & rursum. testis est mihi Deus, cui seruius in spiritu meo, & alibi. ecce coram Deo, quod non mentior. Sciendum ergo est, iuramentum, quod adhibent homines, esse inter illa numerandum, quæ non quidem sua natura bona sint, sed necessaria. nam si suo genere esset bonum, ab ipso orbe condito fuisset usurpatum, quod non reperimus, sed potius uidetur irrepsisse inter homines postea quàm mala creuerunt, atq; ad simulacrorum cultum homines declinarunt. tunc enim pij ne infideles uiderentur, in uocabant Deum ueluti dignum adhibentes uadem eorum, quæ dicerent. Sed propius ad Euangelicum textum accedamus. *ne iuretis* (inquit) *omnino, neque per calum.* non dixit, *ne iuretis* per Deum, quia cum proprium iuramenti sit, Deum adhibere testem, cum dixit, *ne iuretis*, intelligitur, non esse iurandum per Deum. sed quia existimare aliqui potuissent, licere per quaslibet creaturas iurare præter Deum, adiecit, *neque per calum.* nam particula illa, neque, perinde ualet, ac si dixisset, non solum per Deum, sed ne per calum quidem esse iurandum. quamobrem? *quia sedes* (inquit) *Dei est.* in ipso (inquit) caelo Diuina maiestas elucet, cum illius sit habitatio. nam si quis imperatoriam uestem uel sedem uideat, illam uiolare non auderet ob ipsius imperatoris reuerentiam. *neque per terram* (inquit) *quia subfellium pedum eius est.* Diximus alibi, nos, cum corpore constemus atque anima, neque quicquam sine sensuum ministerio à nobis percipiatur, non posse res corpore carentes neque effari neque intelligere, nisi adhibeatur quidam dicendi modus, ut ueluti corpore uestita esse uideantur. & ob hanc causam gratæ sunt in sermone similitudines, quia rem quasi ante oculos ponunt. iccirco illis Dominus familiarissimè utebatur. alioqui si de Deo, uui est, loqui uelimus, non inueniemus uerba exprimendæ illius naturæ consentanea. neque enim conueniunt ei uoces istæ. anima, sensus, phantasia, opinio, ratio, intelligentia, intellectus, numerus, ordo, magnitudo, paruitas, æqualitas, similitudo, status, morus, quies, potentia, lumen, uita, essentia, eternitas, tempus, scientia. & ne illa quidem, quæ illi existimamus propriissima, ut est ueritas, sapientia,

tia, unum, unitas, bonitas, Deitas, spiritus, paternitas, nec ratio filij. breuiter que nihil eorum que uel sunt uel non sunt. quare ij, qui de theologia acutius sunt philosophati, affirmarunt, tutius esse uti negationibus, cum de Deo loquimur, quam affirmationibus. negationes enim illas non esse simplices negationes, sed excellentiores quasdam præ se positiones ferre. ut cum dicimus eum non habere rationem, uel non esse ueritatem uel sapientiam, significamus illum habere quid excellentius illis. nam uoces istæ omnes, etiam que absolutæ à corporibus uidentur, aliquod in se mixturæ nostræ habent, neque possibile est, eos, qui in corpore sunt, sine medijs corporeis prorsus assequi incorporea, semper enim nostrum aliquid intercidit, quamuis mens quantum potest maxime sese à uisibilibus auellens, in seipsam conuertatur, & secum esse ac cognatis sibi copulari conetur. quod sic perspicere poteris. Appellationes Diuinæ naturæ sunt; spiritus, ignis, lumen, charitas, sapientia, iustitia, mens, sermo, & huius generis alia. quid ergo? num spiritum intelliges sine delatione atque impetu & effusione? aut ignem sine materia, & sublacione ad superiora, proprio que colore ac forma? aut lumen, quod aëri permixtum non siquæque dimissum à re, quæ uel generet, uel illuminet? mentem uero quam? nisi que in alio sit, & cuius sint motus ac cogitationes, que uel quietem agant, uel proferantur? sic uerbum siue sermonem, quem intelliges præter eum, qui uel quietem agat in nobis, uel proferatur, demum que soluatur? item sapientiam quam? nisi habitum qui in speculationibus sit uel Diuinis uel humanis? iustitiam similiter & charitatem, an non affectus laudatos, & alterum iniustitiæ alterum odio contrarium, qui & intenduntur & remittuntur, accedunt que ac recedunt, & qui nos variant ut colores corpora? ita laborat intellectus noster, dum cupit corporea transire & cum nudis incorporeis esse, neque tamen id assequi potest. Hęc autem dicta à nobis sunt; ne, cum hic Dominus dixerit, cælum esse thronum Dei, & terram subsellium pedum eius, quod & apud Esaiam à Deo dictum reperies, quis existimet, Deum ea forma esse, atque ea mole, ut in cælo quidem sedeat, pedes uero usque ad terram porrigantur, in magni cuiusdam hominis figuram, neque enim desuerunt, qui Deum humana specie constare crediderunt, qui etiam iccirco Græco uocabulo anthropomorphitæ fuerunt appellati. Scriptura ergo

de mo-

Esa. 66.

de more ad nostram se humilitatem demittit, & cum ostendere uelit, Deum ubique esse, atque omnia implere, quemadmodum alibi dicitur, cælum & terram ego impleo, dicit Dominus, humanis *Ier. 13.* quibusdam utitur dicendi modis, alioqui uerissimum est quod dicit Salomon, cælum & cæli cælorum te capere non possunt. ita *Eccl. 16.* enim eget loco ubi contineatur, est que quemadmodum & ante creatura omnia erat, in seipso uidelicet, seipso contentus ac sibi ipsi sufficiens. Cum itaque dicitur Deum implere cælum ac terram, intelligendum est, eius uirtutem ac maiestatem ubique esse, sicut alibi legitur. pleni sunt cæli & terra maiestate gloriæ tuæ. quo ibo (ait *Esa. 6.* psaltes) à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? si ascendero in *Psf. 138.* cælum, tu illic es, si descendero in infernum, ades. si sumpsero pennas diluculi, & habitauero in extremis maris, illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. sic in cælo esse & cælum pro sede habere dicitur, quia plus ibi elucet uirtutis illius, copiosiorém que & apertiorém sui notitiam præbet. uidemus enim nunc (ait Paulus) per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. *I. Co. 13* Terra autem subsellium pedum eius appellatur, quia etsi non eam sui agnoscendi copiam nobis, qui in terra degimus, præbet, non tamen ipsam terram expertem sui relinquit, sed continua gubernatione nos curat ac protegit. neque enim parcam illorum prouidentiam admittimus, qui quasi indignum Deo sit, hæc humilia curare sublunare hoc spatium Diuinæ prouidentia vacuum esse uoluerunt. Videtur etiam appellata terra subsellium pedum Dei, quia inferior mundi locus est, quemadmodum & subsellium in sede aliqua pars est humilior. Prohibemur ergo per cælum ac terram iurare ob dictas causas. *sed neque per Ierosolimam* (inquit) *quoniam ciuitas est magni regis.* Dei uidelicet. iccirco enim appellatur à prophetis ciuitas Dei. ut illud. gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. & magnus *Psf. 86.* Dominus & laudabilis nimis in ciuitate Dei nostri in monte sancto *Psf. 47.* eius. Cum autem eo tempore ex omnibus gentibus soli Israelitæ veri Dei cultum haberent, is que ab eis penè singulariter agnosceretur, quo nomine etiam gloriabantur dicentes, notus in Iudæa Deus, in Israël magnum nomen eius, Et factus est in Salem nomen *Psal. 75.* eius, & habitatio eius in Sion, Ierusalem. n. metropolis erat ac sedes regni) regnumq; illud regem præcipuè haberet Deum, merito sedes magni

magni regis à Domino, vocatur, in qua cum tanta Dei maiestas eluceat, ipsius Dei contemplatione iurari per illam non vult. *Neque per caput* (inquit) *tuum iurabis*. quare? *quia non potes pilum unum album aut nigrum facere*. quid hoc vult? vetat per hæc verba in unum uersum per quamlibet rem creatam iurare. cum in ea quoque & maiestas & potestas Dei appareat, ut demum ipsa iuratio ad Deum referatur, cuius & à quo ita sint omnia, ut nemo uel capilli unius colorem mutare possit. quod si dicat quis nõ se intelligere Deum in illa per creaturam iuratione, nihilo tamen minus peccat, cum Diuinam quandam dignitatem rei creatæ iurando tribuit, omnes enim per maiorem se iurant. Quod uerò ait, neminem posse *capillum unum album uel nigrum facere*, hoc omnino uerum est. nam etsi quidam arte aliqua canos tingere soleant, non tamen colorem illum matinum immutant, sed alio colore operiunt. Idem iurandi genus est, cum quis per dexteram suam uel alterius iurat, uel per salutem filiorum, & cætera eiusmodi, quæ Euangelicis Domini legibus æquè prohibentur. Qua in re uideamus, quantum nostro æuo de uia, quæ monstrata nobis à Christo est, quàm etiam profitemur, deflexerint homines. si enim iurare quamuis sanctè nobis interdicitur, quid de ijs dicemus, qui non solum tertio quoque uerbo iurant, sed nullis periurijs blasphemias que parant? quonam isti loco ponendi sunt, qui tanta contumelia afficiunt Deum, cum Christus etiam sanctè appellare non solum Deum, sed ne creatas res quidem ullas iurando uelit? Cupio equidem, ut quod in superiore synodo toti clero sum interminatus, me scilicet eos, qui frequenter iurant, castigatum, si non æque, certe non multò minus quàm uel peierantes uel blasphemantes, idem etiam in uos animaduertere, quod à sanctissimis olim patribus maximo Zelo est factum, sed hanc legem in reliquum populum nolui promulgare propterea, quod nõdum cerno uos huic accipiendæ correctioni idoneos. non despero tamen, fore, neque ita multò post, ut hunc etiam errorem corrigatis. nam audio, blasphemias, quæ tam frequenter antea erant, ferè sublatas, & confido, uosmet, si qui reliqui sunt, Diuina æmulatione inflammatos, ita illos compressuros, ut breui tantæ pestis reliquæ radicitus sint euellendæ, quod ut præstetis, uos omnes summopere precor ac quæso. Interea etiam de iuramento cogitate, quàm temerarium sit, hominem, qui puluis ac cinis est,

Deum

Deum appellare testem, id que de rebus leuissimis. quid enim accidere potest graue, cur sit iurandum? nõ ne iuramenta uestra ferè omnia pecuniæ causa fiunt eius que perexigunt? at, quæ pecuniarum atque opum summa, si etiam totius orbis pretio æstimaretur, tanti esse debet, ut propterea Diuinam illam maiestatem (horresco enim sola cogitatione) adhibere testem audeamus? quis uestrum non dico in ijs rebus, pro quibus Deum opt. max. appellare non ueremini, sed in multò maioribus tam facile Paulum tert. pont. max. accersere testem auderet? Deum uerò, cui maximæ quæque potestates comparatæ minus quàm nihil sunt nullo negotio, nulla cum reuerentia, nulla habita ratione, tam familiariter, atque adeo tam impudenter appellatis? expergiscimini obsecro uel nunc cum tantum scelus intelligitis, atque hodie quicumque hic adestis, statuite intra uos, prorsus à iuramento abstinere. hoc uos si præstetis, reliqua ciuitas continuò institutum uestrum sequetur. nam hic illud accidet, quod in blasphemia uel iam euenit, ut nunc demum cum blasphemari definitur, intelligatur, quanto scelere se homines hæctenus obstrinxissent, neque id unquam animaduertissent. sic in iuramento cum illud reueriti, ab eo. abstineritis, tum demum intelligetis, quanto in errore uersati hæctenus fueritis. uix enim, aut nunquam potius fit, ut frequens iuratio non secum peccatum afferat. quod intelligebat uir quidam sapiens cum diceret. uir multum iurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. & alibi acrius etiam. loquela (inquit) multum iurans horrescere pilos capitis facit, & irreuerentia illius obturatio aurium. Vult uir sapientissimus homines ad frequens iuramentum exhorrescere, & nõ minus ad illud continere & obturare aureis, quàm solebant homines audita blasphemia. præterquam enim quod iuratio eiusmodi temeraria, etiam si uerè iuret, ipsa per se reprehensione digna est, cum Dei nomen tam exigua cum reuerentia usurpatur, illud multò deterius accedit, quod ex ipsa iurandi consuetudine homines in per iurium imprudentes delabuntur, dum in ijs, quæ uel affirmant uel negant, nullum ad ea cogitanda studium adhibent, neque si non ob Dei timorem, saltem ob famam illud apud se reputant, fore, ut si forte aliqua ob iurandi imprudentiam peierauerint, infames sint efficiendi, & digni quibus nihil in posterum credatur. nam recte quidam ethnicus dixit. Qui semel peierauerit, ei credi postea, etiam

R r si per

Eccl. 23.

Eccl. 27.

si per plures Deos iuret, non oportet. quod si iuramentum tanto-
 pere cauendum est, quanto magis periurium? in quod tamen ve-
 reor multos facile incidere ex eo, quod à me superioribus mensibus
 fuit quaesitum. rogauit enim me quidam is que sacerdos, num lice-
 ret defendendi alicuius gratia peierare. quæ interrogatio suspitione
 mihi fecit, multos sine ullo Diuini iudicij metu in hoc saepe pecca-
 re, quod sanè indictum est hominum, qui omnem cœlestis numi-
 nis cogitationem prorsus abiecerint, & ipsis ethnicis longè euase-
 rint sceleratiores. Sunt alij præterea, qui non contenti iuramen-
 to, adiiciunt diras quasdam, horrendas que aduersus seipfos im-
 precationes, vt mirer eosdem ipsos non expauescere, qui ea profe-
 runt. si non ita est (inquiunt) ignis è cœlo me comburat, suffocer
 aquis, hac ipsa hora fulmine cœlesti feriar, & sanè ethnici, & ij,
 qui sine Deo erant, prudentius se gerebant, atque aduersum sese
 erant mitiores. aiebant enim. ita me Dij bene ament. at nostri,
 quantis possunt maximis imprecationibus onerare se non veren-
 tur. Alio item modo peccatur à multis in hac parte cum iusuran-
 dum requiritur ab alio, neque sine eo credere cuiquam volunt. at
 dices, nisi iusurandum adhibeatur, fraudabunt. cui nihil aptius
 occurrit quod respondeam, quàm quod ethnicus quidam dixit. qui
 semel à veritate deflexit, is non maiore religione ad periurium,
 quàm ad mendacium perducitur consuevit. deinde illud cogita. si is,
 à quo iuramentum exigis, vir bonus est, non est necessarium iura-
 mentum. nam ab interioris hominis puritate non est timenda cir-
 cumuentio. sin malus est, quemadmodum iniuria afficere proxi-
 mum quenque non metuit, ne periurium quidem formidabit. mul-
 to verò sceleratius fit, cum scis illum peieraturum, & tamen ab eo
 exigis iuramentum. hoc enim est manifestè ac data opera perdere
 animam fratris, pro quo Christus mortuus est: quare concluden-
 dum est, neminem iustam habere causam, cur ab altero exigat ius-
 iurandum. sed videamus quid, prohibito quouis iurandi modo,
 iubeat Dominus. *Erit* (inquit) *sermo uester, est, est, non, non.* hoc
 est, siue affirmetur quid, siue negetur, simplex sit & affirmatio & ne-
 gatio. & hoc nimirum cum verum dicendum est, nam mendacium
 non solum cum iuramento, verum etiã in simplici verborum pro-
 fatione prohibetur, vt res à Diabolo profecta, qui, quemadmo-
 dum ait Dominus, cum loquitur mendacium, de proprijs loqui-
 tur,

Joan. 8.

tur, quia mendax est, & mendacij pater. cum vero Deus veritas
 sit, quoties profertur mendacium, quod veritati contrarium est,
 quamuis cum iuramento non sit coniunctum, veritati tamen, hoc
 est, ipsi Deo aduersatur, est que illi inimicum. quod quanti est fa-
 ciendum? quantam que est suscipere aduersus Deum inimicitias?
 quod si simplex sine iuramento mendacium tam est detestanda res,
 quantum est, cum iuramento præterea adhibetur? Hanc ean-
 dem doctrinam profecutus est beatus Iacobus dicens. Ante omnia *Iac. 5.*
 autem fratres mei nolite iurare neque per cœlum, neque per ter-
 ram, neque aliud quodcumque iusurandum. sit autem vestrum,
 est, est, non, non, vt ne in simulationem incidatis. dum. s. quis per
 iuramentum creditur verax, & sit interdum ut mentiat. in simula-
 tionem enim tunc incidit, quando bonitatem simulat, cū malus sit.
 sequitur, quod vltra hoc est, à malo est, nempe ab infidelitate tum iu-
 rantis, tum eius, cui iuratur. nam qui iurat, non bene sentit de eo, cui
 iurat, cum eum opinetur nolle sibi facile credere, & qui iusuran-
 dum exigit, diffidit de iuratore. Audistis Seruatoris Christi sen-
 tentiam, quo pacto nos omnino iurare prohibeat non solum per
 Diuinum numen, verum etiam per quamlibet creatam rem. quod
 si hætenus Euangelici fortasse præcepti ignorance peccatum est à
 vobis hac in re, nulla erit vobis posthac excusatio, si in idem vitium
 relabamini. pudeat tandem aliquando illius moris, qui tam fre-
 quens apud vos est, præsertim mercatores, vt ad singula penè ver-
 ba non vnum iuramentum adhibeatis, & ea ipsa multis execratio-
 nibus atque imprecationibus permisceatis. vt quid demum? nem-
 pe vt lucelli aliquid comparetis, neque cogitatis quid in Euange-
 lio dicat Dominus. quid prodest homini, si vniuersum mundum *Mat. 16.*
 lucretur, anime verò suæ detrimentum patiat? si vniuersi mun- *Mar. 8.*
 di lucrum pro nihilo reputandum est, vbi salutis anime periculum
 impendet, cur ob exiguos obolos tam ingenti vos periculo exponi-
 tis? si ociosorum uerborum in tremendo illo iudicio ratio est red-
 denda, quanto seueriori examinatione temeraria tot iuramenta, ne
 dicam periuria, quæ frequentissimè intermiscuntur, erunt pertra-
 ctanda? Pertimescite Diuinum illud iudicium, & ante oculos fre-
 quenter ponite, sic enim fiet, vt disponatis, quemadmodum ait
 propheta, sermones vestros cum iudicio, & in illum diem sitis pa-
 ratiore, quem vtinam intrepidi omnes intueri possimus. iuuante

Pf. III.

Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est gloria & imperium & nunc & semper, & in omnia secula seculorum. Amen.

ORATIO XLI.

AVDITIS quòd dictum fuerit, *oculum pro oculo & dentem pro dente*. Videte quàm ingens malum sit, semel de via deflexisse, & in vitioso habitu occalluisse. qui enim eiusmodi sunt, cum ad rectum iter sunt reuocandi, non sunt eis confestim omnia proponenda, quæ ad integram viuendi rationem pertinent, sed plurima tandiu vtendum indulgentia, dum maioribus perfectioribus que studijs at suescere idonei sint. Ea verò etate, qua Deus per Moysen legem dedit Israëlitis, ingens erat Dei ignoratio. nam et si populus ille à fidelibus viris oriundus, Abraham videlicet Isaac, & Iacob, unius ac veri Dei famam audiuisset, quia tamen versabatur inter ethnicos, magnum agnitionis illius partem amisisse uidebatur. quod nisi ita esset, non dixisset Moyses, cum recusaret prouinciam educendi populi ex Aegypto. ecce ego vadam ad filios Israël, & dicam eis, Deus patrum uestrorum misit me ad uos. si dixerint mihi, quod est nomen eius? quid dicam eis? perinde quasi nihil differret ab alijs Dijs, quorum singulis erant assignata sua nomina, perinde uerbatur Moyses eos interrogaturos de patrum suorum Deo. at cum Dei ignoratione mala continuo omnia ingrediuntur ad homines.

Exo. 3.

Rom. 1.

1. Thes. 4.

quod ostendit Paulus cum dixit. & quemadmodum non probauerunt ut Deum agnoscerent, ita tradidit eos Deus in reprobam mentem, ut facerent que non conueniunt, repleti omni iniustitia, sceleratione, uersutia, auaritia, malitia, pleni inuidia, cæde, contentione, dolo, malis præditi moribus, susurriones, obtreptatores, Dei osiores, contumeliosi, elati, gloriosi, excogitatores malorum, parentibus immorigeri, expertes intelligentiæ, pactorum minimè tenaces, alieni à charitatis affectu, nescij sceleris, immisericordes. Cernis examen ingens malorum introductum ex neglecta Dei notitia? sic etiam ad Thessalonicenses scribens, dum reuocat eos à secleratae factis, admonet, ne sint sicut gentes, quæ non nouerunt Deum. cuius

ius nimirum ignoratio efficit, ut homines moribus ac uita nihil interdum à beluis differant, atque adeo illis sint deteriores, dum ratione, qua à cæteris animantibus distant, abutuntur, neque ad rectum que dirigere illam scopum sciunt. & nisi quòd Deus, qua est benignitate, uoluit, ut quouis tempore insita mentibus hominum essent quædam quasi semina uirtutis, & ueluti scintillæ lucis ac ueritatis, superassent homines omnem omnium ferarum immanitatem. quæ tamen semina in ijs ferè duntaxat superfuerant, qui aliquam Diuinitatis, ac cælestis numinis opinionem fuerant assecuti. Rebus itaque tam prolapsis, non poterat ea respublica institui, qualis postea à Christo fuit instituta, quæ scilicet cælestis uitæ esset quædam representatio. quod quidem etiam tum optabatur, atque ideo dictum Moysi. uide ut facias omnia secundum exemplar, *Exo. 25.* quod demonstratum tibi fuit in monte. sed quia non erant homines id assecuturi, interea figuris quibusdam adumbrata fuerunt, quæ postea per aduentum Christi fuerant explicanda. Instituta ergo tunc fuit terrena quædam ac ciuilis respublica, ut scilicet satis esse uideretur, si arcerentur externa malefacta, ne ciues mutuo se læderent. quòd si offensus aliqua incidisset, plecterentur quicumque alterum offendissent, & ea ultione satis læso factum esse uideretur. quare in lege Moysis mandatum est, ut redderetur anima pro anima, *Exo. 24.* oculus pro oculo, dens pro dente, manus pro manu, pes pro pede, *Leui. 24.* adustio pro adustione, uulnus pro uulnere, liuor pro liuore. quæ uerba quanquam Hebraei ferè interpretentur non esse ad literam intelligenda, sed fieri debere compensationem per bona externa, ut qui sic hominem læsisset, teneretur ad quinque, ut scilicet compensaret damnum, ut si amputasset manum aut pedem, item operas, quas interea dum decubuit, amisit, dolorem quoque & medicinam, & dedecus, ut si in loco patenti, puta in facie esset læsus, quamuis inquam Hebraei sic ferè exponant, nihil tamen esset mirandum, si etiam ad literam id fuisset seruatum, cum essent dura ceruice & asperis moribus. at ueriores hos mores Euangelium sustulit. cum enim filij Zebedæi uicisci cuperent iniuriam, quòd Samaritani non recepissent Dominum, & dicerent, Domine uis dicamus, ut ignis descendat à celo & consumat illos, quemadmodum & Elias fecit? *4. Re. 1. Luc. 9.* conuersus Iesus increpauit eos dicens, nescitis cuius spiritus estis uos. filius enim hominis non uenit ad perdendum animas hominum,

num, sed ad seruandum. Eodem itaque pacto etiam hic iubet ut mitiores animos induamus, & ait. *at ego dico uobis, ne resistatis malo. resistere malo est uelle malum pro malo reddere, à qua re ij etiam, qui sub lege fuerunt & tamen spiritum Christi aliqua ex parte repræsentarunt, abstinere. vide enim quid dicat Dauid. si reddidi retribuētibus mihi mala, qui etiam eripuit aduersantem mihi sine causa. tantum abest (inquit) ut malum pro malo unquam reddiderim, ut etiam eum qui mihi mortem moliebatur, seruauerim, ac illius uitę pepercerim, quantumlibet mihi aduersaretur sine causa. cum enim Abisai perfodere illum uellet dormientem, prohibuit Dauid. & cum rursus Saul in speluncam ingressus esset, ut purgaret ventrem, in qua Dauid cum reliquis socijs ignorante rege delitesceret, actum de illius uita erat, nisi Dauid ei pepercisset. quanto ergo à nobis id magis accuratè est præstandum, quando ij, qui hanc philosophiam fuerant duntaxat odorati, tam egregiè præstiterunt? Hanc uiam generosè ingressi sunt apostoli, & qui eis succedere, qui cæsi gaudebant, male audientes benedicebant, conuicijs affecti obsecrabant. ubi uerò disidij aliquid aut querelarum oriebatur inter fideles, non ferebat Paulus, sed aiebat. iam quidem omnino delictum in uobis est, quòd lites habetis inter uos inuicem. cur non potius iniuriam patimini? cur non potius damnam accipitis? Et sanè sola eius, qui aduersetur nobis, contemplatione possemus hunc errorem corrigere. cur enim irritaris ad proximo tuo aduersandum? quia (inquit) iniquus mihi est. at cum ei resistis, cupis que retaliare, illum imitaris, & quod in altero damnas, ipse in illud incidis. non pudet Christianum id non aduertere; quod ethnici intellexerunt? nam quidam eorum dixit. ridiculum est nocentis odio perdere innocentiam. non cernis te tuo ipsius iudicio condemnari, dū eadem facis, quæ in altero reprehendis? Qua in re facile intelligere licet, quantopere illi sint detestandi, qui hac arte, nescio quas retaliandi leges excogitauerunt, ut pro iniuria uerbo illata alapa reddatur, pro alapa uulnus, cetera que in hunc modum, ut scilicet aliquid semper acceptę iniuriæ adiungatur. & ij tamen à Christo acceptum cognomen circumferre audent, qui ne digni quidem sunt, qui inter honestiores ethnicos numerentur. nam quidam eorum dixit. minus esse malū exillimandum perpeti grauissimas iniurias, quàm inferre. Illud præterea cogita. non ne tibi in animo est, atque id unum*

unum queris, ut uincas aduersarium? id ipsum proculdubio. at nunquam quenquam rectè diceris uicisse, cum par pati refers, ut conuicium pro conuicio, aut plus etiam reddis, ut pro conuicio uulnus. hoc enim uincere non est, sed uinci à malo. sed tunc solum victor euadis, cum uirtute superas, & bonitate malum uincis, quem *Rom. 12.* admodum aduonebat Paulus. Quousque uerò non agnoscemus hominis uictoriam malum distare ab illa beluarum? quæ tum demum superant, cum cornibus, unguibus, calcibus se tuentur. at propria hominis arma non eius sunt generis, qui, cum ratione præditus sit, quæ sola à cæteris animantibus distat, & quæ hominem constituit, nisi ea ad uincendum utatur, & secundum præfixas ab illa leges sese gerat, non homo sed brutum animal potitur uictoria. cum uerò iustitia & bonitate superare contendis, ea sola hominis uictoria est. nam egregiè quidam dixit, ultionem inimici esse honestam uitam. nam iustum sanè est, hominum arma longè à brutorum armis suo genere esse diuersa, quando etiam homines, qui naturam dignitatem que suam agnoscere uolunt, decet diuersis à brutis affectibus uitam suam moderari. Præterea non uerè dixeris quempiam aduersarium suum superauisse, cum eum uel uita uel bonis spoliauerit, nisi etiam illius animum subegerit, sibi que effecerit obedientem. neque aliter reges propriè subegisse prouincias ac regna dicuntur, nisi cum populorum beneuolentiam sibi conciliauerint. quare si uincere inimicum rectè uis, effice tua dexteritate ac probis atque homine dignis moribus ac factis, ut uel inuitus cogatur tibi affici. atque illud est, quod & Salomon & Paulus *Pro. 25.* *Rom. 12.* aduonebant; cum dicerent. si esurit inimicus tuus, ciba illum. si sitit, potum da illi. hoc enim faciens carbonem ignis congeres super caput eius, hoc est, uretur tua beneficentia, congeritur que fateri se fuisse superatum. Quantum uerò abesse nos ab eo uelit Dominus ut resistamus malo, uideate quid loquatur. *sed quisquis impegerit alapam in dexteram tuam maxillam, obuerte illi & alteram, & ei qui te uelit in ius trahere, ac tunicam tuam tollere, permitte illi & pallium, & qui te adegerit ad millarium unum, abito cum illo duo.* Quam pulchra esset Christiani orbis facies, si Diuina hæc Seruatoris Christi præcepta, seruarentur, nihilo esset inferior hæc, quæ in terris ageretur respublica, illa ipsa quæ in cælo agitur, atque adeo uideretur illam ab ista in hac parte supe-

te superari, quòd eiusmodi exempla ibi fieri non contingit, nisi quòd eadem in illis præcesserunt, & nihil illis restat aliud, nisi vt eiusmodi rectè factorum præmium referant. Hæc verò nobis eò studio sius essent seruanda, quòd nostræ philosophiæ propria sunt. vbi enim aut apud quas sectas ista inuenies, vt maxilla obuerti iubetur cadere volenti, & ei, qui auferre aliquid à nobis conetur, plus etiam dare quàm petat, & contumelijs affecti bene precentur, dent que operam, vt ij, qui iniuria eos afficiunt, euadant meliores? Apud ethnicos pro magno exemplo fertur, nescio quem philosophum percussum ab alio non repercussisse quidem, sed fronti duntaxat nomen percussoris inscripsisse. at hoc genus fuit ultionis acer bisimum, & tamen pro re laudata & celebranda propositum fuit. Sed proprius accedamus ad verba Euangelica, & videamus cur Dominus non dixerit absolutè, *si quis percusserit te in una maxilla, sed adiecerit, in dextra*, præsertim cum plurimum accidat, vt qui in maxilla percutere alterum velit, sua dextera illius sinistram maxillam ferire consueuerit. idem ergo & hic intelligendum est, quod superius est dictum, cum dixit Dominus, si oculus dexter & dextera manus offendiculo sunt, eruendum oculus & abscindendam esse manum, vt scilicet accipiamus per dexteræ maxillæ percussorem, selectam aliquam insignem que offensionem. Cernitis quàm longè ab ultione abesse oporteat Christianum hominem? qui iubetur, vt non solū nō repercutiat, verum etiam paret se ad alteram percussorem perpetiendam. hoc enim est obuertere & alteram, illa videlicet animi præparatio ad alteram iniuriam subeundam. idem quoque de litibus est cogitandum. iccirco adiecit. *ei qui te velit in ius trahere, ac tunicam tuam tollere, permitte illi & pallium*. qua in re quæ spes est, fore, vt homines Euangelici euadamus, & auferre conanti aliquid, aliud præterea addamus, dum tam contraria ingredi mur via, & non solum decedere de iure nostro transuersum digitum volumus, sed plerunque in ius alienum, nulla habita Christianæ professionis ratione inuadimus. Cogitate verò, quanta esset in quotidiana etiam vita hominum felicitas, si hanc Domini doctrinam vellemus imitari. quid enim in primis molestam vobis vitam facit? nimirum vestræ lites, vestra que dissidia. at hæc continuo, si, quod præcipitur hoc loco, seruaretur. sublata essent. etenim qui fieri posset, vt de auferenda re aliena, aut etiam de nostra repetenda tam

tam furiosè, vt nunc sit, digladiaremur, cum parati essemus plus aduersario dare quàm ipse postularet? Hoc autem si fieret, non solum nulla esset facultatum iactura, sed maximè etiam lucri accessio. si enim quæ nunc in lites non solum hæc fructu verum etiam cum facultatum iactura insumitis, ea, quemadmodum vos Euangelium docet, impenderetis, primum haberetis ingentem in cælo paratam vicissitudinem, deinde vitam hanc degeretis iucundissimè, quod contra nunc fit, cum & pecuniam prorsus perditis, & vitam morte agitis deteriore. Sequeretur præterea vt illi ipsi, qui ledendo proximo cuique nunc maximè inuigilant, his exemplis prouocati. mox à pessimis illis perditissimis que consilijs auocarentur. si enim leonam ferocissimarum que bestiarum naturæ beneficijs molliuntur, non euadent sæuisissimi quique homines tam pulchris exemplis humani, à quibus humanitas nomen accepit? vbi verò ij, qui uexare alios consueuerunt, nouos induerent mores, quid reliquum iam esset, nisi vt pacatissimi omnes sine vllis molestijs, ac felicissimi uiuerent? Quàm uerò exactè hanc partem impleri uelit Dominus, liquet etiam ex eo quod sequitur. nam addit. *& qui te adegerit ad milliarium unum, abito cum illo duo*. non solum (inquit) iubeo, ut res tuas tibi auferri equo animo scias, uerum etiam ut tu ipse uim tibi afferri ita patiaris, te que ipsum, non facultates solum, per uim adigi, ut duplum præstes eius rei, quam à te quadam tyrannide aduersarius tuus exigere conatur. Miserrimam profectò aetatem nostram, & Ieremiæ threnis assidue desendam, in qua Christianorum dogmatum nulla prorsus apparent uestigia. quantum enim ab hac pietate distamus, atque ab hac Diuina doctrina? & tamen hæc Christiani hominis insignia sunt, quæ si desint, agnosci facile non potest. hæc stigmata sunt, quæ Paulus circumferabat, cum diceret. ego enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. his insignitos esse oportet eos, qui se Iesu Christi seruos profiteri cupiunt. alioqui à Christo accepto cognomine sunt indigni, erant que ex eorum numero, quibus ipse dicturus est. nescio uos unde sitis, discedite à me operarij iniquitatis. Sed pergamus reliqua Domini uerba. *petenti abs te dato, & cupientem mutuum accipere ne auerferis*. Si crederemus ueritati, ipsi uidelicet Christo, arbitraremur rem esse beatam dare unicuique petenti. nam ipse dixit, beatius esse dare quàm accipere. qui enim dat, significationem præbet, se non solum non

egere, uerum etiam abundare. quod sanè felicitatis est. qui uerò in summa copia existimant curte nescio quid rei semper abesse, quorum numerus satis multus est, ij profecto egere se profitentur. at uerò que infelicitas hæc est, hominem locupletem continua laborare egestate? nam rectè quidam externus dixit: instructa inopia est in diuitijs cupiditas. egregiè sanè dictum. nam ubi quis in summa rerum copia adhuc cupit, nihil aliud est, quàm inopia quædam miserabilis, tantum à reliquis pauperibus distans, quòd illis quidem defunt opes, at horum paupertas instructa opibus est, que tamen oneri ac molestiæ duntaxat illis sunt, nulli uerò utilitati, dum frui paratis non audent, & eorum continua solitudine laborant. non cogitant isti, hoc dandi munus quandam esse ipsius Dei auctoris omnium imitationem, qui, quemadmodum ait beatus Iacobus, dat
Iac. 1. omnibus affluentem. & psaltes. omnia à te expectant, & tu das illis escam in tempore. & rursus: aperis tu manum tuam & imple omnne animal benedictione. tam honorificam imitationem quis aspernetur, nisi qui animum abiecerit in has humiles cogitationes, & de hac exigua uitæ scena tantum cogitet, neque unquam ad æternitatis recordationem attollatur? Quod uerò addit, *uolentem mutuum accipere ne auerferis*, uidetur eorum taxare mores, qui usuras exercébant, neque mutuo quicquam dare, nisi lucri alicuius expectatione patiebantur: hoc autem apertius declaratur apud Lucam, ubi sic ait Dominus. mutuum date, nihil inde sperantes; & erit merces uestra multa, & eritis filij altissimi, quia ipse benignus est erga ingratos ac malos. Cernitis uerum esse quod dudum dicebamus, hanc esse uidelicet summi Dei imitationem? duo autem hic coniungit, & utilitatem & gloriam. etenim merces non in futura tantum uita, uerum in præsentem etiam multò maior est, quàm ullum aliud ex quacunque re lucrum. que enim facultates Euangelicum ceteruplum, quod in præsentem promittitur, æquare idoneæ sunt?
Luc. 6. gloria præterea quanta est, filios altissimi appellari? quis uestrum, si spes esset, ut hac uia regis filius euaderet, non libens omnia assequeretur atque æquisimo animo perferret, ac summa etiam cum voluptate, quæcunque hic Dominus præcipit? ut uerò filij Dei euadamus, nihil enitmur, nihil conamur, quod unum tamen esse nobis deberet cordi. nam fieri temporarij regis filium, momentanea res est, ac scenæ similis, at filium Dei euadere, æternam secum felicitatem

licitatem affert. Sed hic torpor atque hæc socordia ex eo proficiscitur, quòd deficit fides. uidentur que mihi ea adesse tempora, de quibus Dominus dixit. cum uenerit filius hominis putas inueniet *Luc. 18* fidem super terram? ita profecto est. nam fidem sola appellatione tenemus, uerã autem illam atque efficacem penitus ignoramus. Incipiamus obsecro animum aduertere ad hæc Euangelica documenta, exuamus aliquando hosce efferos animos, & Christianum peccatus induamus, recordemur cuius spiritus simus, amplectamur erga aduersantes tolerantiam, beneficentiam nunquam deseramus, si etiam ij, quibus benignè est faciendum, indigni sint. meminerimus quod dictum est. Deum benignum esse erga ingratos & malos. cogitemus neminem posse aduersus nos esse tam ingratum, quàm nos erga ipsum Deum sumus, cuius ut assequi misericordiam possimus, consentaneum est, ut & nos simus in proximum quenq; misericordes. ut illius beatitudinis simus participes, quam Dominus pollicitus fuit, cum dixit. beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. quod utinam nobis omnibus assequi præstet idem Dominus noster Iesus Christus, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium sempiternum. Amen.

O R A T I O X L I I .

V D I S T I S, quòd dictum sit, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Dictum & alibi à nobis est, citare Dominum scripturarum loca eo pacto, quo Scribæ & Pharisei interpretabantur. nam de odio habendo inimico nullus est euidentis scripturæ locus, sed contra potius colligi potest, ueterem legem uoluisse, ut amaretur inimicus. nam in Exodo præcipitur in hæc uerba. si occurreris boui inimici tui aut asino erranti, reduc ad eum. si uideris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo. Quo igitur pacto adducti illi fuerunt, ut sic interpretarentur? hanc opinor ob causam. legebant scriptum, diliges proximum tuum sicut teipsum. dictio autem Hebræa, que eo loco posita est, uidetur in quæstionem apud eos uenisse, quis proximi nomine intelligere-

tur, quod facile agnoscitur potest ex Euangelio, cum quidam legis peritus interrogavit Dominum, quis esset suus proximus. ex qua in interrogatione & Domini præterea responso colligitur, fuisse maximam eorum partem, qui existimarent appellatione proximi suam tantum, hoc est, Hebræorum gentem debere comprehendere. ceteros autem ne dignos quidem existimabant, qui in gratiam Dei reciperentur, nisi Hebræorum sacris essent initiati. quod aperte claruit, cum prædicantibus apostolis recipiendarum gentium fiebat ab illis mentio. mox enim excandescabant Iudæi, nec ferre hanc vocem poterant. quin & illi ipsi qui iam crediderant, cum cernerent idem donum datum gentibus quod apostolis, illapsis in ipsos ethnicos, qui crediderant, spiritu sancto, quemadmodum & in apostolos initio obtulerunt (inquit) & glorificauerunt Deum dicentes. igitur & gentibus Deus poenitentiam concessit, & paulò superius cum loquente Petro in domo Cornelij, cecidit spiritus sanctus super omnes, qui audiebant sermonem, & obstupuerunt ij, qui ex circumcisorum genere credebant, quotquot venerant cum Petro, quòd & in gentes donum spiritus sancti effusum esset. quasi noua res ac penè incredibilis accidisset. quam erroris opinionem refellens Paulus ait. num Iudæorum tantum Deus? non ne & gentium? certè & gentium. in eodem serè errore versantur ij, qui inter vos (nam audio interdum multos uestrum hoc vitio laborare) minus equò animo cernere eos, qui huius ciuitatis indigenæ non sunt. hospes (inquit) est, perinde quasi non sit & ipse frater uester, quemadmodum & reliqui huius ciuitatis oriundi. Illi ergo qui legis interpretandæ officio fungebantur, lectis illis uerbis, diligens proximum tuum, proximum eum sunt interpretati, qui bene illis vellet, quo malèposito peius collegerunt, odio scilicet habendum esse inimicum. quòd si huius interpretationis causam quæras, nullam inuenies aliam, quàm deprauatæ mentis consuetudinem. etenim quid necesse est, si etiam dictum esset amicum esse diligendum, concludere, odio esse prosequendum inimicum? cum enim dicitur amandum esse proximum, admoneris, vt vnanimiter uerferis cum eo, ne lites & contentiones inter uos sint. quid verò attinuit addere odium inimici? non legisti omnes homines vnum esse genus, quamuis in diuersas orbis partes dispersi sint? cur ergo arbitraris ceteros omnes præter Abrahæ genus esse habendos odio? quid odium tibi ad ui-

ad uitam quietè ac feliciter, adde & vtiliter agendam prodest? non ne plus lucri facias, si cum omni hominum genere coniungaris charitate, quàm si intra unius gentis angustias continere? num odiù fortasse res est, quæ hominem delectet, & iucundiorè illi vitam parat? at contrarium experimur, venenum esse uidelicet animi, & in quem insederit, non sinere ut ulla vnquam fruatur tranquillitate. Cernis vt ad inquirendam rerum ueritatem purgato in primis opus sit animo? qui siquid impuri in se habeat, ea etiam variat, à quibus sui emundandi querere auxilium oportuerat? ob hanc causam heretici ob corruptam mentem, cum deberent à scripturis dogmatum ueritatem discere, in maximos errores & se & sectatores suos præcipitant. nec minus ij, qui legum peritiam profitentur, cum expedire alios promittunt, ipsi in multos se laqueos imprudentes interdum induunt, dum ad suam uoluntatem leges detorquent, & perturbatos affectus sequuntur. quos si Euangelicis documentis perpurgatos tenerent, & quemadmodum sæpe illos admonui, in sacrarum scripturarum familiaritatem uenirent, exiguo negotio rerum ueritatem assequerentur, sibi que atque alijs essent uilitati, quod nunc contra accidit, ut & seipos perdant, & hominum generi maximum afferant detrimentum. Et hæc quidem aduersus scribas & Diuinæ legis interpretes sint dicta qui ob prauos animi affectus, putauerunt addendum esse, & odio habeis inimicum tuum. nunc quid ueritatis magister doceat audiamus. Ego autem dico uobis. quanta esset cum attentione tantus magister audiendus, & tamen quàm frigidè hac ætate auditur? ego ueni (inquit) nomine patris mei, nec recipietis me, si alius uenerit nomine suo illum recipietis. ita profectò nunc fit. si circumforaneus quispiam ludicra aliqua recens excogitata in forum produceret, nemo esset in hac ciuitate, qui huic spectaculo summo opere non optaret interesse, quod tamen præter uanitatè nihil præterea in se quicquam haberet. accurrerent autem non expectato signo aliquo, quo accerferentur, nec recusarent aliquot horas stantes expectare, & estum solis ac pluiam pati, modo illius quamuis uani spectaculi aspectu fruerentur. accersitur ciuitas campano ære ad audienda ex hoc loco cœlestia filij Dei oracula, tot antea seculis à multis regibus & prophetis expectata, quæ si seruentur, salutem eam que perpetuam sint paratura. certa hora præfigitur, nequis cogatur diutius ociosè expectare

Ioan. 5.

expectare. sub tecto commodè federe licet, & tamen maximam ciuitatis partem abesse cerno, neque tam me consolatur, quòd multò frequentior est conuentus nunc, quàm antea solebat, quàm quòd tam multi adhuc à tanto bono se faciunt alienos. qua in re posthac decreui non tam de eorum negligentia conqueri, qui non accedunt, quàm trecentorum meorum incuriam accusare, qui patiuntur, ne dicam committunt, vt hoc fiat, qui si eo zelo armarentur, quo debent, vi eos traherent, si volentes ac sponte accedere recusarent, atque id seruaretur, quòd in Euangelio dictum est, cum

Luc. 14. is, qui fecit cœnam magnam, prœcepit seruo ut exiret in vias & sepes & compelleret intrare. Sed quid tandem dicit? *Diligite inimicos uestros, benedicite maledicentibus uobis, benefacite ijs, qui oderunt uos, orate pro ijs, qui laedunt & infestant uos.* hoc loco delibermus Christiani id præstare quod cuiusque sectæ homines faciunt, vt Platonici ea maximè tuentur, quæ peculiariter Platonis sunt dogmata, & Aristotelici Aristotelis, & sic deinceps suos quisque duces. at hic locus Christianæ philosophiæ proprius est, quemadmodum superiori oratione diximus, vt quis conuicijs affectus bene preceatur, maledictis lacepsitus oret. si spoliatur vnæ veste, alteram spolianti addat, persecutionem passus decedat. *Diligite* (inquit) *inimicos uestros*. cur hoc graue tibi videtur? quia iniquus (inquit) mihi est, me afficit damnis, lacepsit iniurijs. at hic animi morbus est, multò que grauior, quàm ille corporis, cum quis phrenesi laborat. sicut ergo phreneticos cum cernimus, non illis indignamur, quòd iniurijs in eos sint, à quibus afficiuntur beneficio, sed miseremur potius, quòd morbum suum non intelligant, & quòd insaniant magis, eò maiore dignis misericordia iudicamus; sic & multò etiã magis in animi agritudine est faciendum, quo maius damnum affert homini, quàm corporis morbus. & quantò acerbius in nos agitur inimicus, tantò illum maiori prosequi debemus misericordia, tanquam grauiore phrenesi laborantem. Cogitemus præterea proximum quenque, quamuis inimicum & hostem, membrum ta-

Ephe. 4. men esse nostrum. sumus enim (ait apostolus) inuicem membra. quis autem læsum corporis membrum contemnit, ac non potius fouet & curat, & maius adhibet illi studium, quàm reliquo corpori? idem ergo faciendum erga inimicum est. membrum tuum est,

Luc. 5. sed vitiatum & egrotans. non egent sani medico sed qui malè habent,

bent, iccirco maiori prosequendus est charitate, quam si esset incolumis, curatio illius querenda est, qua non sequetur, nisi tu veluti ægroto membro pharmaca cures adhibere. quòd si etiam cogites, eundem inimicum membrum esse corporis Christi, nisi frustra cognomen à Christo acceptum circumfers, quid non tibi hoc nomine esset faciendum? quis non lapis mouendus ut res tanti pretij seruetur? non horres eum spernere, atque adeo odisse, pro quo Christus ille Dei filius mortem oppetere, & eam crucis non dubitauit? Dominus ac tantus Dominus, nempe rex regum & Domi-

Apo. 19. nus dominantium, pro seruo crudelissimum & terribissimum mortis genus ferre voluit, quanto hoc magis decet seruum pro seruo prestare? ille (ait Ioannes) animam suam pro nobis posuit, & *1. Ioan. 3.* nos debemus pro fratribus animam ponere. filius ergo Dei animam pro seruis posuit, & nos si pro serui salute nolumus animam ponere, non saltem illius erratis ignoscemus, eum que diligemus? non saltem venit in mentem inimiciarum quas cum Deo habuimus, & cum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem

Rom. 5. filij eius? que recordatio non ne vt cuiusuis capitalis cum seruo nostro inimicitia obliuisceremur, persuadere deberet? quòd nisi fiat, seuerè illius reprehensionis saltem recordemur, vbi dictum est. serue male omne debitum remisisti tibi, quia rogasti me, *Mat. 18.* non ne ergo oportuit & te misereri serui tui, sicut & ego tui miserus sum? quòd si vtrunque debitum & serui & serui cogites, multò magis efferi quiuis animi, essent molliendi. debebat seruus Domino decem millia talentorum, debebat seruo seruus centum denarios. & quia domini erga se benignitatem noluit intelligere, iccirco in seruum crudelis fuit, quòd & nunc in ijs accidit, qui soluere inimicitias recusant, qui si cogitarent, quanta illa debitorum summa sit, quam Deo debent, agnoscerent profectò, omnes quæcunque ab hominibus proficisci in eos possunt, quamuis grauisimas offensiones, uix unius teruncij debito esse comparandas. sed ista nunquam cogitamus miseri, & solummodo ad circumueniendos nos ipsos inanibus quibusdam non rationibus sed rationum simulacris sumus ingeniosi, semper que causas excogitamus, quibus hoc venenum nutriamus, quòd contra potius fuerat faciendum, & verendum ne nos in culpa simus, dum illam in alterum reijcere uolumus, que res causa est, cur inimicitia perdurent,

rent, id quod ego quotidie in uobis experior. Horum autem errorum causa est, quod interiores affectus nunquam sedare curamus atque componere, sed fouemus potius eos & quotidie reddimus efferaiores. nemo descendere in se studet, & quid se, quid Christianum hominem deceat, considerare, sed precedenti (ut inquit ille) spectatur mantica tergo. atque hinc fit, ut ad senectam perueniamus, sine ulla unquam Christiani pectoris declaratione. sed videamus quod addit. *Benedicite ijs, qui nos execrantur, benefacite ijs, qui oderunt nos, orate pro ijs, qui ledunt & persequuntur nos.* audio quosdam vestrum interdum dicere. ego illum non odi, bene illi uolo, nunquam eum vel minima in re laederem, sed nolo eius uti commercio. neque intelligunt miseri, quam semet ipsos in re tanti ponderis miserè fallant. sed audiant isti, quo pacto velit Dominus, ut verbo, factis, & intimis etiam affectibus nos erga inimicos geramus. vult primum, ut bene precemur ijs, qui nos execrantur, ut improbis inimicorum uerbis nos bona & amantissima uerba reddamus. sed quia plerumque fit, ut amica quidem uerba reddantur, sed frigidè tamen, neque à pectore, quod plenè Christianum fit, profecta, iubet ut bene etiam faciamus ijs, qui nos odio insectantur, factis que ipsis declaremus, nos ex animo amare. & quidem uideri poterat hoc satis esse. quid enim, ubi uerbo & factis amorem ostenderimus, aliud superest faciendum? & tamen hoc non contentus, uult præterea ut pro ijs oremus, qui nos ledunt & insectantur, ut uidelicet illis ignoscat Deus, illis meliorem inspiret mentem, ut æternam & ipsi salutem adipiscantur. deprehendi autem interdum aliquos, qui remittunt quidem iniuriam, sed ea conditione, ut cupiant Deum illum uisceri. & fortasse in eum modum interpretantur illud per prophetam dictum, atque à Paulo citatum, *Deu. 32.* mihi ultio & ego retribuam eis. sed non ita est accipiendum. vult enim per illa uerba admonere nos, non ut optemus inimicis mala inferri à Deo, sed ne usurpemus id, quod non nostrum sed Dei est, qui scit, qua quisque sit dignus poena. homines uero in facienda ultione facile decipiuntur, in sua præsertim ipsorum causa, & plerumque cum ipsi poena digni sint, illam rejicere in alterum quarunt. non solum ergo nõ expectandum est, ut Deus uisceretur inimicum, sed orandus potius ut benignè illi faciat, & spatium ei ac spiritum poenitentiae donet. Et hæc sanè quidem essent præstanda, sola ipsius

fius rationis, qua præditi à Deo fuimus, contemplatione, sed multò profectò magis extimulari ad id præstandum debemus. ex eo quod sequitur. *ut sitis (inquit) filij patris uestri, qui est in caelis, qui solem suum oriri facit super malos ac bonos, & pluit super iustos & iniustos.* O nos degeneres, qui ad tantam adipiscendam dignitatem nihil permouemur, non inflammanur audita hac pollicitatione, fore, ut, si hæc præstemus, simus filij caelestis patris. *Qui solem suum (inquit) oriri facit super malos & bonos,* solum suum, rem tam egregiam à se factam iubet quotidiano ministerio etiam improbis inferuire. hoc tibi exemplum. singulis diebus atque adeo per totos ipsos dies ante oculos ponit. cum ergo lumen solis intueris, ueniat tibi in mentem tam ingens erga ingratos Dei beneficentia, & hoc unum idoneum erit ad omnem à te cordis duritiam auferendam. is, qui nullius eget, tanta tamen erga ingratos, rem nihili & præterea abominandam: uitur liberalitate, & homo aduersus hominem, cuius egere semper potest, audebit odia exercere, & ei denegare beneficentiam? Reuocanda ad memoriam essent hæc Euangelica præcepta, quoties animum inuadit perturbatio, & mox tanquam solis radijs caligo omnis dispelleretur. neque enim frustra dixit Salomon, mandatum lucerna est & lex lux. maxima humanorum errorum causa est, quod ad hoc perfugium non accurrimus suo tempore, sed eorum morem imitamur, qui tum anima abijciunt, cum illis maximè esset utendum. Possimus in hac uita repræsentare, quod in futura speramus, ut inter filios Dei numeremur, & tantum bonum negligimus. nam & nunc, si agnoscere uelimus, sumus. nunc enim (ait Ioannes) furnus filij Dei, sed nondum apparet. quemadmodum quando hæres puer est, nihil differt à seruo, quamuis sit dominus omnium. Pudeat ergo quicquam agere indignum tanto patre, neque dignitatem nostram ob exigua quæque ac uilia negligamus. *Qui solem suum (inquit) oriri facit.* ingens quidem etiam munus est, lunæ ac stellarum lumine horrorem noctis leniuisse, ut nocturno etiam tempore iter agere ac rebus necessarijs operam dare tam mali quam boni possint. sed meminit in primis solis, tum quidem ob admirandam speciem, quod & propheta facit, cum caeli fabricam contemplatus, plus in solis consideratione immoratur. soli (inquiens) posuit tabernaculum in eis, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo, exultauit ut

Pro. 6.

1. Io. 3.

Gal. 4.

Psal. 18.

T r gigas

gigas ad currendam ulam, à summo cœlo egressio eius, & occùtus eius usque ad summum eius, nec est qui se abscondat à calore eius. tum verò ob viam gignendi in rebus hisce inferioribus. ob hanc causam etiam pluuia meminit, cuius munere ubi destituimur, & ob hominum peccata mandat Deus nubibus, ne pluant super terram, continuò oritur sterilitas, contra verò quis explicet diuitias, quæ ex opportunè data pluuia proficiscuntur? hanc ergo ob causam solis ac pluuia præcipuè meminit, sed pergamus reliqua. *Si enim dilexeritis* (inquit) *eos qui uos diligunt, quam mercedem habetis? nonne & publicani hoc faciunt? & si salutaueritis fratres uestros tantum, quid amplius facitis? nonne & publicani hoc faciunt?* merces (inquit) datur operi, opus autem laborem coniunctum habet, quis autem est labor, eos diligere qui nos diligunt? quin potius labor esset contrarium facere, odisse scilicet eos, à quibus diligamur. an-

Mat. 11. non meministis regnum cœlorum vim pati, & illud per vim esse rapiendum? qui ergo tanti regni esse particeps vult, non ne est æquum, plus illum aliquantò præstare, quam reliqui, quibus hoc non est curæ? quod si duntaxat amatis eos, qui vos amant, nihilo estis meliores publicanis, qui cum vectigalibus publicis exigendis præficerentur, videbantur nullam æquitatis habere rationem, & toti temporarijs lucris inhiare. quem morem ij etiam imitantur, qui apud nostros hanc artem exercent. publicani ergo, quorum appellatione significantur homines, qui nihil ad regnum pertinent, amant amantes se, & eos salutant, quibus si nihilo plus agitis, ne speretis uos in tanti regni consortium admittendos. qua in re minor, nisi unumquenque nostrum ingens terror inuadit, qui si cogitemus ea, quæ quotidie fiunt, inueniemus plerisque omnes tam

Pf. 102. tum à regno cœlorum distare, quantum distat ortus ab occidente. videte enim, iubet ut inimicos diligamus, à qua re tam alieni sumus, ut eos etiam, qui nos maximè amant, odio prosequamur. cui enim magis debemus, quam ijs, qui nostræ salutis sunt studiosi, & dant operam, ut æterna Geennæ euadamus incendia? & hos tamen in primis auersamur, hos odimus & continuis insectamur conuicijs & maledicentijs. contra verò, eos amamus, qui uoluptatum ministri, qui ad parandas pecunias & honores socij nobis sunt, quæ tamen præcipua sunt ad æternum interitum instrumenta. amamus quod odisse debemus, odimus quod sum-

ma

ma charitate esset prosequendum. quæ ergo salutis esse reliqua spes potest? & tamen in tanta rerum desperatione securi in vtranque (quod dicitur) aurem dormimus. Sed huius Dominicæ sententiæ clausulam videamus. *eritis ergo* (inquit) *uos perfecti, sicut pater uester qui est in cælis, perfectus est.* Papæ ad quantam inuitamur perfectionis celsitudinem, ut iubeamur non angelorum & purgatarum mentium illarum, sed ipsius cœlestis patris imitari perfectionem, quam ut assequeremur, quid nobis non esset elaborandum? audimus patrem nos habere in cœlo, & omni studio non curabimus illi fieri quàm similes? cernimus enim omnibus etiam minus probis hominibus turpissimum uideri, à claris parentibus degenerare, multò que id magis probrosum haberi, quàm si ex ignobilibus essent nati. quare agnoscamus obsecro tantum genus, & quæ hoc gradu indigna sunt, tandem aliquando abijciamus. ne quæso tam benignum patrem nostra ignauia vel contemnamus vel irriteremus. cernimus enim si quis rex filium haberet, cui regni successio deberetur, & is nihil minus quàm de administrando regno cogitaret, & puerilia duntaxat ac leuia, etiam cum factus esset uir, pertractaret, indignaretur uehementius, & illum notum ac spurium appellaret. quod ne nobis accidat, imploremus huius cœlestis patris fauorem & gratiam, ut illud assequamur, quod nos hodie per vnigenitum suum admonuit. cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium & nunc & semper & in omnia secula seculorum. Amen.

ORATIO XLIII.

SUPERIORIS orationis, & eorum, quæ in ea dicta sunt, cogitatio, recordationem mihi facit verborum Esaiæ, atque adeo ipsius Dei per Esaiam loquentis, cum ait. non enim cogitationes meæ cogitationes vestræ. neque viæ meæ viæ vestræ, quia sicut cæli altiores sunt terra, ita celsiores sunt viæ meæ viis uestris, & cogitationes

I. Cor. I.

meæ cogitationibus uestris. & illud quod ait Paulus, quod stultum est Dei, sapientius est omnibus hominibus, & stultam fecit Dominus hominum sapientiam. reperimus enim omnia, quæcunque humano ingenio, tanquam maximo pretio digna, excogitata ab iis fuerunt, qui sapientiam sunt professi, nihil esse, & res quasdam inanes, si cum iis conferantur, quæ ad hominum utilitatem fuerunt à Deo instituta. hæc autem exemplo aliquo astruamus. si quis trium linguarum peritiam sit exactè affectus, egregium hoc & rarum existimamus. quod si plures etiam calleat, maiore multò dignum veneratione iudicamus. si reperiretur quispiam qui omnibus hominum linguis loqui sciret, hunc omnes supra modum admirarentur. qui si præterea propheticè esset donatus spiritu, & mysteria omnia nosset, & omni scientia esset præditus, & miraculis etiam claresceret, hunc non iam hominem, sed veluti cælesti quoddam numen, quod in terra apparuisset, iudicarem, beatam que rem quisque existimaret, si eum videre, ac eius frui posset consuetudine, nec quàm longissimi itineris conficere spatia recusat, ut tam ingens in terra miraculum liceret intueri. & tamen ea res, quæ tanti à nobis fieret, apud eam philosophiam, quam Deus hominibus tradidit, cuius summa est charitas, pro nihilo prorsus habetur. uidete

I. Co. 13.

enim quid dicat Paulus. Si linguis hominum (inquit) loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalum tinniens. & si habuero prophetiam, & norim mysteria omnia, omnem que scientiam, & si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. & si insumam in alimoniam omnes facultates meas, & si tradam corpus meum, ut cõburar, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. quæ uerba cum ad propositum Euangelij locum maximè

maximè pertineant, iudicavi rem esse utilissimam, si ea hodie non cursum, sed hodierna opera illis tradita, accuratius pertractemus. Si linguis (inquit) hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalum tinniens. dixeramus eum, qui omnium hominum lingua loqueretur, pro miraculo habendum, at Paulus addit etiam angelorum linguam, & tamen tantam que admirandam rem nihil ab æris sonitu & cymbali tinnitu distare putat, si desit charitas. quod nihil aliud est dicere, quàm nihil maiorem esse eum hominem, qui aliorum opinione Diuinum in se quiddam habere uideretur, quàm rem omni sensu carentem, uidere quàm rectè atque opportunè Esaiæ sententia sit recitata, Dei uidelicet cogitationes longo interuallo à nostris distare, quando res tanti à nobis estimata, apud illum utilissima sit. quis enim plurimi faciat sonitum æris, quod frustra ac temere perstrepat, ac nihil profit, sed potius graue atque onerosum sit auribus? quod uerò linguam angelorum dicit, non necesse est ob hanc causam corpus eis circumponere, ut eo loquendi more utantur, qui nobis est familiaris. sed quod dicit tale est. si etiam ita loquerer, ut solent inter se angeli, cum mentem suam aperire alter alteri uult, si desit charitas, nihil sum aliud, quàm res molesta quædam & onerosa, in eundem modum intelligendum est etiam illud, quod alibi idem Paulus ait. flectetur illi omne genu, cælestium, terrestrium & infernorum. non enim iccirco genua & ossa ac neruos illis assignabimus. sed significare uult intentam adorationem, quod per genua apud nos fit. Deinde ut huius charitatis dignitatem nobis faceret chariorem, adiecit, & si habuero prophetiam, & hoc non simpliciter, sed quemadmodum de linguis, non linguas solum, sed orones hominum linguas, & præterea angelorum posuit, & tunc ostendit, nihil hoc donum esse sine charitate, ita hic non prophetiam solum ponit, sed excellentissimam prophetiam, cum enim dixisset prophetiam, addidit, & nouerim mysteria omnia, & omnium scientiam, neque hoc contentus, matrem ac fontem omnium ponit, id que quadam cum excellentia, si habuero, (inquit) omnem fidem, ita ut montes loco dimoueam, quod tanquam rem maximam dixit Christus. ubi obiter occurrendum est dubitationi, quæ accidere aliquibus uestrum possit, cur uidelicet Christus minimam partem fidei esse dixerit, posse montes transferre. nam veluti rem minimam posuit,

Esai. 55.

Phil. 2.

fuit, cum dixit. si habeatis fidem vt granum sinapis, dicetis monti huic demigra hinc illuc, & demigrabit. Paulus verò omnem fidem hanc esse dicit. quid ergo dicemus? quia magnum erat hoc, videlicet transferre montes, propterea huius meminit, non quòd hoc sola omnis fides possit, sed quia magnum hoc esse videbatur ijs, qui crassiori essent intelligentia ob corporis molè. & hæc quidem tam iningentes res commemorata, abundè sufficere poterant ad pretium charitatis declarandum, quo tamen id fiat locupletius, addit. & si infumam in alimoniam omnes facultates meas, & si tradam corpus meum vt comburam, charitatem autem non habeam, nil utilitatis capio. Admirandam verborum excellentiam: nam & hic altero etiam additamento utitur. neque enim dixit, si dederò pauperibus dimidiam facultatum partem, aut duas partes, aut tres, sed omnes facultates meas. neque simpliciter dixit, si dem, sed in Græco est verbum *μίσγω*, quod significat incumbere & addictum esse insumptioni ac ministerio summo cum studio, vt cum quis indulgenter pascit, ac veluti minutatim insipato pane, & minutatim conciso cibo, quod apud nonnullos fit erga eos, quibus fauent inconviujs. & si tradam corpus meum vt comburam: & hic quoque non dixit, si moriar, sed excellentius quid ac maius, cum ponit mortem omnium acerbissimam, vt quis videlicet viuus comburatur. & ne hoc quidem sine charitate magnum esse ait, iccirco adiecit, nihil utilitatis capio. fingamus enim quempiam non ob charitatem in Deum ac proximum, sed ad ostentandam animi magnitudinem id fecisse, quemadmodum ferunt Calanum quendam Indum, indoctum ac barbarum, in radicibus Caucafi natum, sua voluntate viuum combustum fuisse, eiusmodi homines quid inde capiunt utilitatis? nã si gloriam ex ea re quaerunt, neminem inuenient, qui mentè præditus sit, hoc laudantem, & fortasse ne stultum quidem, qui rem gloriosam censeat, sine vlla ratione dulcem abrumpere vitam. Sed nondum omnem propositæ rei excellentiam dixi, nisi ipseus Christi testimonia de elemosyna & morte in medium proferam. quæ *Mat. 19.* nam ea sunt? diuiti dixit. si vis perfectus esse, vende omnia quæ *Mar. 10.* habes & da pauperibus, & veni sequere me. de charitate vero *Luc. 18.* serens, quæ erga proximum habenda est, ait maiorem hac charitatem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. quæ reliquet, quòd si pro Deo ponatur, hoc omnium maximum est.

at

at ego dico, ait Paulus, si etiam pro Deo ponamus animam, neque simpliciter ponamus, sed ita vt comburamur, non magnum est nobis lucrum, si proximum non dilexerimus. quandoquidem dona etiam illa spiritus inferiora sunt recta vita. etenim multi reperiuntur illis præditi, qui tamen castigantur, sicut ij, de quibus in Euangelio dicit Dominus. multi venient dicentes, Domine in nomine tuo prophetauimus, & Dæmonia in nomine tuo eiecimus, & in nomine tuo multas virtutes fecimus. & tunc confitebor illis, nunquam noui vos. ij verò, qui fideles purgatum vitam exhibuerunt, nulla re alia indigebunt ad salutem. quare vt dixi, nil mirum est, illa dona hac egere. quòd verò exquisita etiam vita nihil valeat sine charitate, hoc est omnium admitabilissimum, quòd que multam pariat hæsitacionem, præsertim cum Christus ambabus hisce rebus multum sua sententia fauerit, facultatum scilicet abdicationi, & martyrij periculis. nam & diuiti dixit, vt dudum dicebamus, si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, & da pauperibus & veni sequere me, & discipulis de martyrio loquens aiebat. qui perdidit animam suam propter me, inueniet eam, & qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in cælis est. etenim multus est huius operis labor, & ipsam ferè naturam superans, & hoc sciant ij soli, qui digni his coronis habiti sunt. nulla enim oratio assequi hoc dicendo possit, tam generosa est hoc animi. & tamen rem tam admirandam nihil admodum prodesse ait Paulus absque charitate. Sed querat fortasse aliquis, quomodo fieri possit, vt quis tanto cum affectu suas facultates distribuere sine charitate possit. cui respondendum est, Paulum id fortasse dixisse per hyperbolem quod facere interdum solet, vt cum dixit scribens ad Galatas. si nos vel angelus è cælo euangelizet vobis præter id *Gal. 1.* quod accepistis, anathema sit. quamuis neque is neque angelus facturus id unquam esset. & rursus cum ad Romanos scribens ait. neque angeli, neque principatus, neque potestates poterunt nos *Rom. 8.* separare à charitate Dei. nam hoc non erant facturi angeli, sed id, quod non est, tanquam sit, posuit. ita & hoc loco. si inueniri posset (inquit) vt omnia quis daret, neque haberet charitatem, nihil ei prodesset. quanquam inueniri possunt, qui non tam ob charitatem in proximum, quàm ob iactantiam & inanem gloriam dant elemosynam. de talibus enim dicit Dominus, cum facis elemosynam,

Mat. 6. nam, ne canatur tibus ante te, quemadmodum hypocritæ faciunt in synagogis & vicis, ut glorificentur ab hominibus. Cernis quàm ingens bonum sit charitas, quæ cæteris bonis pretium det, & sine qua res etiam maximæ, & penè Diuinæ nihil sint? quod si illa tam magnifica Paulus ita deiecit, si desit charitas, quid de diuitijs & facultatibus & honoribus est dicendum? quàm contemnenda & abiicienda res sunt? quare ea tanti facere, indicium est hominum, qui plurimum à charitate distent. cum ergo sola hæc sit pretio digna, sola ex qua capere utilitatem possimus, huic uni est danda opera. sed uereor, non exiguam hominum partem opinari, se hanc uirtutem esse assecutos, à qua tamen longissimè absint. tanta uerò in re decipi, cum maximum omnium damnum sit, etiam huic periculo curauit Paulus occurrere, quare continuo subiecit signa, quibus agnoscere qui uis possit, num charitatem sit assecutus, & ait. Charitas longanimis est, benigna est, charitas non inuidet, charitas non est procax, non inflatur, non est fastidiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet de iniusticia, sed congaudet ueritati. omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. contemplare ut huius pulchritudinem Paulus tanquam coloribus quibusdam, sic descriptis eius partibus depinxerit, & illius membra accuratissimè composuerit, in quibus perspiciendis uile erit, si non quantum rei dignitas postulat, certè pro temporis ratione aliquantulum immorari. charitas (inquit) longanimis est. honestissimum charitatis membrum longanimitas, sine qua quæcunque aggredimur, optatum finem feliciter assequi non solent. hæc nisi cælestis ille pater familias uideretur, pateretur que ut serui intempestiue colligerent zizania, non superesset triticum, quod in horreum reponeretur. hæc quod

Rom. 2. homines abutantur, reprehendit Paulus, cum ait. an diuitias bonitatis illius, & tolerantia, & longanimitatis contemnis ignorans quod benignitas Dei ad penitentiam te inuitat? hæc præcipuè animarum rectoribus est necessaria, quod in illo uiro Dei Mose declaratur, qui tot annis tam ingentem exercitum, tam rebellem ac duræ ceruicis, & eorum ita feros mores tulit, tantâ que in eos usus

Gen. 12. fuit lenitate, ut inuitante illum Deo, ut sineret populum tam ingratum disperdi, fore enim, ut in longè maiorem gentem cresceret; non tamen sit passus, sed contra potius rogauerit, ut illi ignoscere. Longanimitas hæc eadem esse uidetur cum magnanimitate, aut

te, aut certè omnino coniuncta cum illa, nam longum magnum etiam dicitur. hanc uir quidam sapiens commendans aiebat. uir **Pro. 14.** longanimis multus est in prudentia. & iterum. melior est patiens **Pro. 16.** viro forti, & qui moderatur animo suo, expugnatore urbium. sequitur. benigna est. quia enim inueniuntur interdum, qui tolerantantes quidem iniuriarum sunt, diu que eas perferunt, sed animo tamen, suo tempore ulciscendi, admonet, oportere huic longanimitati adiunctam esse benignitatem atque humanitatem, quæ non solum inimicum ferat, verum etiam infirmum eius animum sanare curet propenso in illum affectu. nam rectè quidam externus dixit. benignus etiam dandi causam cogitat. hoc est, indicandæ suæ erga proximum bonæ voluntatis. quod non semel Dauid in Saul fecit, ostendit que quoties ulcisci illum potuisset, cum scilicet in spe **1. Re. 24.** lunca abscedit clamydis partem, & rursum, dormiente rege ac **1. Reg.** to exercitu, accessit ad regis tabernaculum, & abstulit hastam, quæ **26.** erat ad caput eius, & scyphum aquæ, ut declararet, quàm facile sibi fuisset de illo pœnas sumere. & hæc quidem geminæ partes ad perrendas proximorum iniurias, ac remittendas pertinent. at in eorum bonis non inuidet. non enim qui amat, eorum, quos amat, inuidere successibus potest. quod si facis, agnosce tibi deesse charitatem. præterea charitas in factis suis, non est procax. in Græco est, *οὐκ ἀπειθεύεται* iccirco interpret uerterat, non agit perperam. significat ergo charitatem nihil agere temerariè, neque iactanter, siue ad ostentationem, sed efficere eum, qui amat, grauem & prudentem. eorum autem, qui turpiter & lasciue amant, contrarius mos est, ut perulantes & procaces sint, & leues & imprudentes. qui uerò hunc, qui à Paulo describitur, amorem nouit, ab ijs maximè omnium alienus est. est enim hæc charitas uelut agricola optimus, insidens in anima, neque permittens uiciosum quippiam in ea germinare. Non inflatur. solent illi aduersus alterum inflari, qui eo contempto putant se nescio quid esse maius. at, qui amat, cum amicum suum honestare in omnibus cupiat, tantum abest, ut aduersus illum infletur, ut primas potius illi det. intuere autem, ut Paulus charitatem ornet, non solum ex ijs quæ habet, sed etiam ex ijs quæ non habet, dum eam & uirtutem introducere, & amputare uitium ostendit. Non est fastidiosa, uel, non agit inhonestè. in Græco est *ἐκ ἀχρημυνης* non indecore se gerit, neque à proprio schemate discedit, pro

Vu prió que

prío que decoro . sunt tamen qui summa cum pietate ita interpretentur . tantum abest (inquit) vt infletur , vt extrema pro amato patiens , nullum esse id dedecus sentiat . si enim qui amant pecunias , nihil probrosum fibire recusant lucri gratia , multò magis ij , qui hanc laudatam virtutem habent , pro amato tuendo siquid patiantur , non eos pudet . & ne à malis rebus exempla capiamus , neque enim necesse est , cum multò præstantiora in bonis habeamus ; peruestigemus hoc ipsum in Seruatore Christo , & tunc intelligemus vim eorum quæ dicuntur . Dominus enim noster Iesus Christus sputis & alapis à seruis deturpabatur , & tamen hoc nõ solum pudorem non arbitrabatur , verum etiam exultabat , & gloriam vocabat .

Mar. 14. 15. pater (inquiens) glorifica filium tuum , nimirum cum expectaret paulò post esse agendus in crucem . & latronem atque homicidam ante omnes in paradysum introduxit , & alloquens meretricem , cù circumstantes omnes criminarentur , non tamen id dedecus existimauit , quin & ei suos pedes præbuit osculandos , lacrymis lauandos , & tergendos capillis , id que spectantibus inimicis & hostibus , nescit enim charitas pudeberi . ob hanc causam cernimus patres , quamuis doctissimi & eloquentissimi sint , balbutire cum infantibus filijs , neque eos pudere . rursus iidem filii si mali sint , parentes non eos aspiciunt , sed operire querunt eorum inique facta .

Pro. 10. Gen. 27. atque hoc est , quod ait Salomon , uniuersa delicta operit charitas . vide item Rebeccam , quia uehementer filio Jacob erat affecta , non erubuit fraudem illam moliri , nec uerita est , ne deprehenderetur , neque periculum timuit , quin & filio hæsitante & dicente se uereri ne pater deprehensa fraude execrationem pro benedictione infligeret , respondit mater , in me sit ista execratio fili mi . cernis in muliere apostolicum animum ? si tamè parua licet componere magnis .

Rom. 9. nam quemadmodum & Paulus pro Iudeorum salute optasset anathema esse à Christo , ita & hæc , ut filius benedictionem adipisceretur , execrationem non recusabat . Quid ipse Jacob ? nõn ne bis septenos annos ob amorem petulit seruitutem ? & præter seruitutem delusus etiam fuit , subiecta altera sorore pro ea , quam postulauerat ? quid ergo ? num delusionem illam sensit ? num pudorem arbitratus est , quòd liber & ex libero genere & parentibus tam claris ortus , ingenuè educatus seruilem in modum habitus sit , id que à cognatis ? (quod mordere acrius solet , cum

à notis

à notis probris afficimur) nullo modo . quid autem fuit in causa & sola dilectio , ob quam tam multos seruitutis annos exiguis dies existimauit . uidebantur enim illi (inquit) pauci dies præ amoris magnitudine , tantum abest , ut agrè ferret ac seruitutem illam erubesceret . Hanc partem si haberent trecenti mei , non erubescerent probra aliqua pro Christo atque illius honore pati , & cum cernunt eum tam diris execrationibus ac blasphemijs à suis ciuibus lacerari , proderent illos episcopo , quemadmodum eis ab ipso mandatum est , neque hominum calumnias tam pueriliter formidarent , quòd delatores episcopi sint . Quis uestrum , si sciret aliquem è ciuibus prodere uelle hostibus ciuitatem uestram , non summam gloriam existimaret , illum accusare ? at hi tam perditii blasphemij in Deum , longè deteriores sunt quàm patrie proditores , quantò sceleratius est , tanta iniuria auctorem omnium afficere , quàm ledere uniuersum hominum genus . & hos prodere dedecus & ignominiam putabitis , ac nõ potius maxima gloria ascribetur ? dedecus potius est , neminem adhuc repertum esse , tanquam alterum Phinees , qui non saltem in faciem & ora blasphemantium in ipsa blasphemie pronuntiatione , quod quemadmodum fieri nõ iubeo , sic factum non potuissim detestari . non aduertitis , hoc esse erubescere Christum ? nec metuitis quod sequitur , fore scilicet , vt qui Christum erubuerint coram hominibus , ipse eos erubescat coram angelis Dei ? ego uerò uehementer vereor , hos qui nunc erubescunt deferre Dei & Christi eius vituperatores , si eo tempore fuissent , quo crux plenum ignominie signum erat , nunquam eum , qui in crucem actus est , Christum uidelicet & fidem in illum fuisse , professuros . si enim nunc , cum omnis lingua confiteretur , Dominum esse Iesum Christum , tueri eius partis erubescunt , quid obsecro tunc fuissent facturi ? non agnosceritis vel serò in quàm ingens infidelitatis crimen inciditis ? me miserum , cum puto me iam exercitum ingentem comparauisse , ubi conferenda sunt manus , ne trecentos quidem meos omnes video consistere , atque adeo cerno illos à pueris superari . iam enim postea quam audierunt minas episcopi in blasphemos , & eius præceptum illos deserendi , aliquoties socios suos , qui blasphemassent , ipsi non contenti deferre , illosmet deduxerunt . & impletum est illud prophete , ex ore infantium & lactentium perfecti laudem propter inimicos tuos , vt destruas inimicum & defen-

forem . nam defensores blasphemantium sunt , quicumque eos iubente episcopo prodere renuunt , qui vt destruantur & pudeant , uult ab infantibus ista prodire . ego uerò multò maiora video me posse mihi atque admirabilia polliceri , fore scilicet , vt qui hactenus impij acerrimi q; in Deum & sanctos eius blasphemi fuerunt , blasphemantium posthac sint accusatores . iam enim aliquot sub iugum , Christi benignitate fuerunt acti , qui id se prestaturos sunt polliciti , uidebimur que in illis idem accidere , quod in Paulo fuit factum , qui , cum antea blasphemus fuisset , atque ecclesie Christi persecutor , post illius defensor euaserit uehementissimus , vt gloriari potuerit , se plus omnibus laborauisse . quod ubi fiet , quid illi dicturi sunt , qui quamuis ingenteis , vt sibi videtur , in uia Domini progressus fecerunt , tantum abest , ut accusare blasphemos audeant , ut uideantur etiam eos reprehendere , qui hoc faciunt . quid igitur ij tunc dicent , quo afficientur pudore , cum cernent iuuenes , qui hactenus fuerunt dissolutissimi , repente tam ingenteis euasisse , vt , quod ipsi nondum audent , atque adeo quod erubescunt , illi palam profiteantur ? quis hoc aliud esse credat , quam mutationem dexteræ excelsi ? Interea cogitate , quantum à veteri disciplina discesserimus . fuerunt olim episcopi , & doctrina & sanctitate prestantissimi , qui eos arcerent ab ecclesia , qui passim iurarent , iuberent que illos ad se deferri iudicandos , quamuis iuratio licita Christianis sit . blasphemus uerò , qui non solum Diuinis sed humanis etiam legibus morte digni iudicantur , si aliquantò seuerius castigare uelit episcopus , audent aliqui rem tam factu necessariam utuperare . hoc quid aliud est , quàm ostendere se à Christo esse alienissimos ? Verum quia fixum omnino est animo , uelle iuuante Deo hanc pestem ab hac ciuitate relegare , nequis se admonitum antea non fuisse conqueratur , moneo , prædico , multò ante denuntio , me canonicis posthac usurum pœnis , quas vt omnes sciant , hic breuib; recitabo . Volunt canonicę leges , ut blasphemus septem Dominicis diebus præ foribus ecclesie stet , dum res Diuina sit , & ultimo die stet sine pallio & calceamentis , corrigia à collo pendente . præ terea in sextis ferijs harum septem hebdomadarum ieiunet pane & aqua , & ecclesiam non ingrediatur . item quolibet horum dierum aliquot pauperes pascat pro facultatum quantitate . eodem modo certam pecunię summam persoluat , & hanc pœnam si ferre recusauerit ,

cusauerit , interdicatur ei in ecclesiam ingressus , & in uite finie ecclesiastica careat sepultura . Illud demum addam , esse sciendum , eos , qui homines tam impios prodere neglexerint , illorum sceleris socios apud Christi tribunal esse redarguendos , & profectò euidenti sumum ij proferunt nullius in Deum amoris signum , qui , cum illam maiestatem tam sædis uerbis audiunt conspurcari , quæ uerba si in me , qui nihil sum , iactarentur , pro compertissimo habeo , neminem uestrum esse toleraturum , cum hæc inquam audiuat , ferre illa silentio possunt . horret enim animus , non dico proferre , nam uererer huius templi fundamenta esse concutienda , sed tantum meminisse , in quas cloacas uerborum que spurcitas puluis & cinis autorem omnium projicere non formidant . & hæc quidem ex eo dicta sunt , quòd Paulus ait , charitatem non erubescere . sequitur . Non querit quæ sua sunt . hoc maximè in amantissimis filiorum parentibus cernitur , qui commodorum suorum omnium obliti , nulla recusant subire pericula , dum filiorum utilitati interuiant . hoc precipuum est amoris indicium . ideo Paulus alibi ait . nemo querat que sua sunt , sed unusquisque quæ sunt proximi . nam propria utilitas in proximi utilitate posita est . sicut ergo si quis proprium aurum in proximi domo defossum habeat , si illuc proficisci recuset , nunquam illud cernet ; ita & hic , quicumque non uult in proximi utilitate proprium commodum querere , non assequetur promissas . ob hanc rem coronas . ob hanc enim causam Deus ita constituit , ut essemus inuicem coniuncti , quam coniunctionem si assequi studeamus , essent ciuitates multò locupletiores . fingamus enim ciuitatem , quæ decreuerit communia omnia inter se habere , hæc breuiter tota esset diues , nemo egeret , domus essent in tota urbe magnificentissima , plendescerent omnia , omnes & uictu & cultu uterentur honestissimo . quod nunc contra fit . dum enim unusquisque , quæ sua sunt , querit , maxima hominum pars miserimè uiuit , & illi ipsi , qui diuites sunt , longè minus habent felicitatis , quàm si non minus aliorum , quàm sua ipsorum commoda quæsiuissent . Non irritatur . uide irritationem ex eo proficisci , quòd vel desit vel imminuta sit charitas . plerunque enim fit , vt multi uehementius excandescant , putent que se zelo quodam id agere . uerum si examinare sese diligenter uelint , reperient irritationem esse , quam charitas non admittit . simul illud cogita , charitatem non solum superare

Gre. 9.
dial.

I. Cor.
10.

rare uitium, sed ne permittere quidem illud initio consistere. non enim dixit, irritatur quidem, sed superat, sed omnino (inquit) non irritatur. sic quod sequitur, non cogitat malum. non solum (inquit) malum non operatur, sed ne cogitat quidem, hoc est, ne suspicatur quidem malum in eo, quem amat. Non gaudet de iniustitia, hoc est, non lætatur, cum quis aliquid patitur mali, sed, quod multò est maius, congaudet ueritati, hoc est, collætatur, cum aliquem apud alios laudari, & in pretio esse cernit, facit que quod alibi Paulus ait, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. hinc fit, ut non iruideat, hinc ut non infletur, nam aliena mala arbitratur tanquam sua. cernis ut paulatim alumnus suum angelum charitas faciat? cum enim uacuis ira & inuidia est, & omni uitiosi affectus tyrannide liber, cogita illum humanam naturam transiisse, & in ipsam angelicarum mentium tranquillitatem demigrasse. & tamen non his contentus est, sed habet adhuc maius aliquid quod addat. Omnia suffert. contumelias, ludibria, vulnera, mortem. contempla

2. *Re. 15.* re David, quo pacto Absalonem pertrulerit. quid enim grauius quam cernere filium aduersus patrem insurgentem, & illius regno insidiantem, ac paternum sanguinem sitientem? & tamen hoc tulit uir beatus, & tæ sic quidem amarum proferre uerbum aduersus parricidam potuit. quin potius omisâ reliqua omni cura, mandauit ducibus, ut in prælio parcerent filio Absaloni. ubi uero illius mortem audiuit, ita uehementer constabat, ut optarit filij uitam sua morte redimere. ibat enim (inquit) aperto capite, & clamabat uoce magna. fili mi Absalon, fili mi Absalon, fili mi. quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te, Absalon fili mi, fili mi. hoc autem ut faceret, sola charitas in causa fuit, quæ vim quandam affert hominum mentibus. ex hoc ergo quod dixit, omnia suffert, uiam illius indicauit, bonitatem uero ex eo quod sequitur. omnia sperat, omnia credit omnia sustinet. meliora (inquit) semper de amato sibi charitas pollicetur, nunquam desperat, sed quamuis prauus sit, persistat corrigens, prouidens, curans. omnia credit, non simpliciter solum sperat, sed credit ex uehementi amore futurum omnino quod sperat. meliora semper expectat. quæ si fraudetur sua spe, omnia sustinet. breuiter, quemadmodum subdit, nunquam excidit, nunquam dissoluitur, nunquam interciditur, semper nouas sibi fingit occasiones, quibus in amati dilectione detineatur. hæc erat in Paulo

lo uis præstantissima, iccirco aiebat, si quo modo ad æmulationem *Rom. 11.* prouocem carnem meam. & rursus. seruum Dei non oportet pugitare, sed mitem esse erga omnes, cum mansuetudine erudientem *2. Ti. 2.* aduersarios, si forte det illis Deus agnitionem ueritatis. Audiuius signa, quibus agnoscere quisque nostrum potest, num charitatem, sine qua nemo sperare salutem potest, sit assecurus. & sanè miror, si non his auditis expauiistis, cum non facillè reperiatur, qui hæc præstet, & tamen si his sumus destituti, apertè liquet, nos ne charitatem quidem habere. at sine charitate salutem sperare ridiculum est. ait Paulus charitatem esse longanimum ac tolerantem, nos uero ad leuissimam quamlibet offensionem sumus impatientissimi. ait esse benignam, nos nulla uitimur erga proximum benignitate. ait non querere quæ sua sunt, nos rem prorsus auertimus in contrarium, & ea solum querimus, quæ ad nostra pertinere commoda intelligimus. Quæ igitur reliqua spes est? una duntaxat, quod sciam, ut hæc Diuina oracula menti affigatis, hæc frequenter tractetis, his filios uestros ab inueniente ætate imbuatis. sed heu calamitatem, quo pacto sperem uos ista præsturos, cum significatum mihi sit, bonam parentum partem nolle liberos suos ad audienda Christianæ doctrinæ fundamenta accedere? iam ad ducentos conuenire consueuerant, quemadmodum ij, quos huic præfeceram negotio, retulerunt, spes erat ingens paucis post annis nos habituros Christianam ciuitatem, ubi primum ij, qui nunc pueri sunt, adoleuissent. nam qui iam in uitiosis affectibus consenuerunt, ab ijs cerno non admodum magna speranda esse. & ecce in medio cursu uideo obortam tempestatem tam egregium negocium uelle intercideri. Fateor nihil mihi postea, quam uobis episcopus datus sum, accidisse, quod me tam cadere animis faceret. cum enim iuuentus seminarium sit futuræ ciuitatis, ubi illud mihi eripitur, non ne hoc desperare est omnium? eundem errorem in educandis puellis cerno. etenim cum superiori anno præceptum fuisset, ne mulieres in his solennibus mundinis, quæ quotannis fiunt, & ad quæ ex tota Italia & ab exteris etiam conuenitur, prodirent, ne ue per nundinas uagarentur, quasi hoc præceptum sceminis duntaxat iam adultis esset factum, mittunt nunc puellas teneriores, quæ tempestiuè incipiant amittere pudorem, neque aduertunt errorem hunc priore longè esse deteriolem. Hac si uia ingredi & uiri & mulieres decreuistis,

ORATIO QUADRAGESIMATERTIA.

uistis, frustra hic episcopum ago, præstat que ut ad pristinae uitæ rationem, quam monachus agebam, me recipiam. quod si indignum iudicatis, ut à vobis recedam, mutate, mihi credite, hos mores, & meliorem mentem induite, ut & uos fructum, qui ex mea præsentia expectatur, referatis, & ego aliquod laboris mei quotidiani solatium ex uestro in rectè facta progressu capiam. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per infinita secula seculorum. Amen.

ORATIO XLIII.

LIVD in Euangelico hoc nostro monte accidere uideo, quod in corporeis etiam montibus vsu euenit, ut stationes quasdam certis interuallis habeant, in quibus ij, qui per eos montes iter agunt, requiescere paulisper solent, ut quod reliquum est itineris conficere aptius possint. sic nos cum in hoc Domini sermone ad opportunam quandam quasi stationem peruenerimus, & mihi perendie sit proficiscendum in montana huius diæceseos loca, ut ea per æstatem de more inuisam, & suo pastore aliqua anni parte & ipsi fruatur; iudicauit non oportere hodie in eo sermone progredi, ne Euangelica interpretatio intercideret, ut, cum iuuante Deo reuersi fuerimus, tanquam nouo principio exordientes magis integram narrationem habeamus. quare alia quædam potius hodie uobis proponam, quæ ob discessum meum omnino estis admonendi, atque in primis de illo in blasphemos apparatu, quem superioribus diebus instruximus, ne forte ob discessum meum, tam necessarium opus intermittatur, & eodem, quod dicitur, reuoluamur, iusseram, adiectis etiam ijs minis, quæ episcopum decent, ut quicumque audierent quempiam blasphemantem, ad episcopum referret, uerum dum abssum, hunc morem seruate. qui habuerit blasphemum aliquem quem deserat, scribat in chartula nomen blasphemæ, & testes, se que ipsum, tanquam de alio loquatur, adijciat. tum quod hoc pacto delator in accusatorum numero positus, non agnosceretur (quemadmodum datur sedulo opera, ut ij uel testes uel accusatores

ORATIO QUADRAGESIMAQUARTA. 175

res à nemine sciuntur) tum etiam quod plerunque ij, qui citantur testes, recusant fateri ueritatem. quem errorem doleo uehementer non intelligi quantus sit. nam qui peierant, Deum negant, dum negant ueritatem, quæ Deus est. deinde adhibent Deum mendacij testem, quæ duo quàm sint abominanda, quis uel cogitare, nedum eloqui possit? sed quantum uideor animaduertille, peccant plurimi crassa nimis incitia. putant enim leue esse peccatum, si quis peieret in ea re, quæ uel profit alicui peierando, uel nemini noceat. atque in hac parte nullam aut quàm minimam differentiam faciunt inter officiosum mendacium & periurium, cum tamen tantum inter se differant, quantum cœlum à terra distat. nam in officioso mendacio non adhibetur Deus testis, hic uerò adhibetur, & falsus testis ac mendax efficitur Deus. quantum in eo est qui peierat. quod si officiosum mendacium non probatur, si etiam pro tota ciuitate seruanda proferretur; quæ tunc magis damnandum periurium est, quamuis pro maxima quaque uel sua uel aliorum utilitate adhibeatur? sed loquamur priuatim nunc de ijs, qui celandi blasphemos gratia peierant, putant que se nemini obesse, aut prodesse etiam blasphemis. quorum utrunque falsum est. nam præter contumeliam in Deum, quod suo periurio efficiunt, ut tanta in eum iniuria perseueret, primum toti ciuitati damnum afferunt maximum, qui ueritatem tacendo, tantam pestem in ea nutriunt, quæ multò damnosior est, quàm lues ac pestilentia, quæ inficere solet corpora. deinde eisdem ipsis blasphemis magis nocent. quos si proderent, corrigerentur, atque à tam ingenti scelere auocarentur, quod tantum est; ut mirer, in ea uerborum tam obscenorum pronuntiatione terram non hiscere, atque eos continuo absorbere. quare auferatur obscuro tam pudendus error opinionis, & hos blasphemos in chartula, ut dicebamus, scribite cum testibus, & in eam arcam, quam præsepe Domini iam appellare consuestis, ponite. ego uerò operam interea dabo, ut schedulæ illæ per certos homines extrahantur, ac res tota cum omnium utilitate piè ac salutariter peragatur. urbis autem præfecto, qui hic præsens adest, interea mando, ut, dum abssum, multò studiosius inuigilet, ut hi blasphemæ deprehendantur, & præterea ut ludi, alcarum præsertim, & eiusdem generis alij, qui blasphemias alere solent, omnino prohibeantur. Omnes denique uos ciues

1. Pet. 5. mei & viri & mulieres multò maiorem me absente adhibere vigilantiam debetis vitæ vestræ, quàm cum presens sum: cum enim aduersarius noster Diabolus tanquam leo rugiens (vt ait beatus Petrus) circueat querens quem deuoret, multò profectò accuratius hoc facit, cum deest custodia, cernit que abesse pastorem. oportet autem hoc tempore, vt trecenti mei, episcopi officio fungerentur, circumspicerent que tanquam boni ac fideles vrbis custodes, qua parte ciuitas esset infirmior, & ei parti magis opitularentur, quod vt praestetis, vos precor ac quaeso. & hæc quidem hactenus. Est præterea aliud, quod vos præmoneam. cerno enim oportere episcopum non solum ea, que agit, rectè agere, verum etiam cum vereri potest, ne id quod bonum est, in malam partem sit accipiendum, ipsorum rectè factorum rationem reddere, quod nunc mihi video esse faciendum. qui cum rem bonam in longè meliorem sim commutaturus, nisi eiusdem rei causam vobis aperiam, scio multos vestram esse offendendos. Primum ergo scire vos velim, me, quod ad homines pertinet, nemini debere eorum fructuum, qui ex episcopatu à me percipiuntur, reddere rationem, sed liberum mihi esse eo, quo liber modo, illos distribuere. quod verò ad Deum spectat, danda mihi diligens opera est, vt præter victum & cultum, eum que frugalem, cetera quàm possim optimè in pios vsus dispensem. verum quo primum tempore huc episcopus ueni, repperi institutum à præstantissimo uiro Blossio Palladio, quem honoris causa nomino, plenum quidem pietatis morem, vt certis diebus panes ad portam episcopatus accedentibus quibuscunque pauperibus darentur. sed videbam tamen eosdem panes utilius potuisse collocari, selectis videlicet pauperibus, qui multò sunt plerunque indigentiores, quam ij, qui hostiatim mendicant. verum & hominem reuerbar, qui illud instituisse, & nouitatem repente intròducere non satis tutum putabam. nunc verò cum ex factis ipsis intelligere iam dudum potueritis, quo animo in hac parte sim, arbitratus sum oportunum tempus esse huius elemosynæ in vltim meliorem commutandæ, id que cum non minima pauperum utilitate. nam maiore tritici summam, quàm ea fuit, quæ hactenus priore modo impenfa est, dabimus eo pacto distribuendam, quo reliquum triticum, quod huius anni initio & à clero & à vobis oblatum fuit, distribuitur, & eosdem habebò testes optimos, ciues illos, quibus hæc à me cura

cura credita est. Dicit fortasse hic aliquis, præstare, si prior seruetur distribuendorum panum mos, fieri enim posse, vt episcopus, qui mihi est successurus, si forte minus ad elemosynam dandam affectus erit, ob pudorem saltem eam præberet elemosynam, quæ reperiret publicè dari solitam, quod non faceret in hac, quæ minus apertè tribueretur. sed ridenda est mea sententia hæc propositio. primum enim hæc tritici summa, quam daturus quotannis iuuante Deo sum, publica satis est, cum & eam me daturum, hic publicè sim professus, & ciues plurimi, qui negocium hoc tractabunt, fidem facere omnibus poterunt, ut nullus subterfugij locus secutoro episcopo relinquatur, qui si rem tam apertam persequi recusaerit, nihilo magis uerebitur priorem elemosynam, quàm istam auferre. deinde sic cogitate. si episcopus, quem successorem sum habiturus, ueri pastoris officio fungi uoluerit, multo maiora ab illo quàm à me estis habituri, sin ex ijs erit, quos passim cernimus nihil aliud nosse quàm ecclesiasticos fructus, ne putetis eum quicquam reueriturum eorum, quæ uel à me uel à quopiam alio inuenierit instituta. nam qui propriæ salutis curam profus abiciunt, quo pacto alijs prodesse expectandi sunt? rectè enim à quodam sapiente est dictum, qui sibi nequam est, cui alij erit bonus? & hæc de ista etiam re sint satis. Reliquum est, ut per hosce duos, aut non multò secus, menses, quibus absens futurus sum, eam seruare uitæ rationem curetis, ut cum reuertar, nihil inueniam quo mihi dolendum sit, sed omnia potius, quibus lætandi locupletes causas habeam. interea ne cessetis quotidianis iuuare me uestris ad Deum precationibus. nam cum ubique inuigilandum mihi pro uobis sit, ubique etiam precum uestrarum auxilio opus habeo. Seruet uos seruator omnium dominus noster Iesus Christus, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium sempiternum. Amen.

Eccl. 14.

ORATIO XLV.

PERO ex mea hac bimestri, quæ singulis annis facienda mihi est, ab urbe absentia, uos non nihil utilitatis esse capturos, quando diligentibus Deum, ut ait apostolus, omnia cooperantur in bonum. cum enim, ut est in Græcorum prouerbio, etiam mellis fatietas sit, fieri posset, ut, si nullum unquam fieret interuallum meæ uobiscum consuetudinis, fructum, qui ex præsentia pastoris capi solet, minus agnosceretis, & ob eam causam euaderetis inertiores, ac minus grati Deo. at uerò cum conicere ex pastoris absentia possitis, quantum eius præsentia necessaria sit, hæc cogitatio præbet occasionem, ut maiore studio audiatis quęcunque uos ab eo identidem admonemini. accedit præterea aliud commodi, quod quemadmodum infans ubi aliquo spatio nutricis solatio destitutus est, charius ei postea auidius que astringitur; sic patris desiderium aliquot dierum efficit, ut eius aduentus multò sit gratior atque iucundior. ob hanc eandem causam puto Diuino nutu esse factum, ut, cum ego dedissem pro uiribus operam, ut, quo tempore abessem, non deesset hic in ciuitate concionator, mea me tamen spes sit frustrata, Deo opinor ita uolente, ut post aliquot dierum famem uerbi Dei, auidiores ad illud accederetis. sic post noctem aut diurnas nubes, atque, ut prophetæ dicunt, uestitum sacco cælum, sol nobis uideretur hilarior, & post morbum sanitas esse gratior solet, quæ, nisi interdum in agritudines incideremus, uix agnosceretur, quanti esset faciendæ. breuiter que rerum uicissitudinem uult Deus homines sapius experiri, ut oppositorum inter se comparatione, Diuina melius intelligant beneficia. cernite enim. ante hos duos annos erat uilis annona, nec quenquam audiebam Deo agere gratias eo nomine, nunc uerò cum eius caritas aduenit, prioris fertilitatis reminiscimur, & cogitamus, cum Deus sequentibus annis benedixit, nos illi fore gratiores. & profectò uile admodum esset, eiusmodi uicissitudines uersare sapius animo, quæ res multò nos efficeret prudentiores. quod intelligens Salomon aiebat. in die bona fructe bonis, & diem malam considera. sicut enim hanc

Rom. 8.

Adag.

Esa. 50.

Ecc. 7.

ORATIO QVADRAGESIMA QVINTA. 177

hanc sic & illam fecit Deus. hac uerò cogitatione, quod scilicet utrunque à Deo proficiscatur, sit, ut & in bonis Deo gratiores simus, & in contrarijs circumspectiamus, ne forte nos in causa fuerimus, cur prioribus bonis destitueremur. quod cum in omnibus rebus faciendum sit, tum multò magis in ijs, quæ ad animæ salutem pertinent, inter quę uerbi Dei prædicatio facile primas tenet, & cum illius copia nobis suppeditat, referamus cogitationem ad ea tempora, quibus tanta erar rei tam necessaria egestas, eaque, quod multò erat miserabilius, ignorabatur, cum toto serè anno fame laboraretur. nunc uerò res in contrarium uersa est. quo nomine maximas Deo opt. max. gratias agere nunquam desinam, cuius munere factum sit, ut, cum prius noua res uideretur, si alio quàm quadragesimæ tempore concio haberetur, & copiosam uerbi Dei fertilitatem iudicaretis, quadraginta duntaxat dies toto anni unius spatii concionatorem habuisse, iam nouum uideatur, & uerbi Dei penuria, si uel iustum mensem cesset illius prædicatio. hoc ingentem mihi lætitiã parit. fieri enim non potest, ut hoc desiderium fructus ingens non consequatur, qui fructus eò erit stabilior, si hoc munere non abutamini. quod tunc fiet, cum semper ante oculos habueritis, quod quidam sapiens ait. qui gloriatur in substantia, *Eccl. 10.* uereatur paupertatem: ita enim in his copijs gloriari in Domino debemus, ut metuamus, ne ex nostris uitijs atque peccatis nobis aliquando auferantur. qui est supremus ciuitatis interitus, cum enim defecerit propheta (ait Salomon) hoc est, uerbi Dei declaratio, *P. 0. 29.* populus corruet. qui uerò audit legem, beatus est. nam homines omnes ijs quàm simillimi sumus, qui ut ingredi ualeant, baculo indigent, quo si quando destituuntur, feruntur in terram. sic nimirum nos. ut ipso experimento cernimus, tandiu stamus, dum Diuinis monitis ac sacrarum scripturarum doctrinæ innitimur, quę ubi desunt, continuo in aliqua peccata præcipites ruimus. Est etiam Diuina lex instar calcarum, qui inertioribus equis adhibentur, ut currant, eant que uelocius. iccirco aiebat Salomon. uerba sapientum *Eccl. 12.* quasi stimuli, & uelut clauis in altum defixi, hi stimuli & hi clauis adhibendi nobis assidue sunt, ne in medio cursu ob inertiam destituamur, sed ad metam feliciter uictores feramur. Quare tempus est ad Euangelicum montem reuerti, ingentem sanè montem, in quo cum iam penè duos annos tam multa confecerimus spatia, tertiam tamen

tamen duntaxat partem illius tanto temporis spatio contigit absoluisse, quod spatium, si libet, ante quam ad ulteriora progrediamur, hodie sedentes respectantes que contemlemur, imitantes eos, qui iter agentes metiuntur oculis, præsertim in montosis atque editis locis, spatium quod peregerunt. quod necessarium etiam factu mihi videtur ob eos, qui vel non interfuerunt, quo primum tempore in montem hunc ascendimus, vel certe egregia hæc spatia sunt obliti. Diximus Dominum nostrum Iesum Christum summam Euangelicæ philosophiæ in hoc monte docuisse, atque in primis beatitudinem, quam omnes expetunt in ijs rebus collocavisse, quæ longè ab hominum opinione sunt diuersæ. omnes enim diuitias rem beatam putant, & alijs esse superiorem, nemini cedere, risibus & iocis operam dare, nunquam fame vel siti laborare, nulla habita indigentium ratione, sua commoda quarere, cor suum fasciuijs & carnis appetitionibus exsaturare, excitare bella, nullius persecutione, nullius probris fatigari. at ipse nimirum Dei filius ac sapientia patris contraria ijs omnia prædicat, & beatos appellat pauperes, & eos qui submissè se gerunt. item eos qui cedunt repugnant. qui lugent. qui esuriunt & sitiunt. qui de suis facultatibus largiuntur elemosynam, & aliquid sibi de necessarijs, vt alienæ inopiæ subueniant, detrahere contenti sunt. qui mundum seruant cor. qui pacem inter disidentes faciunt. qui persecutionem patiuntur, & malè ab aduersarijs audiunt. Hoc sermonis proœmium si bene penitus animo affigeretur, nulla re alia egeremus, vt Euangelicè homines euaderemus. quid enim est, quod efficit, ut tam longè ab hac philosophia simus, nisi hoc unum quod paupertatem, quam Christus rem beatam vocat, exhorrescimus, expetimus que diuitias? quod ineptam lætitiæ luctui anteferimus? quod nemini cedere uolumus? quod omnia tentamus, ne esurire aut sitire contingat? quod misereri negligimus, nequid de facultatibus imminuatur? quod munditiem cordis auersamur? quod triumphamus cum discordijs ac litibus implicamur? quod rem horroris plenam opinamur persecutionem pati ac probris affici? cernitis quam ingens malum sit, Euangelica negligere fundamenta, quæ cum malè locata fuerint, nulla queat structura perdurare? sed pergamus reliqua. His iactis fundamentis docet, quales eos esse oporteat, qui instituuntur vt alijs præfint, admonet que,

eos

eos esse sal terræ, & lumen mundi. qui & ipsi si hoc intelligerent, longè tranquillioris orbis Christianus ageret vitam. cum enim ij, qui præferre alijs lucem debent, crassioribus circumfusi sunt tenebris, quid restat, nisi quod in hoc eodem sermone Dominus ait. si lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? *Mat. 5.* Geminis hisce partibus tanquam præcipuis absolutis, ostendit se venisse, vt legi suam adderet perfectionem, quæ nimirum erat, vt non solum externa facta, quod legis superficies litera uelle videbatur, cohiberet, uerum etiam interiores animi motus affectus que perpurgaret. hoc enim ingressuris regnum cælorum esse necessarium. quare quam pœnam lex statuit homicidæ, eandem in Euangelio Dominus uult infligi ijs, qui sine causa fratri irascantur. adulterium lex prohibet, at Euangelium, ipsam alienæ uxoris concupiscentiam pro iam patrato adulterio habet. lex periurium tantum non etiam iuramentum prohibet. Euangelium uult, ne omnino iuretur. lex uitionem permittit, oculum pro oculo, dentem pro dente. Christus uero prohibet resistere malo, & præterea uult, vt percutienti maxillam obuertamus aliam, uolenti tunicam tollere permittamus & pallium. denique lex permittit odisse inimicum. at Christus iubet vt inimicos diligamus, ijs bene precemur, benefacia mus, ac pro ijs oremus, & causam reddit, cur hoc sit faciendum, *Mat. 5.* *ut sitis (inquit) filij patris uestri, qui in cælis est, qui solem suum exoriri facit super malos ac bonos, & pluuiam mittit super iustos & iniustos.* æquum enim sanè est, vt qui filij Dei & eius hæredes regni futuri sunt, patrem suum imitentur, alioqui tanquam spurij indigni hæreditate, quæ solis legitimis debetur filijs. addit præterea aliud, quod magis ad id præstandum exstimulemur, quod scilicet oporteat filios regni aliquid amplius efficere, quam ij, qui ad regnum nihil pertinent. *si enim dilexeritis (inquit) eos qui nos diligunt, quod præmium habetis? nonne & publicani idem faciunt? & si salutaueritis fratres uestros tantum; quid amplius facitis? nonne & publicani hoc faciunt?* & sanè ita est, si enim nihil agimus supra id quod ij faciunt, qui à regni cogitatione sunt alienissimi, quomodo regni mercedem audebimus expectare? qua in re cogitare licet, quo in gradu sint ij collocandi, qui tantum abest, ut inimicos ament, ut etiam plerumque eos amicos auersentur, qui eorum saluti consulunt, ubi eorum appetitionibus non acquiescunt, qui magna mihi ciuitatis pars esse ui-

ORATIO QUADRAGESIMA QUINTA.

se uidentur. Hactenus in Euangelico hoc monte progressum est, nunc ad ea, quæ restant, attentius audienda præparemur. & sequenti Dominico die frequentes adestote. nam satis sit hodie, quod hactenus dictum est. faciendum enim est in hac parte, quod ijs sit, qui multorum dierum spatio fame laborauerunt. datur enim illis cibus ad mensuram, quorum si appetitioni indulgeretur, stomachus, qui imbecillus factus sit, ferre non posset. ita & uos, cum duorum mensium famem sitis passi, modico hodie cibo contenti esse debetis, dum stomachus assuescat, fiat que robustior. tunc copiosiora alimenta suppeditabuntur, quæ nunquam nobis esse defutura, pollicitus est Seruator ipse Dominus noster Iesus Christus. cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

ORATIO XLVI.

Matt. 6.

AT TENDITE ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis, alioqui mercedem non habetis apud patrem uestrum qui in cælis est. Videte quàm opportunè superiori oratione summam eorum, quæ hactenus in hoc Domini sermone dicta sunt, paucis fuerimus complexi. hoc enim nisi fuisset factum, non intelligeretis, quàm pulchro ordine doctrina hæc pertractaretur. audistis additam fuisse legi suam perfectionem, & ostensum, eos qui in regnum cælorum sunt ingressuri, oportere ab radice ipsa peccata euellere, nequid impuri omnino remaneat. nunc admonet, plurimum referre, quo quis animo quid faciat. bonum enim (ait uir quidam doctissimus) non est bonum, nisi bene fiat. tunc autem bene fit, cum ad Deum refertur. eatenus enim res bona est, quod eam Diuinorum præceptorum regulis metimur. Deus enim certa & iusta rerum mensura est, non autem homo, ut quidam externorum philosophorum opinabantur. qua in re obseruandum est diligentius, quàm multa amittant homines bona, & quàm multis laboribus frustra tota uita conficiantur ob hanc unam causam, quod in factis suis hunc sibi scopum non proponunt. cernas parentes nullam pati requiem, & usque ad mortem defatigari liberorum gratia, qui

ORATIO QUADRAGESIMASEXTA. 179

qui tantum abest, ut ullum tantorum laborum fructum à Deo referant, ut plerunque in Geennam etiam & sempiterna illa incendia relegentur. quamobrem? quia non proponunt Deum ante conspectum suum, neque tam anxij sunt, quo pacto eos in uia Dei educant, atque ad regnum, ad quod creati sunt, forment, quàm quibus artibus maximas illis relinquunt facultates. & uide ut dignas in hac ipsa etiam uita pœnas dent, neque expectent, dum in futura excrucientur. solent enim huiusmodi parentum filij ceteris esse multò intemperantiores, nimirum paternis facultatibus confisi, & semper aliquid agunt, quo parentes in perpetuis curis molestiis que degere cogantur. totum que non tam filijs quàm parentibus est ascribendum, qui si finem infinite illi acquirendi cupiditati ponerent, & cum illis contigit quod satis est ad uitæ necessitatem, nihil amplius optarent, cernentes filij uiuendum sibi cum uirtute esse, si uiuere honestè uelint, uiuerent temperatè, solatio essent parentibus, inuenirent parentes semper aliquid, quo pauperes & Christi fratres alerent, agerent uitam hanc tranquillissimam, ac demum in illa eterna tabernacula reciperentur. nunc uerò in contrarium omnia illis uertuntur. Quod uerò ea quæ diximus in causa sint, inspiciate eos liberos, qui tenuiori fortuna sunt, intelligunt que oportere in sudore uultus, quemadmodum homini fuit imperatum, uesci pane, maximo esse parentibus oblectamento, uirtutibus operam dare, & rem semper amplificare domesticam, quod illis alteris contra accidit, ut in dies semper facultates imminuant. In eundem modum mercatores, artifices, ceteri que negociatores, quicunque negocia sua non exercent hoc animo, ut in ipsis, omnibus in rebus Deus honorificetur, quod est, cum exercere artes suas cogitant, non tam ut ipsi lucrentur, quàm ut Diuino præcepto obediant, atque ut proximo cuique profint, & habeant, quemadmodum docet Paulus, unde præbeant necessitatem patienti. ijs inquam, qui non ita affecti sunt, tantos labores perdunt, ut nihil apud Deum præmij mereantur. qui si eum, quem dixi, scopum haberent, fructum maximum repositum in cælo inuenirent, non minus quàm ij, qui in solitudinibus uitam ob fruendi Dei amorem agunt austerissimam. Et hæc quidem dicta sint, ut obseruetis attentius, quæ hoc loco a Domino dicuntur, & in factis omnibus uestris eorum recordemini, omnia que ad Deum referatis, si non

Yy solum

Psal. 53.

Luc. 16.

Gen. 3.

Ephe. 4.

solum æternam æquæ vitam, uerum etiam hanc habere tranquillam uultis, nunc ad Domini uerba reuertamur. *Attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus.* de eleemosyna loquitur, ut ex sequentibus liquet. uerum in Græco uariata lectio. nam ubi nos uertimus iustitiam, alij textus habent *δικαιοσύνην* alij *ἐλεημοσύνην*. quam uariationem puto accidisse ob ignoratorem proprietatum Hebrææ linguæ. nam apud Hebræos opus eleemosynæ iustitia uocatur, quemadmodum in psalmo legitur. cum enim eleemosynæ fecisset mentionem, dixisset que, disperfit, dedit pauperibus, adiecit, iustitia eius manet in seculum seculi. quare uerisimile est, hoc loco Euangelistam posuisse *iustitiam*, quod in Græco dicitur *δικαιοσύνην*, eos uerò, qui cernerent hic sermonem haberi de eleemosyna, sed ignorarent locutionis proprietatem, reposuisse *ἐλεημοσύνην*. stet ergo, ut uetusta habent exemplaria, nomen iustitiæ, quo tamen eleemosyna significatur, & rectè profectò. nam quid iustius est, quàm eleemosynam præbere indigentibus, quibus uel sola communis nature cogitatio extimulat, ut benigne faciamus? contra uerò quid magis iniustum quàm id non præstare? quod nisi esset, nunquam in terrifico illo Christi iudicio prætermittis tot tantisque tam sceleratè factis, quæ tamen omnia seuerissimè castigabuntur, sola fieret eorum mentio, qui misericordes in pauperes non fuissent. qui ob hanc causam in primis in Geennam & sempiterna incendia, prædicuntur conijciendi. & mirum sanè, cum iudicij illius mentio sit, nihil commemorari aliud propter quod uel æternis præmijs donandi sint homines, uel æternis pœnis afficiendi, nisi quòd uel misericordes fuerint uel immisericordes. hoc autem nullam aliam ob causam fieri posse uideo, nisi quòd & maximum est iustitiæ opus eleemosyna, & crudelem esse ac non flecti misericordia in pauperes, neque eorum succurrere necessitatibus, summa iniustitia est, & tanta ut nullæ excusationes, quas uobis nunc prætextitis, sint ualituræ, quia inanes esse arguentur, quamuis eæ nunquam uobis desint. nam rectè quidam externus dixit. negandi causam avaro nunquam deficit. num ignoratis Seruatorem Christum, qui est sapientia patris, sciuisse omnia quæcunque adhibere soletis ad excusationes in peccatis? & tamen nullas ipse admittit. atque ut eas uosmet ipsi inanes esse possitis iudicare, sic cogitate, & sic breuiter colligite. si excusationes, quas adhibere solent ij etiam, qui se probos esse uolunt, admittantur, nunquam ea misericordia, quam iu-

Mat. 25.

Ps. 140.

bet Christus, poterit in pauperes exerceri, at Christus eos condemnaturus est, qui eam non exercuerint, & iustè condemnaturus. necesse est ergo, ut eæ excusationes iniustæ sint, nullò que nitantur fundamento. sed quando de hac materia sæpe ac fustius ex hoc loco sumus locuti, satis sit hæc obiter in præsentia tractauisse ut ostenderemus, appositisimè eleemosynam à Domino appellatam fuisse iustitiam. nunc cetera persequamur. iubet Dominus, *ne iustitiam uestram*, hoc est, eleemosynam faciamus coram hominibus. quid? non ne omnia rectè facta in luce collocari se uolunt? quod ne me putetis externi alicuius sententia niti, recordamini, quid ipse Dominus in hoc ipso sermone admonuerit, cum ait. luceat lux uestra coram hominibus, ut videant uestra bona opera, & glorificent patrem uestrum qui in cælis est. quid ergo est, quod hic ait. *attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus?* sed uide quid addat, *ut uideamini ab eis.* nihil ergo in hac gemina horum duorum locorū sententia contrarij est, cum & superius iusserit, ut fiant recta opera coram hominibus, ut non nos sed nostra opera cernantur ad gloriam patris, nam gloria patris est filius sapiens & probus, hic uerò uetat fieri eadem opera, non ut opera non videantur, sed ne optemus nos uideri ac laudari ab hominibus. iustitia ergo nostra fiat quidem etiam coram hominibus, cum opus sit, sed non eo animo ut uideamur ab hominibus, hoc est, ut laudemur, & gloriam uenemur ab eis. *alioqui mercedem* (inquit) *non habetis apud patrem uestrum qui in cælis est.* diximus enim ea duntaxat esse recta opera ac præmio digna, quæ ob Dei gloriam fiunt. qui ergo facit eleemosynam, ut ipse probus habeatur ac laude dignus, non ut per illam in pauperes misericordiam accedat Deo gloria, non rectè facit. at Deus recta duntaxat facta munerat. is ergo mercedem habere apud cœlestem patrem non potest. at hæc vna merces est æstimanda. quæ enim ea est, quæ haberi ab omnibus consueuit? nimirum umbræ ac somno similis, quemadmodum omnia quæ ab hominibus queunt proficisci. *Cum ergo facis eleemosynam* (inquit) *noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & uicis, ut honorificentur ab hominibus.* hypocrita Græca dictio est, quo nomine appellabantur mimi & histriones, qui in scena aliorum personas simulant. ab illis ergo uidetur accepta appellatio, ut cum aliquem cernimus simulare aliud quàm sit, hypocritam appellemus. qui

Mat. 5.

Pro. 13.
20.

ergo volebant existimari misericordes, & gloriosam veteri apud homines, iubebant, ut cum fiebat eleemosyna, taba pregeret, quasi ad accersendos pauperes, cum tamen per hoc sibi glorie studerent. cupiebant que hac fieri in conuenticulis & vicis, vbi frequens esse soleret turba. itaque ij, qui non ob misericordiam in pauperes, sed ad aucupandam gloriam hoc facerent, hypocrisis erant, dum simulabant probitatem, ut eleemosynæ pretextu gloriam apud homines assequerentur. de ijs itaque audi quid dicat Dominus. amen dico vobis habent mercedem suam. cum enim in hoc facto nulla recte facta sint, mercedem apud cœlestem patrem habere non possunt. quid verò si ne apud homines quidem habent? fit enim plerunque ut homines intelligant eorum hypocrisis, & pro laude illis crimen impingant. cum ergo hoc accidit, quo pacto verum fit quod ait Dominus, illos habere mercedem suam? merces eorum est inanis illa opinio, qua opinantur se per illud factum gloriam assecuturos, si etiam nulla ex hoc hominum commendatio consequatur. hoc enim commune est cum rebus omnibus, quæ huius tantum vitæ contemplatione fiunt, ut eorum fructus in sola opinione versetur. putat se beatum avarus & sibi plaudit, dum nummos in arca contemplantur, quam tuis populus illum sibilet, ac omnes execrantur. alius quod domineatur, & multis præsit, tametsi ut tyrannum illum omnes auersentur. mulieres placere se putant, & felicitatem summam arbitrantur, cum ornata in similitudinem templi (ut ait psaltes) incedere possunt, & tamen eas optimus quisque detestatur, quæ tot opes perdant, dum suo mundo muliebri inserviunt, quæ solè pauperum inopiæ idoneæ essent subuenire. ij omnes ne ab hominibus quidem fructum vllum referunt, nedum ex Deo, sed inani solum opinionis errore pascuntur. sed videamus quid in his admoneat Dominus. *Tu vero cum facis eleemosynam, nesciat sinistra tua quod facit dextra tua, ut sit tua eleemosyna in occulto, & pater tuus qui uidet in occulto, ipse reddet tibi in propatulo.* sinistram nescire quid faciat dextera, prouerbum est, quo significatur rem fieri quam potest occultissimè. verum in eiusmodi locutionibus mens loquentis potius inspicienda est quam ista verba, alioqui illud sequeretur, quod

Pro. 19. ait Salomon. qui tantum verba sectatur, nihil habebit. quin & in *Matt. 5.* pessimos errores incidemus, si hoc fiat. si enim, cum Dominus *Mar. 9.* de eruendo dextro oculo, & abscindenda manu loquitur, serua-

re

re hoc ad literam velis, nequaquam sententiæ Domini scopum assequeris. ita & hoc loco si intelligas velle Dominum ut nullo spectante fiat eleemosyna, primum facis illum sibi contrarium, cum alibi dicat. luceat lux vestra, nimirum rectè factorum, coram hominibus, *Luc. 16.* ut videant vestra bona opera, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. deinde cogere eos vituperare, qui in Euangelio laudantur. nam summe laudi datur Zacchæo, quod dimidium bonorum suorum pauperibus dederit. at is palam coram Christo & omnibus qui præsentibus erant, prædicauit se id agere. Sunt quædam è cœnobijs Casinatis reipublicæ meæ, quæ veteri instituto præter quotidianas eleemosynas, solennes præterea quasdam alias faciunt certis diebus, ad quas magno campano gregere, quod ad aliquot millia passuum auditur, circumiacentes pagi acceruntur, neque tamen contra Euangelicū præceptum hoc fit. non quia pro tubis campano gregere vtantur, hoc enim esset ridendum, sed quia sonitu illo non gloriam accupantur, quod damnatur à Christo, verum admonentur pauperes, qui longius distant, alioqui ob rei ignorantiam non accessuri. Præterea si aliquot è ciuibus vestris de facienda eleemosyna colloquerentur, & certatim contenderent alter altero plus dare, atque inuicem superare, hoc illis daretur vitio? Deus meliora. Quid? cum sequenti Decembri mense, nascituro Christo instaurandæ erunt nuptiæ, non ne erit necesse (si egregij aliquid agere volueritis) eadem vti laudatissima æmulatione, & singulas ciuitates conuentum agere, & conari pro viribus, nequa alteri cedat, ac inferior reperiatur, quamuis futurum sit, ut, quemadmodum superiore anno est factum, episcopus omnium societatum nomina ex hoc loco pronuntiet? quod cum fiet, non poterunt omnino latere etiam priuati, ex quibus cogitur hæc eleemosyna. neque tamen contra Euangelicum præceptum quicquam erit factum. cernis ut oporteat circumspectè ac prudenter verba Domini interpretari, & intelligere hunc esse verborum illius sensum, ne in facienda eleemosyna quæratur hominum gloria, & solus Deus præ oculis habeatur? quod cum fit, tunc nescit sinistra quod facit dextera: tunc enim animus solus est, & ab omni hominum aspectu semorus, si etiam spectante toto terrarum orbe id faciat, neque displicet pia quorundam interpretatio qui per sinistram accipiunt animum non rectè affectum, ut est eorum, qui in suis rectè factis, quærunt humanam laudem, per dexteram

teram verò rectum opus, vt sit sensus . tuis rectè factis non intermi-
sccatur peruersa quicquam voluntatis . tunc enim erit eleemosyna
tua in occulto, & *pater tuus qui uidet in occulto*, hoc est, qui cer-
nit id, quod homines non intueatur, cuius intuitus solus est æsti-
mandus, *reddet tibi in propatulo*, nimirum in resurrectione iusto-
rum . Idem ipsum facere admonemur, cum precamur Deum . ait
enim . & *cum oraueris non eris, quemadmodum hypocritæ* . nam illi
solent in conciliabulis, & in angulis platearum stantes orare, vt con-
spicui sint hominibus . li ex eorum genere erant opinor, de quibus

Mat. 23. ait Dominus . vae vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui comedi-
tis domos viduarum, id q; prætextu proluxæ orationis, quibus vereor
plenum esse nunc Christianum orbem, qui vt quotidianum victum
corradere possint, spiritualem vitam profitentur, & quemadmo-

2. Ti. 3. dum scribit Paulus, & admonet Timotheum vt eos deuiter, qui pe-
netrant domos & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis,
quæ ducuntur varijs desiderijs, semper discentes, & nunquam ad
scientiam veritatis peruenire valentes . hos appellat idem Paulus &
eodem loco, voluptatum amatores magis quam Dei . habentes spe-
ciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes . &, quo-
niam ait hoc in nouissimis diebus futurum, & ea tempora fore pe-
riculosa, hæc opinor esse illa tempora . hi enim implent orbem su-
peritionibus prætextu vitæ sanctioris, & nihil minus docent, quã
Euangelicam & Christianam vitam, & magis anilia introducunt,

Tit. 1. quàm olim Iudæi, quos ad Titum scribens Paulus taxat, & appel-
lat mentium seductores qui totas domos subuertunt, docentes quæ
non oportet, turpis lucri gratia . & paulo post arguit, quòd atten-
derent præceptis hominum, auersantium veritatem . mirum est enim
quàm fabulas introducant, quibus mulierculis ac simplicioribus
persuadent, ipsam vitam æternam comparari . erant ergo & tunc eius-
modi homines, qui vbi cernebant hominum conuenticula, & vbi
poterant à pluribus conspici, vt sunt anguli platearum, vbi videli-
cet plures concurrunt vie, ibi se in preces dabant, vt conspicui es-
sent, ex quo & gloriolam venabantur, & pecuniam corradebant,
hi familiares habent domos viduarum, & eas deuorant . suspecta
est mihi prorsus eiusmodi ostentatio . ob hanc causam superioribus
mensibus cum hic vidissem in templo quendam, qui Christi cruci-
fixi figuram ligno affixam circumferebat, iussi illum mox à Fulgina
te di-

re dicecesi recedere, neque vsquam concionari . vix enim adduci pos-
sum vt credam, eiusmodi circumforaneos recta vti mente, & non
potius esse impostores, à quibus moneo vt diligentissimè caueatis .
Hos vbi damnauit Dominus, ostendit que & istos habere merce-
dem suam, docet, quid agendum in hac re sit, & ait . *tu verò cum
oras, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio tuo ora patrem tuum,
qui est in occulto, & pater tuus qui uidet in occulto, reddet tibi in pro-
patulo* . Etiam hoc loco eadem obseruanda sunt, quæ de eleemosy-
na sunt dicta, cum declararemus quo pacto facienda in occulto
esset . quod nisi fiat, in multos laqueos induemur . à quibus non
erit facile nos expedire . primum enim uideretur Paulus contra-
ria docuisse, cum dixit . uolo uiros orare in omni loco, *suscol. 1. Ti. 2.*
lentes puras manus, nec ueritus fuit, ne illo manuum gestu o-
rare deprehenderentur . deinde quid si desit conclaue? si ostium
non adsit? si sit sine lare & foco? si in media hominum multitudine
captus detineatur? num ob hæc impedimenta cessandum à pre-
catione est? aut si quis inter hæc precetur, præcepto Domini aduer-
sabitur? quis hoc sanæ mentis dicat? quid ergo? ad animum ingre-
diendum est, qui optet solum Deum esse suarum precum inspecto-
rem, & alienus sit ab hac appetitione, ut scilicet conspicuus homi-
nibus fiat, tunc in medio etiam foro erit solitarius nihilo minus,
quàm si intra cubiculum clauso ostio se recepisset . neque enim cum *1. Reg. 1.*
Anna petijt Samuelem, in conclaue ingressa fuit, nec Eli sacerdotis
præsentiam est verita, quia perinde erat ei, ac si non affuisset . &
altera Anna filia Phaniel non discedebat è templo, ieiunijs & obse-
rationibus seruiens nocte & die . apostoli quoque erant perdu-
rantes vnanimiter in templo . & Petrus ac Ioannes ascendebant in *Luc. 2.*
templum ad horam orationis nonam . hi autem omnes cum ubi-
cunque essent, nil spectarent aliud, quàm ipsum Deum, perinde *Act. 1. 2.*
erat, ac si intra conclaue semper clausi essent, & semper orabant *Act. 3.*
patrem in occulto, qui & ipse in occulto est, quia aspectibus homi-
num non patet, tamen præsens ubique sit . Concludit autem hanc
sententiam, quemadmodum & superiorem, & ait . & *pater tuus
qui uidet in occulto, reddet tibi in propatulo* . quando? cum in con-
spectu totius orbis terræ & hominum & angelorum reddet vniciui-
que secundum opera sua . illa erit vera retributio ac vera merces &
gloria . nam hominum gloria, quid est aliud quàm somnium quod
dam?

Mat. 16.

dam? nam & somniamus plerunque nos esse reges aut ingenteis thesauros reperisse, & dum somnium illud perdurat, tandiu id esse uerum putamus, at ubi sumus experrecti, tum demum intelligimus nos esse somnio fuisse delusos. hos uidetur notasse propheta cum *Psal. 75.* dixit. dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis. quod scilicet tota uita dormiant. ac somnient, quod non prius agnoscunt, quam hoc uitæ somnium finiatur. tum denique sed serò intelligunt, hoc somnium sibi imposuisse. nos ergo dormimus nunc, & mira ipsi nobis fingimus somnia, quoties humanis honoribus nos credimus honestari, quibus plerunque minus fruimur, quam ij, qui illos per somnium habent. quàm multi enim in ipso honoris initio extincti sunt, & plus molestiarum quàm voluptatis eo ipso tempore habuerunt, quod in somnio non accidit? rectè autem uir quidam inter externos eruditus uitam hanc appellauit umbræ somnium. perinde cum fallantur omnes, quicumque his rebus fidunt, ij tamen minus falli solent, qui interea quandoque, quemadmodum interdum fit in somno, suspicantur, secum que ipsi dicunt, fortasse uera non sunt, quæ nunc nobis apparent, fortasse nunc somniamus. qui inter hæc somnia sic affectus est, solus sapere uidetur. quod de Tiresia quidam poëta ait, cæteri umbræ uolant. & sanè gloriam hic expetere abiecti prorsus animi est, neque facile inuenias generosiores homines, qui admodum gloriæ sint appetentes. & quo præstantiores sunt, eò minus hanc curant. cogitate enim. si quis corporis uiribus sibi placeat, si lupum ingentem aut aprum solus interficiat, summam expectat ab hominibus laudem, quod si ursum uel leonem, dignus sibi uideretur, qui inter Deos numeraretur. at Samson fortissimus omnium, quos unquam historiæ prodiderunt, obuium habuit catulum leonis seuum ac rugientem. at is leonem dilacerauit, perinde quasi hædum in frustra discerperet, cum telum nullum in manu haberet. quod tamen ita egregium facinus ne parentibus quidem indicauit, qui in eodem erant itinere, sed non fuerant spectatores. *1. Re. 17.* sic Dauid cum pasceret gregem patris adhuc puer, cum leo aut ursus accederet ac tolleret arietem, persequeretur eos & cædebat, demum que prædam ex eorum ore eruebat. cum que illi insurgerent in eum, ipse apprehenso eorum mento illos suffocabat, atque interficiebat. neque unquam ex hoc facto gloriatus est, nisi cum

coactus

coactus fuit narrare hæc Sauli regi, metuenti ne in tam tenera ætate giganti illi Philistæo nequiret obistere. tunc enim rem narrauit, & totum Deo acceptum retulit. dixit enim. Dominus qui eripuit me de manu leonis & de manu ursi, ipse me liberabit de manu Philistæi huius. cernis, ut quod quis est animo generosiore, hunc eò minore teneri gloriæ appetitu? quare uetissimum est, abiecto plurimum esse animo, quicumque eius desiderio uehementius tenentur. quid? quod sepius qui gloriam expetunt, frustratur illos sua spes, ij uerò laudem assequuntur magis, qui eam contemnunt? est enim genus hominum natura contentiosum, & quod libenter alterius factis sese obijciat. cum ergo cernunt quempiam gloriæ honorum que appetentem, nulla non excogitant impedimenta, quibus optatis priuetur honoribus, uel quia illi inuident, uel quia indignantur eum uelle alijs antecellere, cum ferè huius generis homines multò sibi plura arrogent, quàm par est. cum uerò quempiam intuentur præstantem multis que virtutibus præditum, & nihilo tamen minus nihil sibi arrogantem, sed potius multa sibi de animi dotibus detrahentem, quò hic magis honores auersatur, eò maioribus honestare illum omnes certatim student. Cogita, præterea quàm sit uerum, quod quidam externus dixit, nihil posse uideri magnum ei in rebus humanis, cui æternitas omnis, totius que mundi nota sit magnitudo. finge enim quempiam totius terræ imperium fuisse adeptum, quod tamen nemini adhuc legimus contigisse. quantum tandem illud est? cum terra, si cum hoc uniuerso conferatur, instar puncti se habeat. si ergo nihil magni est, totius terræ esse Dominum, cum nihil sit aliud quàm ex hoc uniuerso punctum duntaxat possedisse. qui huius puncti partem quamuis magnam tenent, quò pacto se aliquid possidere queunt gloriari? si cerneremus geminum formicarum agmen insensis animis decertare pro unius laterculi spatio, rideremus earum contentiones, nec rideremus regum stultitias, qui pro longè minoribus rebus tantas opes, tantum humani sanguinis temere profundant. Adde hic quàm angustis uitæ terminis sumus circumsepti, & hac vna contemplatione, si totius uniuersi huius imperium sub tanta uitæ breuitate promitteretur, non deberemus eo esse contenti. confer enim quamuis longissimam ætatem cum æternitate, ne unius quidem horæ rationem habebit. at unius horæ spatio uelle nomen assequi, non ne puerile

Z z est?

ORATIO QUADRAGESIMASEXTA.

est? quare desinamus tandem aliquando esse pueri, quorum proprium est parua duntaxat ac ludicra cogitare, & viriles induamus cogitationes, eas que ad illam aternitatem referamus, quæ parata nobis est, & ad quam sumus facti. spectemus illa ampla cœli spatia & penè immensâ, quæ tanta sunt, vt minima è stellis, quæ sentiri aspectu potest, maior tota terra esse deprehendatur. illuc accersimur, illuc est festinandum, vbi vera & solida gloria est, eâ que immensa ac sempiterna. hic nihil sinceri est, omnia vmbra & somnia, fluxa omnia, & nunquam eodem in statu permanentia. illic solida omnia, & in perpetuas aternitates eadem duratura. ibi ea merces est, quàm Seruator Christus dixit nobis esse reddendam in propatulo à cœlesti patre, qui cum eodem filio & spiritu sancto, est Deus benedictus in secula seculorum. Amen.

ORATIO XLVII.

ORANTES autem nolite multum loqui sicut ethnici. putant enim se ob multiloquium suum esse exaudiendos. ne ergo efficiamini similes istorum. Superioribus uerbis reprehenderat Iudæorum vitium, qui peccaturi studebant magis humanæ gloriæ, quàm vt per eam præcationem Deo coniungerentur, cuius rei gratia oratio est instituta. nunc aliud vitium reprehendit, quod ethnicorum esse dicit. qui cum nihil sinceri de Diuinitate haberent, putabant idem esse cum Deo agendum, quod cum hominibus solemus, quos uerborum artificio & copia sæpe in sententiam nostram trahimus, dum vel rem apertius illis explicare studemus, nequid ob ignorantiam peccent, vel inclinare illorum animum ac nobis conciliare, quem metuimus, ne ab alienatus à nobis sit, uel ab aduersarijs in contrariam sententiam inflectatur. at nihil horum cadere in Deum potest. nam scit omnia, neque doceri à quoquam opus habet, & præterea paratus semper est ad nobis benignè faciendum, modo ne vitia nostra atque peccata impedimento sint, quò minus copiosissimè sua in nos conferat beneficia. Sed cauendum est, nequis in eorum uerborum intelligentia decipiatur. cum enim dicit, nos in præcatio-

ORATIO QUADRAGESIMASEPTIMA. 184

cationibus nostris non debere esse multiloquos, non prohibet, quin proluxa utamur oratione, sed dicit non esse imitandos ethnicos, qui sola nituntur uerborum multiplicatione, & eo pacto se putant exaudiendos. quod apertius Græca uox ostendit, *μη βασιλολογησθε* quæ vox à quodam Batto inepto poëta formata fertur, qui in uersu sæpius eadem repetebat. sola ergo replicatione uerborum absque affectu nihil opus est. nam profusum sermonem uerborum que uolubilitatem nulla subiecta sententia neque scientia, etiam clarissimi oratores rem furiosam appellauerunt. vbi uerò uehemens atque intentus affectus est, nulla vituperatur quamuis longa præcatio. non enim ibi est sonitus inanis uerborum, sed piè atque ex intimo peccatore deprompta præcatio. nam & de ipso Domino scriptum est, *Luc. 6.* quòd pernoctauerit in oratione, quòd que prolixius orauerit. qua *Luc. 22.* in re exemplum nobis ad se imitandum præbere uoluit, iubebatque vt sine intermissione oraremus. stat ergo utrunque ut uidelicet, ne *Luc. 18.* que orantes debeamus multum loqui, & tamen sine cessatione ora *1. Thef. 5* re. is multum loquitur, qui in sola multorum uerborum prolotione nulla adhibita attentione neque mente confidit. is uerò sine intermissione & multum orat, nec tamen multiloquus est, qui continuo affectu, ac diuturna & pia cordis excitatione in fide spe & charitate Deum pulsatur, intentus in vnum illud, quod Christus dixit ne *Luc. 10.* cessarium. neque enim Christus hoc uolebat, vt nullis uerbis orantes uteremur, alioqui non docuisset nos, quibus uerbis patrem alloqueremur, sed per multiloquium significauit inanem sine mente sonum. Sed uideretur mihi maxima hominum pars exiguum atque adeo nullum penè fructum nunc ex hoc orandi actu referre, dum vel nunquam intellexerunt, vel audita non meminerunt neque obseruauerunt hæc Domini monita. sunt enim qui præcationes quasdam memoriæ mandatas eas que ingenti numero quotidie recitant, atque ipsam etiam Dominicam orationem centies vno atque eodem temporis spatio repetunt, mente interea per inanes cogitationes vagari permissa. ij proculdubio in errorem incidunt illum, quem hic Dominus reprehendit, qui si semel tantum singulis diebus eam orationem pronuntiarent, obseruantes interea eius orationis sententias, multò hoc esset uilium, scopum que doctrinæ Domini assequerentur, quod non faciunt, dum morem, quem diximus, seruant. Neque uerò eos damnauerim,

qui infantes & eam ætatem, quæ nondum capax est eius intelligentiæ, quæ ad hanc intelligendam orationem requiritur, docent sæpius repetitam Dominicam orationem recitare, & plures etiã alias preces. hoc enim pacto assuefcunt, & quendam contrahunt habitum, vt, cum fuerint capaciores, facilius capeffant eum precandi morem, quem Dominus docet. eos verò, qui quod profecerunt, intelligere idonei sunt, optarem, ut potius mente quàm voce precarentur. ea enim oratio est, quæ in aureis Domini Sabbaoth penetrat. nam in auribus Dei desiderium vehemens (ait vir quidã pius) clamor magnus. contra verò, remiffior intentio vox submiffa. *Exo. 14.* nil loquebatur Moses, & dixit illi Deus. quid clamas ad me? huic precandi consuetudini si assuefcatis, ingentem, & quem expecti nunquam antea fuistis, fructum reperietis. Cum ergo reprehendisset Dominus & Iudeorum & ethnicorum vitiofum morem in precando, admonuiffet que, ne similes eorum vitioferemur, adiecit. *nouit enim pater uester, quibus rebus opus fit uobis prius, quàm petatis ab illo.* quæ verba videntur mihi ad illud referenda, quod dixerat, reprehendens ethnicorum morem, qui putarent se in multiloquio esse exaudiendos. non est (inquit) celestis pater eorum si milis, quibus opus est singillatim declarare necessitates vestras, vt longa verborum narratione vtendum sit, quo eorum, quibus egetis, fiat capax. *scit enim ipse ante, quàm petatis eum, quibus rebus opus fit uobis.* tantum à vobis requiritur, vt pio & fideli & submiffò animò illum adeatis. Sed fortasse quærat quispiam. si Deus nouit quid nobis opus sit, ac præterea amantissimus est nostri, ac paratus ad benignè nobis faciendum, quid expectat, dum rogetur, & non potius nobis minimè petentibus sponte se exhibet ad præstandum, præfertim cum multis egeamus, quibus nostra vel ignorantia vel socordia, ne, an egeamus quidem scimus? quin & multa sunt nobis necessaria, ac plurimum quæ ad animæ salutem spectant, quæ auersamur, tantum abest, vt ea postulemus. huic ita respondendum est. primum nihil esse dubitandum, Deum, qua summa est bonitate, nunquam desinere nos quidem perpetuis donis (vt propheta verbo vtatur) onerare. neque vllum esse momentum, quo illius non fruamur beneficijs, qui si expectaret dum peteremus, pessimè ac miserrimè nobiscum ageretur. verum cum inuitat, vt petamus, non id iccirco facit, vt ipse nobis magis affectus sit, quàm antea

antea fuerit, sed vt nos capeffendis illius muneribus euadamus aptiores. neque enim iustum est, eisdem beneficijs dignos æquè atque indignos afficere. alioqui tollenda esset è medio Geenna. qui enim ad Deum per preces adit, perinde facit, ac si soli se ostenderet, de quo quamuis scriptum sit, non esse qui se abscondat à calore eius, vt vis eius efficax, atque in omnia penetrans declaretur, minus tamen illius virtutis participes fiunt, qui illum fugiunt, & sese abdunt tenebris, vel vmbraclum ei opponunt, tanquam nubem. quos imitantur ij, qui peccatorum tenebris gaudent, de quibus ait Esaias. Ecce non est abbreviata manus Domini, vt saluare nequeat, neque aggrauata est auris eius, vt non exaudiat, sed iniquitates vestre diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis ne exaudiret. est ergo oratio (quemadmodum magnus ille Dionysius ait) veluti catena aurea è celo demissa, per quam qui ascendunt, videntur quidem catenam ad se trahere, sed re vera ipsi ab ea, trahuntur in cœlum. sic dum precamur Deum, non ipse fit aptior ac paratior ad nos audiendos, sed nos capiendis illius beneficijs præparamur. nã quod legimus dicentem prophetam, inclinauit Dominus aurem suam mihi, perinde quasi ante preces minus affectus fuisset, hoc fit ex scripturæ sacræ consuetudine, quæ, vt aliquo pacto ad Diuinas res introducatur, humanos affectus Deo tribuit, vt nunc iratus, nunc placatus & exoratus nostris precibus videatur. nam iratum putamus, cum non præstat, quæ volumus, placatum & exoratum, cum præstat. quamuis semper idem sit, cuius rei pulchrum habes in eodem regio propheta exemplum, qui, cum ex voto res ei cederent, vt diceret, non mouebor in æternum, Domine in voluntate tua præstitisti monti meo virtutem, repente rerum statu mutato, arbitratus est Deum sibi esse inensum, quamuis nihilo minus amaretur, quàm filius, quem pater verberat, vt fiat melior, & ait, auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. quare conuersus ad preces, priorem beneuolentiam quærens recuperare, ad dit. ad te Domine clamabo, & ad Deum meum deprecabor. quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? nunquid confitebitur tibi puluis, aut annuntiabit veritatem tuam? hac humanæ imbecillitatis commemoratione sensit Dei misericordiam, & adiecit. audiuit Dominus & misertus est mei, Dominus factus est adiutor

Ps. 18.

Esa. 59.

Ps. 114.

Ps. 29.

adiutor meus . cernis vt has mutationes , quæ tantum in ipso fiebant , etiam ad Deum referat humano more ? nos enim cum quempiam castigamus , nescimus hoc agere sine indignatione & animi perturbatione , sic cum ignoscimus , deposita ira affectum mutamus . at in Deo non fiunt istæ mutationes , sed & seueritatem & misericordiam exercens in eodem semper est statu . preces ergo , vt dicebamus , fiunt , non vt ipse permoueatur , sed vt nos ad illius capienda beneficia promoueamur . Et vide , vt nos ad has preces exercendas summo cum artificio formauerit , & non solum in teriorem hominem dato rationis ac mentis vsu , quo ad id opus esse factus instructissimè , sed exteriorem etiam ita aptauerit , vt ad hoc ipsum in Deum , erectum etiam corpus fabricauit , quod nulli alij ex animantibus contigit , quod attollere oculos & vultum ad cælum , quod dirigenda precatio est , facile possit . eodem modo brachia & manus compacta sunt , vt formam implorantis opem aptissimè præbeant . & quoniam oratio submittentis se penetrat nubes , vt quidam ait sapiens , non solum curuare teruicem & humeros & dorsum idonei sumus , vt imaginem submissi & deiecti animi præbeamus , sed illa ad genua curuanda aptitudo quàm mira est , quantàm que habet efficaciam ? cum enim fixis in terram genibus , vel attollimus oculos ac manus supplices ad cælum , vel vultu in terram demisso adoramus , sentitur interioris animi admiranda compositio atque commotio . additur lacrymarum efficacia & gratia . quæ omnia simul coniuncta , quantum efficere apud Deum possint , exemplum ab hominibus capite , qui quamuis alioquin ef-
Ecc. 35. feri sint & immites , vbi conspiciunt precantis lacrymas , & curuati figuram corporis , omnem continuè exuunt feritatem . quin ferunt historię mulierem quandam in solitudine obuium leonem habuisse , eam verò , quæ nihil posset aliud , supplicem leoni factam , infirmum genus suum narrauisse , & illis corporis motibus (nam vocem ac verba qui intelligere bestia poterat) permotum leonem mulieri pepercisse . si ergo nos , qui sumus mali , si bestię & ratione carētes & crudelissimè hoc pacto ad nostras preces molliuntur , quid non à benignissimo Deo , & amantissimo patre non est expectandum , cum ita nos supplicibus eiusmodi preceationibus illi submittimus ? Hæc autem quæ diximus , corporis instrumenta ,
 ita

ita sapienter à summo ac sapientissimo artifice fabricata , turpe est non à nobis sapius exerceri , & re tam ad comparandum cælum apta non vt frequentissimè . addunt enim animo vires quasdam ob arctam animæ cum corpore coniunctionem , iccirco aiebat Paulus , volo orare viros in omni loco , iustolentes puras manus . & alibi de seipso , huius rei gratia (inquit) flecto genua ad patrem Domini nostri Iesu Christi . huius muneris à Deo nobis donati flectendorum genuum maxima pars ignata , vnum tantum genu flectere contenta est , nimirum non intelligens quid agat , vt in reliquis etiam omnibus cerimonijs , quæ si attenderentur , multum ad interioris hominis compositionem essent vtilis . verum inter cæteras illa vtriusque genu curuatio multum in animam agit , illius que arrogantia , si qua in eo residet , frangit . cum enim genua curuamus , videmur robur omne nostrum prosternere , cuius bona pars videtur in genibus residere . propterea cum propheta adderet animos populo Dei , horum præcipuè meminit , cum ait , genua debilia roborate . contra verò alius cum significaret , se imbecillum factum , aiebat , genua mea infirmata sunt à ieiunio . quin & apud vetustissimos poetas reperias , cum quis principem adiret , solere eum genua illius tangere , quasi ad potentiam illius implorandam eo signo se accurrere significaret . & quidam eorum cum dicere vellet , ea , de quibus loqueretur , in potestate Dei esse , genua posuit pro ipsa potestate . dixit enim . θεῶν ἐν γούνασι κείται . Non contentus autem Dominus hæc nos admonuisse , quod ad precandū pertinet , nequid rei tā minimum generi necessariæ deesset , docuit quæ essent petenda , quod antea ignorabatur . quo nomine quantum Deo debeamus , quis non videt , nisi qui tam vehementer externis rebus affixus est , vt nihil ab ethnicis differat ? quàm verò sumus tanto muneri ingrati , qui alia petamus ab ijs , quæ ipse Dei filius , sapientia patris petenda esse præscripsit . nam , si quæras , plerique omnes ea postulant , quæ ab ijs postulationibus , quas in hac oratione posuit Dominus , longè sunt diuersa , vt opes , honores , dignitates , liberos , incolumitatem , robur , pulchritudinem , & huius generis alia , quæ si assequamur , perniciem plerunque nobis afferunt , tantum abest , vt sint salutaria . quæ verò in hac oratione docemur petere , semper nobis & in hac & in futura vita sunt profutura . tantum verò hæc Dominica oratio ecclesiæ visa est necessaria , vt , qui eam ignorent , indigni iudicentur .

1. Ti. 2.
Eph. 3.

Esa. 35.
Ps. 108.

dicentur: qui inter Christianos sint numerandi: ob hanc causam pueri ubi primum fari incipiunt, hanc ediscere iubentur. sed res accidit miseranda, cum enim Latino sermone ediscatur, & maxima hominum pars eam linguam ignoret, sit, ut tanquam piec illam recitent, ac multi ad senectam usque perueniant; qui nunquam illius vim intellexerint, neque fructum ullum ex ea perceperint. quare oporteret, ut parentes curarent eam ipsi intelligere, deinde filijs declarare, & efficere prater ea, ut non solum Latina lingua, sed vernacula etiam edicerent. non intelligitis miseri, quam sit probrosum, rem Christianam sinere tam esse neglectam, ut quae partes in ea sunt prestantissimae, ex tota vita ignorentur id que ab ijs saepe, qui aliorum magistri esse debuissent. nam interdum data opera sacerdotibus interrogavi de hac oratione, & reperi eos quoque aequè penè ignorare, ac reliquum populum. & impletum est, quod di-

Esai. 24. Cum fuit olim per prophetam. & erit sicut populus sic & sacerdos. miserandum profectà & stupidum genus sumus, qui tam ingentia in nos collata beneficia ita pessundemus. Apud ethnicos Plato Diuinos honores propterea est assecutus. quèd excelsius aliquantò quàm ceteri sit philosophatus, ac tanto studio eius sententiæ à philosophis seruantur. venit Christus filius Dei, attulit è sinu patris hanc verè Diuinam philosophiam, & ij, qui ab illo cognomen habent, tam oscitanter tractant, atque adeo negligunt & contemnunt dogmata tam utilia, & tam ad presentem vitam feliciter degendam, quàm ad futuram comparandam necessaria. qua in re cum omnes peccent, quicumque hæc contemnunt, tum illi in primis maximè sunt reprehendendi, qui preediti ingenio & literis omnem ætatem insumunt in ijs studijs, quæ plus vanitatis quàm ponderis in se habent, neque in hos cœlestes thesauros unquam ingrediuntur, quibus illud obijci potest ab Esaiâ dictum. quare expenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? nihil est enim aliud, quod quietum interiorem hominem reddat, nisi verbum Dei & panis vitæ. reliqua studia ac labores addunt dolorem, de quibus dixit Salomon. in multitudine sapientiæ multitudo furoris, & qui apponit scientiam apponit dolorem. sola autem doctrina Euangelica implere animum idonea est. ea est enim solidus cibus & panis vitæ, qui è cælo descendit. Expergiscimini obsecro aliquando & damnatis superiorum annorum erroribus agnoscite

Esai. 55.
Ecc. 1.
vestra

vestra bona vestras que diuitias, & preparamini ad discendum vim huius à Domino institutæ precationis. accedat omnis ætas, & sexus, & conditio, atque, ut ait propheta, iuuenes ac uirgines, senes cū *Pf. 148.* iunioribus frequentes adestote, ne posthac dicatur de vobis, populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me, sed discatis, quemadmodum dixit Dominus, orate patrem in spiritu *Ioan. 4.* & veritate. cui eum filio & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

ORATIO XLVIII.

AGRESSURI hodie interpretationem eius precationis, quam à Seruatore Christo docti fuimus, communibus uotis eundem precemur, qui sapientia est patris, & in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, ut delitescerent in ea thesauros aperire non dedignetur, pariter que gratias ei agamus, qui docuerit, quid à nobis sit præstandum, alioquin ignoraturis, quemadmodum ait Paulus, quid oraturi simus, sicut oportet. ut nihil mirum sit, eos, qui apud ethnicos plus aliquid videbantur conspexisse, cum nescirent que singillatim essent petenda, solere postulare, ut eis bona à Deo darentur, que tamen bona nescirentur ab ipsis. nos verò hic discemus, bona ipsa que sint, à quorum postulacione, si vel latum (quod dicitur) unguem recesserimus, digni erimus profectò, qui longius à Christianis finibus relegemur, quàm ipsi erant ethnici, qui in illa rerum ignoracione quandam præ se indolem ferebant, qua significarent, optare se assequi quod sibi deesse intelligebant. quibus inferiores proculdubio sunt, quicumque è nostris tantam veritatis oblatam lucem auersantur. quantum enim est, paucis verbis discere, quicquid unquam venire in mentem homini possit, quod cum fructu peti à Deo debeat? si enim quæcunque vel in scripturis sacris uel extra eas postulata à sanctis uiribus sunt, curiosius peruestiges, omnia miro compendio hic reperies comprehensa. sed ueniamus ad ipsa Domini uerba. *Ad hunc ergo modum* (inquit) *orabitur nos. Pater noster qui es in cælis. sancti-*

ficetur nomen tuum. adueniat regnum tuum. fiat uoluntas tua, sicut in cælo, ita & in terra. p. mem nostrum quotidianum da nobis hodie. & remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. & ne nos inducas in tentationem. sed libera nos à malo. quia tuum est regnum, & potentia, & gloria in secula seculorum. Amen. Hic est precandi modus, quem ille docuit, cui testimonium perhibens cœlestis pater dixit. hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene com placui, ipsum audite. quem si audiri uult, & ex illius instituto hæc quotidie uerba proferimus, qui fieri potest, ut, si ex animo precemur, non ex audiamur? ipse enim pater agnoscat hæc filij sui esse uerba, & si non aliam ob causam, certè illius contemplatione exaudiet. que cogitatio ingentem nobis præbere fiduciam debet ad accurrendum ad hunc patrem in necessitatibus nostris omnibus. quem certo scimus auditurum, quicquid in nomine filij petierimus. ipse enim dixit. quacunque petieritis à patre in nomine meo, dabit uobis. quid uero magis in nomine filij Dei petimus, quam cum ea petimus, quæ ipse docuit esse petenda? Aggrediamur ergo hodie prima huius precationis uerba, & pro uiribus thesauros in eis latentes peruestigemus. *Pater noster, qui es in cælis.* quàm multa prima ipsa uox complectitur digna, quæ attentissimè obseruemus. & primum incomprehensam erga nos Dei charitatem & benignitatem etiam, qui uelit appellari à nobis pater, qui sumus puluis & cinis, atque adeo, quemadmodum ait Esaias, minus quàm nihil. cum interea homines, quamuis natura inter se pares sint, ut ab vno omnes profecti, ob id duntaxat, quòd opibus aut uiribus aut honore aliquo alter alteri antecellat, domini ab hominibus ac Dij interdum uelint appellari. significat etiam per hoc, se amari potius uelle quàm timeri, & sub Euangelio abiecto seruili timore opporrere nos spiritum adoptionis induere. iccirco in lege, quæ per Moysen data fuit, cum populus ille seruorum præ se imaginem ferret, frequentissimè repetebatur uox illa. ego Dominus. at ubi uenit plenitudo temporis, & misit Deus filium suum factum ex muliere, & per omnia similem nostri absque peccati, sed in similitudine tamen carnis peccati, declaratum que est, hominem iam non esse seruum, sed filium, cuius unigenitus Dei patris frater effectus sit, misit etiam spiritum filij sui in corda nostra, clamantem abba pater. quare & uoluit, ut precaturi, patrem eum non Dominum appel-

appellaremus. Deinde ingentem hoc primo uerbo petenti fiduciam dat, & impetrandi etiam quæ petierimus. si enim (quemadmodum Dominus Dixit) nos, cum sumus mali, nouimus bona dare filijs nostris, quantò magis pater cælestis, bonitas ipsa dabit multò meliora petentibus se? inuitamur præterea ad generosos animos induendos, & præstandum, ne degeneres unquam tanto patri uideamur, ut qui regio genere nati dedignantur ad humiliora & regiam dignitatem obscurantia se demittere. hæc huius nominis cogitatio sola idonea esset peccata omnia prohibere, quæ sola nos à dignitate nostra degenerare faciunt. quid enim? titillat sensus uoluptas? huius patris recordare, & cogita carnis lasciuia efficere, ut à tanto gradu, quantus hic est, habere patrem Deum, in equorum ordinem redigat. sic enim de ijs dicitur à propheta. equi saginati & emissarij facti sunt, unus quisque ad uxorem proximi sui hinniebat. Rursus cupiditate gloriæ flagras? ueniat in mentem cælestis pater, & ea gloria, quam is tibi præparauit, immensa, incomprehensa. deinde refer animum ad gloriam, quam in hac uita maximam assequi potes, quam si expetas paternam illam in cælo sis amissurus, & confestim dicere licebit cum Seruatore Christo, regnum meum non est de hoc mundo. quicquid enim magni haberi hic potest, lusus puerorum est, si cum illo regno, quod hic pater tibi præparauit, conferatur. Idem accidet, si diuitiarum amor animum subeat. si enim cogites thesauros in cælo ab hoc patre reconditos, quorum Seruator ipse fecit mentionem, qui amittuntur, si has huius mundi opes quæras, facile apud te colliges, stultum esse, im-

terni honoris studium. si legitimi filij esse voluimus, est habendum, nec minor ratio. iccirco ipse per prophetam dicit. si ego pater sum, ubi est honor meus? hoc maiorem asserere deberet vim ad coercenda peccata, quam proprię utilitatis consideratio, & cum sciamus illum non solum factis ac verbis, uerum cogitationibus etiam ipsis omnibus presentem esse, oporteret longe maiori compositione uti, quàm si coram rege quopiam staremus: ante regem enim quis auderet minus composito uerbo aut gestu corporis uti ne dicam iurgijs & contentionibus, quibus quotidie inspectante uos cœlesti hoc patre intemperantissimè abutimini? idem ipsum de impudicis & dictis & factis sentiendum est. Quòd si præterea addas, quàm benignus ac suauis sit hic pater, & quàm incomprehensa sit erga nos charitate, quanta adhiberetur cura ne offenderetur? is enim est, qui capillos etiam capitis nostri numeratos habet, quod neminem unquam inter homines, ex ijs etiam, qui filiorum amore insanierint, ne somniasse quidem usquam reperiens: si hæc cogitaremus, primum nunquam committeremus, ut tam uehementer amans nostri pater nostris uitijs atque peccatis offenderetur. deinde infinitis leuaremur curis, quibus quotidie obruiamur ob hanc unam causam, quòd non sinimus, ut ueniat nobis in mentem huius paternæ curæ. iccirco admonebat propheta, proijce (inquiens) onus tuum in Dominum, & ipse te enutriet. quem imitatus apostolus Petrus aiebat. omnem sollicitudinem uestram proijcientes in eum, quoniam ipsi est cura de uobis. Videte obsecro quàm stultè nosmet ipsi nobis mala ac molestias accersimus. si quis uestrum haberet patrem, quem sciret sui amantissimum, qui præterea esset ditissimus & sapientissimus etiam, ut sine ulla filij postulatione sciret quid opus esset, ac uellet, ut omnibus filij necessitatibus subueniretur, quid sub hoc patre metuere? nequid deesse? at hoc in ditissimo & amantissimo fieri non posset. num nequid eius incuria pateremini? at finximus illum esse sapientissimum. quid ergo reliquum esset, nisi ut tranquille sub eo uiueretis, tantum id daretis operam, nequid ageretur à uobis quod illum offenderet? at quis est nostri amantior cœlesti patre, qui ne proprio quidem filio pepercit, ut nos sibi adoptaret? quod à nemine unquam hominum est factum, ut expectanda sint ab eo optima queque. quis ditior, cuius est terra & plenitudo eius, & cœlum etiam

etiam ipsum & omnia quæ cœli ambitu continentur? quid uerò nostræ necessitatis latere, non sapientem, sed ipsam sapientiam potest? cum uerò sciat, possit, ac uelit nos tanquam charissimos filios curare, unde tanta nostra omnibus in rebus sollicitudo nisi ex nostra infidelitate proficiscitur, & quòd nunquam in huius patris ex animo recordationem uenimus? ex hac incuria tam auersi sunt homines, ut nihil minus quàm hunc patrem cogitent, similes nimirum iis, qui à regio genere profecti, ab ipso ortu proiecti in filias sunt, & inter pastores educati, nihil nisi pastoralia curant. ecquis enim apud nos, si non amor, certe pudor? ecque religio? ecque reuerentia tanti patris? erga quem si tantillum legitimi filiorum affectus resideret, qui fieri posset, ut eius honoris rationem, si nobis spectantibus, audientibus, & ridentibus interdum, tam fœde laeceratur, tam horrendis blasphemijs impetitur, neque dum quicquam repertus est ex hac urbe post tot clamores meos, qui uel minimum generosi filij præ se indicium tulerit, & huius patris ulci sci iniuriam cogitauerit. quid enim est quod illi non anteponamus? reuocate ad memoriam quotidiana facta uestra, nisi inueneritis nullam esse tam exiguam pecuniam, cuius contemplatione hanc patrem post tergum non proiciatis, cui tamen omnia, pecuniæ, honores, opes, facultates, liberi, uita denique ipsa essent anteponenda. O ingratum genus, qui si non ob tanti patris dignitatem ad eum amandum permouemur, non eius saltem immensis flectimur beneficiis. neque uerò excusare quisquam potest, deesse sibi eius memoriæ occasionem, cum nihil ad oculos, ad aureis, ad reliquos sensus perueniat, quòd illius non sit, & quo illius benignitate non fruamur. cum ergo intueris homo aurum, gemmas, uirentia præta, tantum diuersorum florum gratiam, arborum tam uarios tamque suaueis fructus, tot fruges terræ, tot genera animalium, uolucrum quadrupedum, piscium, pulchra item corpora, illam cœli, solis, lunæ, stellarum admirandam speciem, inuitaris ad habendam patris memoriam, ad illum toto animo contemplandum, tota mente amandum, de eo cum proximo quoque loquendum, atque ad eius quotidiana recolenda beneficia, & dicendum identidem cum propheta. benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt, nōmini sancto eius. benedic anima mea Domino, & noli obliuisci

bliuisci omnes retributiones eius . multò frequentior huius patris .
Mat. 23. quàm parentum carnis esse debet cogitatio . quamobrem aiebat Do-
 minus . nolite uocare uobis patrem in terra . unus est enim pater ve-
 ster qui in cœlis est . non quòd nolit ut carnis parentes agnoscamus ,
 quos ipse coli iubet , sed ut illi ita cœlestem patrem preferamus , ut
 præ eo ceteri parentes non sint appellandi . In aduersis uerò hæc
 uox quantam uim cum ad ferendum , tum ad fidendum est habitu-
 ra ? sic enim tecum colliges , cum molestiæ aliq̄ ingruunt . non
 hæc sine cœlestis patris numine aduersa eueniunt . at is est , qui in
Esaï. 49. nobis amandis omnium matrum affectus superat . si ille (inquit)
 oblitæ fuerint filios , ego te non obliuiscar . quid ergo ? uel aliquid
Pf. 18. omnino deliqui , quod plerunq̄ ignoratur . nam delicta quis in-
Pro. 3. telligit ? corripior ergo nunc , ne cum hoc mundo damner . quem
 enim diligit Deus corripit (ait Salamon) & quasi pater in filio sibi
 placet . quare eodem loco dicitur . castigationem Domini fili mi ne
 abiicias , nec tædeat te cum ab eo corripieris . sin exercendi mei cau-
 sa hoc agit , quemadmodum generoso illi athlete Iob accidit , mul-
 to libentius hoc est ferendum , quando hæc uia uult hic pater me
 quàm honestissimum habere filium . in summa utrocunq̄ modo
 res cadat , utilitatis hoc meæ gratia fit , atque iccirco eius incompre-
 hensa erga me bonitate ac prouidentia est fidendum . qui salutis
I. Co. 10. duntaxat meæ causæ ista dispenset , neque passurus sit me tentari su-
 pra id quod possum , sed faciet cum tentatione etiam euasione , ut
 possim sustinere . Hæc & huius generis alia quis in maximis affli-
 ctionibus apud se reputans , non eas facillimè & æquissimo animo
 ferat ? Cernitis quàm multæ diuitiæ in hoc primo huius precationis
 uerbo repertæ sint , quæ solæ Christianum hominem ita ditare pos-
 sint , ut cum his uitam agere liceat tutissimam atque tranquillissi-
 mam ? quàm ingentes uerò censetis reperiendos thesauros prius ,
 quàm ad eius finem sit peruentum ? quos thesauros quàm turpe
 est à Christiano homine , cui uni propositi sunt , per totam uitam
 ignorari ? neque uero existimetis , me omnia oratione assecutum ,
 quæ hic contemplari liceat , sed hæc pro exemplo sint dicta , ut ho-
 rum imitatione uos talia ac maiora etiam excogitetis . nunc in se-
 quenti etiam uerbo aliquantisper immoremur , cur scilicet uolue-
 rit ut diceremus , *pater noster* , non simpliciter ac absolute , pater ,
 neque ut quisque nostrum diceret , pater meus , quemadmodum
 sæpe

sæpe in scripturis sacris legimus prophetas dicentes , Deus meus ,
 quod frequentissimum reperitur in psalmis . Et hoc quoque sum-
 ma cum sapientia ab eo , qui est sapientia patris , fuit factum . admo-
 nemur enim hac appellatione , nos omnes fratres esse , qui unum
 patrem habeamus . quæ consideratio , quantum efficit ad omnes mu-
 tua charitate coniungendos ? ob hanc enim etiam causam uoluit
 Deus , ut ab uno secundum carnem patre proficisceremur , non ut
 terra passim homines procrearet , quemadmodum pecudes ac cetera
 animantia . quanta ergo inter eos deberet esse coniunctio atque
 æqualitas , quæ eundem atque unum in cœlo & in terra patrem ha-
 bent ? hæc cogitatio duo efficere maxima idonea est . unum , ne di-
 tior insolescat , alterum , ne pauperes atque inopes cadant animo .
 cur enim tu propterea quòd plus terræ possides , maiorem auri sum-
 mam in arca habes , illum inferiorem te putas , qui nihil habeat fa-
 cultatum ? origines ac naturæ dignitas esse debet , non fortunæ . a-
 lioqui asellus circumtextus auro præstantissimo equo anteponeatur ,
 atque adeo homini egeno sine lare ac foco , si non natura sed opibus
 dignitas estimatur . num parum hoc est , ad cuiusuis ditissimi ac po-
 tentissimi hominis deiciendam arrogantiam , ut nihil ob diuitias
 & opes , & ea , quæ sola inolescere homines faciunt , sibi placeat ?
 rursus pauper si intelligat , nihil se in rebus , quæ ad naturæ suæ con-
 ditionem pertinent , minus habere , quàm quiuis potentissimus
 rex , non habebit , cur se ob paupertatem uehementius excruciet .
 easdem naturæ dotes habet in corpore & animo , & præstantiores in
 terdum . fit enim sæpenumero , ut pauper ob exercitationem utrius-
 que partis , uidelicet corporis atque animi , utranque habeat mul-
 to uegetiorem quàm diues , qui ob luxum & uitæ molliciem utrum-
 que plerunq̄ corruptum habet . deinde si originem spectes , idem
 genus ab uno Adam possidet , quòd quæ maximum est , appellare
 patrem Deum potest æquè atque diues , atque adeo plus quàm di-
 ues . inuenies enim in scripturis sacris pauperes summa curæ esse *Mat. 19.*
 Deo , quod nunquam de diuitibus reperias , sed contra potius , in-
 crepationes & minas in eos coniectas . quare deprehendimus rem *Luc. 18.*
 in contrarium cadere , atque homines opinantur , pauperem uide-
 licet meliorem esse conditione , quàm sit diues , cum in ius , quæ ho-
 minem constituunt , & eum magnum faciunt , longo pauper supe-
 ret interuallo . nam diuitiæ istæ , quibus tantopere sibi diuites pla-
 cent ,

cent, nihil magis addunt homini, quam si quis ungues aut crines, quæ superuacua corporis sunt partes, habuerit longiores. Quod si præterea recordere, faciliorem esse pauperi uiam ad cælum, atque ad illius patris regnum sempiternum, quam diuiti, fatearis necesse est, pauperes omnibus numeris esse diuitibus superiores. Finge enim esse patrem quendam, qui duos filios habeat, quorum utrumque esse quidem uelit honestissimum, sed cum alterum uideat, impatientia laborum, & negocia omnia grauius iracundè detrectantè, patitur eum frui uoluptatibus, illum uerò alterum continuis exercet laboribus, quibus ad maximum imperium prouehitur. huius nimirum longè meliorem dixeris fuisse conditionem. eadem est diuitum ac pauperum ratio, quorum illi dum uoluptatibus dissoluantur, & ob corporis commoda uirtutem aspernantur, nihil præter præsentem uoluptatem assequuntur, eam tamen non synceram sed multis per mixtam molestis. hi uerò ubi temporariis hisce ac momentaneis laboribus, quibus interim non defunt sua solatia, fuerint exercitati. in æternum huius patris regnum admittuntur. quid ergo diues insolens ob ea, quæ te de eo gradu deiiciunt, in quo à natura fueras collocatus? quid eisdem ipsis intumescens fratrem propter inopiam contemnis, quæ inopia illum cœlesti patri efficit chariorem? Ex hac item consideratione, quod unum habeamus patrem, ac simus fratres, admonemur unanimatis atque concordie, cum ob commune genus, tum ob eiusdem patris reuerentiam. nam & turpissimum est fratres inter se dissidere. quamobrem cum pastores Abrahamæ &

Gen. 13. Loth altercarentur inter se, dixit Abraham ipsi Loth. ne quæso sit iurgium inter me & te, & pastores meos & pastores tuos, fratres enim sumus. & præstantissimi alicuius patris reuerentia idonea est, filios in officio continere, ne in iurgia contentiones que prorumpant. quantò autem magis hoc ob cœlestis patris contemplationem

2. The. 3. est faciendum, qui Deus pacis appellatur, cuius tam studiosus est, ut non expectauerit, dum nos, qui inimici eramus, pacem ab eo postularemus, sed misso filio unigenito, nos sibi per illum reconciliauit? cuius postea reconciliationis legati ac nuntij fuerunt apostoli, ut Paulus diceret. nomine Christi legatione fungimur, tanquam Deo uos obsecrante per nos, rogamus pro Christo reconciliamini Deo. pudeat ergo nos, qui patrem ita pacis studiosum habemus, ob leuissima quæque exercere lites, & dissidia & simulta-

tes. &

tes. & sanè id accuratius præstaremus, si hisce nos, quemadmodum æquum esset, cogitationibus exerceremus. cessarent inuidie & æmulationes, & detractiones, quæ charitatis atque unitatis uena sunt. quibus qui operam dant, qua fronte appellare hunc patrem possunt? digni potius quibus dicatur, uos ex patre Diabolo estis, & desideria patris uestri uultis implere. quis non exhorrescat, ob inuidiam atque odia ex filio Dei euadere Diaboli filium? quod longè deterius est, quam cum, qui regis filius sit, à uilissimo aliquo mancipio in filium adoptari. & tamen in hæc mala miseri homines incidunt quotidie nec intelligunt. Sed uideamus præterea quod adiectum est, *qui es in cælis*. cum enim Deus ubique sit, atque ubique totus, non minus in terra quam in cælo, cur uoluit Seruator Christus, ut illum inuocantes, cælum potius memoraremur? nihil dubitandum quidem est, ubique esse Deum, atque in rebus omnibus, neque id solum, uerum etiam super omnia & extra omnia. neque enim ita in omnibus est, ut ab illis concludatur. sed ipse omnia circumplectitur, ut rectè dictum sit à Salomone. cælum cœlorum illum non capere. & à Paulo, omnia in omnibus adimplere, & omnia in ipso consistere. sed per hæc uerba uult nos originis nostræ admoneri, unde simus profecti, ut meminerimus, hic esse nos exules, patriam uerò nostram ibi esse, ubi sit pater, nempe cælum. hoc exilium ueteres illi patriarchæ, ante etiam quam regni cœlorum fieret mentio, intellexerunt, de quibus in epistola ad Hebræos ita scribitur. Iuxta fidem mortui sunt hi omnes, cum non accepissent promissiones, sed procul eas uidissent, & credidissent, salutassent que & confessi fuissent, se hospites atque aduenas esse in terra. nam hæc qui dicunt, declarant se patriam inquirere, & si illius quidem memores fuissent, unde fuerant profecti, habebant opportunitatem reuertendi, nunc autem meliorem expetunt, hoc est, cœlestem. quapropter non erubescit ipse Deus uocari Deus illorum, parauerat enim illis ciuitatem. quæ posteriora uerba significant, eos, qui cælum non uotis omnibus expetunt, dignos esse, quorum Deum pudeat, ut uocetur eorum Deus. rursus regius propheta eodem desiderio flagrans aiebat. quemadmodum desiderat Ps. 41. ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. sicut uenit anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam & approbo ante faciem Dei. fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte.

Ioan. 8.

Ecc. 16.

1. Cor.

15.

Heb. 11.

Pf. 41.

Bbb

cte,

&c, dum dicitur mihi quotidie ubi est Deus tuus? & hæc illi quidem tot seculis ante appellationem huius regni philosophabantur, & hoc regnum, quemadmodum dudum audisti, è longinquo saluabant. nunc uerò cum iam uolentibus omnibus peruium factum est, & primitiæ generis nostri Christus in illud ascendit, in illo regnat, nondum illuc transferimus nostras cogitationes, adhuc exilium patriæ anteposimus. quin audio multos esse, qui ad illius nomen exhorrescant, tantum abest, ut illud exoptent, ita huic exilio sunt affecti. de quibus quid dicam? quæ idoneæ aduersus eiusmodi homines obiurgationes reperientur, qui in tanta ueritatis luce tantis adhuc tenebris sunt circumfusi? non pudet eos ethnicis, & iis, qui sine Deo erant, esse inferiores? nam reperimus ex iis fuisse, qui dicerent, nos, dum his sumus inclusi compagibus corporis, munere quodam necessitatis & graui opere perfungi. animum enim esse cœlestem, ex altissimo domicilio depresso & quasi demersum in terram, locum Diuinæ naturæ æternitati que contrarium, Deum que sparsisse animos in corpora humana, ut essent qui terras uerentur, qui que cœlestium ordinem contemplantes, imitarentur eum uitæ modo atque constantia. aiebant, tum denique nos uicturos, cum eò peruenerimus, & uitam hanc esse mortem. optabant passis uelis illuc ferri. aiebant tantum abesse, ut mors esset malum, ut uerentur, ne homini nihil sit non malum aliud certè, sed nihil bonum aliud potius, plurimà que in hanc sententiam alia reperias. surgent ergo in iudicio isti aduersus generationē hanc, & condemnabunt eam, qui cum sola coniectura ferrentur, tam erecto erant animo. non aderant illis prophetæ, quorum testimonio niterentur, nulla erat apud eos resurrectionis fama, non dictum fuerat illis, fore, ut fulgeant iusti sicut sol in regno patris eorum, non audierant dicentem apostolum, è cœlo Seruatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui transfigurabit corpus humile nostrum, ut conforme sit corpori eius glorioso. breuiter non lex, non prophetæ, non Euangelia illos instruxerant, & tam egregiè tamen philosophabantur. nos uerò, quibus terra ipsa cœlum facta est, quibus ea reuelata sunt, quæ cœlestibus illis ac Diuinis mentibus non nisi per ecclesiam fuerunt peruia, terram duntaxat more pecudum spectamus, & oblatum cœlum auersamur. horror me inuadit hæc cogitantem, & mecum reputantem, quàm

ingens

ingens Geenna tam alienos à cœlo animos expectet. O curuas in terram mentes, quæ non erubescunt tam pudendam inflexionem, dum interea corpus suam erectam naturam seruat. quæ figura iccirco data homini est, ut originem suam recordaretur, & ad illius recordationem frequentius ad superiora erigeretur. & cum graue uideatur, si cui contingat, morbo aliquo curuari corpus, ut erectum consistere nequeat, non dolent homines, cum sentiunt eam animi curuationem, ut semper ima prospectet, neque unquam nisi summa cum difficultate, id que rarissimè, erigi se patiat. corpore ob morbum curuato, continuo queruntur medici, morbi causa peruestigatur, nullum curationis genus prætermittitur. ac cum sentimus tam miserè curuatum animum, nemo spirituales medicum accersit, non inquiruntur tam periculosi morbi causæ, nulla adhibentur remedia ad tollendum morbum, perinde quasi nullius sit res momenti, cum tamen sola sit digna quam curemus. Et quidem si hæc cœli recordatio infeliciorem hanc, quam tantum amatis, uitam efficeret, ne sic quidem esset auersanda, quando sæpe demonstratum est, omnia quæcunque accidere maxima homini in hac uita possunt, quamuis ea mille & eo amplius annorum spatium prorogaretur, umbræ & somnio esse quàm simillima. cum uerò nihil iucundius, si quis mente uti uellet, occurrere homini possit, quàm illius patriæ contemplatio, mirum est, homines à re tam iucunda tam uehementer abhorrere. cum enim uenit in mentem, hinc citò migrandum esse, & mortem omnibus horis atque adeo momentis impendere, si post hanc uitam nulla expectaretur alia, & peracta hac scena nullus superesset sensus, quantum deterreret nos infinitum illud tempus, ut externus quidam dixit, quo futuri non fuissimus? sed ubi breuitati huius somnii contemplamur succedere beatam illam in cœlo æternitatem, quis tam amaro est animo, qui non mox ad tam felicem expectationem recreetur? Sed horum errorum, quòd scilicet, neque de cœlo cogitemus, & præterea harum rerum memoria perturbemur, duo in causa sunt. primum, quòd nimis nos à terrenis curis deprimi sinimus, atque illis ita uehementer affigimur, ut nullum relinquamus locum cœlestia cogitandi. deinde peccata, quæ ex terrenarum rerum commercio contrahuntur, efficiunt, ut pulchra illa cœli consuetudine non fruamur, ut dicere cum Paulo liceat, consuetudo nostra in cœlis est. sed

Bbb 2 cum

etiam alterius uite occurrit memoria, ob conscientiam scelerum nostrorum, Geennæ potius, quam sumus meriti, occurrunt animo ultiones ac pœnæ, quàm cœli præmia, à quibus nos ob nostra sceleratè facta facimus alienos. at uel hoc ipsum excitare nos aliquando deberet, ut mores mutaremus, & metu saltem, more feruorû coëceremur, cum exploratum sit, eos, qui indigni cœlo fuerint, in sempiterna incendia esse relegandos. qui uerò uel periculo tanti imperdentis mali non commouentur, ij non ratione carentibus animantibus, sed uerò stipitibus & saxis sunt quàm simillimi. Sed turpissimum est hominem, qui Christo nomen dederit, & in hæc cœlestia mysteria fuerit introductus, adhuc spiritu timoris duci. quin & parum decorum est, spe mercedis sola atque eterne retributionis in rectè facta incumbere. mercenariorum hoc est, non filiorum proprium. optandum est potius cœlum, non ipsius cœli, sed inspiciendi & fruendi patris gratia, & dicendum cum propheta. quid enim mihi est in cœlo. & præter te quid uolui super terram? cernis generosum uirum, qui filij affectum induerat, ne cœlo quidem ipso, quo nihil maius excogitari potest, nedum terra esse contentû? quid ergo? defecit (inquit) caro mea & cor meum, Deus cordis mei & pars mea Deus in æternum. nihil mihi (inquit) in cœlo aut in terra arridet præter te, neque quisquam tibi conferri potest, qui unus es omnia in omnibus. iccirco & alibi respuit consolationem omnem præter illam Dei, & ait. reuinit consolationem anima mea, memor fui Dei & delectatus sum. Si ergo & nos uera solatia & solidam tranquillitatem uolumus, nunquam ab huius patris memoria recedamus. est enim Deus omnis consolationis, quemadmodum ait Paulus, à quo cum recesseris, nihil quod animum expleat, inuenire unquam poteris. erigamus in cœlum, hoc est, ad paternam sedem oculos, ne frustra erectam figurâ affecuti uideamur. relinquamus brutis aspectum in terram & uentrem & ea quæ sub uentre sunt. meminimus quod ait Paulus, nos iam non esse hospites & aduenas, sed ciues sanctorum & domesticos Dei, & uitam agamus cœlesti reipublice consentaneam. recordemur identidem, patrem nos habere in cœlo, qui nos uelit filios, quod si filios & hæredes, hæredes quidem Dei cohæredes autem Christi, cui cum eodem patre & spiritu sancto est honor & imperium per infinita secula seculorum. Amen.

ORATIO.

ORATIO XLIX.

PATER noster, qui es in cœlis. Quamuis sequentia huius orationis uerba hodie à nobis, quantum temporis ratio patietur, declaranda sint, libuit tamen hæc eadem repetere, à quibus egrè diuellor. uenit que in mentem, quod propheta admiratus tantam maiestatem non dedignari hæc humilia curare, aiebat. quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & *Pf. 112.* humilia respicit in cœlo & in terra? licet (inquit) Deus supremum inhabitet locum, & rebus omnibus superemineat, tamen nihil est tam humile tam que abiectum in mundo, quod non uideat, ac sua prouidentia gubernet. habitare quidem dicitur in cœlis propterea, quod ibi magis illius gloria ac maiestas elucet, uerum quia bonus est, nihil suæ curæ expers esse patitur. quo magis eorum philosophorum parca prouidentia redarguitur, qui ueriti fortasse, nequid Diuino honori deperiret, nolebant Diuinam gubernationem in hæc se inferiora tanquam humilia porrigere. quamuis ij, qui inter illos fuere præstantiores, contrarium sentiebant, Deum scilicet non minus minimarum quàm maximarum rerum curam habere, dicebant que cauendum esse, ne Deum mortalibus opificibus uiliorum putemus. nam ij sanè quantò peritiores sunt, tantò arte una in propriis ipsorum operibus & parua simul & magna exquisitiis absolutius que perficiunt. Deus uerò qui sapientissimus est, & curare potest ac uult, magnis quidem prouidebit solû, parua autem, quæ facilius gubernari possunt, propter pigritiam & ignauiam negliget? hæc illi. Non metuendum est ergo, ne pater, quia in cœlis est, nostra minus curet. sed quærat fortasse aliquis, cur dictum sit patrem esse in cœlis plurali appellatione. cui respondendum est, non solum hic obseruari Hebræam Ipcutionem, apud quos, uox, qua cœlum appellatur, pluralis est tantum numeri, uerum etiam hoc numero euidentius declarari, latissimè fundi illius imperium ac gubernationem. ut nihil in illa cœlorum uastitate fiat sine ipsius nutu ac uoluntate, ne sit necesse ab ulla creatura, modo Deum propitium habeamus, metuere. nam cum patrem nostrum,

nostrum, qui non potest suis filiis non bene uelle, in cœlis esse profiteamur, frustra metuimus à stellis & signis cœli, quæ à benignissimo patre nostro cœlesti ad bonum proculdubio filiorum reguntur. atque hoc ipso fecernimur à gentibus idololatriis, quas ne imitemur, Dominus apud Ieremiam præcipit dicens. iuxta uias gentium nolite discere, & a cœli signis nolite metuere, quæ timent gentes. quia leges populorum uanæ sunt. atque, ut ab hoc patre discamus expectare etiam illa, quæ per cœlos fiunt, in eodem propheta dicitur, nunquid cœli possunt dare imbres? quia uidelicet, & si pluuia à cœlis proficiscatur, tota tamen eorū uirtus à cœlesti patre est, neq; sine illius nutu possunt quicquam cœli uel audēt, ut in omnibus ad illum sit prospectandum. sed pergamus reliqua huius Diuinæ precationis. Hæc uerba quæ hactenus fuerunt declarata, præmium quoddam sunt, quo mens ante omnem postulationem præparatur, & afficitur, & fiduciam acquirit, ut non solum postulare, uerumetiam fidere audeat, se, quod petit, affecuturam. hæc enim solida fides est prorsus necessaria. quamobrem admonebat Dominus dicēs. quæcumq; orantes petitis, credite quòd accipietis, & erunt uobis. & beatus Iacobus. postulet (inquit) cum fiducia, nihil hæsitans, nam qui hæsitat is similis est fluctui maris, qui uentis agitur, & impetu rapitur. neq; enim existimet homo ille, se quicquam accepturum à Domino. cum ergo nos Seruator Christus per illa uerba, *Pater noster qui es in cœlis*, ingenti fiducia instruxerit, & quasi armauerit, mox docet, quæ petenda sint, quorum primum est. *sanctificetur nomen tuum*. quod ante quàm declaremus, uidendum est, quid sit sanctificare, & quid intelligatur per nomen Dei. Sanctificandi uerbum in scripturis factis non uno modo accipitur. cum enim dicitur, Deum sanctificasse diem sabbati, significatur, uoluisse illum esse selectum diem, ac præ cæteris accuratius obseruari. significat etiam præparare, ut in Ieremia, sanctificabo super te interficientem, hoc est, præparabo cōtra te. & alibi sanctificatos suos appellat Deus eos, quos præparauerat ad perdendam Ierusalem, & accepta uideretur similitudo à rebus factis, quas in alienum usum non licet conuertere, sed paratas esse semper oportet ad eum usum, ad quem sunt dedicate. interdum accipitur pro mundare & purificare. cum enim iubetur, ut, qui tetigerit sacrificia, sanctificetur, præcipitur, ut mundus ac purus sit. in *Leui. 6.* *Leui. 20.* eum sensum illud est dictum, sanctificamini & sancti estote, quia ego sanctus

sanctus sum Dominus Deus uester. interdum dedicare, ut illud. quicquid est sexus masculini, sanctificabis Domino Deo. interdum dignum ueneratione apparere, ut, cum Nadab & Abiu filii Aaron propter oblatum alienum ignem contra præceptum Domini, deuorati fuerunt ab igne, dixit Moses ad Aaron. hoc est quod locutus est Dominus, sanctificabor in ijs, qui appropinquāt mihi, hoc est, signis declarabo, oportere eos, qui mihi sunt ministraturi, me uenerari, ostendam que in eos maiestatem meam. quare adiecit. & in cōspectu omnis populi glorificabor. in hunc sensum & hoc loco accipiendum est. *sanctificetur nomen tuum*, hoc est, glorificetur, magnificetur, sanctum ab omnibus agnoscat, & apud omnes illustretur. Per nomē uerò Dei intelligitur ipse Deus: eius que maiestas, potentia, sapientia, bonitas. est enim familiaris scripturæ Hebraismus, quo prophete, præsertim psalmi pleni sunt. ut, adiutoriū nostrum in nomine Domini. & nos in nomine Dei nostri inuocabimus. & nomen tuum inuocatum est super nos. & sexcenta alia in hunc modum. Prima ergo postulatione (quod sanè ingenti consideratione est dignum) docemur in omni & ante omnem cuiuscunque rei deliberationem optare, ut honorificetur Diuina maiestas in nobis, ut, quemadmodum ait Petrus, in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christū, neq; solum ut id in nobis fiat, uerumetiam ut in omnibus gentibus illustretur & glorificetur hoc sanctum nomen. hoc legitimorum filiorum proprium est, honori patris in primis studere, & illius gloriam proprijs commodis ac uitæ etiam anteponere. hoc in natura rerum cernimus fieri, ut humilior & minus digna pars sponte sese periculo exponat ob dignioris salutem conseruandam. nam ubi periculum imminet capiti, mox brachium, ipsius sponte naturæ obijcit sese, ut caput tueatur. multò magis nos, qui nihil omnino sumus coram Deo, tantò maiestatis contemplatione, debemus in cogitationibus & factis nostris omnibus summo studio id querere, quod illius gloriam ac maiestatem illustret. & meritò sanè, cū quicquid sumus totum illius sit. quamobrem aiebat Paulus. non estis ipsi uestri iuris, nam empti estis pretio. glorificate & portate Deum in corpore uestro & in spiritu uestro, quæ sunt Dei. Neq; uerò quisquam existimet, cum docemur petere, ut sanctificetur nomē patris, uel Deum his egere, uel aliquid ei sanctificationis accedere nostris precationibus, qui per se omni sanctitate, gloria, maiestate plenus est. nō enim ita est.

Deu. 15.

Leu. 10.

Ps. 123.

Ps. 119.

Iere. 14.

1. Pet. 4.

1. Co. 6.

ita est . sed hoc rogamus , ut nomen Dei , quod per se sanctissimum est , gloriæ que plenissimum , sanctificetur etiam & glorificetur , sanctum que ac celebre in nobis & in omnibus gentibus habeatur . que res ut apertior fiat , exemplum à sensu contrario accipiamus . solet in scripturis sacris conqueri Deus , quod hominum uitij atq; peccatis nomen suum pollutum sit in gentibus , non quod tam sancto nomini allini à quoquam possint ullæ sordes , aut tantæ gloriæ splendor , quod ad se attinet , obscurari queat , uerum quod , quantum in nobis est , illud nomen contumelia ac ignominia in nostram ipsorum perniciem afficiamus . quod qua ratione fiat , iam ostendemus , ut intelligatur , quæ sit huius postulationis ratio atq; uis . Nomen Dei hac , quam diximus , ratione multis modis afficitur cõtumelia . in primis ab ethnicis , qui uel ignorato uel contempto rerum omnium conditore , uenerantur & adorant contemptissimas etiã creaturas , de quibus ait apostolus , cum Deum cognouissent , non sicut Deum glorificauerunt , aut gratias egerunt . quin potius mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei similitudine imaginis corruptibilis hominis , & uolucrum & quadrupedum & serpentium , coluerunt que & seruiuerunt potius creaturæ quàm creatori , qui est benedictus in secula . amen . Iudæi quoq; qui tamen idola abominantur , nomen tamé Dei probris afficiunt , cum Christum Dei filiũ aspernantur ac reiiciunt . nam qui odit me (dixit idem Christus) odit & patrem meum . & rursum . & uiderunt & oderunt & me & patrem meum . nam unius contumelia in alterius redundat contumeliam . sed multò magis sanctum hoc nomen à malis Christianis cõtumelia afficitur , qui cum soli uerum cultum uerã que teneant religionem , multò est ignominiosius contrarijs factis illam sordidare . quemadmodum turpius est . familiares regis alicuius illum offendere , quàm externum quæpiam , & qui ad illius familiam minimè pertineat . Sicut ergo sanctificatur in nobis nomen Dei , cum agnoscentes eius maiestatem , potentiam , sapientiam , bonitatem , iustitiam , illum unum ueneramur , illius nos potestati committimus , fidimus prouidentie , ab illius benignitate toti pendemus , nihil nobis uirium arrogamus , nihil gloriæ , omnem eius erga nos dispensationem , non minus in aduersis quàm in prosperis æquo animo suscipimus , in utroque gratias agentes , quod & bona nullis nostris pro meritis nobis det , & castigationes nõ solum iustè adhibeat , uerum etiam ad nostram utilitatem . sic contra , ij nomen

men Dei ignominiosè tractant , qui fiducia suam à Deo uiuo in creaturas transferunt , & diffidentia ac superstitione laborantes , magicis artibus aut incantationibus operam dant , hereses ac impias doctrinas sectantur , aut qui sibi aliquid arrogant uel sapientiæ uel potentie , uel rerum eiusmodi , suo non Dei nomini gloriam tribuentes . quod faciunt quicumq; suis diuitijs , aut terrenis honoribus fidunt , aut suis beneficijs tanquam à se profectis gloriatur , querunt que ab hominibus gloriam , cum soli Deo gloria debeat . Iniuriam etiam afferunt huic patri ij Christiani , qui cum in filios fuerint adoptati , nõ imitantur cœlestis patris mores , sed ueluti degeneres filij omnia contraria faciunt . qui mihi maxima sanè pars esse uidetur . cogitate enim facta uestra omnia , si non , ut diximus , ita est . Diximus sanctificari nomen huius patris , cum illius omnibus in rebus gloriã querimus , unum illum quàm honestissimum cupimus , in susceptione & educatione liberorum , in facultatibus , in honoribus , in gubernanda re publica , in victu cultu que corporis , in usu mentis & sensuum membrorum que omnium . videamus ergo quid in his à uobis fiat . Primum in educandis liberis , qui seminarium reipublice esse debent , & pro eorum educatione talis speratur futurus ciuitatis status , nunquam cogitatis ut Deus in illis glorificetur , neq; eos ita imbuitis uestris monitis atq; consilijs , ut speretur in eis , cum adoleuerint , cœlestem patrem esse glorificandum . atq; uinam non contraria saltem uia eos ingredi prauis uestris cum factis tum dictis doceretis . nihil enim ferè à uobis audiunt , aut in uobis cernunt , nisi quod Christianæ philosophiæ aduersatur , auaritiam , fraudes , æmulationes , inuidias , dissensiones , lites , honorum appetitiones , insatiabilem habendi cupiditatem , eam que tam ingentem ut ne Christi quidem patrimonio parcatis , propter quod unum filios uestros in clerum ascisci optatis . cuius rei indicium euidentissimum illud est , quod non solum nõ datis operã , ut ij , quos sacris initiari uultis , ita uiuã , quemadmodum ecclesiasticos homines decet , sed ne cultu quidem ac uestitu ecclesiastico uultis eos uti , & cum episcopus , ut suo fungatur officio , coercere eos uult , ut secundum canonicas leges uerentur , illum tanquam hostem habeatis , cui adiutores uos esse , atque hoc nomine agere gratias oportuerat . que cum fiunt , quæ spes honorificandi ac sanctificandi Dei reliqua est , cum ætas parentum peior auis ferat filios nequiores , mox daturos progeniem uitiosorem ?

tiore? & hoc quidem pacto nomen cœlestis patris à patribus sanctificatur in filiis. nihilo uerò minus idem præstatur in comparandis pecuniis ac facultatibus. qua in re tantum abest, ut studeatur huius patris gloriæ, ut, si decretum uobis esset data opera illum ignominia afficere, non aliis modis uteremini. omnia fraudibus ac mendaciis plena cernas. ne asse vno priuemini, nullas recusatis subire inimicitias, nullum uobis pacis seruandæ studium, nemini paritatis, ne consanguineis quidem, & germanis ipsis fratribus. quin hisce ego oculis uidi filium aduersus matrem impudentissimè in iudicio litigare. nulla commouemini in exigendis pecuniis uestris egenorum ac pauperum misericordia, quibus ob inopiam alia etiam fuerant condonanda. quod autem hoc in Dei opprobrium cedat,

Pro. 17. audi quid dicat Salomon. qui despicit pauperem, probro afficit factorem suum. honorat autem illum, qui miseretur pauperis. at in gubernanda republica, cui non minus quàm uestris ipsorum genitoribus studere debetis, distribuendis que honoribus ac magistratibus, quo uos pacto geritis? legite ethnicorum, & eorum, quos Paulus sine Deo appellat, historias, si non ab illis longo interuallo superamini. studebant illi publicæ rei amplificandæ, priuatam rem nihil curabant. uos contra, rem priuatam augere curatis, publicam non solum augere, sed expilare potius properatis. hoc certè est, esse ethnicis inferiores. idem facitis in magistratibus distribuendis, non quid reipublicæ expediat cõtèmplantes, sed omnia uestris commodis uestrisq; utilitatibus metientes. iam cum paucos post menses eligendi erunt, qui per aliquot annos inuicem alter alteri de more huius ciuitatis successuri sunt in magistratu, idem sumus, nisi alios erga cœlestem patrem affectus induatis, inspecturi. ut nulla publicæ utilitatis ratio habenda sit, sed omnia ad priuata commoda referenda. neque cogitatis miseri, mala omnia, quæcunque ex malè creatis magistratibus proficiantur, in eos, qui harum electionum auctores fuerint, redundatura. & uos non saltem Genne & inextincti ignis recordatio perterrefacit? O stupidos animos, & admiranda metamorphosi in saxa conuersos. Eadem utimini stupiditate in uictu & cultu, dum comestationibus & ebrietatibus, quas cubilia & impudiciæ comitari solent, assidue incumbitis, quo nil homini Christiano est perniciosius. cultus uerò multò turpior nunc est, & uirorum & mulierum, quàm unquam apud ethnicos fuerit,

fuerit. nam uiri eam caligarum formam excogitauerunt, quæ pendendarum partium & anteriorum & posteriorum figuram non minus scèdè, atque adeo longè scèdius potius mea sententia referant, quàm si nudi homines incederent. & hæc est gloria, qua cœlestem patrem cupimus honestare. idem de mulieribus est sentiendum, quæ si iniuria afficere hunc patrem de industria conarentur, aptiorem excogitare uiam non possent. quas cum sepe hoc nomine feruissimè redarguerim, uideo me hæctenus oleum & operam perdidisse. Contemplemur nunc totum hominem & anteriorem & exteriorem, & reperiemus nullam prorsus paternæ gloriæ & eius nominis sanctificandi uobis inesse cogitationem. primum ratio & mens, quæ facta est, ut Diuinitatis esse posset domicilium. habitabo (inquit) & inambulabo in eis, Dæmonum potius habitationi uiderur dedicata, ita scèdis sordidis que cogitationibus addicta est, iræ, inuidiæ, auaritiæ, odiis, lasciuiæ impudicitia, reliquis que uitiorum ac peccatorum monstris, ut ferarum lustris sit quàm simillima. eadem exterioris hominis ratio est, ut omnibus partibus sic utantur homines, ut nihil de patris sanctificatione cogiterur. oculi, qui conremplanda huic admirandæ mundi fabricæ, quæ (ut hominum uisibus seruiat) facta est, fuerunt creati, qua contemplatione ad auctorem suum agnoscendum, amandum, celebrandum erigeretur, in solis nunc uanitatibus occupantur, lasciuis spectaculis, aspiciendis mulieribus ad eas concupiscendas, spectandis in arca nummis, seruiendum que auaritiæ. aures item, quæ disciplinis percipiendis, & audiendæ Diuinæ legi, ex qua auditione cœlum, & beata illa atque immortalis uita comparatur, creatæ sunt, nugis & fabulis & impudicis plurimum narrationibus audiendis occupantur. in reliquis sensibus idem fit. uoce uerò & lingua, Deus bone quàm perditè utimur, ut nunc quàm maximè, si unquam aliàs, dici illud prophete possit. sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolo se agebant, uenenum aspidum sub labiis eorum. & illud. filii hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus. & profectò sepulcra graue olentia non ita scetent, ut quorundam ora, dum ex eis prodeunt spurcissima illa colloquia, scèdissimi que sermones, sic in detrahendo & lacerando proximo quoque, quod huic ciuitati peculiare est, uenenum aspidum non est ita perniciosum, neque sagittæ ac gladii grauiora infigunt uulnera,

*Adag.**Leui. 26.**Psal. 5.**Psal. 56.*

quàm detestandę uestre lingua. quę una res fatis est ad intestina o-
dia, quibus pleni estis, & generanda & nutrienda. atque utinam
eiusmodi homines contenti essent terra, & hominibus, qui in ter-
ra habitant, diuexandis. sed ponunt in cælum os suum, & omni-
potentiam illam ac maiestatem Dei scõdius appellant, quàm nos ui-
lissimum quodque mancipium tractaremus. ò bonitatem Dei in-
estimabilem atque inuictam, qui cum nos audit precantes, & dicen-
tes, *sanctificetur nomen tuum*, cum interea contraria omnia præste-
mus, tantam ferat impudentiam nostram ac subannationem. nam
quid est subannare Deum, si hoc non est? si quis episcopo hono-
rem uerbis precaretur, atque interea omnibus illudendi generibus
aduersus illum uteretur, non diceretis illum in episcopi derisum
uerba illa protulisse? hoc quotidie in Deum facimus, neque aduer-
timus, ita stupidi ac sine sensu facti sumus. Miror uerò si ad tam
horrendam rerum faciem non contremiscitis, cui procellosum ma-
re, cum maximè feruet, si comparetur, non ita uehementer ad eius
aspectum deberemus commoueri. & miramur nos quotidianis ca-
stigationibus exerceri? miremur potius, tam sceleratum genus ra-
dicitus non euelli. atque hoc uno nomine Dei incomprehensam
benignitatem quotidianis laudibus prosequamur, intelligamus q;
eam nos hoc pacto ad pœnitentiam inuitare, quemadmodum ad-
monet Paulus, neq; imitemur eos, qui secundum duritiam suam,
& cor pœnitere nesciunt, thesaurizant sibi iram in die irę & iusti iu-
dicii Dei. Excutiamus iam tantum ueternum crassam que supinita-
rem, & cum posthac uerba ista proferimus, intelligamus quod lo-
quimur, studeamus que id præstare quod precamur, ut scilicet in
factis omnibus nostris, sermonibus, cogitationibus, sanctificetur
nomen sanctum huius patris. qui cum filio & spiritu sancto unus
est Deus benedictus in secula seculorum. Amen.

Rom. 2.

ORA-

ORATIO L.

NON difficile quidem est ex iis, quę superiore oratione
sunt dicta, intelligere, quibus rationibus sanctifica-
re liceat nomen cœlestis patris, quando sola eorum
contemplatio, quibus ignominia illum afficimus, ido-
nea esset ad nos admonendos, quo pacto nomen e-
ius sanctificemus, si uidelicet facta contraria introducamus. verum
ne quid in re tam uobis necessaria desit mea negligentia, aliquid ho-
die quoque addendum est prius, quàm alias huius precationis par-
tes persequamur. Cum ergo dicimus *sanctificetur nomen tuum*, pe-
timus primum, ut nomen Dei, quod per se celsissimum ac sanctif-
simum est, & per omnia secula benedictum, toti etiam mundo cla-
rescat, ut gentes relicto simulacrorum cultu, solum uerum Deum
uenerentur & adorent, ut Iudei perfidia sua relicta & impia super-
stitione, Diuino spiritu edocti, non solum patrem Deum, ex quo
omnia, sed & filium Deum, per quem omnia, & spiritum sanctum
in quo omnia, agnoscant, atque in tribus personis eandem maiesta-
tem, & in simplici essentia triplicem personarum proprietatem ado-
rent. atque in hunc modum omnes sancti, quotquot ab origine
mundi fuerunt, non sine ardentissimo affectu orasse leguntur, &
frequentissimus est is orandi modus in psalmis. ut agnoscamus *Psal. 86.*
(inquit) in terra uiam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum.
& in libro, qui Ecclesiasticus appellatur. alleuia (inquit) manum *Ecccl. 35.*
tuam ò pater super gentes, quę non exquirunt te, ut agnoscant,
quòd non est Deus nisi tu, & enarrent magnalia tua. & paulò post.
ut agnoscant te, sicut & nos te agnouimus. hæc est imitatio doctri-
næ Seruatoris Christi, qui in terris agens, nil magis curauit, quàm
ut nomen patris sui per orbem omnium terrarum illustraretur.
hunc nos ut morigeri filii imitari, eisdem desideriis optemus, ut
adorandi Diuini nominis gloria cælum ac terram impleat. ut omnis
creatura eius inuitabilem potentiam metuat, æternam sapientiam
ueneretur, amet ineffabilem bonitatem. atque hoc optandum est,
non quòd hoc Dei referat, qui his non eget, sed ut optimorum fi-
liorum officina impleamus, qui dare operam debent, ut pater ho-
noretur.

no retur. deinde hoc petendum humani generis gratia, ad cuius hoc
Ioan. 17. salutem pertinet. hæc enim est (inquit ueritas) uita æterna, ut agnoscant te Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Hac etiam particula petimus, ut non tantum crassa idololatria, sed & omnis spiritalis infidelitas, qua gloria & honor Diuini nominis imminuitur, à nobis tollatur, ut omnes magicæ artes aboleantur, ut Dæmonum aliarumque creaturarum incantationes omnino cessent, ut omnis dissidentia ac superstitio è mentibus nostris eliminetur. ut omnes hæreses & impiæ doctrinæ redigantur in nihilum, & uerbum Dei sincerè currat ac prædicetur. Rursus precamur, ne nobis aut ulli creaturæ sed soli Deo fidamus, ut omnem salutis spem in Deum inclinemus, & ab vno illo totipendeamus. ut quicquid est in nobis
Pf. 113. virtutis, non nobis sed illi acceptum referamus, dicentes cum Dauid. non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. petimus etiam, ut quemadmodum nomen filiorum Dei gerimus, ita & casti, & inculpatis moribus gloriam tanti nominis sanctificemus ac illustremus. quod facimus cum sedulo ac pro uiribus conamur sequi Christi uestigia. Deum super omnia, & proximos tanquam nosmet ipsos diligentes, atque adeo beate uolentes iis, qui malè nobis uolunt. hæc enim propria est imitatio cælestis patris, quemadmodum admonuit Dominus dicens. ut sitis filii patris uestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos. tunc enim pro modulo imbecillitatis nostræ sanctificatur & glorificatur Deus in nobis, sicut perfectissimè glorificatus est in filio suo, si mundus nos conspiciat iuxta eiusdem filii sui doctrinam uiuentes, quod idem admonuit, ut faceremus. luceat (inquiens) lux uestra coram hominibus, ut videant uestra bona opera, & glorificent patrem uestrum qui in cælis est. petimus demum, ne in ea crimina, à quibus abluti, iustificati, & sanctificati sumus, in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri, rursus incidamus. sed ut hæc sanctificatio integra in nobis perpetuò perseueret. his enim modis nomen patris sanctificabitur & honorificabitur in nobis. sed tempus est, aliam, quæ sequitur, uidere postulationem. *Adueniat regnum tuum.* superior quidem postulatio, quæ prima fuit omnium, in hoc unum spectauit, ut nomen patris honestaretur, nulla habita nostræ utilitatis ratione. quam uis enim totum in nostram utilitatem redundet, eo tamen animo esse

esse debemus, ut nulla quamuis maxima damna recusemus, modo illa in maiorem dei gloriam cedant. cuius rei egregium præbuit exemplum Paulus, qui ob ingentem affectum in Christum, contentus erat anathema fieri ab ipso Christo, & ab eo in Geennam relegari, si hoc in eius gloriam esset magis redundaturum. eius ergo generis fuit prior postulatio. hæc autem, quæ prima est earum, quibus aliquid, quod ad utilitatem nostram pertinet, postulatur, uide quid petat. ut regnum patris ueniat. qua re admonemur, ut intelligamus, id in primis nostra interesse, atque utile nobis esse, ut ante omnia de hoc regno cogitemus. atque hoc est, quod Dominus ipse admonebat, cum iuberet, ne solliciti essemus, quid ederemus, aut quid biberemus, aut quo uestiremur. quærite (inquit) primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Sed uideo non à multis intelligi, quid sit regnum Dei, quo non intellecto, consequens etiam est, ut nesciatur, quid his uerbis sit postulandum, cum dicimus. *adueniat regnum tuum.* quare hoc prius declarandum est. Cum Dominus sepe in sermonibus suis huius regni faceret mentionem, atque adeo initium prædicationis eius hoc fuisse, cum dixit. *pœnitentiam agite,* appropinquauit enim regnum cælorum. cum ergo frequens apud illum esset eius mentio, interrogatus fuit à Phariseis, quando regnum Dei uenturum esset. qui respondit eis. non uenit regnum Dei cum obseruatione. neque dicent, ecce hic & ecce illic. ecce enim regnum Dei intra uos est. & paulò post. sicut fulgur coruscans è regione, quæ sub cælo est, in alteram, quæ sub cælo est, fulget, ita erit filius hominis in die sua. quasi diceret, non uenire regnum Dei cum obseruatione loci ac temporis, quemadmodum in regnis huius mundi usu uenit. sed regnum hoc parari nunc in spiritu (hoc enim est quod ait, regnum Dei intra nos esse) suo autem tempore, hoc est, in futuro seculo totum simul declarandum in morem fulguris. in hunc modum interpretatus est Paulus, cum dixit. regnum Dei non est esca & porus. sed gaudium & iustitia & pax in spiritu sancto. & cum Seruator Christus dixit Pilato, regnum meum non est ex hoc mundo, non illud solum aspexit, quod in cælo esset regnaturus, sed quod eius regnum tale non esset, quale homines agnoscunt, corporeæ huius scilicet ac temporariæ gloriæ, sed in spiritu omnia agi, & illum regnare in animis hominum. regnum autem hoc etiam in mortali hac

hac uita exercetur . & quicumque , dum in hac uita degunt , huius regni uirtutem in se minimè sentiunt , non uideo quo pacto illud in futurum sibi possint polliceri . Regnum hoc saepe in Euangelio appellatur regnum cœlorum , quo item significatur ipsa Christiana respublica , quæ nunc extat . Cum ergo dicimus , *adueniat regnum tuum* , non petimus , ut regnet in terra , cum semper in ea regnauerit , & regnum eius appelletur regnum omnium seculorum . sed optamus , ut hoc spirituale regnum ignorantibus mundo fiat manifestum . regnum hoc etiam gratiæ appellatur , quod nihil est aliud , quàm spiritualis liberatio à peccato . quam liberationem efficit Deus per filium suum , qui , ut ait apostolus , eripuit nos de potestate tenebrarum , & transfudit in regnum filii dilecti sui , in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum . hoc gratiæ regnum est iustitiæ conscientie , quod dudum diximus appellatum à Paulo , gaudium , iustitiam & pacem in spiritu sancto . cõstat enim iustificatum ex fide pacem habere erga Deum , quæ iucundissimam animi tranquillitatem & ineffabile gaudium parit , ac securitatem , aduersus carnis , mundi , & Diaboli tyrannidem . de quo gaudio dictum est à propheta . Latentur omnes , qui sperant in te , in æternum exultabunt & habitabis eis . ab hoc gratiæ regno ad illud gloriæ iter est , cuius meminit Dominus , cum ait , se dicturum in iudicio . ueni te benedicti patris mei , possidere regnum . & rursus . qui facit uoluntatem patris mei , qui in cœlis est , hic intrabit in regnum cœlorum .

1. Cor. 6. & Paulus . an nescitis , quòd iniqui regnum Dei non possidebunt ?

Eph. 5. & ad Ephesios . hoc scitote intelligentes , quòd omnis fornicator , aut immundus , aut auarus , quòd est idolorum seruitus , non habet hereditatem in regno Christi & Dei . His declaratis minus difficile erit agnoscere , quid nos iubeat Dominus his uerbis petere . cum enim Diabolus & ante Christi aduentum regnum suum ita propaga uerit , ut princeps mundi huius à Domino , & Deus huius seculi à Paulo sit appellatus , & nunc etiam ne uictus quidem semel & regno pulsus cesset , quin potius à sua tyrânide liberatos , ac filios Dei effectos oppugnare non desinat tandiu , dum in hoc mortali corpore degimus . sollicitat enim ueteris peccati reliquias , & humanas ingerit cupiditates , quibus carnis defectione aduersus spiritum molitur . iccirco petimus non solum ut qui nondum huius regni samã acceperunt , illã agnoscant , uerum etiã ut Deus quos semel à Satanæ tyrannide

nide liberatos esse uoluit , regere et gubernare dignetur , ne rursus in eandem tyrannidem reuoluantur , né ue deinceps regnet peccatum in nostro mortali corpore , ut obediamus concupiscentijs eius , aut exhibeamus membra nostra mēbra peccati , sed magis liberati à peccato , serui autem facti Deo , & in regnum eius asciti , exhibeamus membra nostra seruire iustitiæ , ut eiecto semel per Christum regem nostrum Satana huius mundi principe , posthac seruiamus Deo in sanctitate & iustitia omnibus diebus nostris . ut quemadmodum Christus spiritu cœlesti impium huius mundi spiritum ac principem uicit , & sua innocentia peccatum superauit , ita nos per eundem feliciter uincamus , & in Deo regnemus , ac uicis sim Deus in sui nominis gloria regnet in nobis . sic regnauit in sanctis martyribus , incorruptis cõfessoribus , castissimis uirginibus . qui semel in Christo sanctificati & regenerati , carnis lasciuiam , mundi malitiam & sapientiã , & Satanæ molitiones fortiter feliciter que uicerunt , quorum recordatione optemus & nos , ut eadē fide donemur , ut spreto huius mundi regno , contemptis que , quæ pulchra ac dulcia hic uidentur , sequamur promissa regni cœlestis . Petimus item his uerbis , ut pater ille cœlestis aream ecclesie sue purget , & de regno suo tollat omnia scandala , ut sublatis hæresibus & schismatibus uniuersis , ecclesia tria quila gaudeat libertate . petimus ut principes ac magistratus , qui sepe in Dei ignominiam potestate sibi ab ipso Deo data abutuntur regnum hoc spirituale agnoscant , ac sanctæ ecclesie Dei molesti esse desinant , quin potius in uia ecclesie membra coalescant . demum petimus , ut recepti in regnum gratiæ & misericordie Dei , tandē & regnum gloriæ , post temporarie huius uitæ curriculum adipiscamur . hoc summum illud uotum est , quod de optima conscientia & rebus hisce fluxis caducis que exuta oritur , quod omnes sancti intimis affectibus semper optarunt . cupio (ait Paulus) dissolui , & esse cum Christo . & rursus . & ipsi qui primitias spiritus habemus , nos ipsi in nobis ipsis gemimus adoptionem filiorum , expectantes redemptionem corporis nostri . sed nunquam in huius regni desiderium toto animo ueniamus , nisi discamus hic regnare , quod tum facimus , cum dominamur intemperatis affectibus , eos que rationi ac menti & Euangelicis præceptis subijcimus . hoc enim uerè regnare est , ac multò magis , quàm in terreno regno , ubi quis cum maximum imperium adeptus sit , uitijs tamen seruit atq; peccatis . qui enim facit peccatum , (ait Ioan. 8.

D d d ipse

Rom. 6.
ibidem.

Luc. 1.

Phil. 3.
Rom. 8.

Ioan. 8.

ipse Dominus) seruus est peccati, quæ seruitus est ipsa morte odiosior, testibus etiam ethnicis, qui dicunt, expedire ei, qui vti sensibus & anima nesciat, vt non viuat, quàm vt viuat, & sui iuris minimè sit, quem si qua necessitas cogat viuere, melius huic esse, vt seruus uitæ ducat, quàm liber. Cernis virum ethnicum iudicauisse melius esse mori, quàm seruire peccatis, & præterea seruitutem peccati corporea hac atque humana seruitute esse deteriorem? hæc enim vna est pudentia seruitus, non si quis ob inopiam, corpoream exerceat seruitutem. quod intelligēs Paulus nihil referre, aiebat. seruus vocatus es? tu ne curaris. non inquam pudor est, hanc seruitutem seruire, sed cū interior homo vitijs & prauis affectibus subiectus est. nam eiusmodi homines etiam in maximo imperio mancipia vilissima sunt, neque fateri quisquam debet, qui ratione vti velit, illos regnare. an tu regnare illum rectè censeas, cui plures tyranni dominantur? apage. at quisque tot tyrannos patitur, à quot vitijs est possessus. quare nõ ineptè externi philosophi declarant solum sapientem (quo nomine accipiebant probum virum & omnibus numeris absolutum) esse liberum, nec dominationi cuiusquam parere, qui non obediret cupiditatibus. solum item sapientis omnia esse, qui sciret vti solus omnibus. solum esse pulchrum, cum animi lineamenta sint pulchriora quàm corporis. solum inuictum, cuius etiam si corpus constringatur, animo tamen vincula inijci nulla possint. hæc ethnici in medijs tenebris intellexerunt, nos verò in tanta luce veritatis erimus ethnicis inferiores? hoc nullo modo est ferendum. quare optemus summis votis, vt veniat hoc regnum patris, hoc est, vt ipse regnet in nobis, cui seruire regnare est. neque posthac regnet peccatum in nostro mortali corpore. hoc enim quædam erit representatio illius regni, quod nobis post mortalem hanc vitam paratum est, & præterea hac vna via ad illud præparamur. sicut enim necesse est spiritualem resurrectionem illam corpoream præcedere, de qua spiritali videlicet, dixit Paulus. si confurrexistis cum Christo, superna quærite, sic spirituale hoc regnum prius experiri nos oportet in nobis, quàm illud in cælo habeamus. quod erit consummata ac plena felicitas, quam agnoscamus obsecro, atque identidem meminimus, nos ad regnum esse factos, idque sempiternum, atque, vt filii regni ambulemus, & caueamus indigna nobis postulare. at is indigna postulat, qui hoc regno inferiora postulat, si etiam totius terræ imperiū postularet. quid enim

enim habet terrenum regnum, quod cum cœlesti queat comparari? primum si regnandi spatium spectes, nihil à duarum horarum fabula differt, quæ in scena agatur. quod quis mente præditus plurimi faciat? deinde continuis etiam in summa pace perturbationibus ac suspicionibus diuexatur, vt mittam quàm sæpe bella intercedant, tum rex ipse, præter animi quotidianas curas, quibus si suo fungi officio vult, nunquam liber est, atque in hac parte deteriore, quàm subiecti, est conditione, præter hæc inquam, nihilo magis securus est à corporis morbis, aut eius necessitatibus liber, quàm quiuis è populo, vt præter illam erroris opinionem, qua creditur à vulgo magnum quispiam esse regem, nihil præterea reperias quod mirere. taceo interea si contingat illum, quod frequentissimè vsu venit, vitijs atque peccatis esse obnoxium, tunc enim non regnum illud sed miseranda seruitus appellanda est. at in regno Dei contraria omnia reperias, atque in primis nullum finem est habiturum, quod ad solidam felicitatem tanti refert, vt sine hoc felicitas appellari non possit. quamuis enim longissimum tempus tibi proponas, finem aliquando est habiturum. at si amitti vita beata potest (vt rectè quidam externus dixit) esse beata non potest, dum confidere non potest semper sibi illud bonum stabile & firmum permanens. qui autem diffidit perpetuitati bonorum suorum, timeat necesse est, ne aliquando amisisset illis sit miser, beatus autem esse in maximarum rerum timore nemo potest. primum ergo est huius regni bonum æternitas, cui coniuncta est summa pax & perpetua tranquillitas. facessunt illic curæ & pericula & bella & metus. nullæ vel animi vel corporis molestiæ accidere possunt, summa & interioris & exterioris hominis libertas est. breuiter, oculus non vidit nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligētibus se. quod si totius terræ imperium præ illo regno est contemnendum, quantum magis hæc minima quibus tam anxie affixi estis? quare contemnamus has ineptias, & animum ad regnum illud transferamus, ubi cum beatissimis illis spiritibus cœlesti patre frui liceat. ne quæso committamus, ut superent nos ethnici generositate animi, & optando illo regno. videte enim, quid eorum quidam dixerit. O præclarum (inquit) diem, cum ad illud Diuinorum animorum cōcilium cœtum que proficiscar, & cum ex hac turba & colluuiōe discedam. quantum id magis nobis filij regni est votis omnibus expetendum, quorum aures frequentissimè

ne ista circumsonant? optemus ergo quotidie, quemadmodum hic docemur, ut veniat regnum patris in nos, hoc est, ut dum sumus in hac vita regnet in nobis, ut in futura cum illo regnemus. qui cum filio & spiritu sancto vnus est Deus benedictus in secula seculorum. Amen.

O R A T I O L I .

F I A T uoluntas tua, sicut in caelo & in terra. Superiore precatione postulatum fuit, ut sublato Satanæ regno, caelestis patris regnum introduceretur. nunc verò huius regni stabilimentum, atque perfectio mihi videtur postulari, ut scilicet nihil sit aliud Christiana respu-

blica, quam eius vite, quæ in caelo fit, representatio. quare non his verbis petitur, quod fortasse quispiam suspicetur, ne impediatur vo-

Pf. 113. luntas Dei, quò minus faciat, quod vult. nam Deus noster in caelo,

Hesl. 13 omnia quæcunque uoluit, fecit. & alibi, non est qui possit tue obfistere voluntati. non ergo petimus ut faciat Deus, quod vult, sed ut nos, quæ ipse vult à nobis fieri, facere possimus. ipse enim est, qui operatur & velle & perficere pro bona voluntate. & profecto hoc votis omnibus est postulandum, ut nunquam voluntas nostra fiat, quæ

Gen. 8. semper aut mala est, aut propèdens in malum. sensus enim (inquit) & cogitatio humani cordis in malum prona est ab adolescentia sua. iccirco quidam sapiens admonēbat, post concupiscentias tuas (in-

Eccl. 18. quiens) non eas, & ab appetitionibus tuis auertere. inuenies enim semper in scripturis sanctis propriam hominis voluntatem damnari. cum enim quererentur homines, & quasi cum Deo expostula-

Esa. 58. rent, ac dicerent, quare ieiunauimus & nò aspexisti? humiliuimus animas nostras & nescisti? ecce (inquit) in diebus ieiunij vestri inuenitur voluntas uestra. quæ? nempe ea, quæ hominibus est familiarissima, ut non aliam ferè agnoscant. omnes (inquit) debitores vestros repetitis, ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impio. quòd si accuratius peruestigare volueritis, inuenietis propriam voluntatem esse, quæ omnia confundat atque peruertat, dum volumus ea duntaxat, quæ satis nostris appetitionibus faciant, neque

neque eam uoluntati Dei subicere studemus. hinc odia, inimicitie, lites, contentiones, dissidia, cedes, bella, urbium prouinciarumq; euerfiones, atque adeo Geenna ipsa, aeternaq; incendia. nam rectè uir optimus quidam dixit. tolle propriam uoluntatem, & infernus non erit. ex hac nostra uoluntate, qua pro arbitrio uti libet, nec patimur à Dei uoluntate regi, fit, ut nunquam simus quieti, sed per totam uitam quibusdam quasi fluctibus agamur. hinc insatiabilis habendi cupiditas, honorum appetitio infinita, cupiditatum estus. cum uerò omnia, quæcunque optari uanis hisce appetitionibus possunt, fuerimus assecuti, tunc nihilo minoribus, quam antea perturbationibus agitamur, atq; huius mali una causa est, quòd puerorum more nescimus quid optemus, et ea plurimum petimus, quæ nobis futura sint perniciosa. & nisi quòd Deus, tanquam nostri amantiſſimus pater, impedit se penumero ne uotorum nostrorum compotes simus, longè essemus infeliciores, quanquam & in hac parte sumus ingrati, qui, cum gratiæ Deo agendæ essent, quòd non omnia, quæ in hac uita à nobis experuntur, utilitatis nostræ gratia habere nos passus sit, dolemus ac querimur, tanquam stultissimi infantes. qui, cum ceduntur, non intelligunt, hoc esse ingens parentum beneficium erga se. & uè nobis tunc, cum cernens Deus inflexam duram que ceruicem nostram, quæ se domari ac regi non sinat, dicit, dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt *Pf. 80.* in adinventionibus suis. quare posthac ne simus imprudentes, quemadmodum admonet Paulus, sed intelligentes, quæ sit uoluntas Dei. quæ quantum accuratè à nobis perquirenda sit, alibi idem Paulus admonet, cum ait. ut probetis, quæ sit uoluntas Dei bona, *Rom. 12.* & bene placens & perfecta. neque contentus fuit dicere simpliciter, quarendum esse, quæ sit uoluntas Dei bona: est enim uoluntas Dei quædam, quæ propria ratione bona appellatur. at illa si præter tempus ac personam fiat, non placet Deo. quòd intelligens propheta aiebat, se plerunque siluisse à bonis, cum cerneret eos, quibus cum loqueretur, magis ex suis uerbis offendendos, quam iuandos. quòd si seruatio & tempore & persona, atque huiusmodi rebus adhibeatur, præterea ingens studium, nequid inerte fiat, ne quid desit, tunc & bona & placens & perfecta est. quæ apostoli uerba optarim, ut in ipsis rectè factis etiam uestris recordaremini. cereno enim, cum aliquid boni instituitis, dum uel rei, quæ sit, uel temporis

poris uel personarum ratio non habetur, id, quod alioquin bonum esset, in contrarium commutari, ac fieri malum. cuius rei unum satis erit exemplum proferre, in quo maximo cum animarum uestrarum damno peccatis: inuisere quidem templa, exercendę pietatis gratia, bonum quidem per se est. at si fiat eo tempore, quo in hunc locum cum omni ecclesia est conueniendum, ad audiendum uerbum Dei, ad accipiendā Euangelica dogmata & uestri pastoris monita, hoc non placet Deo. quare etiam esse bonum definit. fit q; ex uno bono, quod uidelicet bonum esset, si cum iudicio ac suo tempore fieret, duo existant mala. nam & id, quod faciunt, dum eo pacto fit, non placet Deo, hoc est, euadit malum, & res tam necessaria, quā est auditus uerbi Dei, prætermittitur, ex quo uno auditu, quæ sit uoluntas Dei, possumus intelligere, qui si desit, in illud incidimus, quod Esaias reprehendit, ut dicamus malum bonum & bonum malum, ponentes tenebras lucem & lucem tenebras. Lu

Esa. 5. cerna enim est uerbum Dei (ut ait psaltes) pedibus nostris, & lumen semitis nostris. quamobrem idem propheta in alio psalmo, quem ob gratias agendas composuit, inter alia Dei beneficia populo suo collata, & hoc numerat. notas fecit (inquiens) uias suas Moysi, filiis

Pf. 102. Israël uoluntates suas. & alibi, qui annunciat uerbum suum Iacob, iustitias & iudicia sua Israël. quod etiam singulare munus agnoscens adiecit. non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifesta uit eis. in his agnoscitur uoluntas Dei, quam in hac præcatione petimus fieri, ut scilicet, nos qui in regnum gratiæ admisi sumus, & agnouimus, quæ sit uoluntas Dei, illam etiam rectis atque honestis factis assequamur, alioqui in regnum gloriæ non ingressuri, dicente

Mat. 7. Domino. non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit uoluntatem patris mei, qui in cælis est. hoc est, non satis est agnoscere me Dominum, atque huius philosophiæ ueritatem, nisi etiam ea, quæ præcipiuntur, efficere quis studeat. Et fortasse, cum de Dei uoluntate fiat mentio, expectet quisquam, dum hic explicem, quorū modis uoluntas Dei accipiatur, & quæ sit uoluntas adoranda tantum non curiosius peruestiganda, de qua dicit apostolus, cuius uult miseretur, & quem uult indurat. quæ ad præscientiam ac prædestinationem pertinet. item quæ agnoscenda, ut ea sunt, quæ ob salutem nostram uoluit operari. & quæ sequenda & faciendā, quam declarauit in iis, quæ nobis præcepit.

quæ

quæ etiam sit illa uoluntas Dei, quæ semper impleatur, quæ uerò illa, cui homines aduersentur. & alię nonnullæ de Dei uoluntatibus distinctiones. uerum hæc omnia pro dignitate tractare, ratio temporis non patitur, neque uerò uideo esse iis, quos adesse cerno admodum necessaria. quare satis erit in præsentia uos scire, duabus in primis rebus agnoscendam uoluntatem Dei. primum in eo quod Paulus sæpe commemorat, præsertim eo loco, ubi dicit, se orare & **Col. 1.** postulare, ut fideles impleantur agnitione uoluntatis Dei, gratias agentes Deo patri, qui dignos nos fecit in partem sanctorum in lamine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transfudit in regnum filii dilecti sui, in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum, qui est caput corporis ecclesię, primogenitus ex mortuis, in quo placuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliari omnia in ipsum, dum pacificauit per sanguinem crucis eius siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt. quæ uerba summam complectuntur eorum, quæ Deus sua liberalissima uoluntate egit erga genus nostrum, cuius uoluntatis memoriam semper ante mentis oculos habere consentaneum est. altera Dei uoluntas est, in lege eius comprehensa, ac sita in Diuinorum mandatorum custodia, quam Dauid sæpe doceri postulat. benedictus (inquit) es **Pf. 118.** Domine, doce me iustificationes tuas. & deduc me in semita mandatorum tuorum. & tu mandasti, mandata tua custodiri nimis. quare impensè orat adijciens. utinam dirigantur uia mee ad custodiendas iustificationes tuas. cuius etiam rei ingentem fructum narrat dicens. tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis. hanc uoluntatem suam Deus perspicuè demonstrauit nobis in filio, quem ob hanc causam iussit ut audiremus, cum è cælo in tonans dixit. hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene com- **Matt. 3.** placui, ipsum audire. docuit uerò ipse filius factis ipsis, uoluntatem Dei propriæ antepone, factus obediens usque ad mortem & eam **Phil. 2.** crucis. quo circa dicebat, descendi de cælo non ut faciam uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me. & ad patrem, non mea uoluntas sed tua fiat, docuit nihil amoris Dei antepone. & **Luc. 22.** meritò sanè, cum cælestis pater & ipse nihil salutis nostræ anteposuerit, ne filium quidem (O bonitatem, o charitatem) illum unigenitum, per quem facta sunt omnia. proprio (inquit) filio non per- **Rom. 8.** percit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. docuit, soli Deo constantissimè

Mat. 10. stantissimè fidere, qui tantum amet nos, ut & capillos nostros ha-
Deu. 6. beat numeratos. docuit, proximos nostros equè atque nos amare,
Luc. 10. atque adeo pro illis uitam ponere, quod ipse in primis præstitit. do-
Mat. 5. cuit, non solum neminem iniuria afficere, sed eum, qui affectus in
 iuria sit, ferre generosè, & præterea beneficentiam reddere pro ma-
 leficio. docuit, pacem cum fratribus seruare, cordis munditiam
 amplecti, uerecundiam in uerbis, iustitiam in factis, humilitatem
 in conuersatione, in moribus disciplinam, in operibus misericor-
1. Io. 2. diam exhibere. Hæc est uoluntas Dei, de qua Ioannes ait, qui facit
1. Thes. 4. uoluntatem Dei, manet in æternum. & Paulus, hæc est uoluntas
 Dei sanctificatio uestra. cum ergo dicimus, *fiat uoluntas tua*, hæc
 omnia in nobis Deo iuuante agi petimus, sine quo nihil boni face-
 re possumus. ut hanc uoluntatem faciamus, monemur meditari in
Psal. 1. lege Domini die ac nocte: ob hanc causam præcepit Deus Iosue. ne
Iosue. 1. recedat (inquiens) uolumen legis huius ab ore tuo, sed meditabe-
 ris in eo diebus ac noctibus, ut custodias & facias omnia que scri-
 pta sunt in eo. tunc diriges uiam tuam, & intelliges eam. non decli-
 nes à uerbis legis huius ad dexteram uel ad sinistram, ut intelligas
 cuncta que agis. & sanè hoc prorsus necessarium est. cum enim ab
 ea recedimus, confestim uoluntas nostra interseritur, que tantum
1. Ioan. 2. ad errores & uitia propendet, neque aliud est, quàm concupiscen-
 tia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia uite, quæ non
Deu. 10. sunt ex patre. quare de hac lege rursus populo dictum fuit. ponite
 hæc uerba mea in cordibus & animis uestris, & ligate ea pro signo
 in manibus, & inter oculos uestros collocate. docete filios uestros
 ut loquantur de illis quando sederis in domo tua, & ambulaueris in
 uia, & accubueris atque sarrexeris. scribes ea super postes & ianuas
 domus tuæ. cernis quanto uoluerit Deus studio in legem eius in-
 cumbi unam tantum ob causam, ut uoluntas eius intelligeretur, qua
 intellecta, facta omnia nostra ad illius normam dirigerentur? que
 una uia est ac ratio, qua non rectè solum ac iustè, sed etiam tràquil-
 lè hanc uitam agamus. cum enim hoc affectu esse decreuerimus, ut
 nihil optemus, nisi ut Dei uoluntas in nobis fiat, & cum præterea
 certò sciamus, nihil nobis sine huius cælestis patris uoluntate acci-
 dere posse, mox quicquid ingruerit, equisimo ac paratissimo a-
 nimo serimus. hoc affectu nisi instructus fuisset Abraham, atque ar-
 matus, nunquam profectò egregium illud facinus aggredi potuis-
 set

set immolandi (quantum in se fuit) filii illius unigeniti ac dilecti Isaac,
 in quo tam felicia acceperat promissa, fore scilicet, ut in eo omnes *Gen. 22.*
 cognationes terræ benedicerentur. uide uerò quàm hoc præstitere
 generosè. ipse asinum, qui negotio peragendo erat necessarius, strauit,
 ipse concidit ligna in holocaustum, ipse duxit filium, non ueri-
 tus ne toto illo trium dierum spatio (quod spatium data opera pro-
 culdubio imperatum à Deo fuit, ut uiri constantia magis claresce-
 ret) dolore conficeretur, ac interiret. ipse demum colligauit filium,
 atque in altari super struem lignorum immolandum collocauit, rem
 peracturus (extenderat enim manum, & gladium arripuerat, ut fi-
 lium immolaret) nisi cælesti angeli uoce fuisset ei prohibitum. hæc
 omnia, quæ profectò humanam superant imbecillitatem, consecit
 constans ille ac paratus animus ad uel præstandum uel ferendum,
 quicquid sciret à uoluntate Dei proficisci. Sic beatus ille Iob omnium
 & facultatum & filiorum iacturam, eodem atque uno tempore au-
 diens, non est fractus animo, sed mox ad uoluntatem Dei, tan-
 quam ad inexpugnabile asylum accurrens dixit. Dominus dedit, *Iob. 1.*
 Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum. demum cru-
 delissimo affectu morbo à planta pedis usque ad uerticem, sponte
 se ad pœnitentiam parat, tantum abest, ut malum deprecetur, &
 in medio cineris sedet. pœnitentis enim erat indicium, sede-
 re in medio cineris. ueteri more, quo se aspergebant cinere pœ-
 nitentes, induebantur sacco, sic que testabantur. se è puluere or-
 tos, in puluerem reuersuros. & cum totus sanie scateret, ut cum
 hac humilitate magnanimitatem præ se ferret, ad siccanda ulce-
 ra non molliculis linteolis utebatur, sed immundam saniem testa
 excipiebat. tanta est uis humanæ uoluntatis cum Diuina uoluntate
 coniunctæ. quam nostram uoluntatem ut Seruator Christus doce-
 ret in hac precatione qualis esse oporteret, non solum uoluit, ut di-
 ceremus. *fiat uoluntas tua*, sed ut adderemus, *sicut in cælo, ita & in*
terra. hoc enim cum dicimus, postulamus ut uoluntas nostra abso-
 lutissimè uoluntati Diuine subiciatur. in cælo enim purgatissime
 ille mentes nihil omnino uolunt præter id, quod cælestis patris uo-
 luntati placere conspiciunt. nullum quamuis humile ministerium
 detrectant, non designantur esse administri spiritus, & in ministe- *Heb. 2.*
 rium mitti propter nos, qui lutosas domos incolimus, & hæc faciunt
 propterea, quod cernunt ita Diuine placere uoluntati. Neque uerò
 E e e dubi-

dubitandum est, nos, si impensè atque ex animo hæc uerba proferremus, cum dicimus *fiat uoluntas tua sicut in cælo & in terra*, asecturos uitam illi cœlesti quàm simillimam. quod ut non incredibile nobis uideatur, innumeros habuit Christianum regnum huius generis & viros & mulieres, qui angelorum uitam in hoc fragili corpore repræsentauerunt. sed ne nunc quidem defunt, & non dubito ne imposterum quidem unquam defuturos. quo in genere (ne audita tantum aut lecta, sed quæ per triginta iustos annos expertus ipse sum, narrem) monachorum ac cœnobarum facer ordo esse conspicitur. primum enim, quemadmodum in cælo communia omnia sunt, concordēs inter se omnes ab unius patris uoluntate dependent, sic in iis, qui communitatem uitæ ac uictus perfectissimè amplexantur, in qua priuatarum facultatum possessio relegatur, controuersia & opinionum contrarietas abierunt, turbatio omnis & contentio & lites è medio sublatæ sunt, communia uerò omnia, animæ, sententiæ, corpora, & quibuscunque corpora nutriuntur, atque curantur. quemadmodum communis Deus, sic communis pietatis negociatio, communis salus, communia certamina, communes labores, communes coronæ, multi unus, & ille unus non solus, sed in pluribus. Quid huic reipublicæ par? quid ea beatius? quid hac morum & animorum contemperatione gratiosius? homines diuersorum generum & regionum incitati, in tam exquisitam (ut sic dicam) identitatem coaptati sunt, ut anima una in multis corporibus, & multa corpora unius uoluntatis instrumenta uideantur. Tales nos à principio Deus esse uoluit, & in iis ut essemus, condidit. antiquum ij renouant bonum, primi parentis Adæ peccatum obtegentes. diuisio enim & dissensio & bellum non esset inter homines, nisi peccatum naturam dissecuisset. Hi nascentis ecclesiæ primordia præ se ferunt, & manifesti Seruatoris imitatores, eius que in carnè consuetudinis existunt. nã quemadmodum ille chorum discipulorum constituens, communia omnia, communem ipse se apostolis præbuit; sic & hi magistro ac duci obtemperantes, apostolorum ac Domini formam uiuendi accuratè imitantur, hi uitæ hominum apertè declararunt, se diruptam hominum naturam, & infinitas in parteis dissectam, quantum in ipsis est, rursus ad seipsam, & ad Deum reuocare atque colligere. Quid, si comparemus, præter cœlestem reipublicam, ad tanti boni equalitatem

tatem accedat? ubi pater quidem unus supernum imitans patrem, filii uerò multi mutua erga præsidem suum beneuolentia certant, inter se unanimes, & patrem amplexantes factis cum uirtute cõiunctis. nullam hi profectò nisi cœlestem hic imaginem referunt. incorrupti filii superni patris, & hos incorruptio uindicauit. dilectio colligat superiora, dilectio & hos inter se coaptauit. angeli in cælo Deum perpetuis laudibus prosequuntur, hi diebus ac noctibus eisdem laudibus incumbunt. angeli suis in ministeriis nil cogitant, quod ad priuatam pertineat rationem. hi nihilo minus toti à patris pendunt arbitrio, suâ que officia pro illius exercent uoluntate. & hi homines tamen sunt, eandem uobiscum naturam sortiti, nequis uestrum excuset, cur uobis eiusmodi mores ac uitam non liceat imitari. hanc uitam docemur à Seruatore Christo in hac preceptione optare, atque adeo perfectiorem, eam nimirum, quæ in cælo agitur, cui etsi ea, quam descripsimus, persimilis sit, non tamen profus il lam æquare idonea est. hunc rerum statum multò ante prædixit Esaias in ecclesia futurum, cum de eadem ecclesia loquens dixit. uocaberis uoluntas mea in ea. quibus uerbis declarat, quanta furura fuisset ueræ ecclesiæ (nam eius nunc solum superest nomen) cum Dei uoluntate coniunctio, ut hoc nomen illi assignari posset, ut pro nomine proprio, uoluntas Dei in ea, appellaretur. quod sanè in nascentis ecclesiæ initiis perspicuum fuit, ubi credentium numerus erat cor unum & anima una. & quotidie erant in templo laudantes & benedicentes Deum. neque erat illis ulla cogitatio alia, quàm ut uoluntati Dei obtemperarent. Et uide ut omnia hæc in nostram demum utilitatem redundant. cum enim nos plenè illius uoluntati fuerimus subiecti, tunc omnia pro uoluntate nostra ab illo asequemur. sic enim ipse per prophetam pollicitus est. uoluntatem (inquit) timentium se faciet. quo quid beatius excogitari à quopiã uestrum possit? hæc enim summa censetur felicitas, cum alicui pro uoto omnia cedunt. uidemur quidem nunc, quod uolumus, non assequi, dum facimus uoluntatem Dei, quemadmodum & infantes, dum uoluntati parentum obediunt. sed ubi adoleuerint, nil optare aliud uoluissent, quàm quod illis à parentibus fuit imperatum. hoc ipsum ut assequamur, monemur in hac preceptione dicere. *fiat uoluntas tua, sicut in cælo ita & in terra*. quod ut præstare possimus, donet nobis idem cœlestis pater, qui cum filio & spiri-

tu sancto unus est Deus benedictus in secula seculorum .
Amen.

O R A T I O LII.

DANEM nostrum quotidianum da nobis hodie. Cum anima constemus & corpore, noluit is qui utrumque finxit Seruator Christus, ullam in hac precatione partem prætermittere, sed cum longo interuallo anima corpori antecellat, prius memorandum id fuit, quod animæ salutem prospicit. quæ cum ad æternitatem facta sit, in primis de illa est cogitandum ei uiro, qui

2. Cor. 4. hanc Euangelicam ueritatem intellexerit. cogitantibus nobis (ait Paulus) non ea quæ uidentur, sed quæ non uidentur. quare? quæ enim uidentur temporaria sunt, quæ autem non uidentur, æterna. uerum hanc æternitatem, nisi felicem simus habituri, præstaret non

Mat. 26. habere. melius enim (inquit) erat illi, si natus non fuisset homo ille.

Mar. 14. quare ut habere eam liceat beatam, docuit nos ea petere, quibus paratur, ut scilicet cœlestis pater, dum in terris agimus, regnet in nobis, neque dominetur nobis quæuis iniustitia, & doceat nos facere uoluntatem suam. hac parte rectè composita, docet quid ob corporis necessitatem sit postulandum, cuius postulationis uerba mecum quæso diligentius perspicite, & non populari trutina, sed aurificis (ut dicitur) statera examine. Nihil dubitandum est, Seruatorem Christum hanc è cœlo attulisse Euangelicam philosophiam, quæ doceret homines eam uitam, quæ in cœlo agitur, imitari. quod non difficile erit cuiquam uestrum intelligere, si illud recordemini, quod superiore postulatione petere docti estis. ut scilicet fieret uoluntas patris quemadmodum in cœlo, sic etiam in terra. hoc autem assequi nemo potest, nisi qui claudat sensus, & extra carnem ac mundum positus, & in seipsum conuersus, nihil que humanarum rerum attingens præter id, quod omnino necessitas cogat, secum & cum Deo loquens, uiuat supra ea, quæ aspectu sentiuntur, & Diuinas illustrationes semper puras in seipso ferat, quibus permixta non sint rerum inferiorum signa errantia, uerè sine macula speculum Dei, & Diuinarum rerum, iam futuri seculi bonum, spe

spe percipiendo, cum angelis uersetur, adhuc in terra terram relinquens, & à spiritu in supernis collocatus. Hęc ergo cum Euangelica philosophia requirat, nõ ea assequimur, nisi quàm minimum cum corpore, rebus que corporeis cõmercium habeamus. id enim in hac parte accidit, quod in stateris usu venit, ut quod uni addideris, sit alterius imminutio. corporis propensior cura in animæ redundat detrimentum, quòd si corpori superuacua dempseris, accessio uirium animæ euadit. ob hanc causam Dominus cum uellet nos tota mente atque omni animo in hoc incumbere, ut operemur cibum, qui non perit (quemadmodum dixit Iudæis) sed qui permanet in *Ioan. 6.* uitam æternam, docet quænam sint pro corporei uictus necessitate postulanda, ut scilicet rogemus dari nobis *panem nostrum quotidianum*, id' que *hodie*. quæ singula uerba maxima egent obseruatione. dicit enim petendum esse panem, quo nomine intelliguntur ea dumtaxat, sine quibus corporea hæc uita consistere non potest. est enim Hebrææ lingue mos, panem appellare id, quod sustentandæ uitæ est necessarium, ut, cum Deus uellet Adam ob pœnam peccati, suo labore uictum quærere, dixit, in sudore uultus tui uesceris pane. qui *Gen. 3.* loquendi mos Hebræis, qui antiquissimum omnium genus sunt, introductus fuisse credendus est propterea, quòd prior hominum ætas simplici uictu contenta erat, nequedum artifex gula tam multa ciborum genera, & suffocandi potius quàm nutriendi hominis instrumenta excogitauerat. eadem erat ratio uestitus & habitationis. quod ita esse, affirmat cuiusdam sapientissimi uiri sententia, qui ait. initium uitæ hominis aqua & panis, & uestimentum & domus pro- *Eccl. 29.* tegens turpitudinem, ne scilicet ferarum more nudi & uagi ageremus. necessitas ergo postulanda est, superuacua etiam recusanda. atque hoc est, quod in prouerbij Salomonis dicitur. mendicitatem *Pro. 30.* & diuitias ne dederis mihi, tribue tantum uictui meo necessaria. cur uerò utrumque horum, tanquam extrema recusauerit, adiecit, ne forte satiatus alliciar ad negandum, & dicam, quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & peierem nomèn Dei mei. quibus uerbis docet egestatem quidem ac famem, quæ etiam à poëta malè suada appellatur, compellere interdum hominem ad malè agendum, sed diuitias multò esse perniciosiores, quibus turgens homo & elatior factus, ne Deum quidem ipsum, à quo tamen habet omnia, uelit agnoscere. Tu uerò cogita, quantam curarum turbam Seruator Christus

Christus doceat nos declinare, cum dicit, postulandum esse panem, hoc est, res tantum ad uictum cultum que neccsarias. etenim hoc unum est, quod homines diuexat, dum non contenti mediocritate, & rebus que humane succurrant indigentie, nullis terminis suas appetitiones circumscribit. non satis est parare cibos, qui & incolumitatem & uitam tueantur, nisi gula mille irritamenta adijciantur. uestitus simplex & honestus etiam optimi cuiusque iudicio non facit satis, sed sericum & gemmas & aurum exquirimus, non ob necessitatem, sed ad luxum & pompas. non contenti sumus domo, quae nos ac familiam honeste excipiat, sed mutamus quadrata rotundis, ut gloriosè habitemus. atque ut hæc uictus cultus que & superbè habitandi luxuria expleatur, aliud sequitur malum, multò his molestius uitæ hominum, insatiabilis uidelicet habendi cupiditas, ut nemo tantas tam que immanes opes unquam parauerit, ut non multò maiore summa egere se arbitretur, ita miseri nobis attrahimus mala, ut Cæcias nubes, & eligimus perpetuis in tota uita ærumnis ac molestiis fatigari, dum stultas cogitationes nostras sequi malumus, quàm saluberrima ipsius filij Dei ac Seruatoris Christi consilia. *Panem* (inquit) *nostrum*. non qui nobis debeat. si enim, cum omnia perfectimus, que præcepta nobis sunt, fateri debemus nos seruos esse inuitiles, quibus nimirum nihil debeat præter uerba, quãdò minus debetur nobis quicquã boni tam sceleratis ac perditis? sed *nostrum* dixit, ut sibi nos accommodum ac necessarium. Quod uerò ait, *quotidianum*, in Græco est, *ἐπιούσιον*, quam uocem interpretari possumus substantialem, ut sit, quemadmodum eruditissimi Græcorum theologi interpretantur, *ἐπιούσιος, τῆ ἐκείνη οὐσίας ἡμῶν ἐπιούσιον*, hoc est, uniuscuiusque nostrum substantiæ congruens, uel ad *quotidianum* uictum substantiæ nostræ necessarius, atque hoc idem intellexit, qui uertit, *quotidianum*, nimirum utens uerbo, quod magis tritum esset, quàm substantiale. at substantiæ nostræ tunc datur panis congruens, cum quotidie necessaria uitæ subministrantur. & quoniam *ἐπιούσιον* significat crastinam diem, & *ἐπιούσιος* pro crastino accipitur, iccirco quidam hunc locum uerterunt, *panem nostrum crastinum*. qui uerò interpretati sunt supersubstantialem, uidentur uel legisse *ὑπερούσιον*, uel in eum sensum accepisse *ἐπιούσιον*, & pro sacratissimo Christi corpore acceperunt. quam sanè interpretationem deosculari debemus. est enim ille panis uerus, qui è

qui è cælo descendit, de quo rectè idem Dominus dicit. non Moses dedit uobis panem de cælo, sed pater meus dat uobis panem è cælo uerum. & in hunc sensum uiri pleni pietate & doctrina sunt interpretati. sed nos interea quod cœpimus persequamur. hæc adiectio, *quotidianum*, uel substantialem, hoc est, sustentandæ uitæ necessarium, tollit superuacua omnia, quorum inani appetitione maxima hominum pars totam uitam calamitosam degunt, dum erroris magis opinione feruntur, quàm recto iudicio uti uelint. Obserua uerò, potuisse Dominum, sicut in superiori oratione docti sumus dicere, *Fiat uoluntas tua*, ita & hic docere, ut diceremus, fiat, ut adipiscamur panem, hoc est, omnia ad uictum cultum que necessaria, sed uoluit, ut diceremus, *da*, ut intelligeremus, nõ nostram esse industriam, quæ hæc compareret, sed Dei prouidentiam. cur ergo (inquies) docet Paulus, nostro manuum opere debere uictum quærere? hoc præcipitur, ut præcepto Dei obediamus, qui uoluit, ut in sudore uultus uesceremur pane, ne ocio marcescamus. sed tamen Deo referre acceptum debes, quicquid habes unde uiuas. nam, ut omittã, quòd quicquid uirium & animi & corporis, quibus opes paras, in te est, ab ipso Deo habes, si uim terræ auferret, aut solem & imbres prohiberet, ne terram fecundarent, quid iam prodesset industria? ita uerum est, quod ait Paulus, neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui in-crementum dat Deus. Cum uerò docet petendum *panem*, non illi aduersatur, quod in eodem hoc ipse sermone admonet, cum dicit. *nolite solliciti esse animæ uestræ quid edatis, neque corpori uestro quo operiamini*. sed optimè potius cum eo facit. cum enim iubet petere, ut det *panem*, non ideo fit, ut patrem admoneamus, quid facto opus sit, qui ante etiam, quàm petamus, scit, quibus unusquisque nostrum egeat, sed huius postulationis sensus est, ut agnoscamus à cælesti hæc patre proficisci, & ab eo expectandum quicquid nobis est necessarium, non nostræ fidendum industriæ. quare contrarium hoc illi potius est, quod opinaris. nam sollicitudo omnis humana per hæc uerba tollitur, iubemur que totum à Deo expectare, & certissimè nobis persuadere, non nostrum ingenium nostròs ue labores, neque paratas ipsas opes ac facultates, sed benignitatem unam Dei esse, quæ nos pascat, nobis que prospiciat. hæc cogitatio ingentem uim habere idonea est ad nos in opima quæque animandos. hoc enim pacto euadimus grati, cum recordamur, quicquid nobis accedit cõmodi, fatendum

fatendum omnino esse, totum ab una illius providentia ac paterna nostri cura esse profectum. ex hac gratitudine duo sequuntur, quæ maxima sunt, & ex quibus non solum futuræ uitæ paratur æterna felicitas, sed præsentis etiam tranquillitas summa. Primum enim dum

Pro. 10. intelligis, benedictionem Domini (quemadmodum ait Salomon) esse quæ diuites faciat, nõ sollicitudinem nostram, cessabit irrequieta illa anxietas parandarum opum, qua finem habente, tanquã marinorum fluctuum tempestate, pacata habebis omnia. hoc quantum est? ita magnum, ut solum hoc humanam parare felicitatem possit. deinde alacres fiunt homines ad implendum præceptum aléorum pauperum, in quo penè uno uidetur posita adipiscendi æterni regni

Mat. 25. spes, si uerba quæ Seruator Christus in iudicio dicturus sit, cogites. sic enim quisque apud se reputabit. is, qui opes ac facultates nobis

Rom. 10. dat, Deus est, diues in omnes (ut ait Paulus) qui inuocant illum. is est, qui per suum unigenitum filium pollicitus est, se omnia subministraturum, quæ nobis sint necessaria, tantum quæramus regnum Dei & iustitiam eius. at hæc iustitia regni in primis est, Christi fratrum succurrere necessitatibus. quin ille idem ipse pollicetur, se pro

Luc. 12. his factis in hac ipsa uita cæties repetitum fructum redditurum, quo fœnore nullum apud homines, nõ solum maius, sed ne æquale quidem in usu est. cur ergo parci in dâda elemosyna simus. cum parcitas huic etiam uitæ damnum afferat, dandi uerò liberalitas, & huic uitæ opes locupletet, & sempiternas præterea diuitias in cœlo pareret? *Panem nostrum quotidianum da nobis*, inquit. neque uoluit ut seorsum quisque per se postularet, ac diceret, panem meum quotidianum da mihi. hoc quid est aliud, quàm docere, non minorem nobis proximorum nostrorum, quàm nostri ipsorum habendam curam esse, & æquè pro illis atque pro nobis ipsis sollicitos esse debere. quod arbitrari debemus nos præstare, cum non solum in hac precatione ista petimus, sed factis ipsis declaramus, nos ita esse affectos. nam ista postulare, & contraria deinde facta adhibere, hoc illud est non hominibus tantum, uerum & ipsi Deo. qui ergo in hoc toti incumbunt, ut soli diuites sint, & usque proximos reuellunt agri terminos, & ultra limites clientium auari saliant, atque (ut Esaias ait) addunt domum domui, & agrum agro copulant, ut non sit terminus loci, qui pro eo ut pauperes iuuent, eos expilant potius, qui non contenti prophanis facultatibus, in Christi patrimonium

&

& ecclesiasticos fructus inuolant, breuiter qui nihil nisi de se ac sua domo ditanda atque amplificanda cogitant, ij inquam cum hæc proferunt huius precationis uerba, si intelligerent quæ dicunt, mirarer nisi uel à tam sceleratè factis abstinerent, uel ipsa uerba proferre erubescerent. Vide uerò quàm accuratè Dominus hanc precationis partem composuerit, & omnibus numeris absolutam esse uoluerit. docuit enim, ut hunc *panem dari nobis hodie* postularem, ne uideret, ut infra dicturus est in hoc sermone, solliciti simus pro die crastino. cum ergo duo hic doceamur, primum ut necessaria tantum ad uictum, non autem superuacua, deinde ut pro præsentibus tantum ne cessitate petamus, quàm ex diametro huic postulationi aduersantur & cum ea pugnant, qui & infinitas opes expetunt, & ad multò plures annos, quàm fiat uicturi? quin reperio quosdam uestrum tam furenter insanire in hanc habendi cupiditatem non prophanarum tantum opum, uerum & ecclesiasticarum etiam, ut ante quàm liberos susceperint, atque adeo ante etiam quàm iungantur matrimonio, liberis, qui nondum in rerum natura neque sunt, neque fortasse unquam sunt futuri, parent ecclesiastica beneficia, & quarant eas habere uxores, quæ ecclesiasticos viros habeant consanguineos. & paciscuntur interdum, ut ea conditione fiat matrimonium, ut primo qui natus fuerit, illi consanguinei uxoris assignentur beneficia. O perditum seculum hoc nostrum, ò Cimmericas tenebras, quàm cæcæ enim est mentis indicium, non intelligere tam manifestum scelus, & quanta una in re peccentur. prima ista ecclesiasticorum fructuum per se appetitio sacrilegium est. neque enim hac ratione sunt facti, ut eis prophanus quisque pro libidine abutatur, sed ab ecclesia iis destinati sunt, qui ecclesiasticum munus implere sunt idonei. deinde, qui scis illum, qui ex te generandus est, hunc animum habiturum, ut ecclesiasticis muneribus obeundis uelit incumbere? alteri (inquit) assignabuntur. nam facere & hoc soletis. quid si ne ille quidem aut quisquam eorum, quos genueris, animum habeat seruiendi ecclesiæ? sed hac in re scelus sceleri additis. uultis enim, ut omnino aliquis filiorum in clerum asciscatur, qui, cum nunquam ecclesiasticis moribus & castæ, atque inculpatae uitæ affectus fuerit, reliquum est, ut per totam uitam scortationibus ac turpissimæ uitæ operam det. non expectatis filii ætatem, in qua diiudicare ipse de se possit, sed ab ipsa infantia beneficiis illum ecclesiasticis suffocatis po-

Fff tius

tius quam honestetis. cum verò adoleuerit, si etiam ab alienato ab ecclesiasticis muneribus animo sit, tamen vel pudore vel lucri cupiditate in clero manet ipsius cleri pestis futurus & probrium. & audent ij horum malorum auctores cognomen à Christo acceptum circumferre & appellari Christiani, & haberi etiam viri boni volūt. cum nullum hominum genus magis inimicū in Christum sit. nam Turcæ ac Mauri longè magis, quam isti, Christi nomen uenerantur. sed demum & ipsi dignas dant pœnas non in Geenna solum, sed in hac etiam uita. nam uideas paulò post horum domos ire perditum, atque interdum funditus deleri, & dum nihil aliud quam diuitias expetunt, ipsum etiam genus ac domum cum diuitiis amittunt. hic

Ioan. 12. enim est ambulantium in tenebris exitus, vt nesciant quo vadant.

Psal. 38. an censes illum iter suum intelligere, qui thesaurizat & ignorat cui

Psal. 61. congreget ea? uerè uani filii hominum, qui si (ut ait psaltes) in state ris ponantur, reperientur ipsa uanitate leuiore. non pudet homines, qui cum nutricis lacte nomen Iesu Christi biberunt, atque ab infantia precationem hanc docti sunt, senes fieri, neque unquam animaduertisse quid petant? doceris petere duntaxat necessaria, nempe uictum & cultum, id que hodie. tu verò nullos terminos neque parandis opibus neque tempori circumscribis? quid est Christianam fidem abnegare, si hoc non est? omnia malle quam ea, que filius Dei, cuius fidem profitemur, docet esse postulanda. Intelligamus tandem aliquando quid petamus, cum dicimus, *panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. imitemur saltem filios carnis, & filios huius seculi, qui dum nondum sunt emancipati, sed sub parentum potestate degunt, nihil ob uictum & cultum solliciti sunt, sed omnia à parentibus expectant. multò verò minus decet nos vlla sollicitudine fatigari, qui amantissimum nostri patrem habeamus, & præterea potentissimum ac sapientissimum, ut omni ex parte munitos

M. 1. 6. nos esse intelligamus. cui cum ne passeruli quidem in obliuione sint, & flores ac lilia tam magnificè vestiati, nos, quorum gratia omnia fecit, multò magis curabit. incipiamus iam huic patri fidere, & toti ab eo pendeamus. nam fidelis est, & quod pollicitus est, non potest non præstare. cælum (inquit) & terra transibunt, uerba autem mea non transibunt. facilius est cælum ac terram interire, quam quicquam de Dei pollicitationibus minui posse. pollicitus est se omnia nobis ministraturum, tantum ut quæramus regnum eius

Mat. 24. regni que

Luc. 12. regni que

regni que iustitiam, quod nihil est aliud, quam dare operam, ut faciamus eius voluntatem. pastor hic est, qui nihil ouibus suis deesse patitur, quod is, qui hoc expertus fuerat, testatur, cum ait. *Domine pasce me & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit. sub huius custodia requiescamus, si & hanc vitam tranquillam habere volumus, & futuram adipisci, quod utinam nobis omnibus assequi donetur. per dominum nostrum Iesum Christum, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.*

O R A T I O LIII.

T remitte nobis debita nostra, sicut et nos remittimus debitoribus nostris. Mirari possemus Diuinum huius precationis artificium, nisi sciremus ab eo factam, qui Deus est, omnium artifex, & in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. cum enim summa Christianæ philosophiæ sit charitas. nam plenitudo legis (ait Paulus) est dilectio. & Dominus ipse, in his duobus mandatis diligendi videlicet Dei ac proximi, vniuersa lex pendet ac prophetæ, & cum vix fiat, vt sine proximorum offensione uiuatur, quando in multis offendimus omnes, cum que magis commoueri soleamus, cum à proximis iniuriam accipimus, quam cum offendimus Deū, obserua, vt nos necessitatis quadam lege constringat, vt proximo cuique ignoscamus, quicquid in nos peccauerit, tanquam debita remittentes. iubet enim, ut, cum petimus remitti nobis peccata nostra, mox eorum meminerimus remittendorum, quæ proximi nobis debent, si uelimus multò maiora nobis à cœlesti patre debita remitti. quæ cogitatio nisi proposita illi fuisset, satis erat dicere, *remitte nobis debita nostra*. neque verò sine summa sapientia est factum, ut, cum de remittendis peccatis sermo esset, *debita* potius quam peccata appellare uoluerit. hoc enim duplici ex causa factum, mihi uidetur. primum quòd homines, cum in illos quispiam peccat, non attendunt malum illud, quod in peccando fit, illam uidelicet aberrationem à recta & iusta uia. peccare enim proprie significat, à scopo

ac præfixo signo aberrare. quo circa qui iaculando signum non attingunt, peccare dicuntur. quem loquendi modum apud Hebræos etiam reperias. ut in libro iudicum, ubi de quibusdam, qui rectè funda iaciebant, sic legitur. iaculabantur lapides ad crinem, & non peccabant. non ergo id homines obseruant, quod in primis fuerat obseruandum, sed illam duntaxat offensionem, quam ipsi sentiunt, dum se à proximis læsos arbitrantur, pro qua offensione deberi sibi putant, & satis sibi ab illis fieri oportere. deinde ut corporea etiam debita in hoc uerbo claudantur, quæ non minus interdum remitti debent, quàm illæ offensiones, quæ peccata iniuriæq; uocantur. neque moueat quempiam, quòd Lucas hanc eandem precationem scribens dixerit peccata, non debita. nam illud est huius declaratio, sed Mattheus uoluit proprietatem uerborum Domini seruari hoc loco. *Remitte* (inquit) *nobis debita nostra*. Lauit quidem nos Dei filius à peccatis nostris in sanguine suo, quando conuulsus fuimus cum illo per baptismum in mortem, & ipse est agnus ille Dei, qui abstulit peccatum mundi, & chirographum quod erat contra nos, sustulit è medio, & affixit cruci expoliatis principatibus & potestatibus. sed quia identidem miseri relabimur in peccata, quæ tam multa sunt, & tam sæpe imprudentibus nobis irrepunt, ut dixerit propheta. delicta quis intelligit? ob hanc causam docuit Dominus, ut precantes ea recordaremur, & remitti nobis postularem. per quæ uerba ostenditur, locum pœnitentiæ lapsis superesse post baptismum refutatúr que Nouatianorum atque Anabaptistarum heresis. nam precatio hæc fidelibus proposita est, & iis, qui iam fuerunt baptizati. qui enim baptismatis sacramento nondum est initiatus, Deum appellare patrem non potest. sic & Ioannes, si dixerimus (inquit) quòd peccatum non habemus, nosmet ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. dat ergo ecclesia quidem lapsis post baptismum locum pœnitentiæ, & eos damnat tanquam hæreticos, qui illam prohibent. nam hæreticorum proprium est extrema sectari, & à medio ac regia uia desistere. sed cauendum in terrea est, nequis in alterum extremum incidat, ut scilicet peccet in spe, & tantum sibi de Diuina misericordia polliceatur, ut illa abuta tur, & faciat eam suorum scelerum adiutricem. nam homines eiusmodi non misericordiam uenerantur, sed contemnunt, & recòdunt sibi æternam ultionem, aduersus quos ait apostolus, an diuitias bo-

nitatis.

nitatis illius, ac tolerantia, lenitatis que contemnis, ignoras quòd bonitas Dei ad pœnitentiam te inuitat? sed tu iuxta duritiam tuam & cor pœnitere nescium, colligis tibi ipsi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. hæc itaque precatio animare quidem nos debet ad sperandam ueniam quam precamur, sed interim hæc peccatorum commemoratio auocet nos à peccandi appetitu. alioqui non esset aliud hoc, quàm irridere Deum, còtinuè postulare ut sibi ignoscatur, & eadem repetere, quibus obnixè ignosci postulamus. neque id solum efficere idonea est hæc peccatorum recordatio, sed illud etiam, ut propriæ infirmitatis contemplatione nos submissè geramus, ne sibi quisquam de innocentia blandiatur, dum quotidie peccatorem se coram Deo esse profiteretur. neque uerò si etiam letalium criminum, & eorum, quæ apostolus Ioannes appellat peccata *1. Io. 5.* ad mortem, conscius aliquis sibi non sit, iecirco peccatorem se non agnoscat, sed omnem quamuis alioqui minimam offensionem magnam existimet, còtemplatione tantæ maiestatis quam offendit. quin & ea meminisse debet, atque amare deslere, quæ certò sciat sibi à Deo fuisse remissa. hoc faciebat Paulus, qui quamuis in gratiam à Christo se receptum sciret, uocabat se tamen peccatorum primum, *1. Ti. 1.* blasphemum, & contumeliosum, & qui ecclesiam Christi esset persecutus, quanquam hæc per ignorantiam peccasset. Hac ergo precatione non solum hominum vulgus, sed ij etiam, qui maxima sanctitate sunt præditi, uti necesse habent, cum ne ipsi quidem in hoc corpore peccati perfectam sibi libertatem, queant polliceri. sed illis omnia, quod de diligentibus Deum Paulus dixit, cooperantur in bonum. nam leues illæ imperfectiones prohibent, ne grauiora aliqua peccata, ut est superbia & inanis gloria, illos inuadant. quod Israëlitis sub figura legimus accidisse. cum enim de perdendis illis gentibus, quarum terra fuerat illis promissa, sermo haberetur, dictum est. Deus magnus & terribilis ipse consumet nationes has in conspe- *Deu. 7.* ctu tuo. paulatim atque per partes. non poteris eas delere pariter, ne forte multiplicentur contra te bestia terre. sic permittitur, Deo ita prouidente, ut & uiris sanctis aliquid reliquum supersit, quo exerceantur, & pugnent, ne præmaturè nimis de uictoria glorientur, quod non esset aliud, quàm uictoriam amittere. sed hoc pacto & leuiores hisce tentationibus sit, ut, si etiam præstantes sint, suam præstantiam non intelligant. alioqui magna & rara uirtus est (ait uir quidam

quidam in hisce rebus eruditus) ut magna licet operantē, magnū te nescias, & manifestam omnibus tuā te solum latere sanctitatem. Si ergo prestantissimi quique ac summa sanctitate uiri, hac opus habent precatione, quinam sunt, qui ea se minimē egere queant gloriari? rectē enim dixit Salomon: quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato? & alibi: quis est homo qui non peccet? nam etsi à consensu illo, qui reos aeternæ mortis facit, temperemus, quis tamen non sentit se circumferre carnem peccati, qua impellente fit, ut quisque cogatur multa adhuc in seipso desiderare & sentire, se multa perpetuā que condonatione egere, ac sibi semper orandum esse, & dicendum cum propheta; non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens? hæc certē humilis confessio, que ex limpido fidei fonte emanat, summum est præsidium ad impetrandam ueniā.

Luc. 18. qua humilitate nixus publicanus, repulso superbo pharisæo, descendit iustificatus in domum suam magis quàm ille. Hanc autem peccatorum remissionem, cum iubeat Seruator Christus à patre petere, tacitē ostendit, hanc facilem esse uiam ad remissionem peccatorum consequendam. nam patris proprium est, filiorum ad se reuertentium misereri, quod in parabola prodigi illius filii ac decoctoris fuit declaratum. qui, cum omnem, quam à patre acceperat, substantiam consumpsisset cum meretricibus, hunc tamen ubi reuertētem pater, quantum oculi ferre poterant, intuitus è longinquo est, tantum abest, ut irasceret, ut etiam misericordia motus sit. atqui ne ad horam quidem seueriorem simulare uultum potuit, quod improba perditii filii facta merebantur, non saltem tam diu expectauit, dum ille accederet, quod omnibus modis æquum erat. sed ipse accurrit, irruit in oscula, iubet proferri stolam præcipuam, annulum, calceamenta, occidi uitulum illum saginatum ac selectum, adhiberi symphoniam & chorum. denique omnia præ se amoris & gaudii signa tulit pro recepto perditissimo filio, quanta maxima potuisset pro optimo. Quem desperatissimum animum non erigat ad spem ingentem hæc similitudo? quem supremis inuolutum sceleribus non animet, non ad sperandam ueniam solum, uerum etiam ad maxima expectanda præmia? cum uidet hunc, qui sola primum necessitate adductus, ad patrem reuersus sit, tantis perinde honoribus affectum, quasi, non dico nihil unquam peccauisset, sed in egregia fa-

cta

cta semper incubuisset. unum duntaxat in hac parte præstandū est, ut ueros quisque filij affectus induat, & ex animo agnitis uitiiis suis atque peccatis, quamuis perditissimus hætenus filius, ad benignissimum hunc patrem reuertatur. agnoscat hic pater cum Euangelica parabola in eadem causa esse personas, ut modis omnibus sit sperandus humanissimus idem boni parentis occurfus, & æquē liberalis receptio filii, si cum serio pœniteat malè superioris actę uitæ, eam que detestetur, quod reconciliatę cum Deo amicitie ingens pignus est. nam (ut uir quidam magnus dixit) tunc persuadere sibi quisque potest, remissa sibi à Deo fuisse peccata, cum in se affectum, illum sentit, ut dicere possit, iniquitatem odio habui & abominatum sum, legem autem tuam dilexi. Verum quod ad hanc precationem pertinet, hoc ipso, ut dicebamus, ostendit Dominus, patrem suum cœlestem facilem esse ad condonandā nobis delicta nostra, quod nos id ipsum petere docuerit. qui enim sic precari iussit, & non semel affirmauit, nos impetraturos quicquid à patre, ipsius nomine peteremus, is certē præbuit petendi fiduciam, quod fidelis sit, ac mentiri non possit pater, qui per filium suum sic nos precari uoluerit. si confessi fuerimus (ait apostolus) peccata nostra, fidelis est Dominus, qui nobis peccata remittit. Laterea obserua & hoc loco iussum, ut in commune petamus, neque dicat unusquisque, remitte mihi, sed *remitte nobis*, ut non minus proximorum, quàm nostrę ipsorum salutis consulendum esse intelligamus. & rectē sanè, cum proximis nostris equē diligere atq; nosmet ipsos iubeamur. **Luc. 10.** quod si, cum hæc uerba profers, odium in corde geris, neque ei remittis iniuriam, qui in te peccauerit, profectò neque idoneus eris à Deo petere, ut illi ignoscat, cui ipse nolis ignoscere. hanc partem uiri sancti tam accuratē implere conati sunt, ut uiderentur proximorum salutem suā ipsorum antepone. uide enim Moysen quid oret. **Exo. 32.** obsecro (inquit) Domine, peccauit populus iste peccatum maximū. aut remitte eis hanc noxam, aut, si non facis, dele me de libro, quem scripsisti. & Paulus optabat anathema esse à Christo pro fratribus suis. *Remitte nobis (inquit) debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris.* facilitatem remissionis consequendæ confirmat hæc adiecta conditio. qua tanquam signo quodam nos certos de sua uoluntate facit Deus, nostram que imbecillitatem ac diffidentiam confirmat ac corrigit, quod scilicet remittenti sit remittendum, quod

O R A T I O

quod ut exploratius haberemus, non contentus Dominus hæc uerba in hac precatone posuisse, peracta hac precandi forma, mox adiecit. proinde *si remisistis hominibus peccata sua, remittet & uobis pater uester cælestis. quod si non remisistis hominibus peccata sua, nec pater uester remittet peccata uestra.* Magnifica planè ac liberalis conditio, & quæ os iniquorum omnium obstruere idonea sit, ne queri possint, cur in Geennam fuerint condemnati. nam iudicium de nobis futurum in nostra posuit potestate. quæ res si attentius cogitaretur, optate quisque deberet, quod tamen sine proximi cuiusque damno esset, habere aliquos, quorum offensiones essent remittendæ. quod hac similitudine quisque uestrum aptius poterit intelligere. Fingamus liberalissimum quempiam regem aut principem, qui multos habeat, qui sibi plurimum debeant, qui etiam cupiens æs alienum, quod alijs deberetur, in tota ciuitate dissolui, legem promulgaret, ut quicumque suis debitoribus remitterent, quamuis exiguum esset, quod deberent, fore, ut rex maxima quæque debita illis remitteret. quicumque uerò neminem haberet, qui sibi deberet, oportere eum, quicquid deberet regi ad teruncium persoluere. in hac lege quisquis debitorem nullum habuisset, & multa regi deberet, multò deteriore, quàm ceteri, esset conditione, optaret que alios quos habere, qui sibi quippiam deberent. at hæc ipsa est lex cælestis patris, qui etiam cupiens habere occasionem ignoscendi, permittit offensiones inter homines accidere, ut omnes debitores aliquos habeamus, quibus remittendum sit, ut possit ipse maxima nobis remittere debita, quæ illi debemus. sed nos stolidi, ut cætera omnia erga nos collata à Deo beneficia, sic & hoc tam ingens non intelligimus, & in proximi cuiusque offensione excandescimus, cum tunc maximè letandum esset, oblatam nobis esse occasionem, qua exigui debiti remissione, maxima illa, quæ nobis cum Deo intercedunt, liceret dissoluere. nam grauissimæ quæque offensiones, quas à proximo patimur, si etiam parentum fratrum que mors intercessisset, tanquam leuissima pecunia est, si cum ijs conferantur, quibus unusquisque nostrum quotidie Deum offendit. quod ut Dominus nobis demonstraret, protulit similitudinem regis, cuius seruus deberet ei decem millia talentorum, illi autem seruo alius conseruus deberet centum duntaxat denarios. ut ex tanta utriusque debiti differentia intelligeretur, quàm sit exiguum, quod à proximo quoque nobis

Mat. 18.

QVINQVAGESIMATERTIA. 211

nobis debetur, si cum eo conferatur, quod homines debent Deo. sed reuertamur ad ipsa huius precatonis uerba. *Remitte* (inquit) *nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris.* Legem ipse statuit Deo per hæc uerba, ut petas, quemadmodum tu erga proximum te geris, idem cælestis pater erga te faciat. & tuis factis doces, quid Deo agendum sit. quare si remittere proximo iniuriam recusas, petis, ut ne Deus quidem remittat tibi. quod si cui ueniret in mentem non illa uerba proferre, dum orat, cum deest animus remittendi, is ridicula uteretur astutia, aut scilicet potius, qui cū precandi modum, quæ ipse Dei filius seruari iussit, corrumpere auderet. Apud Lucam sic legitur. *remitte nobis peccata nostra, siquidè & nos remittimus omni debenti nobis.* & uidetur is esse sensus. non mere mur quidem, si diuinitatis tuæ maiestatem contèplemur pater, nos puluis & cinis, ut tam indulgenter nos habeas, ac tam facile remittas nobis, quæ in te peccauimus. nam nos quidem si lædenti ignoscimus, nihil est, quod quisquam miretur, cū in multis offendamus omnes. neque magnum est, peccati veniam postulantem, eandem rursus reddere. cum uerò tu nihil lædere quenquam possis, nos autem continuis te offensionibus ad iracundiam prouocemus, nulla ratio patitur, ut nobis peccata condones. sed quando incomprehensa est tua erga nos benignitas, & miserationes tuæ prædicantur super omnia opera tua, ne dedigneris te ad morem nostrum demittere, quo solemus, cum quotidie alter in alterum peccemus, in uicem peccata ac mutuas offensiones remittere. quæ uerba si quis contempletur, quæ erunt tam graues iniuriæ, quas nullo negotio non remittamus? dum reputamus apud nos, solam quidem hanc cogitationem, quod & nos sæpe impingimus, idoneam esse ad omnem à cordibus nostris amouendam molestiam, quam ex proximi offensione contraxerimus. cum uerò accedit tam ingens bonum, ut ex illa exigui debiti condonatione nobis immensa debita à Deo condonentur, quis ita uerecors est, qui tam felicem conditionem non accipiat? quod si omnino durus es, neque hac Dei liberalitate permoueris, saltem in serui morem, si affectu filij uti nescis, pertimesce tenebrosam carcerem & extremas tenebras, in quas es merito conijciendus. qua enim dignus est misericordia is, qui in consortem naturæ nulla commoueri uelit misericordia? nam minimè conuenit (ait quidam externus) cum ipsi inter nos abiecti neglectique simus, postulare ut Deo chari simus, &

Luc. 11.

Iac. 3.

Pf. 144.

Ggg ab eo

ab eo diligamur. Memiaerimus ergo remittere debita proximis nostris, si volumus ea nobis remitti, quæ Deo debemus. debita verò cum dicimus, intelligimus non offensiones tantum, quas verbis aut factis passi sumus, sed ut debitas etiam pecunias remittamus ijs, qui soluendo non sunt. quam rem ad peccata nobis à Deo remittenda esse aptissimam, docuit per Esaiam Deus, qui reprehendit populum suum, quòd suos debitores repeterent, quod si facere desincent, polliceretur, se eos exauditurum. est enim & hoc genus eleemosynæ, quæ extinguet peccata solet, ut aqua ignem. ob hanc causam Daniel potentissimum regem admonebat, ut hac via imminentem ultionem declinaret. sic enim dixit. peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordia in pauperes. quòd si forte is, qui tibi debet, habet unde possit soluere, debitum quidem illud licet tibi repetere, sed cum modestia & charitate. neque imitandus malus ille seruus, qui seruum suum suffocans aiebat, redde quod debes. quin potius si incideris in hominem contentiosum, qui nolit tibi quod tuum est vel dare vel relinquere, & periculum sit, ne hac aduersarij tui malitia (quod sæpe accidit) detrimentum dilectionis facias, aut amaritudinem quandam, siue vlciscèdi animum inde accipias, facienda est potius rei familiaris iactura, quàm charitatis. at Mar. 19. que hæc est illa manus vel pedis amputatio, quæ præcipit Dominus. 1. Cor. 6. hunc indecorum exigèdi morem damnat Paulus in Corinthijs, malebat que, ut damnatum pateretur, quàm contentiosè litigarent. *Sicut & nos* (inquit) *remittimus debitoribus nostris*. cur grauis videtur peccanti in nos fratri iniuriam remittere? grauius est odium in pectore gestare, tanquam venenum, quod mox euomis, cum recipis fratrem in gratiam. simul illud cogita, oportere te, si filius cælestis patris esse vis eam imitari, qui solem suum ortiri facit super malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos. deinde non ne decet eum, qui in filium Dei adoptetur, ethnicis ac publicanis esse meliorem? at, si eos tantum diligis, qui tibi amici sunt, nihilo præstantior es publicanis. Princeps ergo cogitatio sit, paternæ imitationis gratia remittere proximo cuique iniuriam. qui verò minus generosi sunt, saltem pollicitationis spe prouocentur, & videant quid pollicitus sit Dominus. remittite (inquit) & remittetur vobis. & qua mensura mensi fueritis, fiet vobis remensio. & cum statis ad orandum, remittite siquid habetis aduersus aliquem, ut & pater vester, qui in cælis est, remittat vobis peccata

peccata vestra. quòd si quem ne hoc quidem permouet, certè pertimescat minas illas, quibus dicitur, si non remiseritis hominibus errata vestra. sed tutius multò est, atque etiam honestius, amore huius patris ista præstare, ut non tantquam mercenarij admittamur, sed ut filij & hæredes in illius regnum introducatur. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium, & nunc & semper & in omnia secula seculorum. Amen.

O R A T I O LIIII.

T NE nos inducas in tentationem. Naturæ nostræ conditio est, ut non solum bonis egeamus, verum etiam summa aduersus impendètia mala protectione. quod cum Seruator Christus sciret, voluit, ut hac precatone omni ex parte muniremur, peteremus que id, in quo periculum nostræ salutis versari maximè solet, ne scilicet inducamur in tentationem. qua de re antequam verba faciamus, videndum est, quid sit, inducere in tentationem. non enim, cum dicimus, *ne nos inducas in tentationem*, ita accipiendum est, quasi Deus ipse inducere in tentationem hominès soleat. sed Hebrææ linguæ mos est, ut dicatur Deum efficere, quod fieri ipse permittit. quò dicendi modo plenæ sunt sacræ literæ veteris ac noui testamenti, in hunc sensum dictum est indurauisse Deum cor Pharaonis. & illud Esaiæ. indurasti cor nostrum, ut non timeremus nomen tuum. & Paulus, tradidit illos Deus in immunditiam. & tradidit illos Deus in cupiditates ignominiosas. & rursus. tradidit illos Deus in reprobam mentem, ut facerent, quæ non conueniebat. illud quoque apud Esaiam. excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claudet. quæ verba secundum Hebrææ linguæ proprietatem fuisse dicta declarat Lucas in Actis apostolorum, qui eadem verba recitans mollie Hebræam phrasim, & dixit. incrassatum est cor populi huius; & auribus grauius audierunt, & oculos suos compresserunt, ne quando videant oculis & auribus audiant, & corde intelligant & conuertantur & sanem eos. cum ergo dicimus. *ne nos inducas in tentationem*, Ggg 2 perinde

perinde est, ac si diceremus, ne patiaris nos induci in tentationem. Facienda etiam est aliqua tentationis distinctio antequam de ea lo-
Gen. 22. quamur. cum enim legimus tentasse Deum Abraham, beatus uero
Iac. 1. Iacobus dicat, Deum neminem tentare, videtur oriri nonnulla ambiguitas. distinguendum ergo est, alias esse tentationes, quæ ad adificandam virtutem & animi robur proficiant, alias uero quæ cuique ex sua concupiscentia, & non satis domitis affectibus proficiantur. & harum posteriorum tentationum negat apostolus Deum esse causam, qui, cum nullis malis tentetur, ne alios quidem tentat. nam ut externus quidam ait. natura Diuina ac beata, neque ipsa habet quod illam vexet, neque cuiquam negocium facessit, hæc enim circa mortalem terrenam que naturam versantur. tentationes ergo quæ constantiam animi turbant atque confundunt, non à Deo proficiantur, quæ uero ab ipso sunt, & magis constituunt animum, & clariorem hominem faciunt, ut cum tentauit Abraham. hic autem de ea tentatione loquitur Dominus, quæ uel à concupiscentia, uel à Demone oriri solet, aut à mala aliqua causa. cui malo uitando ingens auxilium præbet ipsa precatio. quare Dominus sue passionis tempore cernens periculum, quod discipulis imminerebat, admonuit eos dicens. uigilate & orate, ut non intretis in tentationem, in qua etiam ne delaberentur, eodem ipso tempore Dominus ipse precari non est dedignatus, quod declarauit cum dixit Petro. Simon. Simon ecce Satanas expetiuit uos, ut cribraret sicut triticum, sed ego rogauit pro te, ne deficiat fides tua. & sanè hac nobis ope continua opus est. totum enim hoc uitæ nostræ spatium tentatio & pugna est. sed hoc homines non intelligunt, putant que se natos ad uoluptatem, ad parandas opes & honores adipiscendos. atque hoc est, quod maximam hominum partem perdit, dum non aduertunt, rem non ita se habere, sed totum hoc uitæ spatium assignatum nobis esse ad hoc unum, ad decertandum pro comparanda æternitate, & cogitandum quo pacto superiores euadamus in hac pugna, quæ deesse nunquam potest. nam rectè quidam uir huius artis ac pugne peritus dixit. hoc præmonitos uos esse uolo, neminem super terram absque tentatione uicturum, ut cui forte tollitur aliqua, alteram securus expectet, aut potius non securus, sed magis pauidus, & sic petat ab ea liberari, ut nunquam sibi in corpore mortis huius libertatem perfectam aut requiem audeat polliceri. terra enim data est in manus impij & principis

principis huius mundi, qui interrogatus à Deo, unde ueniret, dixit, *Iob. . .* circuitui terram & perambulauit eam, de quo et beatus Petrus ait, aduersarius uester Diabolus tanquam leo rugiens, circuit querens quem deuoret. qui ergo huius tentatoris insidias euadere uult, terram relinquat oportet. alioqui dum in ea moratur, certò sciat, se tentationibus exercendum. quod intelligens uir quidam sapientissimus dicebat, fili accedens ad seruitutem Dei sta in iustitia & timore, & *Eccl. 2.* prepara animam tuam ad tentationem. ubi obseruandum est, cum in primis hoc illos admonuisse, qui uoluissent ad seruitutem Dei accedere. nam Diabolus athletarum morem seruat, qui in luctando ac decertando, non dignantur quemlibet ad luctam ac certamen admittere, sed pares sibi uiribus querunt, ut uictorie gloriam ferant, quod non assequerentur, si cum obuio quoque ac uulgari uiro uellent decertare. sic Diabolus ubi quempiam cernit uelle generosè uiam Dei ingredi, illum confestim aggreditur, & quibus potest artibus supplantare conatur. cum cæteris luctari non est admodum necessarium, quos uno digito scit se posse prosternere. quin eiusmodi homines non egent Diaboli tentationibus, cum in illas ipsi se sponte precipitent. cernas enim maximam hominum partem ea querere, quæ manifestum est esse Diaboli laqueos, neque propterea recusant, se in eos induere. Qui festinat ditari, non erit innocens, *Pro. 28.* ait Salomon. & Paulus, qui uolunt ditescere, incidunt in tentationem, & laqueum, & cupiditates multas stultas ac noxias, quæ demergunt homines in exitium & interitum. siquidem radix omnium *ibidem.* malorum est studium pecunie, quam quidam dum appetunt, absteruerunt à fide, & seipos implicauerunt doloribus multis. quid his apertius testimoniis? audimus innocentiam amissurum eum, qui festinat ditari. at amissa innocentia, quid superest salutis? audimus, eos, qui uolunt ditescere, incidere in laqueum & tentationem, & pecunie appetitum discessionem à fide generare. & tamen is præstantior existimatur, qui generosius his se immisceet laqueis ac tentationibus. rursus admonet Seruator in Euangelio, honorum appetitionem esse infidelitatis genus, cum reprehendens Iudeos dixit, quo *Ioan. 5.* modo potestis credere, cum honorem inuicem alter ab altero accipiatis? quod si accipere oblatum honorem tam res est perniciosa, *Adag.* ij, qui honores tam ambitiosè expetunt, ut nullum non lapidè moueant, quo optati honoris fiant compotes, quo in gradu sunt collocandi?

candi? at apud miseros mortales nihil celebrius est his negociis. rur-
sus quis nescit spectacula, lasciuos que conspectus, & colloquia mi-
nus honesta, & intemperantem mulierum ornatum, & fucum &
pigmenta, ingentia esse irritamenta peccatorum, manifestissimas q;
Diaboli tentationes? & tamen non expectant homines dum tenten-
tur à Diabolo, sed plures ipsi uias excogitant in suam perniciem,
quàm ipse Diabolus parat. & uolucres quidem cernimus ac bestias
& ratione carentia animantia, quo possunt studio accuratè in fidas,
quæ parari illis à uenatoribus solent, declinare, ut mirum sit inter-
dum, quo pacto eas presagiant, miseri uerò homines, ratione prædi-
tum animal, data opera in Diaboli insidias laqueos q; dare se non
uerentur. Verum ut ad illud reuertamur, quod dicere institueram-
us, nihil mirum est, si illi in primis tentationes experiuntur, qui
ad seruitutem Dei accedunt, eas que sentiunt magis quàm reliqui.
nam sentire eas indicium est reluctantis, & eius qui minimè assen-
tiat. contra uerò, non sentire se tentari, assentientis est argumen-
tum. nam sentit sitim qui eam perfert, qui uerò ante sitis aduen-
tum bibit, is sentire sitis irritamentum non potest. *Ne nos inducas*
(inquit) *in tentationem.* cum multæ sint tentationis causæ, duo ta-
men tentationum genera dici possunt. nam afflictiones corda ex-
plorant, ut ignis uasa testea, quemadmodum ait quidam sapiens.
Eccl. 27. uasa figuli probat fornax & uirum iustum tentatio tribulationis. &
Eccl. 11. sicut aurum in fornace, ut ait Salomon, sic per tolerantiam argui-
tur probitas uiri. interdum uerò ipsa rerum atque humanorum bo-
norum copia instar est tentationis. nam æque difficile est, & in ad-
uersis inflexum animum seruare, & in secundis non extolli. quan-
quam facilius est elidi prosperis quàm aduersis. hæc enim interdum
etiam inuitos retinent, atque humiles reddunt, & compunctione
saluberrima uel minus peccare faciunt, uel emendant. illa uerò mol-
libus mentem ac perniciosè extollentia blandimentis, securos feli-
citatæ suæ prouentu, ruina maiore prosternunt. cum ergo utrunq;
horum tentatio sit, uidentur homines non agnoscere illam, quæ pe-
riculosior est. uoluptas enim & bonus corporis habitus, & ingens
rerum opulentia, forma, uires, honores, mundi tranquillitas, & se-
cundæ res, quid sunt aliud quàm tentationes, quæ pronos ad om-
nia mala reddunt eos, qui illis uti nesciunt? quo in genere maxima
est hominum pars. at has tentationes tantum abest, ut homines me-
tuant,

tuant, ut rem etiam beatam existiment in illas incidere, quo fit, ut
illis plurimum capiantur. utitur enim illis Diabolus tanquam esca,
qua piscatores hamos operiunt, ut pisces conspecta esca, neque ob-
seruato hamo, qui in esca delitescit, facile capiantur. sic nimirum ista
quæ uoluptatem & iucunditatem secum asferre uidentur, sunt ha-
mi quidem & laquei, quibus spirituales uenatores irretire nos co-
nantur. sed nos illo uoluptatis operimento deliniti, stolidius in il-
los incidimus, quàm in hamos pisces. & tamen turpius est ab hõc
tentationis genere superari, quàm ubi ea ingruunt, quæ parere mo-
lestiam solent. facilius enim est, testibus etiam externis philosophis,
à uoluptate abstinere, quàm perferre dolores. atque ob hanc cau-
sam nostri eas tantum tentationes propriè appellant, quæ uim na-
turæ afferunt. & has uiri sancti tantum abest, ut deprecantur, ut in
iis etiam gloriari consueuerint. gloriamur (ait Paulus) in afflictioni *Rom. 5.*
bus. & beatus Iacobus. omne gaudium (inquit) existimate fratres, *Iac. 1.*
cum in tentationes uarias incideritis. cernis quanta sit Christiani
pectoris uis, & eius, qui in hanc se philosophiam bene penitus de-
derit? quid enim tam paradoxum est, ac præter omnium opinionem,
quàm quò grauiora ingruunt nobis mala, eò copiosiore affici gau-
dio? quòd si causam cogites, cur hæc dicat, non ita mirabere. ait
enim. scientes quòd probatio fidei uestræ patientiam operatur. dum
exercetur enim fides nostra, fit animus perfectior ac robustior. at si-
ne afflictionibus fiunt plerique omnes deteriores. quis uerò ne-
sciat, præcipuum atque adeo solum potius, quo lætari debeamus,
lucrum esse, cum animus uirtute ac rectè factis sit diues? qui, cum
una pars ac sola sit, quæ hominem constituat, ea etiam sola existi-
manda sunt bona, quæ illius saluti ac commodis atque profectibus
sint consentanea. Cum ergo exploratum nobis sit, neminem eua-
dere tentationes posse, quin eum tum maximè earum malo turgeri,
cum minimè illas sentit, & præterea summam nostræ salutis in eo
esse, ut illis generosè obstitamus, danda est opera, ut non solum
hosce duos tentationum modos, quos generatim descripsimus, ue-
rum etiam singillatim obseruemus ea, quæ ex his oriuntur, & tenta-
tores etiam agnoscamus, qui sunt, mundus, caro, ac malus Dæmon.
mundus mare imitatur, quòd cum tranquillum est, inuitat homi-
nes ad nauigandum, uerum ubi eos in potestate accepit, exagitat, &
plerunque obrutos fluctibus perdit. sic mundus nihil non pollice-
tur,

rur, maria. (quod dicitur) & montes. at demum cum postremus rerum exitus cernitur, mendax apprehenditur atque impostor, ac si-

Mat. 16. bi fidentes in exitum rapit sempiternum. quid autem prodest homini (ait ipsa ueritas) si uniuersum mundum lucretur, anime uerò suæ detrimentum patiat? quòd si totius mudi adeptio utilis non est cum anime detrimento salutis, quod detrimentum proculdubio sequitur eos, qui huic mundo ita uehementer afficiuntur; quis sanæ mentis eligat eius fidei se committere? caro item suis multiplicibus blandimentis, infinitis que appetitionibus spiritui aduersatur.

Gal. 5. caro enim (ait Paulus) concupiscit aduersus spiritum. at eius uoluntati acquiescere mors est. si enim secundum carnem uixeritis

Rom. 8. (ait idem Paulus) moriemini. si uerò spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis. quare uideat quisque quid malit, mortem an uitam, eam que, quod multo maius est, sempiternam. etenim si ex carnis uoluptatibus temporaria duntaxat mors sequeretur, bene admodum esset præ eo, quod Geenna & illa pœnarum infinitas secum affert. Diabolus uerò tertius hostis aut præcipuus potius, quam accuratè obseruandus est? cuius uerutias numerare difficilius est, quàm stellas cœli, atque arenam maris. qui si cerneretur, ut ij hostes, qui aspectu sentiuntur, minori esse posset damno. sed dum non cernitur, & omnibus tamen horis atque momentis ceruicibus nostris imminet, res est multò molestior. non dies quiescit non noctes, non dormit neque dormitat qui impugnat Israël. & corporei quidem hostes, cum & ipsi requiete egeant, multa nobis relinquunt quiescendi interualla, & muniendi etiam nostri. at hic irrequietus est, nulla interquiescendi spatia nobis permittit, quòd que magis est miscrandum, tunc maximè insidiatur, cum illum minimè obseruamus. quò enim tempore indulgemus genio, & soluti curis sumus, & ludis ac iocis operam damus, ac profunda pace frui nos existimamus, tunc maximè insidias struit, & eo in primis tempore nobis dominatur, nos que à Deo atque à salute æterna abducit. hoc hostium genus tam periculosum, tam que maleficum contemplans

Eph. 6. Paulus, tanti periculi admonere nos uolens dixit. induite omnem armaturam Dei, ut possitis stare aduersus astutias Diaboli, quoniã non est nobis lucta aduersus carnem & sanguinem, hoc est, uisibiles hostes, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos, retores tenebrarum seculi huius, aduersus spirituales

rituales astutias in cœlestibus. neque his uerbis contentus, repetit, ut uniuersam armaturam arripiant, circuncigit lumbos baltheo, induit thorace, scuto, galea, gladio, iubet, ut precentur & obsecrent omni tempore in spiritu. & profecto res est, cui nulla par, nedum illa maior cogitari unquam potest, certamen habere, in quo agitur æternitas, ut vel uicenti sempiterna bona, vel uicto sempiternus paretur interitus. quàm ingens adhibendum esset studium pro utraque hac re, cum una duntaxat satis esse, posset ad unumquemque in officio continendum. quid enim? si nulla cœli unquam facta esset mentio, tantum que dictum esset, eum, qui peccauisset, in æternos ignes esse coniiciendum, cui non summo studio tam desperatum malum euadere conandum esset? rursus si nulla esset Geenna, sed admoneremur tantummodo, fore, ut qui in rectè facta incumberet in hac exigua uite scena, immensa illa ac sine carentia bona adipisceretur, qui id non præstaret, priuaretur, non ne hæc una æternorum bonorum cogitatio inflammare unumquemque ad rectè facta debuisset? cum uerò tanta incumbat necessitas, ut qui decetare uiriliter neglexerit, non solum æterna felicitate priuandus sit, uerum etiam in sempiternos ignes relegandus; quantus hic stupor est, in tam arduis tam que angustis conditionibus, non expergisci, & præparari, & armari, ne in tam periculoso prælio succumbamus? id que multò alacrius esset præstandum, quòd si Dei fidamus adiutorio, uictoria in nostra est potestate. quod in temporaria pugna non fit, in qua præstantissimi robore uiri interdum nulla sua culpa, ignauissimi militis insidiis interficiuntur. at in hac pugna nemo nisi uolens superatur. serua animi constantiam, & uictoria es potius, tantum caue, ne ante tempus arma deponas, ne ue in gloriosi militis morem ante pugnam uictoriam tibi pollicearis. sed metue semper & imbecillitatem tuam suspectam habe. homo sapiens in omnibus metuit, ait quidam. & rursus. beatus homo, qui semper est pauidus. memento Mosén hominem Dei, electum à Deo, ut educeret populum Hebræorum ex Aegypto, & tamen uirum tantæ sanctitatis non permissum in terram promissam ingredi, quòd Num. 2. peccasset ad aquas contradictionis. Saul electus & ipse à Deo, ut regnaret in Israël, reiectus demum ab eodem Deo fuit. Dauid uerò, 1. Reg. 16 de quo Deus dixit, inueni hominem secundum cor meum, in adulterium, dum parum cautè se gessit, atque homicidium, miserandū 2. Reg. 11

3. Reg. 11 in modum delapsus est. filius eius Salomon, omnium hominum sa-
Mat. 26. pientissimus, peregrinus simulacris immolauit. Petrus ille, qui om-
Mar. 14. nes condiscipulos amore in Christum antecellebat, dum nimirum sibi
Luc. 22. fideret suæ que constantiæ, Christum abnegauit. hæc exempla admo-
Ioan. 18. nere unumquemque nostrum debent, ut nemo sibi confidat, sed
2. Cor. 7. cum timore ac tremore, ut Apostolus docet, nostram operemur sa-
 lute[m]. memores interea, oportere nos per uarias tentationes intra-
 re in regnum cœlorum, quod ut agnosceremus, Sequator ipse Dei
Heb. 4. filius, ut per omnia similis nostri esset excepto peccato, ferre Diabo
Mat. 4. li tentationes uoluit, admonens, hac uia omnibus esse ingredien-
 dum, quicumque ad regnum parare sibi iter uolunt. nam decerta-
2. Ti. 2. re oportet eum, qui coronari cupiat. uide enim, quid Paulus dicat
ibidem. Timotheo. tu igitur (inquit) feras afflictiones, ut bonus miles Iesu
 Christi. atque ut ostenderet, hanc esse Christiani hominis militiam,
 & quam accuratè exercere illam oporteat, adiecit. nemo qui mili-
 tat, implicatur uitæ negociis, ut ei, qui se in militiam delegit, placeat.
 quibus uerbis admonemur, idem & nobis præstandum esse, ut sci-
 licet in morem expeditorum militum, prætermisissis negociis huius
 uitæ omnibus, huic uni militiæ incumbamus, in qua non satis est,
 simpliciter decertare. sic enim subiicit. quod si certet etiam aliquis,
 non coronabitur, nisi legitimè certauerit. quid est legitimè certare?
1. Cor. 9. illud nimirum, quod alibi dicit. omnis qui in agone contendit, ab-
 omnibus se abstinet, à cibis, ab intemperantia, & quæcunque ener-
 uare uires possint. & illi quidem ut corruptibilem coronam acci-
 piant, nos uero incorruptam. quod multò alacriores ad perstandum
 in pugna, & perferendas afflictiones omnes efficere debet. atque
 hoc erat, quod Paulus fideles animabat ad grauissima quæque per-
Rom. 8. ferenda, cum dicebat. non sunt pares afflictiones huius temporis
2. Cor. 4. ad gloriam, quæ reuelanda est in nos. & rursus. momentanea leui-
 tas afflictionis nostræ mirè supra modum æternum pondus gloria
 parit nobis, dum non spectamus ea, quæ uidentur, sed quæ non
 uidentur. nam quæ uidentur, temporaria sunt, quæ autem non ui-
Iac. 1. dentur, æterna. sic et apostolus Iacobus. beatus (inquit) uir qui suf-
 fert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam
 uitæ, quam promisit Deus iis, qui diligunt illum, quanquam & ten-
 tationis fructum etiam in hac sepe uita percipimus, præsertim ad uir-
2. Co. 12. tutes conseruandas. ne magnitudine (inquit) reuelationum extol-
 lar,

lar, datus est mihi stimulus ipsi carni angelus Satanæ. & sanè sine
 tentatione rudis semper homo & infans est. ut rectè quidam sa-
 piens dixerit. qui non est têtatus, quid scit? Accedit præterea aliud, **Eccl. 34.**
 quod intrepidus nos ad subeundas aut certè perferendas tentatio-
 nes efficere idoneum est, quod que in hac huius mundi militia non
 contingit, in qua sepe milites post multa egregia facta, uel ob præ-
 maturam mortem, præmia laborum ac certaminum non assequuntur,
 uel ob regis, cui militant, uel ingratitude[m], uel ignorantiam,
 uel quia forte aliqua reddere mercedem non ualet. at in hac mili-
 tia soluti hoc metu sumus. nemo enim suo præmio unquam priua-
 tus fuit, eoque locupletissimo. neque hoc solum, sed opitulatur
 etiam in pugna rex noster, & uires addit, quod reges terræ præsta-
 re nequeunt, & aduersariorum uires cohibet, ne supra uires labo-
 remus. fidelis (inquit) Deus, qui non patietur uos tentari supra id **1. Cor. 10**
 quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam euasione[m], ut possi-
 tis sustinere. quis regem habens ad dexteram pro se pugnantem for-
 midaret, præsertim quem sciret inuictum? at hoc auxilium deesse
 non poterit, si fidamus. nullus (inquit) sperauit in Domino, & con- **Eccl. 2.**
 fusus est. quis enim permansit in mandatis Domini, & derelictus
 est? nouit Dominus pius (ait Petrus) de tentatione eripere. neque **2. Pet. 2.**
 dubitandum est, eundem nobis futurum tentationis finem, qui capi-
 titi nostro Christo fuit, de quo scriptum est, consummata omni ten- **Luc. 4.**
 tatione, recessisse ab eo Diabolum, & angelos accessisse ac ministras-
 se ei. interea utamur hac armatura, quâ Dominus hic nobis demon-
 strauit, petendi uidelicet à Deo, ne patiatur nos induci in tentatio-
 nem. dum enim manus Moysi sublatæ in cœlum erunt, succumbet **Exo. 17.**
 Amalechita. hac prece si ex animo utamur, carnis lasciuia cohibebi-
 tur, cogetur que seruire spiritui. hac omnes mundi illecebræ conce-
 dent, ne sua dulcedine nos alliciant ad peccandum. hac, nulla eius-
 dem mundi malitia, persecutiones, afflictiones uim ullam habe-
 bunt, ut nos ad impatientiam, iram, ultionem prouocent. hac fla-
 gella, quæ ob peccata nostra immittuntur, æquo animo feremus. hac
 tela & insidias maligni Satanæ superabimus, demum que uictores
 & de hostibus triumphum agentes in regnum æternum introduce-
 mur. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu
 sancto est honor & imperium in secula seculorum. Amen.

ORATIO LV.

SED libera nos à malo, quia tuum est regnum & potentia & gloria in secula. amen. Particula illa, sed, ostendit hanc postremam petitionem cum ea, quæ proximè antecedit, esse coniunctam. non enim ea coniunctione, quæ in duabus superioribus est posita, cum dixit, & remitte nobis debita nostra, & rursus, & ne nos inducas in tentationem, hic usus est, ut diceret, & libera nos à malo. quare uidetur sic intelligendum, ut petamus, non solum ne patiatur nos cœlestis pater induci in tentationem, uerum etiam ereptos à malo in perfectam uendicet libertatem. quod sanè pulchrè concordabit cum duabus illis petitionibus, quibus optauimus, primum ut regnum patris introduceretur, deinde eiusdem regni stabilimentum, cum adiecimus. fiat uoluntas tua sicut in cœlo ita & in terra. sic nunc ubi postulatum est, ne inducamur in tentationem, petimus præterea, ut demum penitus à malo liberemur. Illud etiam obseruandum est, id, quod dictum est à malo, in Græco non esse ἀπὸ τοῦ κακοῦ, sed ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. quæ dictio frequentissimè quidem ad personam refertur potius quàm ad rem, ut scilicet ea potius utamur, cum de homine malo sermo sit, quàm de re quapiam mala. uerum ad rem etiam accommodatur. nam apud Lucam ubi dicitur. malus homo de malo thesauro cordis profert malum, ubique posita est uox illa πονηρός, ubi & ad personam & ad rem est accommodata. & sanè multò est hoc aptius, ut, cum petimus liberari à malo, omnia in uniuersum complectatur, à quibus proficisci ad nos mala possint, siue res sint, siue homines mali, siue mali Dæmones. in quorum omnium numero meminerimus nosmet ipsos etiam ponere, atque adeo potius primos. ut cum dicimus, eripe me Domine ab homine malo, ad nos ipsos primum animum referamus. re enim uera nos præcipuè in culpa sumus, cum mala, quæ uerè mali appellatione digna sunt, nos inuadunt. atque illud esse mihi uidetur, quod apostolus Petrus dicebat. quis uobis nocebit, si bonitatis emulatores fueritis? quòd si quis dicat, immeritis plerunq; accidere afflictiones, responderet, hæc non mala, sed rem potius beatam esse appellandam

Luc. 6.

Pf. 139.

1. Pet. 3.

landam, quare addit. immo siquid etiam acciderit incommodi propter iustitiam, beati tamen estis. cauendum ergo in primis est, ne, quòd reprehendit Esaias, dicamus malum bonum, & bonum malum. hoc est, ne, cum dicimus, libera nos à malo, petamus ab ijs liberari, quæ bona potius sunt uocanda, quàm mala. quo enim pacto paupertatem deprecemur, quæ regnum cœlorum nobis conciliat? cur esuriem & sitim & luctum mala arbitremur, quæ filius Dei inter beatitudines collocauit? nam dixit. beati qui esuriunt & sitiunt, & beati qui lugent. cur persecutiones & probra inter mala numeremus, ob quæ idem Christus iubet esse gaudendum? beati (inquit) estis, cum probra iecerint in uos homines, & insectati fuerint, & dixerint omne malum uerbum aduersus uos, mentientes propter me. gaudete & exultate, quoniam merces uestra multa est in cœlis. an tu malum iudicares, cum quis è uobis per afflictiones aliquas, adde & vincula & carceres ad totius Italiae regnum eueheretur? non profectò, nunquam enim rem, quæ tantum bonum conciliauisset, adduci possētis ut malum appellaretis. at uerò ea, per quæ ad eternam itur felicitatem, mala aut fugienda audebit quispiam appellare? hoc si quis diceret, ab ipsis ethnicis longo interuallo superaretur. quorum quidam dixit. præter culpam atque peccatum, nihil existimandum esse horribile aut pertimescendum. quòd si pœnas ullas atque afflictiones mala appellare uolumus, sola Geenna hac appellatione dignanda est, testibus etiam ethnicis. è quibus is, qui inter eos præstātissimus est habitus, dixit. multis peccatis refertam animam ad inferos descendere, extremum omnium est malorum. quare neq; mortem malum existimabant, dicebant quæ, tantum abesse, ut mortem opinarentur malum, ut uererentur, ne homini nihil sit non malum aliud, aut potius nil aliud bonum. quare addebant, mortem timere nil aliud esse, quàm sapientem uideri eum, qui non sit sapiens. cur ergo (inquies) in prophetis frequentissimè minatur Deus mortem, pestilentiam, famem, gladium, morbos, tanquam res malas? diximus sæpe, Deum ad nostram imbecillitatem sese demittere, & ea interminari ut mala, quæ nos formidare ut mala consueuimus. in eundem modum temporaria bona Israëlitico populo pollicebatur, quem cernebat hisce diuitiis rebus temporarijs esse affixum. at ubi uenit plenitudo temporis, quo misit Deus filium suum apertissimæ ueritatis uagistrum, non reperies illum hæc mala fidelibus pertimescenda iudicauisse, aut

Esai. 5.

Gal. 4.

aut temporaria bona expetenda, sed contra potius. cum enim mors
Mat. 10. omnium terribilium maximum iudicetur, uide quid ipse dicat. no-
 lite timere eos, qui occidunt corpus, post hæc uerò nihil habent ultra
 quid faciant, sed timere eum, qui postquam occiderit, habet potesta-
 tem mittendi in Geennam. ita dico uobis hunc timere. temporaria
 uerò bona ita ipse auerfatus est, ut non solum regnum recusauerit,
Luc. 9. sed ita paupertatem sit amplexatus, ut non haberet ubi caput suum
Luc. 12. reclinarer. hoc idem alios docuit, uendite (inquiens) quæ posside-
 tis, & date eleemosynam. parate uobis fuculos, qui nõ ueterascunt,
 thesaurum non deficientem in cœlis, breuiter in huius sermonis ini-
 tiõ hæc iecit huius philosophiæ fundamēta, ut quæ mundus maxima
 mala arbitratur, ut paupertatem, famem, sitim, luctū, persecutiones,
 probra, calumnias, hæc omnia inter beatitudines collocauerit. nimi-
 rum quòd ista & sint uirtutum exercitamentã, & ea bona nobis conci-
 lient, ut quæ tam egregios fructus pariant, mala iudicari nullo iure
Rom. 8. possint, atq; huc spectauit Paulus, cum dixit. scimus enim, quòd dili-
 gentibus Deum omnia cooperantur in bonum. loquebatur enim
 ijs, qui in periculis uersabantur, & docebat eos, ne, uel quæ ipsi uti-
 lia putarent, omnino eligerent, uel quæ aduersa existimarent, ea de-
 precarentur ac recusarēt, sed quæ spiritus suggereret, ea amplexaren-
 tur: iccirco superius dixerat, nescire nos, quid oraturi scimus. nam
 multa, quæ uidentur nobis utilitati fore, magna interdum afferunt
 damna. remissio enim atque à periculis liberatio, & in summa liber-
 tate uiuere, uidetur esse utile. quod & ipsi Paulo uisum olim fuit,
2. Cor. 12 cum precaretur auferri sibi stimulum illum carni adhibitum, quem
 arbitrabatur cursum Euangelij impedire. at demum didicit, quòd ijs
 contraria prodesse. quòd cum didicisset, contentus eo fuit. qui er-
 go postulauerat ab ijs periculis liberari, ubi audiuit, sufficit tibi gra-
 tia mea, nam uirtus mea in infirmitate perficitur, exultabat deinceps
Ibidem. in persecutionibus, in contumelijs, atq; extremis malis. placeo (in-
 quit) mihi in persecutionibus, in contumelijs, in necessitatibus. ob
Rom. 8. hanc causam etiam dicebat. quid enim oraturi simus sicut oportet,
 nescimus. & omnes admonebat, ut sancti spiritus consilijs se subii-
Rom. 8. cerent, cum certò scire possent, omnia adiumento esse ad bonum ijs,
 qui Deum diligerent. nam afflictiones, paupertatē, vincula, famem,
 mortes, siue quicquid aliud ingruat, potens est Deus ea omnia in cõ-
 trarium conuertere, nam & hoc ineffabilis illius potentia est, ea, quæ
 laboriosa

laboriosa & grauiã uidentur, leuia nobis efficere. quare non dixit,
 diligentibus Deum nulla ingruunt mala, sed adiumento ad bonum
 sunt, hoc est, utitur Deus ipsis molestiis ad suos probandos, reddendos
 que præstantiores, quod multò sanè maius est, quàm prohibuisse ne
 ingruerent, aut uenientia dissoluisset. hoc & in Babylonia for-
 nace effecit. neque enim uel prohibuit ne pararetur, uel decidentibus
 in illam tribus illis pueris extinxit flammam. sed illa in sua vi
 relicta, per hanc ipsam reddidit admirabiliores. per apostolos item
 alia huius generis egit admiranda. neque sanè mirum. si enim uiri
 philosophi sciunt natura rerum in contrarium uti, & in paupertate
 degentes ipsis diuitibus uideri opulentiores; multò magis Deus in
 ijs, qui illum diligunt, & hæc & multò maiora iure efficit. unū dun-
 taxat opus est, ut illum uerè atque ex animo amemus, & mox cetera
 omnia sua sponte sequuntur. Sicut autem hos ea, quæ damnosa vi-
 dentur, iuuant, sic ijs, qui eum non diligunt, ea, quæ alioqui sua na-
 tura prodesse debuerant, nocent. nam Iudæis & signorum declara-
 tiones, & recta dogmata fuerunt damno, & cœlestis illa Christi do-
 ctrina, nam & per illa dicebant illum Demonium habere, & per hæc
 Deo aduersarium cauillabantur. quin ob miracula interficere illum
 uolebant. & in ijs omnibus ob deprauatã mentem damnium passi
 sunt, cum interea latro in crucem actus, clauis affixus, conuicijs af-
 fectus, multa grauiã ac molesta passus, non solum nihilo læsus ex eis
 fuit, sed ingentia fecit lucra. hæc eadem inter uos experiri quotidie
 quiuis posset, si, quemadmodum Christianos homines decet, place-
 ret philosophari, & intelligeretur, ea, quæ aduersa iudicatis, multò
 maiorem afferre utilitatem, quàm ea, quæ sensibus blandiuntur.
 Quid ergo postulamus cum dicimus, *sed libera nos à malo?* nempe
 ab eo malo petimus liberari, quod uere malū est, quòd que ad pec-
 catum nos trahit. nam, ut rectè quidam inter theologos præstantis-
 simus dixit, pati mala atque aduersa in eo est, cum quis malè facit,
 bonis uerò affici, in eo, ut quis mala patiat. petimus itaque ab eo
 malo, quod uerè malum est, liberari, in quod mundus, caro, Diabo-
 lus præcipitare nos momentis omnibus moliantur. præsertim ue-
 rò Diabolus, qui indefessus circuit terram & perambulat eam, &
 tanquam leo rugiens circuit quarens quem deuoret. qui quamuis
 nihil à nobis læsus sit, ueteri tamen aduersus genus nostrum inuidia
 laborans, inconciliabili contra nos certamine ac odio plusquam ca-
 pitali

Dan. 3.

Io. 7. 8.

Ioan. 9.

Et 10.

Luc. 23.

I. Pet. 5.

pitali præliatur, id que ad hunc duntaxat finem, vt nos ab illo regno, ac felicitate deiiciat, à qua sua olim superbia pulsus fuit. nam quòd quærit nobis in temporariis bonis negocium facessere, non hic illi scopus est, q̄ nobis ista inuideat, (nihil enim illius interest, si etiam totius terræ imperium quis possideret, neque ob hanc causam permoueretur ad nos diuexandos) sed tentat & molitur, ut per externa hæc damna atque molestias periculum nobis euerfionis creet. quod exemplo Iob & sanctorum eiusmodi virorum facile liquet. uide enim quid dixerit Satan. cum enim Dominus interrogasset eum, num considerasset seruum suum Iob iustum ac timentem Deum, mox ad illam iustitiam euertendam oculos adiecit, & respondit. extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. quod cum non cessisset ut optabat, rursus petiit, tange (inquit) os eius & carnem eius, & tunc uidebis quòd in faciem benedicat tibi. cernis Satanam in hoc unum incubuisse, ut Iob his calamitatibus fatigatus, demum malediceret (hoc enim significat hic benedicere, qui dicendi vsus ob Dei reuerentiam proprius scripturæ sacræ est) Deo, atque ab eo recederet ? hoc item animo est, cum dat operâ, ut quis locupletetur, ut uidelicet à Deo auocet, sibi que coniungat. quod manifestissimè declarauit, cum auus ipsum filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum inuadere, subduxit illum in montem excelsum, & ostēdit illi omnia regna orbis terræ in puncto temporis, & ait illi. tibi dabo potestatem hanc uniuersam & gloriam illorum, quia mihi tradita est, & cuiusque uolo do illam. tu ergo si adoraueris prouolutus coram me, erūt tua omnia. cernis & hic regna mundi offerri, non ut Christus honestaretur, sed ut Diaboli seruus fieret ? hæc illi una cogitatio est, siue cū dare siue cum auferre molitur temporaria ista commoda. quæ Diaboli versutia omnibus in rebus esset à nobis obseruanda, & una illa attendenda, cauendū que, ne vel aduersis decipiamur, uel secundis efferamur, atque à Deo recedamus. huius tam pestiferi hostis insidiæ semper ante oculos habendæ sunt, semper enim & omnibus in rebus nobis insidiatur. sed miseri omnia potius circumspicimus præter ipsum. & siquidem certò sciremus quempiam hominem, qui uiribus & ingenio præstaret, factis nostris omnibus insidiari, tuta omnia timeremus, neque quicquam aggredieremur, nisi prius aduersarii illius malitiam diligentissimè obseruauissemus. at certissimè

scimus

scimus Diabolum idem ipsum agere, cuius uires ex sunt, ut nullæ illi ualeant comparari. factus est (inquit) ut neminem timeat. id ingenium ac versutia, ut sapientissimo cuique imponere nullo negotio possit. is quoque aduersus nos furor & rabies, ut crudelissimæ quæuis feræ illi comparata, uideri possint mansuetissimæ. & præterea in hac lucta in periculo est æterna salus, quod multò omnium est maximum. & tam periculosa in re supini dormitantis, & nullam circumspectionem nullam custodiam illius declinandis fraudibus adhibemus. Hic itaq; malus est, à cuius insidijs petimus liberari. ubi obseruandum & illud est. uoluisse Dominum, ut etiam in hac postrema postulatione in commune precaremur, diceremus q̄, libera nos. ut scilicet affectus noster in omni precatione nostra non minus in proximum quenque quàm in nosmet ipsos porrigatur, & non tam ab eorundem proximorum molestia, siquando nobis incommodant, quàm ab hoc maligno, qui homines aduersus nos excitulat, & nos & proximi ipsi pariter liberemur. Si quis tamen, cū dicit, libera nos à malo, petere etiam uelit, ut tollantur morbi, pestilentie, terræ sterilitas, bella, & omnia, quibus hominum genus affligi consuevit, non damno, si eo animo petat, ne ob eas calamitates proximi quique uel acius afflicentur, uel eorum pondere obruantur, & delabantur in peccatum. hoc enim affectu si quis petat, ab Euangelico scopo mihi recedere non uidebitur. quòd si quis petat ea mente tantum, ut nihil in hac uita incommodi sentiat, is longè à recto aberrat, & doctrinæ Euangelicæ manifestè aduersatur. si enim per multas afflictiones intrare oportet in regnum cælorum, & crucem iubemur ferre post Christum, qui etiam interminatur iis, qui hæc huius uitæ commoda quærunt. uæ uobis (inquit) diuitibus, qui habetis consolationem uestram. uæ uobis qui saturati estis, quia esurietis. uæ uobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. hæc inquam cum ita se habeant, quo pacto remissionem ac requiem per hæc uerba licebit postulare, aut deprecari aduersa, cum & prosperis Christus interminetur exitium, & aduersis æternam felicitatem polliceatur ? necesse itaque est, ut, qui rectè intelligere hæc huius præcationis uerba uelit, pro certo habeat, cum duo malorum genera appellentur, peccati ac pœnarum (sic enim illud Esaiæ accipitur, cum dicitur, ego Dominus faciens bonum & creans malum, hoc est, bella & afflictiones) ea pœnarum mala duntaxat tutò nos deprecari

Iii posse,

Iob. 41.

Act. 14.

Mat. 16.

Luc. 6.

Iob. 1.

Mat. 4.

posse, & rogare ut ab eis liberemur, quæ scilicet iis parata sunt, qui in Geennam relegabuntur. cætera non sine periculo recusamus. nisi eo animo petamus, quo dudum diximus esse petendum. sic in petendis bonis, ea existimemus sola meritò appellanda bona, quæ animam honestant, & efficiunt gratam Deo. sed homines utraque ista postremo loco ponunt, & bona ac mala temporarijs duntaxat com modis metiuntur. Hactenus quæ Christiano homini sunt postulanda. postremo loco posuit Dominus uerba, quibus docet claudendam precationem omnem nostram, prosequendo cœlesti patre sum mis laudibus & gloria. *quia tuum est regnum* (inquit) *& potentia & gloria in secula. amen.* quibus uerbis non solum amplitudo Diuina & maiestas mihi uidetur prædicari, cui uni hæc competunt appellationes. nam humana regna lusus quidam puerorum sunt, quæ cum apparent, mox esse desinunt, & nihil à fabula, quæ in scena agatur, differunt. sic humana potentia quanta est, cum maximum quæque ac potentissimum scorpionis morsus atque aranei nullo negotio conficere possit? quam assequi gloriam homo potest, cum summa quæuis hominum gloria, & exiguis terrarum spatijs & non minus angustijs quæ terminis comprehendatur? ut interea omittam eam, quæ apud homines gloria existimatur, falsi esse nominis gloriam, neque ab iis, qui mente ac ratione uti uelint, hac appellatione esse dignandam, cum scilicet quis opum & facultatum & honorum copia ceteris antecellit. nam homines ferè ista duntaxat admirantur & magna opinantur, nulla habita ratione probitatis eius, qui ista possideat. non solum ergo illis uerbis (ut dicebamus) Diuina prædicatur maiestas, uerum etiam animamur nos, & robur quoddam additur menti nostræ, cum ad perferenda mala & aduersa, quæ ingruunt, tunc ad præmia ab illo expectanda. cum enim audimus huius patris esse regnum & potentiam & gloriam, id quæ in omnia secula, confidimus nullum aduersarium, quibuscunque fidat uiribus, opprimere nos & expugnare posse tandiu, dum sub huius patris cura regimur. deinde securi reddimur, præmia nobis, eam quæ locupletissima esse reddenda, cum huius patris potentia per secula omnia sit duratura, neque id accidere posse nobis, quod in temporarijs regnis sepius simè usu euenit, ut ante rex è uita decedat, quam suos milites licuerit munerare. sic & in prophetis reperies, qui, cum animare se ad fidendum uellent, ad hanc Dei potentiam animum referabant, dicebant quæ,

bant quæ, adiutorium nostrum in nomine Domini. tantum ne? *im Pf. 123.* modo etiam, qui fecit cælum & terram. sic Ieremias cum ostendere uellet, uni illi esse inhaerendum, dixit Dominus Deus uerus est, ipse Deus uiuens, & rex sempiternus. ab indignatione eius commouebitur terra. & non sustinebunt gentes comminationem eius. qui facit terram in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cœlos. ad uocem suam dat multitudinem aquarum in cœlo, & eleuat nubes ab extremitatibus terræ, fulgura inter pluuiam facit, & educit ventum de thesauris suis. hæc consideratio etiam timorem ac reuerentiam parit, quare in eodem propheta dicitur. non me timebitis dicit Dominus. & à facie mea non dolebitis, qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non præteribit, & commouebuntur & non poterunt, & intumescent fluctus eius, & non transibunt illud? Verum & illud in hac Diuina precatione est obseruandum, quod miror nisi uobis admirationem non vulgarem pariturum sit. cum enim Euangelicæ philosophiæ finis sit regni cœlestis adeptio, Dominus tamen cum orare nos per huius precationis formam docuit, nullam selectam posuit partem, qua hoc regnum postularem. quamuis enim in illis uerbis, *adueniat regnum tuum*, etiam cœlestis regni fecerimus mentionem, eam tamen tanquam sequelam annumerauimus, quando propria illorum uerborum significatio est, ut optemus regnum patris, hoc est, eius agnitionem per totum orbem terrarum fundi, & sublata Satanæ tyrânide ipsum regnare in nobis. quid ergo in causa est, cur non sit interiecta in hac precatione etiam cœlestis regni postulatio? primum uult nos esse non mercenarios sed germanos ac legitimos filios. ij enim, qui uerè filij esse uolunt, nihil querunt aliud, quam ut uoluntati patris obsequantur. non disceptant, neque diiudicant, quænam sibi relinquenda hereditas sit, contenti eo quod pater iudicauerit sibi esse tribuendum. deinde non deceret hoc petere. si enim quamuis omnia quis perfecerit, quæ præcepta sunt, iubet tamen ipse Dominus, ut dicamus, serui inutiles sumus, *Luc. 17.* cum præterea tam multa peccemus; quo pacto quis non solum inutilis seruus, uerum etiam sceleratus & perditus rem tantam audeat postulare? neque mihi quisquam obiiciat, quod Dominus dixerit, *Mat. 6.* quærite primum regnum Dei. & petite & accipietis ut gaudium uestrum sit plenum. in his enim & eiusmodi locis non dicitur peten-

Ioan. 16.

dum cœlum, sed regnum Dei petitur eo pacto, quo dicimus, *adueniat regnum tuum*, sic cum petimus, ut gaudium nostrum sit plenum, petimus ut ueniat plena liberatio, cuius hodie fecimus mentionem. ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati feruiamus illi in sanctitate & iustitia (nam liberatio à maligno adeptio regni est) atque ut amare eum possimus toto corde tota anima, omni uirtute, totis uiribus. quod cum in hac uita assequi non liceat,

Luc. 1. si ob hanc causam postulamus cœlum, ut id præstemus, rectè postulamus, non autem ob unum illud, ut bene nobis sit. nam hoc uirtutis non est. Cur ergo (dicit aliquis) docuit nos panem petere? nam ne hoc quidem seruum inutilem decet. iam declarauimus, hac postulatione nos non tam petere quàm petere profiteri, humanæ uitæ necessaria nos ab illo habere, illi que accepta esse referenda. Verum esto, concedatur, licere cœlum petere, id tamen non est necessarium.

Luc. 12. nam hoc munus curæ est patri. nolite timere (inquit) pusillus grex,

Ioan. 16. quia placuit patri uostro dare uobis regnum. & rursus non dico uobis, quod ego rogaturus sim patrem pro uobis. ipse enim pater amat uos. & alibi, in domo patris mei mansiones multe sunt, sin-

Ioan. 14. minus, dixisse uobis, uado parare uobis locum. paratum ergo regnum est, neque solliciti pro eo esse debemus, nisi ut faciamus uoluntatem patris. hac enim una nobis cura relicta est, ceteræ omnes sublatæ. Et hæc quidem quod ad precationem pertinet, quàm à Seruatore Christo docti fuimus, satis in præsentia sint. & quamuis temporis ratio postulet, ut iam dimittatur concio, hodiernus tamen dies, & rerum memoria quæ superioribus hæc duobus annis tractata in eo sunt, inuitat, ut aliqua de hac etiam re uerba faciamus.

Hodie ecclesia Christi hortatur fideles, ut se apparent, ne nascituri regis nostri Christi festus ac solennis dies improuisos adoriatur. quod à uobis esse faciendum, tutò mihi posse uideor polliceri, cum uenit in mentem, quid superiore anno ab hac ciuitate sit factum, id que duabus in rebus, quibus summa Christianæ philosophiæ constat. primum enim peccatorum exhomologesis ita passim facta fuit, tantò que populi numero, ut illam quæ in paschate superioribus annis ante me episcopum fiebat, uisa fuerit superauisse. quam sacratissimæ eucharistiæ participatio est consecuta, deinde uerba eadem Christo paratæ fuerunt eo apparatu, non quidem qui & tantum regem, & tam honestam ciuitatem deceret, sed tamen qui

nunquam

nunquam antea, quod à quoquam uestrum sciatur, aut monumentis fuerit traditum, factus sit. his iactis tam egregiis fundamentis, cur non optima queq; sperè secutura? unum duntaxat propter aduersarii insidias estis admonendi, ut memineritis hanc esse egregiam quâdam turrim, & illi Euangelicæ persimile, cogitandum q; à uobis esse, quid necessarium sit ad illam perficiendam, ne, si post iacta fundamenta desistatur, incipiant, qui hæc uiderint, illudere uobis, & dicere: hæc ciuitas cepit edificare, & noluit consummare. quod esset magis reprehendendum, quàm si non potuisset. nam audierunt vicinæ ciuitates famam huius generosi negocii, cui nisi paribus factis responderatis, duo consequentur mala, nam & ingentem uobis notam inuretis, & uestra fortasse inertia iij, qui iam exemplum uestrum imitari ceperunt, refrigescunt. sin perstabunt quamuis uobis factis tepidioribus, hoc illis gloriæ accessio, uobis ignominia erit. sed facessant malè ominata uerba, & Fulgineæ nomen facta ipsa æquent. ut hæc ciuitas omnes totius prouinciæ huius Umbriæ umbras expellat, & circumiacentibus urbibus, lucem præferat. Et profectò id uos omnino præstare iustissimum est. nam cum reliquæ ferè Italiæ ciuitates unum quidem episcopum habeant, sed qui sua tantum quarat, neque curæ illi sunt oues, nisi cum aliquid temporarii lucri est ab illis exigendum, uos duos habere nunc potestis gloriari, qui tantum uestra quærent non sua. nam et si Reuerendissimus Blossius Palladius mihi integrè cessit episcopatu, nunquam tamè uestri curam deseruit, quotidianis penè hanc urbem afficiens beneficijs. & nunc cum ex me audiuit, parari has Christo Domino nuptias, mox non exiguam tritici summam obtulit, quem cum & me imitari equum sit, conabor plus aliquanto quàm uires ferant, præstare, & duplam tritici summam in horreum Christi, quod pauperum usus iam superiore anno fuit assignatum, inferri iubebo. hos geminos pastores uestros & uos æquum est æmulari. qui si uel alterum tantum tritici simul omnes (uidete enim quàm humanam conditionem uobis propono, & cuius ob exiguitatè pudere uos possit) afferatis, habebunt fratres Christi, quo non dico abundè uiuant, sed ita uitam trahant, ut fame nemo conficiatur. Et hæc quidem uerba lacrymas mihi ferè extorserunt, cum uidear contentus esse, si pauperes uitam trahant, cum alij interea, non solum habeant, unde copiosè alantur, sed delitientur etiam ac luxurientur. uerum ut illud dicerem, coëgit me rerum ab-

sus,

fus, & Christianorum morum inclinatio . si enim Christi fides uigeret, non hæc ferre possent Christiani homines, neque paterentur in tot superuacua insumere eas facultates, quas iccirco acceperunt à Christo, ut in ipsius Christi honorem illis uterentur . quis enim uestrum esset, qui ab aliquo homine sola ipsius liberalitate, facultates, quas haberet, accepisset, non quo rannis munificum illum hominem honorificè munerare uellet ? quòd si præterea sciret, pro illis muneribus multò maiora sibi donanda, nullis parceret sumptibus, & magnificentissima semper dona excogitaret, quæ illi mitteret, à quo sciret se maiora semper reportaturum, & tantum abesset, ut sibi quicquam ex illa munerum profusione imminuendum metueret, ut ex eo negotio consideret, maiorem opum futuram accessionem . atqui hæc eadem in præbenda eleemosyna essent cogitanda, nam à Christo non facultates solum habemus, sed & corpus & animâ, & quicquid sumus, quicquid sapimus, & tamen ad illum munerandum sumus

Mar. 10. tam inertes . ipse præterea pollicitus est, se in hac ipsa uita centies repetitum fructum redditurum, ac demum uitam illam in cælo sempiternam . & quidem sola illius beatæ eternitatis contemplatio, quam pollicetur se in iudicio ijs donaturum, qui dandæ eleemosynæ egregiè incubuerint, animare nos deberet, non solum ad impertiendum liberaliter pauperibus, sed ad omnes etiam facultates profundèdâs . cum uerò utraq; res promittatur, unde tanta in cordibus nostris improbitas atq; infidelitas, ut qui parati simus promittenti homini credere, Christo, hoc est, ipsi ueritati non credamus ? amas cælum ? da eleemosynam, & tuum erit cælum . terram mauis & huius uite opulentiam ? hoc ipsa tibi eleemosyna subministrabit . metuis egestatem ? hoc te eleemosyna liberabit metu . uide enim, quid dicat Salomon . qui dat pauperi, non indigebit . qui despicit deprecâtem, sustinebit penuriam . cernis contra accidere, atque homines uerentur ? timent enim, ne, si largius dent eleemosynam, futurû sit, ut ipsi postegeant . at scriptura contrarium prædicat, eos scilicet, qui negligunt benigni esse in pauperes, passuros egestatem, eos uerò, qui misericordiam in illos exercuerint, nunquam in egestate futuros . quid igitur

Pf. 140. reliquum est, nisi ut intelligamus, nos excusare excusationes in peccatis, cum recusamus præbere eleemosynam . quid enim ? diues es ? nullam habes non dandæ eleemosynæ excusationem . pauper es ? ob hoc ipsum exerce eleemosynam, ut fias diues . iam incipite fidem habere,

habere, si non Christo, certè ipsis factis, quemadmodum ipse Iudæis dixit . si mihi non uultis credere, operibus credite . iam enim Euangelici quidam in hac urbe fœneratores id quotidie in se fieri experiantur, & mirandum in modum eorum opes augetur . quod si in tam euidentibus testimoniis adhuc fidei uisore egetis, ecce si quem unquam ob datam eleemosynam pœnituerit, ego præstabo . quid uultis amplius ? cogitate si quid adhuc superest ad uos securos reddendos, & illud addetur . Quanquam una duntaxat re opus est ad hoc negocium, nempe charitate, quam dicit Paulus non quærere quæ sua sunt, sed quæ aliorum . hæc si affuerit, maiori tibi curæ erit pauperum necessitas, quàm tua ipsius . hoc enim est, non quærere quæ sua sunt, sed quæ aliorum . non sunt diuitiæ, quæ liberalè hominem faciant, quæ si hanc uim haberent, diuites essent liberaliores in pauperes, quàm ceteri omnes . at contrarium cernimus, eos uidelicet qui minus habent, largiores præbere eleemosynas, inertia ergo & auaritia, & minima aut nulla potius charitas in causa sunt, cur egeant pauperes . nam si strenuè agere uelletis, iam olim uobis ostendit, posse hanc ciuitatem singulis annis mille nummos aureos hic in medium ponere sine ullo incommodo, quibus fieret, ut pauperum indigentia abunde subueniretur, quæ ingens sanè est, & tam miseranda, ut exhorrescam, cum audio, quæ ad aureis meas perferuntur . quamuis enim mandauerim, ut inter alios pauperes ij præsertim curentur, qui ægrotant, fit tamen interdum, ut aliqui ignorentur, præsertim qui extra urbem sunt . quare accidit, ut quidam ægrotaret, cui curando cum quædam pharmaca essent ei adhibenda, neque is haberet, quo ea emeret, metu conflandi æris alieni, quod dissoluere postea non posset, optabilius illi erat mori . sed re agnita subuentum illi mox fuit . O rem miserandam, & quæ mihi præcordia dissumpuit . ob eiusmodi necessitates, quæ quodidie uersantur ante oculos, non ne & ipsa uerimenta exuere oporteret, si nihil adesset aliud ? sed miseri nos ac miserandi nunquam sine pecunia & opibus sumus, nisi cum dandum aliquid Christo est, si la sciuiendum, si cibis, si uestibus etiam superuacuis opus est, si conuiuia, si nuptiæ largius celebrandæ, si indulgendum genio, si comædiæ agendæ, si dandum fisco, semper suppetunt opes & pecuniæ . cum uerò Christi mentio fit, eius uidelicet, à quo omnia habetis, & cui omnia debetis, continuè excusatis inopiam & paupertatem, pe-

cuniæ

*Ioan. 10.**1. Co. 10*

eunia & opes omnes euanescent. Tollatur è medio obsecro tandem aliquando tanta in Deum & Christum eius ingratitude, & quamuis fieri possit, vt res angusta sit domi, facite vobis eam vim maximo cum fructu vestro, quàm sine ullo fructu facere cogimini, cum fiscus à vobis aliquid exigit, presertim cum plerunque fiat, Deo id in peccati vestri pœnam permittente, vt quod Christo dare recusatis, fiscus rapiat. inuitantur itaque à me hodie omnes. magistratus, senatus, omnes societates, omnes artes, omnis sexus, ætas omnis, viri, mulieres, senes, iuuenes, pueri, vt nemo harum nuptiarum expers sit, quæ ob salutem totius generis nostri fuerunt celebratæ. decreta est autem huic oblationi Dominica quarta aduentus. nemo prætexat anni angustias, quin potius ob hanc causam largior facienda est elemosyna, cum futurum sit, vt magis egeant fratres Christi. nemo excuset habere se, quibus priuatum subueniat, afines & amicos. fieri enim vtrunque & potest & debet. Satan est, qui has vobis suggerit cogitationes, vt hoc opus impediatur, quo excogitari nunquam poterit aliud neque vtilius neque honorificentius. quod versutus ille intelligens, transfigurat se in angelum lucis, & proponit vobis ea, quæ speciem quidem habere pietatis videntur, sed impia sunt ac doli plena. obseruandæ sunt hæc huius maligni versutiæ, qui etiam aliquos vestrum minus capaces eius malitiæ extimulat, vt circumferant eiusmodi verba, & animos auocent ab egregia hac prouincia. sed spero in dies magis eneruandas esse scelesti illius vires. iam enim experti sumus, quod iam omnes norunt, quàm multorum hoc anno seruata uita sit, qui alioqui fame fuissent consumpti, quàm multis incolumitas restituta, qui ob morbum uel defecissent omnino, vel ita decubuissent, vt morbus morte ipsa videri potuisset calamitosior, ne quæso cessetis in tanto rerum cardine, dum solidiora sunt tam præclari negotij fundamenta, quibus solidè collocatis, nullus erit metus, ne tam accuratè cœptum opus sequentibus annis intermittatur. Huius etiam secuturi mox anni sanctitas, quinquagesimi scilicet, qui ob numeri obseruantiam in maximo à Christianis populis honore habetur, alacriores vos ad id præstandum efficere debet, si non ob aliud, certè vt posteri vestri meminerint, eo anno, qui Iubilæus appelletur, negociū, quod priore anno tenuiter cœptum fuerat, magnificè fuisse tractatum. hoc vestrum bonum est ciues mei, hoc totius est ciuitatis salus, hoc

2. Co. 11.

ad

ad remittenda peccata aptissimum est instrumentum. hoc ad deprecanda & arcenda flagella, quæ vrbis imminet, singulare est remedium. hoc & ad præsentis vitæ tranquillitatem & futuræ beatitudinem parandam accommodum est. hoc (vt aliquid & mihi hac in re donetis) laborum meorum solatium est singulare. quos labores ferre nunquam possem, nisi profectus vestri, qui hac præcipuè in re agnoscitur, spe aliqua pasceret. gratificamini ergo & pastori vestro, immo Seruatori Christo pastorum principi, cuius nomine facienda ista omnia sunt. cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

ORATIO LVI.

NOLLEM ego meos tot dierum labores frustra videri insumpisse. cum enim multis iam concionibus precationem illam, quam Seruator Christus nos docuit, fuerim vobis interpretatus, & conatus sim thesaurorum in ea delitescentium partem aperire, uideo nos tantam rerum copiam retinere memoria non posse, id que animi stomacho accidere, quod in uasis usu venit, quæ ubi liquore aliquo plena sunt, si quis liquorem adhuc vel quippiam aliud infundere velit, mox quod intus erat elabi incipit. sic metuo ne idem vobis acciderit, & copia rerum, quas retinere animus omnes non potuit, factum sit, vt multa effluerint, & precaturis confusio quædam oboriatur. quare decreui hodie breuisima interpretatione completi, quæ præcipuè, cum estis precaturi, in memoriam uobis sint reuocanda. ne posthac, quemadmodum hæc factum videtur, illud vobis obiiciatur, quod Deus per Esaiam dicit. *populus hic laijs me honorat, cor autem eorum longe est à me, sed potius dicamus cum Paulo, orabo spiritu, orabo & mente. Cum ergo orâtes, hanc precationem dicitis, omnia accuratè sunt obseruanda, vt quæ facta ab eo sint, qui est sapientia patris, & in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. & in primâ illa voce, pater, tria præcipuè sunt cogitanda. primum incomprehensa Dei erga nostrum genus benignitas, qui velit à nobis appellari non Dominus,*

Esa. 29.

1. Cor. 14.

Col. 2.

KKK sed

fed *pater*. qui, si cum eo conferamur, pulvis sumus, vel, ut Abra-
Gen. 18. ha: verbis utar, pulvis & cinis, atque adeo nihil potius, si tamen
Esa. 40. & hoc satis est, cum dicat propheta. omnes gentes quasi non sint,
 sic sunt coram eo, & minus quam nihilum & inane reputate sunt.
 nos ergo; qui minus quam nihil sumus, inuitari, ut omnipotentem
 illam maiestatem appellemus patrem, hoc supremę profectio,
 ac mentem omnem superantis bonitatis indicium est. deinde inui-
 tamur per hoc uerbum, *pater*, ut omni cum fiducia postulemus,
 nobis que certissimè persuadeamus, nos ab eo exaudiendos, qui
 ob hanc ipsam causam appellari uoluerit *pater*, ut petendi fiduciam
 animis nostris ingeneraret. postremò cum dicimus, *pater*, agnosci-
 mus nos esse filios, & nostrę dignitatis incipimus recordari. quę re-
 cordatio exstimulat, ut demus operã, nequid unquã indignum facia-
 mus tanto patre, & tãto munere, quo nos Deus donauit, ut filii eius
 appellemur. cernimus enim principum & præstantium uirorum
 filios ab iniquè factis deterreri si non ob aliud, certè ne paterno ge-
 ri nota aliqua inuratur. Sequitur, *nos*. hæc uox admonet nos
 esse fratres omnes, & a què cęlestis patris filios. hoc qui cogitet, ne-
 minem contemnere audebit, quem sciat in Dei filium adoptatum.
Mat. 25. cum uiderit pauperè, succurret animo, illum esse Dei filium, & Chri-
 sti fratrem, quemadmodum ipse Dominus in Euangelio appellauit.
 & si non ob aliam causam, uel ex hoc uno elemosynam illi impen-
 det ob tanti patris reuerentiam. siquid à proximo quoque iniurię
 acceperit, non confestim in illum inuehetur, sed cogitans & illi ha-
 bere patrem Deum, reueretur, & irę impetum sistet. etenim si-
 quis uestrum à quopiam regis filio iniuriã afficeretur, non auderet
 iniuriã rependere ob regiam dignitatem. *Qui es in cęlis*. hac ap-
 pellatione recordaberis, te in terra esse, & à patrio regno exulare, &
 ea, quibus hæctenus in terra uehementius affectus fuisti, incipies nõ
 curare. optabis que quàm ocysimè ad hunc patrem inuisendum
 proficisci. nam quis uestrum, si audiret, patrem suum in aliqua or-
 bis terrę parte regnare, nõ summis uiribus contenderet patrem ad-
 ire, & regno illo cum eo frui? *Sanctificetur nomen tuum*. his uerbis
 petimus, ut honor Diuine maiestatis rebus omnibus anteponatur,
 & quecunque nobis accidunt, siue aduersa siue secunda, facta quoq;
 nostra & uerba & cogitationes hęc scopum habeant, ut glorificetur
 nomen patris in nobis, neque unquam obijci nobis possit, nomen
 Dei

Dei malè audire propter nos. cum enim externi cernunt, nos uel *Esa. 52.*
 aduersis deijci, uel prosperis insolescere, in factis ac uerbis nostris in- *Eze. 36.*
 decorè nos gerere, totum hoc in huius patris redundat iniuriã.
 contra uerò tunc glorificatur in nobis, cū aduersa æquo animo per-
 ferimus, secundis rectè utimur, in mercibus, artibus, ac negociis no-
 stris iustitię sumus studiosi, in uictu & cultu modesti, in uerbis com-
 positi, & malumus mortem oppetere, quàm agere quippiã, quod
 huic patri afferre ignominiam possit. horum uerborum cogitatio-
 ne, rectè atque honestè omnia fient. nam, si occurrat appetitus fal-
 lendi, si luxus in uictu aut uestitu, recordabimur, hoc non esse san-
 ctificare nomen cęlestis patris, & continuo cessabunt fraudes, uictus
 luxuria, & muliebri mundo finis imponetur, qui in primis ingetem
 huic patri affert contumeliã. quę enim mulier, quo die hæc uerba
 intelligens proferet, eo die audeat pingere genas, & faciem fuco li-
 nere, & tam multis ac uariis ornamentis tanto cum sumptu corpus
 inuoluere, quibus rebus certissimum est cęlestem patrem dehone-
 stari? quã si faciat, quo pacto audebit hæc uerba proferre, quibus
 data opera aduerteret? *Adueniat regnum tuum*. hic optamus, ut
 uetus Deus ab omnibus gentibus agnoscat, ut Iudei, Turcę, Mau-
 ri, & quicumque à recto cultu aberrant, huius lucis ueritatem agno-
 scant, & sublato Diaboli regno, ipse solus regnet in nobis. hoc enim
 regnum gratię est, à quo demum in regnum glorię sumus trãseren-
 di. *Fiat uoluntas tua, sicut in cęlo ita & in terra*. uide exactam philo-
 sophiam, quã Dominus à nobis requirit, docet enim, ut petamus
 uitam ei persimilem, quã in cęlo fit. at in cęlo quãnam uiuendı
 ratio est? summa ibi est pax, charitas, obedientia, humilitas. profe-
 quuntur enim se inuicem cęlestes illę mentes admiranda charitate,
 ut nihil unquam dissidij inter eos intercedat. exactam præbent obe-
 dientiam non solum cęlesti patri, uerum etiam mutuo inter se. su-
 perioribus inferiores non in uident, inferioribus superiores ordines
 ea communicant, in quibus ipsi antecellunt. non dedignantur hu-
 milia obsequia aggredi, ut nobis prospiciant, qui lutasas domos in-
 habitamus. omnes enim (ait Paulus) administri spiritus sunt, dum *Heb. 2.*
 in ministerium mittuntur propter eos, qui hæredes futuri sunt salu-
 tis. cum ergo petimus, ut uitam nobis dari cęlestibus illis spiritibus
 similem, danda est opera, ut eadem & ipsi præstemus. pacati uiuant
 inter se ciues, lites & dissidia tollantur, arctissima inter uos coniu-

Ephc. 5. gamini charitate, neque solum pastoris uestri præceptis ac monitis obtemperetis, sed etiam, ut docet Paulus, subiecti inuicem sitis in timore Christi. qui maior est, minorem non despiciat. inferior superior non inuideat. agnoscant omnes, se inuicem esse membra. castitatem & carnis integritatem, profligata omni lasciuia, seruent. hæc enim est eorum uita, qui in cælo sunt. atque hoc pacto assequemur quod hic petimus, ut scilicet fiat *uoluntas patris in terra*, quemadmodum fit in cælo. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* tria hic in primis sunt obseruanda. primum cum petimus *panem quotidianum*, ea dum taxat petimus, quæ ad honestum uictum & cultum sunt necessaria. quare quicumque aliud quippiam præter hoc querit, non re-ctè hanc orationis Dominicæ partem pronuntiat, sed eam potius uiolat. qui ergo ex animo hæc uerba protulerit, reprehendet mox ipse se, cum deprehenderit residere animo infinitam illam inflatibilém que habendi cupiditatem, & paucis posthac contentus erit. alterum est, quod obseruemus. cum enim petimus hunc *panem*, & hæc ad uitam necessaria dari nobis à cælesti patre, hoc nõ est admonere illum necessitatis & indigentia nostræ, qui ante quàm petamus, scit, quorum egeamus. sed hoc nihil aliud est, quàm profiteri, nos hæc omnia illius prouidentia habere, & ab eo expectare non à nostra industria. ex quo fiet, ut & grati illius beneficiis simus, & ea, quæ habemus, tanquam res Dei nõ nostras, non dissolutè, ut nunc fit, disperdamus; sed cum omni timore Dei dispensemus. tertium est, cum dicimus, *hodie*. docemur enim, ultra hodiernum diem nõ esse solliciti. quod cum hæc uerba pronuntiantes attendimus, continuò intelligimus, quanto in errore uerseremur, cum ad multos annos, & longè plures quàm uita sit duratura, cogitationes nostras prorogamus, & pro eo solliciti sumus, quod nunquam ad nos pertinebit. hæc itaque particula, *hodie*, si obseruetur, inueniemus, nos, qui hæctenus arbitrabamur esse indigentes, multò plura habere, quàm sit opus, & in pauperes euademus liberalissimi. *Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris.* non essent in Christiano orbe tantæ intestina odia, & implacabiles inimicitia, si homines, cum hæc precantur, intelligerent, quid dicant. rogantes enim, ut cælestis pater ita eis remittat peccata & offensiones, quemadmodum ipsi proximis suis remittunt, quicumque remittere iniurias nolunt, nihil aliud petunt, quàm ut Deus sibi non ignoscat, quandoquidem ignoscere ipsi

ipsi nolunt suis proximis. cernis expauescendam conditionem, quam ipsemet Deo statuit? idem malum sibi postulant, qui ignoscere quidem tandem aliquando uolunt, sed pudendum arbitrantur cito ignoscere. quare inimicitias in menses & annos seruant. homines eiusmodi idem ipsum à Deo petunt, cum hæc uerba proferrunt, ut scilicet ne tam citò eis ignoscat, cum interea fieri facillimè possit, ut ante in Geennam detrudantur, quàm eis peccata remittantur. Simul illud cogita. hominis debita erga Deum esse illa in *Mat. 18.* Euangelio decem millia talentorum, ea uerò, quæ quis alteri debet, quantum graues cunque iniuriæ sint, etiam parentum ac filiorum cædes, esse centum denarios. quis ergo non remittat libens centum denarios, ut sibi decem millia talentorum remittantur? sed tam crassi erroris causa est, quòd plerique omnes, cum hac precatione utuntur, non intelligunt, quid dicant. *Et ne nos inducas in tentationem.* diximus grauiores esse ac periculosiores eas tentationes, quæ sensibus blandiuntur. tentatio autem hic ea accipitur, quæ in peccatum trahere nos consueuit. qui ergo hæc uerba proferunt, atque interea ipse se tentationibus obiciunt, nõ ne illudere uelle Deo uidentur, dum petunt, ut Deus eos ab illis periculis seruet, in quæ sponte ipsi se immittunt. tentatio est incircumspectus mulierum aspectus. iccirco aiebat propheta. oculus meus depradatus est animam *Thre. 3.* meam. tentatio est inobseruatus auditus, spectacula, intemperantes ioci & sermones, lasciuus ornatus, appetitus diuitiarum, dissolutæ comestationes atque conuiuia. cum ergo homo sciens & uolens in has se tentationes coniciat, nõ ne ridiculum est, interea petere ne inducatur in tentationem, in quam se sponte præcipitat? quare cum hæc precaris, abstine tu primum ab iis, quæ te rapere in tentationem possunt, deinde cælestis patris auxilium rectè postulaueris. *Sed libera nos à malo.* hic petitur plena liberatio, ut de manu inimicorum nostrorum, qui in primis Dæmones sunt, liberati, seruiamus Deo in sanctitate & iustitia. hoc enim est malum, à quo petimus liberari. neque uerò Christiani hominis est, postulare, ut à corporeis temporariis que molestiis liberetur, sed ut à tentatione dumtaxat & peccandi periculo, cum illæ ingruunt, conseruetur. si enim *Act. 14.* per multas tentationes oportet nos intrare in regnum cælorum, & iubet Dominus, ut crucem portemus post eum, quo pacto equum *Mat. 16.* est, ut petamus ab eis liberari? si quis tamen non sui sed proximo-

rum gratia petat auferri mala, ut bella, egestatem, morbos, pestilentiam, ne homines pressi malis, abundantiori tristitia absorbeantur, is hoc animo petens, non errauerit, cum secundum apostoli præceptum querat, non quæ sua sunt, sed quæ aliorum, præsertim cum demum ad animæ querendam salutem totum referatur. Habetis cõpendiosam Dominicæ precationis interpretationem, ne, cum oratis, uestra mens sine fructu sit, sed intelligatis uim eorum, quæ postulatis. neque enim rectus est mos ille, quem seruari passim uideo, ut quis centies hanc precationem una hora repetat, nihil unquam attendens quid dicat. ut enim intelligatis, quantus hic error sit, ita apud uos cogitate. cur Seruator Christus docuit nos ita precari? nimirum, ut disceremus, quo pacto & quid precandum ac petendum esset. at quicumque eo modo utuntur hac precatione. qui ferè in usu apud omnes est, nihil intelligunt, quid in ea comprehendatur. tantâ quæ superiores etates uel incitia uel inertia laborauerunt, ut maxima hominum pars prius moriatur, quàm unquã hanc precationem intellexerint. cernas homines ad extremam senectam peruenisse, quibus ne in mentem quidem unquam uenit scire uelle, quæ sit huius precationis uirtus, quæ tamen tanti apud Christianos est, ut etiam infantes scire eam oporteat. quæ res quàm sit absurda quis non uidet? Quare uelim, ut posthac precaturi, mentem adhibeatis iis, quæ lingua profertis. hoc enim est orare mente. nam qui aliter faciunt, loquuntur quidem, non autem precantur, dum mentem in Deum non attollunt, quod unum orare est. quod si ea, quæ hic breuiter comprehendimus, dicenda hac precatione cogitaueritis, illud etiam accedet boni, quod eorum quæ hic dicuntur, contemplatione, in Dei & proximi amorem inflammabimur, animos, quos hætenus terre infixos habuimus, erigemus in cælum. cessabit anxia illa, & quæ omnes per totam uitam torquet, insatiabilis habendi cupiditas. moderatio in uictu cultu quæ corporis adhibebitur. componentur mores. iurgia lités quæ cessabunt. regentur sensus. pauperum inopiæ succurretur. carnis lasciuia coërcebitur. profligabuntur uitia atq; peccata. breuiter erit quod petimus in ipsa precatione, ut, quemadmodum in cælo, ita & in terra fiat uoluntas cœlestis patris, cui cum filio & spiritu sancto est honor & imperium per omnia secula seculorum. Amen.

O R A T I O .

O R A T I O L V I I .

CUM uero ieiunatis, ne sitis sicut hypocritæ & tetrici, extenuant enim facies suas, ut perspicuum sit hominibus illos ieiunare. amen dico uobis, habent mercedem suam. Reuertitur ad id, quod dudum instituerat, cum docere uellet, quo animo facienda sint opera nostra, ut fructû & mercedem referre possint à patre nostro, qui in cœlis est. cum ergo docuisset hætenus, quo pacto & elemosyna & precatio faciendæ essent, nunc idem docet de ieiunio. ubi obserua, Dominû obiter declarare, quæ præcipua sint Christiani hominis instrumenta. cum enim tanquam pro exemplo ponat tria hæc, elemosynam, precationem ac ieiunium, tacitè admonet, ista esse in primis nobis exercenda, neque sanè sine causa, cum in tribus his summa degendæ Christianæ uitæ uerferetur, quod intelligere hoc pacto possumus. iu- *Mat. 19.* bemur diligere proximum quenque tanquam nosmet ipsos. at hoc *22.* sine elemosyna fieri non potest. quid enim? dicis te neminem odisse. hoc non satis est, nisi etiam ames. respondebis, te bene uelle omnibus. quo pacto? optare ut bene habeant. hoc votum oportet, ut ab intimis animi affectibus proficiatur, qui tum demum, aut potius tunc solum agnoscuntur, cum in actum prodeunt, quod nisi fiat, ipse te fallis, dum amare tibi persuades, nec amas. qui ha- *I. Io. 3.* buerit substantiam mundi (ait apostolus Ioannes) & uiderit fratrem suum egentem, & clausit uiscera sua ab illo, quomodo charitas Dei est in eo? cernis in factis charitatem contineri, quæ facta nisi accedant, fateris te diligere proximum, factis autem negas, non e- *Ti. 1.* nim in sermone est regnum Dei. Si frater & soror (ait beatus Iaco- *I. Cor. 4.* bus) nudi fuerint, & egentes quotidiano uictu, dicat autem aliquis *Iac. 2.* uestrum illis, abite cum pace, calefcite & saturamini, & non dederitis illis, quæ sunt necessaria corpori, quæ erit utilitas? at diligendi proximi præceptum, eiuſdem proximi utilitatis gratia positum est. quod si nulla in solis uerbis est utilitas, argueris, te ne diligere quidem. ut, quemadmodum idem Ioannes ait, non diligamus uerbo *I. Io. 3.* & lingua, sed opere & ueritate. multi enim satis præstitisse se putant, cum ad fratris necessitatem commouentur misericordia. at non

non nulli idem faciunt in ratione carentibus animantibus eo ipso tempore, cum ea interficiunt, & cum misereantur, eorum tamen in terrea uita non parcunt. atque hoc esse uidetur, quod aiebat Salomon. multi homines misericordes uocantur, uirum autem fidelē quis inueniet? hoc est, reperias multos, qui uoce & uerbis misericordiam prædicent, sed qui factis id præstent, ac fideliter negotium tractent, non facile inuenias. ad declarandam ergo charitatem nostram erga proximum quæque, eleemosyna exercenda est, si diligendi eius præceptum implere uolumus, & illius necessitatibus pro uiribus succurrendum. Deinde cum animo constemus & corpore, & animus quidem ad auctorem suum Deum, cui fruendo factus est, erigi identidem debeat, corpus uerò seruire spiritui, & illius uisibus ministrare, illud per orationem fit, hoc per ieiunium. quo nisi carnis lasciuia cohibeatur, & quasi frenetur, id accidit, quod in nimium uigescens equis cernimus, ut uel sefforem excutiant, uel certe ita exagitent, ut sui iuris esse non possit. sic nimirum corpus nisi ieiuniis & ciborum abstinentia dometur, animum sua intemperantia diuexat, atque impedit, quo minus suis egregiis fungatur muneribus, rectè itaque Seruator Christus cum exemplum rectè factorum proponeret, trium horum mentionem fecit, quibus perfectus fieri homo Dei idoneus est. sed uideamus quid etiam hac in parte admoneat. *Cum ieiunatis* (inquit) *nescitis sicut hypocritæ tetrici*. illud tetrici in Græco est *σκληροπρωτος*, quod plus est, quàm tristis, ut significet inamœnum quendam & seuerum atque austerum vultum, quod dicit proprium esse hypocritarum, qui iccirco obscurant & tristem proferunt vultum, ut ostentent sese, & intelligant homines, illos ieiunare, qui, cum id faciant nullam aliam ob causam, nisi ut hoc liqueat hominibus, nisi vultu id præferant, non assequuntur quod cupiunt. Et obserua, ut in his monitionibus omnibus, ut hic de ieiunio, ita & superius de eleemosyna atque oratione, semper cauendam hypocrisim admoneat, ut quæ omnium rectè factorum pestis sit, & ea non minus quàm fermentum conspersam sari-

Mat. 16. nam solet, vitare consueuerit. quamobrem cum Dominus alibi reprehenderet Phariseorum hypocrisim, fermentum eam appellauit.

Luc. 12. cauete (inquiens) à fermento Phariseorū, quod est hypocrisis, quos etiam cum reprehenderet, quod omnia facerent, ut spectarentur ab hominibus, semper repetebat, vè vobis Scribæ et Pharisei hypocrisim.

hæc

hæc hypocrisis non solum bona vitiat, uerum etiam maxima inuehit mala. & sicut angelus Satanæ nunquam grauius nocet, quàm ubi se in angelum lucis transfiguratur, sic ij, dum simulant sanctitatem, improuisos homines sub pietatis specie in errorem trahunt, & cum maximè salutem pollicentur, tum maximè à salute alienos faciunt. & quemadmodum Dominus Scribis & Phariseis obijcit, claudunt regnum cælorum ante homines, nec ipsi intrant, nec accedentes sinunt intrare. nullum impostorum genus deterius est. nam ij uerè sunt impostores, atque ita admirandus imposturas excogitant, ut nihil mirer, non solum mulierculis, sed etiam uiris imponi, præsertim simplicioribus. cernas eos incessu & gestibus ac motibus humiles, obstipo capite (ut quidam ait) & figentes lumine terram, uoce submissa, mellitis uerbis, & pietatis quadam imagine obrectis. quæ omnia sunt illa ouium uestimenta, quæ Dominus de iis loquens prædixit, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. unum illud miror. quod, cum Dominus signa ostenderit, quibus agnosci possint, ea homines non obseruent, à fructibus (inquit) eorum cognoscetis eos. quos uerò ij fructus pariunt? nempe ut eorum demum impostura in propriam redundet utilitatem. neque enim tantum scopus illis est, ut appareant ieiunantes, sed ut præterea huius austerioris uitæ contemplatione lucrum faciant, & suam expleant auaritiam. *Amen dico uobis* (inquit) *habent mercedem suam*. rectè suam. nam illa à Deo iis parata, qui recto animo recta faciunt, suo uitio sunt priuati, restat que, ut eam duntaxat habeant, quam uenati sunt. atque utinam hoc malum in eo sisteretur, ut sibi obessent solis, uel homines, quibus ij imponunt, in corporeis tantum bonis iacturam facerent, sed miris superstitionibus eorum animos inficiunt, & eos à germana Christianæ philosophiæ uia quàm longissimè abducunt, & anilibus quibusdam figmentis captiuas ducunt mulierculas, quemadmodum ait apostolus, onustas peccatis, quæ ducuntur concupiscentijs varijs, semper discentes, & nunquam ad agnitionem ueritatis uenire ualentes. admonendi autem gratia, unum aut alterum exemplum proferam. persuadent hominibus, eos, quæ corrigiam nescio quam ferant, tot annorum indulgentias habituros, qui item alio quocumque tunc circumfigentur, pœnas purgatorij ignis non sensuros, sic, qui certo cum habitu uestium sepeliatur, eum infernos ignes non esse passurum. at uerò simpliciores homines his

LII fabulis

fabulis fidentes, veram pietatem, in qua salutis certa uerfatur spes, post humeros reijciunt. quo fit, ut plerunque qui se rectè in cœlum euolaturos his p̄fidiis confidebant, in profundum tartarum demerfi deprehendantur. horum autem hypocriſi damnata, uideamus quid nos admoneat Dominus. *Tu autem cum ieiunas* (inquit) *unge caput tuum, & faciem tuam laua.* ne conspicuum fit hominibus te ieiunare, *ſed patri tuo, qui eſt in occulto, & pater tuus, qui uidet in occulto, reddet tibi in propatulo.* quod ait ungendum eſſe caput, ex more loquitur Palæſtinarum ac Iudæorum, qui exhilarandi animi gratia unguentis utebantur. atque hanc ob cauſam quidam *Mat. 26.* arbitrantur, mulierem illam in Euangelio, pretioſo unguento per-
Mar. 14. fuſiſſe caput Domini, ut illum defatigatum curis recrearet. per hæc
Luc. 7. autem uerba non neceſſitatem ungenti capitis affert, ſed hic ſenſus eſt, ut ieiunantes longe ab eo affectu ſint, ut perſpicuum fiat hominibus ſe ieiunare, ſed diſſimulent potius, quàm oſtentent ieiuniũ. Sed meminiffe interea oportet, quę ſuperioribus orationibus diximus, cum de eleemoſyna & oratione tractatum à nobis fuit. non prohibere uidelicet Dominum, quo minus uideant homines & ieiunia & alia rectè facta noſtra, cum idem ipſe dixerit. luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant ueſtra bona opera, & glorificent patrem ueſtrum, qui in cœlis eſt, ſed illud in primis docet cauendum, ne uel ieiunemus, uel quippiam boni aliud faciamus eo animo, ut cernant homines facta noſtra, & gloriam ab iis uenemur, ſed in factis noſtris omnibus, quę uel ſoli uel ſpectantibus aliis agimus, ſolum Deum conſcium uelimus, & cœleſtem patrem, *qui eſt in occulto*, hoc eſt, aſpectibus hominum non patet, qui intuens occulta cordis noſtri, & nos ac facta noſtra omnia ab illo pendere, id, quod in occulto, ac ſola illius contemplatione facimus, *reddet in propatulo.* nimirum in reſurrectione iuſtorum, & in conſpectu totius orbis terræ. Et hæc quidem tria exempla, eleemoſynæ uidelicet, orationis & ieiunii, omnem Chriſtiani hominis conſummatam iuſtitiam complectuntur. cum enim corporis intemperantia per ieiunium cohibetur, cogitur que ſubiectum eſſe ſpiritu, & animus per quotidianas preces Deo coniunctus eſt, ut non facile ſit, ita affectum animum ad peccata delabi, & præterea parati ſumus nõ ſolum non lædere proximum, uerum etiam bona illi noſtra impertiri, quid deſt, quo minus omnem iuſtitiam impleamus? tria item hæc tribus

illis,

illis, quæ in mundo ſunt, opponuntur. nam concupiſcentiæ carnis *I. Io. 2.* ieiunio, concupiſcentiæ oculorum, quę eſt auaritia, eleemoſyna, & faſtui uite humili ac pia oratione medemur, cum itaque in tribus hiſce exemplis docuerit Dominus, quo pacto fructum ex factis noſtris apud Deum referamus, mox ad illud uenit, quod auocare homines à regno cœlorum in primis ſolet, admonet que ut affectum auaritiæ deponamus, quod ita regnum Dei impedit, ut alibi dixit *Mat. 19.* rit, facilius eſſe camelum ingredi per foramen acus, quàm eum, qui *Mar. 10.* diuitis fidat, intrare in regnũ cœlorum, quod non aliud eſt, quàm *Luc. 18.* hanc partem pro re deſperata ponere. ait ergo. *Nolite reponere uobis theſauros in terra.* quamobrem? *ubi erugo & tinea corrumpit, & ubi fures effodiunt & furantur.* non inuido (inquit) ego ueſtris theſauris, qui regnum cœli uobis offero, ſed doceo, ubi tuò eos recondatis, ut ea, quę tam perditè amatis, habere uobiſcum perpetuò poſſitis. non cernis quàm malè tuta res ſit, recondere in terra theſauros? quàm multi enim, quàm repentini, & quos nunquã providere quis potuiſſet, caſus auferunt uno interdum die, ac momento potius, quæ tota uita ut parares, fueras defatigatus? quòd ſi non aliud, certe mors malum inuitabile, omnia ſimul auferet. nam, quemadmodum nihil intulimus in hunc mundum, ſic ne auferre quidem quicquam licet, & cum te ad multos annos opes congeſſiſſe arbitraris, repente mors ingruens ſpes omneis tuas irritas facit. ſit que ut nullum præter moleſtias & quotidianas curas fructum, ex tuis opibus reportaueris. intuerere enim diuitem illum in Euangelio, ſi non ita, ut dixi, illi accidit. qui, cum multas haberet *Luc. 12.* diuitias, maiores ſemper expectabat, benignitate Dei aliis diuitiis alias addente, ſi forte aliquando fatiatus, ad impertiendum ſuis proximis bona à Deo ſibi credita, animum adiceret, atque humanos induere mores inciperet. audi ergo quid de eo dicatur. hominis *ibidem.* (inquit) diuitis ager uberes fructus protulerat. & cogitabat intra ſe, quid faciam? deſtruam horrea mea, & maiora ædificabo. contemplare hominis ingratitude. acceperat à Deo copioſos fructus, is uerò rependit agreſtes mores, & inhumanos. non meminit communis naturæ, non cogitat apud ſe, oportere, quando plura ſuperpetunt, quę capere iam nequeat domus, in pauperes ea ſaltem diſtribuere, quæ ſunt ſuperuacua. dicendum ei fuerat. cum capere domus hos fructus nequeat, cur hæc horrea deſtruam, & alia ædifi

cem, quod sine magnis sumptibus fieri nequit? cur non potius id, quod in edificiis non necessarijs insumendum esset, in confortes naturæ meæ impertiar, quos cerno indigere? nihil horum cogitat. interea rumpuntur horrea pondere fructuum, & auarum cor non impletur. cum enim noua semper veteribus adderet, & anniuersarijs incrementis locupletaretur, incidit in hanc mentis inopiam, cui exitum non inueniebat. nam uetera relinquere auaritia non patiebatur, noua uerò suscipere ob copiam idoneus non erat. iccirco inops consilii erat, dicebat que, quid faciam? quis hominis tam oblecti non misereatur? miser erat atque sollicitus ob copiam, miserabilis ob presentia, miserabilior ob expectata. si terra prouentus non dat, oritur gemitus. si dat, curæ continuæ & sollicitudines adfunt, & eadem deflet, quæ is defleret, qui inopiæ angustijs detinebatur. non ne & inopes hanc eandem uocem emittunt. dicunt que, quid faciam? unde mihi alimenta? unde uestitus? eadem hic diues loquitur, laborat cor, & à curis conficitur. quod enim delectare alios solet, hoc auarum excruciat. neque enim gaudet, cum cernit impletam opibus domum, sed circumfluentes diuitiæ ex stimulant animum, ne forte extra domesticos parietes fusæ, boni alicuius causa egentibus fiant. & uidetur mihi hic animi morbus gulosis & edacibus esse persimilis, qui malunt disrumpi sibi uentrem, quàm alijs, qui egeant, ciborum reliquias impertiri. Hæc itaque eos mala sequuntur, & multo his plura. qui recondere sibi thesauros in terra cupiunt. quis ergo mente præditus in eam rem torus ac toto uitæ tempore inuigilet, quæ non solum omnibus horis amitti possit, uerum etiam, quamuis nõ amittatur, nullum ex ea fructum præter curas, & diurnas nocturnas que molestias refert? sed uideamus, quid admoneat Dominus, qui, cum dixerit alibi, se uenisse, ut homines uitam habeant, & abundantius habeant, significauit, suam philosophiam eam uim habere, ut eius sectatores feliciores in hac etiam uita faciat. ait ergo. *recondite uobis thesauros in cælo, ubi neque erugo neque tinea corrumpit, & ubi fures non perfodiunt neque furantur*. locum uobis tutum ostendit, in quo recondere illud possitis, quod tam perditæ tam que insanè amatis, à quo loco cum discesseritis, nullum præterea alium, cui tutò fidere liceat, reperieritis. nullæ enim tam ferro munitæ arcæ sunt, nulli tam robusti parietes, qui iraueri uestras opes & à furibus, & à tineis atque erugine possint, ut

sine solitudine uiuere liceat. nam, ut alias curarum materias præmittam, si thesauros uestros nullo teste recõdatis, metuitis, ne ingruens repentina mors efficiat, ut res tanto studio paratæ ac reconditæ ita pereant, ut ij, quibus eas paraueratis, habere ex eis nihil possint. sin testibus aliquibus id factum sit, illi ipsi testes, si etiam filij sint, formidantur. quare si etiam in uiscera terræ, ubi prius erant, reponantur, nihilo tamen minus laboris ac molestiarum parient. unum ergo perfrugium est, quod nostri amantissimus Dominus hic ostendit, ut hos thesauros in cælo recondamus. quod consilium quanti sit faciendum, hoc exemplo licet intelligere. si quis uiam excogitauisset, quæ homines opes suas ac thesauros à furibus, à tineis, ab erugine, à quouis demum alio aduerso casu seruare immunes possint; quæ non huic homini præmia decernerentur & publicè & priuatim ab ijs, qui hæc amant? qui si præterea sciret uiam aliam, qua non solum seruarentur, sed etiam ita reconditæ opes augeterent, quid ei non debere uos profiteremini? quibus illum donis non honestaretis? quis hanc artem scire non tummis uotis optaret, atque agnita non libentissimè uteretur? at Christus non solum hoc uobis commonstrauit, ubi scilicet tutò recondere uestros thesauros possitis, ut à nemine, aut ab incommodo ullo sit metuendum, & quo pacto mirum in modum augeantur, quod enim maius incrementum cogitari à quoquam uestrum cupidissimo possit, quàm ut & in hac ipsa uita centuplum adipiscatur, & uitam præterea habeat sempiternam? non solum inquam hæc ostendit, sed illud, quod multò est maximū, quo pacto re tam uehementer amata, frui in æternum possitis, & tamen quotus quisque est, qui hoc nomine saltem uerbis Christo gratias agat, qui, si gratus esse tanto benefactori non uult, consilio certe saluberrimo uti uelit? & malunt homines ea, quorum amorem Diuino amori anteponunt, amittere, quàm amantissimi Dei monitis obsequentes in æternum possidere. quis hanc stupiditatem satis admiretur? quis hanc insaniam ferat? quæ Geenna puniendo tanto sceleri idonea est? idem fit in ipsarum opum usu. perdunt eas mille intemperantiæ modis, neque iacturam illam unquam existimant. ubi uero dandum aliquid Christo est cum tanto scenore, quantum sepe à nobis dictum est, continuò resiliunt, & illam iacturam putant, quæ tamen una res ac sola est, in qua lucrum faciunt. ita miseri dicunt bonum malum & malum bonum. O perditum genus, & suo ipsius

bono inimicum. Quid? quodd eiusmodi homines naturam etiam rerum inuertunt. nam cum ea sit amantium natura, ut quod magis homines alteri affecti sunt, eò cupiant illum honestiorem; ij aurum, quod ipsa anima charius habent, ita abdunt tenebris, ut, quantum in ipsis est, in lucem exire nunquam possit, & quod dudum, cum è terra effoderetur, ab ipsius terræ permixtione purgauerant, rursus terra obruunt maiore cum iniuria, quàm si in terræ sordibus illud reliquissent. neque enim paris ignominie est, abiectum ac sordidum aliquem negligere, & postea quàm est honestatus, afficere contumelia. liceret ipsum aurum in cælo collocare, ubi conspicuum esse in perpetuum posset, ac uos ipsos immortalis afficere gloria, & contrarium eligere magis uobis placet, ut scilicet & aurum inglorium degat, & uos hoc nomine dedecore perpetuo inuramini. quid enim maioris est ignominia, quàm ea, quæ de auaris dicuntur? auaro (ait *Ecc. 10. ibidem.* quidam sapiens) nihil est scelestius. & rursus, nihil est iniquius, quàm amare pecuniam. & alius nescio quis. auarus nisi cum moritur, nil rectè facit, & sexcenta eius generis alia. nullum enim uitium est, quod acrius ab omnium scriptorum genere exagitetur, quàm auaritia, neque id iniuria, cum omnia afferre secum mala consueuerit. ut *1. Tim. 6* meritò eam Paulus malorum omnium radicem appellauerit. Et uide, quàm ingens malum sit, donis Dei abuti, & ea non intelligere. cogitandum esset enim, Deum optimi ac sapientissimi patris familias morem imitari, qui dum suum cuique è familia officium distribuit, aliquibus rei familiaris gubernationem committit, & æconomos facit, qui familiae usibus quotidie parent necessaria. diuites ergo, & quicumque præter uictum cultum que modestum aliquid habent, æconomi Dei sunt, qui illis bona illa credidit in conseruos distribuenda, qui si ea ipsi detineant. atq; in proprios conuertant usus, nouerint rationem à se neglectorum conseruorum exactissimam Domino esse reddendam. Quantò autem esset utilius homo, fidelem esse dispensatorem, sic apud te cogita. si quis æconomum quæpiam constitueret hac lege, ut, si ea, quæ illius fidei essent credita, ita distribueret, ut ei esset imperatum, eadem centies multiplicata reportaret, sin fraude aliqua uteretur, non solum præmium ullum non referret, uerum etiam supremas pœnas daret; quid hunc censere fuisse facturum? nimirum maximum adhiberet studium, ut ne teruncio quidem fraudarentur ij, in quos credita sibi opes essent impendenda.

da. quamobrem? quia sciret hoc in summum suum commodum esse redundaturum. in hac ipsa diuites omnes sunt conditione. si enim fideles in re sibi credita esse uelint, & centuplum hic, & in futurum uitam æternam sunt habituri, sed malunt stolidi omnia amittere, dum erroris opinionem sequuntur, quàm summa cum utilitate Seruatoris Christi consilij assuefcere. *Recondite* (inquit) *thesauros in cælo.* hoc qui fecerit, non ijs angustiis obfidebitur, quibus diues ille, cuius dudum fecimus mentionem, cum dicebat, quid faciam? promptum enim erit cuique dicere, explebo animas esurientium, *Luc. 12.* aperiam horrea, omnes accersam egentes, proferam magnanimam uocem, quicumque egetis panibus, uenite ad me, ut gratia mihi à Deo data participes sitis. hoc enim est recondere *thesauros in cælo.* non hæc diues ille cogitabat, sed potius quo pacto omnia detinens, omnes eorum bonorum utilitate priuaret. astabant qui animam eius repeterent, & ille de pascenda anima somniabat. cum enim diceret, anima habes multa bona reposita in multos annos, requiesce, comede, bibe, gaude, dixit illi Deus. stulte hac nocte animam tuam repetent à te, & quæ parasti, cuius erunt? hoc exemplum quem non admonere debeat, ut sibi caueat? immo uerò quotidiana huius generis exempla. quàm sepe enim idem cernimus, ut qui tota uita defatigati sunt, ut opes parent, cum paratis frui expectant, uitam cum opibus amittant? Vidisti finem eorum, qui diuitiarum cupiditate nequeunt saturari, & quò habent plura, eò plura concupiscunt. sed fortasse multi querunt diuitias, non diuitiarum amore, sed laudis & gloriæ. quòd si hoc optas, recordare quod scriptum est. melius est nomen bonum, quàm diuitie multæ. & per- *Pro. 22.* spice ac contemplare, quantò res sit ad comparandam gloriam aprior, multorum filiorum, nimirum pauperum, quos alas, patrem appellari, quàm multæ pecunie in arca repositæ possessorem. nam pecunias, uelis, nolis, hic es relicturus, rectè uerò factorum gloriam & hic relinques diurnam, & tecum eandem referes ad Dominum tuum, cum totus populus coram communi iudice circumstabit te, atque educatorem suum ac benefactorem & patrem, omnibus que humanitatis nuncupationibus appellabunt. non cernis quàm multas opes insumant homines in spectacula & ludos ob hanc tantum causam, ut plausum à populo referant, & ob exigui temporis honorem? tu uerò parcus es ad sumptus, ob quos tam ingens

ingens te manet gloria? Deus erit, qui suscipiet, angeli laudabunt, homines quicunque ab orbe condito extiterunt, beatum te prædicabunt, immortalis gloria, corona iustitiæ, regnum cælorum præmium tibi erunt exigua huius corruptibilis que distributionis. & res tanta multis nulli curæ est, dum præsentibus affixi sunt, & sperata contemnunt. Venit uerò mihi in mentem illud etiam contemplari. quod erit spectaculum, cum multi cernentur tenui fortuna, & qui manu & arte victum queritabant, liberales in pauperes fuisse, ditiores uerò (nam id quotidie experior) & qui sine ullo, aut certe quàm minimo incommodo, multa in egenos tribuere potuissent, id non præstitisse. quanta tunc & illorum gloria, & horum ignominia erit futura? hæc uellem ciues mei, dum tempus est, cogitaretis, dum licet superioris ætatis errores corrigere, & uel serò sapere disceretis. *Recondite (inquit) uobis thesauros in cælo, ubi neque erugo neque tinea corrumpit, & ubi fures non perfodiunt nec furantur.* quàm uerò præcipuam ob causam ista admoneat, mox addit. *nam ubi fuerit thesaurus uester, illic erit & cor uestrum.* docui quidem (inquit) quo pacto thesauros, quos amatis, habere possitis immortales, sed hoc ob aliam magis causam admonui, ne uidelicet corda uestra, que fruendo Deo sunt facta, leuibus hisce ac momentaneis rebus ac curis implicentur. quamobrem dicebat discipulis. caute, ne grauentur corda uestra crapula & ebrietate & curis huius seculi. at opum & diuitiarum sollicitudo nihilominus usum rationis impedit, quàm uinum & ebrietas. multò autem deterius est fordidare cor, quàm pretiosissimas gemmas in cœnum proicere, quod qui facerent, eos errore mentis affici atque insanos iudicaremus. at ij profectò sunt insaniore, qui cor omni auro & omnibus gémis pretiosius in rem proiciant tam uilem tam que contemptam. cor, cui, si mundum fuerit, uisio Dei promittitur, eà que immortalis ac sempiterna. cor, res ipso cælo præstantior. cor, cuius studium esse debet uersari cū angelis. nostra (inquit) consuetudo in cælis est. hoc inquam tam pretiosum opus, ad tam inania demittere, quam ingens scelus est, quantà que desipientia? quanti autem referat cordis custodia, intelligens *Psal. 50.* David aiebat ad Dominum. cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in uisceribus meis. & filius eius Salomon. *Pro. 4.* omni custodia (inquit) serua cor tuum, quoniam ab ipso uita procedit. & Dominus ipse. beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt.

debunt. rectè ergo hic admonemur recondere thesauros in cælo, ut horum thesaurorum amore cor ibi uersetur, ubi proprius eius locus est. obserua uerò Seruatoris Christi benignitatem. non enim dixit, proiicite thesauros uestros (quod quidam ex ethnicis philosophis fecerunt) ut agere liberius in cælo liceat (quod si præcepisset, faciendum tamen erat, ne à dignitate nostra discederemus) sed demittit se ad irabecillitatem nostram, & ea, quæ tantopere amamus, tantū abest, ut auferat, ut etiam doceat, quibus artibus habere ea possimus, hoc interea seruato; ne cor suam præstantiam deserat. sic cum Petrum atque Andræam uocauit ad Euangelicum negotium, ne graue illis videretur, deserere piscandi artem, cui assueuerant, non solum dixit, uenite post me, sed adiecit, & faciam uos fieri piscautores hominum. non abstulit piscationem, sed in præstantiorem commutauit. idem & hoc loco fecit. nam non abstulit amatas diuitias, sed ostendit, ubi sine interioris hominis dispendio tuto collocarentur, & nos tam utilia monita, tam benigna consilia stolidi auersamur. Quòd uerò hoc uelit Dominus per hæc uerba, *ubi fuerit thesaurus uester, ibi erit cor uestrum*, ex iis, quæ mox sequuntur, fit apertius, cum ait. *Lucerna corporis est oculus. si igitur oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. quòd si oculus tuus malus fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. ergo si lumen, quod in te est, tenebræ sunt, ipse tenebræ quantæ?* præcipuam in homine partem, hoc est, rationem & mentem oculum appellat. si enim mens in hisce inferioribus occupata lumen amittat, quo monstrare uiam inferiori etiam debuerat parti, quantæ huius inferioris partis, quæ per se tenebricosa est (hoc enim est, quod ait, *tenebræ quantæ*) erunt postea tenebræ? atque hinc fit, ut multa & grauia peccent homines, quæ ne peccata quidem esse intelligunt. nam qui ambulat in tenebris (ait ueritas) nescit quo uadat. non cernit, si quis in obscura nocte, quæ densis nubibus obsita sit, neque ullo lunæ aut stellarum adiumento iuuetur, iter agat, ut omni penè momento impingat? sic ij, quorum mentis lumen obscurum & tenebricosum est redditum ex humilium ac terrenarum rerum consuetudine, nil rectè facere possunt, & quo expedire se magis arbitrantur, in plures sequotidie laqueos induunt. hæc enim est digna eorum merces, qui à Deo, & ab optimè constituta ab eo natura recedunt, & suas sequuntur appetitiones. *Si oculus tuus (inquit) fuerit simplex, totum corpus tuum*

Lucidum erit, contra scilicet atque illis accidit, quorum nunc meminimus. sicut enim iis, qui in tenebris agunt, tenebrosa omnia atque aberrantia sunt, sic ii, quorum oculi (ut ait Salomon) recta vident, dum omnia tanquam in luce, sic proposito eorum oculis Diuinæ voluntatis lumine faciunt, totum factorum suorum corpus lucidum habent. Vide uerò, ut obiter admonet Dominus, præcipuam harum tenebrarum causam esse diuitiarum appetitionem, cum de hac materia tractans thesaurorum facit mentionem. age itaque quicumque diues es, generosum animum indue & splendidum cor. in **Ps. III.** egenorum necessitates. dicatur & de te, disperfit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. ne expectes annonæ caritatem ad horrea aperienda. qui enim abscondit frumenta (ait Salomon) execrandus erit in populis, benedictio autem super caput uidentium. ne famem introducas auri gratia, & communem indigentiam ob priuatum commodum. ne fias caupo humanarum calamitatum. tu ad aurum oculos refers, & fratrem non prospicis. & pecuniæ quidem signum agnoscis, & probatam monetam ab adulterina secernere scis, fratrem uerò egentem non agnoscis. & auri quidem color te oblectat, pallentem uerò ob famem fratris vultum intrens non commoueris, & illius gemitum non artendis. Quo pacto tibi ante oculos ponam pauperis afflictionem? ille omnia circumspiciens in domo, cernit aurum quidem neque adesse, neque unquam affuturum, exigua tantum ac vilia vascula & laceras vestes, paucorum obolorum omnia intuetur. quod uerò magis illum excruciat, uidet filios macie ac squallore confici. non habet, unde alat, unde uestiat. si egrotare quempiam contingat, non est unde curationi necessaria adhibeat. quare uel diuturno labore consumptus miserè moritur, uel ita uiuit, ut mors uita illa multò sit optabilior. tu interea inflexus manes, & nulla commoueris misericordia. nihil cernis nisi aurum, aurum duntaxat imaginariis, hoc tibi dormienti somnium est, uigilanti desiderium. quemadmodum enim phrenetici non res cernunt, uti sunt, sed ut morbus suggerit, imaginantur, sic animus tuus pecuniæ appetitione oblectus, omnia aurum, omnia argentum cernit. iucundius aurum cernis quam solem, uelles omnia in auri naturam mutari, & quantum fieri potest hoc conaris. quam enim non moues machinam ut hæc assequaris? iriticum tibi aurum fit, uinum densatur in aurum, lanæ aureæ fiunt. omnes

omnes merces, omnis excogitatio aurum tibi afferunt, quin & ipsum seipsum generat, dum per usuras multiplicatur, neque satietas ulla subsequitur, & concupiscendi finis nullus inuenitur. nam gulosus pueris interdum cum permittitur, ut re appetita expleantur, fit, ut ex illa saturitate, incipiant auerfari ob fastidium, rem antea uehementer expetitam. at auarus non sic, sed quo pluribus impletur, plura appetit. Diuitiæ (ait psaltes) si fluant, nolite cor apponere. tu uerò fluentes detines, & circumquaque munis, ne effluant. deinde ita detentæ quid tandem facient? abibunt demum. audi enim, quid dicat Salomon. ne erigas oculos ad opes quas tenere non potes, quin facient sibi penas ueluti aquilæ, & uolabunt in cælum. ita profecto est. rumpent obiecta quæque, & in morem redundantis fluminis, deiciant diuitis horrea. sed maiora edificabis? hoc incertum est, si deiecta non sis alteri relicturus. Velim ut ubique huius reprehensi diuitis uobis occurrat exemplum, neque eundem, quem ille, diuitiarum finem statuatis. quid enim ille? anima (inquit) habes multa bona reposita, comede, bibe, letare. O rationis inopiam. si stultam haberes animam, quid aliud, quam hoc, esses locutus? ita in pecudem degenerasti, & imperitus es bonorum animæ, dum corporeis cibus accipere eam uis, & quæ uenter admittit, hæc transfinitis ad animam. quæ si uirtutem habet, si rectè factis plena est, & domestica Deo effecta, tunc multa habet bona, quibus lætari possit. his anima implenda est. cibus animæ est elemosyna. tunc pinguescit, cum succurrit pauperibus, & dando fit ditior atque beator. nam beatus est (inquit) dare quam accipere. Interea diues gratias age benefactori Deo, quod aliorum foribus non obstrepis, sed ad tuas alii accedunt. nunc uerò tristis potius, & occursum pauperum declinas, nequid uel exiguum è manibus excidat. hanc unam uocem nosti. non habeo, pauper & ego sum. & re uera pauper es, & omnium bonorum egens, pauper charitate, pauper humanitate, pauper fide in Deum, pauper spe æterna. participes tritici tui pauperes effice. quod cras putrescet, hodie egenti impertire. auaritiæ genus est molestissimum, ne ea quidem, quæ corrumpuntur, uelle tribuere. hoc maximum ac supremum iniustitiæ genus est. sed dices. cui iniuriam facio mea detinens? quæ obsecro tua dicis? unde accepta in uitam attulisti? nam ueluti quis in theatro locum occupans, deinde arceret introeuntes, iudicans suum, quod

ORATIO QVINQVAGESIMASEPTIMA.

in commune omnibus ad usum propositum est. tales sunt diuites. nam communia præoccupantes, sua illa faciunt, quia prius occupauerunt. quòd si quisque acciperet ea tantum, quæ uictui sunt necessaria, & quòd superesset, relinqueret indigenti, nullus esset indigens. non ne nudus egressus ex utero matris es? non ne rursus nudus in terram reuerteris? at, quæ adsunt, unde habes? si ea fatotribuis, impius es, non agnoscens creatorem, neque datori gratias agens quòd si fateris à Deo esse, assigna rationem cur acceperis. nū iniustus Deus, qui inæqualiter res ad uitam pertinentes distribuerit? quam ob causam tu diues es, ille pauper, non ne ob eam causam, ut tu benignitatis & fidelis distributionis mercedem accipias, & ille magnis patientiæ præmiis honestetur? tu uerò omnia inpletis auaritiæ sinibus complectens, neminem putas afficere iniuria, tam multos fraudans? hoc rapere est. an is, qui aliquem spoliat ueste, prædo appellabitur, is uerò qui nudum non uestiat, cum id possit, alia appellatione dignus erit? panis quem detines, esuriens est, & uestis, quam in arca seruas, est nudi. argentum quod infodisti, egentis est. quare tam multos afficis iniuria, quot ii sunt, quibus præbere potueras? Hæc cogitantes charissimi salutifero Domini consilio acquiescite, & *recondite thesauros uestros in cælo*, nempe loco nò solum tutissimo, uerum etiam capacissimo, ubi quantumcunque augeant uestre opes, non erit opus uetera horrea destruere, ac noua edificare. parate uobis, ut apud Lucam idem Dominus ait, sacculos qui non ueterascunt, thesaurum non deficientem in cælis, quo fur non accedit, neque tinea corrumpit. caute (ut apud eundem Lucam admonemur) ab auaritia. quia non in abundantia cuiusq; est uita ei us ex ijs quæ possidet. neque enim felicitior est, qui plus possidet, sed qui paruo est contentus, & naturam sequitur, quæ & ipsa paucis est contenta. quæ si præstiterimus, & hanc uitam habebimus tranquillorem, & futuram adipiscemur. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium sempiternum. Amen.

Iob. I.

Luc. 12.

Ibidem.

ORATIO.

ORATIO LVIII.

Memo potest duobus dominis seruire, aut enim hunc odio habebit, & alterum diliget, aut huic adhaerebit, & alterum negliget. non potestis Deo seruire & Mammonæ. Ad eandem sententiam pertinent hæc uerba, in quam & superiora sunt dicta. cum enim monuisset, dâdam

esse operam, ut mentis oculus purus seruaretur, ne terrenis curis tenebresceret, hoc autem ob eam causam faciendum, ut rectius Deo seruiamus, ei que adhaereamus. ostendit nunc, fieri aliter hoc non posse, nisi insatiabilis illa habendi cupiditas relinquatur. quibus uerbis uideant ii, qui nihil aliud, quam opes cogitant, quam periculofo constituti sint gradu, qui censent ac sibi persuadent, se utrunque præstare posse, & tamen definita ueritatis sententia est, nò posse nos Deo seruire & Mammonæ, quæ uox Hebræis diuitias significat. diuersi enim domini sunt, diuersa que præcipientes, quibus eodem & uno tempore seruire nemo potest, sed ne affici quidem, de quo affectu prius loquitur, cum ait, *aut hunc habebit odio, & alterum diliget*. de obsequio uerò & officio præstando addit, *aut huic adhaerebit, & alterum negliget*. elige itaque utrum malis homo, cui seruias, nam utrique seruire possibile non est. sed illud est, quòd plerosque omnes fallit, nimirum quòd non agnoscunt eam seruitutem; qua pecuniis seruiunt, & qui maiori seruitute premuntur, ij minus illam sentiunt, cum addictissimi pecuniarum serui sint, & eos seruos imitantur, qui tanta suos dominos charitate prosequuntur, ut seruitutem, quam illis præstant, pro regno habeant. sic ij tum se regnare opinantur, cum plenam seruiunt seruitutem, quæ quanta sit, si contemplare, nullum inuenies mancipiorum genus tam miserè oppressum, quam ii sint. alii ante quam sub dominorum sint potestate, liberi sunt, quamuis interea dominum querant, cui seruiant. ij uerò pecuniarum serui sunt prius, quam eas inuenerint, postea uerò quam nacti sunt, ita sub iugum aguntur, ut ab eo collum excutere posthac nunquam liceat. quid? quòd monstrosa & enigmati similis res illis accidit? nam dominum cum inuenerint, maiore illum studio querunt, quam ante illum inuentum, dominum habent,

bent, & adhuc quærunt . quare duorum dominorum, sed qui eadem præcipiant (ne contrarium quid dicere uideamur Domini uerbis) serui sunt, & seruitutis pondus ita duplicatur, ut nescias uter duorum illorum dominorum illis durius imperet. nã habitas iam diuitias ita seruant, ut contingere nisi summo cum pallore non audeant. ij sunt enim, de quibus sic ait Salomon . est aliud malum, quod uidi sub sole, & quidem frequens apud homines . uir, cui dedit Deus diuitias & substantiam & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat, nec tribuit ei potestatem Deus, ut comedat ex eo, sed homo extraneus uorabit illud. hoc uanitas & miseria magna est. si sacræ res essent, quæ contingi à prophanis nõ possunt, non ita ab earum contactu absterent. quamobrem? metuunt, ne, siquid ex reposita pecunia comminuant, uilem (ut ait poëta) redigatur ad assem. & sæpe accidit res miseranda. ut enim tutiore loco recondant, terræ infodiunt. & eo loco, quem imaginari nemo facile possit, quod non est aliud, quàm ita vehementer amatum dominum sepelire, ea conditione, ut nunquam illum amplius sint conspecturi. nam sepius fit, ut moriantur ante, quàm illum contingat reuifere. quis non miretur facta tam diuersa tamque parum sibi constantia? pecunias, quarum amorem & Deo & suæ ipsorum saluti anteponunt, amittendi metu perpetuò amittere. & de iis quidem tam cautè infollis non admodum solliciti sunt, non propterea quòd desperent, se illas postea, quàm infollæ semel sunt, cõspecturos, nam, si hoc crederent, dolore conficerentur. & miror sanè, illos hoc non uereri, cum amantium natura sit, etiam tuta omnia timere. non ergo ob eam causam sollicitudinem deponunt, sed quòd pro certo habeant, neminem ablaturum, & ne de morte quidem suspicantur. nam multos semper annos sibi pollicentur, & de reposita quidem pecunia (ut dixi) satis securi sunt, de reliqua uerò uel pecunia uel aliis opibus quid? semper anxii sunt, & quo tempore animantia omnia dulcis sopor recreat, ij tum maximè laborant curis. ad omnem strepitum uerentur fures. auditum est, uicino ciui furtim quippiam sublatum fuisse: contunuo exanimantur, uerentur que idem sibi euenturum. quin suspectos omnes habent, seruos, amicos, uxorem, filios, nemini audent fidere, quòd ut faciant, quotidiana illos exempla admonent. Et hoc quidem de iam paratis opibus. at uerò parandæ nihilo minoribus conficiunt curis.

Deus

Deus bone quantè, quàm multè, quàm mirè quotidie aut singulis potius horis ac momentis (nunquam enim aliud quippiam illorum mens uersat) machinæ excogitantur, ut serum hunc & immannem dominum liceat inuenire. nullis parcunt laboribus, nullis uigiliis, insomnes ducunt noctes, nulla recusant subire pericula, peregrinas regiones terra marique perlustrant. gloriari possunt cum Paulo, sed non quemadmodum Paulus, & dicere, in itineribus sæpe, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore & molestia, in uigiliis sæpe, in fame & siti, in ieiuniis sæpe, in frigore & nuditate. hæc enim omnia, quæ Paulus pro Domino suo Christo perpassum se fuisse gloriabatur, & his plura etiam ij pro pecunia crudelissimo tyranno per totam uitam patiuntur, sub nulla tamen spe consequendæ mercedis ullius præter Geennam & incendia sempiterna. quem seruo tuum reperias, eorum etiam qui ad metalla sunt damnati, qui tam desperatam agat seruitutem? in tam occupata uerò seruitute, qui locus, quod spatium relinquitur seruituti Dei, cum omnia tempora, omnia loca, omnes animi motus occupet hæc diuitiarum cogitatio? *Non potestis ergo Deo seruire & Mammonæ.* ubi illud etiam sciendum, appellationem pecuniarum, quas Hebræi Mammonam uocant, Græcis uocari Plutum, quo nomine poëtæ etiam appellant eum, quem fingunt Deum esse inferorum, ut intelligatur, eos, qui pecuniæ seruiunt, iam infernum (ò terrificam rem, & quæ perterrefacere omnes debeat) in hac ipsa uita regnum representare. hæc uox si Christianum hominem non permouet, quid illum mouere aliud possit? audire se pecunijs seruientem, inferno Deo (ut sic dicam) seruire. neque dubitandum est, eos, qui hic illi seruiunt, in eiusdem potestatem in futura uita esse uenturos. Illud etiam est obseruandum, non dixisse Dominum, non posse nos habere diuitias, & seruire Deo, nam multi, præsertim patriarchæ illi, Abraham, Isaac, & Iacob ditissimi fuerunt, & tamen ita Deo grati, ut non erubesceret Deus (quemadmodum ad Hebræos scribitur) uocari eorum Deus. ego sum (inquit) Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. sed dixit, non posse nos utriusque seruire, non seruit diuitijs, qui illis utitur, quemadmodum & quoribus opus est, habetque eas pro instrumento, atque exercitatione uirtutum, est que earum Dominus.

2. Cor. 11

Heb. 11.

Exo. 4.

Dominus. at ij seruiunt, quos supra commemorauimus, qui subiecti magis illis sunt, quàm uilissima quæuis mancipia suis dominis, & eas reuerentur, atque adeo pro Deo habent, ut vno verbo supremam seruitutem complectamur. Factus es homo, ut non solum sensu carentibus rebus domineris, sed animatibus etiam omnibus. tu verò teipsum sponte infra omnia & animata & inanima deiicis, neque tantæ te pudet ignominia. aurum & argentum creatum à Deo est, ut illorum usu honesteris, & iuueris in omnibus vitæ necessitatibus, non ut eorum humile mancipium fias. Sed tuentur se homines, dum inanibus semet ipsos cogitationibus circumueniunt, dicunt que se non posse non pecuniarum cura teneri. cum alia ratione viuere nequeant. at ij videant, quid hic illis respondeat Dominus. *Propterea dico uobis* (inquit) *ne solliciti sitis anima uestra, quid esuri sitis aut bibituri, neque corpori uestro, quibus sitis induendi.* quibus in verbis primum damnat uestram infinitam ingluuiem, quæ nullis terminis circumscribitur. si enim earum rerum sollicitudinem prohibet, sine quibus vitam hanc agere nõ possumus, quantò minus licet pro iis esse anxiùm, quæ prorsus sunt superuacua? at pro iis plurimum tota uestra turbatio est, qui si contenti essetis eo, quod ad uitam est necessarium, nemo iis molestijs obrueretur. deinde uult, ut ne eorum quidem, quibus omnino in hac uita egemus, sollicitudine teneamur. quid enim tam ad vitam est necessarium, quàm cibus & potus & corporis operimenta? & tamen ne ob ista quidem uult nos esse sollicitos. tu verò hæc habes, id que multò plus quàm necesse est, & adhuc diurnis nocturnis que curis torqueris parandarum opum gratia quis hoc ferat? hominem qui in Christi leges iurauit, eiusdem Christi legibus tam uehementer esse contrarium? prohibet ille rerum maximè necessariorum curam, & tu quæris coniungere domum domui, & agrum agro copulare, ut non sit terminus loci? hocine est Christo nomen dedisse, & non potius Mammonæ, & à Christo esse quàm alienissimum? Quid igitur faciam, inquires? quo uiuam modo? audi quid addat. *non ne anima plaris est quàm esca, & corpus plaris, quàm uestimentum?* cū habuisti animam & corpus, num vlla tibi sollicitudine ad ea habenda fuit opus? non profectò, cum ne esses quidem. si ergo cum non esses, factus es sine cura tua ulla, postea quàm extitisti illius vna benignitate, metuis, ne is, qui maiora præstitit, in multò minoribus sit tibi

fit tibi defuturus? nam hæc omnia, quæ ad uictum cultum que pertinent, alendo homini sunt facta, ut illius uisibus seruiant. non cogitas saltem parentes carnis, qui ubi primum liberos susceperunt, nūquam eorum curam deserunt? & metuis ne cælestis pater, qui omnium parentum affectu longo interuallo superat, te deserat, ac tui obliuiscatur? nunquid mater (ait per Esaiam) obliuisci potest infantem suum, ut nõ misereatur filii uteri sui? quòd si illæ oblitæ fuerint, ego tui non obliuiscar. & quidem fieri potest, ut parentes carnis desint interdum filiorum curæ ob inopiam, ob incuriam, ob inertiam. at ista cadere in Deum non possunt, nam & diues in omnes est, & tam sollicitam nostri curam habet, ut capillos nostros, rem quam nos ipsi ita parum curamus, habeat numeratos. Verum, ut huius rei maiorem tibi fidem faceret, moneret que, quàm sit absurdum in hisce rebus diffidere, adiecit. *aspicite uolatilia cæli, quòd non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater uester cælestis pascit illa. non ne nos longe antecellit illis?* hoc exèplum insigniter arguit nullam fidem nostram, quibus datum est, serere, metere, conuehere in horrea in totius anni usum, & tamen non cessamus anxii esse ob parandarum opum studium, cum interea cernimus cælestem patrem pascere uolatilia cæli, uagum genus, & cui nihil parati unquam est. cernas interdum totam terram niuibus obtecta, ut mirum sit, quo pacto uiuere possint uolucres, nisi quòd cælestis pater eorum curam accipere non est dedignatus. Obserua uerò, non dixisse Dominum, uolatilia cæli sibi alimenta inuenire, dicere enim potuisset, nõ oportere homines tanta sollicitudine dare operam, ut sibi uictum præparent, præsertim cum plerique omnes multa semper recondita habeant, cum cernant uolatilia cæli, quæ nihil horum habent, inuenire unde pascantur. uerum non ita dixit, sed patrem ipsum cælestem ea alere. qua in re duo præcipuè sunt obseruanda. primum quàm incomprehensa sit Diuina bonitas, cum cernimus tantam maiestatem res tam humiles non negligere, sicut & alibi legimus, qui dat iumen tuis escam ipsorum, & pullis cotuorum inuocantibus eum. quo tempore (ut serunt) deseruntur à parietibus. & rursum, oculi omnium in te sperant Domine, & tu das illis escam in tempore opportuno. deinde refutatur error philosophorum, eorum que præstantissimorum, qui nolebant Dei prouidentiam ad hæc inferiora se porrigere, me-

N n n tuentes

Esa. 5.

Esa. 49.

Mat. 10.

Ps. 146.

Ps. 144.

tuentes opinor, ne illi maiestati aliquid de dignitate minueretur, aut nequid fordium contraheret ex harū rerum gubernatione. ita uerum est, quod ait Deus per prophetam. non enim cogitationes meę cogitationes uestrę, neque uie meę uie uestrę, sed quantò altiores sunt cęli terra, tantum distant cogitationes meę à cogitationibus uestris, & uie meę à uis uestris. interea agnoscamus Christianę philosophię dignitatem, quę & hos & alios plurimos externorum philosophorum errores facillè confutat. si ergo cęlestis hic pater curat tam solerter ipsa etiam uolatilia, quid nos solliciti sumus pro uictu, quorum usui & uolatilia ipsa facta sunt? omnia (inquit) subiecisti sub pedibus eius, oues & boues uniuersas, insuper & pecora campi, uolucres cęli & pisces maris. si quis seruū tuum ob tui studium curaret, certò scires, eum multò studiosius te curaturum. sic cum cernas, Deum iis prospicere, quę ea ratione creauit, ut tibi seruiant, multò profectò magis tibi prospiciet. hoc enim uult, cum dicit, *nonne uos longè præcellitis illa?* Alia item ratione docet, non oportere, nos ob ista esse sollicitos. & ait. *quis autem ex uobis sollicitè cogitans potest addere ad staturam suam cubitum unum? & de indumento quid solliciti estis?* dixerat, non debere nos, neque de uictu neque de cultu esse sollicitos, & uictum quidem ad animam, hoc est, uitam retulit, alimentis enim uita seruatur, indumenta uerò ad corpus obtegendum. & uolatilium quidem exemplo admonuit, ne uictus gratia anxie torqueremur, idem nunc facit de eo, quod ad uestitum pertinet. & horum uerborum est sensus. uestimentum excogitatum est operiendo corpori, res ergo est multò inferior corpore. quod si tota corporis moles addita tibi est sine tua ulla cura, qui si etiam conare, id tamen assequi non posses. cogitet enim quis, quàm sollicitè uelit, nunquam excogitare uiam posset, qua staturę suę cubitum adderet. si inquam statura corporis aucta tibi est per etatū gradus, te nihil de ea cogitante, idque à Deo est factum, quid metuis, ne is, qui corpus tibi tantę quantitatis dedit, in præbendo corporis integumento sit defuturus? quod ut posthac metuere desinas, pulcherrimo te munit exemplo. *Considerate* (inquit) *lilia agri, quomodo crescant, non laborant, neque nent, attamen dico uobis, ne Salomonem quidem in uniuersa gloria sua sic amictum fuisse, ut unum ex ijs.* sicut, cum de uictu admoneret, ad uolatilia uoluit nos oculos aduertere, sic cū de uestitu agit, iubet ut lilia contemplemur, quę tametsi laborando

& nendo

& nendo nihil exerceantur, crescunt tamen in eam magnitudinem, quam licet intueri, neque id solum, sed tam admiranda coloris specie decorantur, ut omnem regum gloriam, & illam etiam Salomonis, inter reges omnes celeberrimi, longè superent. hoc autem adiectum est propterea, quod in uestitu non utilitatem solum, sed speciem etiam quærere homines soleant. *Quod si fœnum agri* (inquit) *quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic uestit, an non multò magis uos de pusilla fidei?* si curam habet Deus, ut tam fragilis ac momentanea res, quàm sunt flores, tam pulchrè uestiatur, metuiris ne uobis, quibus terra, mare, cęlum, & quicquid cęli ambitu continetur, facta sunt, & quibus æternitas parata est, defint uestimenta? rectè autem parum fidentes appellat. re enim uera ingens est diffidentia nostra, præsertim sub Euāgelio, tam anxios esse pro ijs rebus, pro quibus cęlestis pater per unigenitum suum iubet nos esse securos. si enim ante Euangelicam lucem homines solliciti pro rebus ad uitam necessariis reperiebantur, minus digni erant reprehensione. nunc uero sub tam certis pollicitationibus ipsius filii Dei, adhuc nihil distare ab iis, qui sine Deo erant, hoc profectò est ipsis esse ethnicis multò deteriores. quod autem proprium eorum sit, qui ignorant Deum, in iis anxie occupari, audi quod sequitur. *ne sitis igitur solliciti dicentes, quid edemus aut quid bibemus, aut quibus operiemur? nam omnia ista gentes inquirunt.* cernas ethnicorum esse, pro uictu & cultu esse sollicitos? qui, cum Diuinę prouidentię non fidant, cum eam nesciant, coguntur, quibus possunt artibus uitę suę prospicere. quare illis uenia potius danda est, qui ob ignorantiam fallantur. tu uerò, cui Deus arcana suę prouidentię mysteria per suum unigenitum reuelauit, ostenditque quanti genus nostrum faciat, cum nihilo minus anxius es, quàm ii, qui hæc non intelligunt, quam habiturus es excusationem? nonne satius esset (quemadmodum ait apostolus Petrus) non agnouisse hanc philosophiam, quàm post agnitam conuerti ab eo, quod traditum est illis sancto præcepto? nonne recedere ab eo est, tam contraria illi ingredi uia? *Nousi enim* (inquit) *pater uester cęlestis, quod his egetis omnibus.* dixi (inquit) gentes ista inquirere, quę ignorant hunc patrem, & vos cum sciat, illum scire, quibuscunque egetis, oportet, ut totos uos illius prouidentię committatis. satis est uos scire, illum nosse indigentiam omnem uestrā, ut ei fidatis, cætera curę illi sunt. amat enim uos, ex qua cha-

2. Pet. 2.

N n n a ritate

ritate securi esse potestis, non passurum tam amatem vestri patrem, ut vobis desint necessaria. cum hac charitate coniuncta est potentia summa. quare, cum sciat, velit, possit, vobis prospicere, reliquum est.

1. Pet. 5. ut omnem sollicitudinem vestram, ut ait Petrus) proiciatis in eum.

Psal. 54. & in eundem sensum psaltes. proice (inquit) onus tuum in Dominum, & ipse te enutriet. & alibi. iunior fui, & senui, & non vidi iustum derelictum, nec semen eius querens panem. neque mihi nunc quisquam obiciat viros sanctos, qui egere interdum, atque

2. Cor. 11. extrema pati permitti sunt. in fame (inquit Paulus de se) & siti, in frigore & nuditate, & de sanctis aliis viris. oberrauerunt in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti. nam eiusmodi homines in exemplum tolerantie propositi sunt, & volentes ista perferebant, non quod defuerit unquam illis Deus, qui poterat lapides in alimenta conuerrere, & per coruos (quemadmodum Eliae accidit) necessaria subministrare. Quid igitur hac in re est faciendum? audi quid doceat. quin potius (inquit) *querite primum Regnum Dei, et iustitiam eius, & haec omnia adiecentur vobis.* vult nos generosum induere animum, & meminisse ad quid facti simus, nempe ad negocia regni, atque ut in hac vita caelestem illam representemus. cui cogitationi contraria in primis sunt humiles istae cure. Fingite enim regem quempiam, qui filium habeat, quem velit maximum euadere, & summum assequi imperium. is iuberet, ut totus in eam provinciam incumberet, sibi enim fore cetera cure, & sumptus alendo exercituum necessarios, & pecuniarum suppeditationem, & comineatum copiarum. sic caelestis pater, ut omnia auferat impedimenta tanti negotii, reliquam omnem prohibet curam praeter illam regni. atque hoc erat, quod aiebat Paulus. nihil solliciti sitis, sed in omni oratione & deprecatione, cum gratiarum actione petitiones vestrae innotescant apud Deum. Sed videamus huius narrationis conclusionem. *ne sitis igitur solliciti (inquit) in crastinum, nam crastinus dies curam habebit sui ipsius, sufficit sua diei afflictio.* Quam felix esset Christianus orbis, si his Domini consiliis aurem accommodaremus. docet Evangelica lex, quo pacto felices ac sine solitudine viuamus, & nos perinde quasi decreuerimus omnino esse miseri, nihil non tentamus, ut pluribus obruamur sollicitudinibus & curis. quid sollicitus es ob illud tempus, quod nondum adest, & in quo ignoras num in vita futurus sis? hunc morem ut auferret, docuit nos in Dominica

precatione

precatione dicere. panem nostrum quotidianum da nobis hodie, **Luc. 11.** ne videlicet ultra hodiernum diem ferremur cogitatione. & tamen plerique omnes audent de plurimorum annorum spatio cogitare. ingentem profectum & temeritatem & despicientiam, eum singulis momentis mors impendat, longiorem sibi vitam polliceri, & pro eo tempore esse anxium, quod non solum nondum habet, sed ne certi quidem quicquam est, quod illud sit habiturus. *Crastinus (inquit) dies curam habebit sui ipsius, sufficit sua diei afflictio.* quid tibi curas ingeminas? an non satis est praesentis diei cura? sine, ut crastinus dies adueniat, & tunc ei suam sollicitudinis partem assignabis. quid tibi met ipsi tam crudelis inimicus es, & superuacua tibi congregas mala? quid labores, quibus summa cum tua utilitate carere potes, tanto cum damno atque incommodo multiplicas? & haec quidem facis propterea, quod, cum Christo nomen dederis, nihil minus quam Christi leges curas. nunc autem uel sero recordare, quid professus sis. intellige te non posse seruire Deo pariter & Mammonae. retine ergo seruitutem Dei, cui seruire est regem esse, & in Mammonam imperium exerce. sicut enim seruire illi, res ignominie plena est, sic ei imperare, omnium est honestissimum. at quo pacto imperabo, inquires? si, quemadmodum admonet alibi Dominus, feceris tibi amicos de Mammona iniquitatis. hoc est, de iniquo Mammona. imitare illum in Evangelica parabola dispensatorem, qui, **Luc. 16.** cum intelligeret, dispensationem sibi esse auferendam, excogitauit uiam, qua conciliaret sibi amicos, qui postea, quam amotus a uocatione fuisset, reciperent illum in domos suas. memento & te esse dispensatorem Dei, non tuarum facultatum dominum. hic iam queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. intuere autem conditionem huius dispensationis admirandam, qui regum ac principum dispensatores sunt, ea, quae dispensant, non ipsi lucrantur, sed munerantur a suo domino ob fidelem rerum dispensationem. at haec dispensatio eius generis est, ut, quamuis Dei sit, quicquid habes dispensandum, uelit tamen Deus, omnia quae in pauperes (haec est enim una recte dispensandi ratio) tribuis, in tuam cedere utilitatem. qua in re licet admirari caecas hominum mentis. nam retinere opes suis tantum usibus seruituras, illas amittere est. post hanc enim exiguae huius vitae scenam omnino illis priuantur, eas uero pauperibus impertiri, tutissimo est loco recondere, in perpetuum possi-

1. Cor. 4.

possidendas . & tamen retinere eas tanto cum damno malūt, quàm tam ingenti cum fructu fideliter distribuere . quis tantam insaniam fati miretur ? momentaneum est spatium , quo hic moraturus es , & eò es migraturus , ubi nihil habebis præter ea , quæ ij tibi subministrabunt , quos de iniquo Mammona amicos feceris . eris sine lare & foco , id que in sempiternum , nisi ij te in sua tabernacula recipiant , & tanta pro re non es sollicitus ? si in peregrinam regionem relegandus esses , in qua scires te nihil habiturum esse præter illud , quod tecum de tuo afferres , conareris omnia tecum auferre : & hic audis , te hinc proficiscentem nil inuenturum aliud præter id , quod amici , quos tibi de iniquo Mammona conciliaueris , daturi sunt , & non solum omnia , sed ne bonam quidem partem dispensas , ut in æterna recipiaris tabernacula ? O stoliditatem , & stupiditatem . quod quis pro temporarijs assequendis commodis faceret , idem pro æternitate non multò magis conari . Verum quia dixit Dominus parados esse amicos de Mammona iniquitatis , hoc est , de iniquis opibus , arbitrabitur fortasse quisque uestrum , se iniustas opes nõ possidere , atque iccirco monita ista minimè ad se pertinere . quibus respondendo , primum uerum esse uetus prouerbum , omnem diuitem aut iniquum esse , aut iniqui hæredem . nam comparandarū opum ratio ex earum cupiditate proficiscitur , quæ auaritia appellatur , at

Adag. **I. Ti. 6.** auaritia omnium malorum radix à Paulo uocatur , & simulacrorū seruitus , & ubi omnium malorum est radix , & cultus simulacrorum , habitare iustitia potest ? quis hoc sanus dicat ? cernis verissimum esse prouerbum quod commemorauimus ? deinde singamus id , quod tamen ostendimus fieri non posse , te scilicet iustè acquisuisse , quæ habes , iniustè tamen possides , quicquid tenes supra id , quod ad victum cultum que pertinet , quem etiam victum & cultum non tuis opinionibus , sed Euangelica regula uolo metiaris . nã non negabis te à Deo accepisse , quæ habes , nisi omnino impius esse vis . quæ ergo Dei sunt , necesse est , ut secundum Dei uoluntatem illa dispenses . at quæ est uoluntas Dei ? nempe ut diligas proximum sicut te ipsum . hoc quid est aliud , quàm ut quicquid tibi uis , idem & proximo uelis ? & quod facere aut assequi conaris tuorum commodorum gratia , id ipsum & proximo præstes ? unde ergo alius esurrit , & tu ebrius es ? ille frigore & fame conficitur , sine cibo , sine ueste , sine lare . tu uerò non solum necessarijs abundas , uerum etiam

ad

ad luxum abuteris ? hocine est diligere proximum tuum tanquam teipsum , & non potius negligere atque despicere ? aufer superuacua (dixit uir quidam pius) & nulli deerunt necessaria . quia etiam ex necessarijs impertiri egenti proximo debes , si charitatis præceptum implere uis . quod si ita est , cum præterea tot superuacua possideas , & sine quibus uiuere possis etiam honestè , neque tamen de iuando proximo cogitas , quid tibi præter Geennam relinquitur expectandum ? quod si mihi non credis , audi quid in iudicio dicturus sit Dominus aduersus tui similes . discedite à me maledicti in ignem *Mat. 25.* æternum . quare ? esuriui enim , & non dedistis mihi cibum . sitiui & non dedistis mihi potum . nudus eram , & non operuistis me . hospes eram , & non suscepistis me . infirmus & in carcere , & non uenistis ad me . & hæc quidem ultio in eos fiet , sine ulla mentione superuacuorum . nam , quod dixit alibi Dominus , ex iis , quæ suppertunt , date elemosynam , nullam superuacuorum fecit mentionem . cum uerò ne superuacua quidem das , tu te cogita , quàm seuera censura sis castigandus , Intuere præterea in illis Domini uerbis , omnibus proximi necessitatibus tibi esse succurrendum . nam , si panem dedisti , neque addas & potum , & uestem , & quæ ibi commemorantur , non est factum satis . refer enim animum ad præceptum , quod ait . diliges proximum tuum sicut teipsum . quibus uerbis *Leu. 19.* admoneris , ut tantum des proximo quantum tibi ipsi . quare qui *Mat. 22.* amat proximum tanquam seipsum , nihilò plus possidet , quàm eius proximus . quòd si possides , liquet te propria commoda multorū solatio antetulisse . quantò itaque diuitiarum plus habes , tantum tibi de charitate imminuitur . memento illius Euangelici adolescentis *Luc. 18.* , cui , cum dixisset se impleuisse omnia præcepta ab adolescentia *Mar. 10.* sua , respondit Dominus , unum tibi deest , uade & uende omnia , quæ habes , & da pauperibus , & ueni , sequere me . quo (inquit) pacto implesti omnia præcepta , cum tam multæ tibi suppetant opes ? si proximum dilexisses , iam olim cogitasses de abalienandis opibus , nunc uerò quia arctius tibi adherent , quàm membra corpori , molesta tibi est earum ablatio . si nudum uestisses , si dedisses esurienti panem tuum , si ianua tua aperta fuisset cuius hospiti , si fuisses pater orphanorum , si cuiusuis egentis miserus esses , non suppetarent tibi tot diuitiæ , neque tristarere , cum admoneris eas in pauperes tribuere . illud etiam cogita . in nudinis nemo trista-

tur

tur dum præsentia proijcit, ut ea comparet, quibus indiget, sed quanto minori pretio res pretiosiores emit, tanto magis gaudet, quod egregie cesserit illis negociatio. tu uero tristaris, dum aurum & argentum & facultates das, hoc est, lapides & puluerem, ut beatam & immortalem uitam adipiscaris? verum ad quid tot diuitiis eges? pretioso vestitu indueris? at tantus sumptus operiendo corpori non est necessarius. num ad ciborum delicias abuteris? at panis unus ventrem implere idoneus est. quid ergo tristaris, si diuitiis priuere? ob gloriam, quæ ex diuitiis proficiscitur? at, si hanc humilem non quæras gloriam, ueram illam inuenies & illustrem in regno cælorum. fortasse hoc unum te delectat, uidelicet habere diuitias, quamuis nullum ex eis fructum capias? memento quod dudum dicebamus, quod licet paradoxum videatur, verissimum tamen est, quod diuitiæ scilicet si dispergantur, quemadmodum iubet Dominus, permanent & augentur etiam, detentæ uero abalienantur.

Pf. III. si seruas, non habes, si spargis, non amittis. disperfit (inquit) dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum. Sed enim apud multos studium pecuniarum non est alimentorum gratia, sed à Diabolo excogitatum est compendium ac uia subiiciendi multas ad sumptus faciendos occasiones, ut ea, quæ superuacua sunt, necessaria existimentur, ut nihil satis sit ad sumptuum excogitationem. videntur autem mihi eiusmodi homines esse persimiles viatori alicui, qui visendæ alicuius urbis studio, cum totum iter usque ad illam peregisset, in diuersorium aliquod iuxta eius urbis muros se reciperet ob pigritiam reliquæ exiguæ uiaë conficiendæ, ex qua re & inutilem faceret totius itineris laborem, & contemplatione pulcherrimarum in vrbe rerum priuaretur. tales sunt, qui alia quidem bona faciunt, sed ad impertiendas pauperibus facultates pigri sunt. uideas multos ieiunare, orare, gemere, lacrymari, omnem denique pietatem præ se ferre, ad dandum uero egenis obolum adduci non posse. quid iis prodest reliqua uirtus? non enim recipit illos regnum

Mat. 19. cælorum. facilius est enim (inquit) camelum transire per foramen

Mar. 10. acus, quam diuitem intrare in regnum cælorum. & sententia qui-

Luc. 18. dem manifesta, & qui hoc dixit, verax est, & mentiri non potest.

at ij, quibus persuadetur, rari. At, quæ erit uiuendi ratio (inquies) si omnes sua distribuerent? ne interrogas mentem Dominicorum mandatorum, nouit hoc legislator, & eius curæ relinquendum est, quo

quo pacto hæc sint aptanda, tuum uero cor tanquam in trutina examinatur, utrum ad ueram uitam, an ad præsentem fruendam propendeat. nam, qui prudenter estimare uult, hunc arbitrari oportet, dispensationem sibi rerum, quas habet, non dominium datum, & cum eas deponunt, gaudere, ut qui res alienas deposuerint, non tristari, quasi propria amiserint. quid ergo tristaris, quid luges, cum audis, vende quæ habes? etenim si post hanc uitam te sequerentur, ne sic quidem æstimanda essent. quâdo à pretiosioribus rebus, quæ illic sunt, obscurarentur, cum uero necesse sit, ea omnino hic manere, cur non eis venditis lucrum nobiscum auferimus? tu uero dato quidem auro equum emens non doles, corruptibilia uero proiciens, ut regnum cælorum recipias, lacrymaris, auerfarris penitentem, renuis dare, dum infinitas interea infumendi occasiones excogitas? quid respondebis iudici, qui parietes induis, & hominem non uestis? equos ornas, & fratrem calamitosum contemnis? permittis triticum putrescere, nec esurientes pascis? infodis aurum, & egenum despicias? quod si uxor diuitiarum appetens accedat, duplex morbus, nam & delitias accendit, & voluptates auget, & stimulos ad curiosas appetitiones immittit. nullus est finis mundi illius muliebris, sericum, aurum, argentum, lapides pretiosi, phrygia opera ornando capiti, auribus, collo, pectori, brachiis, pedibus, rotæ denique corpori uinciendo excogitantur, nec ulla renuunt quâ uis multa & grauiâ vincula, modo aurea sint. cum ergo hoc pacto diuitiæ à viro & uxore inuicem decertantibus, uanitatibus inuentione consumuntur, merito nullum habent tempus contemplandi eos, qui egeant. sed si quidem audis, vende quæ habes & da pauperibus, ut habeas uaticum ad æternam uitam, discedis tristis. si uero audis, da pecunias mulieribus voluptuariis, da gemmariis, fabris, pictoribus, gaudes, ut qui pretiosius quid ac charius adeptus sis. nunquam defatigaris in parandis uestibus & ornatu uario. qui tam multiplex est, ut soli annuli & gemmæ multas erigere domos possent, una uestium arca gregem pauperum algentem uestire. & inter hæc auerfarris pauperem, nec metuis iustam retributionem iudicis. non misertus es? nec tui ille miserebitur. qui enim obturat aurem (inquit) ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur. non aperuisti domum? arceberis à regno. non dedisti panem? non accipies uitam æternam: Sed dicis te esse pauperem. & ego plane assentior.

ORATIO QVINQVAGESIMA OCTAVA:

assentior. pauper enim est, qui multorum indiget, multis verò vos egere, habendi infatigabilis facit. decem talentis decem alia addere studeas, cum viginti facta sunt, alterum tantum quaris, atque ita semper quod additur, non impetum sistit, sed potius appetitum accendit. quemadmodum in ebrijs occasio bibendi fit vini additamentum, sic qui nouas semper diuitias amant, cum multa adepti sint, plura appetunt, ex eo quod additur, morbum nutrientes, & eorum studium in contrarium vertitur. non enim ita delectant eos præsentia tam multa, quàm tristitiam afferunt quæ desunt, vel quæ deesse ipsi sibi persuadent. quare eorum animus semper curis colliquescit, dum ad maiora contendunt. oportuerat lætari. & gratias agere, quòd multis sint ditiores, at ij egrè ferunt, ac desunt, quòd ab vno aut altero ditioie destituantur, & cum hunc diuitem æquauerint, confestim ditiori æquari contendunt. quem vbi fuerint assecuti, ad alium referunt studium, vt qui scalas ascèdunt, ad sequentem semper gradum vestigia attollunt, neque prius sistunt gradum, quàm summum scalæ sint assecuti. accidit etiam iis, quod in equorum cursu vsu venit. cum enim è carceribus emissi currunt, auriga præteritos negligens, instat vincentibus, donec eos, si possit, assequatur: inde fit, ut rarò reperias, qui dicat, se vixisse beatum, & superiorì contentus tempore, veluti conuiuia satur, vitæ concedat. at horum demum finis est, vt, quòd altius fuerunt euecti, eò grauiorem casum dent. & impletur in eis quod ait propheta. periit memoria eorum cum sonitu. Hæc intuentes charissimi contemnamus has ineptias. & tandem aliquândo agnoscamus, in quem vsum diuitiæ sint & comparandæ, & infumendæ. ut faciamus nobis videlicet amicos de Mammona iniquitatis, vt, cum defecerimus, recipiant nos in æterna tabernacula. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium in secula seculorum. Amen.

Psal. 9.

ORA-

ORATIO LIX.

CVM hodierna dies parandis nascituro Christo nuptiis dicata sit, non erit satis commodum, consueta in Euzgelico monte spatia conficere, ne vtraque res coniuncta, plus temporis secum rapiat, quàm par sit, his præsertim frigoribus, quibus imbecilliores, qui in hoc confessu non detunt, affigi possent. meminisse enim me oportet, quid dixerit pastor ille Iacob. si greges meos (inquit) nimium laborare ambulando fecero, morientur cuncti una die. quare aliud potius dicam, quod uenit mihi in mentem, cum de hoc die cogitarem. Quoties subit animus, quantò pastores ouium meliore condicione sint, quàm episcopi, animarum & spiritualium Christi gregum pastores, illis ego vehementer inuideo. multa enim sunt, quæ nos continuis laboribus ac molestiis premant, rara admodum quæ delectent. contra in ouium pastoribus, commoda sunt plura, incommoda uerò multò pauciora. quid enim? labor eorum omnis in tribus hisce ferè deprehenditur, vt bona inueniãt pascua, vt fures & lupos arceant ac nocentes feras, vt agrotas curent, aut desperatas, ab aliis metu contagionis arceant. hæc autem omnia factu non sunt admodum difficilia. nam salubria pascua non ita multò cum labore inueniuntur. fures item & luporum incurfus prohiberi non difficile posunt, quando & venientes ante videri possunt, quàm caulas inuaserrint, & focii ac canes pastori opitulantur, quæ remedia veriti lupi ac fures fugiunt, atque ad aliquod tempus desinunt insidiari. vbi uerò egrotant aliquæ, licet pastori, quibuscunque velit vti curandi modis, si ligare, si incidere, si à pascuis arceere opus sit, nemo prohibet, non resiliunt oues, non obmurmurant. quòd si contagio formidatur, facile est illas ab aliarum commercio separare. hæcenus cura & labor. reliqua iucunda sunt. fruitur lacte ac lanis, pinguem interdum agnum mactat, atque cum fociis hilarè epulatur. bonam diem partem sub umbra agit, amatorio aliquo carmine se oblectans. vt sole sub ardenti resonent Amaryllida siluæ. at spiritualis pastor diuersa habet omnia. nam, vt à primo incipiam, maximus labor est, pascua inuenire alendo gregi opportuna. neque satis est sanam doctri-

Gen. 33.

Heb. 5. nam adhibere, nisi sit etiam auditorum capacitati accommoda. si enim ijs, quibus lacte opus est, solidus cibus proponatur, opprimuntur potius quam reficiantur. contra verò, si is, qui iam quasi in virum euasit, lacte pascatur, id ei ad maiorem profectum est impedi-mento. cum verò accuratè & salubria & opportuna pascua nactus est, res plerunque miseranda accidit, quod ouium pastoribus nunquam vsu venit. oues enim sponte ad oblata pascua accurrunt. at hic inuitatur & rogatur Christi grex ad hæc cœlestia verbi Dei pascua, & pars maxima refugit & auerfatur. qui dolor quàm ingens episcopo sit, ex ouium pastore capite coniecturam, qui si cerneret ex decem millibus ouium non nisi mille ad pascua conuenire, desperatam haberet reliquarum salutem, quæ tanti gregis iactura quantam ei sollicitudinem afferret, vosmet iudicate. at multò maior animarum pastori esse debet, cum in Christi grege uel æterna salus, uel æternus agatur interitus. Eadem difficultas est in tuendo spiritali grege. nam fures ac feres illi insidiantes cerni non possunt, & noctes ac dies insidiantur, & si interdum fugentur, mox reuertuntur, neque unquam interquiescunt, miras insidias struunt, ut maxima Diuina luce opus sit ad eas internoscendas. iam ubi ad curandum gregem ueniendum est, summa hic incidit difficultas. nam qua in re gratiæ agendæ essent curatori ac medico, hac ipsa in re illum auersantur atque oderunt. & dum mederi vulnus curat, ipsi maiora plerunque vulnera faciunt. neque enim hic licet, quod ouium pastori, ut scilicet seruare inuitos possint, nam ab eorum proposito ac uoluntate hoc proficisci necesse est, & potestas admittendæ curationis, non est in medico sed in egroto. quod apostolus huius artis peritus intelligens aiebat Corinthiis. non quod dominemur fidei uestre, sed cooperatores sumus gaudii uestri. externi quidem iudices, cum peccantem quempiam deprehenderint, multam exercent in eos auctoritatem, & inuitos etiam prohibent suis uti moribus. at hic non ui sed persuasione tales efficere oportet meliores. neque enim eiusmodi facultas data est à Diuinis legibus, ut ui coerceamus peccantes. quòd si etiam data esset, nequiremus uti ea cum uilitate, cum Deus non eos muneret, qui coacti, sed qui uolentes à peccatis abstinent. Et hæc quidem atque huius generis difficultates alia; maiores sunt animarum pastori, quàm ei, qui oues curet. accommoda. verò non sunt à spiritali grege expectanda temporaria.

vlla,

vlla, sed omnia ad illius commoda sunt referenda, & labores, & opes, & vita etiam ipsa. nam bonus pastor (ait princeps pastorum) *Ioan. 10.* animam suam dat pro ouibus suis. meum verò unum commodum est, una voluptas, cum uideo uos pascuis cœlestibus pinguescere, & uentos fieri, quod una dütaxat in re licet mihi intelligere, nimirum in rectè factis uestris, in quibus eleemosyna primas tenet, quæ si desit, cœtera omnia nihil sunt. hoc ut experiar, decretus est hodiernus dies huic negotio. quare accingimini iam, & proferte, quæ secuturo anno Christi fratribus futura sint adiumento. interea duo meminertis. primum uos hodie seminare, & pro feminis mensura futuram esse messem. qui enim parçè seminat (inquit) parçè & metet. *2. Cor. 9.* & qui seminat in benedictionibus (hoc est, liberaliter & abundè) de benedictionibus & metet. alterum, quòd hæc oblatio sit regi Christo. at regibus autum offertur, quod sancti illi magi intelligentes, egregiè id prestiterunt. declarate ergo factis ipsis, uos Christum regem agnoscere, auri potius quàm argenti oblatione.

(hic facta fuit egregia oblatio, qua peracta rursus episcopus dixit.)

Funiculus triplex (ait Salomon) difficile rumpitur. ecce tertius. *Eccl. 4.* hic annus est, cum hæc oblatio fuit instituta, & maiora semper Diuina benignitate habuit incrementa. quare cerno iam ea fundamenta fuisse iacta, ut sperandum omnino sit, reliquam structuram effecturaturam, & secuturis annis tam egregium opus perseueraturum. etenim cum labor in eo esse soleat, ut initium alicui rei detur, hæc uerò initia iam data & progressa etiam sint, non nisi optimam spem uideo secuturi profectus. Videte uerò quantum Deo optimo maximo debeamus ob tam multa, quæ hoc temporis spatio operatus est in nobis. nam dandæ eleemosynæ, & iuuandorum pauperum, atque ægotantium mos felicissimè progreditur, exhomologeseos & sumendæ sæpius per annum eucharistiæ usus factus iam est celeberrimus, alearum & eiusmodi ludorum sublatus abusus, blasphemie illæ detestandæ profligatæ sunt. unum tantum ferè deerat, quod me torquebat uehementer propterea, quòd dum illud perduraret, cernerem ciuitatem hanc semper futuram miserrimam. & hoc decem Dei benignitate sum assecutus, ut uidelicet immanibus illis dotibus, & sceminaru pompis ac infinito illi muliebri mundo modus imponeretur, qui modus cum ab hoc senatu iam impositus sit, & ab eo sum rogatus, ut mea illum auctoritate firmarem, id quod sponte

sponte omnino fecissem, multò libentius rogatus præstabo. quare hodie cōgregatis uobis cum meo spiritu, in nomine Domini nostri Iesu Christi, fretus auctoritate, quam ipse apostolis & eorum successoribus dedit, cum dixit, quæcunq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, pronuntio eos fidelium communionem priuandos, quicumque eas leges fuerint transgressi, quæ pro coercendo hoc abusu à senatu uestro positæ sunt, quæ excommunicationis pœna uim habebit, ubi primum promulgatæ istæ leges fuerint, & ab omnibus intellectæ. & quoniam immanes dotes in causa plurimum sunt, cur hæc uestrium & reliquorum ornamentorum pompæ fiant, & hominum est ea malitia, ut fucum facere legibus soleant, declaro, omnes in eam pœnam, quam dixi, casuros, quicumque nō solum dotis nomine, uerum etiam quacunque uia alia, uel ipsi uel per alios addiderint quippiam præter id, quod præfixum est, iis ego præter excommunicationis pœnam significo, eos non ante absolueandos, quàm duplam summam exoluant pecuniæ, quam contra præfixas leges impenderit, quæ pecunia in pauperes per episcopum erit distribuenda. quod si qui præstare contempserint, ecclesiastica priuabuntur sepultura. Moneo autem omnes, & per Dominum Iesum etiam obsecro, ut non pœnarum metu, sed sponte ac uolentes ista præstetis, cogitatis quæ, hæc non solum animæ utilitatem asserre, sed etiam temporaria commoda, quanta res alia ulla huic ciuitati possit. nam hæc in temperantia una est, quæ perpetuam ciuitatis paupertatem alit, dum quicquid lucri fit, totum in hos sumptus & abusus infumitur. quod si in re, quæ cum honore Christi coniunctam habet summam & interioris & exterioris hominis utilitatem, fueritis negligētiores, quid ulla unquam alia in re boni à uobis erit expectandum? sed speramus omnino meliora, & uiciniora salutem, tamen hoc dixerimus. Reliquum illud est, ut ad suscipiendum nasciturum Christum, unusquisque uestrum sese apparet, conetur quæ dignum tanto regi hospitium præparare, quod tantò alacrius studiosius quæ est à uobis faciendum, quantò factum est facilius propterea, quod hæc præparatio minimè externis sumptibus indiget, sed totum in animi uestri est

Zuc. 17. potestate. regnū enim Dei (inquit) intra uos est. seponite omnem
Phil. 4. humanarum rerum sollicitudinem. nihil solliciti sitis (ait Paulus) sed in omni oratione & obsecratione, cum gratiarum actione, petitiones uestræ innotescant apud Deum. & hæc quidem uolebat Paulus
 omni

omni tempore uitæ fieri, quantò ergo magis uel certis anni temporibus, est præstandum? caueantur comestiones & ebrietates, & prophana cantilena, sed cantate in cordibus uestris in hymnis & *Ephe. 5.* psalmis & canticis spiritualibus, & uerbum Dei abundantius habitet in uobis. agnoscite huius Christianæ philosophiæ maiestatem, & in ea meditamini die ac nocte, de ea loquimini & domi & foris, docete eam filios uestros ac domesticos omnes. maior pauperum uobis per hosce dies cura sit, memineritis quæ fratres eos appellatos à Seruatore Christo, qui, cum esset diues, pauper pro nobis factus est, *2. Cor. 8.* ut nos sua paupertate ditaret. pudeat nos puluerem ac cinerem pompis ac huius uitæ uanitatibus uti, cum ante oculos habeamus illum unigenitum, per quem omnia facta sunt, natum in stabulo & positum in præsepio, quod præsepium inuisendum sapius à nobis est, *Ioan. 1.* pro quibus in illo est positus. cum enim comparati essemus iumentis insipientibus & similes illis effecti, ut ait psaltes, iumentorum cibis fieri uoluit, ut ad pristinum honorem reuocaremur. huic ergo ob incomprehensa tot beneficia in nos collata, sit cum patre & spiritu sancto honor & imperium & nunc & semper & in secula seculorum. Amen. *Luc. 2.* *Pf. 48.*

O R A T I O L X.

NOLITE iudicare, ut non iudicemini, quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini, & qua mensura mensi fueritis, alij metientur uobis. In hoc sermone Dominus ac Seruator noster ea tangit, quæ magis scitu sunt necessaria, & quæ seruata æternam salutem pariunt, uel neglecta ad æterna damna homines trahunt. quo in genere illud est, quod præ manibus tractandum habemus. quod eò magis est obseruandum, quo eius negocium apud miseros mortales est familiarius. ait ergo. nolite iudicare, ut non iudicemini. Græca uox κρίνω significat & iudicare, & condemnare, & ob hanc causam cum alii uerterint, nolite iudicare, alii, nolite condemnare, factum uidetur; ut inueniantur aliqui Latini codices, qui habeant utrunque, hoc est, nolite

- Luc. 6.** nolite iudicare, ut non iudicemini. & nolite condemnare, ut non condemnemini. fieri etiam potest, ut, cum Lucas utrumque ponat, acceptum à Luca, positum hic fuerit. sed utrumque ad idem refertur. prohibemur enim uel iudicare uel damnare quempiam temere. nam, cum alibi dictum sit, iustum iudicium iudicate, non prohibemur omnino iudicare, sed iudicii differentiam docemur. quibus in rebus iudicare oporteat, & in quibus non, manifestè nos docet apostolus, dum in iis, quæ in cuiusque potestate posita sunt, neque à scriptura prohibentur, dicit, tu uerò quid iudicis fratrem tuum? **Ibidem.** & rursum. ne igitur posthac mutuo iudicemus. in iis uerò, quæ Deo displicent, reprehendit eos, qui non iudicant, etiam ipse suum **I. Cor. 8.** iudicium proferens, dum ait. nam ego quidem ut absens corpore, presens autem spiritu, iam iudicavi ut presens eum qui hoc egit, in nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis uobis & meo spiritu, tradere eiusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut spiritus seruetur in die Domini Iesu. Eiusmodi ergo iudicium non hic prohibetur, sed nequis temere facta aliorum aut dicta iudicet, atque in malam partem illud interpreteretur, quod plerumque laude potius, quàm calumnia esset dignum. quantum autem malum hoc uitium hominibus afferat, ab ipsis progenitoribus nostris discere possumus, qui fidè habentes serpentis, uerbis qui falsa interpretatio ne calumniatus fuit, quæ Deus præceperat, mortè & sibi ipsis & toti posteritati accersuerunt. dixit enim Deum præcepisse illis, ne ederent de ligno scientiæ non propterea, quod edentes essent morituri, sed quòd sciret, fore, ut quo die ederent de ligno illo, aperirentur oculi eorum, & essent sicut Dii. perinde quasi obicere Deo inuidiam uellet. quare miseri neglecto Dei præcepto, pessimi hostis persuasioni adhæserunt, maximo suo & nostro cum detrimento. sic **Mat. 26.** Iudei Seruatoris Christi Diuina facta ac dicta plenis inuidiæ calumniis insectantes, & in eius mortem conspirauerunt, & totius gentis suæ interitum ob tantum scelus pepererunt, neque unquam uoluerunt admittere, quod eos admonebat, cum diceret, nolite secundum faciem iudicare, sed iustum iudicium iudicate. quòd si quotidiana uos uestre urbis facta intueri uelitis, reperietis maximam malorum partè ex iniquis iudiciis proficisci. nam obseruo frequentissimum hoc inter uos uitium uersari, ut semper deteriorem partem ampleximini, & quicquid proximi uestri uel dicunt uel faciunt, in partem

tem malam interpreteremini, quæ res odiorum & inimicitiarum ingens seminarium est. nam & ij, qui hoc morbo laborant, mala semper præditi mente sint, necesse est, à qua, tanquam à mala arbore eiusmodi fructus proficiscuntur, & qui hæc audiunt, ueluti pesti fero aëre infecti uitiuntur, & ij, de quibus detrahunt, re tam iniqua aduersus detractores irritantur. neque ij solum, sed eorum etiam amici ac consanguinei, ut necesse sit, miseram ciuitatem perpetuis odiis, oblocutionibus, dissidiis, inimiciis laborare. ita uerò insita uobis hæc pestis est, facta ac dicta proximi cuiusque peruersè interpretandi, ut interdum ex eo, quod expertus sum, miser, quo pacto plerique uestrum eius generis somnia, quæ imaginando fingitis, potuerint excogitare. si loqueris, calumniantur tua uerba. si taces, tancori ascribunt. si cum illo uersaris, fraudem suspicatur, si ab eius commercio abstines, odio ascribit. si bene ei facis, captatum (inquit) uenit. si non facis, auaritiam uel maleuolentiam obijcit. quare in eiusmodi homines dici potest similitudo illa, quam Dominus in Iudeos dixit. cui assimilabo generationem hanc? similis est pueris, qui sedent in foro, & acclamant sodalibus suis ac dicunt. tibia **Luc. 7.** cecinimus uobis, & non saltastis, lugubria cecinimus uobis & non planxistis. uenit enim Ioannes nec edens nec bibens, & dicunt, De monium habet. uenit filius hominis edens ac bibens, & dicunt, ecce homo vorax, & potator uini, publicanorum amicus & peccatorum. & sanè is, qui malignis eiusmodi iudiciis assuetus est, iis est persimilis, qui ob febrim aut morbum aliquem, uitium palatum & linguam habent, ut & ipsum mel amarum eis uideatur. sic eiusmodi homines dum prauè omnia interpreterari consueuerunt, hoc morbo occupati. rectè ac piè iudicare nunquam sciunt, sed optima etiam quæque carpunt, ac mordent. liceret cum & sua & aliorum utilitate in bonam partem accipere, quæ à proximo quoque uel dicuntur, uel fiunt, & malunt ipsi damnum facere, & animæ detrimentum ingens pati, quàm ab hoc detestando uitio abstinere. Quanta uerò temeritas est, audere de alterius mente & cogitatione iudicare, & quod solius Dei est, uelle usurpare? solius enim Dei est scrutari renes & corda. & audet puluis ac cinis ea sibi uendicare, quæ **Psal. 7.** Deus uni sibi reseruauit. atque hoc erat, quod Paulus reprehendebat quosdam, qui uescentes cibus nescio quibus iudicabant. & ait. tu quis es, qui iudicas de alieno seruo? Domino suo stat aut cadit, **Rom. 14.**

hoc est, iudicio sui Domini relinquendum est hoc iudicium, quod iudicium non huius temporis est, sed quemadmodum paulò post ait. cum omnes statuemur ante tribunal Christi. sic & ad Corinthios. nolite ante tempus iudicare, donec ueniat Dominus, qui & reuelabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Qui hoc morbo laborant, ostendunt se charitate destitutos, de qua

I. Cor. 4. Paulus scribens ait. charitas non cogitat malum. nam ij contra faciunt, ut semper malum de proximo quoque opinentur. sed uideamus quod sequitur. *Quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini, & qua mensura mensi fueritis, alij metientur uobis.* hæc uerba si obseruarentur, quis auderet temere de altero iudicare? audis hic, te eodem iudicio iudicandum, quo alium iudicaueris, & tam multa iudicia tibi arcessere non uereris? tot enim iudiciis damnaberis, quot in proximum quenque temere exercuisti. & eadem mensura tibi reprehendetur, qua usus aduersus alios fueris. cur non ergo potius eligis piè atque amicè iudicare, ut habeas unde laudandis iudiciis honesteris, & qui utili mensura tibi remetiantur? quòd si amore proximi tui non permoueris, cur non saltem tui boni contemplatione ad hoc præstandum inuitaris? non aduertis illud in te recidere quod ait Paulus. inexcusabilis es ò homo, quisquis es. qui iudicas. nam hoc ipso quod iudicas alterum, teipsum condemnas. si enim tu, qui multa reprehensione digna facis, tam seuerus es erga proximum iudex, quomodo non censes Deum iustissimum & irreprehensum iudicem tam iniqua iudicia ulturum? Et quidem si etiam irreprehensus omni ex parte esses, oporteret tamen te circum spectè agere erga proximum, primum quia potes. in posterum impingere. nam, qui stat (ait Paulus) uideat, ne cadat. & rursus, con-

Gal. 6. siderans te ipsum, ne & tu tenteris. deinde quòd, cum hominis, quem iudicas, cor ignores, multa redarguere contingit, quæ non essent redarguenda. cum uerò nemo sit, qui non impingat, in multis enim offendimus omnes, &

Iac. 3. quis gloriabitur, mundum se habere cor? quis potest dicere, mundum est cor meum & purus sum à peccato? cum inquam hæc ita sint, & plerunque tu grauiora pecces, unde tibi ista iudicandi alterius curiositas ac petulantia? quare adiecit Dominus. *cur autem uides festucam, quæ est in oculo fratris tui, trabem autem, quæ est in oculo tuo non animaduertis? aut quomodo dicis fratri tuo, sine eximam festucam ex oculo tuo, & ecce trabs in oculo*

oculo tuo? hypocrita eijce primum trabem ex oculo tuo, & tunc perspicies ut eximam festucam ex oculo fratris tui. per festucam intelligit erratum leue, per trabem grauius peccatum, exemplum autem oculi accepit propterea, quòd leuissima quæque res officit oculo, & uel sensum doloris facit uel uisum impedit. arguit ergo insignem hominum stupiditatem, qui, cum in mente, quæ interioris hominis oculus est, grauiora peccata habeant, non ea sentiant, cum minima quæque sentire debuissent, & leuissima quæque in altero acutè conspiciant, quæ ipsi grauiore impedimento obsessi, mirum est, quo pacto intueri possint. primum ergo reprehendit tantam hominum recordiam, qui neglectis suis grauioribus uitijs, exigua aliorum errata obseruent, quòd per se, si etiam sola cogitatione fieret, est uitiosissimum. deinde quòd audeant aliorum taxare minima quæque peccata, dum sua interea non animaduertunt, neque tollere curant. ubi obseruandum est, Dominum eiusmodi homines appellasse hypocritas. nam ferè fit, ut ij, qui in aliorum uitijs tam acutè cernunt, bonam de seipsis habeant opinionem. si enim bene de se non sentirent, profectò descenderent in sese, & in se inquirerent, neque tantum ab re sua esset illis ocij, aliena ut curarent, & quæ minimè ad se pertinerent. nam ita facilè mordere ac taxare alios, ex eo proficiscitur, quòd homines seipsos obliuiscuntur, neque obseruant, quàm multa ipsi peccent, atque inde fit, ut se aliquid esse arbitrentur, cum nihil sint, & iudicent se idoneos, qui de alijs iudicent. quare non iniuria hypocritam cum appellat, qui dissimulatis suis uitijs grauioribus in aliena etià exigua inueharur. Verum cum hoc uitium tam latè pateat, tantum quæ uobis damnum afferat, quantum experiri quotidie potestis, aliqua huic malo sunt adhibenda remedia. quorum primum illud est, quòd hic docet Dominus. *eijce (inquit) prius trabem de oculo tuo.* cogitemus quantum desit nobis, quantà quæ singulis horis, cogitatione, sermone, factis peccemus & in Deum & in proximum quenque, quàm sint lubrici pedes nostri, & continuò appetitus ille iudicandi de altero conquiescet. rectè enim uir quidam pius dixit, uerè homo si teipsum attendas, mirum est, si in quippiam aliud animum intendas. cogitemus item, quòd idem Dominus hic comminatur, cum ait. *quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini, & qua mensura mensi fueritis, alij metientur uobis.* quàm enim stultum est. frustra Diuinum

Ppp 2 iudicium

iudicium aduersus nosmet ipsos prouocare, & aliena uitia nostra
 facere, atque adeo interdum potius ex alienis bonis, dum plerun-
 que homines id, quod bonum est, prauè interpretantur, dånum
 facere, & sibi parere damnationem. Meminisse præterea oportet,
 Eph. 4. nos esse inuicem membra, &, quemadmodum, si contingat mem-
 brum aliquod ægrotare, membra reliqua non disceptant aduersus
 illud peruersè diiudicando, sed mederi & curare student laboran-
 tem partem, aut, si exiguus morbus est, non calumniantur esse ma-
 gnum, multò uerò minus, si sanum membrum sit, iudicant illud
 ægrotare. sic nos, ne syncerum uas, quod dicitur, tentemus incru-
 stare, & quod rectè factum est, ne peruersè iudicemus. quòd si
 quando peccatum ab aliquo est, primum ne augeamus illud peruer-
 sis iudiciis. deinde curare studeamus, non autem dilacerare iudi-
 cando. postremò veniat nobis in mentem, quanta sit temeritas, il-
 lud, quod ad solum Deum pertinet, audere usurpare, & de alieno
 corde iudicare, quod solus scrutatur Deus. quòd si interpretari cor
 alterius uolumus, illud cum fructu faciamus, bene de proximi cu-
 iusque animo iudicantes, aut vitium benigna interpretatione mi-
 nuentes. Si uerò, in quos praua ista iudicia feruntur, meminerint
 I. Pet. 2. quod beatus Petrus de Seruatore Christo dixit, cum malediceret-
 tur, non maledicebat. cum pateretur, non comminabatur. trade-
 bat autem uindictam iudicanti iustè. sic nos relinquamus om-
 ne iudicium ei, qui iustè omnia iudicat, neque hominum iudi-
 cia plurimi faciamus, quod generosè faciebat Paulus, cum dicebat.
 I. Cor. 4. mihi autem pro minimo est, ut à uobis iudicer, aut ab humano die,
 sed neque me ipsum iudico. qui autem iudicat me, Dominus est.
 cernis generosum animum, qui iudicia omnia humana pro nihilo
 ducat? ubi illud etiam obseruandum est, quod ait, se uereri etiam
 I. Cor. 2. de semet ipso iudicium ferre, quamuis nemo sciat, quid sit in homi-
 ne, nisi spiritus hominis, qui est in ipso. non audet Paulus ipse se
 iudicare, & nos de alieno animo tam facilè tam temerè iudicium
 proferimus. quid uerò cauſe erat. cur Paulus ita aliorum iudicia
 parui faceret? qui iudicat me (inquit) Dominus est, cuius vnum
 I. Cor. 4. iudicium æstimandum est. sic enim cogita. si quis regi cuiquam ser-
 uiret, quem sciret nullius circumueniri posse calumniarum fraudi-
 bus, neque falsis cuiusquam accusationibus decipi, is non curaret,
 si quando audiret, æmulos quosque sibi apud regem de trahere, cū
 certò

certò sciret, calumnias illas sibi nihil officere posse. quare securus
 ab omni metu esset. sic nos, cum sciamus habere nos cum Domi-
 num, qui omnia nouerit ante etiam, quàm fiant, cur aliorum iudi-
 cia tantopere formidamus? què certò scimus, si per nos non stet, ni-
 hil damni afferre nobis posse, atque adeo prodesse potius, quando-
 quidem ad mercedem & hoc nobis accedet. beati enim sumus si I. Pet. 3.
 quid patimur propter iustitiam. hæc cogitatio efficacissimum reme-
 dium est aduersus eiusmodi iudicia, què plerique tanti æstimant, ut
 maximo interdum ob ea misere conficiantur, atque à multis etiam
 rectè factis abſtineant. qui si hæc Pauli uerba recordarentur, facilè
 negligenter humana iudicia, ut erroris plena, & digna, què pro ni-
 hilo putentur. & animum ad illud Domini iudicium,
 quod solum æstimandum est, ut quod iis, qui integro corde illi ser-
 uierint, copiosam mercedem, iis uerò, qui se aliter gesserint, digna
 eorum factis stipendia sit redditurum. claudamus itaque orationem
 hanc iis uerbis, què Paulus eodem loco addit. nolite ante tempus I. Cor. 4.
 iudicare. donec ueniat Dominus, qui & illuminabit occulta tene-
 brarum, & manifestabit consilia cordium. cui cum patre & spiritu
 sancto est honor & imperium in secula seculorum. Amen.

O R A T I O L X I .

N E detis sanctum canibus, neque projiciatis margaritas ne-
 stras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis et
 conuersi lacrent uos. Christiane philosophiæ dogma-
 ta cum à Deo per prophetas & Diuinos homines da-
 ta sint, (omnis enim scriptura, ait Paulus, Diuinitus in-
 spirata est) sancta meritò appellantur, & ea est margarita, qua inueni-
 ta negotiator ille Euangelicus uenditit omnia què habebat, & emit-
 tam. & sola quidem dignitatis eius contemplatio, omnem illi ho-
 norem ac reuerentiam uendicat. uerum si præterea utilitas cogite-
 tur, intelligemus profectò nihil esse aliud in hac uira. expetendum.
 utrunque horum regius ille propheta cum intueretur, cum aliis lo-
 cis tum quodam in psalmo erupit in hæc uerba. lex Domini imma-
 culata conuertens animas, testimonium Domini fidele sapientiam
 præstans
 I. Tim. 3. Mat. 13. Psal. 18.

præstans paruulis. iussiones Domini rectæ legitimantes corda. præceptum Domini purum illuminans oculos: timor Domini sanctus permanens in seculum seculi. iudicia Domini uera iustificata per omnia. cum enim prius magnificam Dei gloriam prædicasset, quæ in cælorum mirabili opificio & structura tanta maiestate sese continentium oculis ingerit, præsertim qui aduertunt motum, lucem, calorem, vim influentem, magnitudinem, & numerum siderum, & alia huius generis multa. mox ad prædicandam Dei legem conuertitur, & quasi facta utriusque rei comparatione, multo eam hac mundi fabrica illustriorem canit. ea enim sincera, perfecta, & absoluta est, nihil mutationis admittens, nihil continens insinceri; cum in cælis lucis vicissitudo & aliæ mutationes multæ obueniant. animos hominum hæc uerè restituit, & in æternum recreat, cum cæli tantum corporibus opulentur. fidele & certum est testimonium Domini in scripturis, at cælorum sæpe uariat & immutatur. cæli sapientiæ quidē Dei præclare admonent, at scriptura etiam imperitis sapientiam suppeditat. iussa Domini æqua & recta sunt, in quibus nihil desiderare queas. at cælorum lux obliqua & sui dissimilis fit. præterea exhilarat illa cor gaudio spiritali & sempiterno. cæli autem sua luce ad tempus tantū & euandam lætitiā afferunt. præcepta Dei pura sunt, quibus nihil iniqui admixtum est. at cælorum lucem sæpe terra nubes obscurant. tum in oculis corporis, illa mentis illuminat. lampas cælorum mira quidem puritate pollet. at purior timor est: & religio Domini. obtinet illa ordinem & cursum suum, dum hoc seculum persisterit, at ultra seculum hoc stat obseruantia Dei. iudicia Dei uera sunt, at sæpe iudicia astrorum fallunt. iudicia Dei iusta sunt per omnia, ut nulla unquam sui parte non obseruanda sint. sed ab indicatura siderum plerumque recedere oportet. lux ipsa plerumque deficit. cum uita, quam præcipit scriptura æterna sit. ob hanc causam in Deuteronomio commendans Moses Israëlitis populo legem Dei, aiebat.

Deu. 4. hæc est uestra sapientia & intellectus coram populis, ut audientes uniuersi præcepta hæc dicant. en populus sapiens & intelligens, gens magna. nec est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Dominus Deus noster adest cunctis obseruationibus nostris. quæ est enim alia gens sic incluta, ut habeat ceremonias, iustā que iudicia & uniuersam legem, quam ego propono hodie

hodie ante oculos uestros: & alio loco in eodem libro docens, quanto studio in eam sit incumbendum, ait. ponite hæc uerba mea in cordibus & in animis uestris, & ligate ea pro signo in manibus, & inter oculos uestros collocate. docete filios uestros, ut loquantur de illis. quando sederis in domo tua, & ambulaueris in via, & accubueris atque surrexeris. scribes ea super postes & ianuas domus tuæ. Sic Iosue præcepit Deus. non recedat uolumen legis huius ab ore tuo, sed mediteris in eo diebus ac noctibus, ut custodias & facias omnia, quæ scripta sunt in eo. tunc enim prosperum reddes iter tuum, & tunc prudenter ages. Res ergo tantæ dignitatis ac maiestatis, cauendum est, ne indignis proponantur: quos & canum & porcorum nomine appellat. quibus significantur & ij, qui à Dei agnitione ita se faciunt alienos, ut cum Diuina dogmata audiunt, ea infecerent atque dilacerent, & ij, qui quamuis fateantur se nosse Deum, factis tamen negant, præsertim qui lasciuie & carnis uoluptatibus operam dantes, in illis tanquam fues in luto uolutantur. & sanè oporteret, cælestia hæc mysteria audituros, maximè purgatos esse, & animum habere à terrenis curis quàm alienissimum. quod si in prophanis studijs atque externa philosophia hoc requiritur, multo profectò magis in hac, quæ à Deo est profecta, esset præstandum. uenit autem mihi in mentem mos ille, qui apud Indos seruabatur in ijs, qui ad philosophiam admittebantur. nam adolescens qui iam ad pubertatem peruenisset, penes fluuium Hypasium ad philosophos ducebatur, oportebat que illum prius publicè profiteri, se philosophiæ datam operam, nec admittebatur, si aliquo pollutus scelere esset. scelus inquam primum à patre matre ue profectum. cauebant enim, nequid ab illis turpitudinis fortiterentur, ne ue ab eorum parentibus usque ad genus tertium. quo in genere querebatur, nequis eorum contumeliosus, aut incontinens, aut auarus, aut iniustus fuisset. ubi autem in ipsis nulla uitiorum macula reperiebatur, tum adolescentis mores diligenter inspiciebant, multis modis illuminantes ac probantes. & primo quidem an ingenio ac memoria ualeret, experiebantur. deinde an esset natura uerecundus, & non astute ad tempus id simulans. an esset ebriosus ac gula deditus, iactator, audax, contumaciator, an parentibus ac præceptoribus (ut decet) obtemperans. cum enim apud Indos maximo in honore esset philosophia, necesse erat, omnibus modis probatos esse eos, qui ad eam percipiendam

perciendam accederent. Quia in re cogitemus, quanto maxima nostri pars in errore uersetur, cum Diuina hæc philosophia quasi prostituta cernatur, & in sordidissimi cuiusque manus uenire permittatur. quorum enim quisque eorum, qui theologiam profitentur, inuenitur, qui sit ita moratus, ita animo ac uita constitutus, ut ratio postulat, qui disciplinam suam non ostentationem scientiæ, sed legem uitæ putet, qui que obtemperet sibi ipsi, & decretis suis pareat? videre licet alios tanta leuitate & iactatione, ijs ut fuerit non didicisse melius, alios pecuniæ cupidos, gloriæ nonnullos, multos libidinum seruos, ut cum eorum uita mirabiliter pugnet oratio. quàm rari inueniuntur, qui eo affectu rem theologicam tractent, eo quo tractanda esset modo? ad fidelium uidelicet utilitatem, & uitæ compositionem, satis est plerisque omnibus, si eruditi & eloquentes uideantur. nulla aut certè per quam exigua cura tenentur, & studio acquirendarum animarum, pro quibus Christus mortuus est. si esset, ut esse debuerat, præcipua aut sola potius cogitatio, longè diuersa profectò uia ingrederentur. Et hæc quidem ij, qui docendæ huius philosophiæ magistros se esse profitentur. ceteri uerò, qui eam sunt audituri, nihilo magis se idoneos præbent. nam magna hominum pars etiam contemnit, tantum abest, ut ad audienda hæc Diuina oracula se accomodet. alii canum more, de quibus hic Dominus loquitur, dilacerant concionantem, alii pessundant quæ dicuntur, ij nimirum, quos sues Dominus appellat, qui se totos la sciuiæ & libidinibus dedunt, se que humanis uitiis contaminant, quibus cæcati in omnia scelera se ingurgitant. quàm uerò sint pauci, qui syncerè uerbum Dei percipiant, & fructum inde referant, ostendit Dominus in illa parabola seminantis, in qua ex quatuor partibus una duntaxat laudatur, quæ fructum fecerit. quam enim ob causam ex tam multis tam assiduus concionibus tam exiguum prodire fructum cernimus, nisi quòd nullum studium adhibetis tam pretiosæ rei comparandæ? oporteret ergo, quod aliàs sepe uos admonui, ut accessuri ad audiendam cœlestem hanc philosophiam primum purgatos animos ab omni concretione mortali afferretis, post habitis terrenis omnibus curis, & dormitis ac subactis carnis affectibus, ut tanquam specula munda cœlestes illustrationes perciperetis. nam impuro purum tangere (ut rectè quidam externus dixit) nefas est, & fortasse damnosum etiam. quemadmodum ij, qui uitiatos

tiatos oculos habent, solis lumine offenduntur potius, quàm iuentur. deinde cogitandum, quam ob causam ad audienda hæc Diuina oracula accedatis, nempe comparandæ æternæ salutis gratia, quam solæ sacræ literæ docent, quo pacto compararetur, neque hæc tantum uis est Diuinæ legis, uerum etiam docet, qua ratione felicem hanc uitam agamus. medetur enim animis, inanes sollicitudines detrahit, cupiditatibus liberat, pellit timores, multò magis quàm externa philosophia, quæ idem & ipsa pollicetur. quòd si hæc eius uis non idem ualeat apud omnes, id hominum uitio accidit, qui se, quemadmodum dudum dicebam, minimè præparant, & idoneos reddunt. quæ socordia iccirco illis accidit, quia bonorum ingentem copiam, quæ hinc proficiscuntur, non intelligunt. etenim quæ non ex his fontibus bona hauriuntur? aut ubi bona potius inuenies, cum ab eis recesseris? nam, si ab externa philosophia exordiri libet, quicquid utilium dogmatum habet, à nostris accepit, quod si temporis ratio pateretur, copiosè possemus ostendere. & quoties externi philosophi, relictis dogmatibus nostris, suas cogitationes sequi uoluerunt, in multos se errores induerunt. atque hinc etià factum est, ut, dum nullis aliis fundamentis niterentur, quàm ijs, quæ ipsi excogitauissent, quæ unus astruxisset, alius destrueret, id quod de maximis quibusque rebus. uide enim quæ de mundo, ac mundis tractant, quàm incertè & confusè de eius origine, duratione, gubernatione digladiantur. Aristoteles uerò peripateticæ sectæ princeps, cum statuat mundum non genitum causa & tempore, non uidetur facere Deum creatorem. de animæ item immortalitate, re tanti apud homines ponderis. nihilò magis inter eos conuenit. de resurrectione uerò corporum ad immortalem uitam, summum apud eos silentium est, cum res factu minimè possibilis iudicetur apud illos. sic de Dei prouidentia & eius cura rerum humanarum sunt ex eorum primatibus, quibus uitio detur, quòd Dei prouidentiam ad hæc usque inferiora minimè porrigi censeant. nam plerique ex ethnicis philosophis & ex nostris etiam putauerunt Aristotelem tollere prouidentiam. certè Auerrois ex Aristotelis sententia scribit, Deum nihil ex ijs, quæ hic fiunt, intelligere. quam cogitationem qui habeat, quis eo miserabilior queat excogitari? quid enim accidere homini infelicius potest, quàm Diuino auxilio esse destitutum, neque ulla spe illius impetrandi auxilij sustineri? at Chri

Gen. 1. stiana philosophia hæc omnia habet ex locutissima. habet sacra volumina, quæ de mundi & hominis, originis gentis sedus est mundus, origine certiores nos locu. immortali in tero anima, & corporum resurrectionem, ex ipso & rursus Christi factis aperitissime demonstrat, ut uerborum argumentis opus non sit. in eundem modum astruit Diuinam prouidentiam, quæ tanta est, ut ob generis nostri salutem, unigenitum filium suum Deus dare in mortem non recusauerit. docemur capillos nostros omnes esse numeratos. docemur cœlestem patrem pascere uolatilia cœli, & uestire flores ac lilia, multo uero magis curate nos, quorum gratia omnia fecerit. uide enim quid per prophetam dicat. nunquid potest mulier obliuisci infantem suum, ut non misereatur filii uteri sui? quod si illa obliuiscit, ego tui non obliuiscar. hoc quântum est ad sedandos humanarum perturbationum fluctus? ad erigendum omni spe animum? ad tranquillam mentem reddendam? ad difficillima quæq; superanda? hoc erat quod communi generis nostri nomine Seruator ipse gratias agebat patri, cum diceret. confiteor tibi pater Domine cœli & terre, quod abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. & profectò ita est. nam adolescentulis & simplicibus mulieribus maxima ueritatis dogmata nunc peruia sunt, quæ maximis & sapientissimis philosophis nunquam fuerunt intellecta. Hæc itaque cœlestis philosophia securos nos in mediis etiam periculis ac mortibus facit, dum certò scimus, nos Deo tantæ curæ esse. quare admonebat propheta. proice (inquiens) onus tuum in Dominum, & ipse te enutriet, non dabit in æternum fluctuationem iusto. his tam efficacibus solatiis, externi erant destituti, sicut & cum deterrere uolebant pœnarum metu ab iniquis factis, erant quidem aliqui ex eis, qui futurum iudicium dicerent, & inferos minarentur, sed tam multa interserebantur fabulosa, ut præter admodum paucos, qui hoc certò sibi persuaderent, reliqua multitudo ea, ut à poetis excogitata non admodum curarent, neque illis permouerentur. at terror qui à scripturis sacris proficiscitur, est efficacissimus, à quibus discimus & uisiones, quas Deus in hac ipsa etiam vita exercuit, præsertim in immisso in totam terram diluuiò, *Gen. 19.* & pluuia ignis ac sulphuris in Sodomam & socias eorundem peccatorum ciuitates. discimus etiam futurum post hanc uitam exactissimum iudicium, in quo & ociosa uerba discutientur, multo uero magis

magis res grauiiores, ut rectè dixerit Paulus, horrendum est incidere in manus Dei uiuentis. hi autem terrores multam afferunt utilitatem, ne effluamus, atque ut, qui uirtutis amore non adducuntur, saltem æternarum pœnarum metu cohibeantur. Scripturæ item sacre doctos faciunt. quod intelligens psaltes dicebat. super omnes docentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est. super senes intellexi, quia mandata tua quæsiui. nam, ut dudum dicebã, qui idiotæ apud nos sunt, multo doctiores iis sunt, qui fuerunt apud illos prælatissimi. efficaciter itè hæc philosophia persuadet difficilia, ut diligere inimicos, bene precari deuouentibus nos, benefacere ijs, qui nos odio persequuntur, orare pro ijs, qui ledunt & insectantur nos. cur hæc? ut sitis (inquit) filii patris uestri, qui est in cœlis. quia solè suum opiri facit super malos ac bonos, & pluuiam mittit super iustos & iniustos. quantè hoc efficaciam est, proponere tantum præmium, fore scilicet, ut, qui hæc erga inimicos exercent, eam dignitatem assequantur, ut sint filii Dei, & cœlestis patris facta imitentur? uide uero ut apud externos philosophos, qui aliquid eiusmodi aggredi uellent, ineptè ista fiebant. percussit nescio quis philosophum quendam, is non pugno quidem aut ferro percussit, sed nomen percussoris fronti suæ inscriptum circumferrebat. quod grauitissimum & inimicissimum mihi uideretur ultionis genus, & tamen ut celebrandum, & obseruatione dignum exemplum illis proponebam. Quod si quis appetit uicisci inimicum, docemur à nostris id eum fructum facere. si elurrit (inquit) inimicus tuus, ciba illum. si sitit, potum da illi. quid turum? hoc faciens carbones ignis congeres super caput eius. hoc est, damnabit ipse sese, & quasi incendetur contemplatione huius generosi tui animi. uix enim inuenitur quis tam feris moribus, qui non beneficentia molliatur. hoc autem est, uerè inimico euadere superiorem. sicut & illud, quod mox addit. noli uinci à malo, sed uince in bono malum. quæris aliud (inquit) quàm uictoriam? non opinor. at uinci à malo uictoriam amittere est. uince ergo per beneficentiam malum. Docemur item hinc, quo pacto precantias uicè recondamus, quod multo est melius, quàm illas inuictas, aut fortasse etiam iactanter proicere, quod quidam è philosophis externis fecerunt. recondite (inquit) uobis thesauros in celo, ubi neque erugo neque tinea corrumpit, & ubi fures non effluunt nec furantur. docemur utiliter sanerari, ut centuplam, sicut pollicitus fuit Domi-

Heb. 10.

Esa. 118

Mat. 5.

Rom. 12.

ibidem.

Mat. 6.

Luci 12.

Mat. 19.

Mar. 10. nus, ex eo scēnore lucremur. & Salomon, scēnatur Domino, qui
Pro. 19. miseretur pauperis. docemur, quo pacto non egeamus, & dicimur
Pro. 20. etiam. qui dat pauperi (ait idem Salomon) non indigebit. & rur-
Pro. 10. fus. benedictio Domini diuites facit. externi philosophi multa sibi
 ipsis & suę industrię vēdicant, quę nostrę literę docent Diuino mu-
 neri esse tribuenda. uirtutem (ait quidam externus) nemo unquam
 Deo acceptam retulit. & alius. det vitam, det opes, animum mi æ-
 quum ipse parabo. nimirum virtutes & rectę facta, à se proficisci
Ioan. 15. existimantes. at cęlestis magister longē aliter docet. sine me (in-
 quiens, nihil potestis facere. & sicut palme non potest ferre fru-
 ctum à semet ipso, nisi manserit in vitę, sic nec vos nisi in me manse-
2. Co. 3. ritis. & Paulus. non quodd idonei sumus cogitare quicquam à nobis;
 quasi ex nobis, sed id, quod idonei sumus, ex Deo est. multa præte-
 rea ex scripturis sacris aperiuntur peccata & castigantur, quę exter-
 ni sapientes videntur ignorauisse digna esse reprehensione. quis
 enim sapientior censeatur eo, qui dignus iudicetur, qui leges ciuita-
 tibus & populis ferat? & tamen apud hos sapientes scortatio nul-
 lum esse videtur malum, neque pœna dignum. quare nullę exter-
 nę leges illam punierunt. quodd si quis ob eam causam ad tribuna-
 lia quempiam traxisset, derisus esset, neque id iudex fuisset passus.
 prætermitto multo turpiora verecundię causa. ebrietas & ventris
 ingluuius non solum non erat crimen, sed apud multos pro laude
 habebatur, & in militaribus cęnis multum erat huius rei certamen.
 neque tamen vllus legislator in hæc vitia & alia multa animadu-
 erit, quę omnia Christiana philosophia abominatur, & reprehendit.
 Hęc intelligentes agnoscamus diuitias nostras & ingentis huius
 philosophię thesauros, neque patiamur, quemadmodum admonet
 Dominus, *sanctum dari canibus, neque proijci margaritas ante porcos.*
 agnoscamus sacrarum scripturarum & maiestatem & utilitatem, re-
Pf. 147. cordemur que quod de ijs canit propheta. non fecit taliter omni
 nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. neq; tanto muneri in-
 grati sumus. ex ijs enim est presentis vitę vera tranquillitas, & illius
 æternę beatitudo comparatur, quam vti nam omnes assequamur.
 iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu san-
 cto est honor & imperium in secula seculorum. Amen.

O R A T I O

O R A T I O LXII.

PETITE & dabitur vobis, quęrite & inuenie-
 tis, pulsate & aperietur vobis. quisquis enim pe-
 tit, accipit. & qui quęrit, inuenit, & pulsanti
 aperietur. Deus beneficentissima natura est,
 cum bonus sit, & solus bonus, atque adeo ip-
 sa potius bonitas. quare ad benignē nobis fa-
 ciendum semper est paratissimus, & nihil ei
 magis ingratum est, quàm ubi nos uitis no-

stris atque peccatis prohibemus eius beneficentiam, ne ad nos pro-
 ficiscatur. sunt enim peccata tanquam nubes quędam, quę solis
 lucem abscondit, ne ad terras descendat. atque hoc erat, quod aie-
 bat Esaias. ecce non est abbreviata manus Domini, vt saluare ne-
 queat, neque aggrauata est auris eius, ut non exaudiat, sed iniquita-
 res uestre diuiserunt inter uos & Deum uestrum, & peccata vestra
 absconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret. quamuis enim e-
 tiam auersos aspiciat, & minimē meritos quotidie, aut potius singu-
 lis horis atque momentis innumeris afficiat beneficiis. nam solem
 suum oriri facit super malos & bonos, & pluit super iustos & inius-
 tos, multa tamen eā que maxima nostro uitio prohibemus in nos
 descendere, cum æquum non sit, perditissimos filios, & eos, qui sem-
 per paternę uoluntati aduersentur, eisdem prosequi beneficiis, quę
 in obsequentissimos conferri solent. Dominus ergo honorum no-
 strorum studiosissimus adhortatur nos, ne cessemus, ne ue obdesi-
 diam nostram ptiuemur iis bonis, quibus cęlestis pater afficere nos
 vehementissimē cupit, & iubet, ut petamus, quęramus, pulsemus.
 neque contentus dixisse, *petite*, adiecit, *quęrite & pulsate*. nam pe-
 tunt quidē multi, & optant. sed interea supini stertunt. de qui-
 bus ait Salomon. desiderat piger, & nihil habet anima eius. vult
 ergo, ut studiosē atque ex animo petamus. quod tunc sit, cum soli-
 citi sumus ad quęrendum, & peruestigandum, quid bonū, quid ve-
 utile nobis sit. quod si non continuo assequimur, perstemus ta-
 men petendo in eorum pauperum morem, qui elemosynam quę-
 rentes, non ante cessant petendo & pulsando, quàm aliquid acci-

piant,

piant, atque ut ad hoc alacrius faciendum animaret, addit. *omnis enim, qui petit, accipit. & qui querit, inuenit. & pulsanti aperietur.* & cum sciret infirmitatem naturæ nostræ ad diffidentiam propendere. uide quid apud Lucam dicat, de hac ipsa re uerba faciens. quis uestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi. amice commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus uenit de uia ad me, & non habeo quod ponam ante illum. & ille intus respondens dicat. noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum furgere & dare tibi. dico uobis, etsi non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. pulchra similitudo & efficacissima ad omnem in uobis fiduciam ingenerandam. si homo non ob amicitiam, sed ob amici improbitatem sibi incommodare non recusat, quid non speretur à cœlesti patre, qui summa cum charitate paratus est semper nobis dare, & nullum incommodum dando pati potest, sed illi potius id agere est iucundissimum? ad eandem sententiam pertinet, quod aliò item loco apud eundem Lucam dicitur, cum doceret, oportere semper orare & non deficere. iudex quidam (inquit) erat in ciuitate, qui Deum non timebat, & hominem non reuerbatur. uidua autem erat in ciuitate illa, & ueniebat ad eum dicens. uindicta me de aduersario meo, & nolebat, per multum tempus. post hæc autem dixit intra se. etsi Deum non timeo, nec hominem reuereor, tamen quia molesta est mihi hæc uidua, vindicabo illam, ne in nouissimo ueniens fugillet me. & adiecit Dominus. audite quid iudex iniquus dicat. Deus autem non faciet uindictam electorū suorum, clamantium ad se die ac nocte, etiam si patiens fuerit erga eos? dico uobis, quod citò faciet uindictam illorum. hæc autem omnia eò spectant, ut excitemur ad fidendum illi, & omni cum fiducia ad eum accedamus, tanquam ad amantiſsimum nostri patrem, qui omnium parentum longo interuallo superat charitatem. quod ut declararet, adhuc similitudinem adiecit, & ait. *quis est ex uobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porriget ei? aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei? si ergo nos cum sitis mali, nobis bona data dare filijs uestris, quantò magis pater uester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se?* quibus uerbis quid efficacius esse possit ad persuadendum, ut semper postulare audeamus? si enim

nim nos, cum mali simus, & malorum natura ea sit, ut ad mala propendeant, quia tamen filiorum charitas nos trahit, bona tantum damus petentibus filiis, quid non expectemus à Deo, cuius natura est bonitas? qui iccirco appellari à nobis pater uoluit, ut tota fiducia ad postulandum accedamus. Sed videre uideor plerosque uestrum intra se ambigere, cum cernant, atque experiantur, se multa sæpius ac studiosè petere, neque tamen impetrare quod petunt. quibus respondendum est. primum eos frequentius ea petere, quæ si præstarentur, perniciosissima illis essent futura. in quo genere uidentur fuisse ij, quibus beatus Iacobus aiebat. *petitis & non accipitis eo quod male petatis, ut in uoluptatibus uestris infumatis. cogitet enim quisque uestrum, quid optare soleat, & inueniet respondere sibi posse, quod filijs Zebedæi à Domino dictum fuit. nescitis quid petatis. & tamen petebant regnare cum Christo, quod ut nos petamus, non solum nobis permittitur, sed mandatur etiam. sed quia non eo modo petebant, quo petere debuerant, iccirco dicebat, eos nescire quid peterent. quod si in illius regni, ad quod facti sumus, atque inuitamur, postulatione reprehendimur, cum non recta uia illud petimus; quid in nostris optatis, quæ puerilia ferè esse consueuerunt, expectare debemus esse faciendum? petit quispiam diuitias, & auerſatur paupertatem. hoc quid est aliud, quàm laqueum sibi parare, & à regno se facere quàm alienissimum? nam Christus pauperibus regnum cœlorum pollicetur, & diuitibus æternum ignem minatur. beati (inquit) pauperes, quoniam uestrum est regnum Dei. & uè uobis diuitibus, qui habetis consolationem uestram. & Paulus. qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum, & desideria multa stulta & nocua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. radix enim omnium malorum est auaritia, quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inſeruerunt se doloribus multis. mitto quod in hac ipsa etiam uita, maximorum malorum causæ sunt diuitiæ atque potentia. quàm multi enim ob diuitias uitam amiserunt? quàm multos accepta afflixere imperia, & ultimis merſere suppliciis? si ergo in iis exaudire, & præsentia tibi & futura comparas mala. Rursus alius filios uel dari uel feruari sibi uotis omnibus expetit. quamobrem? quia solatium maximum arbitratur, & illos, dum uiuit, cernere, & suarum hæredes relinquere facultatum. & tamen utrunque sæpiſſimè parum*

rum feliciter cedit . nam plerunque liberi multis calamitatibus afficiunt patres , & paternas facultates in deliciis & luxum perdunt . qui filij si defuissent , potuissent parentes easdem facultates in caelo recondere , & vitam inde sibi comparare sempiternam . quod contra saepe fit , vt videlicet , dum parentes nimio studio parandarum filijs opum inuigilant , Geennam sibi atque aeterna incendia acquirant duas ob causas , & quod iniquo Mamona parando , plus aequo operam dederint , & quod occasionem praebuerint filijs perditè uiuendi ob superuacuas à parentibus relictas diuitias . idem accidit in petendis alijs rebus , quae videntur ad hanc vitam feliciter degendam accommodae , ut forma , robore , incolumitate . cum plerunque contraria futura essent nobis utiliora . species enim corporis , dum illi nimis incumbitur , veri hominis pulchritudini est impedimento , & , dum exterior forma nutritur , interior , quae sola hoc nomine dignanda est , negligi , atque adeo sordidari consuevit . sic robur & incolumitas , dum corpus se vegetum sentit , ad insolentiam ac temeritatem trahit . at corporis imbecillitas , temperantem ac modestum hominem reddit . rectè enim quidam sapiens dixit . infirmitas grauis sobriam facit animam . Cum ergo res huius generis petimus , quae & in hac etiam vita , & multò magis in futura damno esse nobis possint , neque ea assequimur , maximè à nobis hoc nomine gratiae debentur caelesti patri , qui minimè nos in damnum nostrum ac perniciem exaudiat . an non saltem exemplum à vobis ipsis accipitis ? qui si infantem habeatis , qui aliquid petat , quod certò scitis illi nocirurum , recusatis eius appetitioni indulgere , qui si instet pertinacius , ut uoti fiat compos , uerberibus etiam interdum coercetis temeritatem , quae est ingens erga filios charitatis significatio . sic caelestis pater summam plerunque misericordiam in nos exercet , qui infantibus saepe sumus stultiores , cum non solum negat quae petimus , sed contraria uotis nostris dat . Quid ? quod ea plerunque negat , quae nos honoris illius gratia postulamus ? Paulus enim , qui cerneret , stimulum illum adhiberum carni , hoc est , molestias , quas à sua gente patiebatur , cursum Euangelij impedire , ter Dominum rogauit , vt auferretur à se . sed Dominus quid ? sufficit (inquit) tibi gratia mea . nam virtus mea in infirmitate perficitur . sed quare adhibitus erat stimulus ille ? ne magnitudine (inquit) reuelationum extollar . Quid ergo , & quomodo petendum est ? petite (inquit

Ecc. 31.

2. Co. 12

Ioan. 16

alio

alio loco) & accipietis , ut gaudium uestrum sit plenum . nam haec inferiora gaudia minimè digna nobis sunt . vult ut meminerimus , nos habere patrem Deum . si enim quispiam rex haberet filium , quem regni successorem declarauisset , deinde illum cercheret , nihil minus quàm de regno cogitare , sed humilia semper aliqua petere , vehementer indignaretur , illumque increparet , nothum que ac degenerem appellaret , iuberet que , ut positus humilibus cogitationibus , regni dumtaxat negocia curaret . atque hoc est , quod beatus Ioannes aiebat . haec est fiducia , quam habemus ad eum , quod quicquid petierimus secundum uoluntatem eius , audit . cernis nos exaudientes , si iusta petamus ? iusta uerò tum demum , aut potius tunc solum petimus , cum secundum uoluntatem eius petimus . quod si praestamus , uide quantus bonorum torrens consequatur . audi enim quid dicat propheta . uoluntatem timentium se faciet , & precationem eorum exaudiet . quantum hoc est , Deum uoluntatem nostram facere ? quid optari maius ab homine potest , quàm ut Deus uotis nostris omnibus obsecundet ? non ne hoc est , in hac etiam ipsa uita esse beatissimum ? contra uerò nihil est aliud , quod nos per petuò esse miseros faciat , quàm quod malè petimus , & quae nobis damno potius quàm utilitati sint futura . hac miseria , & his molestijs carere nos cupiens Dominus , docuit nos , cum precamur , dicere . fiat uoluntas tua , ut scilicet uota & appetitiones nostras illius uoluntati accommodaremus . sed nos puerorum more semper pericula cupimus , & utilia negligentes , in uanis & inutilibus ac damnosis etiam occupamur . Pater (inquit) uester dabit bona petentibus se . quae bona ? Lucas apertius dicit . dabit spiritum sanctum petentibus se . hoc ergo est petendum , & dabitur quod petimus . hoc faciebat Dauid . cor mundum (inquit) crea in me Deus , & spiritum re-

Ioan. 5.

Ps. 144.

Mat. 16.

Luc. 11.

Ibidem.

Ps. 50.

R r r sic ij

fic ij dicunt se petere . interim verò facta votis illis contraria ostendunt . quòd si qui etiam ex animo petant , neque tamen continuo assequantur quod petunt , non propterea dicendum est , illos non exaudiri . nam differt plerunq; Dominus dare quod petimus , nostræ utilitatis gratia . ipse enim melius nouit , quid & quando cum utilitate nobis sit daturus . & fortasse ob eam causam differt , vt erudiaris assiduus esse ad illum rogandum , intelligas que , quid sit donum Dei , & datum cum timore serues . quicquid enim cum labore quis adeptus est , studet illud seruare , ne , si id amittat , & multi laboris sui iacturam faciat , & gratiam Dei spernens æterna vita indignus efficiatur . quid enim profuit Salomoni citò accepisse gratiã sapientiæ , & eam amisisse ? ne itaque pusillanimus fias , si non ocyus assequare quod petis . etenim si intelligeret bonus Dominus , quòd citò gratiam accipiens , non esses illam amissurus , paratus esset ante etiam præbere , quàm peteres . nunc autem ob tui curam id agit .

Mat. 25. nam si is , qui talentum accepit , quique integrum illud seruauit , ob eam causam condemnatus est , quòd non esset in eo negociatus , quantò magis condemnabitur is , qui illud amiserit ? Consideremus præterea sanctos uiros , quàm fuerint longanimes in expectandis Dei pollicitationibus , neque quicquam desperauerint . uocauit Deus Abraham adhuc inuenem , & ex Assyriorum terra transtulit in Palestinam , dicens ei , tibi dabo terram hanc & semini tuo post te , & sicut stella cœli sic erit semen tuum , quod non numerabitur . præteritque multus annorum numerus . & mortua quidem erat eius natura , in foribus autem finis , & tamen non ait . Domine semper mihi liberos polliceris , & patrem me futurum omnium gentium prædicis . mortui mihi sunt ex senectute naturæ motus , & Sara uxor mea iam non fert muliebria ob senectutem , quocirca mendax est promissio . nam duo senes quam habent spem ? non hoc dixit , non cogitauit , sed permansit nihil fluctuans fide , & ætate quidem senescebat , spes uerò inuenescere videbatur . & corpus quidem ad imbecillitatem accedebat , & desperationem ingenerabat , sed fides neruos & animæ & corpori afferebat . Deus (inquit) est , qui promisit , Dominus naturæ , & aliter fieri possibile non est . ipse est , qui ea etiam , quæ possibilia non sunt , facit possibilia , iccirco facit & mutat omnia , ut uult . Cum ergo imbecilla facta natura fuit , eius que motus mortui , tunc cuius pollicitatio Dei , longè

gè maiore cum miraculo , quàm si in iuuentute filium ei præbuisset . Duo ergo in primis præstanda à nobis sunt . primum ut petamus digna nobis , non diuitias , non terrenam gloriam , non corporis sanitatem . ipse enim fecit nos , eique nostra salus est curæ , & *Psa. 99.* nouit quo pacto cuique utile sit , siue sanum esse , siue imbecillum . sed petamus sicut imperatum nobis est . regnum duntaxat cœlorum . est enim rex noster maximè studiosus dignitatis , & indignatur , si quis eum rem petat exiguam , si quis nostrum ab eo postulet , quæ nequaquam sunt nobis consentanea , & indigna rege nostro Deo . deinde ne cadamus animis , si continuò non assequimur , quod petimus , sed perstemus donec accipiamus , nihil hæsitantes . qui enim hesitat (ait beatus Iacobus) similis est fluctui maris , qui à uento *Iac. 1.* mouetur , & circumfertur . non enim existimet homo ille , quod accipiet aliquid à Domino . hoc autem ingentis erga nos charitatis Dei indicium est , uelle , si optemus exaudiri , ut nobis certissimè persuadeamus , illum nos auditurum . quæ res in ijs tantum , qui uerè hementer amant , usu uenire solet . Huic ergo tam benigno patri per Iesum Christum filium eius , in unitate spiritus sancti sit honor & imperium in secula seculorum . Amen .

O R A T I O LXIII.

OMNIA igitur , quæcunque uolueritis , ut faciant uobis homines , sic & uos facite illis . hæc enim est lex & propheta . Hic locus apud Lucam declaratur apertius , *Luc. 6.* cuius positus sit . dixerat enim prius , omni petenti te tribue . & post adiecit . & prout uultis , ut faciant uobis homines , & uos facite illis similiter . & sanè non ineptè posita sunt hæc uerba post illa , quæ superiore oratione declarauimus , quamuis sacrarum scripturarum more ipse orationis contextus obscuritatis aliquid habere uideatur . nam cum breuitati studeant , breuitas ipsa obscuritatem parere solet , quemadmodum & quidam poeta dixit . cum ergo de petendis à Deo beneficijs fecisset mentionem , aptè de exercenda in proximum quenque eadem beneficentia admonet . nam rectè quidam externus dixit . minimè conuenit , cum

Rrr 2 ipf

ipſi inter nos abiecti neglectique ſimus, poſtulare ut Deo chariſimus, & ab eo diligamur. at uerò non eſſe erga proximum quenque beneficium, arguit, quòd non ſolum proximus, ſed ne Deus quidem ametur. quare qui hoc agit, multò minus dignus eſt, qui beneficia à Deo accipiat. uide enim, quid dicat beatus Ioannes. ſiquis dixerit, diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. qui enim non diligit fratrem ſuum quem uidit, Deum, quem non uidit, quomodo poteſt diligere? cum enim conſuetudo conciliare amicitiam ſoleat, ſi tuæ conſortem naturæ, cum quo uerſaris, ſine cuius conſuetudine uitam uiueres iniucundam, non amas, Deum quem nunquam uidiſti, quomodo poteſt diligere? præſertim cum ipſius præceptum ſit, ut, ſi amare uelimus Deum, & proximum etiam amemus, quaſi gratum minimè ei ſit, ſi abſq; proximi amore Deum amemus. cuius præceptum niſi ſerues, qui dicere poteſt, te illum diligere? qui tenet (inquit) mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt, qui diligit me. *Quæcumque uultis (inquit) ut faciant uobis homines, ſic & uos facite illis.* ab hac ſententia proficiſcitur & illud. quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. alterum enim ex altero pèndet. etenim ubi quis paratus eſt ea præſtare proximo cuique, quæ optet ipſe ab alijs ſibi fieri, idem cauebit, nequid in eundem proximum agat, quod pati ab illo nollet. quæ uerba quanti ſint faciendæ, oſtendit per ea quæ addit. *hæc enim* (inquit) *eſt lex & propheta.* hoc eſt, hæc ſumma legis eſt, ac prophetarum. iccirco enim data eſt lex, & propheta tam multa ſcripſerunt, ut amica & benefica eſſet hominum inter ſe conſuetudo, & mutua charitate coniungerentur. atque hoc etiam eſt, quod dicebat Paulus. qui diligit proximum, legem impleuit. nam illa, non adulteraberis, non occides, non furaberis, non falſum teſtimonium dices, non concupiſces, & ſiquod aliud præceptum, in hoc ſermone ſummatim comprehenditur, nempe diliges proximum tuum ſicut teipſum. dilectio malum proximo non operatur, plenitudo ergo legis eſt dilectio. quanti ergo faciendum eſt illud, quod ſummam totius Diuinæ legis complectitur, & in quo tota ſalus noſtra uerſatur? Hæc Domini Seruatoris uerba ſi obſeruantur, iuſtitia plena eſſent facta noſtra omnia, nunquam quiſquam circumuenire alterum cogitaret, nulli ſtrueret inſidias, ceſſarent iurgia, conquieſcerent lites, & pro malis, quibus miſeri homines mutuo ſe conficiunt ac perdunt, ſuccederet

ſuccederet charitas, beneficentia, liberalitas, modèſtia, pax. nunc uerò quia hic ſcopus minimè ante oculos ponitur, contraria hiſ uicia introducuntur, & nullus moleſtiarum eſt finis: ubi enim à ſalutaribus Chriſti mandatis diſcedimus, quæ ſeruata ſummam uitæ tranquillitatem afferunt, mox perturbationibus omnibus, ueluti marinis fluctibus obijcitur agitandi. unde enim ſit, ut plerique omnes continuis laborent afflictionibus, nullum litibus, controuerſijs, inimicitijs, diſſidijs finem inueniant, niſi quòd nunquam hæc Euangelica uerba in mentem illis ueniunt, *quæcumque uultis ut faciant uobis homines, ſic & uos facite illis?* nam, ſi hæc monita animo uerſarent, ita ſecum dicerent. quid uellem ego mihi ab alijs hominibus præſtari? nimirum ut meis inferuirent commodis. ſiquid à me læſi eſſent, benignè iniuriam remitterent, eam que obliuiſcerentur. ſi beneficijs eſſent affecti, ea recordarentur, & uiciffim rependerent beneficentiam. ſiquid mihi deberent, uerò redderent, neq; expectarent, dum cogerentur per lites & contentiones reſtituere. bene de me loquerentur. facta mea ac dicta in bonam partem interpretarentur. non obloquerentur, non detraherent. breuiter, mihi ſemper prodeſſe cogitarent. cur igitur ego de meis tantum commodis cogito, nulla unquam aliorum commodorum habitâ ratione, atque adeo potius quero alijs incommodare, dum ipſe mihi commodem? cur lætus ob minimam quanque offenſionem, exandefco, & uicifci iniuriam conor, ac perpetuam cuiuslibet offenſionis memoriam ſeruo? cur tam parum curo, & facile obliuiſcor, cum ab altero ſum beneficio affectus, & plerunque facta contraria rependo? cur, ſicuti pecunias debeo, tam difficile patior à me, quod debetur, extorqueri, ut plerunque tantundem in lites impendat creditor, quantum eſt illud, quod iuſtè exoluendum eſt? cur ſemper obloquor, & de proximi cuiusque fama detrahere nõ ceſſo, & factum eſt guttur meum *Pſ. 5.* ſepulcrum patens? cur recta etiam aliorum facta prauè interpretando maculare contendo, & ex aliorum reprehentione gloriam mihi uenor? in ſumma, nunquam venire mihi in mentem patior, quo pacto proximo cuique prodeſſe poſſim. hoc ſi faceretis, atque ad Euangelicam regulam facta & dicta ueſtra dirigeretis, uitâ ageretis tranquilliffimam atque iuſtiſſimam. Hæc uerba, quæ hic poſita ſunt, ut ſcilicet omnia quæcumque uolumus, ut nobis faciant homines, eadem illis faciamus, interpretatio quædam ſunt illius, quod præcipitur.

Mat. 22. præcipitur . diliges proximum tuum sicut teipsum, neque enim impletur unquam hoc præceptum, nisi hoc præstetur, ut ea, quæ optamus ab hominibus fieri nobis, eadem illis faciamus, & quæ nolumus ab alijs pati, ea neque nos aduersus alios exerceamus. *Hæc est*

Mat. 23. (inquit) *lex & prophetæ* . hinc pendet, ut alibi dicit, uniuersa lex & prophetæ. videte uerò hominum stupiditatem, qui quod in primis, aut quod unum potius esset æstimandum, penè nihil curent, aut certè quàm frigidissimè curent. propter hoc (ait per prophetam quendam) rupi prophetas, & occidi eos in verbis oris mei, ut iudicia mea quasi lux egrederentur. propter hoc præcepta digito Dei in tabulis lapideis scripta sunt, & tantis cum mysterijs lex data. propter hoc missus est vnigenitus ille, & è sinu Dei patris in sinum virginis matris descendit, nasci in stabulo, & collocari in præsepi uoluit. hanc vnam ob causam legem Euangelicam promulgauit, & humanæ uitæ magister esse non est dedignatus, & cum verbis tum factis, quid à nobis esset præstandum, declarauit, & prædicationem suam hoc quasi signo obserauit. hoc est præceptum meum (inquit) ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos. & in hoc agnoscent homines, quod discipuli mei eritis, si vos mutud inter vos dilexeritis. Quid graue tibi uideretur hoc præstare; quod hic præcipitur? graue potius, si contrarium præciperetur, uideri debuisset, nonne ipsa te natura ad hoc inuitat, si duntaxat illud cogites, quod omnes eiusdem naturæ consortes sumus, atque inuicem membra?

Iean. 15 non cernis in corporis membris idem seruari, ut, quod obsequium unum membrum præstari sibi à reliquis membris optaret, idem ipse alijs præstet. si læsum se oculus sentiat, cupit continuo & manus & pedes opem illi afferunt querendis remedijs, quibus curetur. idem ipsum & ille rependit. si enim calcaneus uilissima corporis pars forte aliqua lædatur, non dedignatur obsequium suum officiosissimè exhibere, & summo studio inuenire curat, quæ causa sit, cur calcaneus laboret. simul illud obserua, ut in facillimis rebus, & quæ obuiæ cuique sunt, salus nostra sit collocata, ut rectè

Luc. 17. dixerit Dominus, regnum Dei intra uos est. Mandatum hoc (ait *Deu. 30.* Moyses) quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in cælo situm, ut possis dicere, quis nostrum ualeat in cælum ascendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus atque opere compleamus? neque trans mare positum, ut causeris & dicas,

cas,

cas, quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre, ut possimus audire & facere quod præceptum est? sed iuxta te est sermo valde in ore tuo & in corde tuo, ut facias illum. si hæc salus non aliter haberi posset, quàm ultimas orbis terræ partes peragrarem, etiam id esset faciendum, & subeundi maximi quique labores, ne infinito illo bono destitueremus. nunc uerò sine labore in summo ocio degentibus licet tanto bono frui, eo tantum oblato, quod in nostra est potestate, ad quod sponte naturæ inuitamur, & ad tam facilem rem præstandam ita inertes sumus. Quod si regni illius, quod certè stupidum quenque excitare deberet, cogitatio te nihil permouet, non saltem fructus, qui ex ea re in hac ipsa uita capitur, te ad hoc præstandum prouocabit? primum enim qui hoc affectus animo est, ut curet ea in proximum quenque conferre, quæ ipse optaret, in maxima semper uoluptate, atque animi lætitia degit, quæ res securitatem quandam secum affert. quod quanti sit, uide quid dicat Salomon, secunda mens quasi iuge conuiuium. fruuntur *Pro. 15.* singulis horis pulchris illis cogitationibus, dum cogitat, quibus artibus prodesse proximo cuique possit. hoc quid aliud est, quàm quædam cælestis uitæ representatio? deinde qui hoc agit, omnibus gratis est, apud omnes bene audit, certant omnes mutuam ei rependere beneuolentiam, amici omnes sunt, benefactorem ac patrem appellant. quæ tanti sunt estimanda, ut nullum auri aut gemmarum pretium illis queat comparari. nam melius est nomen bonum quàm diuitiarum multarum. nunc intuere eos, qui contraria ingrediuntur uia, si non eam uitam hic referunt, quàm in Geennam damnati habituri sunt, atque adeo quam nunc Dæmones ipsi agunt. quid enim faciunt Dæmones? nihil machinantur aliud, quàm quo pacto hominibus nocent, atque illos perdant. sic ij dum omnia suis commodis metiuntur, querunt que sibi tantum ipsis prodesse, cum id sine damno proximorum fieri non possit (lucrum enim, ait quidam externus, sine damno alterius fieri non potest) coguntur nemini parcere, dum lucrum ipsi faciant. nullius miserentur, à nullius iniuria abstinent, pessimas semper cogitationes animo versant, atque, ut *Pro. 15.* Salomonis uerbis utar, septem nequitie sunt in corde eorum. nullam nouerunt cognationem naturæ, ignorant quid sit erga proximum charitas. quare fit, ut, cum neminem diligant, uicissim omnibus odio sint, omnes eos auersentur, & ueluti communem pestem dete-

detestentur. hanc tu vitam existimas, & non potius rem quamvis morte magis exhorrescendam? qua Geenna hoc vitæ genere deterior est? nam eiusmodi homines tot carnifices intra se habent, qui animum excrucient, quot peruersis possidentur appetitionibus. an hoc non est Geennam atque æternos illos cruciatus in hac ipsa vita representare? non ne leones ac siluestres feras ij superant crudelitate? ille enim vbi tantum cibi accipere, quod satis ad ventris satietatem faciat, reliquam præde partem, non solum sui sed etiam diuersi generis animalibus fruendum relinquunt. qui uerò suis dum taxat commodis seruiunt, neque vnquam cogitant alijs præstare, quod ipsi sibi cupiunt, etiam aliena possidere quærunt, tantum abest, ut de eo, quod adepti sunt, quippiam in aliorum manus venire patiantur. *Omnia quaecunque uultis, ut faciant uobis homines, sic & uos facite illis.* quàm generosum, adde & felix uiuendi genus nobis Dominus proponit, quo si uteremur, uiueremus beatis simi. cogita enim, quàm admirandum spectaculum esset, & omnium bonorum plenum, si, exempli gratia, mercatores cum negotiantur, in vendendis emendisque mercibus, quod lucrum ipsi facere cupiunt, idem de altero mutuo cogitarent. sic in artibus quibuscunque, in controuersis & ciuilibus litibus. nam multa hinc bona sequerentur. primum quòd non minus lucri hoc pacto facerent, atque adeo plus etiam. nam vbi pacata omnia sunt, maiora multò & copiosiora commoda reperiuntur. deinde lucra illa non solum in animæ damnium non redundarent, quod nunc fit, sed cum maxima animarum utilitate fierent. præterea sublatæ essent omnes lites ac controuersie, quæ nunc tam frequentes sunt ob eam vnã causam, quòd homines bene sibi esse malunt quàm alteri, quanquàm illud reuera bonum non est, sed ij in eorum numero sunt, de quibus dicit Esaias. qui dicunt bonum malum & malum bonum, ponentes lucem tenebras & tenebras lucem, Videte quàm uerum sit, quod ait alibi Dominus. ego ueni, ut uitam habeant, & abundantius habeant, quod non solum de futura uita, uerum etiam de præsentis proculdubio est intelligendum. quàm felicem enim rerum statum fuisse censendum est, cum ij, qui Christo nomen dederant, ita mutuo affecti erant, ut de eis scriptum sit. multitudinis credentium erat cor unum & anima vna, nec quisquam aliquid eorum, quæ possidebat, suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. neque

que quisquam egens erat inter illos. quotquot.n. possessores agrorum aut ædium erant, vendentes afferebant pretia eorũ, quæ vendita fuerat, & ponebant ad pedes apostolorum. distribuebatur autem singulis, prout cuique opus erat. tam ingens multitudo ita coniuncta erat, ut vna omnium voluntas esset, neque alterius animus ab altero discreparet. quod esse non poterat, nisi quisque, quod sibi uellet, idem alteri optaret. ex quo admirandum illud secutum est, ut nullus inter eos egens esset. vbi sunt, qui, si quando illos inuito, ut me alendis pauperibus iuent, respondent, se id minime posse? & sanè quidem uerum est, eos tandiu id non posse, dum ita male affecti erga Christũ sunt, ut nunquam etiam in summa copia, habere se quicquam superuacui opinentur. sed esto, concedatur, rem ita se habere. at isti, quos commemorauimus, omnibus se exspoliabant, & necessaria ipsa, non superuacua offerebant. uos uerò si requiritur ut unum nummum aureum in pauperes impendatis, continuo resilitis, tantum que ab Euangelico scopo aberratis, ut cannm uobis maior quam pauperum sit cura. at illorum Christo affecta liberalitas efficiebat, ut tanto in numero nullus egeret. hoc quantum est? ita magnum, ut ne in regibus quidem summisque principibus reperiatur. quos si interrogas, multis egere se, uideas eos conqueri. unde enim quotidiane illæ, & nouæ identidem excogitate à populis exactiones? tanta uerò credentium multitudo nullius egebat, nam distribuebatur singulis, prout cuique opus erat. Ii uerò tam egregii fructus unde ortum habent? à matre bonorum omnium charitate. de qua scriptum est. charitas non quaerit, quæ sua sunt. hæc uerò charitas effusa est in cordibus nostris. *1. Co. 16.* per spiritum sanctum, qui datus est nobis. qui nos docet, quantum Deo debeamus, teneamur que ea duntaxat querere, quæ illi sint placita, & illi potius quàm nobis uiuere. quæ apud se cogitans Paulus aiebat. charitas Christi urget nos, astinantes hoc, quòd si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est, ut & qui uiuunt iam non sibi uiuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. uidete plenam grati animi ratiocinationem. reddit rationem ijs, qui fortasse admirarentur, cur nil aliud curaret, quàm ut placeret Deo, & cur nullam sui ipsius rationem haberet, sed solam Dei gloriam quereret. fortissimo (inquit) astringimur argumento, ut id agamus, sic colligentes. si Christi

ORATIO LXIII.

ibidem.

stus pro omnibus mortuus est, significatio fit, omnes fuisse morti obnoxios, quod si ita est, cum ipse nobis vitę auctor fuerit, reliquū est, vt intelligamus, quicquid viuimus, hoc totum nos illi debere, qui vt nobis hanc compararet vitam, pro nobis mortuus est, & refurrexit. quare etiam adiecit. itaque nos ex hoc neminem nouimus secundum carnem. superioris (inquit) argumenti contemplatione id statui, neminem posthac agnoscere secundum carnem, hoc est nullam hic agnoscere carnalem cognationem. nam Iudęos quidem meum sanguinem, meum genus amo, sed quatenus ad gloriam Christi pertinet, cętera neminem eorum agnosco. Hoc & nos fundamento uti debemus, ut charitati ergo Deum nihil anteponamus, quem cum sciamus pręcepisse, vt amemus proximum nostrum tanquam nos ipsos, dabimus sedulo operam, vt id prestemus, & omnia quęcunque optamus fieri nobis ab hominibus, eadem illis faciemus, quemadmodum hodie à Seruatore Christo docti sumus. cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium in secula seculorum. Amen.

ORATIO LXIII.

INTRATE per angustam portam, quia lata porta & spatiosa uia est, quę ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam. quoniam angusta porta & arcta uia est, quę ducit ad uitam, & pauci sunt, qui inueniunt eam. Quam verę de hominibus loquens psaltes di-

Psal. 61. xit. vani filij hominum, mendaces filij hominum, in stateras si ascendant, ipsi pariter leuiores sunt vanitate. non poterat aptiori similitudine eorum vanitatem redarguere. tam vani sunt (inquit) vt, si eos omnes simul in vnam posueris trutinę lancem, futuri sint ij leuiores vanitate ipsa. uenit filius ipse Dei, sapientia patris, in quo sunt omnes thesauri sapientię & scientię absconditi, quem scimus pręterea ad hoc vnum venisse in terram, vt nos doceret vias suas, vias vitę, vias salutis, vias, de quibus scriptum est, vię eius vię pulchrę. & eas tamen tanquam rem perniciosissimam auersamur: admonet hic, vt *per angustam portam* intremus, & per arctam

ORATIO SEXAGESIMAQUARTA. 256

arctam viam, quia hac ad vitam ducimur, atque ut latam portam & spatiosam viam caueamus, quia ad perditionem ducit, & tamę perinde quasi vitam oderimus, & perditionem expetamus, angustam fugimus, & latam amplectimur. ita ad perniciem tantum nostram miseri inuigilamus. quare obsecro, vt ea, quę hodie à Seruatore Christo admonemur, attentissimę audiatis. *Intrate* (inquit) *per angustam portam*. angusta non solum arctam habet latitudinem, uerū etiam & altitudinem humilem, ut eos, qui per illam ingredi uelint, & inclinari sit necesse, & premi, nisi admodum exiles sint. uidentur ergo mihi hic duo pręcipi, vt & humilitatem animi que submissionem amplectamur, & paupertatem, quę vtraque in prima beatitudine diximus contineri, cum ait Dominus. beati pauperes spiritu. alio- *Mat. 5.* qui metuendum est, ne in angusta porta clausus caput frangat, & o- *Luc. 6.* besus crepet ac disrumpatur. sic nimirum ijs accidit, qui Euangelicos se profitentur ac Christianos, & tamen à superbia & arrogantia, & à diuitiarum appetitione nolunt discedere. grauiores enim penas dabunt, quam ij, qui nunquam hanc uiam professi sunt. & de ijs dicit Petrus apostolus. melius erat illis non agnouisse uiam iu- *2. Pet. 2.* stitię, quàm post agnitionem retrorsum conuertri ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato. *Intrate* ergo (inquit) *per angustam portam, quia lata porta & spatiosa uia est, quę ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam*. causam reddit, cur uelit, ut intremus *per angustam portam*, & ingrediamur per arctam uiam, ut uidelicet interitus periculum declinemus. sic enim cum iter amico alicui agendum est, in primis curamus illum admonere periculorum, in quę incidere possit. Sed cur latam portam & spatiosam uiam appellat, quę ad interitum ducit? non enim dubium est, intelligi de ea uia, quam homines huic uitę addicti sequuntur. at ea mihi uidetur pluribus ac maioribus angustijs circumsepta, quàm iustorum uia. da enim exempli gratia ambitiosum hominem, & qui honores ac dignitates, pręsertim ecclesiasticas, quando hoc negocium hac etate est frequentissimum, uenerit. quantis hic obsidetur difficultatibus, primum ut id assequatur, quod quærat, deinde ut adeptum retineat? ante enim quàm appetitum gradum habeat, quot labores, quot curas patitur? quot illiberales seruitutes subit? quàm multos aduersarios perfert? quot periculis obiicitur? post adeptam uerò, ut eum seruet, nihilo minus super sunt difficultates. mitto enim conscien-

Rom. I. tix tormenta, continuam que carnificinam, que noctesque dies que excruciat hominem sibi conscium, quo animo illam appetierit dignitatem. mitto hoc inquam, quando reperiuntur plerique, qui in reprobam mentem dati sunt, & in cordis duritiem, atque ex ea in auersionem. contemlemur ea tantum, in quibus illum uersari quotidie necesse est. eiusmodi homines manis gloriae vitio oportet sint obnoxij, cui qui additus est, vincis post tergum manibus multis feris traditur obsidendus. quamnam haec sunt? indignatio, tristitia, inuidia, lites, calumnie, ire aduersus eos, qui nihil laeserunt. uoluptates, cum alij eiusdem ordinis aliquid ignominiae patiuntur. luctus, cum honestantur. laudis amor, honoris appetitio, quae res maxime omnium humanam precipitat animam. illiberales adulationes, sermo ad audientium uoluptatem, minime generosa obsequia, contemptus inferiorum, in diuites reuerentia, honores sine ratione, seruilis timor, & qui solis uilissimis mancipijs consentaneus sit. libertatis ablatio, redargutiones e medio sublatae atque increpationes. immo uero aduersus humillimum quemque etiam supra modum inuehantur, uerum in potentiores ne mouere quidem labia audent. haec ac plures aliae ferae eius generis homines obsident, a quibus qui semel captus est, in tantam necesse est trahatur seruitutem, ut plerumque multa agat in mulierum obsequium, quae turpe est dicere. quas Diuina quidem lex prohibet uel loqui in ecclesia. haec uero ob praesulum uitium, & seruilem eorum animum, plerumque suo arbitrio dare episcopatus uolunt, in episcopos inuehantur, & acerbis increpant, quam Domini propria mancipia. hanc uiam quis non angustissimam atque arduissimam iudicet? quod melius ex re opposita intelligemus. accipiamus enim hominem, qui honorum appetitione liber ad episcopatum uehatur, licebit ei omnia summa cum libertate facere. qui enim non optauit hac potestate frui, ne deijci quidem metuit. non metuens autem, agere omnia poterit cum ea auctoritate, quae Christianum hominem decet. quod non accidit ijs, qui deijci de gradu contremiscunt, & propterea amaram perferunt seruitutem, ac multis plenam malis, & Deum atque homines offendere sepe coguntur. ut hic, quem dicebam, non ita est affectus, sed quemadmodum in bello generosos milites cernimus, & egregie ac prompte pugnare, & cum succumbendum est, cadere uiriliter, sic qui sine ambitione ad hoc officij munus accedit, nihil metuit, neque

commouetur,

commouetur, si inimicorum inuidia deijciatur, cum certo sciat, hanc deiectionem nihil minore sibi coronam ferre, quam ipsam in dignitate perseuerantiam. cum enim quis nequid indecorum neque indignum ea dignitate faciat, haec a maleuolis patitur, maiorem sibi mercedem conciliat & gloriam. imitatur enim generosos milites, qui honestam mortem turpi uitae anteponunt. cernis quantum inter utranque uiam interfit, & quanto haec latior illa sit & spatiofior? idem accidit in reliquis affectibus, ut in querendis diuitijs, in uenandis uoluptatibus. non minores enim in ijs, & eius generis alijs angustiae ac difficultates reperiuntur. Quae enim, obsecro, inueniri angustior uia potest, quam ea, quae spinis est obsita? & per eiusmodi uiam auari ingrediuntur. si enim diuitiae, teste ipsa ueritate Christo, spinae sunt, quod quis maiori affectu erga diuitias tenetur, eod uiam sibi spinosorem facit. nam & hic prius, quam eas acquirat, anxius semper est, dum excogitare uias cupit, quibus fiat diues. ubi uero factus est, multo maioribus obsidetur sollicitudinibus. neque quisquam seruus reperitur, qui seruitutem seruiat miserabilior. non satis est, huic crudeli Domino. totum diem seruire, accedit & nox, quae cum data sit ad animorum corporum que refocillationem, ea tamen auaris plerumque est diurno spatio inquietior. abundant opibus, & continua egestate conficiuntur, dum eas contingere non audent. longum esset, ingentis difficultates, atque angustias, quibus miseri premuntur, recensere. cur ergo lata appellatur a Domino illa uitiorum? quia scilicet indulget sensibus, qui cum prouisi sint ad malum, facilius illis uidetur uitiorum ac peccatorum uia, & iccirco lata appellatur, accepta a uis similitudine, quae cum late sunt, facilius iter uidetur per eas. Sed cur, de hac lata porta & spatiofosa uia loquens, adiecit, *multi sunt, qui intrant per illam*? opinor, ut intelligeremus, de qua loquatur. cum enim multo plures, ut aperte demonstrauimus, haec uitiorum uia angustias habeat, quam illa uirtutum, difficultatem atque ambiguitatem parere hominibus possit, de qua loqueretur. uerum cum addit, illa esse, per quam multi ingrediuntur, nihil relinquitur dubitationis, de qua sit intelligendum. Sed obseruemus stultitiam hominum & supinas eorum mentes, au diunt hic, admonentem Dominum, uiam quae ducit ad perditionem, esse illam, per quam multitudo ingreditur, & omnes ferè sequuntur multitudinem, neque periculum quisquam intelligit,

in quo

in quo uersetur, & nemo se ex multorum illorum numero esse arbitratur, quamuis ipsam sequatur multitudinem. quis hanc stupiditatem non obstupescat? uiam latam ingrediuntur, qui in prauis cogitationibus, in obscœnis sermonibus, in detractionibus, in conuiciis versantur, qui inuident, qui proximum fraudant, qui auaritię student, qui stupris & adulteriis operam dant, qui rempublicam expilant, qui honores ambiunt, qui dissolutum uictum cultumq; sectantur, qui despiciunt pascere esurientes, uestire nudos, infirmis succurrere, & aliis egentium necessitatibus subuenire, & hanc esse uiam ait Dominus, *quæ ducit ad perditionem*, & omnes ferè per eam ingrediuntur, & tamen omnes se ad uitam ingressuros esse sibi pollicentur, cum per eam ingrediantur, quam ad interitum ducere ipsa ueritas dicit. heu nos miseros, qui in re tam periculosa ludere uideamur. neque enim in ludo nullius momenti essemus somniculosiores. Sed uideamus quid de altera dicat. *quoniam angusta porta & arcta uia est, quæ ducit ad uitam, & pauci sunt, qui inueniunt eam*. non est dubitandum, uiam, *quæ ducit ad uitam*, esse uiam Domini. cum autem de illius uis audierimus scriptum, uix eius uix pulchre, atque ad pulchritudinem uiarum pertineat, ut & lata sint. iccirco enim Homerus cum urbem aliquam laudare uult, appellat *εὐρυέπειον*, quasi dicas, latitudinem. quomodo pulchra hæc uia esse potest, cum arcta sit? uerum ne huic quidem uix deest sua latitudo, quæ nisi adesset, non facile curretur per eam. at propheta uideat **Pf. 118.** quid dicat. uiam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. cum ergo lato quis corde est, neque his terre angustiis concluditur, sed eius consuetudo cum Paulo in cœlis est, in quibus longissima quotidie conficit spatia, is huius uix latitudinem intelligit, quæ latitudo suam habet proportionem. at latitudo illius uix, *quæ ducit ad perditionem*, cum careat proportione, uitiosa & turpis est, dum honestis, & qui pulchram uiam decent, terminis contenta non est. appellat ergo *arctam*, quia illam infinitatem, quam sensus experunt, amputat Deus in uis suis, quæ ipsi, qui nondum illas ingressi sunt, arctæ uidentur, at iam ingressis non ita. quod uerò scripturæ sanctæ ad morem nostrum orationem accommodent, non semel à **1. Co. 15** nobis est demonstratum, ut cum Paulus dixit. si in hac uita sperantes in Christo sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. hoc procul dubio dixit ad humanam infirmitatem sese demittens,

mittens, quæ nisi mercedem laborum aliquam adipiscatur, operam perdidisse arbitratur. at Paulus ita Christo affectus erat, ut pro Christi honore optasset anathema esse à Christo, & illis sibi paratis in cœlo bonis priuari, si hoc Christi glorię inferuisset. sic cum de discipulo illo, qui uicinus mori fuerat, loquitur, ait. sed Dominus miserus est eius. neque enim hoc dixit Paulus ex persona sua, qui optabat dissolui & esse cum Christo, sed se ad eorum, ad quos scribebat, imbecillitatem demittebat. mos enim omnium ferè hominum est, latari cum ex grauiori morbo fuerint recreati. ob hanc itaque causam & Dominus hic arctam uiam appellat eam, *quæ ducit ad uitam*, quia sic carni ac sensibus uidetur. qui uerò carnem suam crucifixerunt cum uitiis, & concupiscentiis, longè aliter de illa iudicant. quid enim felicius illa uia est, per quam ingredienti impingere non possunt? at de hac uia ait Salomon. uia iustorum absque offendiculo. & alius propheta. semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum. illa uerò altera obliquitatibus plena est, spinosa, scabra, ut in ea frequenter impingere sit necesse. danda ergo opera est, ut secundum interiorem hominem uiuamus, si huius uix pulchritudinem intelligere uolumus. interea tamen dum adhuc ad sensus propendemus, & si *arcta & angusta* uidetur, per eam est ingrediendum, si uitam assequi optamus. quis enim non malit per arduam asperamque uiam ad regnum duci, quam per amœna prata ad carcerem & crucem? sed cur dixit, *pauci sunt, qui inueniunt eam*, & non potius, quemadmodum de illa altera, *qui intrant per eam*? opinor, ut ostenderet ingens tanti amittendi boni periculum. nam inuenire difficilius est, quam per inuentam ingredi. inuenire agnoscere est. inuenerunt, qui intelligunt, ad quid factus sit homo, & cur hic positus. factus homo est ad imaginem & similitudinem Dei, ut eo in perpetuum fruatur. locus hic, ubi nunc est positus exilium est, è quo festinare semper ad patriam debet. interea oportet, ut in hac ipsa uita cœlestem illam representet, quod ut assequi possit, diuina lex & Euangelica philosophia promulgata est. uerum cum pars maxima exilium pro patria habeat, & tantum sensus sequatur, quod brutorum & ratione carentium animantium est proprium, uerissimum est, quod ait Dominus, paucos esse, qui inueniant eam, tantum abest, ut per eam ingrediantur. qua etiam in re insignem hominum desipientiam licet contemplari. latam, ut diximus, ingrediuntur

diuntur uiam, *quæ ducit ad perditionem*, & tamen uitam sibi pollicentur, quod non est aliud, quàm opinari, se per arctam uiam ingredi. sed uideant miseri, si hoc faciunt. *arcta uia est*, cohibere sensus, & facere id, quod Esaias de iustis ait. qui obturat aureis suas, ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos, nè uideat malum, iste in excelsis habitabit. *arcta uia est*, castigare corpus cum Paulo, & feruituti subijcere, prohibere à detractionibus, & murmurationibus linguam, manus à rapina ac cæde, cauere scortationes, & adulteria, subuenire oppresso, tueri pupillum, & uiduam, submisisse se gerere, amare paupertatem, paucis contentum esse, non querere quæ sua sunt, sed quæ aliorum, & alia huius generis plura. hæc autem omnia neminem ferè aut certè quàm paucissimos amplecti video. nec uerentur, ne, cum arctam uiam deserant, & ab ea se faciant alienissimos, & manifestè latam teneant, ad perditionem ferantur, per cuius uiam citato cursu ingrediuntur. *Pauci sunt* (inquit) *qui inueniunt eam*. non inueniunt, quia non querunt, nam ueritatis certa sententia est, omnem qui querat, esse inuenturum. quotus enim quisque est, qui facta sua examinet? qui legem Dei, quæ uiam rectam commonstrat, ante oculos ponat, & in ea, quemadmodum admonemur, meditetur die ac nocte? qui ex omnibus diei ac noctis horis unam seponat, ad sese uitam que suam discutiendam? hoc qui faceret, inueniret facile uiam illam, *quæ ducit ad uitam*, & inuentam mox teneret. qui si præterea adderet, latam illam ne ad hanc quidem uitam esse utilem, multò magis huic afficeretur. quid enim infinitus ille habendi ardor, quid opum copia, quid honorum, uel inquisitio, uel adeptio, quid uoluptatum intemperantia, quid luxus in uictu & cultu demum affert aliud, quàm curas, sollicitudines, animi ac corporis dissolutionem, & totius uitæ perturbationem? Sed fieri potest, ut multi decipiantur, qui putant, se arctam uiam ingredi, dum exiguum quid incommodi perpetiuntur. sed falluntur. non enim hoc ingredi est, sed claudicare, & uideri uelle quidem angustam uiam tenere, sed nolle ab altera recedere. uis nolle, quàm arcta sit hæc uia, *quæ ducit ad uitam*? audi quid scriptum sit. si iustus uix seruatur, impius & peccator ubi apparebit? audis uix iustum seruari, & audes ita laxè ingredi, & unam cum altera uiam permiscere? uix assequere salutem, totus in unam hanc intentus, & aliud circumspicere audes? age fingamus

gamus arctissimum pontem, qui pedis latitudinem uix æquet, per quem ire oporteat, & lacum trajcere, in quo draconum & aliarum immanium ferarum ingens numerus sit, quæ cadentem sint excepturæ ac deuoraturæ. fingamus præterea ex utraque huius lacus parte esse miræ pulchritudinis ædificia, quæ nunquam alibi uisa sint, hortosque ac uiridaria, quæ omne genus plantarum, fructuum, florum, omnem denique amœnitatem habeant, ut quemlibet inuitare ad ea contemplanda uehementer possint. censet hunc, cui trajcere lacum illum per tam angustum pontem necesse sit, oculos ad res tam pulchras ausurum attollere? non profectò. sed aspectum omnem ponti ac pedibus affigeret, sciens se minimo quòque lapsu in bestiarum illarum ora esse uenturum. abijceret præterea uestes & quicquid impedimento esse posset, ut quàm expeditissimus tam periculosum iter ageret. quòd si quis polliceretur ei maximas opes & regna etiam, si illo spatio, quo lacum trajceret, oblectare uellet oculos contemplandis tam pulchris circumpositis rebus, ualde recusaret illarum bestiarum metu. & hæc quidem quisque uestrum faceret temporariæ mortis timore. ubi uerò æternæ mortis minas, & euidentissima pericula cernimus, nihil formidabimus? non omnia, quæ impedimento esse possint, abijciemus? non aspectum semper ad gressus nostros defixum habebimus? non precabimur quotidie, ut eripiantur pedes nostri à lapsu? ut liberemur à laqueo uenantium, & à uerbo aspero? quam ob causam censetis Paulum admonuisse, ut cum timore, & tremore nostram ipsorum salutem operaremur? qui timor ac tremor in quoniam nostrum cernitur? ubi illa est circumspectio, qua idem Paulus nos uti uolebat, cum diceret. uidete, quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt? Hæc cogitantes charissimi mutemus mentem, & arctam hanc uiam plenè ingrediamur, atque integrè. ne illud nobis ab Elia erranti populo dictum obijciatur, usque quo claudicatis in duas partes? dicamus identidem cum propheta. uias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. si iter angustum terret, inspicimus finem, ad quem ducit, nempe uitam, eamque æternam, & leuia omnia ac facillima uidebuntur. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium in secula seculorum. Amen.

ORATIO LXV.

NESCIO, quantum uos superiore oratione, ac illis Domini uerbis sitis permoti, me certè rerum magnitudo & pondus ita affecit, ut ægrè ab illis diuelli possim. cum cernam, quanto in periculo uersetur, qui uitam nobis polliceamur, nequedum uiam, quæ ad

illam ducit, inuenerimus. qui si non aliundè, certe ex ijs, quæ exiguæ huius uitæ commodorum gratia facimus, intelligere debere-
mus, quanto in errore uersetur, & quanta digni simus reprehensione. uidere licet mercatores, quibus longiores interdum uie sunt conficiendæ, non prius iter aggredi, quàm torius uia rationem diligētissimè perquisierint, & pericula, in quæ incidere possint, explorauerint. iter uerò aggressi, de re eadem inter se loquuntur, interrogant obuium quenque, & attente circumspectant, num aberrent, nequid aduersi ingruat, quod negocium, à quo plurimum lucri expectant, impedire aut euertere possit. & illi quidem ut temporarium lucrum faciant, tam uigiles sunt. nos uerò in tam periculosa alea, ubi æternitas agitur, ita stertimus, tam inertes ac somniculosi sumus, nunquā mutud conquirimus, non ab alijs discere curamus, num rectum iter teneamus, aut aberremus à uia, perinde quasi ludicra ista, non seria sint. aliud exemplum Paulus proponit, de hac

1. Cor. 9. eadem re loquens, athletarum uidelicet, & ait. nescitis, quòd ij, qui in stadio currunt, quès quidem currunt, sed unus accipit brauium. sic currite, ut comprehendatis, hoc est studiosè nō inerte currite.

Ibidem. quod quo pacto sit faciendum docens addit. omnis aut, qui in agone contendit, ab omnibus abstinet. quod quanto accuratius nobis sit

Ibidem. faciendum, adhuc subdit. & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. & nequis suis progresibus fidat, & quasi iam in tuto sit, pigrius currat, suum ipsius exemplum proponit. ego itaque (inquiens) sic cutro non quasi in incertum, sic pugno non uelut aërem uerberans. sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne, cum alijs prædicauero, ipse re probus efficiar. hoc exemplum singulis momentis habendum nobis ante oculos esset, quis enim nostrum gloriari unquam poterit, non dico æquasse, sed propius accessisse ad Pauli perfectionem? &

tamen

tamen uir tantus in quo Christus loquebatur, qui spiritus sancti *1. Co. 13* templum euaserat, qui sanctificationem assecutus fuerat, qui raptus ad tertium cœlum, & in paradysum admissus audierat arcana uerba, quæ non licet homini loqui, hic inquam castigabat corpus *1. Cor. 9.* suum, & in seruitutem redigebat, metuens adhuc, ne post tam magnifica & generosa facta, reprobis efficeretur. neque his contentus monitis, exemplum. Israelitarum profert, quibus hoc periculum accidit. & ait. Nolo autem uos ignorare fratres, quòd patres *1. Co. 10* nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes per mare transierunt, & omnes in Mosen baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritualem comedebant, & omnes eundem potum spiritualement bibebant. bibebant enim de spirituali, quæ eos comitabatur, petra, petra autem erat Christus. sed plures illorum non approbavit Deus, nam prostrati sunt in deserto, hæc autem figura nostri fuerunt. & paulò post. scripta uerò sunt hæc propter admonitionem nostri, in quos fines seculorum peruenerunt. proinde qui sibi stare uideatur, uideat ne cadat. cernitis quàm cautè, & circumspectè, & uigilanter agendum sit homini christiano? quod si intelligitis, iudicate nunc uosmet ipsi ex factis uestris, arctam ne, an latam uiam teneatis. quòd si in lata uos hactenus fuisse deprehenditis, reuocate gradum, mihi credite, & cogitate hanc uitam nobis esse datam, non ad remissionem, sed ad laborem. in sudore (inquit) *Gen. 3.* uultus tui uesceris pane. expositi ac relegati fuimus in terram executioni traditam, quæ spinas profert & tribulos, quibus eradicandis & amputandis semper incumbendum est, nec unquam cessandum. in pugna sumus, in qua aduersus terrificos hostes est decertandum. de quibus ait. non est nobis lucta aduersus carnem & sanguinem, hoc est, aduersus hostes, qui hisce corporis oculis cerni possint, quod multò esset leuius, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos, rectores tenebrarum seculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. quare iubebat, ut assumerent fideles uniuersam armaturam Dei, ut possent resistere in die malo. perferendorum malorum tempus est, non remittendi & laxandi in uoluptates animi. meminimus quod scriptum est, oportuisse pati Christum, atque ita intrare in gloriam suam. *Luc. 24.* quòd si per crucem intrare in gloriam oportuit regem gloriæ, & eum, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, *Esa. 53.*

1. Pet. 2. quid nobis faciendum est, in quibus à planta pedis usque ad uerticem non est sanitas? audiamus dicentem Dominum, qui uult uenire post me, abneget semet ipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. quòd si eam libenter feramus, nullum illius pondus sentiemus, & inueniemus uerissimum illud esse, quod idem Dominus ait, iugum meum suauis est, & onus meum leue. nam ihs duntaxat grauis est crux, qui eam inuiti ferunt. Verum, quando ea, quæ in sermone Domini sequuntur, hodie tractanda nobis sunt, factis ista sint, quæ ad superiorem orationem pertinent. nunc reliqua pergamus. sequitur enim. *Cauete autem uobis à pseudo prophetis, qui ueniunt ad uos in uestitu ouium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces.* facturus dicendi finem Dominus, & hunc clausurus sermonem, qui omnem Christianæ uitæ summam complectitur, ut omni ex parte nos muniat, admonet, ut cauemus ab ijs, qui falsam doctrinam ac uitam malitiosè introducunt, & speciem quidem pietatis præferunt, virtutem autem eius ignorant, qui in ipsis nascentis ecclesiæ initijs apparere cœperunt, neque unquam sunt desituri. aduersus hos magnum fuit Paulo certamen, & de ijs dicebat. istiusmodi pseudo apostoli operarij dolosi sunt, sumpta persona apostolorum Christi. neque id mirum, quando quidem, ipse Satanas transfiguratur se in angelum lucis. non magnum est igitur, si & ministri illius perlonam in se transferunt, quasi sint ministri iustitiæ; quemadmodum autem nullum tentationis genus periculosius est, quàm cum angelus Satane transfiguratur se in angelum lucis, sic nullum genus hominum est perniciosius ijs, qui sub pietatis specie in errorem ducunt. hos ergo Dominus pulchra similitudine ostendit, cum dicit, illos uenire in uestitu ouium, sed intrinsecus esse rapaces lupos, & iccirco esse periculosiores. quemadmodum si posset lupo ouillam pellem induere, multò profectò maiore damno gregem afficeret, quàm cum apertè lupo esse conspicitur. sed quonam ij pacto dignoscuntur? à fructibus (inquit) eorum agnoscetis eos. & alia rursum similitudine hoc aperit, dicens, *nunquid colligunt de spinis uuas, aut de tribulis ficus? sic omnis arbor bona fructus bonos facit, putris autem arbor fructus malos facit. non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor putris fructus bonos facere.* Quod ait, non posse arborem putrem seu malam fructus bonos facere, sic est accipiendum, quandiu mala est, non posse eam bonos fructus ferre. sic bonam, quandiu bona,

na, non posse malos fructus ferre. atque ita non erit necesse, naturarum diuersitatem, bonarum uidelicet ac malarum introducere, quod olim quidam hæretici somniauerunt. multò uerò minus hic locus pro ijs facit, qui fingunt, quosdam ita à Deo reiectos, ut seruari nunquam possint, neque fructus salutis edere. de quorum pestilentissima doctrina (quando locus hic est opportunus) ea tantummodo dicemus, quæ iudicabimus magis necessaria, ut & dogmatum integritas, quam hætenus habuistis, solidior ac firmiter in uobis perseveret, & præterea, si qui forte clandestinis, ut soleat, insinuationibus aliquem uestrum aggressi sunt, aut in posterum aggredi conentur, hoc tanquam antidoto eorum venena propulsetis. aduersus quos etsi superioribus annis scripsimus, uestri tamen gratia hic aliqua repetemus, & interea ostendemus, quàm uerum sit, quod hic Dominus ait, quòd scilicet ueniant in uestitu ouium, sed intrinsecus sint lupi rapaces. ijs enim pietatis uelaminibus obtecta est eorum doctrina, ut uereatur, ne in ea tempora uenerimus, de quibus prædixit Dominus, futura ea tam periculosa, ut, si fieri possit, inducantur in errorem etiam electi. uidete enim, quibus ingrediantur uisus. uidentur uelle in suis omnibus dogmatibus hunc unum habere scopum, ut glorie Christi studeatur, quare dicunt, tam ingens fuisse Christi Seruatoris beneficium ad paradam salutem nostram, quòd, si existimaremus, facta nostra esse ad comparandam iustificationem necessaria, hoc esset in fide deficere, & uilesceret sanguis Christi, citant que apostoli locum dicentis. si per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. dicunt, postea quàm in Christum credidimus, non imputari nobis quicquid peccamus. dicunt, nos per Christum apud celestem patrem esse iustos ac sine peccato propterea, quòd imputat nobis iustitiam, habet que nos pro iustis coram se. quamuis interea simus peccatores, & pleni concupiscentijs ac corrupta uita. dicunt, donari nobis à Christo peculiarem fidem, ut credere possimus eius Euangelio. dicunt, nos libero destitutos arbitrio, quo eius Euangelio obedire possimus, aut quicquam agere, quod Deo gratum futurum sit, sed Christum efficere, ut omnia operemur. dicunt, Christum ita nos liberos ab omni legis seruitute atque onere fecisse, ut quicumque sexta feria ac sabbato carnis non uescitur, is nondum perfectè in Christum crediderit. ~~dicunt, si quis non uiderit, nisi in~~
~~uiderit non esse eligenda non carnis, reliqua non uidentur nisi in~~
~~carne~~

ciandos relinquere, neque redimere eos voluisse, ac suam eis largiri gratiam & misericordiam, quin potius obdurasse, & excæcasse, ne seruari unquam possint, opinor vt hinc agnoscatur eius in electos benignitas & misericordia, quos æque destituere potuisset. dicunt, nos, qui electi ac prædestinati sumus, interire posthac nunquã posse, quia, cum semel electi fuerimus, ac prædestinati, necesse sit, nos omnino seruari, si etiam multis latalibus peccatis inuoluamur. contra verò, eos, qui non, vt nos, prædestinati fuerunt, necesse esse in tartarum detrudi, quantum multò minora peccent quàm nos. quia, cum prædestinati minimè sint, eos æterna morte danari sit necessarium. hæc & eius generis alia dicunt, vt gloria Christo addatur. quis non hac ouilla pelle, qua nihil aliud, quàm Christum & eius gloriã quærere se profitentur, non facile decipiatur? & tamen sapientia hæc non est è supernis profecta, atque hæc æmulatio honoris Christi caret ea scientia, quam Paulus desiderabat in Iudæis sua gente, cum dicebat. testimonium perhibeo illis, quod æmulationem quidè Dei habent, sed non secundum scientiam. atq; utinam hæc sit æmulatio, quamuis erroris plena, & non potius pernicacia, in eorum morem, qui acceptam semel sententiam mordicus tenere ac tueri uolunt. quod ut uerear, illud facit, quòd horum errorum admoniti, ab eis non recedunt, sed acrius tuentur. De his mendacibus magistris loquitur Petrus apostolus, cum ait. fuerunt & pseudo prophetae in populo Dei, sicut & in uobis erunt magistri mendaces, qui introducunt sectas perditionis, & eum Dominum, qui emit eos, negant, superducentes sibi celerem perditionem. an non Dominum negant ij, qui impia sua de prædestinatione doctrina euidentissimè negant eius Diuinam misericordiam, clementiam, ac paternam charitatem erga quemuis impium, & peccatorem, qui redire ad cor uelit, atque ad sancti Euangelij sui obedientiam? qui negant Diuinam gratiam passim ad omnes porrigi, neque uolunt eam redemptionem, quæ per Christum facta est, fuisse à cœlesti patre propositam ad totius mundi salutem, quod omnes scripturæ sacræ testantur, modo per nos minimè stet? qui negant ueritatem Diuinarum promissionum, quæ annuntiatæ fuerunt per scripturas sacras in ueram sanctificationem credentium, & obtemperantium Euangelio, in Diuinæ ueritatis testimonium & Christianæ redemptionis? qui negant Christianæ ueritatis doctrinam, quæ est, cum aliquem ex ante

Rom. 10.

2. Pet. 2.

mo

perniciosis dogmatibus nituntur, vt ijs ~~confutatis, & demonstrata~~ Diuinarum scripturarum ueritate, regia uia ingrediamur, neque ad dextram neque ad sinistram deflectentes. sed, quando iam hodie multa diximus, uilius erit, ea, quæ restant dicenda, in alium diem differre. sic enim locus ille animi nostri stomachus hæc per temporis interualla melius concoquet, quæ concoctio in uitam proficiet sempiternam. Iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre, & spiritu sancto est honor, & imperium in secula seculorum. Amen.

O R A T I O LXVI.

XI E uo mihi pastori faciendum est, quod magno illi pastori Petro curæ fuisse, in eius epistolis legimus. sic enim ait. dabo semper operam, ut uos post exitum meum horum mentionem facere possitis. non contentus uidelicet eo, quod, dum in hac uita esset, efficere satagebat. quod significant uerba, quæ præcesserant, ubi dixit. iustum arbitror, quandiu sum in hoc tabernaculo, excitare uos per commonitionem, cum sciam breui futurum, ut deponam hoc tabernaculum meum. deinde adiecit. quin & dabo semper operam, ut uos post exitum meum horum mentionem facere possitis. ut ergo & uos, cum à uobis emigraro, instructi & armati aduersus eiusmodi pestilentissimas hereses esse possitis, age persequamur, quæ superiori oratione dici à nobis cœpta sunt. quæ iccirco etiam scriptis mandabimus, ut posteri ac nepotes uestri æquè atque uos, sint muniti. non autem omnia eorum attingemus breuitatis gratia, sed ea duntaxat, quæ magis uisa fuerint admonitu necessaria. Totius erroris eorum fundamentum est, quod tamen & cum alijs hæreticis commune est, praua Diuinarum scripturarum interpretatio, qua fortasse initio ob imperitiam sunt usi, sed uidentur demum (ut superiori oratione attingimus) non tam ob ignorantiam plerique eorum peccauisse, quàm ut suam sententiam mordicus tenerent, ac tuerentur. præcipuus autem illorum est error, unde alij plurimi proficiuntur, in mala de prædestinatione Diuina, interpretatione, de qua

2. Pet. 1.

ibidem.

Vuu 2 & fi

et si superiori oratione locuti aliquid sumus, nonnulla tamen adijcienda adhuc sunt, ut fundamenta, quibus nituntur, euertamus, & ueram intelligentiam scripturarum Diuino adiuuante lumine aperiamus. cum enim humanum genus duas in partes diuidant, vnā eorum, qui electi, alteram eorum, qui reprobi appellantur, & alteros nunquam damnari, alteros nunquam seruari posse; nituntur potissimum uerbis apostoli, ubi ait. ut secundum electionem propositum Dei maneret. & totum illud nonum ad Romanos caput putant pro se facere, & ob eam causam loca alia omnia, quę illis aduersantur, uolentissima interpretatione in suam sententiam detorquent, quod quā impudenter faciant, scire operæpretium est. cum enim legunt, nolo mortem impij, sed ut magis conuertatur à uia sua mala, & uiuāt. & non est acceptio personarum apud Deum, sed est diues in omnes, qui inuocant illum. & patienter agit Deus, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti, & sexcenta alia, quibus scripturę sacrę plerę sunt, respondent, hæc ad electos duntaxat pertinere. at quo pacto id fieri potest, si non est acceptio personarum apud Deum? si (ut ait Paulus) uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis venire? audis hic per eum non stare, quin omnes seruentur, & tū illud uarietate apertissimum ad nescio quos electos tuos contrahis? qua id fronte? admonet alibi Paulus, obstinationem hominum esse, quæ eos damnet, non Dei subductionem gratiæ, cum ait. ignoras; quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit, secundum autem duritiam tuam, & cor pœnitere nescium, recondis tibi iram in die ire, & reuelationis iusti iudicij Dei. tu uerò culpam in Deum reijcis, quod scilicet reprobis non solum gratiam prestare nolit, sed potius obdurer atque excet, ne eos pœniteat, & misericordiam consequantur, cum contrarium Paulus dicat, Deum sua lenitate inuitare peccatores ad pœnitentiam? atque hoc gloriæ Dei cedere opinaris, quod de homine dictum optimus quisque auersaretur? Ex hac erroris opinione illud quoque nefandissimum sequi uolunt, Diuinas promissiones, & cruentam Christi mortem ad electos tantum pertinere. at Christus (ait Ioannes apostolus) est propitiatio pro peccatis non solum nostris, sed totius mundi. cernis hæc uerba totum mundum completi? quid uerò apertius, ad hanc insaniam refutandam, illis Pauli uerbis, cum ait. noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mor-

tuus est? & rursus. peribit in tua scientia frater, pro quo Christus *ibidem*. mortuus est? audis illum periturum, pro quo tamen Christus mortuus est? sed ij aut sua malitia omnino obdurerunt, aut falluntur in eorum morem, qui, cum diu in aspectum niuis oculos defixerint, ubi aliquid aspiciunt, omnia eis niuis colorem habere uidentur. quare amisso omni iudicio, quod expedire se magis putant, in eò plures semper laqueos induunt, & vertiginem quandam patiuntur, ut recta ingredi nesciant, de quibus scriptum est. in circuitu *Pf. 11.* impij ambulat. & alibi. Deus meus pone illos ut rotam. Verum, *Pf. 32.* quando isti nolunt intelligere, ut bene agant, & facti sunt ij, de quibus spiritus sanctus locutus est per Esaiam prophetam. auribus au- *Esa. 6.* dietis, & non intelligetis. uos audite, quid hac in re sit tenendum, *Act. 28.* quid uerò Diuinę scripturę ueteris ac noui testamenti doceant. Deus enim sua benignitate uoluit, ut per unigenitum filium suum totum genus hominum seruaretur, quod genus per Seruatorem nostrum & Dominum Iesum Christum, eius que redemptionem æquē totum electum & descriptum est in libro uitę. uerum hæc redemptio sub conditione facta fuit, quemadmodum etiam ante primi parentis Adę peccatum accidit, cui postea, quā Diuina gratia ac uoluntate creatus fuerat immortalis, atque in paradiso uoluptatis positus, *Gen. 2.* præcepit, ne uesceretur ex ligno scientiæ boni ac mali, alioqui fore, ut moreretur. is uerò non obtemperans, ipse se tanto bono atque immortalitatis munere priuauit. idem ipsum fecit Deus in hac secunda humani generis electione, cum proposuit filium suum, ut per eius cruentam mortem redimeremur, ac seruaremur. hac inquam conditione, ut obediamus Diuinę maiestati suę, & uirtuti ac recte factis operam demus, fidentes interea Diuinę charitati ac misericordię, alioqui delendi de libro uitę, in quem scripti fueramur, & à iustissimo Deo in Geennam eternos que cruciatus relegandi. quare, nisi per nos steterit, scripti omnes sumus in libro uitę, de quo nisi nostro uitio non delebimur, sicut in Apocalypsi dicitur. qui uicerit, non delebo cum de libro uitę. quæ uerba duo complectuntur, & conditionem uidelicet, si uicerit, & quod deleri possit, qui se non strenuē gesserit. si enim qui semel scriptus in eo est, deleri, ut isti prædestinatores uolunt, de eo libro non possit, non hoc loquendi modo uisa fuisset scriptura. quę enim fixa, atque immota sunt, neque aliter esse possunt, alio dicendi modo pronuntiantur. quis

- quis enim dicat, si Deus semper vixerit, erit hoc vel illud? aut si quis iureiurando decreuisset aliquem habere in filium, & heredem suarum facultatum omnino relinquere, si etiam perditissimè victurus esset, num diceret, si honestè se gesserit, erit mihi filius atque hæres? sic si isti horum prædestinantium electi deleri de libro vitæ non possunt, ridiculum erat dicere: qui vicerit, non delebo eum de libro vitæ. fixum ergo stet, omnes æque, nisi nobis deesse volumus, scriptos esse in libro vitæ, & per Christianam redemptionem nihil de prima morte parentis primi exoluendum, nisi corpoream pœnam, mortis que dormitionem. verum si obedire neglexerimus, secundam mortem nos manere, de qua item in Apocalypsi fit mentio, vbi dicitur, qui uicerit, non læderur à morte secunda.
- Apo. 2.** atque hoc est, quod per Ezechielem dicitur. filius non portabit iniquitatem patris, quod videlicet ad primam æternam mortem attinet ob primi parentis peccatum. sed anima quæ peccauerit, ipsa morietur, secunda uidelicet morte. Neque verò tantum Christus redemit nos ac liberauit à primi parentis condemnatione, verum etiam à priuatis peccatis nostris, modo nos ex animo pœniteat, & eius bonitate ac misericordia fidamus. atque hoc est, quod dicebat apostolus. non sicut delictum ita & donum. nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. hæc gratia communis est omnibus uolentibus eam, ad quam inuitabat Christus omnes, cum dicebat. si quis sitit, ueniat ad me & bibat. qui credit in me, sicut dicit scriptura (que nimirum testimonium de illo perhibet) flumina de uentre eius fluent aque uiuæ.
- Ose. 13.** quod donum qui non assequitur, sibi imputet. nam perditio (inquit) tua ex te Israël, salus autem mea. atque ut ostenderet Deus, se nihil prætermisisse, quod ad eos seruandos pertineret, dicebat. quid debui facere uineę meę, & non feci? qui si gratiam suam subduxisset, quemadmodum isti uolunt, non ea protulisset uerba. quin &
- Mat. 25.** in iudicio cum damnabit Christus peccatores, hanc condemnationem referet acceptam eorum iniquè factis, & quod nõ succurrerint pauperum necessitatibus. quod si facere non potuissent ob gratiæ subductionem, sine qua fieri nihil boni potest, sine me (inquit)
- Luc. 13.** nihil potestis facere, quid attinebit, eos de re illa reprehendere, atq; adeo condemnare, quàm præstare non potuissent? sic Diuinæ scripturæ non reijciunt culpam in destitutionem Diuinæ gratiæ, neque

in primi parentis peccatum (quod isti prædestinatores faciunt cur) Cain execrationi sit datus, sed illius pessimo & cruento in fratrem animo. sic in originalis mundi interitu, & Sodomæ ac Gomorræ euerfione, & reliquis, quicumque execrationi sunt traditi, culpa reijcitur in eos ipsos, qui Diuinis præceptis obedire contempserunt. Quod verò ad electionem pertinet, de qua dudum institutus est sermo. verum quidem est, nos sola gratia & Diuina uoluntate, non ex operibus iustitię (ut ait Paulus) quę nos fecerimus, sed secundum suam misericordiam esse seruatos, sed potestea, quàm nos elegit, ut simus ei in regnum, & Diuinitatis eius templum per filij sui mortem & resurrectionem, oportet, ut eius uoluntati obtemperemus, & accipiamus illius promissiones, atq; ita fidamus eius benignitate, ut meminerimus interea, nisi obedierimus, nos ad sempiternos Geennæ ignes esse condemnandos. quare necesse est, ut nos superioris malè actæ uitæ pœniteat, Diuinis que illius præceptis obediamus, speremus que & fidamus illius promissionibus, & paternę misericordiæ, si Christianam redemptionem assequi & cœleste regnum uolumus, atque æternas pœnas euadere. Et hæc profectò uera est prophetica & apostolica doctrina, quę dat omnibus semper que dedit uiuam eorum salutis spem, & paternę misericordiæ consequendæ. quod hæc horum impia doctrina nõ præstat, quę præter blasphemiam, qua Diuinæ gratiæ & iustitiæ notam inurunt ob impœnitentiam & damnationem peccatorum, illud addunt, ut quisq; de Christiana redemptione dubitet, uereatur que ne ex ijs non sit, quos elegerit Deus, dum isti nolunt, omnes ex æquo, si uelint, esse illius participes posse. quare in desperationem miseros homines adigunt. Illud quoque sciendum est, ubi Diuinę scripturæ electorum mentionem faciunt, non selectam quandam quandam electionem quorundam hominum significari, ut ij eligantur, illi reijciantur. quemadmodum protestantium error prædicat. sed intelligitur electio, qua Deus sua gratia & Diuina bonitate uoluit redimere ac seruare humanum genus per unigeniti sui cruentam mortem, ijs tamen conditionibus, quas supra commemorauimus, ut scilicet pœnitentiam ageremus, crederemus que illius promissionibus, & in rectis honestis que factis uiueremus. hos, qui hac ingrediuntur uia scripturæ sanctę electos appellant. qua tamen electione unusquisque priuare se ipse potest, si nolit à peccato discedere,

dere, & in fide atq; obedientia Dei vitam agere, sicut scriptum est
Exo. 32. qui peccauerit mihi, delebo eum de libro uitæ. & in Apocalypsi. si-
Apo. 22. quis minuerit de uerbis prophetiæ huius, auferet Deus partem eius
 de libro uitæ, & de ciuitate sancta Ierusalem. quibus geminis aucto-
 ritatibus quid euidentius dici potest ad refellendam horum impie-
 tatem, qui volunt Deum uti selectione, & electos nullo pacto da-
 mnari posse? si deleri de libro uitæ dānari est, & qui iam scriptus est,
 deleri potest, necessariò sequitur, alios etiam præter eos, qui serua-
 buntur, scriptos esse in eo libro, quos pollicetur se deleturum, qui
 uidelicet sibi peccauerint. Idem autem ipsum, quod in hominum
 genere factum est, in angelis accidit, qui, cum electi omnes fuissent,
 ut Deo fruerentur, qui tamen neglexerunt in ea electione stare, me-
Juda. 1. ritò fuerunt condemnati. de quibus scriptum est. angelos verò, qui
 non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum do-
 micilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis sub caligine re-
 seruauit. & hæc quidem, quam diximus, electio est, quæ ad salu-
 tem totius generis nostri pertinet. Est verò alia priuata quorundam
 electio, qua Deus quosdam seligit ad priuatum aliquod ministe-
Exo. 3. rium, & ipsius humani generis regimen. sic elegit Deus Mo-
 sen & Aaron ad populi regimen, & sacerdotalis officij munus. Saulem &
 Dauid ad regnum. prophetas omnes atque apostolos, iccirco dice-
Ioan. 15. bat apostolis Dominus. non vos me elegistis, sed ego elegi uos, &
 posui uos, ut eatis & fructum afferatis. & quamuis ij priuato ac
 selecto hoc munere donati essent, priuare se tamen eo poterant, nisi
 Diuinis præceptis obtemperarent. nam Moses atque Aaron, qui
 electi fuerant, ut populum in terram promissam introducerent, quia
Nu. 20. tamen irritauerunt Deum ad aquas contradictionis, non potuerunt
Pf. 105. in eam intrare. sicut scriptum est. quia non credidistis uerbis meis,
Nu. 14. non intrabitis in terram promissam. sic duo filij Aaron Nadab & A-
Luc. 10. biu, dum alienum ignem offerrent, interfecti sunt. sic Saul reiectus,
1. Re. 15 sic Iudas præuarius ab apostolatu excidit. In eundem modum
Act. 1. cum sacræ literæ de prædestinatione loquuntur, non priuatam quo-
 rundam selectorum hominum, ut prædestinatores somniant, ele-
 ctionem intelligunt, sed peculiarem dignitatem credentium sub E-
 uangelio, quam veteris testamenti patres consequi non potuerunt.
 non enim illi promissiones spirituales, atque id, quod eorum sa-
 crificia ac cerimoniarum signabant, sunt assecuti, nisi imputatione qua-
 dam

dam, cum nondum facta esset Christiana redemptio. quam ob cau-
 sam dixit apostolus. credidit Abraham Deo, & imputatum est illi *Rom. 4.*
 ad iustitiam, quam scilicet per Christum erat consecuturus. at fide-
 les noui testamenti re ipsa per fidem & obedientiam, quam præ-
 stant Euangelio, consequuntur cœlestes ac spirituales promissio-
 nes, quibus uiui filij Dei efficiuntur, ut Euangelista Ioannes te-
 statur, cum ait. quotquot autem receperunt eum, dedit eis pote-
 statem filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius. quæ cogitans *Ioan. 1.*
 Paulus, in gratiarum actionem erumpit per hæc uerba. benedictus *Eph. 1.*
 Deus, qui benedixit nos omni benedictione spirituali in cœlesti-
 bus, sicut elegit nos in ipso, ut essemus sancti & immaculati in con-
 spectu eius, qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Ie-
 sum Christum. de nobis enim dictum fuit. effundam super uos a- *Eza. 36.*
 quam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis ue-
 stris. & alibi. auferam cor lapideum de carne uestra, & dabo uo- *ibidem.*
 bis cor carneum, & spiritum meum ponam in medio uestri. & rur-
 sum. circuncidet Dominus cor tuum, & cor feminis tue, ut diligas *Deu. 30.*
 Dominum Deum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima tua. &
 vocabunt eos, populus sanctus, redempti à Domino. &, omnes, *Esa. 62.*
 qui uiderint eos, cognoscent illos, quòd isti sint semen, cui bene- *Esa. 61.*
 dixit Dominus, & sexcenta alia eius generis. In hunc ergo modum
 se habet hæc prædestinatio, cuius esse participes omnes possumus,
 iuuante Dei gratia, quæ nemini deest, qui eam velit, & eam sine
 personarum acceptione omnibus impertitur. si enim sub lege vete-
 ri non prohibebantur ethnici ad fidem venire, & Diuinæ legis obe-
 dientiam, ut testatur Esaias, cum ait. non dicat filius aduenæ, qui *Esa. 56.*
 adheret Domino, separatione separauit me Dominus à populo suo,
 quòd magis noui testamenti gratia omnibus communis esse de-
 bet, cum Euangelij nuntijs imperatum & dictum sit. euntes in mun-
 dum uniuersum, prædicate Euangelium omni creature. qui credi- *Ma. 16.*
 derit & baptizatus fuerit, saluus erit, qui uerò non crediderit, con-
 demnabitur? cernis etiam minas intentari, ut vel metu trahantur
 homines ad salutem? & hi nolunt redemptionem hanc omnibus ef-
 se communem, & passionem ac mortem Christi non esse factam
 pro ijs, quos Deus abiectis & obdurauit, putant que pro se facere
 ad suam prædestinationem confirmandam, quod ait Paulus. cuius *Rom. 9.*
 uult miseretur, & quem uult indurat. uerum, quia ad caput no-

num epistolę ad Romanos, vbi hæc auctoritas est, isti potissimum tanquam ad asylum quoddam confugiunt, quo se tueantur, dum illud prauè interpretantur, assignauimus suam orationem illi capiti interpretando. nunc illud tantum breuiter dicemus. Paulum disputare & respondere ambiguitatibus ac quaestionibus Iudæorum, cur Deus abiecerit Israëlitas & gentes accersuerit, atque ostendit, cur hoc iustè potuerit facere, & iusta fuerit illius voluntas, & iustè permiserit, vt lapis ille, quem reprobauerunt, factus sit illis in lapidem offensionis & petram scandali, & misericordiam exercuerit in gentes, quæ Euangelium receperunt. de ijs enim gentibus dicit, *Ps. 117.* cuius vult miseretur, de Iudæis verò, quem vult indurat. neque verò hic loquitur, quod prædestinatores volunt, quòd Deus partem vnã humani generis elegerit ad gloriam, alteram abiecerit. quòd verò ita sit, ipse se eodem capite aperit. ait enim. quid ergo dicemus? quòd gentes, quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem, quæ est ex fide. Israël verò sectando legem iustitiæ in legem iustitiæ non peruenit. quare? quia non ex fide, sed quasi ex operibus, hoc est, iustificare semet ipsos volebant ea iustitia, quam operibus legis comparabant, non ea, quam Deus illis præstabat per fidem, in Euangelium Christi, quemadmodum illis ante promiserat. iustus (inquiens) ex fide viuet. & despono sabo te mihi in fide. & ob hanc causam offenderunt (ait Paulus) in lapidem offensionis & petram scandali. quòd verò hoc eorum culpa factum sit, idem Paulus demonstrat, cum ait. propter suam incredulitatem fracti sunt rami. non quòd defuerit eis gratia Dei, ut hi nouatores uolunt, sed quòd ipsi gratiam reiecerint. quemadmodum obiecit illis Dominus, cum dixit. Ierusalem Ierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te misi sunt. quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti. ecce relinquetur vobis domus uestra deserta. ob suam ergo incredulitatem digni facti sunt, in quos mitteret Deus spiritum erroris & caliginis, hoc est, permitteret illos in sua obduratione magis in dies excæcari, & ex Euangelica luce accrescere sibi tenebras. nam Deus malorum auctor non est, sicut nec sol tenebrarum, sed sicut homo dum lumine solis abutitur, ex lumine tenebras sibi comparat, sic qui Euangelio aduersatur, in caliginem & erroris tenebras incidit. Vbi sciendum est, in scripturis sa-

cris

cris duo obdurationis genera inueniri, vnum, quo Deus obdurat eos, qui eius gratiæ ac Diuino Euangelio resistunt, in quorum numero erant ij, quos Stephanus reprehendens dicebat. dura ceruice & incircumcisi corde & auribus. vos semper spiritu sancto resististis. & hæc obduratione à corde auferri non potest sine singulari Dei gratia. aliud genus obdurationis à nostris deprauatis moribus proficiscitur, dum sine vlllo Dei timore viuimus in terrenis appetitionibus & concupiscentijs carnis, quæ obduratione plerunquæ sensum sine sensu irrepit. quod vir quidam pius, sapientissimè describens ait. Multis, quod præ amaritudine prius exhorrebant, vsu ipso malè in dulce conuersum est. primum tibi importabile videbitur aliquid. processu temporis, si assuescas, iudicabis non adeo graue. paulò post & leue senties, paulò post nec senties, paulò post etiam delectabit. ita paulatim in cordis duritiem itur, & ex ea in auersionem. hæc ille. neque hanc obdurationem aduertunt homines, & tamen hoc pacto fit cor durum & inflexibile, quòd neque ad precandum Deum, neque ad eleemosynas, ad pietatem, ad continentiam, sobrietatem, fraternam charitatem, cetera que Christiani hominis opera inclinamur. quæ cum desunt, non potest homo credere & spem habere Diuinis promissionibus, & Christianæ redemptioni. nihil enim est, quòd tam hebetet atque obtundat mentem, & eam auertat à fiducia in Deum, vt hæc vitæ morum que deprauatio, qua fit, vt cum tentator nos inuadit, facilè demus manus, & eius tentationibus succumbamus, & fiat in nobis, quòd in Apocalypsi dicitur. quia tepidus es, incipiam euomere te ex ore meo. hæc itaque obduratione, quam nosmet ipsi nobis facimus ob turpem & vitiosam vitam aduersus Euangelij obedientiam, multò est periculosissima, sed ab hac possumus surgere, excitante nos Dei gratia, quæ nemini deest, qui ipse sibi deesse nolit. ad quòd faciendum scripturæ Diuinæ omnes adhortantur & inuitant. conuertimini (inquit) & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus uestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. proijcite à vobis omnes præuaticationes uestras, in quibus præuaticati estis, & facite vobis cor nouum & spiritum nouum. & quare moriemini domus Israël? quia nolo mortem morientis dicit Dominus, reuertimini & uiuite. & alibi. circuncidite præputium cordis uestri, & ceruicem uestram ne induretis amplius. & minas interdū adijcit, ut fortius trahat. quòd si nolue

Xxx 2 rit s

firis (inquit) atque ad iracundiam me prouocaueritis, gladius deuorabit uos, quia os Domini locutum est. qui quàm uehementer ad miserendum sit propensus, cum alibi sæpe, tum in Niniuitarum exemplo euidentissimè ostendit. in quos cum Ionam promulgare sententiam iussisset, fore, ut post quadraginta dies magna illa ciuitas tota subuerteretur, nulla apposita conditione. absolutè enim dixit. ad-
Ioan. 3. huc quadraginta dies, & Ninive subuertetur. benignissimus tamen Deus, nihil sollicitus nequid calumniæ prophetica dignitas ac sententia à se prolata pateretur, ubi uidit illos scelerum suorum pœnituisse, ultro misertus eorum est. quin & prophetam reprehendit, qui uidebatur uereri, nequid ex illa sententiæ reuocatione Diuino honori deperiret. at isti nolunt omnino Deum esse erga omnes misericordem, sed erga unam duntaxat partem ob suam nescio quam præde-
Pf. 144. stinationem, cum contra clamet scriptura: suauis Dominus uniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius. qua benignitate
Mat. 10 confusus Petrus, quamuis audiuiisset antea Dominum dicentem, qui
Luc. 12. negauerit me coram hominibus, negabo & eum coram patre meo,
Mat. 26. non desperauit, cum magistrum negauisset, sed egressus fleuit amare,
Luc. 22. dolens quod fecerat, & nihilo tamen minus cetera in spe consequendæ misericordiæ perseuerans. quam misericordiam quàm libens Dominus imperitus ei fuerit, ostendit ex eo, quòd seorsum etiam ei apparuit, & uoluit, angelum peculiarem eius facere mentionem. dixit enim angelus. dicite discipulis eius & Petro: uidete uerò, quàm isti nodos omnes soluere curent, sua, hoc est, à se excogitata, non illa, quam scripturæ sanctæ docent, prædestinatione. dicunt enim, Seruatorem Christum aspexisse Petrum, ut à peccato surgeret propterea, quòd ex electis erat. Cain uerò & Iudam, quia ex electis non essent, Deum non aspexisse. qua tandem id ratione moti asserunt? humana non. nam humana ratio reclamationem, quæ agnoscens Deum summa bonitate, atque adeo ipsam bonitatem esse, semper affirmabit, illum neminem aspernari, qui reuerti ad se uelit. sed ne Diuina quidem auctoritate niti possunt, quæ contraria illis est, & ait; ipsum Deum ad Cain accessisse post patratum fratricidium, &
Gen. 4. dixisse, quare iratus es? non ne si bene egeris recipies. si autem malè, statim in foribus peccatum aderit? hæc sanè uerba sunt inuitantis ad pœnitentiam, non eius, qui illum inter reprobos deseruerit. sic Iudam Seruator Christus non solum aspexit, sed eum etiam admonuit

admonuit tanti erroris, & dixit. Iuda osculo filium hominis proditorum etiam intentauit, ne tantum nefas in suam perniciem aggregeretur. uæ (inquiens) homini illi, per quem filius hominis traditur, bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. non ergo est in causa electio vel prædestinatio, cur Petrus seruator sit, Cain uerò & Iudas in Geennam condemnati. sed quia ille ad misericordiã confugit, isti ad desperationem. alioqui si ad electionem spectes, stare non potest illa Petri salus. si enim Christus uerax est, atque adeo ipsa potius ueritas, cum ipse dixerit, qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, oportebat ut non iam
Mat. 10. Christus Petrum aspiceret, ne mentiri uideretur, quòd si factum fuisset, iam non inter electos fuisset numeratus. non ergo ad illam electionem est confugiendum ad hos nodos soluendos, sed ad clarissimos septentriones, hoc est, ad euidentissima Diuinarum scripturarum testimonia, quæ salutem omnibus pollicentur, qui eam ex animo uelint. qui uerò illam respuunt, ut suis appetitionibus obsequantur, ij demum reijciuntur, atque ad ignes relegantur sempiternos. Ingenti uerò admiratione dignum est, quo pacto ij in hac sua electione, sibi miseri imponant. nam pro certo habent se ex electis esse, ex signis, quæ electorum peculiaria esse prædicant. quòd scilicet donum fidei sint assecuti. spiritum item sanctum, qui ueritatem illis reuelauerit, purificatam habeant conscientiam, dulcedinè quandam & consolationem in animo sentiant, habeant patrem Deum, agnoscant iustificationem, pro certo habeant se iustificatos à Christo atque redemptos, quæ omnia non nisi electis accidere posse, & tamen interea reperiuntur ex ijs, qui postea quàm hæc tam magnifica dona sunt assecuti, non recusant iniustitiæ dare operam, & contra leges Christianæ ac Diuinæ iustitiæ agere, neque putant obstare hæc malefacta, quin iusti tamen sint, Deum enim per Christum non illis imputare posthac lætalia sua peccata, & contra Diuinas leges transgressionem. quis hæc ænigmata soluat præter ipsos solos? quanquàm ne ipsi quidem soluere idonei sunt. si enim hæc ita se habent, quomodo impletur in eis Diuina illa scriptura quæ ait. qui Christi
Gala. 5. sunt, carnem suam crucifixerunt cum uitijs & concupiscentijs? & illud. gratias ago Deo, quòd fuistis serui peccati, nunc uerò liberati à
Rom. 6. peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum uestrum in sanctificationem, finem uerò uitam æternam? & alibi, neque auari, neque
1. Cor. 6. rapaces,

rapaces, neque adulteri, neque ebriosi regnum Dei consequentur. & hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi: hæc certè & huius generis alia, uera non reperiuntur in his, qui asserunt se uerè sentire in se spiritum Christi.

Rom. 8. nam apostolus ait. si spiritus Christi habitat in uobis; corpus quidem mortuum est propter peccatum, nempe deletum ab eo. spiritus autem uiuit propter iustificationem, uidelicet acceptam. & tamen cernimus hos huius doctrine sectatores, qui fatentur habere & sentire in sese spiritum sanctum Iesu Christi, plenos esse concupiscentijs atque peccatis. sed falluntur miseri in ea, quam sentire se dicunt, pace conscientie, atque animi consolatione, & fiducia dono, & alijs eiusmodi, quæ à spiritu sancto in se proficisci putant, uerum à natura proficiscuntur. cum isti dementati his horum persuasionibus, certissimè sibi persuadent, Deum illos pro iustis habere, & per Christum non imputari illis lætalia peccata, quòd que facti sint à Christo participes sue Diuinitatis ac cœlestis patrie, eos que Deus pro ueris filijs habeat. ijs & alijs eiusmodi horum persuasionibus delinita natura hominis, non potest non gaudere & pacari, quod & in rebus temporarijs usu uenit. cum enim ingens alicui dignitas promittitur, totus hilarescit, & mutat plerumque mores, atque alius ex alio fit. Interea contemlemur, quales ij se filios præbeant, qui ob id, quòd se filios esse sibi persuaserunt, impunè licere peccare putant, neque aduertunt; quod ait Deus. si ego pater, ubi est honor meus? & quod admonet Petrus, tanquam liberi, non tanquam uelamen habentes malitiæ libertatem. Sed reuertamur ad loca, qui bus præcipuè suam de prædestinatione, de que suis electis sententiam astruunt. in quibus locis & ille est, ubi Dominus apud Ioan-

Ioan. 10. nem dicit. oues meas nemo rapiet de manu mea, & non peribunt in æternum. at hæc uerba non in eam sententiam dicta sunt, ut pro electis ac prædestinatis sint accipienda eo modo, quo ipsi dicunt, uerum ut nos sub tutissimum suum regimen trahat. qui cum optimus sit pastor, nullus sub eius Diuina cura malignus & rapax spiritus ledere suas oues poterit, si sub eius obedientia esse uelint,

Mat. 10. atque in ea perseverare. nam iccirco ipse dixit. qui persevera-

& 14. uerit usque in finem, hic saluus erit. & alibi. si præcepta mea ser-

Ioan. 15. uaueritis, manebitis in dilectione mea. quod nihil est aliud, quàm in protectione & custodia. ob hanc causam dicebat Ioan-

nes

nes apostulus. uidete uosmet ipsos, ne perdamus, quod operati sumus, sed ut mercedem plenam accipiamus. in illis itaque uerbis, uidelicet, oues meas nemo rapiet de manu mea, & non peribunt in æternum, non loquitur Dominus de electis, qui perire non possunt amplius, sed ut nos sub suum regimen trahat, sub quo qui esse uult, non interibit in æternum. ad quod Diuinum regimen omnes ex equo inuitat sine ulla personarum acceptione. quod apertissimè scripturæ sanctæ testantur. Hi etiam, ut sue prædestinationi auctoritatem asserant, ex Diuinis scripturis ad suas opiniones detortis dicunt, fidem, quam sancto Christi Euangelio habemus, esse se priuatum donum, quod Deus suis electis dat. atque hoc Pauli auctoritate astruunt, qui ad Ephesios scribens ait. seruati estis per fidem, & hoc non ex uobis, donum Dei est. putantes apostolum hoc dicere ob fidem, quæ sancto Euangelio habetur. quòd si hæc fuisset apostoli mens, dixisset, hæc est donum Dei, non autem, hoc est donum Dei. appellauit ergo apostolus donum Dei, quod seruati essent intercedente credulitate, quam Euangelio præbuissem, quòd que nemo ipse per se surgere à morte animæ possit, atque in nouam uiuificari regenerationem, & liberati ab interni hostis tyrannide, corruptis que concupiscentijs, nisi Dei gratia per Christi redemptionem. ideo apostolus ait, hoc, uidelicet seruatos & liberatos esse à malis illis, & factos esse confortes humanitatis ac Diuinitatis Christi, eius que regni coheredes, eius gratia ac dono fuisse, non ex operibus nostris. ait ergo. gratia seruati estis per fidem, hoc est, credendo & fidem habendo Euangelio Christi. donum autem Dei est, nostra redemptio, quam uult ut accipiamus credendo. quare ad Hebræos dicitur. credere oportet eum, qui accedit ad Deum. & sine fide impossibile est placere Deo. quòd si fides esset, quemadmodum isti dicunt, peculiare donum Dei in electos, cur Deus in terrifico suo iudicio ulturus est eos, qui credere noluerint, & sanctum Euangelium in salutem suam recipere? seque retur ergo, iuxta horum impium dogma, ut quicumque credere noluerint (quam ob causam in æternum ignem relegabuntur) id patiantur propterea, quòd gratia illis defuerit ac Dei donum, non quòd credere, aut pœnitentiam agere noluerint. quod si ita esset, profectò Dominus non dixisset aduersus obstinatos & incredulos Iudæos. si non uenissem, & locutus eis non fuissem, & signa non fecissem,

2. Io. 1.
Ioan. 10.
Eph. 2.
Heb. 11.
ibidem.

fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. nunc autem excusationem nullam habent de peccato suo. & illud, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. qui verò non crediderit, condemnabitur. & cum dictum fuit alibi. multi crediderunt in eum, non adiecit, propter donum Dei, sed, videntes signa quæ faciebat. denique Diuinæ omnes scripturæ fidem necessariò à nobis requirunt, si Euangelij gratiam ac virtutem assequi volumus. Illud tamen sciendum est, eum, qui credidit Euangelio, vbi sensu ipso percepit id, quod sanctum Euangelium pollicetur, hoc est, spiritum sanctificationis, nouam que re ipsa generationem ex aqua munda & spiritu sancto, ex quo efficitur filius Dei & hæres regni æterni, hic profecto aliam fidem certitudinẽ que consequendæ gloriæ adipiscitur, quam prior erat, ante quam illa dona assequeretur. ob hanc fidem & viuam spem, quæ ab illa sanctificatione proficiscitur, Paulus dicebat, conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat. & Petrus appellat firmam spem rerum consequendarum. qui vocauit nos (inquit) in viuam spem. quam (ut alibi legimus) sicut anchoram tenemus animæ tutam ac firmam, & accedentem vsque ad interiora cœlorum, vbi præcursor pro nobis introijt Iesus Christus, pontifex factus, in ipsum cœlum. itaque per fidem, quam Euangelio habemus, consequimur spiritum sanctificationis, quo illa viuã fides habetur, & viuã spes rerum æternarum. quod ostendit apostolus cum ait, iustitia Dei in eo reuelatur ex fide in fidem. nam ex fide, quæ Euangelio habetur, assequimur iustitiam illam siue sanctitatem, quam Deus pollicitus fuit no-
Mar. 16.
Ioan. 2.
Gal. 3.
1. Pet. 1.
Heb. 6.
Rom. 1.
Eze. 37.

profectus est, maioris ac cathedralis ecclesiæ archidiaconus ab episcopo creatur, qui est proximus ad episcopalem dignitatem gradus. hunc gradum vbi adeptus est, nihil est dubitandum, hunc maiorem ac certiorẽ fidem habere adipiscendi episcopatus, quam cum solas episcopoliteras per certum illum nuntium accepit, atque iter Fulgineam versus arripuit. in eundem modum accidit in hac cœlestis Euangelij promulgatione, & cœlestis hæreditatis promissione. misit enim Deus filium suum vnigenitum ad nos inuitandos, vt Diuinam adoptionem acciperemus, qua regnum cœlestis adipisceremur. vt verò nuntius hic Dei filius certus agnosceretur, à cœlesti patre missus, solennibus indicijs tanquam regio annulo facta est hæc significatio. de qua apostolus dicit. qui declaratus est filius Dei cum potentia, secundum spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri. & alibi de salute loquens, quam Dominus nomine patris sui offerebat, ait. quæ, cum enarrari primum cœperit per ipsum Dominum ab ijs, qui audierant, in nos confirmata fuit, attestante Deo & signis & prodigijs, varijs que virtutibus, & spiritus sancti distributionibus iuxta ipsius voluntatem. qui ergo fidem habebant, atque obtemperabant huic cœlesti nuntio, iustificationem consequerentur & sanctificationem, quæ est loco archidiaconatus, iuxta datam similitudinem. ex qua sanctificatione veniebant in magis viuam magis que certam spem cœlestis hæreditatis adipiscendæ. hæc autem fides ac viuã spes proficiscitur à virtute Dei, quæ ipsis indita fuerat per fidem, quam habuerant eius Euangelio, sine qua non potuissent illam consequi, quæ peculiare donum est ipsius Dei, & hanc fidem, credendi uide-
Gal. 4.
Rom. 1.
Heb. 2.

Pf. 118. scripturarum lectionem accedamus, atque identidem postulemus Diuinum lumen, & dicamus cum propheta. reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. quod sine dubio, si ex animo postulauerimus, consequemur. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium in secula seculorum. Amen.

O R A T I O LXVII.

ANTÈ quàm reliqua horum prædestinantium persequamur, libet huic de prædestinatione parti finem imponere, & duabus vijs vti, ad cneruandam eorum de illa, quam fingunt, peculiari seruandorum electione, sententiam, & humanis videlicet rationibus, & Diuinarum scripturarum auctoritatibus. nam & ij, licet auersari humanam rationem videantur, vtuntur tamen ea, cum pro se facit, quemadmodum superioribus orationibus demonstrauimus. ab hac ergo humana ratione inchoemus, quæ tamen Diuinis etiam interim fulciatur auctoritatibus. Interrogo itaque vos prædestinatores, cur venit vobis in mentem, tam crudelem Deum facere, vt in maximam eius generis, quod tanti fecit, vt pro eius salute vni-genitum suum daret, partem exercere misericordiam recusauerit? non cernitis, Seruatorem ipsum Christum præcipere nobis fragilibus hominibus, atque ad omne rectum opus infirmis, vt, quoties peccauerit in nos frater noster, remittamus ei? quantò ergo magis ipse fons misericordiæ in gratiam recipiet omnes, quicumque redire ad eum ex animo uoluerint? nullam enim aliam ob causam toties per scripturas sanctas suas hortatur ad hoc, nisi vt nos recipiat. *Esa. 1.* Lauamini (inquit) mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruersè, discite bene facere, subuenite oppresso. quid tum? venite, & arguite me, dicit Dominus. si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur, & si fuerint rubra sicut vermiculus, velut lana alba erunt. & *Esa. 55.* alibi, derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miseretur eius, & ad Deum nostrum,

Ioan. 3.

Mat. 18.

Esa. 1.

Esa. 55.

nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. & apostolus Ioannes. si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum. ipse est propitiatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantum, sed pro totius mundi. quid hac sententia apertius? quæ quantum eam cunque intorqueatis, & ei tenebras offundatis, rectitudinem ac splendorem suum semper obtinebit. Illud etiam cogitate, si Deus sua benignitate solem suum oriri facit super malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos, vt mortalia corpora nutriet filiorum Adæ secundum carnem, quantò magis Deus idem eadem benignitate atque clementia solem iustitiæ, & secundam gratiæ pluuiam immittet, ad iuandas eas animas, quæ ad ipsius imaginem ac similitudinem factæ ab eo sunt? deinde si Deus, qua est benignitate, ipsum auctorem peccati Adam, à quo omnia in nos mala profecta sunt, voluit seruari cruenta vni-geniti filij sui morte, quantò magis eius filios, qui illius peccati rei non fuerunt, seruari volet ac redimi? ò temerariam, & nefandam, & execrandam aduersus gratiam & paternam charitatè Dei, horum blasphemiam, qui tam impudenter contra apostolum sentiunt. is enim ait. sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur ij verò dicunt, mortem ac redemptionem Iesu Christi non pro omnibus esse factam. cur obsecro? quia efficax non fuit? ergo potius fuit peccatum Adæ in condemnationem, quàm Christi gratia in redemptionem. quòd si efficax fuit ad totius mundi abolenda peccata, quæ est hæc inuidia, nolle illud impertiri, quod sine vllò suo incommodo quis potest? quòd vitium si in aliquo homine reperitur, hunc sceleratum, atque humani generis inimicum iudicamus. & aude-mus hunc morem in Deum reijcere? sed verè & iuxta Diuinarum scripturarum testimonia, maior fuit liberatio ac redemptio Iesu Christi, quàm peccatum Adæ. nam Christus non solum liberauit nos à pœna & peccato primi parentis Adæ, verum etiam à nostris omnibus letalibus peccatis, quæ priuatim quisque egit, modo illius præceptis velimus obtemperare. atque hoc est, quod dixit apostolus. & non sicut per vnum, qui peccauerat, venit mors, ita donum. nam condemnatio quidem ex vno delicto ad condemnationem, donum autem ex multis delictis ad iustificationem. Faciunt isti crudelem Deum, & ipse Dei filius ingentem erga nos illius identidem inculcat benignitatem, quis ex vobis (inquiens) patrem pe-

1. Ioan. 2.

Mat. 5.

1. Co. 15.

Rom. 5.

Mat. 7. tit panem, nunquid lapidem dabit illi? aut si piscem, num pro pi-
Luc. 11. sce serpentem dabit illi? aut si petierit ouum, num porriget illi scorpionem? si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona dona dare filiis vestris, quanto magis pater vester cœlestis dabit spiritum sanctum petentibus se? & tamen nolunt hi, cœlestem hunc patrem, plenum clementiæ ac pietatis, benignum esse erga animas, quas ad imaginem suam creauit atque similitudinem. quis pater tam crudelis vniquam reperiri queat, cuius animus ferret, partem legitimorum filiorum abdicare, ac perperuis tormentis tradere cruciandos? & ij tamen iuxta sua dogmata volunt, hanc Diuinam bonitatem, partem earum animarum, quas ad imaginem suam fecit, abdicare à cœlesti hereditate, atque in æternum ignem relegare, id que ob solam primi parentis culpam Adæ, neque ullo pacto volunt, hos posse à Deo consequi misericordiam, quamuis eam cum lacrymis à benigno hoc patre postularent. quod profectò nullus pater inter homines facere erga filium toleraret, qui aliquod dolentis animi præ se indicium ferret. quanto ergo minus hæc à cœlesti patre est expectanda seueritas, qui ita dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, ob hanc vnam causam, ut omnis, qui credit in illum, non pereat, sed habeat uitam æternam? Quid obsecro aliud, non solum diuinæ scripturæ, verum etiam eorum philosophorum, qui aliquo præditi fuerunt lumine, prædicant, quàm gratiam & beneficentiam Dei erga omnes? & tamen prædestinatores, iuxta sua dogmata, dicunt, Deum non solum non esse misericordem ac benignum in omnium salutem, sed crudelem atque iniustum etiam in damnandis ad æternos cruciatus ijs, quos eligere noluit ac prædestinare, sed, vt isti docent, obdurauit eos, & excæcauit, ne conuerti possint, & assequi gratiam. & hoc eum facere volunt qui profitetur, se omnium matrum affectus superare. nunquid potest (inquit) mater obliuisci infantem suum, vt non misereatur filij vteri sui? quòd si illæ obliuiscæ fuerint, ego tui non obliuiscar. O impias horum mentes ac temerarias, qui Diuinæ gratiæ ac voluntati notam inurunt, quòd per eum steterit, quò minus crediderint, ac pœnitentiam egerint, & excusant duritiem ac cæcitatem obstinatorum hominum, & eorum, qui obedire recusant. iustè enim (si hæc staret protestantiuum doctrina) conqueri possent ac dicere. iustissimè Deus cur me damnas, atq; æternis pœnis cruciandum tradis ob eam causam, quòd Euangelio

Euangelio sancto tuo non crediderim, ei que non obtemperauerim, cum credendi mihi facultas defuerit, negata mihi tua gratia ac fidei dono, quo obedire & credere liceret? cur me in æternum exilium relegas, quòd tuæ legis fuerim præuaricator ob carnalem vitam, quando aliter à me fieri non poterat propterea, quòd tua gratia, liberò que arbitrio (nam & hoc auferunt, vt suo loco dicemus) fui destitutus, que dare mihi noluisti, vt obedire & recta via ingredi possem? cur Domine irasceris contra me, quòd in via mandatorum tuorum ingressus non sim, si tu non solum gratiam non dedisti, quo id possem, verum etiam obdurasti & excæcasti cor meum, ne pœnitentiam agere & misericordiam consequi possem? cur me damnas, quòd Christianam salutem accipere noluerim, si filius tuus hanc pro me noluit operari, ut protestantium dogma asserit? si me ad æternos ignes relegares, propter peccatum, quòd à primo parente Adâ nobiscum asserimus, laudari posset tua in damnatos iustitia, & in electos ac prædestinatos misericordia. at tu contra falsam protestantium opinionem damnas me, & dicis. abi execrande in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius, quia Euangelio meo non obedisti, quia in proximum quenque misericors non fuisti. sententia hæc manifesta est, quòd non ob parentis primi peccatum me damnas, vt prædestinatores volunt, sed quia (inquis) hæc fecisti & illa, que si ego facere non potui sine tua peculiari gratia, neque hanc mihi dedisti propterea, quòd ex ijs non eram, quos elegisti, sed potius obdurasti cor meum & excæcasti, ne hæc præstarem; cur ob eam causam me condemnas, quòd non præstiterim? Quis obsecro inter homines iudex tam iniustam in corporeis pœnis sententiam ferret? quanto minus hæc iustissimum, adde & benignissimum, plenum que misericordiæ Deum decent? Hæc itaque horum doctrina efficit, vt videatur Deus iniquissimus, qui condemnet eos ad sempiternos cruciatus, qui Euangelio obedire noluerint, cum tamen id præstare non potuerint propterea, quòd illis gratia & Diuina prædestinatio defuerit. at Diuinæ scripturæ neque in peccatum Adæ neque in prædestinationem referunt culpam, cur quis damnetur, sed in scelerata & iniqua obstinatorum hominum facta. quemadmodum apostolus ait. oportet nos omnes manifestari ante tribunal Christi, vt referat unusquisque prout gessit in corpore suo, siue bonum, siue malum. dans vindictam ijs, qui

Mat. 25.

I. Co. 5.

qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio gloriæ Christi, qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis eius, cum venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt. Et sanè quid attingeret damnare partem filiorum Adæ, ob ipsius Adæ peccatum, & ipsum parentem seruare? quo pacto rationi hoc consentaneum est? qui princeps tam insigniter iniustus reperiatur, qui homicidam patrem à morte liberaret, & heredem præterea constitueret, & ob patris peccatum eius filios, aut eorum partem innocentes damnet? quanto ergo minus hoc faceret iustissimus Deus? Et hæc quidem atque huius generis alia dici possent ab ijs, qui uti humana ratione uoluerint, quæ Diuinarum etiam scripturarum fundamento nitatur. verum quia ij humanis rationibus dicunt non esse nitendum, cum de Diuinis iudicijs sermo fit, quamuis hoc iubent ibi tantum, ubi ex cõtra ipsos faciunt. alioqui ostendimus illos non semper hæc legem seruare. & quamuis demostrauerimus, Deum in scripturis suis sanctis summa ratione; eã que humana nobiscum agere, relinquamus tamen humanas rationes, atque ad sacratũ scripturarum auctoritates veniamus. vnum dumtaxat illos interrogabo. quæ scripturarum loca (obsecro vos) prohibent, ne humanis agamus rationibus cum Deo?

Rom. 9. Paulus (inquit) qui ait. O homo tu quis es, qui ex aduerso respondas Deo? nunquid dicet figmentum ei, qui se finxit, cur me fecisti sic? an non potest figulus ex eodẽ luto facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam? scio hoc esse asyllum vestrum. quare tempus est, non solum ostendere, hæc verba nihil impedire, quo minus utatur homo eõ munere, quod Deus uoluit illi esse peculiare, verum etiam vestras omnes deijcere munitiones, quas huius noni capitis ad Romanos falsa interpretatione construxistis. sed interea istis relictis, qui fortasse audire nolent, vos ciues mei, qui fideles esse vultis, attentè quæ à me hodie dicentur, audite. ante verò, quàm ad uerborum & cuiusque sententiæ declarationem ueniamus, scire vos oportet, qui sit Pauli scopus hoc præsertim capite. nam de totius epistolæ scopo non tam est necessarium hodie loqui. Disputauerat hæctenus Paulus, qui esset usus ac natura & necessitas legis, ut Iudæos ab humilitate literæ ad interiora veritatis mysteria intelligenda attolleret, sed quia videbat Iudæos in hoc præsertim offendi, quod persuadere sibi non poterant, eum, qui prædicaretur ab apostolis, esse Messiam illum,

illum, qui promissus per prophetas Iudæorum gèti fuerat. primum enim impegerant in hoc, quod Messia, hoc est, Christi sui aduentum non ita humilem expectabant. deinde, cū uiderent, illum acceptum à gentibus, non putabant ad se illum pertinere. cum autem scirent, Deum fidelem esse in promissis seruandis, in hoc autem non esse præstita, quæ ipsi literæ legis adhærentes, expectabant, ueniebant in hanc sententiam, illum, qui prædicaretur, non esse Christum. cum itaque Paulus hunc eorum errorem intelligeret, conatur ipse legis ac prophetarum auctoritatibus demonstrare, inanes esse eorum opinionès, & alia via esse ingrediendum ad agnoscendam hanc ueritatem, quàm ea esset, qua illi uerentur. & quod ipsi admirantur de gentium uocatione & Iudæorum reprobatione, iam olim & in ueteris legis historijs figuris quibusdam signatũ, & à prophetis prædictum fuisse. primum autem præfatur quædam, ut Iudæum beneuolum sibi faciat, & persuadeat ei id, quod est uerissimum, se uidelicet Iudææ gentis uilitatis gratia ista loqui. ait ergo.

Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi simul perhibente *Rom. 9.* conscientia mea in spiritu sancto. quod tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo. optassem enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est, & gloria, & testamenta, & legislatio, & cultus, & promissa, quorum patres, ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. amen.

Ostendit ipso dicendi principio, se rem tractaturum magnam, & quæ sibi ob Iudæorum salutem, uehementer esset cordi. quare testem inuocat Christum eorum, quæ dicenda essent, conscientiam item suam, & spiritum sanctum, ut fidem faciat audientibus. nam dicturus de re, quæ maximè uideretur insensa Iudæis, cum & hæctenus in refutanda legis fiducia fuisset uehementissimus, quod idem eam gentem torquere soleret, ne quis forte suspicaretur, id eum suæ gentis odio facere, ante quàm ad narrationem descendat, ostendit, quantum eis amicè sit affectus, id que iureiurando, quod non fecisset, nisi summa actus necessitate. quod autem ait, in spiritu sancto, uel addit etiam spiritus sancti testimonium, uel, quod ipse spiritus Pauli sanctè ac sine dolo ad hoc affirmandum moueretur. hoc autem iusiurandum eò pertinet, ut fidem faciat Iudæis, quatum eorum saluti affectus esset, cuius gratia ingentem tristitiam & continuum dolorem

dolorem pateretur. qui quàm esset uehemens, aperit, cū ait. optassem enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis. tantum abest (inquit) ut odio eos prosequar, ut, si fieri posset, optarim ipsa, quàm à Christo expectamus (quo Christo nihil mihi charius est, ne cœlum quidem ipsum) felicitate priuari, & paratis ab eo ineffabilibus bonis, ut meo interitu & eterno exilio salus Iudæis pararetur. qua charitate repetiri profectò maior non potest. sic & Moyses. **Exo. 32.** aut remitte (inquit) eis hanc noxam, aut dele me de libro quem scripsisti. cernebat enim Paulus, omnes hunc Iudeorum lapsum admirari, & penè Deum iaculare, cur, quo tēpore salus toti terrarum orbi proponebatur, eodem tempore alienigenę admitterentur, filij regni extruderentur, quibus in primis promissus fuisset Christus. atq; hoc maximè Iudeorum quàm plurimos auocabat à fide, quòd persuadere sibi non poterant, Deum, qui ueracissimus in seruandis suis promissionibus sit, reliquisse peculiare semen Abraham, cui facta fuisset hæc promissio, & gentes elegisse, quę omni promissione carent. atque ita colligebant, hunc, qui ab apostolis predicaretur, minimè esse illū Iudæis promissum Christum. Sciebat ij Paulus, solere homines facile, cum rerum causas non intelligunt, queri de Deo, qui post tam ingentia promissa, quasi imposuerit genti Iudæorum. has in Deum & Christum blasphemias audire, longè Paulo ipsa Geenna erat intolerabilius, quocirca optasset, si suo interitu reconciliari potuisset hæc gratia, relegari à Christo, ut hæc gloria seruatę Iudæę gentis ipsi Christo accederet. Dictio autem, anathema, à rebus accepta est, quę in templis suspenduntur, quę Græcè ἀνάθημα, latine donaria vocantur. ut ergo ea, quę sic dicata sunt, in vsus hominum iam non ueniunt, sic qui ab ecclesia alienus factus, in commercium hominum non admittitur, hunc Paulus hoc nomine appellare consuevit. sed vsus dictionis à contraria significatione acceptus est. quòd uerò in enumerandis Iudæorum priuilegijs ait, testamenta, intellige fœdera. quæ pepigit Deus cum Iudæorū patribus, & Hebręa gente.

Gen. 21. Non autem quasi exciderit uerbum Dei. non enim omnes qui ex Israel sunt, ij sunt Israel, neque quia semen sunt Abraham, omnes filii. sed in Isaac uocabitur tibi semen, hoc est, non qui filii carnis, ij filii Dei, sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine.

Dixi (inquit) me dolere interitum fratrum meorum, neque id propterea dixi, quòd irrita sit facta promissio Dei. nam, si omnibus, quicumque

quicumque ex semine Abraham profecti sunt, & ad eum sola carnis cognatione pertinent, illa tam ingētia promissa facta essent, rectè admiraremur, sed longè aliter res habet. non enim omnes, qui sunt ex Israel, ij sunt Israel, ille uidelicet uerus Israel, atq; interior, & in quem propriè conueniat nomen istud. sic non omnes, qui sunt ex semine Abraham, continuò sunt filii, quod ipsa testatur scriptura, cum ait. in **Gen. 21.** Isaac, hoc est, in filijs promissionis, non carnis, uocabitur tibi semen.

Promissionis enim uerbum hoc est, secundum hoc tempus ueniam, & erit Sara filius. **Gen. 18.**

Hęc (inquit) promissio, & hic Dei sermo formauit Isaac & genuit. iam enim erat Abraham corpus emortuum, & mortua uulua Sara, sed efficax fuit Dei sermo, qui nunc quoque eodem exemplo, filios promissionis, hoc est, uerum semen Abraham, & uerum Israel, nō per carnis copulam, sed per aquam & spiritum sanctum quotidie generat. huius autem gratiæ & uirtutis participes esse possunt omnes. neque enim selecto alicui populo reposita est, sed omnibus, quicumque per fidem accedere uoluerint. Volens autem apostolus hoc euidentius demonstrare, peculiarem & electum populum nō esse eum, qui secundum carnem proficiscitur ex Abraham, Isaac, & Iacob. sed qui per fidem accedit, & uirtute Euangelij fit, addit.

Non solum autem illa, sed & Rebecca ex vno concipiens patre nostro Isaac. **Gen. 25.** cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid beni egissent, aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex uocante dictum est ei. maior seruiet minori. sicut scriptum est. Iacob dilexi, Esau autem odio habui. **Gen. 25. Mal. 1.**

Suspiciabimini fortasse (inquit) in Ismaële & Isaac hoc factum esse ob alterius ancillam matrē, ne seruile genus libero semini permisceretur. uerum, ut intelligatis, hanc ueri Israelis electionem ad iudicium solius Dei pertinere, non ad cognationem sanguinis, uideate huius rei exemplum præcessisse in gemellis fratribus, quos Rebecca vno partu protulit, & tamē electio Dei esse impares uoluit, id que ante etiā, quàm ederentur in lucem, & mali aut boni quicquam egissent, ut omne os obstruatur, neque audeat quisquam uestrum conqueri, cur hos admittat, illos abijciat. atque ut, cum auditis, non ex operibus, sed ex uocante dictum esse, maior seruiet minori, designatis uestra legis facta obijcere, quibus existimatis, ceteros omnes **ibidem.**

præ vobis ne homines quidem esse, & quibus Christianam iustitiam contemnitis, neque intelligitis finem legis esse Christum: ad iustitiam omni credenti. Quod autem ait.

Iacob dilexi, Esau autem odio habui,

hoc odium nihil pertinebat ad spiritualem salutem ipsius Esau, sed citatur hæc Malachiæ auctoritas, qua dicit Deus, se multò maiora beneficia contulisse Israelitis. nam hæc duæ gentes per Iacob & Esau significantur, fuerunt que ij duo figura quædam eorum, quæ in aduentu Christi facienda erant: quòd ergo tunc Deus prætulit Iacob ipsi Esau, nulla habita ratione, quòd esset Esau maior natu quàm Iacob, figura fuit eorum, quæ sub Christo facienda erant aduersus carnalem Hebræorum populum. propositum enim Dei fuit, abiicere Iudeos contumaces, nulla habita ratione generis, ex Abraham, Isaac, & Iacob profecti, & gentium populum eligere, qui per fidem adepturus esset hereditatem. Quod verò ad Esau reprobationem pertinet, de ea ad Hebræos ita scribitur. nequis fornicator, aut prophanus, sicut Esau, qui propter vnam escam vendidit primogenita sua, scientes quòd postea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus est, & non inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lacrymis inquisiisset eam. qua auctoritate apertè intelligitur, Esau non fuisse ante natiuitatem reprobatus neque à Deo odio habitum, quòd Diuina gratia illi defuerit, aut peculiaris prædestinatio, sed ait apostolus reprobatus illum propterea fuisse, quòd primogenituram vendidisset, profanus, & spernens tam vili escam suam dignitatem, spiritualem que benedictionem. ex simplici itaque figura non fuit Esau à cœlesti hereditate abiectus, cum figuræ non nisi de rebus essent temporarijs, sed illa figura voluit Deus significare, quòd Deus spiritualiter effecturus esset erga prophanum Iudæorum populum ob eius incredulitatem, sicut obiecit eis apostolus, cum dixit. vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quia repellitis illud, & indignos vos æstimatis vita æterna, ecce conuertimur ad gentes. huc ergo pertinet hæc similitudo, & ea etiam quæ sequuntur, vt ostendat, Deum potuisse hæc facere, neque mirari eos debere, si qua facit Deus, quæ ipsi non intelligunt. neque enim quis continuò iniustus est, si quid effecit, cuius rationem alius non intelligat. quare apostolus stans in eo, quod in his duobus figuratum fuit,

fuit, sequitur, quasi ipse sibi obijciens. & ait.

Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas est apud Deum? absit. Mofi enim dicit, miserebor cuius misereor, & miserabor quem misero.

non propterea iniustus est Deus (inquit) quòd iudicio suo hæc administret. quare? quia si quibus benignè facit, & si quos punit & castigat, eius sapientiæ relinquendum est. vt sit sensus. non in geminis tantum infantibus id accidit, sed in tota Israëlita simul gente, qui cum omnes peccauissent, cū Diuinos honores vitulo exhibuissent, aliqui tamen seorsum misericordiam sunt consecuti. neque hoc iniustitiæ Dei acceptum referimus, sed eius infinite sapientiæ, qui corda nouit. qui finxit (ait) singillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum. atque iccirco solus sine errore tribuit cuique quod suum est, neque nostrum cum illius iudicio concordare potest propterea, quòd imperiti nimium sumus rectè iudicandi, & tanquam ignari alicuius artis, vt agnoscendorum lapidum aut equorum, eos plerunque probamus aut eligimus, quos periti in primis damnauissent, ac reieccissent. Itaque qui digni sint, qui ue indigni, solus Deus nouit, non quisquam hominum, etiam si multum sibi se aliquid scire persuadeant. sed eos sua sapius fallit sententia. at, qui arcana mentis & cogitationis intelligit, ipse tutò diiudicat, qui honore, aut qui pœna digni sint, & propterea multos, qui hominibus probi haberentur, reijcit, contra que qui mali existimabantur, hos honore suo est dignatus. ut significatio fieret, hanc selectionem debere, non ex seruorum suffragijs, sed Domini ipsius sententia proficisci. Hic autem locus, qui ab exodo acceptus hic citatur à Paulo, non loquitur de tota generis humani in Adam corrupta massa, ut falsò prædestinatores volunt. sed ostenditur, facultatem illam ac dignitatem, qua quis ingredi possit in cœlestem patriam, cuius figura fuerat ingressus ille in terram promissionis, à gratia ac vocatione Diuina pendere. non ab humana potentia, neque ob carnale semen Abraham, vt prophani Iudæi sibi persuadebant. quare sequitur Paulus.

Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.

Non dicat ergo Iudæus, debuisse se præ ceteris honore affici, quòd ipsius fuerit legislatio & cultus, quòd que se in eis exercuerit. velit quidem (monco) & currat, sed non tamen in hoc fidat, neque iu-

dicet, quantum ipse cæteris præstet, sed totum Dei iudicio permittat, qui solus exactè nouerit, quibus misericordiam impertiatur. voluntas autem hoc loco & cursus pro animi proposito & conatu accipiatur. significat ergo apostolus, salutem nostram, non ab humana vel voluntate, vel potentia vel iudicio pendere, sed à Diuina gratia ac voluntate, quæ est, vt eius gratiam consequamur ac spirituales promissiones, quibus efficimur filij Dei viui per fidem & obedientiam, quam sancto eius Euangelio præstamus, non autem alio modo, aut humana voluntate, quod sibi persuadebant Iudei, Rom. 10. qui ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes constituere, iustitiæ Dei non fuerunt subiecti.

Exo. 9. Dicit enim scriptura Pharaoni, in hoc ipsum excitauit te, ut ostendam in te virtutem meam, & ut annuntietur nomen meum in uniuersa terra.

Exo. 9. Non in beneficentia solum (inquit) verum etiam infligenda pœna licet hoc ipsum considerare, non posse scilicet diiudicare homines, qui grauiori, quæ leuiori pœna sint digni. cum enim ait Deus, se euexisse Pharaonem in regnum; aut eum seruasse in vita, vt ostenderet in eo vim suam, quis audeat peruestigare, cur ille præ cæteris fuerit tam seuerè castigatus? voluntati ergo illius, quæ non potest non acquisita esse, permittendum est atque iudicio, cuius misereatur, & quem obduret. sic ista Iudeorum reiectio, æquiore à vobis animo feretur. Hæc autem obduratio, quam omnipotens Deus

Exo. 14. operabatur in Pharaone, iam præcellerat ob eius incredulitatem & obstinationem aduersus Diuinum imperium, & ob tyrannidem, qua Hæbreos præmebat, non autem propterea fuit, quod defuerit illi Diuina gratia, & peculiaris prædestinatio. quod testatur Diuina ipsa scriptura, quæ prius quam diceret, Deum obdurasse cor Pharaonis, ait, dixisse Deum, sed ego scio, quod non dimittet vos

Exo. 3. rex Aegypti, vt eatis, nisi per manum validam. itaque non iniuste obduratus à Deo fuit Pharaon, atque percussus, vt asserunt prædestinatores iuxta sua dogmata. sed quia credere noluit, & repugnauit Diuine voluntati. quare secutum est, vt hac via ostenderit Deus virtutem ac potentiam suam, & annuntiaretur nomen eius in toto mundo. in eundem modum Diuina eius omnipotentia declarata fuit aduersus rebellem Hebræorum populum, quia repugnauerunt Euangelio Dei. & ob hanc potentiam, quam exercuit in illis reprobis,

bandis, atque misericordiam factam gentibus per fidem, quam Euangelio habuerunt, adiecit Paulus.

Ergo cuius vult miseretur, & quem vult indurat.

Vbi aduertendum est, non hic apostolū loqui de causa, ob quam Iudei fuerint obcæcati. nam in sequentibus capitibus de ea loquitur, sed tantum hic loquitur, cur iuste potuerit hoc facere. multò verò minus hæc verba pro ijs faciunt, qui volunt, Deum elegisse partem humani generis ad gloriam, alteram partem repudiasse & obdurasse. neque enim hæc apostoli fuit mens, sed tantum quod iuste potuerit Iudæos abijcere ob eorum incredulum animum, & gentes in peculiarem populum eligere per fidem, quam habuissent Euangelio. nam neque Iudei hac via reiecti sunt; quod scilicet prædestinati non fuerint, sed quia credere noluerunt, vt ait in sequentibus Paulus. propter incredulitatem (inquit) fracti sunt. qui tamen respiscere possunt, si volunt. vt paulò post ait. & illi si non permanserint in incredulitate, inserentur. potens est enim Deus, iterum inferere illos, sicut contra, electis ex gentibus minatur. tu (inquiens) fide stas, noli altum sapere, sed time. si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. quibus verbis manifestè arguitur horum prædestinantium error, qui fixum esse volunt statum vtrorunque. & electorum & reprobatorum, ut neuter in alteram sortem transire possit. Cum autem dixisset Paulus, cuius vult miseretur, & quem vult indurat, cernens quid Iudæus dicere posset, præuenit ipse, & ait.

Rom. 11.

Ibidem.

Ibidem.

Dicis itaque mihi, quid adhuc conqueritur? voluntati enim eius quis resistit?

Introducitur Paulus personam eorum, qui ignorantes, iustissimo iudicio Deum agere omnia, audito illo verbo, ab eius voluntate pendere & misericordiam & obdurationem, continuo exclamant. quid igitur nos accusat Deus, si omnia ab eius voluntate proficiscuntur? quorum Paulus ante quam dissoluat difficultatem, cogitat temeritatem deijcere, & ait. atqui

O homo, tu quis es, qui ex aduerso respondeas Deo? nunquid dicitur figmentum ei, qui finxit, quid me fecisti sic? an non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem aliud in contumeliam?

Esa. 45.

Ier. 18.

Sap. 15.

Profecdo

Profecto enim nimis est insanum, velle cœnum, atque adeo nihil, intelligere rationem eorum, quæ à Deo fiant. cum multò iustius posset figlinum vas disputare cum figulo, cur se ita finxerit, & tamen ne hoc quidem figmento licere manifestum est. Quod autem ait.

An non potest em habet figulus luti ex eadem. massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam.

Ier. 18.

Hęc similitudo est apud Ieremiam, vbi Ieremias iubente Deo descendit in domum figuli, & ecce (inquit) ipse faciebat opus super rotam, & dissipatum est vas, quod ipse faciebat è luto manibus suis, conuersus que fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius, ut faceret. & factum est verbum Domini ad me dicens. nunquid sicut figulus iste, non potero vobis facere domus Israël, ait Dominus? ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea domus Israël. repente loquar aduersus gentem & aduersus regnum, vt eradiciam, & destruam, & disperdam illud. si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi, vt facerem ei, & subito loquar de gente & de regno ut edificem & plantem illud, si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam, pœnitentiam agam super bono, quod locutus sum vt facerem ei. Ex hoc itaque toto contextu sententia Pauli est elicienda, qui breuitatis causa (vt solet) multa prætermisit, quæ legentium iudicio intelligenda relinquebat. ecce dicit. sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea. quo pacto? vt tam facile scilicet mutet cuiusque statum, quàm facile figulus vas contractum instaurat. quod si solum arbitrium figuli spectes, non quadrabit similitudo, nam figulus nulla habita ratione, nisi voluntatis propriæ, format aliud vas in honorem, aliud in contumeliam, Deus verò quid? si egerit pœnitentiam, & ego pœnitentiam agam à malo, quod cogitavi facere ei. quod est facere vas, quod prius erat ignominiosum, vt sit vas in honorem. sic contra. si quis fecerit malum in oculis meis, pœnitentiam agam super bono, quod locutus sum ei, ut facerem. quod est facere vas, quod paratum erat ad honorem, ut sit in contumeliam. itaque potest quidem Deus facere more figuli aliud vas in honorem, aliud in contumeliam, sed iustè tamen omnia facit, secundum hominum merita,

vt

vt hic apertissimè in propheta ostendit. quare illa naturæ in duas partes diuisio, electorum scilicet ac reproborum, nullum hic locum habet, quando hic asseritur, ex bene & malè factis & salutem & condemnationem proficisci. at prædestinatores non intelligentes mentem apostoli, dicunt, hanc massam esse nostrum genus corruptum ob parentis Adæ peccatum, à quo corrupti omnes ac mortales proficiscimur. Deum tamen voluisse sua misericordia partem vni corruptæ huius naturæ gratificari, reliquam partem in sua corruptione relinquere, quod iustè facere potuerit, ut quæ iam perditæ esset. verum, si verba Pauli spectes, hęc eorum sententia stare non potest. si enim stare comparationem vellent, oportuerat apostolum dixisse.

Nunquid dicit figmentum ei, qui finxit, cur me

in mea corruptione reliquisti? non autem, Cur me fecisti sic?

Neque enim prædestinatores dicunt, Deum fecisse naturam hanc corruptam, sed in sua corruptione reliquisse. quare hic locus minimè omnium pro illis facit, sed potius & hic & reliquæ Diuinæ scripturæ eis aduersantur, quæ testantur, prius quàm Adam pulsus è paradiso esset, aut filios genuisset, voluisse Deum redimere ipsum Adam *Gen. 3.* cum sua progenie omni, per vnigeniti filij sui & Domini nostri Iesu Christi cruentam mortem. quod attigit apostolus, cum dixit. sicut *Ro. 5.* per vnus peccatum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnus iustitiam in omnes homines in iustificationem. iccirco & Ioannes aiebat. Christus mortuus est pro peccatis nostris, & non *1. Ioan. 2.* pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi. cum itaq; Diuina gratia ac voluntate facta fuerit promissio humanæ redemptionis ipsi Adæ prius, quàm è paradiso expelleretur, filios que genuisset, profectò nos omnes, qui eiusdem naturæ ac substantiæ cum mortali ac redempto Adam sumus, participes erimus non solum mortalitatis illius, verum etiam redemptionis, quam Deus sua benignitate fieri voluit. Itaque protestantium opinio omnino falsa est, & iniustitiæ notam inurit Diuinæ maiestati, dum auferunt partem Christianæ redemptionis parenti Adæ promissam, quod nemo, qui mente præditus sit, credere potest. si enim Deus auctorem peccati seruari voluit ac redimi, quantò magis eius posteros, qui eius peccato non assenserunt?

runt? sed apostoli mens est in hac tota vel gratiæ vel reprobationis disputatione, velle ostendere, vtraque, videlicet & gratiam & reprobationem Deum sine personarum acceptione exercuisse, alteram in credentes, alteram in incredulos. & credentibus quidem immisisse spiritum sanctificationis, Diuinam que regenerationem, ut efficerentur filij Dei. incredulis verò spiritum caliginis & erroris, vt non fulgeat eis lumē Euangelij glorię Christi. quate sequitur apostolus.

Quòd si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa irę apta in interitum.

Hic videtur esse quædam, quam Græci vocant *ἐπιείκεια* vel *ἀνεπίσημο*. sed sic absolue sententiam. quid habet homo, cur queratur, si Deus volens ostendere iram, cetera que, quę sequuntur. respondet autem nunc illi hominum temerarię interrogationi, hoc modo. vtile est hominum generi intelligere, rem esse terrificam incidere in manus Dei viuētis, & irę atque vltioni eius se facere obnoxium. hoc vbi Deus ostendere vult, non homines ipse fingit malos, in quos sequitur exerceat, sed eos, qui sese aptauerunt vasa irę in interitum, castigat, vt eorum exemplo ceteri terreantur. vas erat Pharaon, quod sese aptauerat ad interitum. dignus erat, qui continuo plecteretur. verum ingentem erga eum tolerantiam Deus exercuit. atque interea, vt sub Dei regno ne mala quidem sine aliquo essent vsu, ita sapienter omnia moderatus est, vt eius correctio multis documento fuerit ac saluti. ita vno negotio hæc omnia confecit. ostendit iram suam, notam fecit potentiam, lenitatem ingentem ferendo præ se tulit, iudicauit, quanti faceret vasa misericordię, quę præparauisset ad gloriam. Et vide, vt vbique horum hæreticorum somnia confutentur. cernis hic.

Vasa irę apta in interitum,

Multa cum lenitate & patientia tolerata fuisse à Deo. quam aliam ob causam, nisi ut eos ad pœnitentiam expectaret? quod apertissimè Paulus testatur, vbi de eiusmodi contumacibus loquens ait. an diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contempnis, ignorans quòd benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die irę, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet unicuique secundum

cundum opera sua. audis hic istum inuitari per Dei longanimitatem ad pœnitentiam, propterea nimirum, quòd nondum desperata sit eius salus. & tamen hunc eundem recondere sibi ob duritiam cordis iram in die iudicij. quod non fieret, si, secundum istos, quia ita reprobatus esset, vt seruari nullo modo posset. in hanc sententiam & Petrus ait. patienter agit Deus, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. sicut scriptum est. propterea expectat Dominus, vt misereatur vestri. In Iudæos ergo, qui propter obstinatum animum credere Euangelio noluerunt, hæc vltio venit, vt fierent vasa irę ac perditionis, sicut prædictum illis antea fuerat per Esaiam. quia reprobastis verbum hoc, iccirco erit vobis ini quitas hæc quasi interruptio cadens. & per Ieremiam. expectabitis lucem, & ponet eam in vmbra mortis & caliginem. atque in hunc modum apostolus de figulo loquitur, non vt prædestinatores volunt, alioqui ipse & sibi & Diuinis omnibus scripturis aduersaretur. quę generalem salutem & gratiam Dei pollicentur omnibus, qui credere & obedire eius Euangelio voluerint. qui soli iuxta electionem ac Diuinam voluntatem præordinati sunt ad assequendum spiritum sanctum, ac cœlestem hæreditatem. de quibus subdit apostolus. &

Vt ostenderet diuitias glorię suę in vasa misericordię, quę præparauit in gloriam, quos & uocauit, nempe nos, non solum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus.

Quę vocatio ita communis omnibus eam volentibus fuit, vt præceperit Dominus apostolis, euntes in mundum vniuersum prædicare Euangelium omni creaturę. qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur. si iubentur omni creaturę prædicare, profectò spes salutis omnibus proponitur, quę salus in credentium est potestate. neque enim dicit, cui dederò donum fidei, sed, qui crediderit, saluus erit. sic non dixit, cui non dederò donum fidei, sed, qui non crediderit, condemnabitur. iccirco ei, qui petebat ab apostolis. domini quid me oportet facere, vt saluus fiam, responsum fuit. crede in Dominum Iesum, & saluus eris tu & domus tua. ad quam salutem & Chritianam redemptionem ij soli, qui credidissent, vocati erant gratis per gratiam ipsius. qua in re nulla fuit acceptio personarum. & ob hanc causam dicit, non solum ex Iudæis, qui solis sibi mittentium Chri-

A a a a tum

quam opinabatur, sed etiam ex gentibus. cuius rei ut maiorem faceret fidem, scripturarum adhibet testimonia. & ait.

Ose. 2. Sicut & in *Osee* dicit. vocabo non plebem meam, plebem meam, & non dilectam, dilectam. & erit in loco, ubi dictum est eis, non plebs mea uos, ibi vocabuntur filij Dei viuentis.

Si ergo gentes nunquam antea fuerant in conspectu Dei populus dilectus, nisi cum per aduentum Christi Diuinam gratiam & misericordiam acceperunt per fidem, quam sancto Euangelio habebat, quo pacto stare potest predestinantium sententia, qui dicunt Deum ab aeterno partem elegisse huius naturae humanae ad gloriam a caelestem hereditatem, reliquam vero sponte ac uolentem abiecit? ecce hic eam, quae non erat dilecta, & quae erat sine misericordia, effectam dilectam,

Et misericordiam consecutami

Ier. 12. Contra uero, eam, quam Deus hereditatem suam uocabat, dimissam fuisse, sicut per *Ieremiam* dicitur. reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam. dicent, opinor, (nam eiusmodi homines, cum auctoritatibus Diuinarum scripturarum destituuntur, haec quarunt diuerticula) eam, quae non dilecta appellabatur, fuisse tamen in Dei predestinatione dilectam, & eam, quae hereditas appellabatur, in Dei predestinatione, nunquam fuisse hereditatem. quis sanus haec siccorum & sanorum uisa, & non potius uolentium somnia iudicabit? si Diuinorum librorum auctoritate niti uos profitemini, ostendite, quo pacto Diuina auctoritate haec fulciantur, praesertim uos, qui humanam rationem tam uehementer deiecit. sed quae tandem haec ratio est, uelle Deum alium habere erga homines affectum ob predestinationem, alium ob hominum facta? non ne centies ostendimus ex scripturis, Deum ex factis siue bonis siue malis iudicare homines, non ex praesentia, siue predestinatione? quod si ita est, quid attinet in hac, quae a uobis fingitur (nam quae a scripturis demonstratur, longe diuersa est) predestinatione ex stultis insanos homines facere? sed pergamus reliqua. nam haec satis per ea etiam, quae superius disputauimus, sunt consutata.

Esa. 10. *Esaías* autem clamat pro *Israel*. si fuerit numerus filiorum *Israel* tanquam arena maris, reliquiae saluae fient.

Clamat

Clamat (inquit) ut exaudire omnes possint. at quid clamat? ex infinita multitudine, quae olim arenae maris fuerat comparata, exiguas reliquias esse seruandas. & modum etiam, quo id fiat, praedicit.

Sermonem enim perficiens & abbrevians in aequitate, quia uerbum abbreviatum faciet Dominus super terram. (Quod ait) sermonem perficiens & abbrevians in aequitate,

in Hebraeo est, consummatio abbreviata inundabit iustitiam. ex compendio (inquit) fidei praedicatione, immensa iustitiae copia, quod per inundationem intelligitur, proficitur. non longo opus erit ambitu, neque laboribus & operum legis fatigationibus, sed summo compendio salus haec comparabitur, sola scilicet fide. si enim credideris corde tuo, & ore confessus fueris Dominum Iesum, saluus eris. Ne uero mirarentur Iudaei, tam paucos ex Iudaeis fidem habere huic Euangelicae praedicationi, & conuerti, ostendit idem ipsum longe ante fuisse praedictum. & ait.

Et sicut praedixit *Esaías*. nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut *Sodoma* facti essemus, & sicut *Gomorrah* similes fuissetis. *Esa. 2.*

Semen appellat exiguas illas credentium Iudaeorum reliquias, quemadmodum etiam, cum exigua messis est, dici solet, uix femina superfuisse. demum assignat causam etiam, cur obsecati fuerint Iudaei, & gentes, quae crediderunt, sanctificationem sint consecutae, id quae per interrogationem, quasi concludurus suam de hac re sententiam, & ait.

Quid ergo dicemus? quod gentes, quae non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem, quae est ex fide, *Israel* uero sectando legem iustitiae, in legem iustitiae non peruenit. quare? quia non ex fide, sed quasi ex operibus.

Manifestè hic apostolus non Diuinae electioni aut reprobationi, quemadmodum predestinatores faciunt, obsecrationem Iudaeorum, & salutem gentium acceptam refert, sed alterum ob incredulitatem, alterum ob fidem habitam Euangelio accidisse.

Gentes (inquit) quae non sectabantur iustitiam,

quibus nulla facta fuerant promissiones, & quas sine Deo appellat *Paulus*, sine cuius agnitione nulla uera iustitia esse potest, *Eph. 2.*

Aaaa 2 apprehen-

Apprehenderunt eam iustitiam, quæ est ex fide,
quam scilicet proposuerat Deus omnibus, qui fidem habuissent illius
Euangelio, Israël verò aduersans electioni ac voluntati Diuinae,

Secundo legem iustitiæ,
hoc est, eam iustitiam, quam ex lege se assequi posse adhuc glo-
riatur, cum ignoret summam legis esse Christum ad salutem omni
credenti,

Ro. 1. In legem iustitiæ non peruenit,

hoc est, in eam legem, quæ verè iustitiam affert.

Quare quia non ex fide,

per quam elegerat Deus saluos facere credentes.

Sed quasi ex operibus.

Et ob hanc causam digni fuerunt, qui obcæcarentur, atque im-
pingent. quare addit.

Offenderunt enim in lapidem offensionis, sicut scriptum est. ecce pono in
Sion lapidem offensionis, & petram scandali. & omnis, qui credit in eum, non
confundetur.

Esai. 28. & 8. Vtrunque in eodem Esaia ponitur & alio loco, & salus videlicet
gentium, & reprobatio Iudeorum. sic enim ait. & erit vobis in san-
ctificationem, in lapidem autem offensionis & petram scandali dua-
bus domibus Israël, in laqueum & ruinam habitantibus Ierusalem.
erit (inquit) vobis, nempe fidelibus & credituris in sanctificatio-
nem. nam reliquis omnibus, qui per duas domos Israel significan-
tur, futurus erat in lapidem offensionis & petram scandali. cuius &

1. Pet. 2. beatus Petrus in epistola sua fecit mentionem, cum dixit. propter
quod continet scriptura. ecce pono in Sion lapidem, summum an-
gularem, electum, pretiosum, & qui crediderit in eum, non confundetur.
vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem, la-
pis, quem reprobauerunt adificantes, hic factus est in caput anguli,
& lapis offensionis & petra scandali ijs, qui impingunt in verbum,
nec credunt. de hoc lapide idem ipse, qui à prophetis hac lapidis ap-
pellatione

pellatione describatur, ad Iudeos loquens, & impactionem, quam
facturi erant, prædicens, citans que scripturarum auctoritatem aie-
bat. nunquam legistis in scripturis, lapidem quem reprobauerunt *Mat. 21.*
adificantes, hic factus est in caput anguli. à Domino factum est istud,
& est mirabile in oculis nostris? ideo dico vobis, quod auferetur à
vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum eius. & qui
ceciderit super lapidem istum, confringetur, super quem verò ceci-
derit, conteret eum. vbi non solum eorum reprobatio describitur,
verum etiam quod futura esset miraculo, id que propterea, quod ip-
si reprobauissent hunc lapidem. Quare apertissimè apostolus in
hoc capite demonstrat aduersus mendacem prædestinantium sen-
tentiam, profanos & incredulos Iudeos non fuisse odio à Deo ha-
bitos & obcæcatos, & spiritualibus promissionibus, cælesti que hæ-
reditate priuatos propterea, quod gratia ac Diuina voluntas eos de-
stituit, neque quod eos voluerit sine priuata ac peculiari eorum
culpa in sua corruptione ac parentis primi mortaliitate relinquere, ut
isti uolunt, sed propterea, quod ipsi impiè Diuinam illam spreuerit
iustitiam, quam ipse Deus in eorum salutem fuerat operatus per
cruentam proprii filij Iesu Christi mortem, dum contra omnem
Diuinarum promissionum veritatem propriæ iustitiæ fideret, quam
ex operibus legis expectabant. ob hanc causam sequenti capite di-
cit. ignorantem Dei iustitiam, & suam querentes statuere, iustitiæ *Rom. 10*
Dei non sunt subiecti, & alibi. eo quod charitatem veritatis non
repperunt, ut salui fierent, misit illis Deus spiritum erroris, ut cre-
dant mendacio. & rursus. in sceleribus uestris dimisi matrem ue-
stram. quia ueni & non erat vir. uocari, & non erat, qui audiret. sic
Esaias. si non credideritis, non permanebitis. & ad Hebræos. qui
iurauit Dominus non introire in requiem ipsius, nisi ijs, qui
increduli fuerunt? & uidemus, quod non potuerunt intrare in re-
quiem eius propter suam incredulitatem. Ex ijs omnibus & pluri-
bus alijs, & apostoli & Diuinarum scripturarum locis arguitur, no-
stram reprobationem, & in Geennam condemnationem non futu-
ram ab peccato Ade, neque quia desit ulli Diuina gratia, neque
quia noluerit Deus nos per vnigeniti sui mortem redimere, quem-
admodum & reliquos omnes, sed quia, cum ob communem gratiam
passim omnibus propositam potuerimus, nolimus fidem habere
Euangelio Dei, neque ea ingredi via, quam ipse omnibus præcepit,
atque

atque indicauit. Omnes scripti sumus in libro vitæ, à quo neminem Deus delet, nisi ipsius culpa. Deus enim salutem duntaxat nostram cupit, & ob hanc causam misit vnigenitum suum, qui & ipse dicebat. filius hominis non venit animas perdere sed saluare. & alibi. non misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. idem omnes scripturæ sanctæ tam veteris, quàm noui testamenti testantur. quare desinant isti ita temere suos errores tueri, ex paucis scripturarum locis prauè intellectis, quæ si rectè volunt intelligere, consulant totam reliquarum scripturarum infinitatem, atque ad eam exiguorum etiam horum locorum, quæ pro se facere putant, interpretationem accommodent. ipsæ enim se aperiunt, & fidæ sui ipsarum interpretes sunt. sed isti contra faciunt. volunt enim, ut minimæ parti, quam secum facere ipsi sibi persuadent, immensa illa totius scripturæ sacre loca seruiant. ex quo sequitur, ut per illos non stet, quin negetur Diuina gratia, misericordia, & veritas, quas Deus per scripturas suas sanctas passim sine vlla personarum acceptione pollicetur cuicumque peccatori, qui reuerti ex animo ad penitentiam voluerit, & sancto eius Euangelio obtemperare. iniquissimum præterea Deum faciunt, qui peccatores contemnant ob ea peccata, quæ non potuerunt non patrare, cum illis, iuxta horum dogma, defuerit Diuina gratia, & præterea fuerint obdurati & excæcati. quod si esset, non diceret apostolus. abundantius oportet nos obseruare, quæ audiuiimus, ne forte perefluamus. &, omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum. neque dixisset. alioqui quomodo Deus iudicabit hunc mundum? Sed video, me longius fuisse progressum, quàm temporis ac loci huius ratio patitur, dum conati sumus & humanis rationibus, & Diuinis auctoritatibus horum prædestinantium opiniones redarguere. reliquum est, ut sequenti oratione etiam perniciosum illum errorem eorum confutemus, quo nobis omnem arbitrij libertatem adimere conantur. &, siquid aliud ex eorum erroribus fuerit attingendum, quàm poterimus breuissimè percurreremus. iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium sempiternum. Amen.

ORATIO

ORATIO LXVIII.

EA, quæ de prædestinatione fufius dicta à nobis sunt, tanto magis fuerunt dictu necessaria, quod in eiusmodi errores incidunt non solum qui manifestè hæretici sunt, verum etiam ij, qui se in primis catholicos profitentur. dum videlicet rationes ab humana sapientia

acceptas, quarum superioribus orationibus fecimus mentionem, populo proponunt, atque ita parum prudenter loquuntur, ut auditores penè in desperationem adigant, &, cum se Diuinæ maiestati fauere maximè opinantur, tum ei detrahunt maximè. qui si cogitarent, quam ob causam de ea materia apud populum tractent, nullam opinor aliam inuenirent, quàm curiositatem, cui plerumque coniuncta sit ostentatio, & captandæ gloriolæ appetitus. hac itaque parte satis munita & aduersus hereticos, & aduersus imprudentes, ne dicam impudentes catholicos concionatores, quod sumus polliciti persequamur. Idem protestantes ob ignorationem verè sanctarum scripturarum intelligentiæ, efficiunt, ut eadem scripturæ inter se maximè dissentiant. nam præcipit vbique Deus, ut eius præceptis obtemperemus, quod nisi præstemus, æterna Genè ne incendia interminatur. hoc autem non præstatur, nisi à volentibus. & tamen isti, ut calumniam peccantium in Deum reiciant, dicunt, in homine, post primi parentis Adæ peccatum, non esse libertatem ac facultatem, qua credere quis possit, aut Diuinis obedire præceptionibus, sed solam eam libertatem reliquam esse, qua malè agere possit, ac ratione carentibus esse deterior, nisi Deus peculiare quoddam donum det, quo eum credere faciat, ac eius imperio obedire, id que Domini auctoritate confirmant, qua ait. sine me nihil potestis facere. & apostolus. non quod idonei simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed quod idonei simus id ex Deo est. & rursus. Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate. quare sequitur iuxta horum dogma, eos, qui non credunt, neque obediunt Euangelio, propterea id pati, quod desit eis Diuina gratia, sine cuius peculiari dono præstare ista non possunt. cur ergo hæc à nobis postulat Deus, &, nisi ea præstemus, æternum ignem

Ioan. 15.
2. Co. 3.
Phili. 2.

ignem interminatur? cur Diuinæ omnes scripturæ admonent, vt poenitentiam agamus, & Diuinis præceptis obediamus, vt eius redemptionis & salutis esse participes nobis liceat? cur Diuina scriptura dicit. laua à malitia cor tuum Ierusalem, vt salua fias? &, la-uamini, mundi estote, ac sexcenta alia, quorum partem superioribus orationibus attigimus? cur Deus tam ingentem vltionem exercuit aduersus obstinatos & peccatores, si credere non potuerunt, ac Diuinæ voluntati obedire? cur minantur scripturæ sacræ interitum sempiternum non obedientibus Euangelio, si facultas in eis non est hoc præstandi? possent profectò hostes Euangelij dicere, Christum atque eius apostolos veritatem non dixisse propterea, quod ipsi capitales Christi hostes seruant Diuina præcepta ac virtutes, quæ ad mores pertinent. idem ethnici ac barbaræ nationes dicere possent, idem & philosophi, qui sine Christo iuste ac penè irreprehensè vixerunt. si non possèt homo à malo se cohibere, & rectè factis incumbere, cur tot leges & Diuinæ, & canonicæ, & ciuiles scriptæ sunt aduersus transgressores legum? ij nimium profectò in hac parte, quemadmodum & in alijs longius à Christianæ fidei veritate aberrauerunt, dum peruersis sententijs scripturas sacras interpretantur, vos verò obseruate, quo se res pacto habeat. Post peccatum primi parentis Adæ non est amissa arbitrij libertas, neque animi vires, Diuinitus à cœlesti patre nobis ingeneratæ, quia potius videtur ipsum peccatum nobis acquisiuisse scientiam boni & mali, qua eligere bonum possèt, ac malum reijcere. atque hoc mihi videtur summæ bonitatis opus, quæ ne peccantem quidem deseruerit, neque sine viribus reliquerit, quibus resurgere ab errore aliquando possèt. quòd nisi expulsus Adam à paradiso fuisset, ea facultate, quam fuerat adeptus, agnoscendi boni ac mali, vsus proculdubio fuisset. cum enim cerneret, se mortalem ob peccatum effectum, accessisset ad lignum vitæ, vt immortalitatem recuperaret. quare ob eam ipsam causam, videlicet ne vesceretur ligno vitæ, pulsus paradiso fuit, non ob peccatum, sed mortalis quidem ob peccatum euaserat, vt scriptura Genesios memorat, obnoxius que corruptioni atque æternæ morti factus. obseruentur enim Diuinæ scripturæ verba. sic enim scriptum est. ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis sciens bonum & malum. nunc ergo ne forte mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum. & ne rediret Adam ad accipiendum

Ter. 4.
Esa. 1.

Gen. 3.

piendum ex eo ligno, collocavit ante paradysum cherubim, & flammam *ibidem.* meum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ; itaque nisi accessus ad illud lignum interclusus fuisset, accepisset ex ea arbore vitæ, quod maximum bonum est, ex scientia, quam adeptus fuerat, boni ac mali. quòd si hoc potuisset Adam, quantò nos magis accedere ad lignum vitæ possumus Dominum Iesum Christum in redemptionem & salutem æternam, à quo tantum abest, vt prohibeamur, vt etiam maximis adhortationibus, & minis etiam, nisi id præstemus, inuitemur, vt accedamus? quòd verò hæc facultas eligendi boni & abijciendi mali relicta nobis sit, in ipso Cain ostenditur, cui dictum fuit, quare iratus es? & cur concidit *Gen. 4.* facies tua? non ne si bene egeris, recipies, si autem malè, statim in foribus peccatum aderit? sub te erit appetitus illius, peccati videlicet, & tu dominaberis illius, nempe si volueris. at ipse obedire non lens Diuino consilio, iuste execrationi fuit obnoxius. quòd & originali mundo, & Sodomæ ac Gomorræ, & quicumque castigati à *Gen. 7.* Deo fuerunt, vsu euenit, qui noluerunt ijs animi viribus uti, quas *Gen. 19.* Deus in eorum naturam omnibus ingenerauerat. sicut enim à patre Adam secundum carnem accepimus corporis membra, & sensus, quibus uti ac non uti possumus; sic interiorum hominem à cœlesti patre habemus, Diuinis viribus ditatum, quibus incumbere in virtutes possumus, & reuerti per poenitentiam ad Deum, & sancto eius Euangelio obedire. atque ob hanc causam, quòd scilicet habet homo Diuinas vires. quibus ingredi in via mandatorum Dei possit, præcepit Deus homini, intentata etiam æternæ mortis poena, vt eas vires exerceat, ac diligat Deum ex toto corde suo, tota anima, tota mente, omnibus viribus. quòd si vetus Adam obijcit sese, atque inturbat, dicitur tamen, sub te erit appetitus eius, & *Gen. 4.* tu dominaberis illius. quòd si nimium premi se senserit, potestatem habet Diuinæ opis inuocandæ, quæ nunquam deest eam postulantibus. neque verò dicimus has vires idoneas esse ad euellendas carnis ac peccati concupiscentias, sed per has obfisti potest, ne nobis dominantur. nam penitus eas tollere, solius Christi est. iccirco enim ipse dixit. si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. & Ioan. *Ioan. 8.* nes. in hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera Diaboli, quòd *Ioan. 3.* erat ipsum corpus peccati. de quo intellexisse videtur Ioannes Baptista, cum dixit. ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi, quo *Ioan. 1.*

B' b b nimirum

nimirum obnoxij omnes eramus morti animę & carnis concupiscentijs . de hac liberatione etiam Paulus dicebat . scientes quòd verus homo noster simul crucifixus est , vt destruat corpus peccati , vt ultra non seruiamus peccato . & alibi . qui sunt Christi , carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs . & huius muneris dans gloriam Deo ait . gratia autem Deo , quòd fuistis serui peccati , liberati autem à peccato , nempe per sanguinem & mortem Christi , serui facti estis iustitię . & paulò post . nunc uerò liberati à peccato , serui autem facti Deo , habetis fructum vestrum in sanctificatione , sinem verò vitam eternam . Ob hos itaque fructus sanctificationis Christianę ac nouitatis vitę secundum nouum interiorem hominem , ac nouam creaturam Seruator Christus dicebat . sine me nihil potestis facere . & , qui manet in me , hic fert fructum multum . ob quos etiam fructus dicebat apostolus , conuersatio nostra in cœlis est . quia post adeptum spiritum sanctificationis , alijs cogitationibus assuescebant , quàm eę essent , quas antea habuerant . tunc enim , hoc est , post sanctificationem acceptam , spiritus sanctus faciebat eos & velle , & operari , & cogitare cœlestes cogitationes , & fructus parere sanctitatis . & ob hanc causam dicebat apostolus .

Phili. 2. Deus est , qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate . & alibi . non quòd idonei simus cogitare aliquid à nobis , quasi ex nobis , sed quòd idonei simus , id ex Deo est . in hunc ergo modum hęc auctoritates sunt accipiendę . non quòd non possit homo viribus animę sibi à Deo insitis credere Euangelio , & pœnitentiam agere , ac viuere cum ratione , quemadmodum isti contra Diuinarum scripturarum veritatem volunt , ut suam falsam de peculiari electione ac prędestinatione sententiam tueantur . Ex quo magis arguitur mendax & perniciofa eorum doctrina , quam de iustitia & operibus proferunt . cum enim sanctum Euangelium requirant à nobis necessariò , intentata etiam æternę mortis pœna , ut pœnitentiam agamus , & Euangelicis pręceptis obediamus , isti contrarium docent , & dicunt , hęc non esse necessaria ad adipiscendam Christianam iustificationem , & ea auctoritate nituntur , quę ait .

Rom. 4. ei , qui operatur , non imputatur merces secundum gratiam , sed secundum debitum . ei verò , qui non operatur , imputatur fides eius ad iustitiam . & quod sequitur . arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis . & illud , si per legem iustitia , ergo gratis

gratis Christus mortuus est . & eius generis alia , quibus ob verę intelligentię ignoracionem concludunt hominem sola fide sine operibus iustificari . ob quam opinionem fuerunt multis causa , cur perirent , & in libertatem carnis abuterentur Euangelio , dum libertatem suis sectatoribus pollicentur , ipsi serui corruptionis . at Christus Iesus contraria prorsus docet , quia à nobis primum requirit illam ex animo pœnitentiam , & obedientiam , quod & ipse suę prędicationis initio declarauit . sic enim scribit Marcus . venit Iesus in Galileam , prędicans Euangelium regni Dei , & dicens pœnitentiam agite , & credite Euangelio . hęc inquam requirit , si adipisci volumus spiritum iustificationis , & sanctitatis , quem dedit Deus (ait apostolus Petrus) omnibus obedientibus sibi . quare secundum Diuinarum scripturarum veritatem necesse est pœnitentiam agere ex animo , & exuere veterem hominem , & affectus omnes carnis , atque ad Euāgelicorum pręceptorum regulam viuere , si spiritum sanctificationis volumus adipisci , sicut prędictum per Esaiam fuit . su per quem quiescet spiritus meus , nisi super humilem & contritum corde & tremementem sermonē meum ? sic Petrus quærentibus , quid agendum sibi esset , ut salutem consequerentur , dixit . pœnitentiam agite , & baptizetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum , & accipietis donum spiritus sancti . At protestantes mira sibi hac in re fingunt somnia , dicunt que , oportere primum credere , nos esse iustificatos , Deum que non imputare nobis nostra peccata , deinde incipiendum obedire Euangelio , non vt rei necessarię ad iustificationem , & remissionem peccatorum , sed tantum amoris gratia . at Euangelica doctrina aliter docet , vt scilicet ante spiritus sancti donum , pœnitentiam agamus . an pœnitentia , quę ex corde profiscatur , opus non est , id que pręstantissimum ? an obedire Euangelio opus non est ? at hęc , Euangelica doctrina vult , vt iustificationem antecedant . O ingentes tenebras , quas oculis hominum offudistis , quibus persuasi homines ac seducti , neque pœnitentiam neque Euangelij obedientiam curauerunt , sed abiecto omni timore Dei pro certo habentes , Deum posthac sua illis peccata non imputare , vitam egerunt in suis concupiscentijs . Vos verò ciues mei obseruate , multum interesse inter opera fidei , quę à nobis postulat Euangelium , vt Diuinas promissiones consequi liceat , & opera legis , de quibus apostolus dixit . arbitramur iustifi-

carum hominem per fidem sine operibus legis. quibus cur apostolus detrahat, hoc in causa est. nam Iudei ignorantes, Christum esse finem legis in salutem omni credenti, falsò sibi persuadebant, se iustos esse apud Deum ex operibus legis sine illa iustitia, quam Christus in totius mundi salutem per mortem & resurrectionem suam fuerat operatus, quam iustitiam assequimur per fidem, quam sancto

Gen. 15. eius Evangelio adhibemus. de qua iustitia dictum est. credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, videlicet per Christum

Exo. 20. consequendam. neque satis est ea facere vel cauere, quæ lex præcipit, ut non occidere, non furtum facere, & alia huius generis, ad iustificationem consequendam, nisi eam iustitiam admittant per fidem, quam Christus in eorum sanctificationem est operatus. ob hanc causam apostolus Iudæis aduersatur. at opera fidei contrario se habent modo. nam qui credit, obtemperat Evangelio, ut iustificationem consequatur & sanctitatem, quam ipsum Evangelium pollicetur. quæ iustificatio tamen haberi non potest, nisi, adhibita fide veris promissionibus, obtemperemus Evangelio. nam factis promissionibus prius opera nostra præcedant necesse est, postea vero donum sequatur promissionum. exempli gratia, promissum est,

Mat. 19. centuplum accipietis & vitam æternam possidebitis. hanc promissionem si volumus adipisci, necesse prius est, ut vnum illud demus,

Act. 2. ut centuplum habeamus, & vitam æternam, sic Deus pollicetur se daturum spiritum sanctificationis, si pœnitentiam agamus, & abiciamus opera tenebrarum. fides ergo, quam adhibemus his pollicitationibus, efficit, ut pœnitentiam agamus, & exuamus veterem hominem, & obediamus Evangelio. quò factò, per hanc fidem Deus mox præstat, quod in sua gratia ac voluntate pollicitus est, atque hoc pacto summè necessaria sunt opera nostra, atque erga Evangelium obedientia prius, quàm diuinas promissiones adipiscamur. ideo dictum fuit Abraham, quia obedisti voci meæ, erit tibi hoc atque hoc. & beatus Iacobus aduersus eos, qui operari recusabant, ait. O homo inanis vis scire, quòd fides sine operibus mortua est? Abraham pater noster, non ne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac super altare? & Paulus. non auditores sed factores legis iustificabuntur. & hi duo apostoli nihil inter se discordes

Rom. 3. sunt, quamuis dixerit Paulus. arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis. nam loquitur aduersus eos, qui se iustificari

stificari arbitrabantur sua iustitia, quam operabantur factis legis, & non illa, quam promiserat Deus per redemptionem vniuersi filij sui Domini nostri Iesu Christi. & Iacobus inuehitur in **Iac. 2.** ociosos, qui obedire nolébant Evangelio, ut consequi cœlestes promissiones possent, sed arbitrabantur satis esse ad salutem, quòd Evangelio credidissent. quod plerique omnes hac arate facimus. nam omnes credidimus Evangelio, sed pauci sunt, qui ei obediunt. omnes in baptismo abrenuntiauimus Diabolo ac mundo, pompis que & vanitatibus eius omnibus, polliciti que sumus coram sanctissimæ trinitatis testimonio, nos sancto Evangelio esse obtemperaturos. & tamen ita nihil horum præstat, ut nulla Christianæ vitæ forma reliqua esse videatur. non enim impletum in nobis cernitur, quod de ijs, qui sub Euangelio futuri essent, prædictum fuit. vocabunt eos, populus sanctus, redempti à Domino. neque illud. **Esa. 62.** omnes, qui viderint eos, cognoscent illos, quòd isti sunt semen, cui **Esa. 61.** benedixit Dominus. sed potius semen nequam, filij scelerati, principes Sodomorum, & populus Gomorre. Sed peccarunt nimium summo cum populi Christiani detrimento protestantes in hac parte, qui iustificationem prædicarunt sine obseruatione Euangelicorum præceptorum. neque enim metuendum erat, ne nos id faceremus, quod Iudæi faciunt, qui solum gloriantur externa iustitia, quam ex operibus legis adipiscuntur. at Christiani rectè factis operam dant, ut assequantur promissiones, & iustificationem à Deo expectant ac sanctificationem, non à suis operibus. nam fides & opera tanquam manus sunt, quibus Diuinas promissiones accipimus. neq; tamen desinit verum esse, quòd non ex operibus iustitiæ, quæ nos fecerimus, salui simus facti. nam si pauperi manum porrigenti nummum aureum demus, non iccirco dicimus illam manuum porrectionem meruisse illam eleemosynam, sed oportuisse pauperem manum porrigere, ut eleemosynam illam haberet. sic nos credendo Evangelio, atque ei obtemperando, quasi manum porrigimus, qua iustificationem assequimur ac salutem, quæ nihilominus est ex Dei misericordia, non ex meritis ac factis nostris, quæ tamen facta, uult Deus, quæ est benignitate, pretium apud se habere. Cęcutiunt ergo uehementer in hac materia, quia Christianæ veritatis lumine sunt destituti, neque hoc contenti malo, illud etiam addiderunt, quòd Christianis operibus detrahunt suam dignitatem, & uilescere ea faciunt, dicunt que

que, ea apud Deum sc̄tere, & prophetam Esaiam testem adhibent, qui ait, omnes nos immundi, & tanq̄ pannus menstruat̄ omnes iustitiæ nostræ. neque intelligunt prophetam hoc dicere, non propter opera, ac preces eorum, qui Diuinæ voluntati cupiebant esse obsequentes, sed ob transgressores & inobedientes, qui nolentes ab iniquitate discedere, tamen volebant à Deo exaudiri, & dicebant. quare ieiunauimus, & non aspexisti, humiliauimus animas nostras & nescisti? quibus respondet Deus. ecce in diebus ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis. ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impio. verum, quia Esaias erat membrum illius peccatoris & contumacis populi, numerat se inter illos, & in scelerati populi persona ista loquitur. at sancti apostoli contraria ijs docent, ostendunt que, recta & honesta facta & preces, res esse acceptissimas Deo. quare aiebat

1. Pet. 2. apostolus Petrus. offerentes spirituales hostias, acceptabiles Deo. &

Rom. 12. Paulus. obsecro vos per miserationes Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctā, Deo placentē. & de cleemosynis loquitur. quæ ait. quæ misistis in odorē suauitatis, hoc est, in odorē suauissimum. scimus enim, quā vehementer recreare soleat suauis odor, ideo hac vtitur similitudine ad significandum, quantum hæc Deo grata sint. quare & in Genesi dicitur. odoratus est Dominus odorem suauitatis. sic in Apocalypsi. & alius angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum. & ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum, de manu angeli coram Deo. quare proborum hominum & timentium Deum preces & opera grauissima Deo sunt.

Gen. 4. aspexit (inquit) Deus ad Abel & ad eius munera. ad Cain autem

1. Ioan. 3. non aspexit, nec ad munera eius. quare? quoniam opera eius (ait

Act. 10. Ioannes) maligna erant, fratris autē eius iusta. sic Cornelio dictum fuit. orationes tuæ & cleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. itaque improbis quidem, & qui ab alienato à Deo sunt animo dicitur. ne offeratis ultra sacrificium frustra. incensum abominatio est mihi. neomeniam & sabbatum & festiuitates alias non feram, & cū extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis, & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. manus enim vestre sanguine plene sunt. sed quid prius est faciendum? lauamini

lauamini, mundi estote, auferite malum cogitationum uestrarum ab *Ibidem.* oculis meis, quiescite agere peruersè, discite bene facere. sic in Euangelio. si offers munus tuū ad altare, & recordatus ibi fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque munus tuum ante altare, & vade prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offers munus tuum. Cum apud me cogito, cur venerit in mentem istis, ita uehementer exagitare opera, primum quidem hoc tribuo ignorantie verę sanctorum scripturarum intelligentiæ, sed præterea vereor hoc illis ex eo accidisse, quod exiguam recte factorum haberint experientiam, & illius Christianę exercitationis, quę uerè interiorē innouat hominem, cuius innouationis expertes cum sint, nihil mirum est, si etiam imputatiuam iustitiam introduxerunt, & Christianam iustificationem fieri per imputationem docēt, astruentes hoc verbis apostoli, ubi ait. scriptum est autē non propter ipsum tantum, quod reputatū est illi ad iustitiam, sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitauit Iesum Christum à mortuis. quod si ita esset, ij, qui sub veteri testamento fuerunt, feliciores multò ijs fuissent, qui sub nouo sunt. nam illi præter illam imputatam iustitiam, temporarias etiam & terrenas promissiones consequabantur, quę nobis factæ non sunt. deinde si iustificatio nostra non re uera, sed tantum per imputationem est, quid attinebat, magnifica illa uerba de credentibus sub Euangelio proferre, quibus prophetæ omnes pleni sunt, quæ ad imputatam iustitiam pertinere nullo modo possunt? uidete enim, quā admiranda de fidelibus sub Christo prædicent. vocabunt (inquit) eos, populus sanctus, *Esa. 62.* redempti à Domino. & alibi. in diebus illis dabo sanctificationem *Eze. 37.* meam in medio eorum in perpetuum. & in diebus illis effundam *Eze. 36.* super uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & dabo vobis cor nouum, & spiritum meum ponam in medio vestri. & illud celeberrimum. ecce dies uenient, dicit Dominus, & consummabo super domum Iuda testamentum nouum. *Heb. 8.* quodnam illud? dabo leges meas scriptas in cordibus eorum. & Moses. circuncidet Dominus cor tuum, & cor seminis tui, ut diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua. & sanè qui contemplatur illam per omnes Pauli epistolas uitiorum mortificationem, carnis quę concupiscentiarum, & uiuificationem ac Christianam sanctificationem, quę in regeneratis in Christo fuisse dicit

dicit, cum illa istorum imputatione conuenire non potest, neque
Ephe. 1. enim vnquam dictum antiquis sub lege Mosis fuit, eos omni spiri-
 tuali benedictione fuisse donatos, & electos vt essent sancti & im-
Gal. 5. maculati in conspectu Dei in charitate, & eos carnem suam cruci-
 fixisse cum vitijs & concupiscentijs, & plura huius generis. Si alia
 iustitia per aduentum Christi allata non esset, nisi ea, quam vete-
Rom. 3. res habuerunt, non dixisset apostolus. nunc autem iustitia Dei re-
 uelata est, testimonium habens à lege & prophetis. iustitia autem
 Dei per fidem in eum. hæc autem iustitia in ipsis nascētis ecclesiæ in i-
 tjs re ipsa erat, in viuum Christianæ ueritatis ac redemptionis testi-
 monium. & hanc iustificationem consequi necesse est eos, qui in
Apo. 21. regnum cælorum sint ingressuri. nihil enim coinquinatum intrare
Rom. 4. potest in regnum cælorum. Quod ergo ait apostolus, non est scri-
 ptum propter illum tantum, quod imputabitur fides eius ad iusti-
 tiam, sed & propter nos, quibus imputabitur credentibus in eum,
 non hoc dicit ob fideles noui testamenti, sed loquitur ad Iudæos,
 docens non esse illam eorum iustitiam, de qua ipsi gloriabantur in
 operibus legis, sed eam, quæ promissa fuerat patri eorum Abra-
 hæ per fidem, quam diuinis promissionibus adhibuisset, & idem
 ipsis euenturum, quod eorum patri Abraham, si fidem adhibuisset.
 Euangelicis pollicitationibus. idem est ergo, ac si diceret. sicut fi-
 des Abraham imputata ei fuit ad iustitiam consequendam per Chri-
 stum (neque enim dictum fuit, reputatus est iustus, sed reputatum
Rom. 4. est ei ad iustitiam) sic vos eandem iustitiam consequemini, si in Chri-
 stum credideritis, quæ olim testimonium habens à lege & prophe-
 tis, nunc manifestata est ipsis fidelibus. Quare longè diuersa est
 Christiana iustificatio ab illa, quam protestantes habere se profiten-
 tur. qui ob falsam diuinarum scripturarum intelligentiam, aliud
 ingens malum introduxerunt, quo factum est, vt multi in liberta-
 tem carnis se darent, & sancto Euangelio minimè obedirent. cū enim
 eorum discipuli, non essent sanctificati, ac sancto spiritu uiuificati,
 quo in nouitate vitæ ambulatur, dum isti prædicarent, iam homi-
 nem sub Dei timore non esse, neque sub Diuinæ legis minis, eua-
 serunt multò deteriores, quàm prius essent, cum vel pœnarum me-
 ru à sceleribus cõhiberentur. Cur autem uoluit hi tantopere nos à
Phili. 2. Diuino timore subducere? quo Paulus uult fideles ita uti, vt, cum
 de hoc loquitur, non contentus dixisse, cum timore, adijciat, &
 cum

eum tremore uestram ipsorum operantes salutem. &, cum tam se-
 pe hortatur, vt, qui stat, videat, ne cadat. & suum ipsius exem-
 plum proponit, quod scilicet castiget corpus suum, & in seruitu-
 tem redigat, ne, cum alijs prædicauerit, ipse reprobus efficiatur. &
 Hebræos admonet, metuumus (inquiens) nequando derelicta pro
 missione introcundi in requiem eius, videatur aliquis ex uobis fuis-
 se frustratus. & ad Corinthios proponit exemplum eorum, qui cur
 runt quidem omnes, sed vnus accipit præuium, & eorum, qui in
 agone contententes, ab omnibus abstinent. hæc inquam & his si-
 milia quàm plurima cum proponit, quid uult aliud, quàm ut cum
 maximo timore uiuamus? his monitis omnes ueteris ac noui testa-
 menti scripture plenæ sunt, & plurimi faciunt timorem Dei pro-
 pterea, quod instrumentum est, non solum ad cauenda peccata,
 uerum etiam ad omnem gratiam ac misericordiam à Deo cõsequen-
 dam, efficacissimum. uide enim, quid de timentibus Deum dica-
 tur, quid ue illis promittatur. uoluntatem (inquit) timentium se fa-
 ciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos. quo
 quid excogitari felicius potest, quàm ut Deus uoluntatem nostram
 faciat? & alibi. secundum altitudinem cœli à terra, corroborauit
 misericordiam suam super timentes eum. &, quomodo miseretur
 pater filiorum, misertus est Dominus timentium se. &, misericor-
 dia autem Domini ab æterno usque in æternum super timentis eum. *ibidem.*
 & ipsa uirgo Dei mater. misericordia eius à progenie in progeniem
 timentibus eum. hunc timorem quoniam abieciimus, uidete quo-
 modo res Christiana pessum eat. ut in nos rectius dici possit illud,
 quod ab Esai in Iudæos fuit dictum. Væ genti peccatrici, populo
 graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis. dereliquerunt Do-
 minum, blasphemauerunt sanctum Israël, abalienati sunt retror-
 sum. omne caput languidum, & omne cor mœrens, à planta pe-
 dis usque ad verticem non est in eo sanitas. & Ieremias. à principe
 usque ad sacerdotem, & à minore usque ad maiorem omnes avari-
 tiæ student. Videte rursus Pauli uerba, quæ de ijs, qui Deum non
 norant, dicit, si non in hanc non minus atatem quadrant, quàm
 in illos, in quos inuehitur. tradidit (inquit) illos Deus in repro-
 bam mentem, ut facerent, quæ non conueniebat, repleti omni in-
 iustitia, scortatione, uersutia, auaritia, malitia, pleni inuidia, ca-
 de contentione, dolo, malis præditi moribus, suffrones, detra-
 ctores,

dores, Dei ofores, contumeliosi, elati, gloriosi, excogitatores malorum parentibus immorigeri, expertes intelligentiæ, pactorum minimè tenaces, alieni à charitatis affectu, nescij frateris, immiseri cordes. quis non videat Christianum orbem ijs, & pluribus etiam plenum malis propterea, quòd timor Dei abiectus est? qui apud Indæos & Turcas, & barbaras alias nationes magis uiget, quàm apud nos. ubi nam sunt illi fructus spiritus, qui & in prophetis prædicebantur futuri, & in prima ecclesia reperiebantur? tunc erat credentium cor unum & anima una, spiritum habebant sanctificationis, pacis, sobrietatis, unitatis, honestatis, omnium que uirtutum. hi nouè regenerationis fructus ne nominantur quidem in nobis, nedum ut existant. euasimus horum protestantium discipuli, qui sine ullo Dei timore in pessimis factis perseverantes, persuademus tamen nobis in electorum numero esse nos, & habere spiritum sanctum, iustificatos esse, & pacem habere cum Deo ob redemptionem, quam nobis attulit unigenitus illius ac dilectus filius, sed destituti omnibus rectè factis, in æterna Geennæ incendia detrudemur, quia fatemur nosse Deum, factis autem negamus. nam & Dæmones credunt, & contremiscunt, nec tamen seruantur, qui plus aliquid faciunt quàm nos, qui credere nos profitemur, interea nullo Dei timore præditi. Hac fide non est contentus Deus, sed eam uult, qua sancto illius Euangelio obeditur, cuius Euangelii summa est, mutua inter nos dilectio. hoc est præceptum meum (inquit) ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. & hoc mando uobis, ut diligatis inuicem. &, in hoc agnoscent homines, quòd discipuli mei eritis, si mutuo inter uos dilexeritis. uideamus ergo, quo pacto ijs, qui se credere Euangelio dicunt, hoc præceptum seruent. intueamur nationes, prouincias, regna, urbes, oppida, & uidebimus, non minus capitali odio Christianos inter se laborare, quàm si cum barbaris & effæris nationibus res ageretur: quinam sunt in quibus impleatur, quod ait Paulus. uos estis corpus Christi & membra ex parte? &, unus panis & unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane & de uno calice participamus? nos enim non solum non ostendimus, esse nos mysticum Iesu Christi corpus, sed uera potius Diaboli membra, & nequiores, magis que inquinatos ac fætidus quàm ipsi Dæmones sint. nam maligni illi spiritus ob horrendi iudicij metum, uerentur illum probis afficere, quamuis natura fortiores sint ad perferenda tormenta, quàm

quàm nos simus. & tamen nos assiduis & quotidianis contumeliis illum afficimus, & cum factis tum uerbis plus uilipendimus, quàm domini uilissima mancipia. & hæc omnia fiunt ob sublatum Diuinum timorem. nam secundum protestantium doctrinam, Christus timorem sustulit, non imputans nobis peccata nostra. Deus enim habet nos pro iustis, & omnia cooperantur in bonum. non enim iam sumus sub lege, sed sub gratia. tu ergo Seruator Christe mi nister corruptionis es atque peccati? tu amouisti nos à Diuinæ legis obedientia sublato timore, postea quàm non imputas nobis lætalia nostra peccata, atque ita elegisti, ac prædestinasti, ut interire posthac non possimus? tu ergo causa es tantorum nostrorum scelerum, dum effecisti, ne simus sub lege, sed sub gratia, ob quam non imputantur iam nobis peccata, ut isti uolunt, quando satis à te factum est Diuinæ legi? non metuendum ergo posthac est, licet Diuinis præceptis tuis aduersemur, quando liberatos nos à lege sub gratia collocaſti? O blasphemiam & sententiam ipsi Euangelicæ ueritati manifestè contrariam. tantum enim abest, ut Christus à Diuina nos lege subdu xerit, ut etiam accuratiorem à nobis legis obseruantiam exposcat. nisi abundauerit (inquit) iustitia uestra plus, quàm scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum, atque id quo pacto faciendum sit, mox declarat. cum enim lex homicidium prohibeat, ipse etiam animi commotionem uetat. lex adulterium, ipse impudicum etiam aspectum tollit. lex permittit odisse inimicum, Christus iubet, ut eum diligamus. Quid ergo uenit in mentem istis tam absurda dicere? hoc fecerunt in hac parte, quod & in alijs, uidelicet uerum scripturarum sensum peruersè ad suas opiniones detorquebunt. nam quod ait Paulus. non estis sub lege, & non accepistis spiritum seruitutis iterum ad timorem, uidendum erat, quam ob causam hoc dixerit, & ad quos uerba faceret. ubi ergo ait apostolus, Christum nos à timore ac minis legis liberauisse, ostendere uult Euangelii perfectionem, quam Christus per spiritum sanctum suum in suis fidelibus operabatur, dans eis, quemadmodum fuerat iam olim pollicitus, legem suam scriptam in cordibus eorum. quo fiebat, ut plus etiam præstarent, quàm lex præciperet. iccirco aiebat, non accepistis spiritum seruitutis iterum ad timorem, ut is erat, quem dabat lex seruantibus eam, qui ob imperfectam uitam obnoxii erant timori minarum legis, sed spiritum adoptionis in filios Dei. quo

Diuino Christi spiritu in cordibus fidelium scripto, non contenti terminis legis, ex latitudine charitatis ferebantur, ut plus efficerent, quam præciperetur. & per legem scriptam à spiritu Christi in cordibus eorum, mortui erant legi per Moysen datæ. quod significabat apostolus cum dicebat: ego per legem legi mortuus sum, hoc est, non iam ei subijcior. qui etiam loquens de ea perfectione, quæ operante Christo per spiritum suum inerat fidelibus, aiebat. non sumus sub lege sed sub gratia. qui quasi præuidens sceleratas istorum interpretationes (quæ uerba miror eos non obseruauisse) adiecit. quid igitur peccabimus, quia non sumus sub lege, sed sub gratia? absit. an nescitis, quod cui accommodatis vos ipsos seruos ad obediendum eius serui estis, cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obedientiæ ad iustitiam? In hoc ergo noua lex ueteri antecellit, quod illa, scripta in tabulis lapideis præcepta dabat, iubebat quæ, & quæ facerent, & à quibus abstinere. nullam uero præterea opem afferebat, neque vim implendi quæ præciperentur. & hoc est, quod ait apostolus. neminem ad perfectionem adduxit lex. at Euangelica lex, quæ per sanctum Iesu Christi spiritum scripta in cordibus fidelium est, non solum euellebat radicibus vitalem omnem concupiscentiam. quam obrem dicebat apostolus. lex spiritus uitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis. etenim quod lex præstare non poterat ea parte, qua imbecillis erat per carnem, hoc Deus proprio filio misso sub specie carnis peccato obnoxia, præstitit. & alibi. cum essemus in carne, passionibus peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti. nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita ut seruiamur in nouitate spiritus. non solum inquam hoc efficiebat spiritus Christi, uerum etiam, ut purificata Christianorum peccata, amarent Deum toto corde, & perfecte diuinis præceptionibus obtemperarent, ut in eis impleretur, quod dictum per Ezechielem fuerat. effundam super uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis uestris. & auferam cor lapideum de carne uestra, & dabo uobis cor carneum, & spiritum meum ponam in medio uestri, & faciam, ut in præceptis meis ambulatis, & iudicia mea custodiatis & operemini. in cuius rei testimonium dicebat Paulus. charitas Dei effusa est in cordibus nostris Rom. 5. per spiritum sanctum, qui datus est nobis. & rursus. non enim Rom. 8. accepistis

accepistis spiritum seruitutis iterum ad timorem, sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus, abba pater. ipse enim spiritus testimonium perhibet spiritui nostro, quod filii Dei sumus. Quod uero interdum inuitat fideles Paulus, ut deponant ueterem hominem, hoc ideo facit, quia primis nascentium ecclesie temporibus erant, non solum qui perfecti essent, in uinum testimonium ipsius Christiane ueritatis, uerum etiam imperfectiores, qui tamen crederent, & obedirent Euangelio. itaque fiebat, ut, cum Paulus ad aliquam ecclesiam scriberet, utrosque permisceret, uideretur quæ, eosdem, quos appellabat sanctos & immaculatos, & repletos omni spirituali benedictione, hortari, ut deponerent ueterem hominem, cum tamen eiusmodi uerba non ad sanctificatos, sed ad imperfectiores dicerentur. atque ob hanc causam multi diuinas Christiane ueritatis scripturas non intellexerunt. Et hæc quidem satis sint ex occasione uerborum domini, quibus dixit, ut caueamus, à pseudo prophetis, qui ueniunt in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, ad uos admonendos de falsis huius nostri seculi magistris, qui, cum summam pietatem profiteantur, quam longissimè tamen à pietate homines abducunt. nunc tempus est, ut ad Euangelicam narrationem reuertamur, sed hoc melius secundum hanc diem fiet iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium sempiternum. Amen.

O R A T I O L X I X.

OMNIS arbor, quæ non facit fructum bonum, exciditur & in ignem mittitur. igitur ex fructibus eorum agnosceatis eos. Admonet, qui sit malarum arborum finis, hoc est, earum, quæ fructum bonum non ferunt. hoc enim est, esse arborem malam, non ferre fructus bonos. sic homines, qui malos fructus ferunt, non ideo mali sunt, quod ita sint facti à Deo, sed quia cum bonos fructus ferre deberent, non faciunt, quos fructus nisi ferre possent, non succiderentur, neque in ignem conijcerentur. & in arboribus quidem fieri potest, ut cum uitio quodam nascantur, quod impedit eas, quod minus

bonos atque incorruptos fructus ferant. at in hominibus non ita, quorum natura, quemadmodum superioribus orationibus est demonstratum, non ita corrupta est, ut non possint benefacere, & ex malis fieri boni, si velint, præsertim cum diuina illius gratia uolentibus nunquam desit. sic uas, quod à figulo factum sit vas in contumeliam; non potest conuerti, ut sit vas in honorem, de hominibus uerò quid ait Paulus? in magna domo non tantum sunt uasa aurea & argentea, uerum etiam lignea & testacea, & alia quidem in honorem, alia uerò in contumeliam. si quis igitur expurgauerit seipsum ab his, erit uas in honorem, sanctificatum, accommodum usibus Domini, ad omne opus bonum præparatum, cernis in hominibus non naturam, sed purificationem, quam Paulus in hominis potestate collocat, efficere, ut unusquisque uas honestum esse possit? quæ sententia etiam aduersus prædestinatores facit, qui nolunt partem generis nostri posse seruari, hoc est, ex uasis ignominie fieri uasa in honorem. ecce enim hic apertissimè dicitur, si quis expurgauerit seipsum ab iis, erit uas in honorem, sanctificatum, quod nimirum ante purgationem erat uas in ignominiam. nam fructus atque opera sunt, quæ distinctionem faciunt, non natura. quare concludens hanc sententiam Dominus ait. *igitur ex fructibus eorum agnosceatis eos.* & mox ad sermonis sui clausulam ueniens addit. *non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, introibit in regnum cælorum, sed qui fecerit uoluntatem patris mei, qui in cælis est.* quibus uerbis significare uult, salutem Christiani hominis in factis, non in uerbis esse collocatam, neque debere quenquam sibi persuadere, se sola credulitate seruandum, nisi rectè facta accedant. nam appellare Christum Dominum, indicium quidem est eius, qui in illum gredat, uerum si facta non accedant, nihilo Dæmonibus melior est, qui non solum credunt, uerum etiam contumiscunt. quæ etiam sententia acerrimè taxat eos, aduersus quos superioribus orationibus sumus locuti, qui tam uehementer auectantur rectè facta, & credunt, solam fidem satis esse ad salutem, neque intelligunt, fidem quæ operibus uacua sit, esse mortuam. quemadmodum beatus Iacobus ait. sicut corpus absque spiritu mortuum est, ita & fides absque factis est mortua. & paulò superius cum dixisset, quæ utilitas fratris mei, si fidem dicat aliquis se habere, facta autem non habeat? num potest fides saluum face-

re illum? uolens hoc, exemplo aliquo apertius facere, adiecit. quod si frater aut soror nudi fuerint, & egentes quotidiano uictu, dicat autem aliquis uestrum illis, abite cum pace, calefcite & saturamini, non tamen dederitis illis, quæ sunt necessaria corpori; quæ erit utilitas? sic & fides, si facta non habuerit, mortua est per se. quæ facta quàm sint necessaria, etiam ex sequentibus Domini uerbis magis declaratur, cum ait. *multi dicent mihi in illo die, Domine, Domine nonne per nomen tuum prophetauimus, & per nomen tuum Dæmonia eiecimus, & per nomen tuum multas uirtutes præstitimus, & tunc confitebor illis, nunquam noui uos. discedite à me, qui operamini iniquitatem.* Terrifica profectò uerba, & quæ unumquenque in officio continere idonea esse possent. cernere in seuerissimo illo iudicii die, homines in æternum Geennæ ignem relegari, qui ea tamen signa præstitissent, quæ Dominus esse indicia fidelium uoluit, atque credentium. signa (inquit) eos, qui crediderint, hæc sequentur. in nomine meo Dæmonia eicient, linguis loquentur neuis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. super ægròs manus imponent, & bene habebunt, & tamen multos dicit futuros, qui talia præstiterint, & nihilò minus, quàm alij peccatores in ignem relegabuntur, & audituri sunt, *nunquam noui uos, discedite à me qui operamini iniquitatem.* & hoc illis fiet propterea, quod uoluntatem cœlestis patris non fecerunt, ut sanctis Euangelii præceptis obtemperarent. quid ijs fiet, in quibus neque opera neque ullum fidei signum reperietur? audiant huius ætatis rerum nouatores, quis eorum, qui se donum fidei accepisse à Deo gloriantur, eiusmodi unquam signa exhibuit? quæ si etiam exhibuissent, audiat hoc ueritatem ipsam ijs, qui rectè factis fuerint destituti, dicentem, *nunquam noui uos, discedite à me qui operamini iniquitatem.* opus est ergo factis, quæ charitatem erga Deum & proximum quenque declarent. quæ quàm sit necessaria, audi admirandam Pauli sententiam. cum enim de spiritualibus donis tractauisset, quæ per spiritum sanctum unicuique ad ecclesiæ edificationem distribuerentur, adiecit. & adhuc excellentiorem uobis uiam ostendo quænam hæc est? si linguis (inquit) hominum loquar *1. Cor.* & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum uelut es *13.* resonans, aut cymbalum tinniens. & si habeam prophetiam, & nouerim mysteria omnia, omnem quæ scientiam, & si habeam omhem

omnem fidem ita, ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. & si infumam in alimoniam omnes facultates meas, & si tradam corpus meum, ut comburam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. quantus enim esse censendus est, qui tam multa, quæ hic enumerantur, sancti spiritus dona sit affecutus, quorum vnum duntaxat satis esse posset, ad quempiam maximum declarandum? quis enim non illum diuinum uirum arbitraretur, qui omnium hominum linguas calleret? quod si & angelorum linguæ adderentur, multo magis. si rursus quis sine linguarum dono prophetiam esset affecutus, nosset que mysteria omnia, & omnem scientiam haberet, præculdubio supra humanam euectus naturam esse uideretur. cum uero tam multa simul comprehendantur, quorum singula per se maxima sunt, quæ si quis sine charitate habeat, nihil omnino sit profectò charitas, aut sola res digna pretio est, aut si quid aliud est estimandum, ex charitatis accessu pretium habet. at charitas in factis agnoscitur solis. si diligitis me (inquit) præcepta mea seruate. & si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, rectè facta enim uera sunt Christiani hominis indicia, & quæ certiora sint, quàm signa atq; prodigia. quare non ineptè uir quidam pius dixit. reuera maius miraculum est de propria carne fomitem luxuriæ eradicare, quam expellere impudicos spiritus de corporibus alienis, & magnificentius signum est, uirtute patientiæ truculentos motus iracundiæ cohibere, quàm aërijs principatibus imperare, plùs que est exclusisse edacissimos de corpore proprio tristitiæ morbos, quàm ualitudines alterius febrès que corporeas expulisse. postremo multis modis præclarior uirtus, sublimior q; profectus est, animæ propriæ curare languores, quàm corporis alieni. quantò enim hæc sublimior carne est, tantò præstantior eius est salus, quantò que præciosioris excellentioris que est substantiæ, tantò grauioris ac perniciosioris est & ruine. hæc ille. curandum ergo est, ut hæc habeamus, quibus à Christo in illo di simus agnoscendi. nam signa, & prophetiæ etiam donum non solum sanctis uiris, uerum etiam impijs permittuntur, Deo ita sua incomprehensa sapientia providente. ut cum dixit Caiphas. expedit, ut unus moriatur pro populo, ne tota gens pereat. prophetauit (ait Euangelista) cum esset pontifex anni illius. ecce non sanctitati hominis, sed dignitati personæ prophetiam tunc datam. ob hanc causam admo-

Ioan. 14. tis me (inquit) præcepta mea seruate. & si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, rectè facta enim uera sunt Christiani hominis indicia, & quæ certiora sint, quàm signa atq; prodigia. quare non ineptè uir quidam pius dixit. reuera maius miraculum est de propria carne fomitem luxuriæ eradicare, quam expellere impudicos spiritus de corporibus alienis, & magnificentius signum est, uirtute patientiæ truculentos motus iracundiæ cohibere, quàm aërijs principatibus imperare, plùs que est exclusisse edacissimos de corpore proprio tristitiæ morbos, quàm ualitudines alterius febrès que corporeas expulisse. postremo multis modis præclarior uirtus, sublimior q; profectus est, animæ propriæ curare languores, quàm corporis alieni. quantò enim hæc sublimior carne est, tantò præstantior eius est salus, quantò que præciosioris excellentioris que est substantiæ, tantò grauioris ac perniciosioris est & ruine. hæc ille. curandum ergo est, ut hæc habeamus, quibus à Christo in illo di simus agnoscendi. nam signa, & prophetiæ etiam donum non solum sanctis uiris, uerum etiam impijs permittuntur, Deo ita sua incomprehensa sapientia providente. ut cum dixit Caiphas. expedit, ut unus moriatur pro populo, ne tota gens pereat. prophetauit (ait Euangelista) cum esset pontifex anni illius. ecce non sanctitati hominis, sed dignitati personæ prophetiam tunc datam. ob hanc causam admo-

Ioan. 11. nentur

nentur in Deuteronomio Israëlité in hæc uerba. si surrexerit in me *Deu. 13* dio tui propheta, aut qui somnium uidisse se dicat, & prædixerit signum atq; portentum, & euenerit, quod locutus est, & dixerit tibi, eamus & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & seruiamus eis, non audies uocem prophete illius aut somniatoris, quia tentat uos Dominus Deus uester, ut palam fiat, utrum diligatis Deum an non in toto corde & in tota anima uestra, hoc est, permittit hæc, ut appareat, quàm firmo animo illi adhareatis. Verum, quo pacto, & qua similitudine agnisci possint ij, qui eius faciunt uoluntatem, hoc ultimis huius diuini sermonis uerbis docet. *Omnis enim* (inquit) *qui audit ex me sermones hos, & facit eos, assimilabo illum uiro prudenti, qui edificauit domum suam super petram, & descendit imber, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, fundata enim erat super petram. & omnis qui audit à me sermones hos, & non facit eos, assimilatur uiro stulto, qui edificauit domum suam super arenam, et descendit imber, & uenerunt flumina, et flauerunt uenti, & impegerunt in domum illam, & deiecta est, & fuit ruina illius magna.* Pollicitus (inquit) sum, me non agnitorum eos, qui præceptis Euangelicis non obedierint quamuis per meum nomen multa signa fecerint. nam ij non uiriliter pugnarunt, neque ingruentibus aduersis obstiterunt, quod obseruandum est iis, qui tanquam uictores cupiunt coronari, non enim coronatur, nisi qui legitime certauerit, at legitimus certamen est, perferre & durare, & ingruentes imperus perferre, in morem eius domus, quæ cum esset fundata super firmam petram, imperum imbrium, fluminum & ventorum sustinuit. Hæc autem postrema uerba multum nobis ciues mei cordi esse debent, uidentium que accuratè, utrum domus nostra super petram fundata sit, an super arenam. petra Christus est, qui & factorum & cogitationum omnium nostrarum fundamentum esse debet, de quo fundamento ait Paulus, fundamentum aliud nemo potest ponere, præter illud, quod positum est à me, quod est Christus Iesus. in hunc unum intendenda est mentis acies, siue prosperæ res cedant, siue aduersæ ingruant. sed nihil est, quod tam euidenter ostendat nos ipsos nobis, quàm aduersa. tunc enim agnoscitur, quo domus nostra nitatur fundamento. *imbres flumina uenti* arguunt huius domus edificium, solidum ne an fragile sit. cum ergo cernimus, nos qualibet etiam leui tentatione perturbari, & lo-

2. Ti. 2
1. Co. 3

cum

eum nostrum deserere, tunc arguimus nos fundamentum nostrum arenam posuisse, rem nimirum omni soliditate destitutam, & hoc sane quotidie experimur. sed res multò miserabilior nobis accidit, quàm in manufactis domibus, nam illæ non corruunt, nisi uehementi aliqua re aduersa, ut sunt *imbres, flumina uenti*, & nos etiam prospera deiiciunt, & grauius plerunque quàm aduersa ipsa, nam etsi inueniantur, qui tentationum molestijs atque hominum persecutionibus frangantur, cernas tamen plurimos, qui ad se redeant, & flagellis correcti, veluti filij à parentibus castigati, resipiscant. at prospera ipsa nos nostra stultitia efficiunt, ut aduersa nobis fiant, & quæ instrumenta esse debuerant, ad firmandum interioris hominis ædificium, ijs ad illud euertendum utimur, & feris ipsis ac ratione carentibus animantibus sumus deteriores. illa enim beneficentia mitescunt, nos verò beneficijs euadimus magis efferi, quod contra faciendum fuerat, cum enim videmus Deum onerare (ut prophetæ verbis utar) nos suis donis, opibus, honoribus, robore ac specie corporis, deberemus ijs uti muneri bus in eius gloriam, qui sit ea largitus. verum omnia in eius potius conuertimus ignominiam. qui diues est, mille excogitat vias, quibus ita opes insumat, ut nihil ad Christum, à quo illas accepit, queat peruenire. nam pro facultatum summa arbitrantur homines opere vestium pretium, & exquisitos cibos, & equorum apparatus, & seruorum numerum adhibere, id que nulla ratione, sed erroris duntaxat opinione sibi persuadentes. sic qui honoribus ac dignitatibus à Deo fuerunt honestati, ijs abutuntur, proximum quenque contemnendo, atque interdum opprimendo, quamuis hæc adiuan dos homines, atque ut in eis honorificetur Deus, sint data. alius cæteris ingenio antecellit, mox illud ad circumueniendum proximum quenque conuertit, ille robore ac forma corporis præstat, continuo in omnem lasciuiam ætatem insumit. & hæc omnia ad firmandam stabiliendam que domum apta potius fuerant, nos verò ad illam euertendam istis abutimur, atque ad nostram duntaxat perniciem sumus ingeniosi, & efficiunt nostris peruersis moribus, ut ipsa bona nobis in malum conuertantur ob eam duntaxat causam, quod in arena fundamenta nostra collocauimus, neque ea, quæ à Christo audiuius præstare curamus, sed appetitionibus tantum nostris, instabili videlicet arenæ inheremus. Nunc rursus videamus, quàm clari sint

ti sint & magni, quorum domus fundata est super petram. contem plumur præstantissimos illos viros, qui ob virtutis excellentiam spectaculum facti erant non solum hominibus, verum etiam angelis *1. Co. 4.* ipsis, qui in fragili corpore positi, corporeum omne pondus animi virtute superabant, qui non solum direptionem suarum facultatum alacri animo perferebant, verum etiam exquisitis examinati tormen tis agebant gratias, & gloriabantur etiam. gloriatur (ait Paulus) *Rom. 5.* super afflictionibus. & alibi. placeo mihi in infirmitatibus, in con- *2. Cor.* tumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Chri- *12.* sto. & beatus Iacobus. omne gaudium existimate fratres, cum in *Iac. 1.* tentationes varias incideritis. quàm solido nitentur fundamen- to, qui in quotidianis mortibus securi versabantur? qui in laboribus copiosius, in verberibus supra modum, in carceribus abundan- tius, in mortibus frequenter vitam agere gloriabantur? de quibus etiam ad Hebræos scriptum est. qui ludibrijs & flagris explorati fue- *Heb. 11.* runt, in super & uinculis & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, tenta- ti sunt, occisione gladii occubuerunt, oberrauerunt in ouillis, & ca- prinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, quibus indignus erat mun- dus, in desertis errantes & montibus, ac speluncis & cauernis ter- re. Et hæc quidem perferunt in aduersis iis, qui fundamentum su- per petram collocauerunt. vbi verò remissionis tempus est, nihil remissè agunt, sed, si diuitijs abundant, non vulgi iudicium sequun- tur, sed ad Euangelicam regulam eas distribuunt, se que tanquam Dei dispensatores gerunt. in eundem modum honoribus, ingenio, omnibus denique & corporis & animi bonis vtuntur, ut in omni- bus honorificetur Deus, quemadmodum Petrus admonet. Videte *1. Pet. 4.* verò quanta sit felicitas hominis, qui hoc posuerit fundamentum, ut videatur quædam cœlestis vitæ representatio, vbi quis in quauis rerum fortuna semper idem est, semper sibi constat, atque in medijs molestiis etiam semper gaudet. ibant (inquit) apostoli gaudentes à con- *Act. 5.* spectu concilii, quod digni habitu essent pro nomine Iesu contume- liam pati. contra verò, quanta est eorum infelicitas, quibus in nullo rerum statu bene est. si enim premantur molestiis, continuo fran- guntur. si res prosperæ sint, dissoluuntur, & illæ intemperantes ap- petitiones, tanquam bestię omnem animi tranquillitatem ita diue- xant, ut ab ijs obsessus nunquam sui compos esse possit, & merito dicatur, eiusmodi hominis domum fundatam esse super arenam. etenim

O R A T I O

Iob. 14. etenim humana hæc omnia arena sunt instabiliora, quæ nunquam eodem in statu permanent, quibus qui innitatur, ruat necesse est, de qua ruina, vt eam metuamus, adiecit Dominus. & *fuit ruina illius magna*: quæ enim excogitari ruina maior possit, quam sempiternus interitus, & in illum inextinctum ignem relegatio? Et hic quidem finis est Diuini huius sermonis à Seruatore Christo in monte habiti, quem diximus omnem Christianæ philosophiæ summam complecti, & ob hanc causam iudicauimus nõ fuisse superuacuum, diutius irco immorari, opto autem vt eundem sermonem, & quæ in eum dicta sunt, sapius animo versetis, & tanquam munda animalia, veluti ruminando repetatis, nam ipsa repetitione fiet, vt eius maiestatem magis ac magis semper agnoscatis, atque admiremini, quod & tunc vsu euenit turbis, quæ eum loquentem audierant. sic enim sequitur Euangelista: *& factum est, ut, cum finisset Iesus sermones hos, obstupuerint turbae super doctrina illius*. & causam subdit, *docebat enim (inquit) eos, uelut auctoritatem habens, & non sicut scribae*: re enim vera sola hæc est lex, quæ hominum animos conuertere ad se meritò possit, vt quæ ab ipso eorum auctore Deo profecta sit, atq; iccirco efficax ad eos permouendos, in quam die ac nocte incumbendum est, vt promissa illam seruantibus præmia consequamur, iuuante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & imperium in omnia sæcula seculorum, Amen.

Errata sic corrigenda.

Fo. 5. b. u. 31. irritum. irritam. 12. a. u. 2. addatur in margine. Gen. 18. 13. b. u. 30. addatur in margine. 2. Cor. 8. 16. b. u. 7. locis. iocis. 18. a. u. 36. a. 9. Esa. 9. 20. b. u. 4. Eppihaniæ. Epiphaniæ. 39. a. u. 36. addatur in margine. Dan. 4. 69. a. u. 22. miseror. misereor. 76. b. u. 20. inuitatur. innitatur. 88. b. u. 32. exignis. exiguis. 124. b. u. 34. nonm. non. 125. b. usque ad folium 132. b. textus Euangelicus, eodem caractere imprimendus erat, quo in cæteris orationibus quæ præcedunt, & quæ sequuntur impressus est. 255. b. u. 11. ergo. erga. 255. b. u. 27. addatur in margine. col. 2. 255. b. u. 30. addatur in margine. Pro. 3.

VENETIIS, Apud Dominicum Nicolinum.
M. D. L X V I.

